NA ÚSVITĚ
NOVÉ DOBY.

☀

NA ÚSVITĚ

NOVÉ DOBY

DĚJINY ROKU 1848. V ZEMÍCH ČESKÝCH

PODÁVÁ

JOS. J. TOUŽIMSKÝ.

S 101 ILLUSTRACEMI V. ČERNÉHO, H. SCHÜLLINGRA,
K. ŠTAPFRA A J. ULRICHA
A S 272 FAKSIMILY STARÝCH PAMÁTEK.

NAKLADATEL
KNIHTISKÁRNA * JOS. R. VILÍMEK V PRAZE * KNIHKUPECTVÍ
SPÁLENÁ ULICE ČÍS. 13.
1898

Tiskem Jos. R. Vilímka v Praze.

K nejvýznamnějším rokům nové doby náleží rok, kdy po staletém sevření národ náš s dlouho tlumenými city svými, mocnými tužbami a mužným úsilím opět vstoupil na dějinné jeviště, aby, jak Palacký v jednom ze svých prvních politických projevů osvědčuje, pokračoval tam, kde Bílá Hora přítrž jeho státnímu životu učinila. Nadšené vzrušení a hluboká opravdovost v díle obnovy vlasti a říše jsou známkami nového života českého v památném roce osmačtyřicátém. Ani hnutí slovanské nebylo jen výrazem citu kmenové sourodosti, ale i spolkem proti společným nepřátelům a slovanský sněm v Praze činitelem, jenž proti rozpínavosti velkoněmecké a panovačnosti maďarské rovnoprávné národy a zachování říše měl za účel svůj. Pro nás nebyl ten rok annus confusionis, rok zmatku, nýbrž jasného cíle. Ne dle světoběžných doktrin a hesel, ale v duchu starého práva a nové svobody budována ústava pro Čechy a pro obnovu říše. Nezpůsobilost a neporozumění i prostým projevům života vedly státníky, kteří rakouskými se zvali, místo k vybudování k rozkotání díla spásy. Těžce mstily se hříchy mužů těch na říši v letech následujících a důsledků jejich podnes zakoušíme.

Vylíčiti dějinné to drama na základě skutečnosti doklady zjištěné s jeho zanícením, jarní pestrostí a zhoubnými bouřemi, s jeho úsměvy a úskalími, zlobou a žalem, nadějí a sklamáním, silou a slabostí ve spojení s mocným hnutím slovanským a v rámci soudobého vývoje událostí: Toť snaha spisovatelova v díle přítomném.

Upřímné díky buďtež všem, kdož přispěli památkami, upomínkami a udaji svými k doplnění celkového obrazu. Při vší hojnosti spisů panuje citelná chudoba v pramenech, někde zejí i mezery, nebo legenda zastiňuje pravdu: tím vítanější jest každý příspěvek a každý nový pramen.

Nakladatel s obětavostí a porozuměním pořiditi dal reprodukce všelikých z doby té přístupných karikatur, vyobrazení, snímků, podobizen, listin a popěvků dle originálu, které valně přispívají k názornosti díla a zachovají trvalou cenu pro budoucnost.

V Praze, o sv. Vácslavě 1898.

Jos. J. Toužimský.

ČÁST PRVNÍ.

◦ Březnové dni. ◦

☆

(Od počátku roku do počátku dubna.)

Z literatury, již spisovatel měl před rukama při díle tomto, uvedeny buďtež především soudobé časopisy, jmenovitě „Pražské nowiny" a „Wčela", „Blahowěst", „Prager Zeitung" a „Bohemie", „Kwěty" ustoupivší později „Kwětům a plodům" a změnivše se v říjnu v politický denník „Ranní list", jenž do konce roku zanikl, „Poutník", Havlíčkovy v dubnu se objevivší „Národní Nowiny", „Hlásník", „Constituzionelles Blatt", „Constituzionelle Zeitung", „Swatowáclawské poselstwí", „Pražský wečerní list", krátko trvavší „Pokrok", „Wlastimil", „Pozor", „Pražský posel", „Lípa Slovanská", „Wlastenský denník", „Swornost", „Ost und West", „Slavische Centralblätter", „Posel ode Mže", Pichlův „Konstituční Pardubický Posel"' Brněnský „Týdenník", „Holomaucké nowiny", „Morawské nowiny", „Wídeňský posel", Prešpurské „Nowiny slowenské", lipské „Grenzboten" 1847 a 1848, Gajovy „Narodne Novine Horvatsko-Slavonsko-Dalmatinske", „Sveobšte Jugoslavenske i Srbske Narodne Novine", soukromá sbírka důležitějších čísel augšpurské „Allgem. Zeitung", výstřižků a poznámek z jiných zahraničných novin. Viz též barona Helfertovu „Die Wiener Journalistik im J. 1848" ve Vídni 1877, Schmidta-Weissenfelsa dvoudílnou biografii „Graf Metternich" v Praze r. 1860.

Pro vylíčení březnových dní mohl spisovatel použiti zpráv účastníků a očitých svědků: Dr. Aloisa Pravoslava Trojana, jíž mu koncem ledna 1892 ve Vídni mimo jiné věci ochotně diktoval vyplniv tím daleko přes půlnoc dva večery; mnohé upomínky zvěčnělého přinesly „Národní Listy". Zprávy dr. Josefa Friče Lad. Čelakovskému do Vratislavi, jež zachována v manuskriptu a v podstatě otištěna v „Osvětě" r. 1876. v stati Jiřího Dlouhého o dr. Jos. Fričovi. Ústních udajů spisovatele a redaktora Josefa Svátka, jenž jako čtrnáctiletý hoch viděl se vyvíjeti mocné hnutí r. 1848., bohužel však smrtí přerušen nedospěl k sepsání pamětí svého života, jak byl jeho úmysl. Udajů Vojty Náprstka r. 1888. zaznamenaných. Dopisů člena druhého poselstva Ant. Šulce z Vídně, spolu s jinými doklady od syna jeho Emanuela Šulce, měšťana pražského mu propůjčených. Sem druží se i písemnosti a dopisy z pozůstalosti Trojanovy v Museu chované a jiné dopisy v díle uvedené.

Mimo sbírky listin a p. v zemském Museu a jeho archivu, městském museu Pražském, Plzeňském museu a jeho archivu, měl spisovatel před rukama zprávy Frant. Zacha, když jako srbský general na Král. Vinohradech ve vysložbě žil, o sjezdě a hnutí slovanském, krvavém témdni Svatodušním, dobrovolnících na Slovači a j., jež pokud se Čech týčí, i jistá vynikající osobnost si zaznamenávala. O českém poselstvu u dvora v Inšpruku děkuje spisovatel účastníku poselstva dr. Frant. Ladisl. baronu Riegrovi za podrobnější udaje a vysvětlení, o krvavých dnech pražských mimo jiné nejmenované dámě, jež byla se svou přítelkyní účastna

průvodu od sochy sv. Václava na Příkop a viděla vznik celého hnutí, paní Josefině Náprstkové jmenovitě o zajetí Thunově, p. Em. Šulcovi, p. Fastrovi v Domažlicích, Václavu Seidlovi, advokátu v Jindřichově Hradci, slečně Slavinské za upomínky z rodiny Rittersbergovy, paní Pichlové za upomínky po slovutném MUDr. Bojislavu Pichlovi, prof. Pinkasovi a j., jakož i zvěčnělému svému otci a příbuzným, jejichž vypravování jako očitých svědků utkvělo spisovateli nevyhladitelně v paměti a j. Od Sladkovského zachován ze žaláře poslaný sešit malého čtvercového formátu vzpomínek z doby té. Faráře Arnolda pamětní kniha v musejním archivu Plzeňském chová cenné upomínky na dobu tu a žalářování českých vlastenců. Palackého „Radhošť" v Praze 1873, „Vzpomínky na události r. 1848." od Josefa Jirečka v „Světozoru" 1878, před tím r. 1865. v „Oesterr. Revue" o Pavlu Jos Šafaříkovi. „Historická zpráva o sjezdu Slovanském" v „Musejníku" 1848. „Slovanský sjezd v Praze r. 1848." od J. M. Černého v Praze 1888. Wachsmuth, „Geschichte des Illyrismus" v Lipsku 1849. Hodža, „Der Slovak. Beiträge zur Beleuchtung der slawischen Frage in Ungarn" v Praze 1848. Nila Popova „Rossija i Serbija" v Moskvě 1869. Téhož „Franc Palacky i Franc Deak" v „Sovremennych Izvěstijach" v Moskvě 1855. „Die Schreckenstage in Prag" se seznamem padlých od Jana z Prahy, v Praze u Spurného 1848. „Die Prager Juni-Ereignisse in der Pfingstwoche des Jahres 1848 nach den Ergebnissen der hierüber gepflogenen gerichtlichen Untersuchung" ve Vídni 1849 (od setníka auditora K. Ernsta.) Koppovy „Ereignisse der Pfingstwoche", v Praze u Krečmara 1848. Heinrich, „Die Schreckenswoche in Prag" v Praze u Jeřábka 1848. Horatius Cocles „Prager Pfingstereignisse" u Haasa v Praze. Barona Helferta, „Der Prager Juni-Aufstand 1848" u Fr. Řivnáče v Praze 1897. (Zvláštní otisk z Oesterr. Jahrbuch 1897.) Staňkovy a Čelakovského dopisy v „Musejníku" 1872. „Die Opfer der Prager Pfingsten" v „Prager Vierteljahrschrift für praktische Heilkunde 1848". Müllerovy „Die denkwürdigsten Tage Prags" u Crednera a Kleinbuba v Praze 1848. Hraběte Lva Thuna „Úvahy o nynějších poměrech hledíc zvláště k Čechám" v Praze 1849 u Kalva a téhož „Otevřený list hraběte Lva z Thunů panu Janu Slavíkovi, měšťanu Pražskému" u Crednera a Kleinbuba v Praze 1849 jsou charakteristické pro osobu pisatele jako presidenta gubernia v Čechách. O Lvu Thunovi a j. viz též „Oesterr. Jahrbuch" od r. 1890. atd. „Fürst Alfred Windischgraetz und Graf Leo Thun in den Prager Juni-Ereignissen 1848" v „Historisch- politische Blätter" r. 1886.

Říšský sněm ve Vídni a Kroměříži mimo stenografické protokoly líčí velké dílo Karla Widmanna, „Franciszek Smolka". Dále Paměti a vlastní zkušenosti bar. Helferta, jež „Osvěta" uveřejnila, a sice o „Vzniku ministerstva Schwarzenberg-Stadionova" r. 1891, „Ústavodárný říšský sněm v Kroměříži" 1894, „Vánoce 1848 a Nový rok 1849" r. 1896., „Z dnů říjnových r. 1848" v ročníku 1890. „Erinnerungen an Kremsier" od M. A. Neumanna a Edv. šl. z Meyeru, v Kroměříži 1849 (se seznamy poslanců dle zemí atd.), „Geschichte Oesterreichs vom Ausgange des Wiener October-Aufstandes 1848" od Jos. Alex. bar. z Helfertů, v Praze u Tempského v šesti dílech v letech 1869—1886. „Die Constitutions-Urkunde" z r. 1848—1849. ve Vídni 1861 u Sallmayera vydaná. „Offener Brief an meine Wähler" od Thiemanna. „Politische Rückblicke in Bezug auf Kroatien" od posl. Bogoviće v Záhřebu 1861. J. Boldényiovy „Pages de la Révolution hongroise", „Das Magyarenthum und der Krieg der Nationalitäten in Ungarn" v Lipsku 1851.

Viz dále: „Boj za právo, sborník aktů politických u věceeh státu a národa českého od r. 1848. do r. 1860.“ v Praze u Bursíka a Kohouta r. 1893. „Paměti Josefa Václ. Friče“ čtyři díly od 1830—1860 v Praze nákladem Grunda a Svatoně, 1886. Fr. J. Schopfovo „Die Volks-Bewegung und die hierauf gefolgten Ereignisse in Prag“, šest svazků, události a listiny od 11. března do 4. srpna 1848 zaznamenávajících. Jakuba Malého „Naše znovuzrození. Přehled národního života českého za poslední půlstoletí.“ V Praze u J. Otty 1880. „František Ladislav Rieger. Obraz životopisný. Podává Jiljí V. Jahn.“ V Praze u Fr. Šimáčka 1889. „Řeči dr. Frant. Ladisl. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. Díl I. 1848—1849“, s objasněními od dr. J. Kalouska. V Praze u J. Otty 1883. Jindřicha Dvořáka „Moravské sněmování r. 1848—49.“, u Emila Šolce v Telči r. 1898. O sněmování moravském v „Zeitschrift für die Geschichte Mährens und Schlesiens“ r. 1896 a j. Dr. Vácslava Řezníčka „Velký Čech, život, působení a význam Františka Palackého“, nákladem Jos. R. Vilímka v Praze 1897. Téhož „Kalendarium r. 1848.“, vlastním nákladem vydané. „Ferdinand Dobrotivý a jeho doba“ od Jos. Procházky v „Osvětě“ r. 1876. „Upomínky na Havlíčka“ ve „Světozoru“ 1870. V. Zelený, „Ze života K. Havlíčka“ v „Osvětě“ 1872. V. Černý, „Z novinářské činnosti K. Havlíčka“ v „Lit. Listech“ 1886. V. Gabler o Havlíčkovi v „Osvětě“ 1896. „Dr. Hurban“, životopisná stať v „Světozoru“ r. 1870. „Dr. Jos. M. Hurban“ v „Světozoru“ 1888, Jar. Vlčka „Michael Mir. Hodža“ v „Světozoru“ 1880. „Kniha pamětní král. města Plzně“ od Martina Hrušky v Plzni 1883. Dr. Píče „Der nationale Kampf gegen das ungar. Staatsrecht“ v Lipsku 1882. Ant. Springrova „Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden 1809.“ v Lipsku 1865. Kronesova „Geschichte der Neuzeit Oesterreichs.« Hr. Beustovy Paměti „Aus drei Viertel-Jahrhunderten“ I. díl v Štuttgartě 1887. Hasnerovy Paměti. Posléze i předmětu toho týkající se politicko-historická studia spisovatelova: „Ludvík Košut a uherský stát“ v „Osvětě“ r. 1894., ,,Sněmy Karlovické“ v ,,Osvětě“ r. 1890. a ,,Rumunská otázka v Uhrách“ v ,,Osvětě“ r. 1893.

Oprava.

Arch 43. po stránce 672. tohoto díla nedopatřením špatně paginován. Místo strana 689—704 čti strana 673 atd. až po stranu 688, kdež je další číslování správné.

OBSAH.

Část první.

BŘEZNOVÉ DNI.

Část druhá.

USILOVÁNÍ O ZÁKONODÁRSTVÍ DOMÁCÍ. SLOVANSKÝ SJEZD.

Část třetí.

KRVAVÝ SVATODUŠNÍ TÝDEN.

Část čtvrtá.

Svobodomyslný centralismus.

Část pátá.

Změna na trůně.

SEZNAM VYOBRAZENÍ

UKAZOVATEL.

I.

Bouřlivé počátky roku.

Za příznaků blížících se bouří nadcházel rok čtyřicátý osmý našeho věku v dějinách evropských.

Již na samém počátku svém ohlásil se výbuchy rozhorlenosti lidu, jenž domáhal se pro sebe slunce svobody a vzduchu národního života, a prudkými otřesy řády absolutismu, jenž sám sobě sloužil za cíl.

V Miláně již v dnech 2. a 3. ledna 1848. tekla krev. Lid, jmenovitě mládež, přicházela v ulicích s vojskem do křížku. K novému roku v provoláních na rozích nalepovaných vyzýváni Italové, aby si vzali příklad z Američanů, kteří, když nemohli anglické vojáky vypudit, aspoň anglický čaj v Bostoně naházeli do moře, aby poškodili finance tyranie. Podobně ať žádný Ital nevezme rakouský *doutník* do úst a nenese peníze do rakouské *loterie.* Lid nekouřil a nesázel. Nepřestával však na tomto trpném odporu, nýbrž napadal i vojáky, kteří s doutníkem v každém koutku úst po náměstích a ulicích se procházeli. *„Kuřácké bouře“* stály oběti mrtvých a raněných. Avšak Milán byl příkladem universitním městům Pavii a Padui, kde vysoké školy zavřeny, Brescii, Vicenze, Veroně i Benátkám. Všude sbíráno pro raněné

bratry a osvědčovány jim sympatie. *V Benátkách* Daniel Manin a Tommaseo dovolávali se uvolnění tisku, šetření národnosti, neodvislosti zemské správy od Vídně a skutečného národního zastupitelstva. Požadavky ty narazily však na nejtužší odpor řiditele politiky rakouské, státního kancléře knížete Metternicha. Oba smělci byli posléze 18. ledna jako revolucionáři zatčeni a uvrženi do žaláře. Výjimečný stav a rozmnožení vojska byly odpovědí Italům.

Dne 12. ledna propuklo povstání v Palermu, vojsko neapolské bylo poraženo, v Sicilii zřízena prozatímná vláda s Ruggierem Settimem v čele. Dne 27. ledna následovaly trikolorové bouře v Neapoli, jež zvrátily absolutism, načež 29. ledna vydána *ústava pro království obou Sicilií.*

Pronikavé hnutí zmocnilo se celé Italie. Papež Pius IX., jenž v říjnu r. 1846 po papeži Řehořovi byl nastoupil, nesen byl proudem národním a svobodomyslným. K jeho oblibě nemálo přispěl odpor jeho proti rakouské okupaci Ferrary a úkory od rakouské vlády mu činěné. Všeliké nepřátelství Rakouska povznášelo jej vysoko před očima Italů. „Evviva Pio Nono!“ ozývalo se při všech demonstracích, jmenovitě proti rakouským vojákům, a sjednocení Italie pod papežem zdálo se mnohem pravdě podobnějším než pod dynastií Savojskou. Dne 8. února prohlášena ústava *v Piemontsku*, a dne 17. února v Toskaně. Radostný rozruch panoval v celé Italii, a jen proti Rakousku obracela se veškera rozhorlenost.

Avšak to byla Italie, kde nepokojný kvas trval již dlouho, kde karbonáři a Mladá Italie Mazziniova připravovali národ k boji za svobodu a jednotu. Byly to sice závažné převraty, jež se dály počátkem roku čtyřicátého osmého, přece však ohlas jejich zněl jen jako dunění dálného hromu, aniž měl přímé účinky na ostatní Evropu. V královstvích a zemích rakouských hrubě se ani nevědělo o tom, co v Italii se děje byly hermeticky uzavřeny, aby žádná zvěst neřku-li nějaké provolání nedostalo se do Rakouska a nekalilo pokojné mysle poddanské. Jen političtí zločinci, kteří se protivili státnímu pořádku a v železích voděni byli na pevnosti rakouské, byli výstražným dokladem, jak špatní lidé jsou na světě. Osudný však účinek na stav věcí v Rakousku měly události italské přec; vázaly vždy větší množství branné moci rakouské a vyžadovaly velkých obětí finančních, stávaly se tedy pro budoucnost jednou z hlavních příčin mdloby a slabosti domácí vlády.

V hájení držeb svých a politické převahy v Italii, kterou

Státní kancléř kníže Metternich.

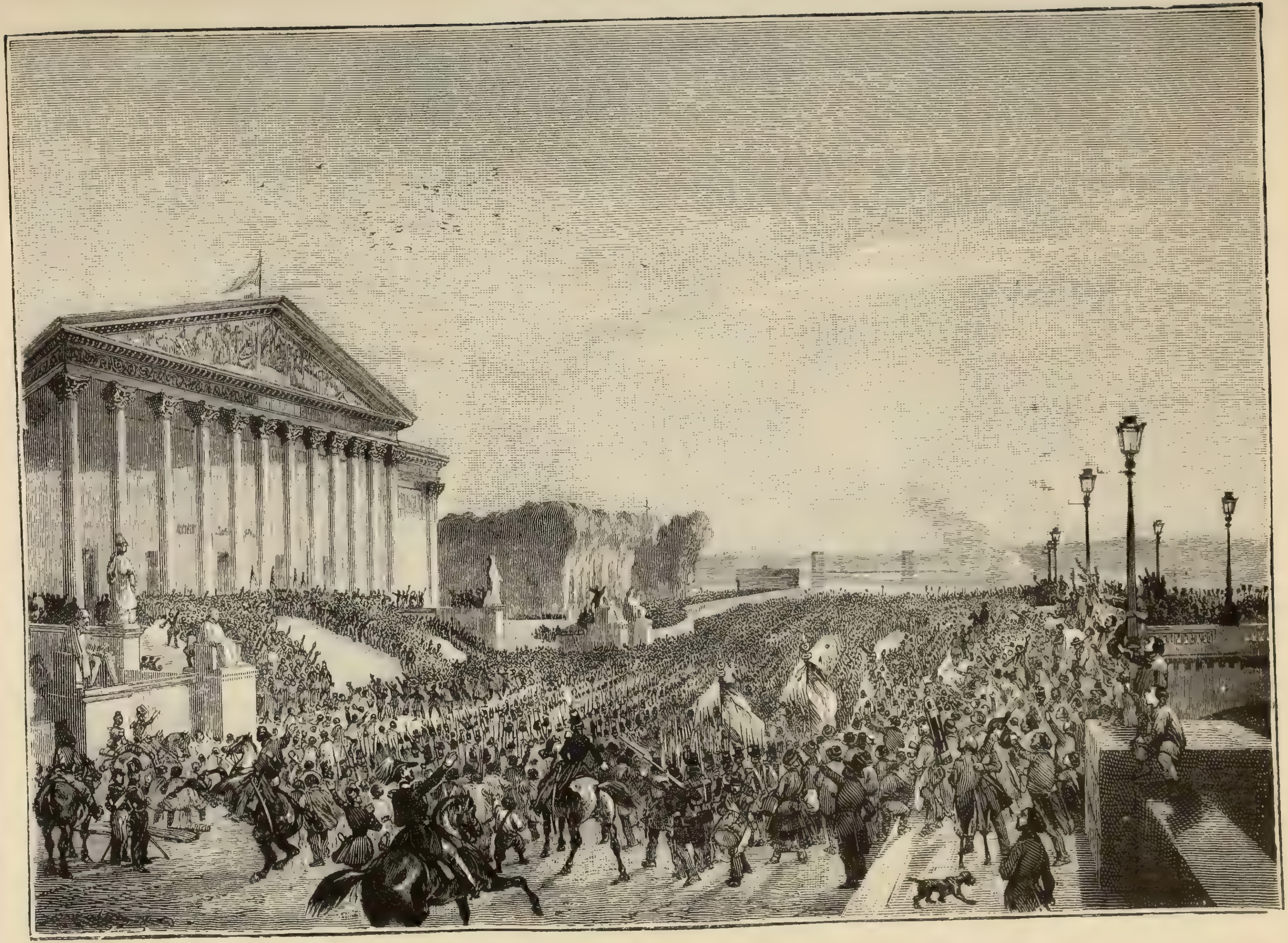
dle současného daguerrotypu.

Pius IX.
* 13. května 1792, papežem 17. června 1846.

považovali státníci vídenští za životní důležitost říše, znal rakouský absolutism jediný jen prostředek: ostří bodáků. I se *Švýcarskem* se utkala v nepřátelství politika Metternichova, a počátkem r. 1848. hrozilo svobodnému státu tomu krajní nebezpečí, o němž tehda neměl tušení. „Loupežnický stát, v němž politický vyvrhel celé Evropy má bezpečné útočiště," jak jej nazývaly vídenské vládní k uhy, stávalo se nepříjemným jmenovitě kantonem Tessinským, který jako poloostrov do Lombardska zabíhá, a kde vůdcové národního hnutí italského nacházeli oporu. Metternich podporoval dříve odboj katolických kantonů proti spolkové moci, než se však nadál, byl odboj ten potlačen. Rakouské pluky byly soustředěny na švýcarských hranicích, ale k zakročení nebylo již příčiny. Rok 1847. uplynul ve vyjednávání s Anglií, která však s diplomatickou obratností mařila záměry Metternichovy, směřující k zavedení takového pořádku ve Švýcarsku, aby kantony měly právo svrchovanosti a nikoliv spolek. Předpokládal, že s malými těmi celky bude spíše hotov, než se sjednocenou republikou. Přes to nemělo Švýcarsko vyváznouti jen tak zhola. Metternich odhodlal se k podobnému politickému úkladu, jaký byl proti svobodnému státu krakovskému provedl. Neohlížeje se na Anglii, vyjednával s Pruskem a oddanou sobě vládou ve Francii, aby Švýcarsko zbavil svobody rakousko-francouzskou intervencí a mocí bodáků podrobil své absolutistické soustavě. Švýcarsko mělo býti nejprve vyzváno, aby změnilo svou ústavu ve smyslu oprav Metternichových a kdyby se zdráhalo, mělo rakouské vojsko vtrhnouti do východního Švýcarska. Francouzská vláda z rozhorlení nad tím měla vyslati armádu do západního Švýcarska domněle na obranu proti Rakušanům, opravdu aby pomohla spečetiti osud státu toho. Čistá ta smlouva byla počátkem roku 1848. ujednána a do 15. března měla býti ratifikována.*) Rakouské vojsko stálo již na hranicích, ale události učinily v tom nenadálou změnu.

*) Prameny, o něž se v díle tom opíráme, a literaturu r. 1848., již máme před očima, podáme na konci spisu.

Proklamace republiky v Paříži dne 24. února 1848.

Z díla »Annales de la République Française 1848.

I *v německých státech* jevily se snahy reformační, ani však Rakousko ani Prusko neměly pro ně porozumění.

Nadešly zatím události, které mocně zalomcovaly absolutismem střední Evropy. Francie stala se jejich jevištěm. Dne 22. února ozývala se marseillaisa v ulicích pařížských, zástupy se sbíhaly, vzrušení rostlo. Podnět k tomu byl dosti nepatrný. Demokratická oposice proti vládě občanského krále Ludvíka Filipa, jež opírala se o bohatší vrstvy společnosti francouzské, pořádala reformační bankety, politické to hostiny, na nichž se sdružovala a organisovala. Banket takový na 22. února byl zakázán. „Ať zhyne Guizot," bylo na to první odpovědí srocujících se zástupů. V první chvíli nešlo o více než o odstranění nenáviděného zpátečnického předsedy ministerstva. Události však rychle se vyvíjely, revoluční Paříž se probouzela.

Již první den trháno dláždění, v některých ulicích stavěny barikády a odráženy útoky městské stráže. Přes noc vzrostly barikády na všech stranách. Král propustil 23. února Guizota. Hnutí však se již nestišovalo. Večer došlo k srážce vojska se zástupem, který Lagrange pod červeným praporem *revoluce* při záři pochodní vedl proti budově ministeria zahraničných věcí. Vojsko střílelo, zástup byl rozprášen, avšak mrtvoly padlých za přísahání pomsty a kleteb vrahům noseny ulicemi. Dne 24. února propukla *revoluce v celé Paříži*, na všech stranách potyčky s vojskem a krvavení. Dvorní strana nevědouc si rady, přiměla maršála Bugeauda, aby zakázal královskému vojsku střílet do lidu, avšak již také vojáci bratřili se s lidem. Ludvík Filip zřekl se trůnu ve prospěch svého vnuka hraběte Pařížského. „Pozdě!" odpovídal vzbouřený lid. „Celá královská rodina ať odstoupí!" volal Lagrange. Panovnická rodina dala se chvatně na útěk, rozkácené zástupy vtrhly do zámku Tuilerijského, rozhostily se tu v nádherných síních, zmocnily se sklepa a kuchyně. V zoufalství hledala vévodkyně z Orleansu s oběma svými princi ochrany ve sněmovně poslanecké, avšak i sem přitáhly zástupy. Jedva že mohla býti zachráněna s hrabětem Pařížským, kdežto mladý vévoda Chartreský ocitl se v nebezpečí, že od zástupů bude rozšlapán. Král na svém útěku neměl ani tolik, aby zaplatil si cestu a musel se na ni dlužiti. Posléze 2. března stihl do Anglie.

Do tří dnů bylo po království ve Francii. Dupont de l'Eure, Lamartine, Arago, Marie, Garnier-Pagès, Ledru-Rollin, Crémieux jako *prozatímná vláda* vystřídali vládu královskou. Vzdory činila jen hlavní

PRAŽSKÉ NOWINY.

Pražské Nowiny wycházejí w Neděli a we Čtwrtek. Předplací se w nowinárně (w Křižownické ulici č. 86.) čtwrtletně 1 zl. 30 kr. stř., aneb půlletně 3 zl. stř.

Na Wčelu w nowinárně čtwrtletně 45 kr., půlletně 1 zl. 30 kr. stř.

Na c. k. poštách Nowiny půlletně bez obálky 4 zl. 18 kr., s obalkau půlletně 4 zl. 42 kr. W Oznamowateli platí se za místo každého petitowého řádku při trojnásobném ohlašení 4 kr. stř.

Wčela na c. k. poštách půlletně bez obálky 2 zl., s obalkau 2 zl. 24 kr. stř.

Číslo 1. Roku 1848 — **Dne 2. Ledna.**

Přehled tohoto čísla:

Domácí záležitosti.

České přání

K nowému roku 1848 a ke wšem budaucím, jak dalece zapotřebí bude.

Ačkoli jsme co odbíratelé omluwenky noworoční od wšelikých gratulac práwně a jak náleží oswobozeni, přece zde nad swau powinnost dobrowůle přání umístíme, jako wstup a úwod obnowených a zwětšených Pražských Nowin.

Přejeme si tedy, co si wšichni Čechowé přejí aneb aspoň přáti mají, a sice:

1. Aby skutečně panowala dále swornost obau národů w zemích koruny naší bydlících, tak jak weli zákony a maudrá wůle našich králů: aby každý wzdělanec obau jazyků zemských stejně mocen byl, aby tedy každý dobrau příležitost měl, přiučiti se jim, rodilý Čech němčině w té míře, jako rodilý Němec češtině.

2. Aby se žádný, kdo tuto rownost wyhledáwá, za zlomyslého, za nebezpečného, za buřiče, za přepiatce, za neprohlašowal, dle zásady: „Quod mihi justum tibi aequum," t. j. „Co nechceš sám trpěti, nečiň jinému." Aby tedy každý, než některé snažení Čechů haněti, a zatracowati počne, napřed rozwážil, co by sám na jejich místě a w jejich stawu činil.

3. Aby se Němci nediwili tomu, když si Čechowé přičinliwostí swau k tomu dopomohau, čeho posud neměli, nýbrž aby se tomu diwili, že toho posud Čechowé neměli, a aby nežehral nikdo na Čechy proto, že se chtí jemu wyrownati, nýbrž radowal se, že se on Čechům rownati nemusí.

4. Aby bylo zabíjení Čechů w statistikách přísně zapowězono.

5. Aby kwetla národní swornost mezi kmeny národu česko-slowanského, aby se žádný nad ostatní nepowyšowal, a žádný pod ostatní neponižowal. Aby swornost a jednota jazyka i literatury pewně stála, a aby již konečně přestala prawopisní reformace.

6. Aby též swornost rozličných stawů a rozličných mínění panowala, twoříc z různobarewných kwětin jeden krásný wěnec.

7. Aby k blahodějným aučelům zřízené jednoty a společnosti naše probuzené dále wzrůstaly a neprobuzené se probudily, podáwajíce našim Nowinám wždy hojnější látku ke zpráwám potěšitelným. Aby se ale také pro tyto zpráwy na nás nemrzely, nás nekaceřowaly.

8. Aby se wywáželo ze země naší málo peněz, ale mnoho obilí, dříwí, uhlí, wlny, železa, skla, sukna, příze, plátna, owoce atd. atd.

9. Aby se Wšem Stawům dobře a dle žádosti dařilo.

Poněwadž si, jak každý widí, nic neslušného a nemožného nepřejeme, tím pewněji očekáwati můžeme, že se naše přání brzy wyplní.

* **Průmyslowá Jednota.** Měsíční schůzka dne 4. Ledna w auterý bude opět welmi zajímawá a důležitá. Nejen že se strany náwrhu p. apellač. rady Šmida o kterém w předešlé schůzce tak dlauho a ostře rokowáno bylo, konečně hlasowati bude: také o wýstawě průmyslní na r. 1848 se nalez učiní, a we zpráwě za minulý měsíc uslyšíme odpowěd k wys. sl. zpráwě zemské, kterau sl. ředitelstwo Jednoty na wyjádření zdejší kr. stawowské techniky o náwrhu naší wzorní průmyslowé školy učinilo. Také činíme P. T. pp. spoluaudy na to pozorny, že w měsíci Lednu, a sice wždy každý čtwrtek budau se woliti nowí audowé rozličných wýborů, z nichž pak do gen. ředitelstwí nowí audowé woleni budau.

Matice česká. Z příčiny některých dopisů z wenkowa s strany knih, které sbor musejní pro řeč a literaturu českau studujícím w lewnější než krámské ceně prodáwati míní, sluší ke zpráwě, w těchto nowinách dané, o schůzce téhož sboru w Prosinci držané podotknauti, že posud žádné knihy k tomu účelu skutečně ustanoweny nejsau.

W. W. Tomek, sekret. sboru M. Č.

Z Chorwát.

W Karlowci w Chorwátsku bylo 1. Pros. m. r. první weřejní shromáždění tamějšího wolícího měšťanstwa a tak nazwané wnitřní magistrátní raddy držáno. Mezi jinými jest u shromáždění tomto uzawřeno: že k poradám wnitřní i wnější raddy, jako i ku politickým posezením wnitřního magistrátu, jesti každému měšťanu, jenž se slušně chowá přicházeti a tu přítomným býti powoleno; pak že se wšechny žádosti o udělení měšťanstwa mají od wnitřní raddy společně s wybranau obcí (wýborem) we smíšených posezeních, co měsíc držaných, rozhodowati.

Z Krakowa.

Gazeta Krakowska dne 24. Pros. přináší oznámení auřední od c. k. dworního komisaře hr. Deyma podepsané, které určuje zákonní poměry bývalé republiky Krakowské, z nichžto my zde jenom nejhlawnější wyjímáme.

Krakow a jeho okolí bude od 1. Ledna 1848 zwláštní kraj s krajským auřadem, který bude zároweň w městě Krakowě místní policii wykonáwati. Dosawad ustanowení w okolí Krakowskem okresní komisarowé (9) budau nyní podřízeni onomu krajskému auřadu. C. k. komisař dworní w Krakowě od 1. Ledna 1848 přejme wšechny mocnosti, které mají w jiných zemích zpráwy zemské, a bude instance wyšší k odwolání od krajského auřadu policejní direkce, a ostatních auřadů.

Úwod nowinářský.

Dwě welmi důležité wěci, na které přede wším zřetel obrátiti zapotřebí, jsau rozličné způsoby wlady a rozličná politická smýšlení čili strany politické. Kdo o těchto dwau záležitostech dobře, zdrawě a přirozeně smýšlí, tent má hlawní základ weškerého rozumění wěcem weřejným a obecným. A wšak během času se tyto wěci tak zahátily, buď samy zamotaly neb aumyslně zamotány jsau nahromadilo se tu tolik rozmanitých druhů, jmen, rozdílů, tak dalece se wěci od jmen a jména od wěcí uchýlily, že se nyní již lidé o pauhé šlupiny toho hádají, jedni schwalujíce něco, jiní haníce.

K wůli pořádku w obci newyhnutelně musí býti w ní jistá nejwyšší moc, která dílem prawidla, dle nichžto se obec řídí, ustanowuje (zákony), dílem wykonáwá we jménu wšech ostatních občanů, čehož jednati prospěšno i zapotřebí, dílem rozepře wšelijaké saudí. S ohledem na tuto nejwyšší moc jsau nyní tři hlawní způsoby wlády: monarchická, kde jeden wšelikau nejwyšší moc we swé osobě zastáwá; aristokratská, kde nejwyšší moc w obci dána jest do rukau malého počtu osob wznešenějších, a demokratická, kde buď weškeren aneb skoro weskeren lid sám dle swé wůle se řídí. Tyto dwe poslední mohau býti a jsau oprawdu welmi rozmanitého druhu a od auplné monarchie do auplné demokratie možný jest nesčíslný počet stupňů, nejhlawnější ale rozdíly jsau: konstituční wláda, kde mocnář obmezen jest w moci swé, a sice buď aristokratská konstituce, když malý počet tuto obmezující moc w rukau má, aneb demokratská, kde weliký počet neb celý lid wládaře obmezuje: pak republika, kde se bez mocnáře obec sprawuje swěřujíc moc na čas woleným auředníkům a ta opět může býti aristokratská neb demokratská.

Toť jsau owšem jen nejznamenitější rozdíly, a marné by bylo chtíti zde wšechny druhy a způsoby wlad wyjmenowati, neboť jest jisto, že nejsau ani dwě wlády na swětě docela stejné. Poněwadž ale způsob wlády jest záležitost, od nížto welice záwisí pozemská blaženost, spokojenost lidu, pokrok, rozkwet a sláwa národů: proto také odjakžiwa lidé welmi mnoho o teto wěci přemýšleli, rozličná mínění wznikla o tom, a tudy newyhnutelné hádky, neboť jedni onen, jiní jiný způsob wlády wíce schwalowali a sobě přáli, proti čemu zase jinak smýšlející se wšemožně opírali. Tak skrze toto nedorozumění skrze takowé rozličné a od sebe rozdílné smýšlení o wládách, pro tyto hádky, jaká w zemi wláda býti má, powstaly opět rozličné politické strany rozmanitými jmeny se jedna od druhé wyznačující, jako jsau konserwatiwní, liberální, radikální, serwilní, moderados atd. Strana politická jest počet lidí jistý způsob wlády schwalujících, a zasazujících se o to, aby takowého způsobu wláda w zemi jejich panowala. Strany politické jsau tedy se způsobem wlad auzce spojeny, a jedno bez druhého se dobře mysliti

(Dokonceni toho článku nemůžeme podati až w budaucím čísle.)

ZMENŠENÝ SNÍMEK.

radnice, kde vůdcové komunistických a dělnických stran, Louis Blanc, Morast a Bastide se zařídili, obklíčeni armádou dělnictva. Výmluvnosti

František hrabě Kolovrat Libštejnský.
Dle současného daguerrotypu.

Lamartinově podařilo se však skloniti je k uznání prozatímné vlády, jež zjednala si uznání i celé Francie. „Svoboda, rovnost, bratrství" psáno nebo ryto na místě stržených královských odznaků, podoba re-

Před Českou spořitelnou na Malé Straně.

publiky umísťována místo podobizen královských, dělnická blůza zatlačila nebo zakryla frak, ministr jako nádenník, milionář jako žebrák stal se občanem, „citoyen“ jediným titulem rovnosti. Všichni političtí provinilci byli propuštěni na svobodu, trest smrti na politické zločiny zrušen, vězení pro dluhy odstraněno. Dělnictvu prohlášena „záruka práce“, zkrácení doby pracovní a zvýšení mzdy, národní dílny byly dekretovány.

Tři živlové, tři politické proudy vystupovali ve Francii. Konservativní monarchický, který nyní neměl slova a pozbyl platnosti; svobodomyslný republikánský, který ujal se vlády; radikálně socialistický, který sice na radnici povolil Lamartinovi, ale chtěl sám kliditi ovoce revoluce a Francii zaříditi ve smyslu svém. Louis Blanc s dělníkem Albertem, jenž stal se ministrem, a jeho vrstevníci ujali se stu-

dia sociální otázky v paláci Luxembourgském. Cabet, Raspail, Borbès, Blanqui vzněcovali mysli v klubech proti vykořisťování člověka skrze člověka. A nejkrajnější živlové mezi radikálními horovali v žurnálech „La Guillotine“, „La Canaille“ a „Robespierre“ pro konfiskaci jmění nejen vyhnané královské rodiny, ale i všech „pijavek lidu“, pro plenění, pálení a vraždění boháčů. Na těchto třech živlech závisely sudby Francie a prostřednictvím Francie měly účinek na vývoj událostí v jiných státech evropských.

Vítězná revoluce ve Francii! Po půl století opět republika! Jako žhavé jiskry zvěsti ty působily na mysli těch, kteří cítili tíhu nesnesitelných poměrů absolutismu a ždáli chvíle, která by vyvedla národy z duševního i hmotného sevření na světlý boží vzduch svobody.

Velká revoluce francouzská, kácející trůny staré a nové budující, a měnící hravě hranice státní, utkvěla v dobré paměti vládám i národům. Od velkých jejích převratů každé hnutí, každý obrat ve Francii jevil hluboký účinek na poměry evropské. Tak i červencová revoluce r. 1830., jež svrhla Bourbony a na trůn přivedla Ludvíka Filipa a rodinu Orleanovců a království z boží milosti nahradila královstvím z vůle lidu, měla v zápětí revoluci belgickou, která vybudovala království belgické, revoluci polskou nešťastné paměti, bouře v Brunšviku, Hannoversku, Sasku a jinde v Němcích. I v Anglii byla popudem ve vývoji liberalismu a v Italii vzpružením revolučním stranám. K Francii nepřestali pohlížeti potlačovaní a s bezpečností očekávali odtamtud obratu ve chvíli, až by se král Ludvík rozžehnal s životem.*) Zatím však dříve překvapena byla Evropa neočekávanou novinou.

Účinky její jevily se ihned v Italii rozhodností a odvahou svobodomyslných živlů. Jevily se ve Švýcarsku, kde kanton Neufchatelský svrhl pruské úřady a připojil se k spolku s ostatními kantony. Irčané vysílali své zástupce do Paříže, aby tam hledali pomoci k revoluci proti Angličanům. Již koncem února propukaly bouře v Badensku, Virtembersku, potom v Nassavsku, Hessensku, Sasku, a šířily se po všech státech německých. Všude absolutism působil takovým tlakem na život národní, že při první té příležitosti rázem vzepjal se mohutný

---

*) Že i v Čechách tak se soudilo, jsou dokladem slova Václava Nebeského v Musejníku (r. 1848., díl druhý, str. 100.): »Čas byl kvapem dozrál, jak to nikdo tak rychle nemyslil, neboť čekalo se vůbec na smrt Louis-Filippa, pak, říkali zkušení politikové, to mocně propukne.«

ROWNOST A SWORNOST

Powstání besedy měšťanské.

Čit národnosti, po skončených walkách našeho wěku u narodu stře-
doewropejských znowu zbuzený, i u nás Čechů, ač naposled procit-
na, žiwot občanský pronikati počal; neyprwé w dosti skrowném
počtu učených pěstitelů wěd a umění a w duchowenstwu; od těch
pak w srdce a jádro národa, w staw měšťanský přešel.
Po tolika bouřích náwalech a welikých nesnázech, ježto obyčejně
něli wyhynutí dosti mocných a welikých Národů, alespoň oupl-
ný přewrat jich žiwota a národnosti, neyprwé w hlawních měs-
tech a sídlech jejich za následky míwaly, zůstala naše staro-
slawná Praha při swém půwodním rázu Slowanském. Ona
někdejší matka wznešených myšlének a skwělých činů národa Čes-
kého, po 200 letém spánku opět otewřela swoje lůno wýsledkům
wzdělanosti nowějších dob, opět přijala noworozence České národ-
nosti k prsoum swým, aby nowou rodinu zas množiti počala
a odchowala ji ku konání cností občanských, ku pěstowání
umění, wěd a promyslu, k mocné podpoře Církwe a Trůnu.
Wýsledkem žiwota toho w Pražském měšťanstwu bylo toužení po wzá-
jemném poznání se, po společenském obcowání a rozmlouwání o
záležitostech národních, občanských i soukromných jednotliwých

První strana z Knihy památní pro Besedu Měšťanskou v Praze.

Ludvík Košut.
Dle staré litografie.

protitlak. Všude ozývala se hesla: svoboda tisku, národní obrana jako záruka proti žoldáctvu, poroty, svoboda shromažďování a spolčování, práva lidu. Přes noc vydávány konstituce a vyhlašovány svobody.

Jenom znenáhla šířila se vědomost o světodějném tom převratu *v zemích Habsburských.* Nejprve do Benátska a Lombardie, kde rozněcovala tím více mysli obyvatelstva k odporu i útoku, před nímž vládní moc rakouská ustupovala, pak do Uher, které nemohly býti tak těsně sevřeny jako ostatní země rakouské. Vláda Metternichova jako vždy dosud tak i nyní byla svrchovaně nepřátelská všelikému hnutí lidovému. „Vše pro lid, ale nic skrze lid“, bylo známou zásadou Metternichovou. Boj na vyhlazení všelikého samostatného hnutí byl Metternichovi a nejvyšším vládním kruhům článkem víry, o jehož osvědčenosti byli přesvědčeni. Projevům vůle lidu nepřikládáno vůbec žádné ceny. Tuhý policejní dozor nad národy doma a diplomatické slídilství po všelikých dvorních tajemstvích za hranicemi považovány za hlavní úkoly Metternichovy soustavy, ač nebyla to vlastně soustava jeho, nýbrž celé státní konference. Neúspěch za neúspěchem stíhal mocnou tu dříve vládu, která druhdy aspoň zahraničnými úspěchy mohla se pochlubit. Pád Guizotův a útěk Ludvíka Filipa dovršoval nezdar věcí v Italii, Švýcarsku, Německu a doma, kde dmuly se nebezpečné proudy: Metternich však toho neviděl, pro něho státní moudrostí byla spíše hůl, jak dále doložíme, než přiměřené a včasné opravy státní správy.

Vláda Metternichova nesáhla ani k opravám, jež za prospěšné byla uznala, poněvadž se nižádným způsobem nechtěla vydat podezření,

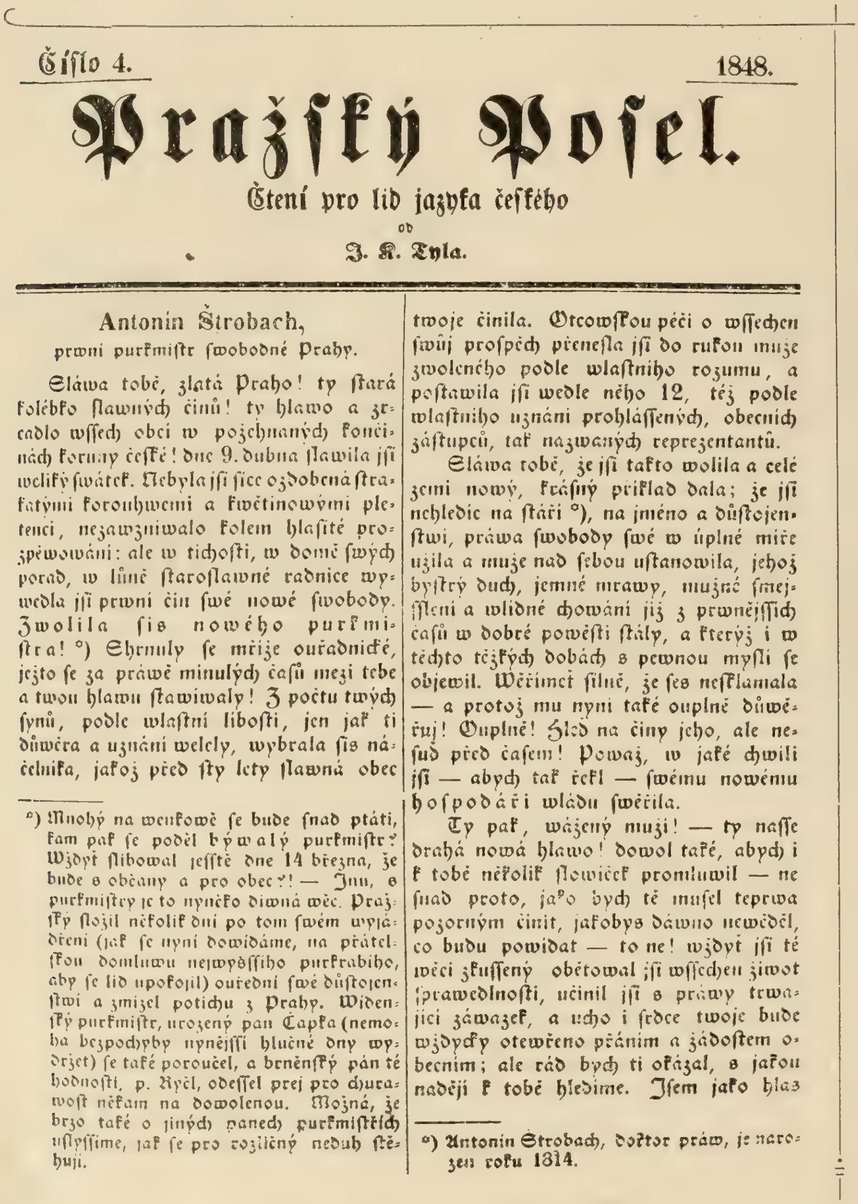
Ze stavovského sněmu Českého 30. srpna 1847: Hrabě Jan Lažanský hájí právo moci sněmovní

že jest slabou. A nic slabé té vládě, jež stávala se třtinou větrem podlomenou, nebylo tak proti mysli jako zdáti se slabou. Nic nepohoršovalo starce v čele státní moci jako pochybnost o jejich odhodlanosti.

Kníže Metternich byl u vesla vládního již téměř půl století. Vedle něho druhým mocným ministrem byl František hrabě Kolovrat Libštejnský, dříve nejvyšší purkrabí v Čechách, odkudž r. 1826 povolán byl za ministra. Již z Prahy byl ovanut myšlénkou sesílení středního stavu a povznesení rolnictva a ač povahy konservativní, byl opravám a pokroku v jistém směru nakloněn. Jsa bohat zdál se spolu i velice neodvislý tím, že se vzdal všelikého platu a sloužil zdarma, což zavdávalo podnět lidu k domněnkám, že jest zástupcem svobodomyslnějších názorů a s Metternichem jest v odporu. Když nastoupil císař a král Ferdinand, převzal Metternicha, ač mu osobně nebyl nakloněn, i Kolovrata, ano i policejního vládce pověstného Sedlnitzkého. Vedle kancléře Metternicha, jemuž příslušely hlavně zahraničné věci, a Kolovrata, jemuž náleželo vnitro, měl arcikníže Ludvík, bratr císaře Františka I., vynikající podíl ve vládě a zastupoval do jisté míry osobu císařovu, jemuž choroba nedopouštěla, aby příliš státní správou se zaměstnával. Trojice tato, z nížto každý politických oprav ve smyslu liberálním byl odpůrcem, měla spravovati osudy říše rakouské ve jménu Ferdinanda V. Avšak již v létě 1836 nastala potržka mezi oběma kmety. Kolovrat, předseda státní rady, měl hodnost bez opravdové platnosti; státní rada jako celek nikdy se neshromažďovala, nýbrž vyřizovala veškery věci v sekcích. Kolovratovi záleželo na tom, aby státní rada sborově byla zřízena, čímž by byla nabyla značnějšího politického vlivu. Když mu toho odepřeno, odebral se na své statky do Čech „na dovolenou“. Místo sborové státní rady, jež měla rozmnožiti moc Kolovratovu, prosadil Metternich konferenční radu jako nejvyšší sbor, která měla sestávati z arciknížete Ludvíka, arciknížete Františka jako příštího dědice trůnu, Metternicha a Kolovrata. Ježto Metternich spoléhal na souhlas obou arciknížat, znamenala konferenční rada přednost pro něho. Za Kolovrata však nebylo náhrady, dlouho s ním jednáno, sekčním předsedům státní rady přiřknuto právo k ústním referátům, které by předsedovi podávali; avšak sborového shromáždění nedopuštěno. Patrno z toho, jak hluboký odpor panoval proti všelikému sborovému projednávání státních věcí. Posléze v prosinci Kolovrat si dal říci, když místo

Metternicha arcikníže Ludvík se stal předsedou konferenční rady, a když tato stala se rozhodčím orgánem pro případy nesouhlasu jeho s kancléřem.

Poměry tyto potrvaly až do polovice března r. 1848. V čem panovala neshoda mezi Metternichem a Kolovratem, vzalo za své. Avšak kde i oba konferenční ministři souhlasili, nepodařilo se státní konferenci žádoucí opravy přivésti k platnosti. Již od r. 1846 jednalo se *o otázku ústavní v Rakousku.* Hrabě Kolovrat opětovně naléhal, aby staré a mlčky opouštěné zemské a stavovské ústavy s časovými změnami uvedeny byly zase v život. Metternich odporoval zprvu co nejrozhodněji. Když však v Prusku r. 1847 svolán byl spojený stavovský sněm, přišel i Metternich k jinému náhledu a ujal se horlivě myšlenky ústavního zřízení pro Rakousko. V únoru 1847 předložil sám státní konferenci dvě osnovy ve smyslu Kolovratově, z nichž jedna rozšiřovala a urovnávala právomoc království a zemí a druhá na této právomoci dále budovala

Číslo 4. 1848.

Pražský Posel.

Čtení pro lid jazyka českého

od

J. K. Tyla.

Antonin Štrobach,

prwni purkmistr swobodné Prahy.

Sláwa tobě, zlatá Praho! ty stará kolébko slawných činů! ty hlawo a zrcadlo wssech obci w požehnaných končinách koruny české! dne 9. dubna slawila jsi weliký swátek. Nebyla jsi sice ozdobená strakatými korouhwemi a kwětinowými pletenci, nezawzniwalo kolem hlasité prozpěwowáni: ale w tichosti, w domě swých porad, w lůně staroslawné radnice wywedla jsi prwni čin swé nowé swobody. Zwolila sis nowého purkmistra! °) Shrnuly se mřiže ouřadnické, ježto se za práwě minulých časů mezi tebe a twou hlawu stawiwaly! Z počtu twých synů, podle wlastni libosti, jen jak ti důwěra a uznáni welely, wybrala sis náčelnika, jakož před sty lety slawná obec twoje činila. Otcowskou péči o wssechen swůj prospěch přenesla jsi do rukou muže zwoleného podle wlastniho rozumu, a postawila jsi wedle něho 12, též podle wlastniho uznáni prohlássených, obecnich zástupců, tak nazwaných reprezentantů.

Sláwa tobě, že jsi takto wolila a celé zemi nowý, krásný přiklad dala; že jsi nehledic na stáři °), na jméno a důstojenstwi, práwa swobody swé w úplné miře užila a muže nad sebou ustanowila, jehož bystrý duch, jemné mrawy, mužné smejssleni a wlidné chowáni již z prwnějssich časů w dobré powěsti stály, a kterýž i w těchto těžkých dobách s pewnou mysli se objewil. Wěřimeť silně, že ses nesklamala — a protož mu nyni také ouplně důwěřuj! Ouplně! Hleď na činy jeho, ale nesuď před časem! Powaž, w jaké chwili jsi — abych tak řekl — swému nowému hospodáři wládu swěřila.

Ty pak, wážený muži! — ty nasse drahá nowá hlawo! dowol také, abych i k tobě několik slowiček promluwil — ne snad proto, jako bych tě musel teprwa pozorným činit, jakobys dáwno newěděl, co budu powidat — to ne! wždyť jsi té wěci zkussený obětowal jsi wssechen žiwot sprawedlnosti, učinil jsi s práwy trwajici záwazek, a ucho i srdce twoje bude wždycky otewřeno přánim a žádostem obecnim; ale rád bych ti okázal, s jakou naději k tobě hledime. Jsem jako hlas

°) Mnohý na wenkowě se bude snad ptáti, kam pak se poděl býwalý purkmistr? Wždyť slibowal jesstě dne 14 března, že bude s občany a pro obec?! — Inu, s purkmistry je to nyněko diwná wěc. Pražský složil několik dni po tom swém wyjádřeni (jak se nyni dowidáme, na přátelskou domluwu nejwyššiho purkrabiho, aby se lid upokojil) ouředni swé důstojenstwi a zmizel potichu z Prahy. Widenský purkmistr, urozený pan Čapka (nemoha bezpochyby nynějssi hlučné dny wydržet) se také poroučel, a brněnský pán té hodnosti, p. Ryčl, odessel prej pro churawost někam na dowolenou. Možná, že brzo také o jiných panech purkmistřich uslyssime, jak se pro rozilčný neduh stěhuji.

°) Antonin Strobach, doktor práw, je narozen roku 1814.

Zmenšený snímek originálu.

státní zřízení. Stavovské sněmy, v italských zemích kongregace, měly býti základem rozšířené vnitřní samosprávy. Kolovrat připojil se k ná-

Dle současné litografie.

vrhům, ačkoliv sám měl politickou oprávněnost zemských sněmů na mysli. Osud osnov ve státní konferenci, k níž povolány i jiné

vládní osoby s poradním hlasem, jak se i jindy dálo, byl nešťastný. Sám arcikníže Ludvík nemohl se zhostiti přesvědčení, že revoluce, která k násilným vede převratům, a reforma, kterou se poměry upravují, nejsou protivy alebrž spojenci, vedoucí k stejnému cíli, rozkladu státu. Výsledek byl ten, že ve spojené dvorské kanceláři ustanoven byl zvláštní odbor s určením: aby zkoumal poměry všech zemských stavů k vládě na základě práva a skutečnosti a upravení jejich připravoval.

Zřízení tu zamýšlené nebylo nižádnou vymožeností pro široké vrstvy národní, nejméně ve smyslu svobody a demokracie, platících celé soustavě za zločinné utopie, přece však bylo by jím aspoň bývalo upraveno řečiště, kterým by se pro případ nebezpečí bouřlivý příval byl mohl bráti a které by dalšímu vývoji s prospěchem bylo mohlo posloužiti. Místo toho zamýšlené nové zřízení pohřbeno v nesnesitelném stadiu příprav a jednání komisionelním, z kterého ovšem nebylo snadného vyváznutí. Při tom oproti stavům českým oprav té doby se domáhajícím chovala se vláda s posměšnou takořka odmítavostí.

Přes to však ještě jednou, když se v Italii počátkem r. 1848 bouřné vlny zdvihaly, vrátil se státní kancléř k myšlénce opravy státního zřízení. Vycházeje od zásady, že všeliký ústupek jen podporuje revoluci, a co vláda činí, že musí činit sama bez všelikého nátlaku, hodlal Benátsko a Lombardsko nechat stranou, za to však v Čechách provésti nové zřízení a potom v zemích německých. „Částečného rozšíření stavovských oprávněností“ ve státní konferenci šťastně se k tomu domohl. Zásada byla uznána a také plán svolání „spojených stavovských výborů“ hotov. Jen že nebyl ten plán přijat ve smyslu Kolovratově, nýbrž výhradně ve finančním smyslu Kübeckově. Nebyl to vlastně ani plán nový, nýbrž toliko obnovený. Za těžkých dob finančního úpadku r. 1810, kdy dvojí státní bankrot následoval, pomýšlelo se ve Vídni na to, aby svoláni byli stavovští zástupcové ke kontrole prostředků k povznesení státního úvěru. Takž i nyní měli se zástupcové stavovských sněmů o financích raditi a o jejich stavu „nejzevrubnější dokumentovaná vysvětlení dostávati“. Tolikéž jejich náhledy, kterak dosíci rovnováhy mezi vydaji a příjmy státními, měly býti vyslýchány. Bylo to sice nesmírně málo, avšak od posudku financí k posudku politiky (jak se ukázalo r. 1860 na rozšířené říšské radě) nebývá velký krok, a v tom smyslu mohlo to býti snad východištěm z hrozivé situace. Avšak návrhy ty nebyly ani přijaty ani zamítnuty, byly „co do maximy“ schvá-

Kašpar Sternberk.

leny, co do skutečnosti nechány usnouti. A přec černá již mračna stahovala se na obzoru Rakouska, a také jiný nebezpečný činitel povážlivě doma vystupoval: — *krise finanční.*

Nouze se vzmáhající, tíseň peněžní a všeobecná nedůvěra k státním financím toť známky hospodářského stavu počátkem roku 1848. Příčinou jejich byla dílem neúroda r. 1846, jež vedla k drahotě roku následujícího a k váznutí obchodu a řemesel, avšak větší ještě měrou byla to nezpůsobilost státnická, která ostávala bez rady, nedovedla vypomoci v čas, kde bylo třeba, a neznala otevříti nové zdroje důchodů státu, třebas byly dosti na snadě, nýbrž schodkem a dluhy zhoršovala poměry. Ve všech vrstvách obyvatelstva panoval postrach před státním bankrotem. Jako za velké revoluce francouzské a válek s Napoleonem I. nebylo jmění občanstva šetřeno, úspory ve stříbře a zlatě od státu zabírány a cena papírových peněz snižována, tak se soudilo, že bude i nyní. Obavy před podobnými opatřeními státu nikdy vlastně nezanikly, nyní však, kdy nepokoje v Italii byly zjevny, kdy vojsko mobilisováno, půjčky vypisovány a posléze temné zvěsti se šířily o převratech v Evropě, varovali se majetnější vespolek, aby nikdo nečekal, že se nemůže dnes vědět, co bude zítra.

Byly to časy, kdy za nejbezpečnější považována úspora ta, kterou kdo ve stříbře nebo ve zlatě držel v hrsti, ať v truhlici nebo třeba jen v punčoše. Kapitálu nebylo mnoho, záložny žádné, co čpělo státem, budilo obavy. Jedině spořitelny těšily se důvěře. Ale i ty stíhala nyní nedůvěra; kde kdo spěchal, aby si vyzdvihl vklady ve zvučném kovu, poněvadž by všechno mohl sebrati stát a nahraditi bezcenným papírem. Všeobecný ten postrach nedal se zažehnati ani prohlášeními národní

banky ani jiným konejšením. Finanční správa státní byla tajemstvím, o němž nikdo ničeho se nedověděl a od něhož také z té příčiny ničeho dobrého neočekával.

Česká spořitelna, od stavů r. 1825 jako zemský ústav zřízená a v prvních letech i v zemském domě umístěná, prospívala neobyčejně, přece však i ona zachvácena byla účinky postrachu. V prohlášení jejím v českém a německém jazyku v polovici března vydaném a po zemi úřadně i neúřadně rozšířeném, čteme:

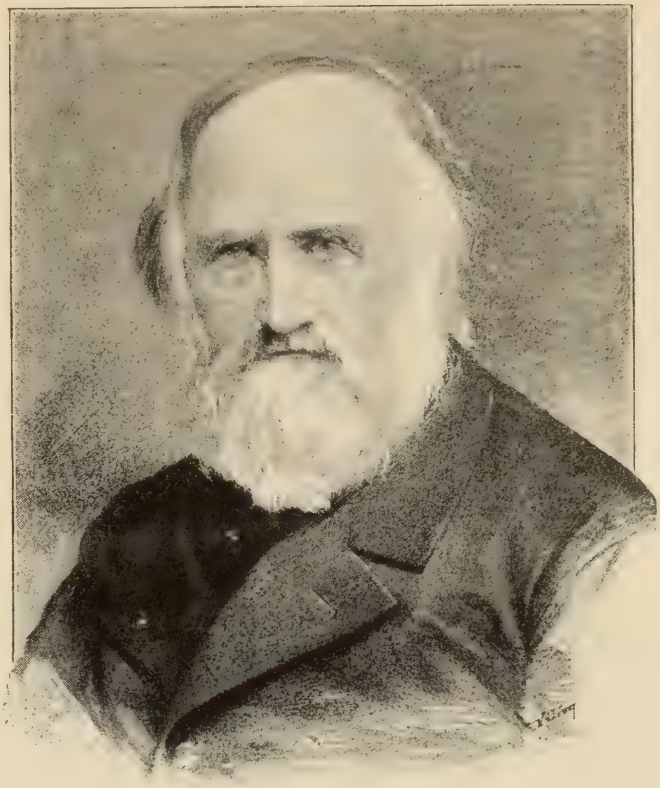
„Rozličné události, ježto se od počátku běžícího roku hromadily, naplnily strachem velikou část oněch, jenž peníze ve spořitelně ležeti mají. Po celé měsíce derou se naši hodní spořitelové, aby vklady své vyzvedli. V čase dvou měsíců vyplatily se již dva miliony.“ Žalostné poměry postrachem způsobené naznačuje osvědčení poukazujíc, že zhusta nejšpinavější ziskuchtivost podvodníků používá té příležitosti, aby vkladních knížek se ztrátou pro vkladatele se zmocňovala, nebo vyzvednuté peníze si vypůjčovala bez záruky na věčnou oplátku. „Z šestnácti milionů veškerého jmění spořitelnou spravovaného“ — ujišťuje se dále — „jest skoro třináct milionů na domy a pole pojištěno a sice dle pravidel, jenž zhusta ještě přísnější jsou, než ony, ježto se při ukládání sirotčích peněz zákonně zachovávají.“ Se vším důrazem prohlašuje se, že „na státní papíry a akcie rakouské národní banky půjčuje spořitelna jen poměrně nepatrnou část svých peněz,“ a že „takových obzvláštních papírů nemá ústav ani za jeden milion“. Dále ještě se dokládá, že „spořitelna vymiňuje sobě splácení zápůjček v stříbrných dvacetnících“, z nichž tři jeden zlatý a dvacet zl. kolínskou hřivnu tvoří, a že ústav za 23 let trvání uhospodařil „již vlastní záložní jistinu $5^1/_5$ milionu zlatých stříbra.“

První tehda peněžní ústav v zemích koruny České uznával za potřebné hájiti svého úvěru ujištěním, že nemá státních papírů aniž akcií národní banky.

Zda vetchá ta soustava, Metternichovou zvaná ne proto, že by státní kancléř všelikého její konání byl původcem a tvůrcem, ale proto, že vše se k jeho jménu pojilo, mohla odolati návalu bouře? — Státní konference byla přesvědčena, že může. Poněvadž po drahná desítiletí soustava ta nenarazila na odpor, považována za osvědčenou a dokonalou.

Dne 28. února večer přinesl rychlý posel z Paříže státnímu kan-

cléři první zprávu o únorové revoluci francouzské. Událostem však nebyla přikládána váha. Druhého dne došla zvěst o vypuzení královské rodiny a prohlášení republiky. To již bylo povážlivější. Státní konference byla stále pohromadě a odbývaly se i rodinné rady panovnické rodiny. Prozíravá arcikněžna Žofie, choť arciknížete Františka a matka panujícího nyní mocnáře, zdvihla svého hlasu pro opravy. Právě nyní však zdály se Metternichovi nejméně na místě. Stanovisko vlády nejlépe označuje prohlas v úředních „Vídeňských novinách“ z podnětu Metternichova 4. března uveřejněný.

Karel Slavomil Amerling.

„Mravní hniloba celých vrstev společenských a učiněné spiknutí přívrženců a žáků Baboeufových,“ *) těmi slovy ohlašoval se národům rakouským převrat ve Francii, „svrhly království a přivedly Francii pod jho komunistů. Na štěstí podkop široce pod Italií a Německem založený v Paříži dříve vybuchl, než ve výpočtu žhářů záleželo, a Evropa ještě v pravý čas má příležitost, nahlédnouti v propast, do které měla býti uvržena.“

Vysoký vládní prohlas sebevědomě ujišťoval, že bouře ta bezmocně se odrazí od říše rakouské, a vyzýval k „pevnému sloučení těch, jimž se vládne, s těmi, kteří vládnou.“ Důvtipný jinak Metternich neměl potuchy o tom, že ti, jimž se vládne, neshledávají zející tu na Evropu propast nikterak povážlivou.

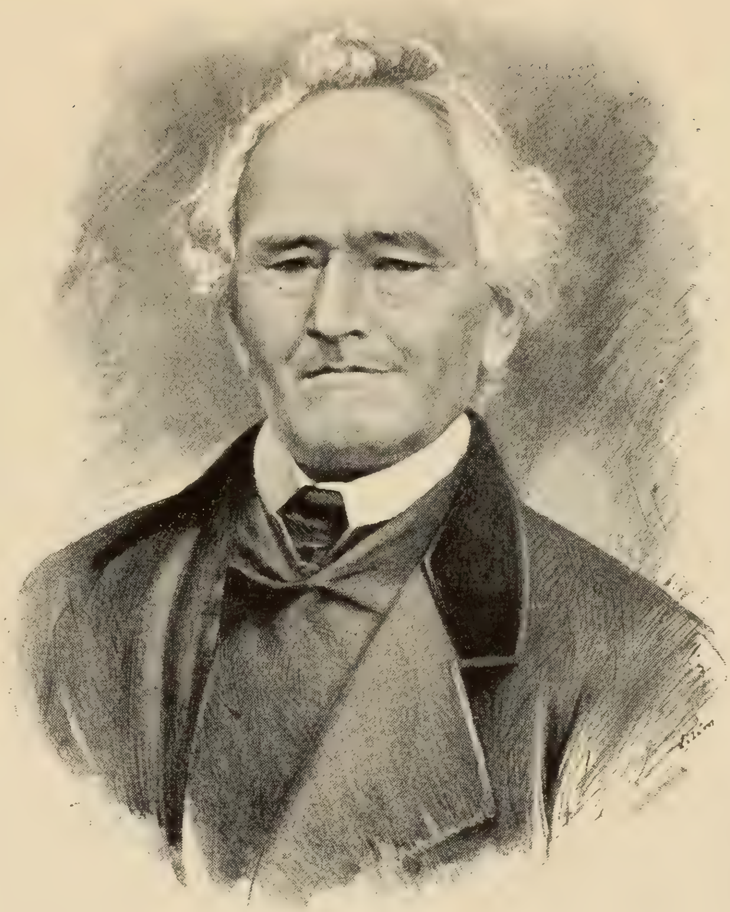
*) François Noel Baboeuf, vůdce komunistického spiknutí za vlády direktorátu ve Francii, Cajus Gracchus zvaný, narozený r. 1764 a v květnu 1797 guillotinou popravený.

Nejpříznivějším okolnostem ze zemí rakouských těšily se *Uhry* Měly svůj sněm, jenž právě zasedal v sídle svém v Prešpurce a mohl se státi tlumočníkem veřejného mínění ve chvíli politické potřeby, která právě se blížila. Měly i svou organisaci národně maďarskou v župním zřízení. Vedle nevolené sněmovny magnátů, odpovídající našemu stavovskému sněmu, byla i sněmovna zástupců volených od župních hromad, které jim dávaly příkazy, jak se chovati. Byla to náhrada za svobodně volený sněm pro Maďary dvojnásob výhodná: Župní hromada sestávala ze šlechticů, tedy živlu maďarského nebo pomaďarštěného, předbřeznová župní sněmovna byla tedy až na nepatrné výjimky maďarská. Instrukce poslancům udržovaly župní hromadu v ustavičné politické činnosti a agitaci, čímž jmenovitě od let třicátých šířilo se vědomí a utužovala organisace. V Prešpurce záhy také zvěděli o převratu ve Francii, a účinek toho byl, že oposiční dosud zástupce župy peštské, *Ludvík Košut*, Slovák z Turčanska původem, Maďar přesvědčením, stával se rychle pánem situace.

Dne 1. března hlásal Ludvík Košut v župní sněmovně: „Jsou chvíle v životě národů, kdy zákonodárství musí nejen opravy požadovati, ale i nebezpečí odstraňovati.“ Ale již 3. března hřímal v historicky proslulé řeči proti soustavě Metternichově a věštil úplný převrat nejen co se týče Uher ale i zemí rakouských „Z umrlčích komor vídeňského systému vane k nám otrávený vzduch, který všecky naše činy ochromuje a poutá duševní náš vzlet,“ horoval a ostří břitké řeči obracel proti Metternichovi. „Kde základy jsou pochybeny, tam sudba pádu jest neodvratna. Na nás jest zachrániti panovnickou rodinu, budoucnost její založiti na sbratření různých národů rakouských a místo špatného základu bodáků a tlaku úřednického zavésti pevný tmel svobodné ústavy.“

Pro Uhry dovolával se Košut v řeči své 3. března odpovědného domácího ministerstva vzešlého ze sněmovní většiny a pro země rakouské svobodomyslné ústavy. Předseda namítal sice, že uherský sněm nemá práva míchati se do věcí království a zemí rakouských, kterých nezastupuje, ale hlučný souhlas sněmovny s Košutem poučoval ho, že tento má většinu na své straně. Jednomyslně přijata byla pak representace k trůnu, jak Košut ji navrhoval. Košut stal se téhož dne vůdcem sněmovny, ač vlastní jeho přívrženci byli tam v menšině, a hnutí maďarského, které hnedle se utkalo v krutý boj proti tatranské větvi

našeho kmene. Svoboda měla platit jen Maďarům a nikoliv také i jinému národnímu kmenu v Uhrách.

Farář Jan Arnold.

Magnátská sněmovna váhala přistoupiti na representaci Košutovu. Palatin arcikníže Štěpán s mnohými velmoži uherskými odebral se do Vídně ku poradám. Metternich nechtěl ani slyšet o podobných usneseních a odporučoval v státní konferenci rozpustiti Prešpurský sněm. Ale hnutí rostlo jak velká voda, každý den přinášel povážlivější novinky.

Všechno to, co v Prešpurce se dělo, ostávalo pro království a země rakouské tajemstvím. Do Prahy docházely o tom jen soukromé zprávy v dopisech slováckých předáků, i ti však musili se míti na pozoru, aby listy cestou neuvázly. V Prešpurce a Pešti uveřejňovány sice v novinách maďarských zprávy o činnosti sněmovní, prosaditi to podařilo se neohroženosti Košutově na počátku let třicátých; v Čechách však, na Moravě, ve Slezsku a v ostatních zemích rakouských neměla pokojná poddanská mysl sváděna býti špatným příkladem. Byly-li již Uhry pokaženy, měly aspoň jimi ostati pro sebe. A co platilo vůbec, platilo tím více počátkem března r. 1848. K taktice soustavy Metternichovy náleželo i to, aby jeden nevěděl o druhém. Ozval-li se již někde vládě nelibý hlas nebo stal-li se nějaký podobný pokus, měla vláda po ruce censuru, aby o tom nikdo dále neměl potuchy.

II.

Před úsvitem.

První zvěsť o vzbouření Pařížském stihla do Prahy 29. února. V širší veřejnost vešla večer o redutě, jež s nádherou v stavovském divadle na Ovocném trhu byla pořádána. Vrcholem jejím byl umělecký průvod historický, který, když ukončen, různí Rafaelové, Dantové, Petrarkové, Skretové, Dalimilové opustili redutu a shromáždili se „U tří lip“ na Příkopě. Zde prvně rozmlouváno o událostech nad Sekvanou, avšak dojem, který činily, byla zvědavost. Nazejtří 1. března odbýval se český společenský ples v Lázni na Malé straně. Sem došly již zprávy určitější o pádu království, jež veřejnost českou elektrisovaly. Pražské noviny přinášely sice jen skromné zprávy, ale napjetí rostlo každým dnem.

Jiné než v Uhrách a naprosto rozdílné než v jiných zemích evropských byly *poměry v Čechách a na Moravě.*

Jinde byla to národnost jediná, jež domáhala se volnosti k životu, sjednocení a moci býti pánem svých osudů. V Uhrách byl sice kmen maďarský v menšině oproti ostatním národnostem, ale měl své orgány ve sněmu a župách, jimiž zasáhnouti mohl v události. Uhry měly neobyčejně četný stav zemanský, nižší šlechtu, jenž byl svobodný a ma-

Praha v březnu 1848. * Svornost budiž naše heslo!

Dle současné litografie.

ďarsky národní. Ať pouhý bočkoroš nebo zámožnější svobodník vždy byl šiřitelem myšlénky maďarské. U nás stav tento byl vyhlazen v době bělohorské. Němectví uherských měst kolonisací založených vyvažovalo maďarství župních hromad. V Uhrách nepoznali také kletby byrokracie. Chaotická župní správa, dříve latinská, potom maďarská, nebyla sice ideálem pořádku, ale nebyla oním bezduchým, pouze úřadujícím, německým starocopovým aparátem, cizí rukou řízeným k umrtvování života národního. U nás rozestírala se jen temná politická noc jež pokrývala dřímotu národní.

Od doby Bělohorské a pádu samostatnosti jevil se u nás ustavičný úpadek národnosti a oprávněnosti její. Intelligence česká a uvědomělé vrstvy národa rozprášeny po všech končinách světa, až i do Ameriky; krajské zřízení padlo, podvracovány základy bývalé samostatnosti a státního práva; centralism rdousil dech života národního, a germanisace utlačovala jazyk český. Ještě sice koncem 17. věku Petr Velký potěšil se v Praze z češtiny jako jazyka svému ruskému příbuzného, ještě nalezl tu pomocníky k překládání prostřednictvím češtiny do ruštiny a češtinu v šlechtických kruzích, ale bylo vždy hůře. Jazyk zanedbáván klesal a jedinou příznivou okolností bylo jen to, že i němčina byla na nízkém stupni. Hrobový klid v lidu považován za nejprospěšnější známku života a poněmčování

Dům u Zlaté váhy sídlo Repealu.

za účel vzorných škol od státu založených. Za těchto okolností octla se národnost naše v druhé polovici 18. věku za císaře Josefa II. v nejhlubším svém úpadku.

Tehda však také již zjevoval se obrat, z počátku ostýchavý, skromničký a více ochotnický než opravdový. Různé podporovaly jej okolnosti. Odpor stavovského sněmu českého v letech 1791—1792 proti řádům Josefinským viděl i v české národnosti historického činitele. Mimo to široké vrstvy lidu byly české, a četba pro ně jen v českém jazyku šla na odbyt, formou i obsahem ovšem nízkého stupně. Tolikéž pozornost učenců obracena k jazyku, minulosti a přítomným zvláštnostem českého národa. Grammatikářství, jazykozpyt, dějepis český, starožitnosti, národopis vyvíjely se ruka v ruce se vzmahajícím se vědomím národním a vedly opět důsledně k myšlénce slovanské. Dějinná minulost byla utužením národního vědomí. Poznání, že na jihu, západě a severu žijí miliony Slovanstva, jehož Čechové jsou jen malou částí, bylo mu nadějí v truchlé přítomnosti pro budoucnost. Museum české přičiněním nejv. purkrabí Kolovrata Libštejnského, Šternberků a jiných 1818—1820 založené se svými sbírkami starožitnickými, historickými, přírodnickými, jejichž cíl jest jeden a týž, poznání vlasti a láska k její rodu, bylo výmluvným dílem snah těch vždy horlivějších a všestrannějších.

Řehoř, nápravce hříchu Koniášova.

Pouhá záliba ustupovala *vroucímu národnímu citu;* Václav Kramerius, tento typ první doby probuzení, ustoupil Kollárovi, nadšenému pěvci „Slávy dcery“, jehož varyto tak mohutně zavznělo po všech vlastech československých od Šumavy až po Karpaty; Dobrovský Čelakovskému, Palackému, Šafaříku, Jungmannovi. A přece ještě byli vynikající Čechové, kteří pochybovali o možnosti probuzení českého národa.

Nikde s takovou ostrostí nevystupuje ráz starší oné doby a zástupců doby nové, jako v rozmluvě v učeném kruhu v paláci Šternberském (20. prosince 1825). Slavista Dobrovský a badatel i mecén hrabě Kašpar ze Šternberků byli toho přesvědčení, že jest již pozdě mysliti na vzkříšení českého národa, a všecko o to úsilí že jest na zmar. Dvacítisedmiletý tehda František Palacký horlivě postavil se tomu na odpor starým i věhlasným mužům. Vytýkal Dobrovskému, že nepsal ničeho česky, dokládaje: „Kdybych byl třebas cikánského rodu, a již poslední jeho potomek, ještě za povinnost bych si pokládal, přičiniti se všemožně k tomu, aby aspoň čestná památka po něm zůstala v dějinách člověčenstva.“ Tak nemluvila pouhá záliba v českých věcech, ale hluboké, nezvratné přesvědčení, svatý zápal, jenž bývá tvůrcem velkých věcí.

Není bezvýznamné, že Museum, vlastivědný ústav s německou zprvu správou, byl tvůrcem „Časopisu Musea“, prvního vědeckého sborníku českého, a r. 1831. i Matice české, ústavu pro pěstování české vědecké literatury. Museum stalo se spolu střediskem české vědecké společnosti a Matice česká jejím orgánem.

Byla to *doba buditelů*. Pouhá přízeň k češtině spojovala se s určitým cílem probuzení dřímajících, povzbuzování mdlých a sdružování všech v ideálním poletu, jenž z uvědomělých činil bratry. Možné to bylo jen tam, kde překážky byly tak velké a boj tak nesnadný. „Pane vlastenče“ byl čestný titul, jenž Čech dával Čechu stejně smýšlejícímu. Byl to hlavně střední stav, v němž vlastenectví se šířilo, profesor, duchovní, mlynář, stavitel, zámožnější řemeslník, samostatný hospodář byli nositeli a pěstiteli vývoje národní myšlénky. Každá nová česká kniha byla potěšitelnou událostí, každá se kupovala, ne proto, že jí kupující potřeboval nebo rozuměl, ale proto, že byla česká, a tudíž chloubou pro každého vlastence. Kniha byla spolu i světlem k probouzení. Doba ta vytvořila typy, po nichž jinde marně se ohlížíme. Nadšenec Řehoř, hromotluk postavou a beránek smýšlením, nevycházel na ulici bez nákladu českých knih. Vytknul si za životní povinnost, že jich rozšíří tolik, co jich Koniáš spálil, dle domnění 60 tisíc. Nebylo to snadné; ani knih českých, ani odběratelů nebylo mnoho; ale současníci tvrdí, že úmysl svůj vykonal a hřích Koniášův odčinil. Kněz Šmidinger, churavec, ale podobný nadšenec, od r. 1836 procházel po venkově patnáct let pěšky s balíky knih, aby šířil českou četbu a probouzel jí

Čechy k novému národnímu dni. Toho způsobu byl i záměr Amerlingův Postavil Budeč r. 1840. v Žitnobranské ulici, kde měl založen býti

Dle současné litografie.

ústav pansofický pro výchovu českých učenců. Na neštěstí nestačily mu prostředky; přišel o dům i o uskutečnění své myšlénky.

Veliká, monumentální díla vznikala té doby, Šafaříkovy Staro-

žitnosti, Jungmannův Slovník, Palacký počal psáti své dějiny českého národa. Slovesnost česká poutala k sobě pozornost ostatních Slovanů, budíc v nich úctu svým vývojem.

Vroucí národní cit vedl opět zcela důsledně k pocitu křivdy a bezpráví, kterých trpí český jazyk, a k *snaze po nápravě i svépomoci.* Podle starší vlastenecké společnosti vznikala mladší let čtyřicátých, mužové, kteří vlastenectví chápali již jako boj, který musí býti vybojován. Půda byla arci obmezená, prostředky skrovné, moc úřadní jako písek pouště, jenž hubil každou i nejzdárnější myšlénku. Mladší však ruce chápaly se aspoň toho, co bylo možné, a aspoň v obmezeném tom kruhu přiváděly češtinu k platnosti. České plesy stávaly se střediskem české probuzené společnosti. Jako zvláštnost výslovně podotýkalo se o nich, že se na nich mluvilo jen česky. Při tom docházelo i k srážkám s všemocnou policií. Český plakát na nárožích byl neslýchaností, i český ples musel míti plakát německý napřed a český teprve na druhém místě, a to byl ještě ústupek, k němuž policejní úřad Pražský se dal pohnouti. Podobně muselo býti i se zvacími lístky a vstupenkami. Zotročenost myslí dlouhověkou porobou byla taková, že v lednu 1841., když objevil se k prvnímu veřejnému českému plesu prvně český plakát, lidé se u něho stavěli kroutíce hlavami a šeptajíce: „Že jim to dovolili, těm Čechům.“ Zatím byl to kousek, provedený od Riegra a Bojislava Pichla, kteří z censurovaného plakátu němčinu nahoře odstřihli, začež ovšem Rieger měl opletání s policií. Následujícího potom roku byl Rieger sedmnácte dní na policii vězněn a puštěn až po plesu.

Nejen co se zdařilo, ale i co zmařeno bylo zlovůlí úřadu, jest charakteristické pro snahy české.

Vedle plesů platily snahy mladší generace i divadlu. Od r. 1842. do 1846. zmohla se česká společnost, ovšem po mnohém úsilí a shánění předplatitelů, na české divadlo pod hradbami mezi Koňskou a Novou branou, jež pořídil řiditel stavovského divadla Stöger (v místech, kde nyní se naléză zastavárna). Jednalo se však nyní o divadlo samostatné s vlastním řiditelem, jež by na akcie bylo zřízeno. Rieger, Štrobach, Pichl, Trojan, rozvinovali veliké úsilí. Rieger si vymohl i vstup do kvartálních hromad pořádků mlynářského a sladovnického, usilováno i jinde, stavovskému sněmu podána r. 1844. petice, jižto na prvním místě podepsal advokát Dr. Frič, a dále sedmdesát vážených měšťanů. Sněm, jenž druhou divadelní koncesi mohl zadati, vyřídil petici příznivě,

načež odbývána schůze měšťanstva i šlechtických zástupců v Platýze. Třicetičlenný výbor sepsal a podal petici k trůnu. Avšak jaká to smělost: české divadlo! Metternich a Kolovrat nechali ji prostě bez odpovědi, ani ji mocnáři nepředloživše.

Podobně policie zmařila zákazem podnik Riegrův a Štrobachův, zasadivších se o zřízení spolku pro vydávání levných českých knih pro lid a zakládání knihoven.

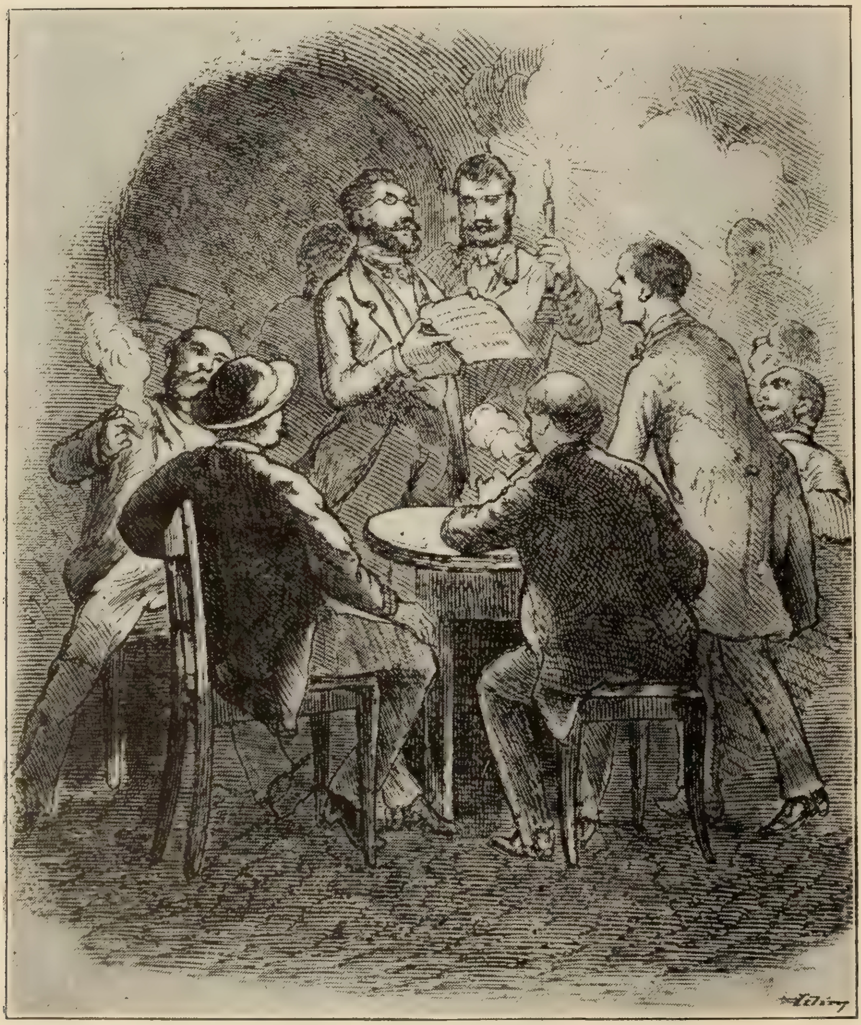
Za to dařilo se českým kruhům, v jejichž čele stál Jan Arnold, někdejší farář v Miletíně, nyní v Praze na odpočinku, a jako vydatní pomocníci Rieger, Štrobach, Erben, Trojan, Pichl, založiti jako střed měšťanstva Měšťanskou besedu. Byl to ovšem spolek utrakvistický, český jako německý, což za tehdejší doby jinak provésti nebylo lze, avšak duchem a směrem svým byl český a sloužil české společnosti. Utrakvism, kdy žádných českých spolků nebylo, měl i svou výhodnou stránku; český živel jeho pomocí a prostřednictvím dodělával se snadněji platnosti a šířil národní vědomí na mdlejší a poněmčilé.

Jindy český jazyk si zjednával průchod, že policie nemohla proti tomu zakročit. Tak o příjezdu arciknížete Štěpána, syna uherského palatina, do Prahy, kde se ujal vrchní správy, ozvalo se v ulicích poprvé české „sláva!“ místo výhradného dosud „vivat“, nebo „lebe hoch!“ Že úřady tomu přikládaly váhu, vysvitá z připomenutí, jež z úředního pokynu dáno od učitelů žákům obecných škol pražských r. 1854., aby při vítání císařských novomanželů volali pouze „vivat!“

Nade vše to větší důležitosti nabyly zápasy, vedené v *Průmyslové jednotě,* zřízené r. 1833. za purkrabí hraběte Chotka, která opravou stanov r. 1844. postavena na širší a přiměřenější základy. Umístěna byla již tehda jako jest i nyní v bývalém klášteře Svatohavelském. Zde v týdenních, měsíčních a výročních schůzích mohlo se rokovat o prospěchu průmyslu a řemesel, mohlo se mluvit o českém jazyku, aspoň nepřímo, pokud by byl žádoucí do škol odborných, ano i českým jazykem. To byl náš parlament předbřeznový. Maďaři měli v Prešpurce sněm o dvou sněmovnách, na němž jednali o všelikých státních a politických otázkách, my měli Průmyslovou jednotu. Jak trpká to ironie! Avšak taková byla skutečnost, jež jedině může býti měřítkem běhu událostí. Rozdíl byl dokonce i ten, že Maďaři měli velikou většinu na sněmu, a my v Průmyslové jednotě byli pouhou byť i horlivou menšinou proti německým továrníkům a šlechticům, na jejichž straně

stál celý úřadní aparát. Společné bylo oběma to, že vláda nebyla nucena povolovat a nepovolovala velké ani malé věci, pokud nemusela.

Zde již dříve Amerling a Presl razili cestu českým snahám, sem vstoupili Alois Trojan, Antonín Štrobach, kandidát práv a mlynář František Ladislav Rieger, předčasně zesnulý vrchní inženér a mecén český Perner, český novinář Karel Havlíček, Pavel Mnouček, Prokop Mráz a s nimi dosti velký počet intelligence. Byli to *mužové Průmyslové jednoty.* Již od r. 1845. sváděny tu první řečnické potýčky, v nichž usilováno o to, aby zlomen byl odpor německých továrníků a šlechty, tedy značné většiny proti prospěchům českým. O politice nesmělo býti řeči, nýbrž jen o věcech průmyslových a řemeslnických, přece však stala se ta místa školou mužnému dorostu a příštím politikům. Většina trpěla milostivě češtinu, avšak kde uvedeno v boj právo národního jazyka, stavěla se bezvýminečně na odpor. Nejvíce rozvlnil veřejné mínění boj o zřízení české školy průmyslové. Dlouho veden s příkrostí, až posléze vítězství se naklonilo na stranu českou. Trojan, Štrobach, Rieger, Havlíček odvolali se k svépomoci. Co zdálo se většině nemožným,

Gauč předčítá v Repealu vyzvání k občanům pražským.
Dle dřevorytu z let 60.

stalo se skutkem. Sbírkami sehnáno za krátko 8000 zl. stříbra, nepočítaje slíbené roční příspěvky. Velkou zásluhu o zdar měl jmenovitě Havlíček

CÍSAŘ FERDINAND
DLE LITOGRAFIE Z ROKU 1838.

v „Pražských novinách". Petice co nejdůkladněji doložená podána byla vládě, ale uvázla nevyřízena ve Vídni „jako předmět pečlivého uvažo-

vání“. Byrokratický to šiml, kterým se mařily věci, jež přímo nemohly býti odmítnuty. Ano vysoké gubernium české bylo naprosto nespokojeno, že se mohlo něco takového státi bez byrokracie, jedině ke všemu oprávněné, nebo dokonce i proti ní. S ustrnutím pohlíženo, kdo jsou ti lidé, na jejichž vyzvání se tisíce scházejí. Trojan, konceptní praktikant u fiskálního úřadu, byl dokonce volán k dvornímu radovi Leopoldu Hasnerovi šl. z Arty, jenž mu vytknul, že se takové věci nesrovnávají s jeho úřadní povinností. Sbírky dokonce i zakázány.

Přímého výsledku sice nedocíleno, leda že byly po městech zřizovány české nedělní průmyslové školy, avšak nepřímý výsledek byl značný vlivem na veřejné mínění a povzbuzením sebedůvěry. Ohlasy řečnických zápasů pronikaly do širších kruhů, budily horlivějšího ducha a upozorňovaly veřejnost na mladé muže, kteří mohou hráti vůdčí úlohu.

Právem lze se tázati: a což sněmy v Praze, Brně a Opavě? Byly to *sněmy stavovské*, ale přece jen zástupcové bývalých sněmů tlumočících vůli země oproti koruně. Sněmy ty se svou činností byly pouhou stínohrou. Neměly života, neměly veřejnosti a neměly platnosti, poněvadž závisely jen na vlastní resoluci a neopíraly se o lid. Význam jejich byl státoprávně jen formální, byly prázdným rámcem, který teprve měl býti vyplněn. Jedna z nejslabších stránek jejich byla ta, že jednání jejich obmezeno bylo jen na úzký jejich kruh. Teprve po sněmu vycházela sněmovní zpráva o uplynulém zasedání, hubená, přísně censurovaná a hlavně jen na vyřizování návrhů přestávající. Veřejnosti ostávalo stavovské sněmování tajemstvím pod sedmerou pečetí a dnes ještě stopujíce činnost stavovských sněmů musíme se uchýliti do archivů k soukromým diariím a záznamům jednotlivců a k aktům v prachu tu tlícím, ale nikoliv do současných novin, které vůbec nesměly přinášeti zprávy ze sněmu, nebo publikovaných zpráv. Proto také i ostřejší řeč a důraznější oposice ostávala bez účinku a vláda nemusela se jí příliš lekati, když vyzněla neslyšána a bez ohlasu v širších vrstvách společnosti. Proto také vláda s myslí poměrně klidnou přijímala i ostré výtky a svým způsobem káravě na ně odpovídala, dělajíc, jak za dobré uznala.

I v českém stavovském sněmu však měnily se od počátku let čtyřicátých poměry, jevil se nepokoj a chvílemi vanul ostřejší vánek. Byl to kvas nespokojenosti a třeba v nádobě před veřejností opatrně skrývaný, přece mohl sloužiti vládě jen poněkud prozíravé za tlakoměr.

že napjetí roste a že dlužno se míti na pozoru. Celému národu byl by z toho vzešel prospěch, kdyby se byla našla připravená zákonná půda, na které by česká otázka byla mohla být řešena. Vláda však pro zjevy ty neměla smyslu, nedovedla oceniti hlasy nevole a na usnesení sněmovní nevěděla odpovědi než zneuznáváním ještě i těch oprávněností, které stavům náležely.

Tuhému *sporu mezi stavovským sněmem a vládou* zavdaly r. 1845. podnět dvě věci: Pamětní spis, v němž dovozována státoprávní nepřetržitost a v podstatě opětovány požadavky z r. 1790.—1792. (tedy po smrti císaře Josefa k upravení porušených poměrů za obnovu starého zřízení předbělohorského) s doložením, aby vláda „obnovené zemské zřízení z r. 1627. uznala za normálné ustanovení pro práva stavovská a aby vyslovila platnost všelikých svobod a privilejí, pokud se zemskému řádu nepříčí.“ Druhá věc byl spor o povolení 50.000 zl. jako zvýšení pozemkové daně, při kteréž příležitosti sněm hájil svého práva daně povolati.

Deputace s Pamětním spisem přijata byla ve Vídni s vyhýbavou zdvořilostí. Odpověď pak dvorské kanceláře české zněla, že císař výsady stavů má na očích, ale „neméně také *výhradu*, pod kterou sám a všichni předkové přísahali.“ Výhrada, proti níž stavovský sněm r. 1792. protestoval, znamenala právo panovníkovo zemský řád měniti, zlepšovati a cožkoliv opatřovati, co právo zákonodárství s sebou nese.

Proti výhradě po návrhu hrab. Bedř. Deyma podáno *ohrazení*, jelikož výhrada taková znamená v podstatě zmaření všelikých práv stavovských. Zvolena byla *komise na ochranu stavovských svobod* a odmítnutí vládních přehmatů. Vláda přímo i skrze pražské gubernium a dvorskou kancelář českou počala ničivý boj i proti tomu stínu svobod a práv, které stavům ostaly. Podporu svou měla v zemském výboru jako prováděcím orgánu usnesení stavovských.

Z čtyř stavů zemských preláti bývali vládní. Městský stav zastoupen byl čtyřmi ablegáty Pražskými a po dvou z Kutné Hory, Plzně a Bu-

dějovic. Ostatní královská města směla býti zastoupena, ale pouze s právem poslouchati, co se děje, nikoliv mluviti nebo hlasovati. Zástupcové měst nebyli však voleni, nýbrž byli to úředníci a neměli hlasu každý pro sebe, nýbrž hromadně. Jedině stav panský a rytířský, kde také každý k zasedání na sněmu oprávněný měl osobně hlas, vedly boj za práva stavovská. Při vší předpojatosti pro prospěch stavu, slabosti pro nedostatek opory o širší vrstvy, odporu proti oprávněnosti jiných stavů (ačkoliv i tu již koncem minulého věku ozval se hlas pro všeobecné právo volební) uchovávalo se tu hrdé vědomí státoprávního významu české koruny. Za to není nic odpornějšího nad chování zástupců měst na sněmech stavovských. Nejevili smyslu ani pro práva zemská a jsouce vykonavateli cizího vlivu, byli pro vše, co je stenčovalo, ani pro práva čtvrtého stavu, jež jinde vedla k ústavním svobodám. Považovali se za „přirozené zástupce“ měst na základě úřadnické své moci. Tak bylo i nyní. Kdežto na sněmu měli páni a rytíři většinu, v zemském výboru, který se skládal ze stejného počtu zástupců každého stavu, měli buď rovnost hlasů nebo menšinu, když předsedající rozhodl proti nim.

V únoru 1847 ukončila komise na obranu stavovských práv svou zprávu a zevrubný spis „Vývody o právní neporušenosti ústavních zemských oprávněností a svobod českých stavů“, v němž veden důkaz, že obnovené zemské zřízení z roku 1627. není jediným základem stavovských práv, a fakty vyvráceno od vlády předstírané právo výhrady panovníkovy, kteréhož práva korunovační přísaha nezná a proti němuž mluví i roční reversy vládní po vyřízených od stavů postulatech. Spis ohrazoval se důrazně proti jednostranným změnám práv sněmovních, jež měněna smějí býti jen společným souhlasem krále a stavů na sněmu shromážděných. Hlavní podíl v sestavení spisu toho měl třiatřicetiletý tehda J. U. Dr. Antonín Štrobach, auskultant při cís. král. zemském právu, známý širší veřejnosti z Průmyslové jednoty.

První překážky usnesení tomu činil zemský výbor. V květnu r. 1847. ujednáno podati adresu mocnáři, která v tom smyslu měla hájiti práva stavů. Zároveň došlo k tuhým potyčkám s vládou, která význam sněmu snižovala na pouhou poradu a absolutní moc stavěla nade vše. I censorní úřad škrtal a doplňoval zprávy sněmovní. Adresa pak značně zmírněna.

Požadavek zvýšení daně o 50.000 byl r. 1845. a r. 1846. s vý-

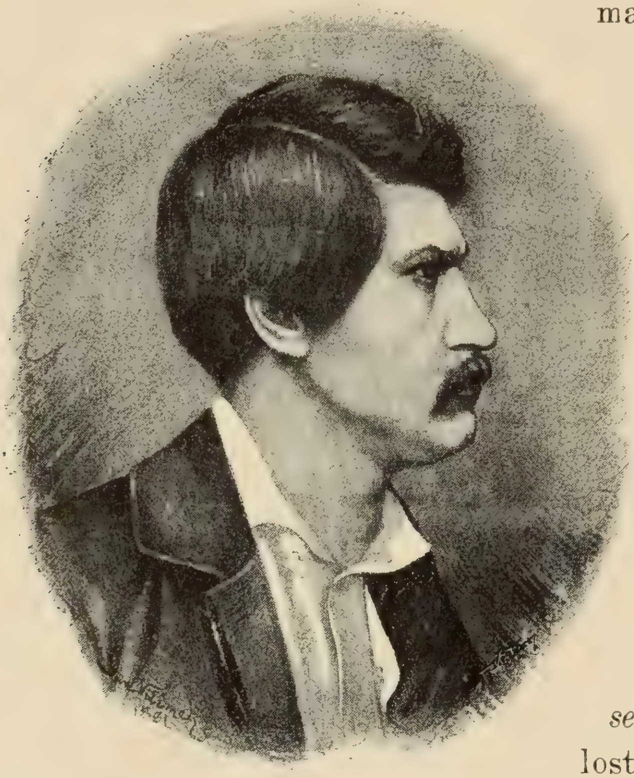
hradou a jen pro ten případ povolen. Vláda však trvala na tom, co jednou povoleno, že platí pro vždy. V sněmovním zasedání v září r. 1847 padala ostrá slova. „Nebudu rebellem proti svému králi, ale rád dám hlavu za svou vlast," hlásal hrabě Jan Lažanský. Po hrozbě vládní, že „císař byl dosud dobrotivým otcem, aby se nestal nemilostivým pánem," zdvihl se odpor tím větší. Hrabě Bedřich Deym protestoval proti tomu. Hrabě Lažanský pravil: „Budu hlasovat pro zamítnutí i kdyby bodáky před dveřmi stály." Oposice zvítězila. Všemi hlasy proti 10 (z nichž 3 byly prelátské a 4 městské) zamítnut požadavek a usneseno podati nový spis králi. Zemskému výboru pak uloženo, aby rozepsal daně, ale se srážkou požadavku 50·000. Nový ten spis ostal vězeti u vlády vídeňské, panovníkovi podán nebyl. Nepovolený požadavek byl také rozepsán (20. září 1847). Sněmovníci se rozcházeli v roztrpčení. V příštím sněmu mělo být pokračováno a na denní pořádek měly býti uvedeny jmenovitě tyto tři návrhy: rozmnožení zástupců na stavovském sněmu, upravení silničné konkurence a zavedení české gramatiky na všech gymnasiích.

Za takových okolností zastihl r. 1848. sněm stavovský.

O *národních poměrech* v Čechách a na Moravě panují namnoze úplně pochybné náhledy. Mezi šlechtou byla znalost češtiny mnohem rozšířenější, než se obyčejně za to má, ale zaujata šlechta pro češtinu nebyla. Ve sněmech jen zahajovací formule byly české, zprávy o sněmech české a německé, jinak jednání německé. Česky mluvil i státní konferenční ministr hr. Kolovrat Libštejnský a v okolí státního kancléře hr. Metternicha byla čeština (ovšem jen mezi vyšším služebnictvem) též známa. Kadrnožka, jeho factotum, jehož mnozí považovali za dvorního radu, ne-li za více, byl Čech. Avšak zvláštní váhy tato znalost češtiny, praktickou potřebou jednání s poddanými vyžadovaná, neměla·

Nejdůležitějším činitelem byla *města* a ta ani v Čechách, ani na Moravě, pokud nebyla středisky německých krajin, nebyla německá, ale *poněmčilá*. Německé úřady, německé školy, německý společenský život působily takovým tlakem, že němčina ve veřejnosti byla téměř výhradnou. Čeština považována byla za vyzývavost od úřadů a za zvláštnost od dobromyslných. I v rodinách pražských, o jejichž českém smýšlení nemohlo býti pochybnosti, mluvilo se německy. Jako v Praze bylo i v městech jiných. I čeští studenti, proslulí později jako zápasníci za práva česká, jako ku př. Karel Sladkovský, mluvili v student-

ských schůzích německy a zpívali písně německé, ač jinak byli Češi duší tělem. Sám Havlíček v Německém Brodě zpíval písně zhusta německé, aniž se to příčilo citu jeho národnímu. Nejhůře bylo na Moravě, kam národní vědomí pronikalo nejpozději. Staletým tlakem stalo se, že život v Praze a v jiných městech měl nátěr německý, z něhož jen znenáhla většina se vymaňovala. Jsou známy z té doby společnosti v kruzích domácích i v hostincích, kde za každé německé slovo platil se krejcar šajnů pokuty, a z obnosů docílených podporovaly se pak české podniky, nebo pořádaly české zábavy. Opatření to, které ještě dlouho v šedesátých letech se udržovalo, kdy jmenovitě studentstvo vedlo boj proti poněmčilosti.

Karel Havlíček.

Jádro českého života a základ české národnosti sluší hledati na venkově. *Miliony lidu selského* byly netknuty poněmčilostí. Tu ozýval se ryzí jazyk český, a odtud sesilována města zdravým českým živlem.

Avšak rolnictvo robotou a poddanstvím stižené nemělo platnosti ve veřejném životě, ostávalo jen proudem v stínu ukrytým. Již z důvodu národního vysvětluje se také, že otročícímu tomu stavu věnována byla pozornost, a že dříve než kde jinde z české strany se ozývaly hlasy po jeho vymanění, jak svědčí o tom spis dr. Františka Augustina Braunera ve Vídni již r. 1847 a druhý r. 1848 v Praze vydaný.*)

Národní probuzení mělo u nás další ještě pozoruhodný důsledek, který, jmenovitě od německých dějepisců a politiků byl bezděčně nebo úmyslně přehlížen. Jako pouhá záliba v češtině vedla k nadšení pro český jazyk a českou národnost a toto opět k pocitu křivdy a poznání

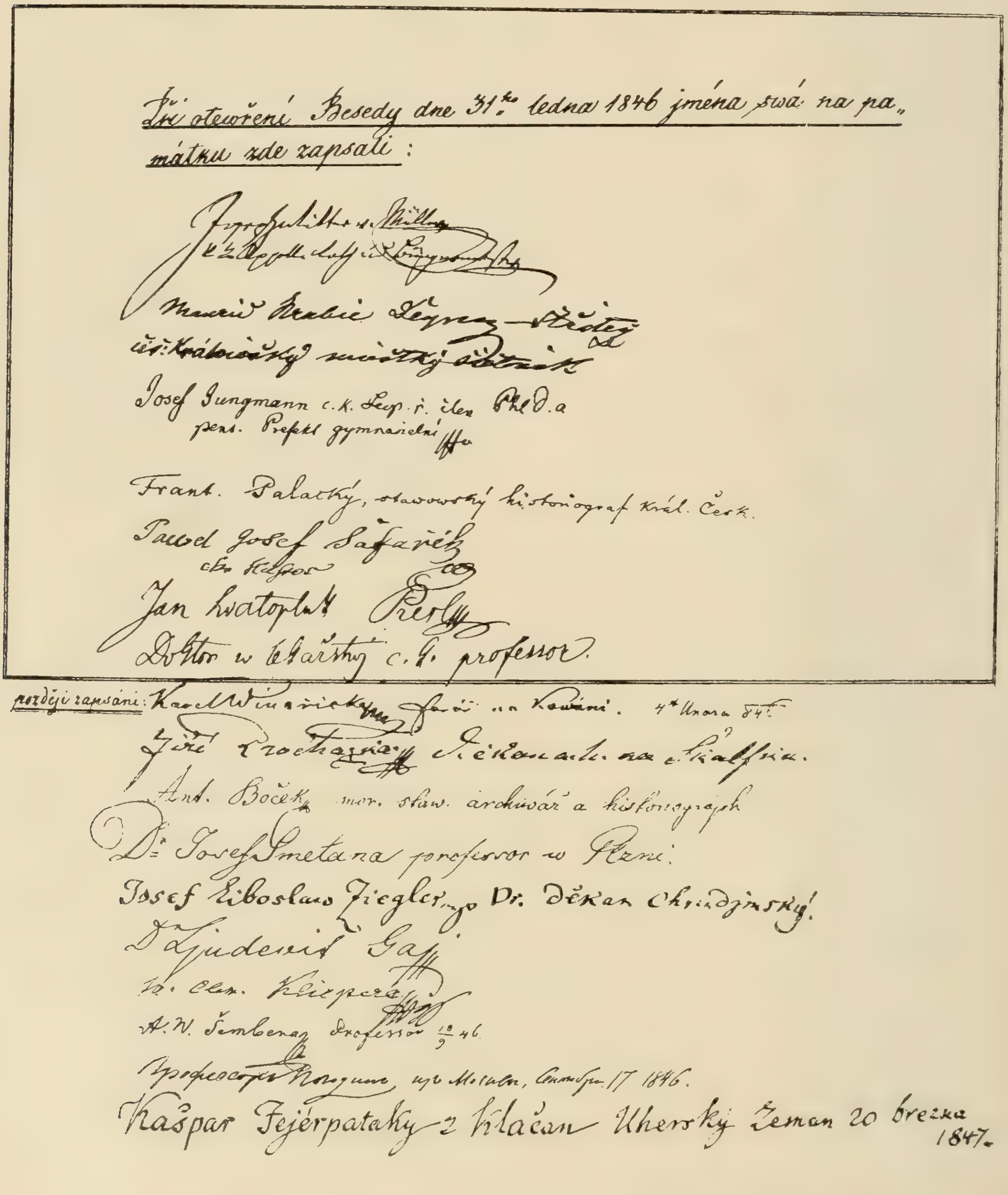
*) Böhmische Bauernzustände a O robotě a vykoupení se z roboty.

těžkých úkorů, které se nám dějí, tak další toho důsledek byl, že na volné, svobodné půdě padla by všechna pouta jazyka, a že svoboda jest ono slunce, na kterém by strom české národnosti mohutněl. Probouzející se mladší pokolení cítilo nejen křivdy národnosti ale i pochmurnou, otravnou tíseň žaláře, kterým byl stát, svírající stejně všeliké volné hnutí jako národnost. To právě jest charakteristickou známkou, že *národnost a svobodomyslnost kráčely ruku v ruce*, ano že nebylo nikde mezi nimi rozdílu. Jinde šlo jen o politická práva, u nás politická práva a národnost byly společným cílem snažení. Bylo to také pochopitelno, když každý pokrok, každý kus volné půdy byl spolu prospěchem národnosti; svoboda tisku byla podmínkou rozkvětu českého novinářstva, svoboda slova a spolčování možností národní organisace, sněmovní zastoupení zabezpečením národního vývoje, zrušení roboty povznesením milionů k sesile české národnosti. Pud národního sebezachování vedl národ k touze po setřesení jha a k svobodomyslnosti.

Vědomí státoprávní nejen nebylo při tom novinkou, ale úplně se shodovalo se snahami po volnosti. Že Čechy, Morava a zbylé po roce 1763 Slezy jsou země koruny České, věděly i úřady i Němci. Tomu se učilo ve školách, kde z učebnic od státu vydávaných nebyly ještě škrtnuty a rozděleny na „provincie“. A jako s klesnutím státu Českého upadala česká národnost, tak s probouzejícím se národním vědomím probouzelo se i české vědomí státní.

Vedle staršího pokolení vyrůstalo mladší a vedle něho i nejmladší, studentstvo a mláď zásad ještě ohnivějších a radikálních. Starší, usedlejší, v Měšťanské besedě se soustřeďující živlové (jako i jinde u starších vyvinutější retrospektivu shledáváme), těšili se tomu, že národ pokračuje, že dosahuje vymožeností za mládí jejich nevidaných, že máme české bály, česká divadelní představení, české knihy, a strachovali se, abychom o to nebyli připraveni nerozvážností a nepředloženostì mladickou. Byl to živel na národní podniky přispívající a dobrý, pokud měl dobrého vedení. Vedení to měl mladší dorost let čtyřicátých, mužové Průmyslové jednoty, třicátníci celkem, kteří sami k středisku besednímu náleželi. Avšak což divu, když tam, kde úřadní moc slaví orgie své neobmezené vůle, která se přece nemůže nazývati zákonem, kde potlačuje každý volný dech a ani tak skrovné snahy, jako byla stavovská, podle sebe nesnáší, což divu, že i v mladém pokolení vzbuzuje se žluč a propuká nenávist k tmě a hřbitovu, v nichž

ozývá se jen hýkání kulicha. Již dříve Kampelík, Tomíček a jiní vyhledávali v tajných spolcích prostředku, aby své názory politické volně mohli pronášet. Pokusy ty trvaly i dále vzdor slídivosti policejní a podporovány byly podloudnictvím s necensorovanými a zapovězenými knihami, hlavně německými, které v české společnosti od let třicátých a jmenovitě čtyřicátých hojně se šířily. Od r. 1847, byla to volná společnost Repeal, dle Havlíčkových novin nazvaná, kde soustřeďovalo se nejmladší pokolení se svou horoucností, svými opravnými plány a nadějemi.

Při otewření Besedy dne 31ho ledna 1846 jména swá na památku zde zapsali:

Frant. Palacký, stawowský historiograf Král. Česk.

Pawel Josef Šafařík

Jan Swatopluk Presl
Doktor w lékařstwj c. k. professor

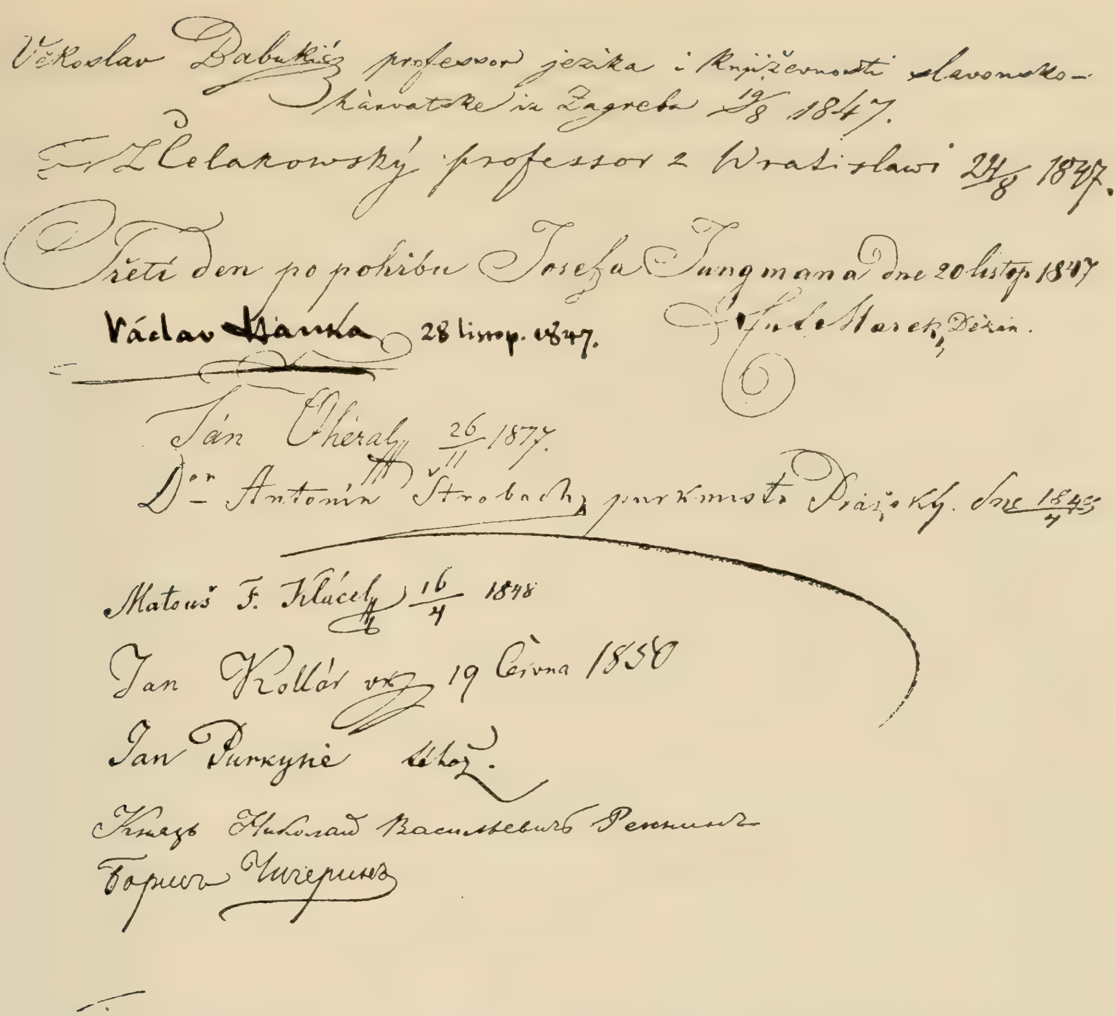
později zapsáni: Karel Winařický farář na Kowání.

Ant. Boček mor. staw. archiwář a historiograph

Dr. Josef Smetana professor w Plzni.

Ljudevit Gaj

Kašpar Fejérpataky z Kelečan Uherský Zeman 20 března 1847.

Věkoslav Babukić professor jezika i književnosti slavonsko-hrvatske iz Zagreba 2/8 1847.
F. L. Čelakovský professor z Wratislawi 24/8 1847.
Třetí den po pohřbu Josefa Jungmana dne 20 listop. 1847
Václav Hanka 28 listop. 1847. Fr. A. Marek, Děkan.
Ján [illegible] 26/11 1847.
Dr. Antonín Strobach, purkmistr Pražský dne [illegible]
Matouš F. Klácel 16/4 1848
Jan Kollár v. r. 19 Června 1850
Jan Purkyně v. r.
[illegible]
[illegible]

Vzácní hosté Měšťanské besedy Pražské o zahájení jejím a ve dnech potom nejbližších.
Reprodukováno z „Knihy památní pro Besedu měšťanskou v Praze“.

Samostatných českých novin počátkem r. 1848 nebylo, vyjímaje Štúrovy *„Noviny Slovenské“* v Prešpurce vycházející, kteréž hájily prospěchů a potřeb tatranského našeho kmene. V zemích koruny České byl jediný jen politický list, vládní *„Pražské noviny“*, které od r. 1846 převzal knihtiskař Medau, jenž v příčině schopného redaktora se obrátil na Palackého, který mu odporučil Karla Havlíčka, tehda z Rusi se navrátivšího. Novým rokem 1846 vyšlo první číslo redakcí Havlíčkovou, jenž spolu se uvázal ve vydávání *„Včely“*, která tehda v úterý a v pátek každý týden vycházela. Mimo tyto Medauovy listy vycházely třikráte v témdni u Pospíšila *„Květy“* redakcí Karla Štorcha a Karla Vladislava Zapa, jako „Včela“ nepolitické a zábavné, *„Časopis Musea království Českého“*, vědecký to sborník redakcí Vocelovou, *„Poutník“* jednou měsíčně u Haasovců redakcí Jakuba Malého, *„Blahověst“* V. Štulce,

v Brně u Rohrera vycházel red. J. Ohérala a F. M. Klácela *„Týdenník,* listy ponaučné a zábavné.“ V Prešpurce pak ještě Štúrův *„Orel Tatranský“*, který však již v březnu 1848 zanikl. Z německých ovládaly úřadní *„Prager Zeitung“*, jenž také jedině se zanášel politikou, a u Haasovců vydávaná *„Bohemia“*, jež čtyřikráte v témdni jako nepolitický list vycházela a k českému hnutí ne nesympaticky se chovala. Jejími redaktory byli Frant. Klučák a Bernard Gutt.

Taková byla *žurnalistika česká* politická, zábavná i vědecká.

Tiskáren bylo v Praze jedenáct (z nichž české byly Pospíšilova, Spurného a Jeřábkové, dále byly to Bohumila Haasa synů, která měla i druhou ještě tiskárnu, arcibiskupskou, v nájmu, Vetterlova, Medauova, Landauova, Tomáše Taborovy vdovy, Mohrmannova a kromě toho normálního školního knihoskladu). V celých ostatních Čechách bylo patnácte tiskáren a to namnoze prostředků velmi nedostatečných. Knihtiskaři ti byli spolu i knihkupci.

Redigovati jediný možný politický list a třeba to byl i vládní, nebylo věcí bezvýznamnou. Havlíček tomu rozuměl a dovedl kořistiti náležitě z všelikých okolností. Od r. 1846, kdy co pětadvacítiletý mladý muž nastoupil redakci, do r. 1848 stal se s *„Pražskými novinami“* znamenitý pokrok. Politickou moudrost směl sice čerpati pouze z *„Prager Zeitungu“* a Metternichova *„Oesterreich. Beobachteru“*, jenž z Vídně docházel; avšak Havlíček dovedl to činiti způsobem, že zprávy narážely na skutečné poměry u nás, že byly logickými větami, z nichž závěrek mohl si každý činit pro sebe. Pod škraboškou kryla se praktická politika. Veřejnost chápala. Mezi Rakouskem a Anglií stávaly se poměry vždy nepříznivější. Bývalí spojenci setkávali se nepřátelsky v Italii, Švýcarsku, Německu. Anglická vláda byla sice také vláda, přece však proti krutosti její bylo dopuštěno psát. Úřadové přimhouřili již oči, když šlo o odpůrce Rakouska a k tomu svobodomyslného. A Havlíček psal, psal řízně, kterak Irové, druhdy páni ve své zemi, zbaveni byli nejen neodvislosti, ale i jazyka národního. V dopisech z Tipperary a Corku, které sám si psal, líčil boj proti útiskům anglickým, proti vládní krutosti a zpupnosti pánů. Čtenáři čtli mezi řádky a souhlasili.

Havlíček líčil *Repeal,* onu jednotu irskou, kterou národní vůdce O'Connell na počátku let třicátých založil za účelem, aby odvolána byla unie Irska s Anglií podvodně r. 1800. založená. Smysl Repealu

byla svépravnost Irska a boj proti sevření anglickému čili jinými slovy, obnova domácího sněmu a zákonodárství, zlovolně porušeného a boj proti centralismu. Irský tento Repeal zdomácněl v Čechách jako heslo a mladší dorost i s některými staršími horlivci založil si Repeal v Praze: byla to společnost, jejímž střediskem byl hostinec „*U zlaté váhy*“ na Zeleném trhu pod loubím (číslo 511—I) Byla to společnost ne s určitým pevným programem aniž jedné ve všem mysli, nýbrž sdružení nových názorů a plánů, praktických i dobrodružných, umírněných i světobor-ných. Pozoruhodnějšími repealisty byli Ludvík Ruppert, poctivý český Němec, české věci oddaný, asi třicetipětiletý, tedy jeden z nejstarších (potom stal se tajemníkem dr. Štrobacha a mag. úřadníkem). Vilém Gauč, třicátník plný iniciativy, v jehož hlavě rodily se nejrůznější návrhy, Vincenc Vávra později jako publicista známý, František Hav-líček, jenž jmenovitě dělnickým věcem pilnou pozornost věnoval, dr. Gabriel, známý později svou činností v Pošumaví, dr. Viták, Schmidt, Golč-Kolinský, Šartner, lékaři Podlipský, Kraus, bratří Špotové, dále Mikovec, Knedlhans-Liblinský, Hickl, Sabina, malíři Svoboda, Leopold Šmidt, Boekel, sládek Mnouček, mlynář Šlezingr, pokryvač Jaroš, švakr Havlíčkův, technikové Brádka, Dvořák, Kleinert, statkář Labler, bratří Kaisbergrové a jiní mnozí jeho hosté. Repeal stal se politickým středi-skem, kde vyměňovány názory a činěny návrhy. Havlíček sám re-pealistou nebyl, ač Repealu dal jméno i popud svými zprávami irskými.

Druhým do jisté míry politickým střediskem byl hostinec „*U zlaté husy*“ na Koňském trhu, jenž náležel Petru Fastrovi a kde shromažďo-valo se jmenovitě usedlejší měšťanstvo národně uvědomělé. Zde každého večera byly schůze a rozhovory o běžných věcech politických, což za panujícího absolutismu bylo nemalou opovážlivostí. Arci dělo se vše tiše a nenápadně, aby nevzbudilo pozornost, dokud skrytosti bylo za-potřebí.

Že pohnutá doba od počátku r. 1848. neostávala zcela bez účinku na českou společnost, bylo zásluhou Havlíčkovou. O vzruchu, který v Italii panoval, přinášely „Pražské Noviny“ sporé sice zprávy, přece však závažné. Již v lednu 1848. uveřejnil Havlíček list Mazziniův pa-peži Piu IX., líčil události v Neapolsku a vykládal „od mnohých moc-nářů pronesenou zásadu, že jest vláda pro národ, ne ale národ k vůli vládě na světě“. Zaznamenával i oposiční řeči z francouzské sněmovny, aby ukázal čtenářům, jak krušné postavení má nebohý král francouzský.

Když pak došly zvěsti o světodějném převratě ve Francii, nezdržoval se již více a vyličoval události, pokud censura dovolovala, děj se cokoliv. Za to také hrozilo mu nebezpečí, o němž sám se zmiňuje: „Právě byla naplněna míra má a měl jsem býti odstraněn z redakce z trestu za to, že jsem chválil tehdejšího liberálního papeže Pia IX. a poukazoval na národní snažení Vlachů. Tu však nastal březen roku 1848, a s ním svoboda vůbec a svoboda tisku zvlášť!“

V takových okolnostech zastihly zvěsti z Francie českou společnost. Po více než dvousetleté mdlobě přinesl březen r. 1848. českému národu opětné procitnutí k novému politickému životu.

„U zlaté husy“ na Koňském trhu.

III.

Svatováclavské shromáždění.

Jako jiskry z výhně větrem v žár rozdmychované působily věsti z Paříže o únorové revoluci a o vítězném jejím pochodu Evropou na veřejné mínění uvědomělých kruhů pražských i mimopražských. Od počátku března vše v Praze shánělo se po novinách, rozhovory stávaly se smělejšími, jednotlivci odvážnějšími. Mluviti o politice ve smyslu jiném, než vládě bylo milo, i dosud sice bylo věcí povážlivou, avšak již se mluvilo a pronášely se úsudky, jež věštily obrat v poddanské poslušnosti; živelní silou pronikalo mocné hnutí do všech vrstev.

Kavárny tehda ještě skromné a obmezené, stávaly se dopoledne přitažlivými středisky společnosti. Časopisů bylo málo, z českých byly jen „Pražské noviny“ od Havlíčka redigované, z německých „Prager Zeitung“ a Metternichův „Österreichischer Beobachter“, nejhledanějším listem byla aukšpurská „Allgemeine Zeitung“ vůbec Aukšpurkyně zvaná, jež přinášela nejzevrubnější a také nejspolehlivější zprávy ze světa o událostech časových, a jejíž vydavatelstvo dalo si

líbiti zvláštní rakouskou censuru pro náklad do rakouských zemí určený. Za to nečiněny průtahy s vydáváním listu v Praze a v jiných městech. Aukšpurkyně docházela denně okolo 10 hodiny dopolední na poštu na Malou Stranu, kam si předplatitelé pro ni posýlali. K vůli listu tomu bylo také, že plnily se kavárny.

Ježto poštovním výpravčím nezáleželo na rychlosti, pro niž neměli hrubě smyslu, opozďovali se poslové o hodinu i více s novinami, na něž obecenstvo s netrpělivostí již čekalo. V kavárnách každý sahal po nových zprávách, tvořily se skupiny, v nichž předčítány, a hnedle docházelo k tomu, že ipernější, obyčejně studenti, veřejně je předčítali a ostatní poslouchali a posudky o jednotlivých událostech pronášeli. Účastenství rostlo, a brzo i přede dveřmi bývaly zástupy posluchačů. Předčítatel stoje na židli, na stole nebo na kulečníku, zvučným hlasem předčítal zprávy, o nichž pak horlivě debatováno. I hostince byly vyhledávány a četněji navštěvovány, události světové byly i tu hlavním předmětem rozhovorů.

Důležitým střediskem společenským byla Měšťanská Beseda, tehda v jednopatrovém Dietrichsteinském paláci v Uršulinské ulici (čís. 340) umístěná. Právě však z důvodů, aby středisko to bylo zachováno, vystříhala se beseda vší politiky. Podobně bylo s čtenářskými spolky Karlínským a Smíchovským.

První pokus o nápravu ústavní cestou v dosavadním stavovském zřízení zemském v Čechách učinili hrabata Bedřich a Vojtěch Deymové Vojtěch Nostic, Vilém Wurmbrandt a jiní v Praze přítomní šlechticové k zasedání na sněmu oprávnění. „Jakmile první zprávy o únorových událostech sem došly," praví o tom hr. Bedřich Deym, „shromáždila se většina zde přítomných stavovských příslušníků k tomu cíli, aby způsobila zákonné své svolání co nejrychleji možná, poněvadž správně viděla v katastrofě té rození nové doby, kteréž soustavou svaté či lépe neblahé alliance po celé 33 léta bylo zdržováno . . . Již *2. března* podala dotyčnou žádost zemskému výboru, zpravivši o tom zvláštní deputací nejvyššího purkrabí." Stavovský sněm měl dle jejich žádosti býti svolán, aby novému sněmu dle návrhů stavů učinil místo. Důvody v podání byly lojální, sněm v osudné době měl pevně sdružiti se kolem trůnu. Ve Vídni však neměli pro to smyslu, Metternichovi zdálo se to právě nyní příliš smělým a revolučním. „Kromobyčejné shromáždění stavů rozmnožilo by napjetí a rozčilení," zněla odmítavá odpověď.

Výjev z kavárny v Králových lázních na počátku března 1848.
Předčitatel stoje na židli . . . (Str. 46.)

Širší veřejnost vůbec o pokusu tom nezvěděla, až teprve tři neděle později z veřejného prohlášení hr. Bedřicha Deyma seznala, že tu staly se kroky. Již z té příčiny nemohl nikdo s tím počítati, nehledě ani k tomu, že svolání a nesvolání záviselo na pouhé libosti vlády. Lidové hnutí propukalo tudíž vlastní silou, razilo si cestu, kde ji mohlo najíti, a chápalo se prostředků, které jedině byly na snadě.

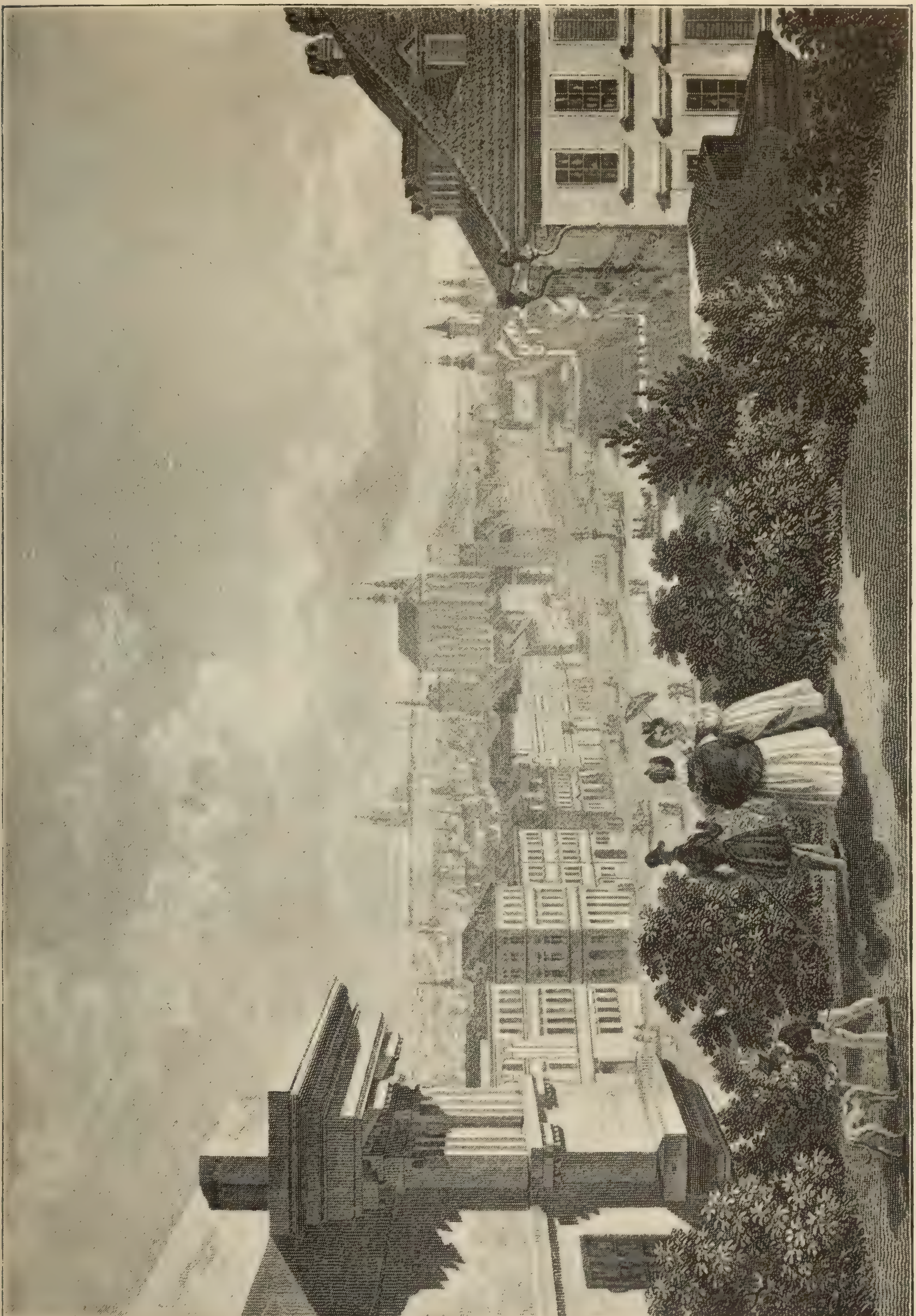
Dvě střediska, dříve již známá, byla to hlavně, kde nový ruch nacházel svá ohniska: *Repeal u „Zlaté váhy“ a Fastrův hostinec u „Zlaté husy“*. Za jiných okolností byla by asi ostala pouhými středisky tam mladší a rozhodnější společnosti, tu uvědomělých kruhů živnostenských, za vyvinujících se poměrů připadla jim úloha historická jako tlumočníkům toho, co vřelo a propukalo ve všech vrstvách společnosti.

Dům u „Zlaté váhy“, dvoupatrový s vysokým štítem a na rokokově ornamentovaném průčelí s obrazem představujícím archanděla se zlatou váhou v ruce, jak podnes spatřujeme, měl vstup jako celá řada domů od kostela sv. Havla po levé straně z podloubí. Velkými

kulatými vraty, dnes zastavenými, vcházelo se do vnitř. Po levé ruce byla hostinská místnost s dvěma velkými oválovými okny do podloubí. Tím stávalo se, že i za dne tu bylo šero, avšak živo tu počínalo býti teprve večer. Olejovou lampou svítívalo se i ve dne, večer pak postaveny na stoly v černých dřevěných svícnech lojové svíce s fidibusy kolem k zapalování, a tu shromažďovala se pak i četná společnost. Šlo-li o věc důvěrnější, sesedali se účastníci v pokojíku vzadu od hostinské místnosti, nebo otevřel jim hostinský Sues, spolehlivý a spolu súčastněný, komůrku v prvním poschodí, kam po dřevěných schodech z průjezdu se vstupovalo a kde bez ostychu a vyrušení konati se mohly i sebe delší porady. Zde také od března vždy horlivěji rokováno, a zde poprve podal právník Vilém Gauč návrh, aby svoláno bylo shromáždění nejširších kruhů, na němž by se o potřebách lidu pojednalo. Návrh setkal se s nadšeným souhlasem a horlivě jednáno o tom, kterak jej uskutečniti. K vůli provedení jeho zváni byli do porad v komůrce u „Zlaté váhy“ i známější studenti, jako Josef Frič a jiní. Zde prvně také pronikla myšlénka, aby shromáždění svoláno bylo do známého sálu v láznich Svatováclavských a aby k tomu cíli tajně provedena byla organisace, aby snad pořadatelé nebyli pozatýkáni a tím podnik zmařen.

Hostinec u „Zlaté husy“, jehož zevnějšek se valně nezměnil, náležel k nejoblíbenějším místům, kde probuzenější a uvědomělejší společnost se shromažďovala, dům sám k nejpěknějším Koňského trhu (nynějšího Václavského náměstí) kterýž po svém upravení a vydláždění r. 1821 stal se honorační třídou pražskou. Zde sídlil arcikníže Karel Ferdinand (v domě, kde nalézá se nyní zemědělská rada) divisionář, jenž za nepřítomnosti velícího generála kn. Windischgraetze o vojště rozhodoval, třicátník a přítel dobré shody vojska s lidem. Zde při velkém domě Vunšvicově (prostřed mezi Vodičkovou a Štěpánskou ulicí) byla hlavní strážnice Novoměstská, jež dříve stávala v prostřed náměstí. Zde „vysoký dům“ změnil se v pěkně upravený hostinec u „arciknížete Štěpána“.

Zde panoval i čilý ruch dopravní se svými dostavníky a zájezdy u „Charouzů“, u „Štočků“ a u „Zlaté husy“, kde jmenovitě dostavníky do Příbrami a Vodňan měly své stanice. Zde na hořejší části stála socha sv. Václava, dílo Pendlovo z počátku druhé polovice 17. věku více proslulé a památné než umělecké, a ještě výše nad ní socha sv.

POHLED S HRADEB U KOŇSKÉ BRÁNY NA KOŇSKÝ TRH V PRAZE.

Dle staré ocelorytiny z r. 1848.

Jana Nepomuckého z 18. věku. Dohled uzavírala Koňská brána (v místech nynějšího musejního paláce) s vysokým terasovitým rozhledem a zelenými po obou stranách baštami.

Bylo-li u „Zlaté váhy“ hlavním činitelem sdružení Repealu, u „Zlaté husy“ byl sám hostinský Faster hlavní osobou, kolem níž ostatní se soustřeďovali. *Petr Faster*, jehož jméno brzku na všech stranách se pronášelo, byl přímá, neoblomná povaha chodská. Byl muž činu, kde šlo o odhodlané vystoupení, neznající úklonků před nepravdou, ne-

Sídlo arciknížete Karla Ferdinanda na Koňském trhu.

ohebný k diplomatisování a politisování a politickému mistrovství. Rodák z Domažlic, kde jeho bratr Jan byl vikářem a titulárním konsistorním radou, byl v čtyřicátém sedmém roce věku když nadešly pohnutné dni březnové. Jako žák na benediktinském gymnasiu Klatovském vzbudil úžas svou rebelií proti pověstnému signum, potupné knížce, kterou nosil ten, jenž ve škole promluvil česky. Mladistvý Petříček rozhorlil se tou měrou, že nemá mluviti jak mu přirozeno, že signum roztrhal, což ovšem považováno za zlé znamení pro jeho bu-

doucí povolání. Učil se pak mlynářem, r. 1824 se oženil, pobyl v několika městech, až posléze r. 1840 se v Praze usadil, převzal a zařídil kavárnu v Králových lázních, jež stala se hned oblíbeným střediskem české společnosti, jmenovitě spisovatelů, českých vlastenců a studentů. Již před svým příchodem do Prahy byl Faster znám jako přítel a šířitel českých knih; zde súčastnil se všelikých snah českých, náležel k českému hloučku v Průmyslové jednotě, k zápasníkům za českou průmyslovou školu, k zakladatelům Měšťanské besedy pražské a byl horlivým agitátorem pro tyto a všeliké jiné podniky národní a svobodomyslné. Z Králových lázní přesídlil se Faster k „Zlaté huse" a uvázal se v tamní hostinskou živnost. Společnost Fastrova usadila se tu s ním, rozmnožila se probuzenějšími živnostníky a uvědomělejšími živly. I sem přicházeli mnozí repealisté, členové Měšťanské besedy a studenti. Důvěrnými přáteli Fastrovými byli pokrývač Šulc, mlynář Matěj Vávra, otec repealisty Vincence Vávry, krejčí Banzet, pokrývač Jaroš, od 7. března, kdy slavil Karel Havlíček Borovský v chrámu Páně Sv.-Havelském sňatek se svou Julií, švakr Havlíčkův, a jiní.

S Petrem Fastrem a jeho kruhem vešel Repeal ve spojení a společná činnost obou vedla k provolání a přípravám k shromáždění Sv.-vácslavskému.

Od 6. března roznášeno soukromě, podstrkováno nebo posíláno poštou *provolání,* jež k nemalému překvapení úřadů i obyvatelstva v noci na 8. března nalepeno bylo i na pražských nárožích a potom i pravidelně na rozích se objevovalo. Provolání to, čistě psané, znělo takto:

Občané hlavního města!

Události pařížské probudily ze spánku celou Evropu. Německo chystá se k boji a ozbrojuje své měšťany. Na Vás, občany hlavního města, hledí celá země. Vy musíte vystoupiti ze své pasivnosti a ono právo, jež Vám přináleží, vysloviti. Musíte činem účastniti se záležitostí státních. Musíte takového postavení nabýti, abyste jmění své mohli proti každému útoku ochrániti, a především o to všemožně se přičiniti, abyste svobodným a důstojným přetřásáním svých potřeb a záležitostí účastenství národa vzbudili, tak aby národní uvědomění stalo se jměním všech vrstev obyvatelstva, čímž teprv veškeren národ se povznese k intelligenci, k mravnosti a patriotismu, aby hoden důvěry vládní, mohl jí býti podporou.

Občané! toho dosáhnete:

I. Řádným, poměrům zemským přizpůsobeným zřízením obecním.
II. Svoláním stavů ve spojení s poslanci všech král. měst a zastupitelstvem rolnictva.
III. Ozbrojením celého národa.
IV. Zrušením censury, kteráž jako můra svobodný vývin dusí a umořuje.

Rozvažte, prozkoumejte vše, občané hlavního města, a shromažděte se dne 11. března o šesti hodinách večer v Svatováclavských Lázních k všeobecné poradě. Tento skutek, občané, jest **zákonitý**, protože **nutný**.

*

Účinek vyzvání toho byl rozdílný a různil se především dle uvědomění a smýšlení politického a potom i dle měřítka vhodnosti a prospěšnosti kroku takového.

Politické proudy ve velkém celku byly dva: Byli tu odpůrcové nynějších řádů, nepřátelé absolutismu a jeho úmorného otravného ducha, *liberálové,* což před tváří úřadů značilo skorem tolik co revolucionářský podvratný živel, za to však před tváří umědomělého lidu tolik, co spasitelové z žalářních poměrů státních. Že tu bylo mnoho odstínů v smýšlení od radikální až do konservativní svobodomyslnosti, jest na snadě, ale všechny ty odstíny sdružoval odpor proti stávajícímu.

Proti tomu byla četná strana úzkostlivých a bezmyšlénkových, jimž vrchnost a její rozkaz byly evangeliem a kteří nepřáteli jsouce všelikého rozčilování, vždy byli plni obav, že se lůza vzchopí a vše vyplení, že dělníci vybijí město a oni, pokojný živel, přijdou k úrazu. Byli to *předbřeznoví konservativci, zpátečníci,* či prostě, jak lid je přezval, *šosáci.* To byl živel, o který se opírala vrchnost, v Praze magistrátní a policejní a navzájem oni o vrchnost. Během doby, když bylo hanbou šosákem se zváti a také užitku nepřinášelo, řady těchto zpátečníků řídly, sesilovali tábor lidový nebo zmizeli s povrchu, spolehlivým však živlem nebyli nikdy. Na počátku března r. 1848 byli však živlové ti ještě v plném květu a při síle.

Na tuto společnost a na městskou vrchnost působilo české provolání jako puma. „Učiněná vzpoura! Revoluce za dveřmi! A k tomu ti Češi svolávají poprask na sobotu, kdy dělnictvo dostává mzdu!“ Tak a podobně ozývalo se na různých místech a z různých stran. Nejeden, jenž provolání dostal, pospíchal s ním k purkmistrovi nebo na policii. Jiný spálil je ze strachu, aby z toho neměl opletání. V největších roz-

pacích byly však úřady, jež nevěděly si rady, co jest méně nebezpečné, schůzi zakázat nebo nechat věcem volný běh a obmezit se na její maření. Cís. kr. purkmistr Pražský, jako jeho předchůdcové od vlády jmenovaný, byl rytíř Josef Müller, rada vrchního zemského soudu, člen zemského výboru a spolu i čestný měšťan Pražský. Městským hejtmanem a policejním řiditelem byl hrabě Mouřenec Deym, císařský komoří a guberniální rada, jenž však meškal v Krakově a zastoupen byl kol. radou rytířem J. Hejdou. Tito nezakročovali přímo, ale snažili se odvrátiti obyvatelstvo od účastenství. Již 9. března vydalo policejní řiditelství oběžník a vyhlášku na rozích, kterak „zlovolná jakási individua skrze plakáty a dopisy pokojné a slušné obyvatele dráždit a k srocování svádět usilují.“ Policie brala tentokráte i Čechy v ochranu. Podivným způsobem obracejí prý se „ti spiklenci výslovně na Čechy, zapomínajíce, že Čechové vlast svou přece nade vše milují a již proto nižádných nepořádků trpěti nebudou.“

Šosáci před provoláním ze dne 8. března 1848.

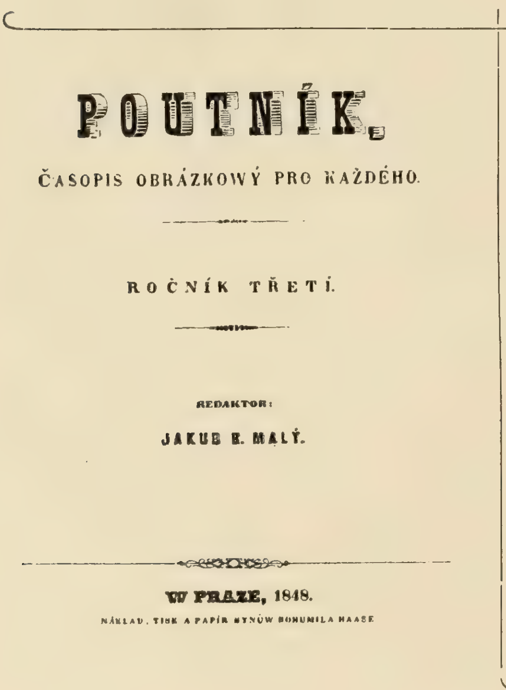
K sloupům starého pořádku náleželo kupecké kasino Pražské, jež nyní chovalo také zvláštní obavy. Purkmistr pány ty však ujišťoval, že veliký nepořádek v zárodku bude potlačen, že jest vojska i policie dost, aby svévolníkům přítrž učinily. Také na policii zaplašovány strachy mnohých, kteří nevěděli, nemají-li se raději z Prahy hned vystěhovat.*)

*) Spisovatel drží se tu vlastního líčení dra. Trojana, jež v delších rozhovorech s ním ve Vídni koncem ledna r. 1892 o březnových dnech si zaznamenával a které neodporuje tomu, co Josef Frič ve svých Pamětech o době té uvádí.

Purkmistr ryt. Müller svolal představené všech pořádků (10. března) na radnici a kladl jim na srdce, aby mistrům cechovním přikázali, aby v sobotu večer své tovaryše a učedníky drželi doma a nepouštěli jich na ulici, že jsou tím povinni veřejnému pořádku i péči o zdraví a blaho svých lidí. Podobně z podnětu purkmistrova svolal hrabě František Thun Hohenstein st., vrchní ředitel chudinského zřízení v Praze, do svého paláce v Ostruhové (nyní Nerudově) ulici na Malé Straně ze všech dvaceti farností pražských otce chudých, jimž vykládal nebezpečí, které v sobotu může Prahu stihnout, a vyzval je, aby obcházeli po domech svého chudinského dozoru a poukazovali, kterak vojsko jest pohotově, aby všelikému srocování přítrž učinilo, a aby pro ten případ domy byly uzavřeny, nikdo z nájemníků a čeládky nebyl pouštěn na ulici, vyjma členy ozbrojených měšťanských sborů, kteří na znamení poplachu v plné zbroji se mají dostaviti.

Jmenovitě panovaly obavy před Podskaláky, kteří by mohli dáti podnět k plenění domů. Strach, jak patrno, vždy mívá velké oči.

Tak bylo na straně jedné. I velká však strana, jež s národním a svobodomyslným hnutím byla totožná, nebyla jedné mysli. Projevu národní vůle byli by přáli všichni, ale byli mnozí, kteří se obávali, že shromáždění takové hnutí českému více ublíží než prospěje, že na českou národnost jako buřičskou poštve celou státní moc, že vzmáhající se hnutí české bude potlačováno, Čechové pronásledováni. K těmto náležel i Karel Havlíček a jiní, kteří z důvodu vhodnosti byli proti shromáždění, jehož konce nedaly se předvídati, kteří však v zápětí, když setkalo se s příznivým výsledkem a shodou jiných událostí bylo podporováno, bez váhání uznali jeho dosah a historický význam.

POUTNÍK.

ČASOPIS OBRÁZKOWÝ PRO KAŽDÉHO.

ROČNÍK TŘETÍ.

REDAKTOR:

JAKUB B. MALÝ.

W PRAZE, 1848.

NÁKLAD, TISK A PAPÍR SYNŮW BOHUMILA HAASE

Celkem v české veřejnosti převládalo přesvědčení, že schůze jest nutná a že sluší vystoupiti otevřeně a pevně s českými požadavky a českým politickým programem. K přesvědčení tomu klonili se i svo-

městské radnici budou pohromadě úřadní osoby, aby ihned učinily všechna potřebná opatření. „Pak dovolím si přijít vám oznámit, že jsou zbytečna a že všechno v pořádku bylo opatřeno.“ Těmi slovy končilo slyšení Trojanovo u rytíře Müllera.

Není jisto, jaký účinek mělo zakročení Trojanovo na smýšlení úřadů, ale sotva lze pochybovati, že by se Trojanovi bylo špatně vyplatilo, kdyby nebyl obrat nadešel. Absolutism byl tehda ještě v plné platnosti a čím více podvracela se půda pod starými řády, tím zatvrzeleji trvala na nich vláda Metternichova. Trojan, rodák z Knovize u Slaného, tehda 33letý, přišel roku 1841 do Prahy z Litoměřic, kde roku 1838 nastoupil praxi u magistrátu a hrdelního soudu a kde jeho strýc, advokát Duras, byl známý přítel a příznivec Hynka Máchy, který též u něho zemřel. Složiv zkoušku soudnickou, vstoupil Trojan do státní služby u královské komorní prokuratory, kde představeným jeho byl dvorní rada Leopold Hasner šlechtic z Arthy. Národního hnutí účastnil se hned od svého příchodu do Prahy a stal se brzo dobře známým v nečetném hloučku zápasníků za národnost.

Za rostoucího napjetí blížil se den 11. března. Že každý v Praze zvěděl o shromáždění chystaném, že rozčilení bylo tak všeobecné, že jedni čekali spasného kroku a jiní Sodomy a Gomory, která se strhne nad Prahou, toho zásluha náleží opatrným úřadům městským. „Večer se to semele,“ byla slova, jimiž v širokých kruzích tlumočen dojem, jež vzbuzovala úřadní opatření. Ostatně byly i ve vládních kruzích na rozpacích. Arcikníže Karel Ferdinand, muž klidné povahy, nechtěl, aby vojenská moc bez příčiny zakročovala proti lidu. Policie shledala mezeru v zákoně, který o shromážděních za příčinou prosby k mocnáři neobsahoval žádného ustanovení, obmezila se tedy na opatření pro případ. Hrabě Rudolf Stadion byl krátce teprve v Praze nejvyšším purkrabím a neznal všelikých osobností a poměrů. K tomu ke všemu ovládalo mínění, že se shromáždění nezdaří, že někteří přijdou ale zase odejdou. Vojsko bylo však v kasárnách pohotově, děla před strážnicemi nabita, úřady v permanenci, vojenská policie ve svých strážnicích připravena hromadně vytrhnout a zbraní zakročit.

Pouhý rozhled po okolí Svatováclavských lázní stačí k poznání, jak plané byly tyto obavy. Bylot místo shromáždění nejméně výhodným středem, kde by vypuknouti mohla revoluce. Z Dobytčího trhu (nynějšího Karlova náměstí) tehda neupraveného, bez sadů a umělých

palouků, divoce travou a skupinami stromů porostlého, s hrbolatými pěšinami, v jehož zadní části v dolíku bylo vězení pro dlužníky, v přední erární skladiště a dřevěná bouda pro cirkus, vroubeného málo výstavnými domy, v nichž mimo radnici jen nemocnice po jedné a pivovary po druhé straně vynikaly, vedly ulice Hurtova (nynější Resslova) a Emauská směrem k řece do ulice Svatováclavské. Zde pod kostelem sv. Václava k trestnici náležejícím, na sklonu k Podskalí rozkládala se tehda hojně navštěvovaná hostinská zahrada, v jejíž dolejší části příčně vystupovala kamenná budova s patrovým výstupkem, známý to tehda Svatováclavský sál. I voda z pramene tu prýštícího „Svatováclavská“ těšila se velké oblibě jako léčebná i železité lázně tu zřízené. Veškery místnosti tu uvedené byly úplně v moci vojenské a vojenské policejní stráže. Celou severní stranu ulice Hurtovy zaujímaly kasárny (nynější budovy české techniky), jež sahaly ještě daleko na Dobytčí trh a do Svatováclavské ulice. Vojenská strážnice byla prostřed v Hurtově ulici. O něco dále, proti Novoměstským Masným krámům a porážce, nalézala se kasárna Trinitárská, též se strážnicí. K jihu byl Vyšehrad s posádkou a děly. Na Dobytčím trhu v Novoměstské radnici byla hlavní strážnice policejní, druhá (pro Svatoštěpánský obvod) byla opodál při čísle 560., v Řeznické ulici bylo komisařství, které též nebylo bez obrany. V Hurtově ulici proti kasárnům byla též policejní strážnice a pod Svatováclavskými lázněmi u přívozu (kde nyní jest most Palackého) byla Podskalská policejní strážnice. Bylo by tedy bývalo šílenstvím, chtít podněcovat vzpouru v místě tak střeženém.

Ferd. Břetislav Mikovec

SVATOVÁCLAVSKÉ LÁZNĚ U VEČER PAMÁTNÉ SCHŮZE 11. BŘEZNA 1848.

Kresleno dle současné litografie,

Když schylovalo se k večeru, přicházeli se všech stran jednotlivci i menší skupiny k lázním Svatováclavským. Plaše ohlíželi se, kdo kde přichází. Před Trinitárskými kasárny a v Hurtově ulici stála sesílená stráž vojenská a před stráží dvě odstrojená děla a při nich dělostřelci. Čím více blížila se šestá hodina, tím více množili se příchozí. Mnozí vyhýbali se kasárnům a strážnicím a procházeli pivovary z Dobytčího trhu do ulice Svatováclavské. Brzo však pivovary byly uzavřeny, jediný u „Černého orla" ostal déle otevřen. Zástup před lázeňskou zahradou rostl, ale vše bylo uzavřeno, nikdo nemohl dále a nikdo nevěděl o nějakém pořadateli. Teplý, vlahý vánek, jenž zavál 11. března, roztavil sníh v ulicích a příchozí brodili se blátem. „Měli nás za blázny! Udělali si z nás dobrý den!" ozývalo se ze skupin se tvořících. Někteří odcházeli rozmrzeni. Také se našli i tací, kteří jménem české věci jiné odváděli a domů posílali. Avšak přicházeli vždy noví a noví, zástup rostl a šířil se v celé ulici,

„Již jdou!" ozvalo se posléze as o půl 8. Zástup občanů, v jehož středu byl Petr Faster a po jehož boku pokrývač Šulc a krejčí Banzet, přicházel z Hurtovy ulice. Tam zastavil se Faster na vojenské strážnici a přítomnému vyššímu důstojníku vysvětlil, že se jedná o prosbu k císaři a králi za nutné opravy, nikoliv o nepřátelství proti vojsku, ani o nepořádek, aby tudíž raději přikázal stráži, by soustředila se uvnitř kasáren a nebránila ani sebe četnějšímu návalu lidí. Vskutku se tak i stalo, stráž za nedlouho byla soustředěna v kasárnách.

Rázem naplnila se zahrada přítomnými. Avšak sál byl zavřen a všude tma. Fastr dal zavolati hostinského a majitele lázní a zahrady Karla Hoška. Žádal za otevření a osvětlení. Ten však krčil rameny a svaloval se sebe všelikou odpovědnost. Podle Fastra objevil se i Trojan. Dle svědectví Josefa Friče, jenž výjevu tomu byl přítomen, hrozil Trojan hostinskému, že si on a za ním lid jinak mocí dráhu proklestí a dvéře rozbije a on že i pak bude hotov za vykonaný čin komukoliv se zodpovídati. „Taková hanba nesmí se našemu národu státi, toho nestrpím, otevřít se musí!" zvolal Faster a dodal: „já měšťan pražský, otec četné rodiny, zachovalý dosud muž sám za všechno svou hlavou i svým celým majetkem stojím."

Hošek vida nezbytí, pokrčil opět rameny a nařídil služce, aby tedy skočila pro klíč, kterýž odevzdal Fastrovi, dovolávaje se přítomných, že jen moci ustupuje. Za chvíli valily se zástupy do tmavého ještě sálu,

jenž hnedle se všemi svými výklenky a východy byl přeplněn. Místy po tmě káceny židle a stoly praskaly pod tíží osob, jež na ně skákaly. „Světlo! Lampy! Lustry rozsvítit!“ rozléhalo se se všech stran. Avšak Hošek, jenž od policie byl obdržel přísnou výstrahu, nemohl se k tomu odhodlat. Nechtěl dodati ani dvě libry milových svíček, o něž se jednalo. Jen znenáhla opatřována světla. Faster s pomocí sirek musil hledati schody na galerii, kde z orchestru upraveno místo předsednické, poněvadž jiné tribuny v sále nebylo. Za chvíli teprve rozžehnuty tam svíce a jiné připevněny k sloupům a v koutech sálu. Trojan, jenž ostával v pozadí, byl hlučně volán, aby dostavil se nahoru, kdež vedle Fastra zaujal místo.

Sál však dalece nestačil pojmouti shromážděné. Velké množství stálo venku a v okolních ulicích, čekajíc, jaký bude průběh a konec schůze. Všude panoval však klid, nikde nestal se pokus o bouřné projevy nebo vyzývání k nepořádkům.

Trojan první ujal se slova, a jemu připadalo řízení celého shromáždění. Jako na omluvu dokládal, že vlastně ta schůze jest nezákonná, ale naléhavá potřeba že ji činí nutnou, a vyzýval shromážděné, aby dokázali svou zralost a své vlastenectví zachováním vzorného pořádku. Po té ujal se slova Faster, hlučným potleskem vítaný. Nebyl řečníkem, mluvil, zajikaje se, ale mluvil zvučným hlasem, jenž prost všeliké řečnické vyozdoby činil dobrý dojem na shromážděné. „Shromáždili jsme se, rodáci,“ pravil, „abychom dali výraz svým přáním a naléhavým potřebám země Svatováclavské. Hlavní články, jež sloužiti mají za podklad petice, s nížto obrátiti se chceme k našemu vznešenému panovníku a dobrotivému císaři a králi, jeden po druhém přednesu, jak vyšly z důvěrných o tom porad osvědčených našinců. Kdo by si přál něco podotknouti, ať se hlásí o slovo.“

Faster přednášel požadavek za požadavkem, jež pojaty býti mají do petice. Trojan překládal je do němčiny, a oba podávali vysvětlení.

Články Svatováclavské, jednomyslně a s hlučným souhlasem přijaté, hlásají v původním svém znění i pravopise:

1. Aby utužen a pojištěn byl swazek mezi zeměmi k české koruně náležejícími, Čechy, Morawou a Slezskem, a ty aby zastáwány byly od sněmu, každého roku buď w českém neb morawském hlawním městě shromážděného.

Ujal se slova Faster hlučným potleskem vítaný . . . (Str. 63.)

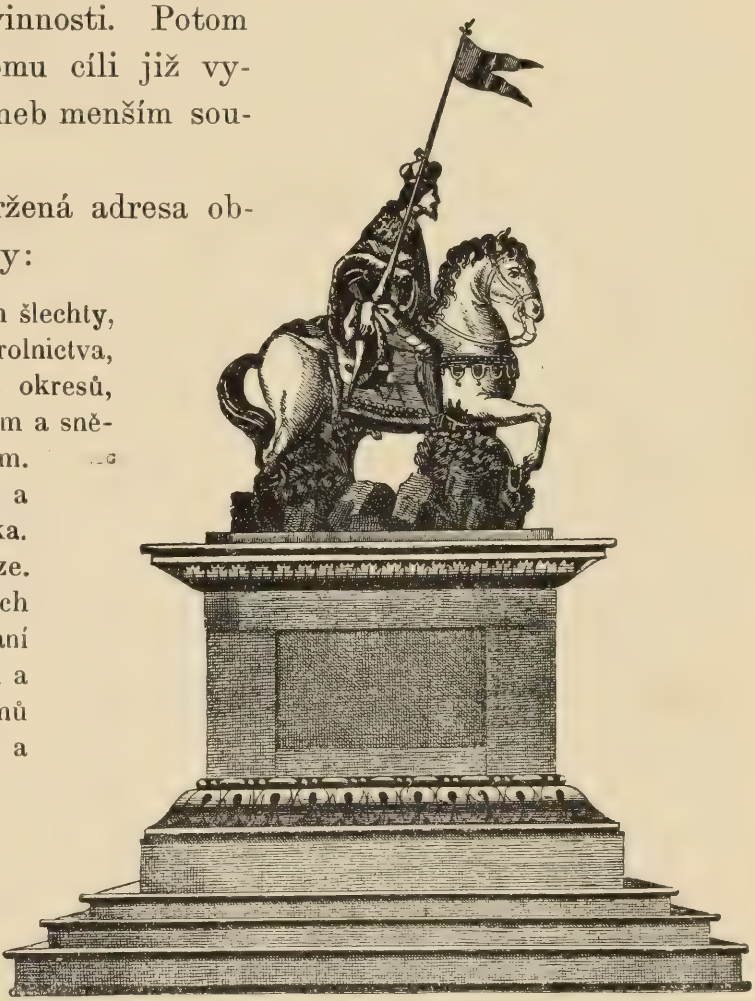
2. Aby tyto země administratiwně spojeny byly a zodpowědné politické, práwní a finační centrální auřady aby se w Praze pro ně zawedly.
3. Aby stawowské zřízení králowstwí doplněno bylo swobodně wolenými wyslanci wšech měst a okresů wenkowských.
4. Aby byla auplná rownoprawnost české národnosti s německau we wšech českých zemích, školách i auřadech.
5. Uspořádání soudnictwí: wyzdwižením priw. saudů, zawedením neodwislých okresních auřadů a weřejným austním jednaním.
6. Wšeobecné wykaupení z roboty a jiných urbárních powinností, wyzdwižením poddanosti, stejné postawení gruntowní majetnosti z ohledů práw i břemen, bezwýminečná záwaznost k stawu wojenskému losowáním a co možná nic delší než 4letau službau.
7. Aby byly zawedeny městské a wesnické obce a ty aby sprawowány byly od swobodně wolených municipálních auřadů. Aby zřízeny byly komunalní (obecní) gardy.

8. Aby se auřady obsazowaly domácím lidem, majícím stejně dokonalau známost obau w zemi panujících jazyků.
9. Swoboda tisku s repressiwními zákony proti nadužívání.
10. Aby taxowní a kolkowní zákony byly opraweny a potrawní daň zrušena.
11. Swobodné práwo, shromažďowat se a zadáwat přípisy, swatost tajemství dopisů, pojištění osoby proti zatknutím bez předešlého saudního uznání aneb dostižení zločinu.
12. Auplnou swobodu wšech náboženských wyznání.

Trojan prohlásil s povýšeného svého místa, že vše řádně a v klidu bylo přijato, nyní že se jedná ještě o volbu výboru, který by petici mocnáři na základě těch článků vypracoval a k stupňům trůnu položil. S hlučným souhlasem přijati Faster a Trojan, kterýž prohlásil, že volbu tu přijímá, ale s podmínkou, bude-li mu to možné v jeho úřadní povinnosti. Potom čtena jména osobností k tomu cíli již vybraných, jež také s větším neb menším souhlasem přijata.

Prvotní z Repealu navržená adresa obsahovala doslova tyto články:

1. Ústava se zastupitelstvem šlechty, duchovenstva, měšťanstva a rolnictva, se stejným právem volebním dle okresů, povolováním daně a zákonodárstvím a sněmem ročně v Praze svolávaným. 2. Neobmezená svoboda slova a tisku. 3. Zmenšení stálého vojska. 4. Sídlo nejvyšších úřadů v Praze. 5. Zrušení roboty, patrimoniálních soudů, laudemií a lén. 6. Skládání účtů ze všelikých státních příjmů a vydajů. 7. Používání státních příjmů v zemi. 8. Čeština ve školách a soudech vedle němčiny. 9. Veřejné a ústní soudní řízení a porotní soudy. 10. Žádný cizinec není připuštěn k veřejným úřadům. 11. Měšťanské gardy s volenými důstojníky. 12. Král bude sídliti aspoň čtvrt léta v Praze. 13. Záruka osobní bezpečnosti.

Socha sv. Václava na Koňském trhu.

Dle původní rytiny

14. Úplná obnova vládního systému. 15. Svoboda shromažďování. 16. Bezvýminečná svoboda náboženských vyznání. 17. Samospráva obecní. 18. Organisace práce a mzdy. 19. Zrušení dosavadní policie, jižto převezmou obce. 20. Zrušení všelikých akcisů.

Svatováclavský výbor od shromáždění zvolený tvořily tyto osobnosti: *Banzet*, mistr krejčovský, *Batka*, kupec, hrabě *Bouquoi*, *Brabec*, dřevař, dr. *Brauner*, hrabě *Deym Vojtěch*, *Ditrich*, dřevař, *Eger*, mistr zámečnický, *Faster*, dr. *Jos. Frič*, advokát, dr. *Vil. Gabler*, dr. *Gabriel*, *Gauč*, *J. Halla*, *Jaroš*, mistr pokrývačský, šl. *Lämel*, velkoobchodník, dr. *Pinkas*, advokát, *Pštros*, mistr koželužský, *Ruppert*, chirurg, *Seidl*, měšťan, *Šulc*, mistr pokrývačský, hrabě *Thun František*, J. U. C. *Trojan*, *Vaňka*, sládek, *Vávra Matěj*, mlynář, *Veit Antonín*, statkář, *Vyskočil*, mlynář, *Vyšín*, sládek, *Ant. Štěrba*, měšťan a baron *Villani*.

Sestavení to podává obrázek společnosti české té doby i politické snahy pořadatelů. Většinu tvoří tu řemeslníci a zámožnější průmyslníci, české jádro pražského obyvatelstva, dále studovaná intelligence a šlechtici, o jejichž českém smýšlení nebylo pochybováno. Již tu však jest politická snaha, aby zastoupeny byly ve výboru tom všechny stavy a všechny vrstvy společenské. Jsou tu i zástupcové Repealu a Fastrova kruhu, avšak vesměs mužové usedlí. Výbor doplňoval se hnedle novými ještě osobnostmi, jak uvidíme. Dr. Rieger v hnutí březnovém neměl účastenství, jelikož pro chatrné zdraví meškal tu zimu na jihu, odkudž se vrátil teprve počátkem dubna.

Jedva že bylo odhlasováno o navržených členech výboru, z nichž jediný jen Ondřej Haase propadl, prohlásil Trojan schůzi za skončenou a jal se sám shasínati světla u místa předsednického. Dole nastal hlučný ruch, někteří by byli ještě rádi mluvili, ale nebylo již dopuštěno. „Sláva výboru! Vivat!“ ozývalo se z dola jásotné burácení. „Hoch! Tschech und Nemec jedno telo!“ volal nadšený jakýs Němec. Karel Sabina, geniální tento dobrodruh, jehož stinné stránky omlouvá poněkud bída, s níž stále měl co zápasit, prodral se k estrádě a mluvil unesen zvučným hlasem: „Přátelé a občané! Dnešním dnem smazal se sebe český národ onu hanbu, jež na něm lpěla od neblahé pohromy na Bílé Hoře.“ — Dále však mluviti nemohl, světla byla shasínána, a Trojan na něho naléhal, aby přestal, že nemá právo mluvit, že jest již po shromáždění.

Rozjařeni a v nadšené náladě rozcházeli se účastníci o desáté hodině večer a hnedle rozšířila se po Praze zvěsť, že vše dobře dopadlo, že shromáždění se odbývalo, přijalo žádost k panovníku a zvo-

lilo výbor. V stínu proti vchodu čekal nepozorován hr. Bedř. Deym, jenž ihned se zmocnil známého mu právníka Pinkasa, aby zvěděl, co se dálo. Trojan sám pospíšil na Novoměstskou radnici, kde shromážděni byli purkmistr šl. Müller, zástupce městského hejtmana a polic. ředitele c. k. rada Heyde, místopředseda vrchního zemského a trestního soudu rytíř Limbeck, magistrátní kriminální rada Tomáš Otto a několik c. k. magistr. radů. Trojan oznámil jim, že je vše v pořádku skončeno. Byli upokojeni, jen ten skutek byl jim proti mysli, že zvolen byl výbor, který se má radit, petici sestavit a k stupňům trůnu podati. Neprodleně odebral se pak rada Heyde k hraběti Stadionovi, který též byl na blízku v soukromém domě na Dobytčím trhu, nepochybně v paláci Salm-Reifferscheidském proti Novoměstské radnici, aby mu se své strany podal zprávu a vyslechl, co činit.

Trojan byl nazejtří volán až k hr. Stadionovi, jenž, čině mu předhůzky, se ho tázal: „Zeptejte se vlastního svědomí, zda-li se co takového srovnává s úředními povinnostmi.“ Trojan odvětil: „Mimořádné poměry vyžadují mimořádných opatření. Svědomí mé jest úplně pokojné, ano spokojeno s vyplněním povinností občanských.“

Takový byl průběh památného shromáždění jedenáctého března, kdy český národ znovu opět vystoupil jako politický činitel na dějinné jeviště a to ještě za všemoci absolutismu a vlády Metternichovy. Z formálné stránky dalo by se mu vytýkati, že bylo to jen shromáždění lidu, žádný sněm ani žádný právní sbor věhlasných osob. Avšak bylo by tolik co zavírati oči před skutečností, kdyby se chtělo popírati, že byl to opět první velký životní projev národa. Co tlumočili mužové v Svatováclavském shromáždění, tlumočili z duše a srdce celého národa a ty požadavky, které prohlásili, byly požadavky všeho lidu českého.

Jednota zemí koruny České, domácí sněm, svoboda, rovnoprávnost — toť byla první slova, s nimiž národ opět se hlásil k životu. Těm mužům ať prostým nebo vznešeným, kteří se tu shromáždili, náleží zásluha, že první se odvážili tak učiniti jménem milionů ostatních. To uznávali hnedle i všichni současníci. „Vlastenci, kteří se o věčně památný jedenáctý březen ve Václavských lázních shromáždili, improvisovali parlament s nasazením své svobody, snad i svých životů... Čest budiž všem těm, které láska k vlasti a oddanost nadchly k rozhodnutí, aby bez jakékoliv záruky za bezpečný zdar svého podniku se vydali v šanc.“ Toť úsudek, jejž krátce potom tiskem uveřejnil sám hrabě Bedřich Deym.

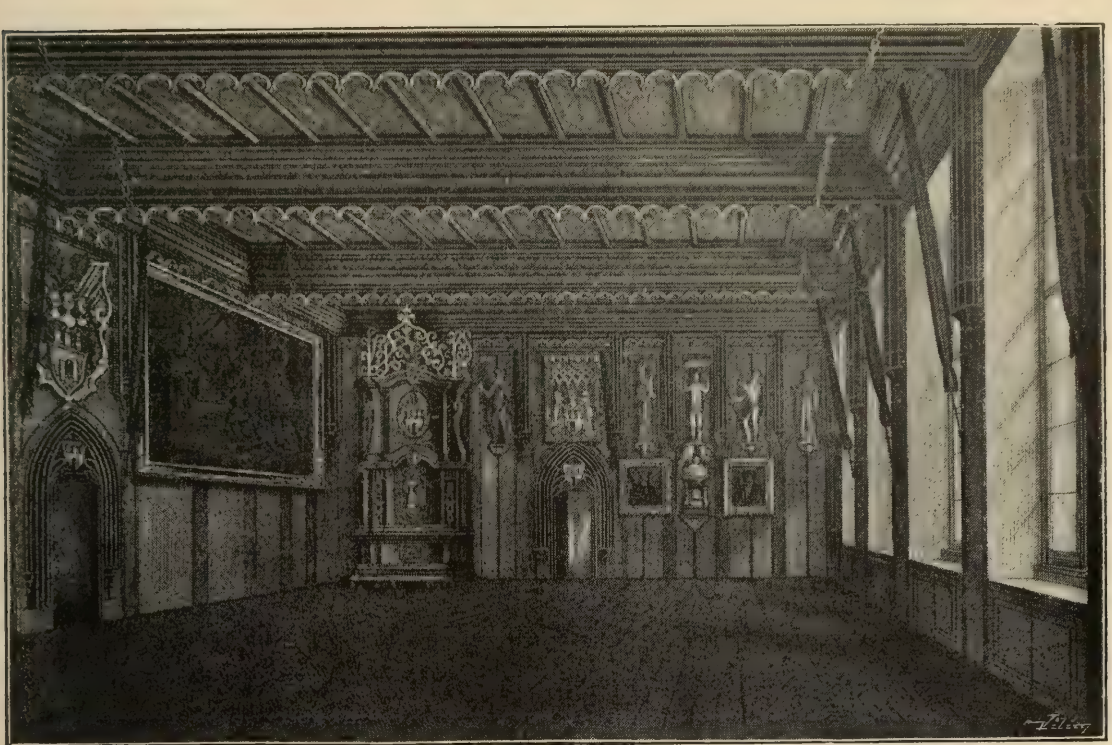
IV.

Zápasy s reakcí.

V senátní síni v prvním poschodí Staroměstské radnice, jejíž hlavní průčelí dle plánu Nobilova tehda ještě bylo přestavováno, sestoupil se Svatovácslavský výbor k první schůzi. Vážná to síň, bohatá historickými upomínkami, nejzachovalejší ve své středověké původnosti, jejíž gotické řezby, městské znaky a vetché prapory připomínaly na starší minulost a podoby šesti panovníků od Karla VI. do Ferdinanda V. na pragmatickou sankci a živoucí právo české koruny rozhodovati o sudbách svých. Velké obrazy Šalamounův rozsudek a Návštěva královny ze Sáby chmurně shlížely se stěn v mdlých tonech svých. V síni té poprvé opět ozvalo se mužné slovo české. Schůze ustanovená v neděli 14. března na čtvrtou zahájena byla o páté hodině odpoledne. První na místě byli hr. V. Deym, dr. Pinkas, dřevař Ditrich a dr. J. Frič, znenáhla následovali jiní, až doplnil se počet přítomných na dvacet a dva.

Samozvanci podle ponětí cís. kr. purkmistra a schůze na radnici! Vnitřní tento odpor vysvětluje se ne náhlou změnou ve smýšlení ani

ochotou k výboru, ale opatrností. Hr. Stadionovi zdálo se přiměřenějším, když považlivý sbor občanský vyřídí svou věc na úředním místě před očima a takořka pod dozorem úřadu. To také některým, jmenovitě repealistům, bylo proti mysli. Naproti tomu nelze zneuznati že vyhrazení síně na radnici bylo jako uznání Svatováclavského výboru a dodávalo mu váhy. To chápal také jak purkmistr tak zámožní

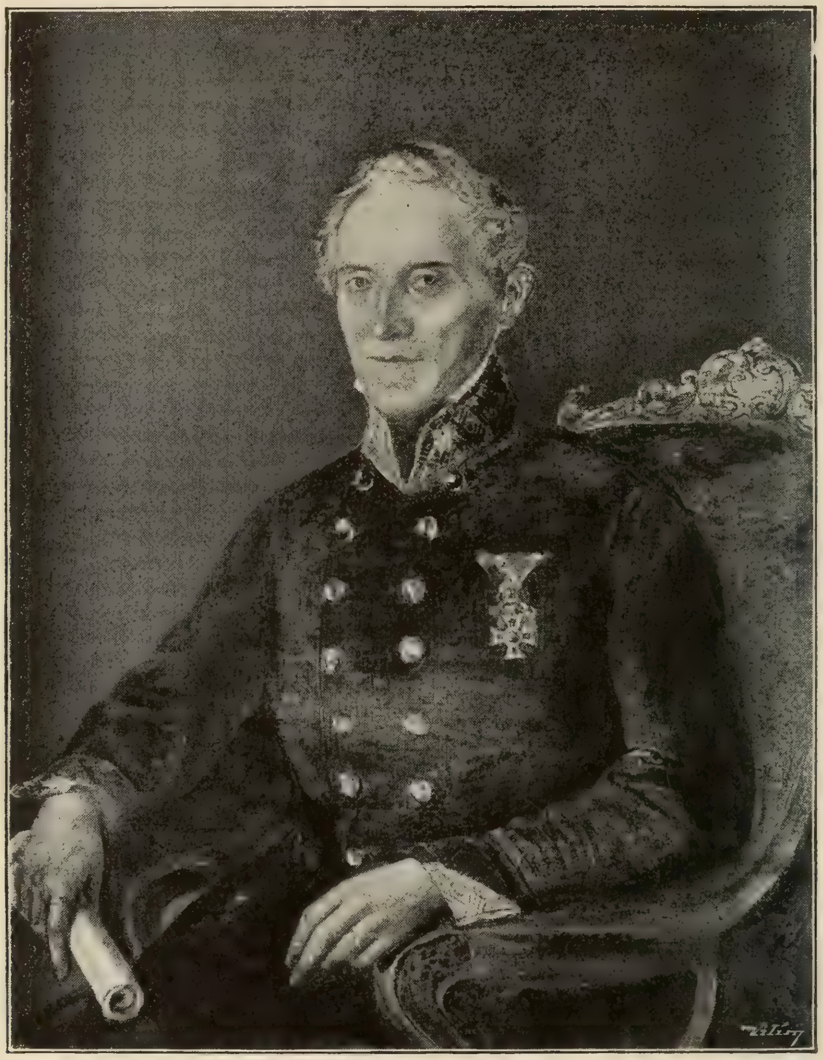
Stará senátní síň na pražské Staroměstské radnici.
Reprod. dle rytiny z r. 1848.

němečtí zpátečníci, kteří považovali se sami za výhradně oprávněné promluviti, kde bylo třeba, a udávati tón, a nyní viděli před sebou jako by ze země vyrůstající nový, četný a organisující se živel. Následky toho ukázaly se ještě téhož večera.

Schůze výboru zahájena tím, že *Trojan* podal zprávu o schůzi Svatováclavské a úkolu na výbor vzneseném. Pak následovala trapná rozmíška s hr. *Františkem Thunem ml.* Dokládal, že volbu přijati nemůže, poněvadž náleží k stavovské oposici, čímž by věci měšťanské škoditi mohl.

Když to vzato na vědomí, dokazoval dále, že výbor jest nezákonně zvolen, že by bylo zapotřebí svolati veškero měšťanstvo

a vznésti naň úkol ustanoviti nový výbor a petici. Hr *V. Deym* odmítal jeho vývody. „Důvěru ve mě kladenou považuji za čest,“ pravil. „V nynějším kromobyčejném čase musí se více k věci nežli k formě přihlížeti a proto zvolení své milerád přijímám.“ Následovala odpověď

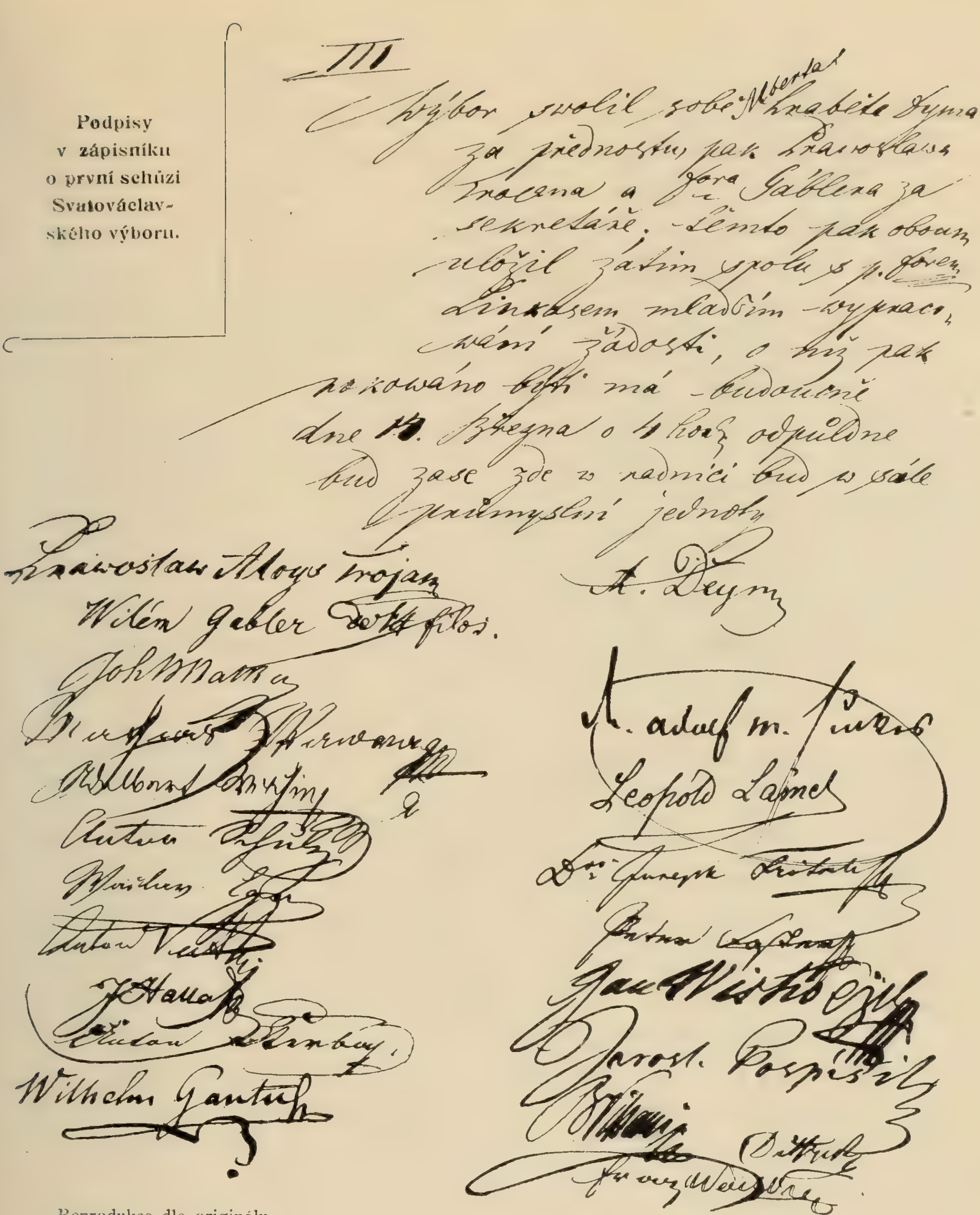
Purkmistr Müller.

Dle olejové malby na pražské radnici.

Trojanova, jenž hraběte se tázal, aby prohlásil, přijímá-li volbu čili nic a nepřijímá-li, aby ostatní nezdržoval a šel. Všecek pobouřen uchopil se hr. *Fr. Thun ml.* klobouku a odešel bouchnuv dveřmi.

Výbor se ustavil takto: Za předsedu zvolen hrabě Vojtěch Deym, jenž ihned uveden na křeslo předsednické, za tajemníka pro české věci JUC. Trojan a za tajemníka pro německé věci dr. Gabler. Člen vý-

Podpisy v zápisníku o první schůzi Svatováclavského výboru.

III. Výbor zvolil sobě p. hraběte Alberta Deyma za přednostu, pak Prawoslawa Trojana a Dra Gablera za sekretáře. Těmto pak oboum uložil zatím spolu s p. Dr. Pinkasem mladším vypracování žádosti, o níž pak rokowáno býti má budoucně dne 13. března o 4 hod. odpoledne buď zase zde v radnici buď v sále průmyslní jednoty.

Prawoslaw Aloys Trojan
A. Deym
Wilém Gabler Dr. filos.
Dr. adolf M. Pinkas
Leopold Lambl
Jarosl. Pospíšil

Reprodukce dle originálu.

boru Rupert navrhnul, aby adresu k panovníkovi vypracovali dr. Pinkas spolu s oběma tajemníky, což souhlasně přijato.

Když shromáždění ještě byli pohromadě, dostavil se právní posel se vzkazem, že purkmistr rytíř Müller úřadní síň v tomto týdnu více propůjčiti nemůže, ano tam úřadní jednání se bude konati. Vzkaz ten způsobil nemalou nevoli a výbor ustanovil čtyři své členy, Františka

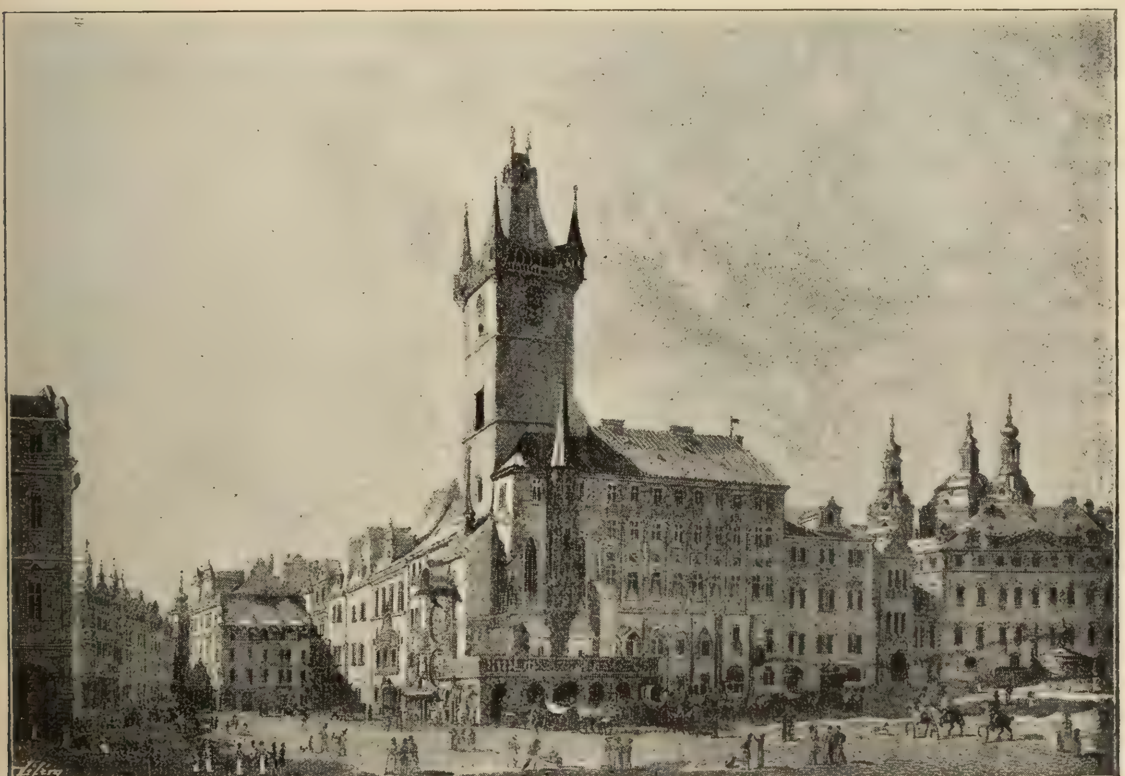
Karel Svoboda,
malíř.

Pštrosa, sládky Vaňku a Vyšína a Leop. Lämla, aby důrazně a výslovně za radnici požádali. Nehledě však k tomu usneseno, aby příští schůze se konala v úterý 14. března o 3. hodině odpoledne a to buď na radnici buď v Průmyslové jednotě, jejímž předsedou byl hr. V. Deym, a aby v té schůzi celá petice byla vyřízena. O osmé hodině byla památná schůze skončena. Tu stalo se ještě dohodnutí, aby požádáni byli Med. Dr. Amerling, Karel Havlíček Borovský, knihkupec Řivnáč, dr. Štrobach a Vácslav Veit, aby přijali členství a účastenství ve výboru. Všichni je přijali, jen dr. Štrobach učinil výjimku a to z důvodu, který svědčí o jemném citu i mužné pevnosti jeho povahy. Když dr. J. Frič se Staňkem nazejtří s ním jednali u přítomnosti Tomkově a na něho naléhali, odvětil jim, že odmítl volbu i účastenství ve schůzi Svatováclavské, jelikož mu president hr. Mitrovský poukázal na dvorské nařízení, aby se žádný úřadník do politických věcí nepouštěl, ba ani o nich nemluvil, a jelikož týž president jménem nejv. purkrabí hr. Stadiona nyní jej žádal, aby nabízené mu výborství přijal. Měšťanstvo prý by jej za úřadní nástroj a vyzvědače považovati mohlo. Proto ostal — aspoň na čas — mimo výbor.

Jednání s purkmistrem 13. března, jehož místo Pštrosa Faster se súčastnil, ostalo bez výsledku. Když škodolibě jen krčil rameny, rozhorlil se *Petr Faster* a tázal se: „Zda měšťané všeobecnou důvěrou poctění nemají míti více podílu na radnici, která obci měšťanstva náleží?“ „Obec jest jenom myšlénkou ve vzduchu se vznášející,“ odvětil rytíř *Müller*, „ale Staroměstská radnice jest domem úředním a k tomu i soudním.“

Purkmistr ovšem věděl, proč vyhošťuje Svatováclavský výbor z radnice, které obratem ruky potřeboval k účelům, aby výbor ten potlačil, aneb aspoň zbavil významu. Stará zpátečnická strana nechtěla pustiti moc z rukou a když silou událostí již se jí vymykala, chápala se jí křečovitě znova.

Se starou Prahou od jedenáctého března dála se změna. Nejen v hostinských a kavárních místnostech jednáno o průběhu shromáždění, jeho cílech, o nadějích a obavách v té příčině vznikajících, ale i na veřejných ulicích hromadily se větší menší hloučky. Plaše ohlíželi se ještě v neděli a v pondělí jednotlivci, zda kdo z které strany nepřichází a neposlouchá-li někdo nepovolaný; znenáhla však dostavovala se větší odvaha. Žádné noviny nepřinesly zprávu o shromáždění, tím větší byl tedy shon po každé zvěsti a není divu, že kolovaly i různé báchorky. Policie nezakročovala, necítíc se dosti mocnou za všeobecného pohnutí mysli. Čím čilejší byl tento ruch, ostatně přirozený a snadno pochopitelný, tím větší byly obavy v neuvědomělých kruzích

Pohled na Staroměstskou radnici r. 1848.
Dle současné rytiny.

zpátečnických před „luzou", „drancováním", přepady bohatých a zvrácením pořádku.

Purkmistr v dorozumění s živlem zpátečnickým a od něho pobádán svolal na radnici šest representantů obecních a šest jejich náhradníků, kterým příslušela hodnost zástupců města, svolal i velitele tří ozbrojených měšťanských sborů a čtyřicet zámožných měšťanů a s těmi radil se o petici k mocnáři, kterou by sami podali pod ochranou a protektorátem vládním a jejímž hlavním účelem by byl projev lojálnosti.

Mimo to děly se porady o pořízení dostatečné moci pro případ útoku „luzy". K tomu cíli měly býti rozmnoženy ozbrojené měšťanské sbory, aby mohly zakročovat a potlačovat srocování, a vydáno *provolání velitelů tří ozbrojených měšťanských sborů,* aby „k vůli nynějším pohnutým časům" každý měšťan přistoupil ke sboru, že budou zřízeny setniny i neuniformovaných pouze ozbrojených měšťanů. Bylo to opatření k většímu uvolnění policejní stráže, dotyčně vojska a k součinnému zakročování.

Avšak druhé ještě bylo středisko v Praze, které nebylo sice nepřátelské hnutí národnímu, ale jiným je chtělo vésti směrem. Byla to *stavovská oposice,* jmenovitě šlechtici českému národu blízcí, s nimiž Palacký a někteří ze starších vlastenců v dobrém byli přátelství, přivádějíce je k účastenství v českých ústavech. V minulém podzimu rozešel se stavovský sněm, aby v příštím zasedání jednal též o zastoupení měst, jak již poukázáno. Nové opravy stávaly se naléhahavými. Stavovská oposice odporučovala tudíž, aby petice Svatováclavská nebyla podávána zvláštním poselstvem mocnáři, nýbrž sněmu. Sněm pak jakožto zákonný zástupce země že by vypravil svou deputaci do Vídně, která by požadavky ty předložila. Oproti Vídni mohli při tom stavové poukazovati, že jest to důsledek jejich požadavků a důkaz oprávněnosti oposice a že splněním požadavků těch zachován bude zákonný pořádek v zemi. Nelze popírati, že stanovisko to má vážné důvody pro sebe. Přerušení právní nepřetržitosti sněmovní neměli na mysli ani krajní repealisté a články Svatováclavské trvaly na ní domáhajíce se toliko, aby životní potřebě byla přiměřena a na Čechy i Moravu rozšířena. Sněm byl také přirozeným činitelem, aby ve jménu země mluvil. Avšak důvody tyto měly své slabé stránky. O hnutí na stavovském sněmu věděli jen někteří zasvěcenci, ale ni-

koliv širší veřejnost. Důvěry ve zdárnou činnost sněmu, s nímž vláda strkala, jak za dobré uznala, také nebylo, třebas tím vinni nebyli stavové, nýbrž neprozíravost vlády, která nepřímo k výbuchu pracovala. Co však nejhlavnějšího, sněm nezasedal a nikdo nemohl tušit, kdy bude zasedat. Tvrdilo se sice, že bude svolán na 30. března, ale jistoty toho neměl nikdo.

Ve smyslu oposice stavovské zasazoval se jmenovitě rytíř Jan Norbert Neuberg, nejvyšší písař v království Českém, člen zemského výboru, jenž byl i činným jak v museu a Matici české tak i v Průmyslové jednotě. U něho soustřeďoval se kruh oposičních šlechticů, k jeho přátelům náležel i Palacký a kruh Palackého.

Dr. Jos. Frič.

Rytíř Neuberg dožádal na rozmluvu dr. J. Friče, v jehož vliv ve výboru a prozíravost choval důvěru. *Dr. Josef Frič*, advokát zemský od roku 1837, rodák Slánský, tehda v 44. roce věku, těšil se nejchvalnější pověsti nejen co právník, ale i uvědomělý Čech. Jako justiciář pro panství Jinonické a Radlické od knížete Jana Adolfa Švarcenberka jmenovaný zavedl tu prvně češtinu do řízení úřadního. V čtyřicátých letech byl dům dr. Friče, hlavně přičiněním vzdělané a lidumilné jeho manželky Jany, rozené Reisovy, jedním z předních středisk vlasteneckého ruchu v Praze. V něm shromažďovali se mnozí spisovatelé a buditelé národnosti české k společným besedám a mužové zvučnějších jmen ze zemí slovanských, jmenovitě ze Slovače. Jako syn nemajetného krejčího poznal Frič obtíže, s jakými chudému studentu jest zápasit, což vedlo jej k tomu, že podporoval značný počet studentů, aby se

zdarem mohli pokračovati v studiích. V březnových dnech připadla dr. Fričovi úloha velmi důležitá.

Rytíř Neuberg litoval, že do výboru volen nebyl, což mu dr. Frič vysvětlil tím, že z úředníků královských žádný volen býti nesměl. Při tom mu vložil na srdce, že pro něho jest důležitější úloha přichystána, aby totiž byl prostředníkem mezi měšťanstvem a vládou na jedné a měšťanstvem a stavy na druhé straně. Neuberg navrhoval, aby petice měšťanstva odevzdána byla stavům k sněmu na 30. března svolaným.

Dr. Frič poukazoval otevřeně, že měšťanstvo nemá dosti důvěry k stavům, že se sněm pozdě sejde a jmenovitě že petici nesvěří purkmistrovi, aby ji stavům odevzdal. Přece však ostala otázka ta nerozřešena, jmenovitě ponechána možnost, aby stavové, kdyby sněm dříve se sestoupil, podali petici u stupňů trůnu společně, po případě, aby svoláno bylo ještě jedno shromáždění měšťanstva buď na Hradčanech v královském hradě nebo na Barvířském (Žofínském) ostrově, nebo posléze, aby každý, kdo petici podpíše, připojil, má-li býti podána skrze stavy nebo samostatně.

Zatím co to se dálo, sestavoval dr. Pinkas s Trojanem a Gablerem adresu mocnáři. Pinkas ji sepsal německy, Pavel Šafařík a Karel Jaromír Erben opatřili správné české znění. Nápadného něco ovšem nebylo, netroufal-li si někdo „ze starší školy“ důležitou listinu česky stylisovat. — Tak skončilo pondělí 13. března.

Rozechvění rostlo, okolnosti měnily se ne každý den, ale každou hodinu. V úterý 14. března byla Praha rozčilena zvláště tím, že výbor Svatováclavský, výbor lidu, vyhoštěn byl z radnice. Považovalo se to jen za první krok a kolovaly pověsti, kterak výbor bude rozehnán, členové jeho, kteří směle tlumočili mínění národní, pozatýkáni, kterak policii a vojsku dány rozkazy proti lidu. Opravdu bylo také patrno kromobyčejné hnutí ozbrojené moci. Strážnice byly sesíleny, děla, která jindy více pro parádu před nimi stála, před očima lidu nabíjena a koně k dělům připřaháni, jako by se jednalo o rozstřílení nebezpečného nepřítele.

Vojsko neukazovalo se v ulicích, bylo v kasárnech pohotově a vojenské policejní stráže, pokud nekonaly službu, byly ve svých strážnicích. Byly to důsledky politiky purkmistra rytíře Müllera a nepochybně i krvavých událostí v pondělí ve Vídni sběhlých, o nichž

Strážnice byly sesíleny, děla před očima lidu nabíjena... (Str. 76.)

v Praze nebylo posud potuchy, které však zajisté nejvyššímu purkrabí telegrafem byly oznámeny.

Za nálady té shromažďovali se členové výboru v úterý o 3. hodině odpolední ke schůzi v bývalém klášteře Svatohavelském proti stavovskému divadlu Po širokých, starých, dřevěných schodech vystupovalo se do sborovny. Když o 4. hodině zahájil předseda *hr. Deym* druhou schůzi u přítomnosti asi třiceti členů, byla již síň přeplněna obecenstvem, jež okolní místnosti plnilo, na schodech a před domem se stavělo. Schůze byla veřejná. *František Palacký* nabídl své dobré služby výboru a odporučoval, aby se jednalo se stavy a aby petice skrze sněm byla podána. Návrh odkázán až na konec. Zatím předčítal *dr. Pinkas* znění adresy německy a *Trojan* česky. Souhlas s adresou nebyl všeobecný. Mnozí, jmenovitě rozhodnější, vytýkali mdlost některým důležitým článkům. Baron *Villani* chtěl míti „jednotu Čech, Moravy a Slezska“ na prvním místě, na kterém byla rovnoprávnost českoněmecká. Určitý požadavek byl také mírně opsán „připravení jednoty k všeobecnému shromáždění stavů“. *Dr. Pinkas* žádal, aby se pouze rozhodlo, je-li adresa lojální. čemuž když přisvědčeno, považoval, že věc je vyřízena

a adresa přijata. Tomu se opřel *dr. Frič* naléhaje, aby provedeno bylo podrobné rokování. *Předseda* souhlasil. Repealista *Rupert* vytýkal nejasnost co do požadavku zrušení roboty, jež tlumočeno bylo slovy: „lidské a časovým poměrům přiměřené napravení rolnických poměrů".

Není nezajímavo, jak v první té době parlamentarismu našeho vyřizovaly se spory řečníků. Rupert dorážel příkře na Pinkasa, až

Klášter Sv.-Havelský v Praze.

předseda mu odňal slovo. Dr. Pinkas žádal, aby odprosil. Tomu se odporovalo a dr. Frič poukazoval, že se řečník přenáhlil jen ve slovech, aby tedy prohlásil, že se přeřekl a na nic zlého nepomýšlel. Rupert to učinil, podal Pinkasovi ruku a oba dali si *po hubičce* za souhlasu výboru a několika set shromážděných.

Mocné vzrušení ovládlo pojednou mezi posluchači, vše se ohlíželo a tlačilo k východům. Hr. Deym a Faster nevědouce, co jest, volali je zpět. Posluchači také hnedle se vraceli. Dostavil se totiž dřevař Bra-

nimír Tyl z Podskalí s podskalskými hochy a mnohými měšťany, aby hájili Svatováclavského výboru, kdyby naň útok měl býti podniknut. Byl to sbor na tři sta hlav čítající, jenž rozestavil se kolem vchodu k sv. Havlu, po schodech a v síni.

Adrese vytýkáno dále, že zastoupení na sněmu odbývá slovy: „zastoupení všelikých městských a gruntovních zájmů“ a o snížení vojenské služby že se nezmiňuje. Za to příznivě byl přijat nový odstavec za pomoc učitelstvu, opravu školství a svobodu vyučování na universitě.

Někteří členové chystali opravní návrhy, dr. Frič jmenovitě odporučiti hodlal určité znění o zrušení roboty, za něž český národ v Svatováclavských lázních prvně svého hlasu pozdvihl, dávno předstihnuv Hansa Kudlicha v říšském sněmu, jenž za cizí peří slaviti se dává. Na čem dr. Pinkasovi při sestavení adresy hlavně záleželo, bylo, aby mírnější forma získala jí tím více přívrženců. Nesmí se též zapomínati, že sestavována byla ve chvílích, kdy tíha absolutismu dusila ještě veřejný život, a že 13. března byla situace jiná, než 14. neb dokonce 15. března.

Zatím nadešel obrat, který dal jednání nový netušený směr. Obchodníci Laemel a Geitler obdrželi zprávy, že ve Vídni 13. března tekla krev, a oznámili je výboru. Všecek ustrašen prodral se do schůze výborové i krejčovský mistr Rytíř volaje: „*Zle je, pánové, ve Vídni je rebelie.*“ Nebylo pochybnosti, že výbor ocituje se před novými činiteli a novou situací.

Rokování o adrese bylo ukončeno. Po odůvodnění, že byť i nedokonalá, nic že ztraceno není, a že se dále o povolení všeho potřebného zasaditi můžeme, přijata byla beze vší změny. Všichni přítomní byli požádáni, aby o krvavých událostech dále nemluvili a lid tím nerozčilovali. Posléze ujal se ještě František Palacký slova, aby adresa byla podána skrze stavy, ale usneseno převelkou většinou, aby podána byla samostatně.

Shromáždění měli se již k odchodu, když dostavil se člen výboru, obchodník *Halla*, a v zápětí koželuh *Pštros*. Přinesli zprávu o činnosti na radnici, kde od purkmistra svolaní zpátečníci rozhodli se po jeho návrhu sami na petici, k níž vybrali devět věcí ze Svatováclavských článků vynechavše hlavně jednotu Čech a Moravy, a jiné podstatné věci. Redakci této petice převzali obchodník Kolb, Ondřej Haase, lé-

Dostavil se dřevař Branimír Tyl z Podskalí s podskalskými hochy . . . (Str. 79.)

kárník Hely, majitel cihelen Herget a obchodník Riedl. Jménem purkmistra *Pštros* vyřizoval, aby se výbor zítra na radnici dostavil, že je to legálnější, a tam že se vše skoncuje. *Petr Faster*: Jsem tak dobře měšťan jako ti bohatí pánové, kteří se nyní spojili, ale zajisté 11. března více občanského ducha a smělosti jsem ukázal. *Dr. J. Frič:* Výčitka nezákonnosti jest lichá. V pátek ještě a v sobotu mohli nás purkmistr a representanti obce vésti. Nyní však počínají si neupřímně, když pokoutně scházejí se na radnici, kam nás pustiti nechtěli, chtějíce rozpoltění měšťanstva způsobiti. Naše adresa je hotova a není příčiny, abychom se s nimi spojovali. Lepší adresy nesepíší, čas se na nás prudce valí, tak že nelze věc déle protahovati. Proto ať se výbor Müllerovský s námi spojí, aneb si svou adresu sami zhotovíme a podáme. *Laemel*: Na radnici, byvše z ní vyhnáni, více nepůjdeme. Mlynář *Vyskočil:* Nerozejdeme se dříve, dokud nebudeme hotovi. Vydržíme též 68 hodin pracovati jako v Paříži. — Všichni souhlasili a výbor prohlásil se za permanentní.

Dr. Frič, Antonín Veit, Halla a Geitler vysláni k nejvyššímu purkrabí, jemuž oznámili truchlivé zprávy z Vídně, a žádali, aby purkmistrovi nařídil, by zanechal nebezpečného různění. Kvapně přijeli na Malou Stranu, kde dr. Frič vše hr. Stadionovi jadrně na srdce položil a na rozdíl požadavků poukázal. Stadion litoval, že je tak krátko v Čechách a všeliké poměry dobře nezná, a odejel k purkmistrovi. Jiní členové odejeli v pěti kočárech pro pět redaktorů purkmistrovy petice, jež přivezli k sv. Havlu. Na purkmistra rozběhl se sám Petr Faster a zastihnuv ho v radnici, spustil na něho rázně takto: *„Jestliže vám, pane, život váš a rodiny vaší a pokoj v městě na srdci leží, opusťte posavádní dvojatou cestu svého počínání, pojďte k sv. Havlu a učiňte konec neblahému rozbroji měšťanstva, ze kterého jen marnost a hrdost vašich peněžoaristokratů radost míti může, nikoliv však poctivá a upřímná mysl měšťanská.“* Slova ta účinkovala.

Okolo sedmé hodiny večerní odehrávaly se ve sborovně Průmyslové jednoty pohnutlivé výjevy. Výbor Svatováclavský zvítězil na dobro. Přijížděli redaktoři Müllerovy petice a členové jeho protikomitétu. Kolb, Riedl, Reichel, Krug, Geitler, Zdekauer Emanuel, Portheim, knihkupec Ehrlich přijati za členy. Přišel i purkmistr rytíř Müller. *Dr. Pinkas* mluvil mu do duše, chce-li snad vzdorem svým uvaliti na sebe odpovědnost, aby v Praze došlo k prolévání krve jako ve Vídni. *Purkmistr* žádal přítomné za prominutí. Schválil adresu, prohlásil, že nejen on, ale celý magistrát a celé gubernium k ní přistupují. Rozplakav se pak ujišťoval: Nechci nadále ostati než hlavou svobodných a svorných občanů. Přestávám býti appelačním radou i velkokřížníkem řádu Leopoldova a budu jen starostou pražským. Podával ruku shromážděným a líbal se s nimi. Zval všechny, aby zítra k podpisu petice na radnici se sešli. Výjevy tyto před tak velkým počtem obecenstva valně přispívaly i k upokojení myslí.

Když dr. Frič a tři jeho soudruhové se vrátili, bylo jednání ještě v plném proudu, ale vše se vyřizovalo hladce. Karel Havlíček diktoval ochotným přepisovačům petice české, dr. Gabler německé. Rovněž i vyhlášky na rohy připravovány. Vše šlo nyní chvatem, vše musilo být do rána připraveno.

Nejen před místnostmi Průmyslové jednoty ale i před Fastrovým hostincem u „Zlaté husy“ čekaly velké zástupy, jež upokojovaly se teprve, když slyšely příznivé zprávy. U „Zlaté husy“ dr. Frič byl ob-

stoupen a musel řečniti; všude kolkolem na kulečníku, stolech, židlích hlava vedle hlavy natlačeni byli posluchači, hlučnou pochvalou ho provázejíce.

Ve středu 15. března rozechvění dosahovalo míry největší. Již z večera kolovaly pobuřlivé pověsti, nejvíce od ustrašených stále zpátečníků šířené, kteří se lekali vlastního stínu, že na venkově je revoluce, že sedláci povstali a táhnou na Prahu. Pověsti ty působily tak, že v noci několik členů Svatováclavského výboru dobrovolně chodilo po hradbách, tehda ještě město svírajících, a pohlíželo za uzavřené brány, zda-li se neblíží nebezpečí, aby v čas učinili smírná opatření. Noc byla však ticha a nikde ani pes nezaštěkal. Pro náladu myslí není to však bezvýznamné. I u Svatohavelského faráře, dp. Stelziga, přespávalo několik členů výboru, aby pro všechny případy byli pohotově.

Již od úsvitu bylo živo v ulicích. V dílnách se jedva pracovalo, krámy byly otevřeny, ale nikdo nedbal obchodu. Kde kdo mohl výbíhal na ulici, aby zvěděl nejnovější noviny. Tvořily se skupiny, v nichž vykládali ti, co o něčem věděli nebo aspoň věděti se domnívali. Nejhledanějšími byli ti, kteří z Vídně přijeli a vypravovali o událostech pondělních.

Líčeno hrůznými barvami krveprolití, střílení do studentů u sněmovny, zakročování vojska i ozbrojených sborů, ale o výsledku nikdo ničeho nevěděl. Všeobecná pozornost obrácena nárožím, před nimiž shromažďovaly se zástupy, aby čtly vyhlášku o podpisování žádosti panovníku.

Vyhláška magistrátu ze dne 14. března vyzývala k zachování pořádku a pokoje s tím větší důvěrou, „an se v tomto okamžení vyhotovila žádost veřejná čili petice k Milosti našeho nejmilostivějšího krále a otce vlasti ze středu měšťanstva“, která obsahuje přání, jež k stupňům trůnu budou podána. Spolu se vyhlašovalo, že petice jest k podpisování vyložena: na Staroměstské radnici, v Průmyslové jednotě, v Měšťanské besedě, v šlechtické besedě, kupecké besedě, v knihkupectvích Ehrlicha, Calve, Jaroslava Pospíšila, u Scheiba na Malé Straně a u Fastra u „Zlaté husy“. Obecenstva přicházelo mnoho a podpisovalo se velmi čile.

Za hlučného volání „sláva“ a „vivat“ vystřídala setnina ostrostřeleckého sboru policejní stráž na Staroměstské radnici. Nebyla to vymoženost občanského ducha, nýbrž skutek úředního strachu před bouřemi, k vůli němuž policejní mužstvo jinde bylo soustředěno.

Svatováclavský výbor odbýval schůzi dopoledne a odpoledne, a to opět na radnici; byl v parmanenci. Právomoc jeho sama sebou se rozšiřovala; jednal o všelikých opatřeních stranu adresy, ale spolu i o jiných věcech občanských, s nimiž veřejnost k němu se obracela. Agenda jeho rostla ode dne ke dni. Mezi prvními byla obec židovská, aby židé ve svém městě též stráž zříditi mohli. Výbor po odporučení dr. Friče vyslovil se o žádosti příznivě. Židé vskutku také konali dobré služby výboru; spolučlen výboru, šl. Laemel, sám žid, vedl si horlivě a od židovských obchodníků dostával výbor zprávy o událostech ve Vídni a jinde dříve, než je měla vláda. Vůbec stáli na straně pokroku, svobody a rovného práva národního, jejíž vedení měl výbor. Též záležitosti ozbrojení ujal se výbor. Ač dělo se tak na základě řečeného již rozšíření měšťanských sborů, přece i opatření o veřejné bezpečnosti přecházela v jeho působnost a byla by přešla úplně, kdyby pro to byl měl vůli. Prvně padla tu též slova o národní gardě. O odznacích rozpředlo se dlouhé rokování a usneseno, aby *odznakem ozbro-*

Prowolánj
k obywatelstwu Pražskému.

Náwalem času stalo se powinnostj, obětowati wssecko pro zachowánj weřegného pořádku, aby neydražssj gměnj každého gednotliwce, totiž osobnost, rodina i magetnost byly chráněny a zachowány.

Purkmistr a rada wěrného města Prahy wesskerá obracj se s auplnau důwěrau k wesskerým obywatelům a daufá, že nečinj marné wyzwánj, aby každý wssj silau přispěl k zachowánj obecnjho pořádku a pokoge, k ugisstěnj žiwnosti a obchodu, k obhágenj magetnosti, i aby odstranil každau přjležitost k russenj obecnjho pořádku a pokoge s horliwostj tjm wětssj, an se w tomto okamženj wyhotowila žádost weřegná čili petice k Milosti nasseho neymilostiwěgssjho Krále a Otce Wlasti ze středu měsstanstwa, která obsahuge přánj k zlepssenj duchownjho i hmotného dobra Národu, gak se potřebau času býti ukázalo, přánj, kteráž co neydřjwe k stupňům neywyšssjho trůnu budau podána.

K wětssjmu pogisstěnj pokoge obecnjho bude obywatelstwo města k ozbrogenj wyzwáno, kdyby toho potřeba kázala, a této rowně krásné gako swaté powinnosti se gistě žádný neodřekne.

Petice dotčená gest práwě wyložena každému k nahlednutj a k podepsánj:

w radnici staroměstské,
w sále gednoty průmyslnj,
w besedě měsstanské,
w besedě (resursi) sslechtické,
též w besedě kupecké,
w kněhkupectwj pp. Ehrlicha, Calwe i Jaroslawa Pospjssila, pak na malé straně u p. Scheiba (w mostecké ulici), konečně u p. Fastra w čjsle pokogů 1. prwnjho poschodj u „zlaté husy" na koňském trhu.

Od magistrátu hlawnjho král. města Prahy

dne 14. Března 1848.

jeného měšťanstva byly červenobílé kokardy s čísly I., II. a III. dle sborů, ku kterým by kdo náležel. Návrhy na barvu černožlutou nebo obrubu černožlutou jako barev Starého města, byly zamítnuty. Též požadavky v adrese vyslovené uvedeny znovu na denní pořádek, a Faster i někteří jiní vytýkali, že neodpovídají přesně tomu, co v Svatováclavském shromáždění bylo proneseno. Adresy hájil jmenovitě dr. Frič, dokládaje, že byť ne doslova přece všechny články se tu nacházejí, a dále, že „od nás, kteří právě v život veřejný vstupujeme, nemůže se žádati, bychom práci dokonalou, ukončenou podali, že s boží pomocí i později, až sněm zemský zřízen bude, o práva a potřeby měšťanstva a lidu se starati moci budeme, že bohda do té doby ani neoněmíme ani neohluchneme".

I v Průmyslové jednotě bylo živo. Zde měl výbor svou *tiskovou a korespondenční kancelář*, v níž vynikal jmenovitě Karel Havlíček. Zde psaly se listy, přepisovaly adresy a posýlaly jednotlivcům a do měst. Odtud výbor vstupoval s ostatním královstvím a markrabstvím ve spojení. Kterýkoliv právní zástupce ubíral se na venek, bral adresy s sebou. Přepisů bylo tím více potřeba, poněvadž tisknouti se nedávaly k vůli censuře. První přípis a to bez vybídnutí došel dra Friče již 13. března z Plzně od většího počtu měšťanů plzeňských, kteří žádali za odeslání adresy, že z celého srdce k ní přistupují a že ji pak ku Pražské připojiti chtějí. *Osvědčení plzeňské* považováno ve výboru za šťastnou známku, když největší město po Praze tentokráte snad poprvé s Prahou se shodovalo.

Po čtvrté hodině odpolední dostavil se do výboru na radnici komtoarista Zdekauerův s psaním, hlásajícím, že „Metternich je sesazen, ve Vídni že konstituce prohlášena a že všecko je ticho". Byl postaven na stůl a odtud musel vše oznámiti. „Sláva králi Ferdinandovi!" zaznělo na to se všech stran. Byla to první zvěsť do Prahy došlá, neúřadní však, která tudíž nemohla býti považována za naprosto spolehlivou. Přece však, jak pochopitelno, činila mocný dojem.

Krátce potom mezi pátou a šestou hodinou odpolední poslány výboru a objevily se na rozích vyhlášky o *zrušení censury a svolání stavů.* Radostný rozruch způsobila jmenovitě zvěst o zrušení censury. Nyní již každý věřil, že nastal obrat, že národu nadchází nová doba. Od úst k ústům letěla o tom zpráva a každý spěchal, aby na vlastní oči ji spatřil a sobě přečetl. Před Staroměstskou radnicí a před sv. Havlem stály sice po celý den zástupy, k večeru však tlačil se tu lid

v davech, aby i z té strany zvěděl a slyšel o velké změně, která nenadále přikvapila.

Po celý den panovalo též neobyčejné *hnutí mezi studentstvem.* Již od Svatováclavského shromáždění rokovali studenti ve svých posluchárnách o opravě školství, svobodě tisku, platnosti češtiny jako jazyka vyučovacího i o legiích studentských nebo ozbrojení studentstva. Od Vojty Náprstka, jenž ve Vídni studoval, obdržel Josef Frič, posluchač filosofie, nejstarší syn advokáta dr. J. Friče, tehda devatenáctiletý, s přípisem adresu studentů vídeňských, datovanou ještě před vypuknutím vídeňských bouří, aby ji rozšířil mezi posluchači. Adresa hlásala:

Bratří! Jste členové věkoslavné university, jež povždy brala nejživější účast ve všech osudech vlasti! Připomeňte si jen počínání předků svých za dob švédských. Oblažení a sesílení vlasti, toť heslo naší doby! Bratří, jste mocnými činiteli lidské společnosti, již povoláni jste časem svým říditi. Nezůstaňte za svými spoluobčany, nedejte se předstihnouti universitou vídeňskou, která již také na vlastní své adrese se ustanovila. Spolčte a dorozumějte se mezi sebou a všemi bratry ostatních fakult k obhájení všeobecných zájmů a jmenovitě vlastní své university. Povzneste společný hlas svůj ve zvláštní adrese k trůnu Jeho Veličenstva. Bratří, vyzýváme vás k součinnosti a očekáváme z vašeho středu souhlasné odpovědi."

Oznámenj.

Dle práwě nynj mně telegraficky ſdělené zpráwy ráčil Geho cjſ. král. Miloſt wyzdwiženj cenſury a brzké uweřegněnj zákonu pro tiſk, ſpolu i ſwolánj pánů ſtawů německých i ſlowanſkých zemj, gakož i centrálnj kongregace lombardſko-benátſkého králowſtwj uſtanowiti.

Tuto k obecnému aučaſtenſtwj podanau zpráwu pjljm tjm ſpěſſněgi u weřegnau známoſt s tjm podotknutjm podati, že mi bližſſj určenj co neyrychlegi ſlibena gſau.

Od cjſ. král. zemſkého Preſidium.

Rud. hrabě Stadion.

Jednotlivé fakulty a technika volily si v úterý své důvěrníky. Rozechvění myslí bylo takové, že dnem i nocí byli posluchači pohromadě. Jmenovitě v noci na 15. března valná část důvěrníků a studujících přespávala v Karolinu, Klementinu a na technice v Dominikánské (nyní Husově) ulici. Posluchárny proměňovaly se v hotové tábory a kdo

Uffo Horn.

kde co měl, skládal, aby nemajetnější mohli býti stravováni a zbraň opatřována. V nedostatku jiné kupovány dlouhé nože, kordy a bambitky. Ve středu na čtvrtou hodinu odpolední svoláno valné shromáždění všeho studentstva do Karolina a důvěrníci jeho jednali o otevření auly. Ve shromážděních studentských v Klementinu i Karolinu objevil se téhož dne nenadále host, „starý student“ a spisovatel, jenž rázem si získal všeobecnou přízeň. Byl to *Uffo Horn*, rodák z Trutnova, kde r. 1817. spatřil světlo světa, Němec původem, smýšlením opravdu svobodomyslný a tím i s českým hnutím sympatisující. Na universitě Pražské studoval práva a tudíž se k ní i hlásil. Za doby Metternichovy bloudil po městech německých, odkudž se nyní vrátil. Uffo Horn pobádal též studentstvo, aby hlásilo se k svým právům a podalo petici za reformy vysokého učení k stupňům trůnu.

Dlouhé řady studujících ubíraly se před čtvrtou hod. k staré universitní budově u stavovského divadla, jež u věčnou paměť zakladatele university, Karla otce vlasti, nazvána Karolinem. Od Klementina kolem radnice, kde zástupy shromážděného lidu jedva se protlačily, přišli filosofové a část mediků, od technického ústavu kolem Průmyslové jednoty posluchači techniky. Aula byla však zavřena. Akademický senát radil se právě o tom, co činit. Děkan právnické fakulty, profesor dr. J. Fischer domlouval studentstvu, aby mělo strpení, že rector magnificus opat Zeidler na Strahově není dosud přítomen a bez jeho souhlasu že nechce ničeho podniknouti. Akademický senát se usnesl, že súčastní se schůze se studentstvem. Spolu vyslal sem Svatováclavský výbor dra Gablera, aby působil na studentstvo ve smyslu výboru. Mohutné „Gaudeamus igitur, juvenes dum sumus“

zavznělo z mnoha set hrdel ve dvoře, na chodbách a pavlačích shromážděných posluchačů. Zatím však nalezen byl klíč u pedela, jejž jeho dceruška bezděky vydala. „Jest otevřeno!“ ozvalo se volání a všichni spěchali do staré velké síně v prvním patře, vyzdobené nádhernými freskovými malbami, obrazy českých králů a kancléřů i rektorů universitních, v níž na estrádě pod baldachínem vystupuje čestné místo kancléřské a kolem malebně vyjímaly se prapory studentských legií z bojů proti Švédům i z pozdějších proti Napoleonu Bonapartovi. Všechna místa i akademickým hodnostům vyhrazená, byla za veselého šumu rychle obsazena. Nikdo nenamítal ničeho proti tomu, nikdo se neohrazoval a za chvíli dostavil se děkan dr. Fischer ruku v ruce s Uffem Hornem na estrádu a za nimi hned dr. Gabler.

První ujal se slova dr. *Gabler*, jenž jménem Svatováclavského výboru shromážděné žádal, aby studentstvo k hájení pokoje a pořádku spojilo se s měšťanstvem a s ním společně o vhodných prostředcích k tomu cíli vešlo v porady. Po něm ujal se slova *Uffo Horn*. „Jako starý student almae matris,“ mluvil zvučným hlasem za všeobecného ticha, „prosím, aby mi bylo dovoleno v shromáždění též několik slov pronésti.“ Když ozval se hlučný souhlas, pokračoval: „V cizině dalek domova zvěděl jsem o událostech v mé

Karolinum v Praze.

. . . valná část studujících přespávala v Karolinum . . . (Str. 85.)

vlasti sběhlých a ihned jsem pospíšil, abych svým rodákům nabídl své služby, kdyby jich měli zapotřebí. Zde jsem ve vašem středu, milí bratří, hotov zasaditi se s vámi o statky a potřeby každému mladistvému srdci nejdražší. Kterak jsem potěšen, že shledávám srdce vaše, jak jsem očekával.“ Za potlesku a volání, aby pokračoval, mluvil pak o staroslavném vysokém učení, o časích, kdy nepřítel překročil hranice české a studentstvo mocně se mu opřelo, a o novějších časích, z kterých ještě památka v aule se chová. Poukázal pak na prapor studentské legie, rozstřílený a rozbitý, jako svědka těch dob a zmužilosti studentské. Při slovech těch vztyčen byl prapor a za burácejícího jásotu a mávání klobouky postaven na estrádě. Uffo Horn vyzýval pak studentstvo, aby prosby své a přání společně položilo na stupních trůnu královského majestátu. Radil pak, aby studentstvo každého roku volilo výbory, které zákonnou cestou jeho usnesení a prosby akademickému senátu jako představenstvu k podání králi by odevzdávalo. Žádal též, aby studentstvo poslechlo hlasu výboru, v hájení pokoje a pořádku vydatně se súčastnilo a zvláštní

Při slovech těch vztyčen byl prapor za burácejícího jásotu . . . (Str. 88.)

sbor zřídilo. „Zvláštní sbor a Uffo Horn náš vůdce!“ bylo na to jednomyslnou odpovědí.

Po té ujal se slova děkan *dr. Fischer* jménem senátu, přál shromážděným, aby je ovanul a osvítil duch slavných předchůdců, a přislíbil podporu akademického senátu k splnění přání a požadavků studentských. *Dr. Gabler* odporučoval ne zvláštní sbor, ale spojení s měšťanskými sbory, v čemž nedošel souhlasu. Zatím provázen od studijního direktora, gubern. rady rytíře Nádherného dostavil se rektor opat *Zeidler*, jenž prohlásil, že na zejtří se odbývá schůze akademického senátu, ve které přijme přání studentských výborů, že s akademickým senátem je uváží a mocnáři k milostivému vyslyšení předloží. Slova ujal se ještě děkan *Fischer*, any ozvaly se hlasy: „Purkmistr přichází!“

S purkmistrem Müllerem stal se ve schůzi naprostý obrat. Přišel, aby přesvědčil studentstvo, by nežádalo za žádný ozbrojený sbor a nepodávalo žádnou petici, a odešel schváliv vše, co shromáždění si přáli. Uvedl se tím, že ohlásil, že dle telegramu právě ho došlého jest *censura zrušena* a *stavy svolány*. Po hlučných projevech radosti měl však řeč čistě úřadní, jež budila odpor vývody: „vše pro pořádek a ochranu osoby a majetku“ a výmluvou, že pro nový sbor je potřebí dvorského patentu. Když pozoroval, že mu selhalo, a Uffo Horn poukázal, že se jedná o požadavky, které akademický senát již slíbil uvážit a králi předložit, a o zvláštní sbor, legii studentskou, která se rozejde, až nastanou klidnější poměry, obrátil purkmistr a uchopiv se nadšeně starého praporu hlásal, že jest přítelem oprav a svobody, ujišťoval, že senát a profesoři schválí požadavky studentské a ruku v ruce se studentstvem že zažehnají na vždy ducha starosvětských předsudků a přežilé obmezenosti. „Novus saeclorum nascitur ordo!“ volal. Nový věků rodí se řád! „Ať žije, vzrůstá a vzkvétá naše starobylá aula, slavověstná universita Karlo-Ferdinandova!“ končil svou řeč.

Mnozí posluchači uneseni obratem tím zdvihli purkmistra na ramena a nosili po aule. Uffo Horn ujal se pak opět slova ve prospěch petice za legii. Odznakem vaším — pravil — bude na levém rameně bílý kříž, který pod pontifikátem svobodomyslného papeže Pia IX. znamená vítězství světla nad temnotou, bratrství všech národů, návratu k původnímu demokratickému křesťanství a volnost slova a svědomí.

Shromáždění v aule zakončilo divadelně působivým výjevem: Purkmistr chopiv se praporu přísahal, že má k studentstvu úplnou

důvěru a že věrně chce státi k věcem studentstva, když dotknutím se posvátného palladia probudil se v něm starý student. Pozdvižené jeho pravice chopil se Uffo Horn, tiskl ji a jal se purkmistra pod praporem líbati. Nadšený, jednomyslný, dlouho trvající souhlas a potlesk provázel výjev ten.

Shromáždění odebrali se pak do jednotlivých posluchároen, kde volili výbory, kteří by další ujednali s akademickým senátem, a podporovali *petici studentstva*, kteráž obsahovala těchto osm požadavků: 1. rovnost náboženských vyznání, 2. svobodu vyučování, 3. rovnost češtiny s němčinou, 4. volnost navštěvovati cizí university i v běhu studií, 5. upravení zkušebního řádu a způsobilosti k státní službě jen na základě přísné zkoušky, 6. přivtělení techniky k universitě se všemi právy fakulty, 7. péče o fysickou výchovu tělocvikem, 8. volnost svazků studentských.

Zástupy před universitou vítaly studentstvo, jehož neochabující nadšení bylo takové, že venku na potkání se všemi se líbalo.

Vrcholem dne byl však teprve večer.

Po osmé hodině dostavil se hrabě Rudolf Stadion do stavovského divadla, kde právě provozováno (německy ovšem) drama „Služební povinnost“. Vstoupiv do purkrabské lože předklonil se a zvolal do hlediště k obecenstvu za představení: „*Jeho Veličenstvo dle došlé mne právě telegrafické zprávy přislíbilo všem svým národům konstituci. Svoboda tisku a zřizování měšťanských gard nejmilostivěji povoleny. Ať žije náš císař a král Ferdinand! Bůh opatruj nejvyšší císařský dům a naši drahou vlast Českou!*“ Herci přestali hráti, obecenstvo propukalo v jásot, paní v ložích mávaly šátky a za nadšených pokřiků „Vivat Ferdinand!“ spěchal každý, aby zvěsť tu dále rozšířil a účastnil se všeobecného nadšení. Hrabě Stadion vyslal i úředníky po veřejných místnostech, aby ještě pozdního večera oznámili, že máme konstituci.

Na ulicích Pražských bylo jako ve svátek o polednách. Všude valily se proudy, všude radost, hudba a zpěv. „Osvítit! Osvítit!“ voláno na všech stranách a hnedle osvětlena všechna okna i v postranních uličkách. Neuplynulo mnoho času a na Staroměstském náměstí seřaďoval se *velký pochodňový průvod*, jenž provázen tisícihlavými zástupy ubíral se k arciknížeti Karlu Ferdinandu na Koňský trh. Cestou zastavil se nejprve u sv. Havla, kde provolávána sláva vyvoleným důvěrníkům a zastancům lidu, dále u Fastra, kde celý dům u Zlaté husy skvěl se

. . pochodňový průvod ubíral se k arcikníželi Karlu Ferdinandovi . . . (Str. 92.)

v záři světel, pak u hr. Vojtěcha Deyma, jenž též bydlel na Koňském trhu. Když táhl kolem hlavní strážnice v bývalém Vunšvicově domě, postavila se vojenská stráž do řady, vzdávala zbraní čest a bubeníci bubnovali generálmarš. Arcikníže vystoupil na balkon a zástupy nadšeně ho vítaly provolávajíce slávu králi. Odtud hnul se průvod, v němž bylo 120 smolných pochodní a jehož se účastnil i kníže Kamil Rohan a jiní šlechtici a z ozbrojených měšťanských sborů z každého po setnině, do Vodičkovy ulice, kde zastavil se u Friče, jemuž sláva provolávána, dále do Pasířské (nyní Palackého) ulice, kde Palackému činěny ovace a do Široké (nyní Jungmannovy) ulice, kde stanul i před domem purkmistra. Dalším cílem byl hr. Stadion a šlechtici stavovské oposice na Malé straně. Na nábřeží před pomníkem Františka I. zpívána císařská hymna, u Karlova mostu provolávána věčná paměť otci vlasti Karlu IV., velké ovace činěny hr. Stadionovi, načež zabočil průvod k palácům hr. Bouquoi, knížete Kamila Rohana, Bedřicha Deyma a k některým jiným a posléze zastavil se u domu dr. Pinkasa pod Karlovým mostem, jemuž nadšeně vzdána čest. Na ostrově Kampě zhašeny pak pochodně a průvod se rozešel. Po ulicích Pražských trval však nejčilejší život až do rána.

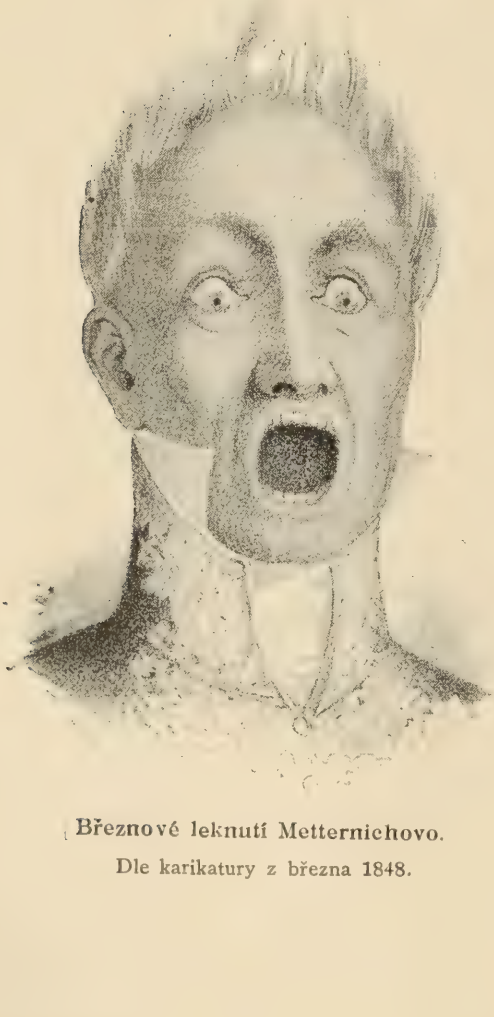
Tak skončil den, jenž za nemalých obav a rozechvění počínal, v nejradostnější náladě citové.

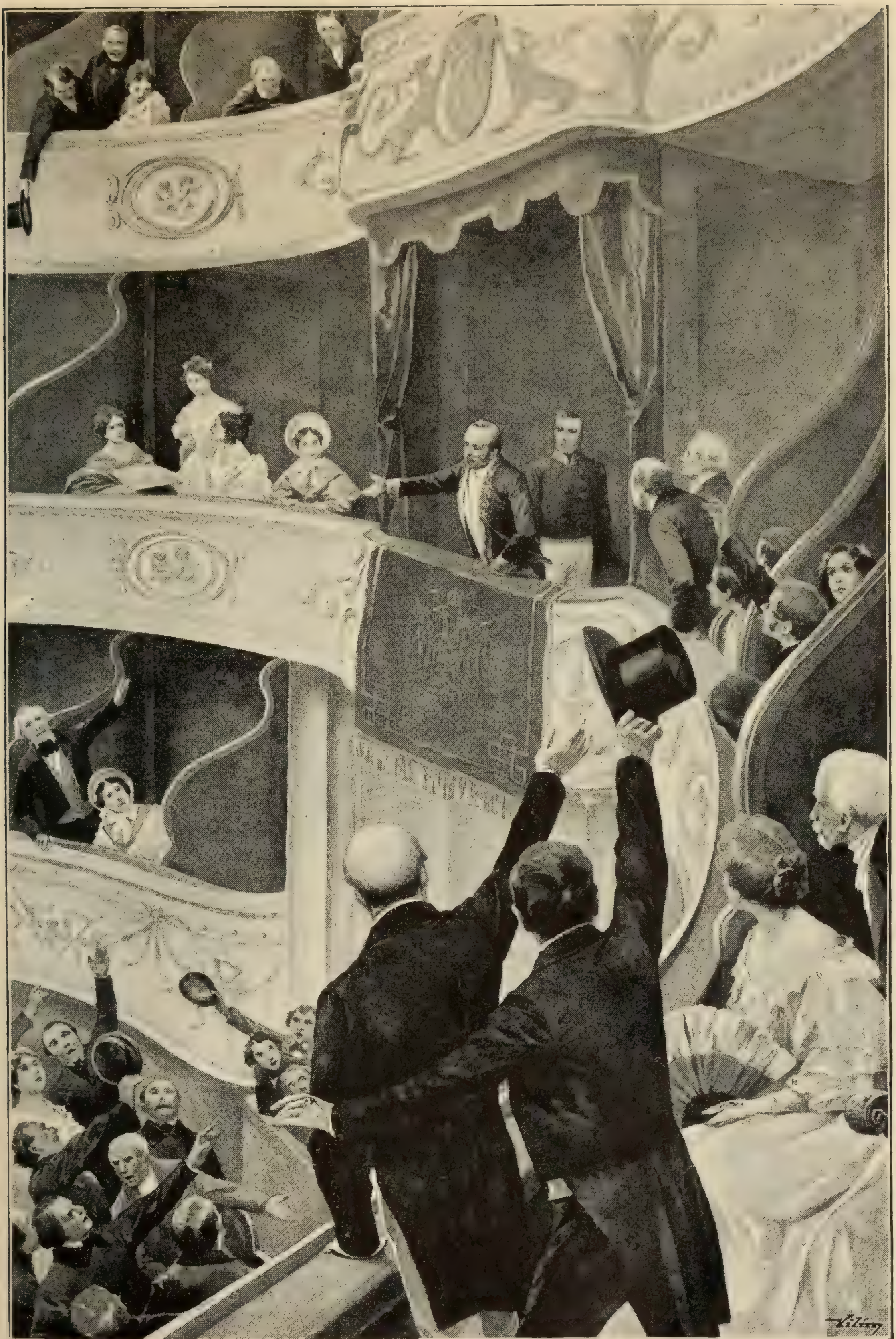
V.

Pád Metternichův.

Je-li se čemu diviti, je to zatvrzelý odpor a netečná odmítavost, jež řídící státníci v nejvyšší rozhodující radě, státní konferenci, důsledně osvědčovali, když již události v Praze a Prešpurce věstily jim vzmáhající se nový proud. Včasnými ústupky, rychlým uvolněním mohla vláda, obětujíc při tom Metternicha, zachovati si vliv i řízení obratu. Široká veřejnost, vidouc dobrou vůli, bývá tak dobromyslnou, důvěřivou a milosrdnou k tomu, co v minulosti se dálo, jak viděli jsme v Praze, stejně však nesmiřitelnou, nedůvěřivou a krutou, když láme vládní bezpráví a úklady se cítí obklíčena. Místo toho státní konference jedinou státní moudrost shledávala v tom, aby pečlivě držela uzavřeny všechny záklopky, jimiž napjetí bylo by si nacházelo východiště a cestu, na které k novému utváření státnímu mohlo sloužiti.

Březnové leknutí Metternichovo.
Dle karikatury z března 1848.

»Jeho Veličenstvo dle došlé mne právě telegraf. zprávy přislíbilo všem svým národům konstituci . . . (Str. 92.)

V nejvyšších kruzích různily se sice náhledy. Byli tu závažní přímluvčí za časové opravy a povolnost. Jmenovitě arcikníže František Karel a prozíravá, o prospěchy panovnické rodiny pečlivá arcikněžna Sofie, rodiče příštího dědice trůnu, sedmnáctiletého tehda arciknížete Františka Josefa, i arcikníže Štěpán, palatin uherský, nabádali k ochotě oproti rostoucímu hnutí. Sám císař a král Ferdinand, bohužel často churavící, byl odpůrcem násilných prostředků. Státní konference však trvala na svém, a ještě v poslední chvíli hájil státní kancléř kníže Metternich zásadu: „Ani sám panovník nemá práva k ústupkům. Vládní moc jest jako svěřenský statek, panovníku náleží pouze jeho užívání a neztenčeně musí kapitál odevzdati nástupci.“

Vojta Náprstek.

Dle podob. z r. 1848.

Bezprostřední podnět k převratu dal *třináctý březen ve Vídni.*

I ve Vídni jevilo se od počátku března značnější hnutí myslí, ač široké vrstvy lidu neměly určitého cíle před očima. Dolnorakouská průmyslová jednota přijala 6. března u přítomnosti svého protektora arciknížete Františka Karla a hr. Kolovrata adresu panovníku, jež ve svém celku činí dojem pouhého projevu oddanosti a lojálního smýšlení a která o potřebě obratu činí jen tuto jedinou povšechnou zmínku: „Jenom pevné přimknutí vlády k stavům, vřelé připojení Rakouska k prospěchům společné německé vlasti a otevřenost mohou získati zase starou důvěru.“ Stavy a Německo byly oba body, o nichž proslavovaná ta adresa věděla.

O něco dále šla adresa, navržená od oposice stavovské pro jarní zasedání stavovského sněmu na den 13. března svolané. Obsahovala vlastně jen to, o čem jednalo se již ve státní konferenci v příčině

ústavní opravy, co však šťastně tam usnulo. Zástupcové stavů měli býti svoláváni k centralistickému sboru, ústřednímu stavovskému sněmu, jemuž by svěřováno bylo vyřizování státního rozpočtu. Doplněna byla adresa ta Schmerlingovou žádostí za zrušení censury a vydání zákona proti [zneužívání tisku. Mnoho ducha, jak patrno, v tom není.

K tomu družila se adresa právnicko-politického čtenářského

Všedobrá konstituce — žádá trochu komoce.

Karrikatura Metternichovská z března r. 1848.

ho spolku, střediska právních zástupců i úřadníků, s nímž stavovská oposice i mnozí velkoprůmyslníci udržovali spojení. Prvotní osnova pocházela od Blumauera a závěrečné upravení od advokáta dra. Jana *Bacha.* V ní nepokrytě hlásil se k slovu centralism; Vídeň měla býti středem i hlavou celé říše. Pevné sdružení s prospěchy Německa bylo dalším požadavkem. „Občasné svolávání sboru zástupců všech zemí říše, jakož i všech tříd a interesů národních s právem povolovati daně a kontroly finančního hospodářství jakož i s účastí v zákonodárství může jedině panovnické rodině a státu nové síly propůjčiti.“ Tak zněl požadavek, v němž vrcholila svobodomyslnost onoho kruhu vídeňského, jenž dal si jméno liberálů, opravdu však neznamenal nic jiného než centralism a němectví.

Avšak ani tato ani stavovská oposiční adresa neznepokojovala

příliš vládu. Ta ani ona nevycházela na veřejnost, ježto sami osnovatelé se starali, aby nerozčilovali mysli a obmezili se jen na kruh podpisovatelů a stavy. Zcela potichu, stavovsky, mělo o nich býti pojednáno, a kdyby nebyly nadešly další události, snad by ani veřejnost o nich nebyla zvěděla. Za to jiná věc znepokojovala policejní orgány státní, *hnutí studentské*. V kruzích četného studentstva na universitě a technice vídeňské rozproudil se od prvních dnů březnových neobyčejný ruch, a při nevyspělosti ostatního obyvatelstva stávalo se vídeňské studentstvo rychle mocným činitelem, aula vůdcem Vídně. Češi, Poláci, Srbové, Chorvaté, Slovinci i Rusíni ve Vídni studující účastnili se ruchu toho tak jako Italové a Rumuni a šířili je na ostatní university a techniky. Na shromáždění studentském 7. března v hospodě v Alserském předměstí, jehož se účastnil i mladistvý *Vojta Náprstek*, jenž stával se vůdcem kruhu slovanského, pojata prvně myšlénka podati adresu mocnáři. Když však 9. března ji studentstvo sestavovalo, bylo tolik návrhů, že vlastně se nevědělo, co se má požadovat. Posléze 11. března usneseno se na znění, jež poukazovalo mocnáři na „velkou událost všeobecný mír ohrožující", ujišťovalo o „ochotě studentstva společnou vlast proti všelikému nepříteli brániti, ať hrozí od západu nebo východu", prohlašovalo, že „svoboda k velkým skutkům způsobilým činí a usnadňuje těžké zkoušky s vytrvalostí skládati", a projevovalo, že „uskutečnění svobody za tak osudných světových okolností jest naléhavou potřebou." Opírajíce se o tyto důvody žádali studující: za svobodu tisku, slova, učení a vyučování, za svobodu vyznání, všeobecné zastoupení lidu a opravu německého spolku. Na shromáždění studentském na universitě 12. března byla adresa přijata přes všeliké domluvy profesorů, kteří z vládní strany sem byli dožádáni. Toliko v tom povolili studenti, aby profesoři Hye a Endlicher sami adresu podali mocnáři, což po půldenních průtazích stalo se nejsoukromějším způsobem téhož dne večer. Avšak pořízení, na které studenti čekali, se nedostavilo. Mocnář přijal blahosklonně adresu, ale nic více.

Jediný ústupek, jenž 12. března povolen, záležel v kabinetním listě, aby stavy všech zemí vyslaly po čtyřech zástupcích, po jednom z každého stavu, do Vídně, a aby tito „s vládním komitétem ve styk byli uvedeni, aby s ním o stavovských poměrech v jednání vešli." Mocnář si vyhrazoval „naznačiti této deputaci ona opatření, kterých okamžité potřeby vymáhají." Původcem i toho ústupku byla vlastně

choť Metternichova, která spřízněného hr. Montecuccoli, zemského maršálka dolnorakouského, zavřela na klíč se svým manželem do pokoje, aby se dohodli.

Jako pravidelně shromáždila se ještě téhož večera whistová společnost u hr. Metternicha: oční lékař dr. Jäger, vládní rada šl. Pilat, redaktor Metternichova listu „Oesterreichischer Beobachter“, a vyslanec baron Klement Hügel, k nimž čtvrtým byl Metternich. Posledních dnů jevily se sice různé povážlivé známky: stavové se soukromě scházeli, v právnicko-politickém čtenářském spolku bylo živo, ano v dvorní opeře byl dokonce princ Richard, pozdější vyslanec u dvora Napoleona III., vysyčen, když tleskal tanečnici Justové. Ke všemu tomu přidružila se nyní petice studentská. Spoluhráči státního kancléře byli zaujati posledními událostmi, a baron Hügel dovolil si otázku: není-li se zítra čeho obávat? Státní kancléř byl však dobré mysli, udiven pohlédl na Hügla a vzav si opatrně šňupec ze zlaté, brillanty poseté tabatěrky, daru to cára Mikuláše, doložil: „Neslyšel jste nikdy o pekařských výtržnostech, které v třicátých letech pokoj ve Vídni rušily? Patřičný výlupek svižným rákosem (kníže provázel ta slova náležitou mimikou, pravicí výprask naznačuje) a Vídeň byla zase pokojna! Tak tomu bude i tenkráte.“

Té chvíle vstou-

Prosba k Metrnichowi!

Otče náš Metrnichu, genž gſi we Wjdni, zneuctěno budiž gméno twé; přigď k nám brzy řjzenj giné; ſtaniž ſe wůle poddaných w Čechách, na Morawě a w Slezſku; deg nám wětſſj chleb; odpuſt nám naſſe haněnj a kletbu, gakož y my odpauſſtjme ten nowý na nás uwalený zemſký dluh; neuwed nás w pokuſſenj, ale zbaw nás zlatem a ſtřjbrem od wſſeho zlého. Amen.

Zdráwy budte banknoty, wy gſte plny podwodu; waſſe nynějſſj cena geſt s wámi; wy gſte zlořečeny mezi penězy, a zlořečený geſt ten, který wás wynálezl. Podwodliwé banknoty, proſte za nás ubohé poddané nynj iw hodinu naſſich prázdných pitličků ſkrze železnau dráhu. Amen.

Březnový leták z r. 1848.

pila kněžna Metternichová do herny. Přicházela z divadla u korutanské brány, kde se téhož večera provozovalo „Stroskotání korábu Medusina“. Ještě v divadelním plášti oznamovala knížeti, že policejní ředitel dvorní rada Malý dostavil se do její lože a oznámil jí, že zítra najisto dojde u stavovské sněmovny k výtržnostem, že však policejní mužstvo dostačí, aby zachovalo pořádek. Ostatně se prý dává pozor na profesora Hye a jakéhos advokáta jménem Bacha. „Advokát prý píše pro tisk,“ mínil kníže, „co jest mu do politiky?“ Hra v karty však vázla, rozhovor vedl se o politice. Státní kancléř trval na tom, že celé to hnutí nejsou než pekařské výtržnosti. Za rozhovoru toho ohlášen byl baron Josef Werner, referent o německých věcech. Jako lišák vešel v státním fraku. „Toť hrůza, hrůza,“ vzdychl si a podával zprávu o bouřích v Lipsku a Vratislavě, které při odchodu pošty ještě nebyly potlačeny. Když oznamoval podrobnosti, poukázala kněžna, že její manžel v lenošce již dřímá. Metternich pohyboval však ještě rtoma a polo ve snách opakoval několikráte: „Pekařské výtržnosti, pekařské výtržnosti.“ Společnost se rozešla, aniž se více shledala. Nazejtří hlučilo a burácelo v ulicích, březnová bouře vídeňská smetla Metternicha.

Třináctý březen se dostavil bez všeliké přípravy k odvrácení hrozícího nebezpečí. Studentstvo na universitě shromážděné nedalo se upokojiti zprávou obou oblíbených profesorů, ani ujišťováním Hya, že celá Evropa patří na vídeňskou universitu, aby pokrok byl vyhledáván

pokojem a návštěvou přednášek. „Metternich a Sedlnitzky, zrádcové a zloději, pryč s nimi!“ ozývalo se z řad studentstva, které nastoupilo pochod k stavovské budově, kam před ním již a s ním dostavily se zástupy lidu. Stavové se sjeli zcela tiše. Všeliké známky nasvědčovaly však tomu, že se nepomýšlí na schválení programu stavovské oposice. Dlouho panoval vzrušený klid, nikdo neměl určitý politický program na mysli. Posléze mladý lékař Fischhof provolal slávu svobodě a proslovil řeč o nejdražším statku lidstva, o svobodě, kterou

Vystěhovalci v březnu 1848.

Karrikatura z března r. 1848.

končil voláním slávy Maďarům a Italům jako zápasníkům za rovnost, volnost a bratrství. Jen nejbližší okolí ho slyšelo, avšak řeč jeho stala se heslem, že se počalo mluvit.

Jeden ze studentů zdvižen a četl německý překlad řeči Košutovy ze dne 3. března, zatím co se zástup tlačil do stavské budovy a po schodech nahoru do síně. Oposiční členové stavů hr. Montecuccoli, Doblhof, Koloredo, Schmerling byli vyvoláváni, a když se objevili, souhlasem vítáni. Aby nenastal zmatek, smluvil se zemský maršálek s *Fischhofem*, aby šest měšťanů a šest studentů obcovalo sněmovnímu

Ještě v divadelním plášti oznamovala knížeti . . . (Str. 103.)

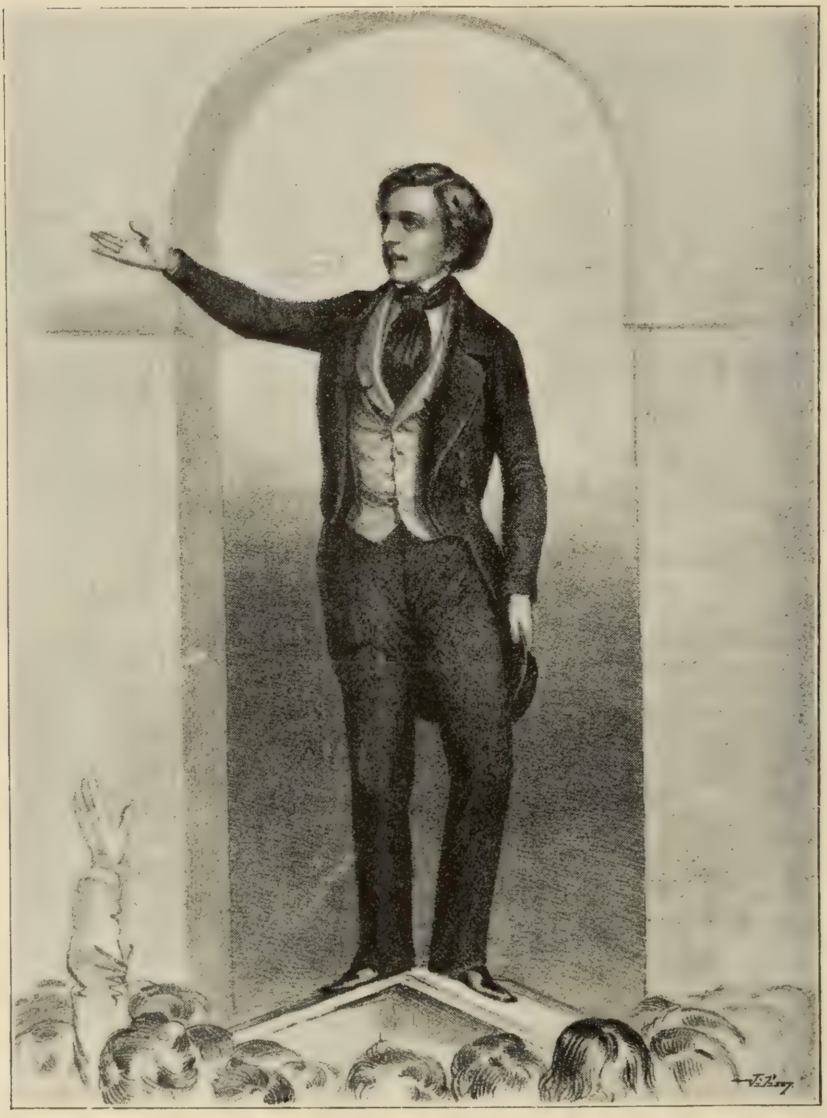
jednání. Lístek z okna shozený, že stavové nevyhovují přáním lidu, pobouřil zástupy, které v řeči Košutově byly nalezly politický program. S povykem hrnulo se vše do sněmovny, kde stavové projevili ochotu vyslati deputaci k mocnáři s žádostí, aby splněna byla přání lidu.

„Ať zhyne Metternich! Ať zhyne Sedlnitzky!“ ozývalo se nejen na Malém náměstí a v uličkách kolem sněmovny ale i dále v ulicích, před státním kancléřstvím na Mičovém náměstí, v Panské ulici a okolí. Granátníci nebyli s to zjednat pořádek, octli se v tlačenici, byli strkáni s místa na místo. Posléze dostavili se zákopníci a nabíjeli pušky. „Zrada!“ ozývalo se ze zástupů, a mnozí vtrhli do stavovské budovy, kde drtili židle, stoly, nábytek a házeli z oken. Ránou zasažen byl sám arcikníže Albrecht. Vojsko vypálilo dvakráte za sebou. Mrtví a ranění klesali, zástupy se rozprchávaly, avšak tím větší rozechvění zmocňovalo se měšťanstva.

„Střílí se na nevinné a bezbranné!“ rozlétlo se městem. Mešťané považovali to za urážku lojálnosti vídeňské. Městské ozbrojené sbory se shromažďovaly, a velitelové sborů použivše své výsady ubírali se bez ohlášení do císařského hradu. Na základě téže výsady dostavil se tam odpoledne i úzkostlivý jindy rektor Jenull jako zástupce studentstva, jež v aule se bylo shromáždilo a slyševši o střílení do lidu za ozbrojení žádalo, hrozíc zmocniti se útokem zbrojnice.

Co rozčilení rostlo, a bouřlivé hnutí se šířilo po Vídni, byla v hradě shromážděna státní konference i s povolanými některými rádci a tutéž byli i mnozí členové panovnické rodiny. Stavovská deputace ze sněmu sem vypravená — hr. Breunner, Hoyos, Pergen, Kolloredo, bar. Doblhoff a Schmerling byli její členové — nebyla přívětivě uvítána. „Nu páni, chtěli jste tomu tak, tu to máte!“ oslovil ji posměšně hr. *Hartig.* Deputace čekala, až skončí konference za předsednictví arciknížete Ludvíka. Jako její výsledek bylo deputaci oznámeno svolání poradního sboru ze všech zemí a stavů, věc tedy již dříve hotová. „Tím se nemůžeme uspokojiti,“ odvětil *Montecuccoli,* „to by snad před chvílí ještě bylo stačilo rozechvěné zástupy utišiti, nyní již více ne.“ Kníže *Metternich:* „Mluvíte o rozechvěných zástupech, jimiž hrozíte. To není způsob, kterým se prosby k trůnu podávají.“ Arcikníže *Ludvík* přistoupil, *Metternich* však obávaje se, aby neosvědčoval snad povolnost, tázal se: „Jest Vaše Císařská Výsost zmocněna nějaký ústupek učinit?“ „Nikoliv,“ odvětil tento. „Pánové, toť rozhodnutí,“ doložil

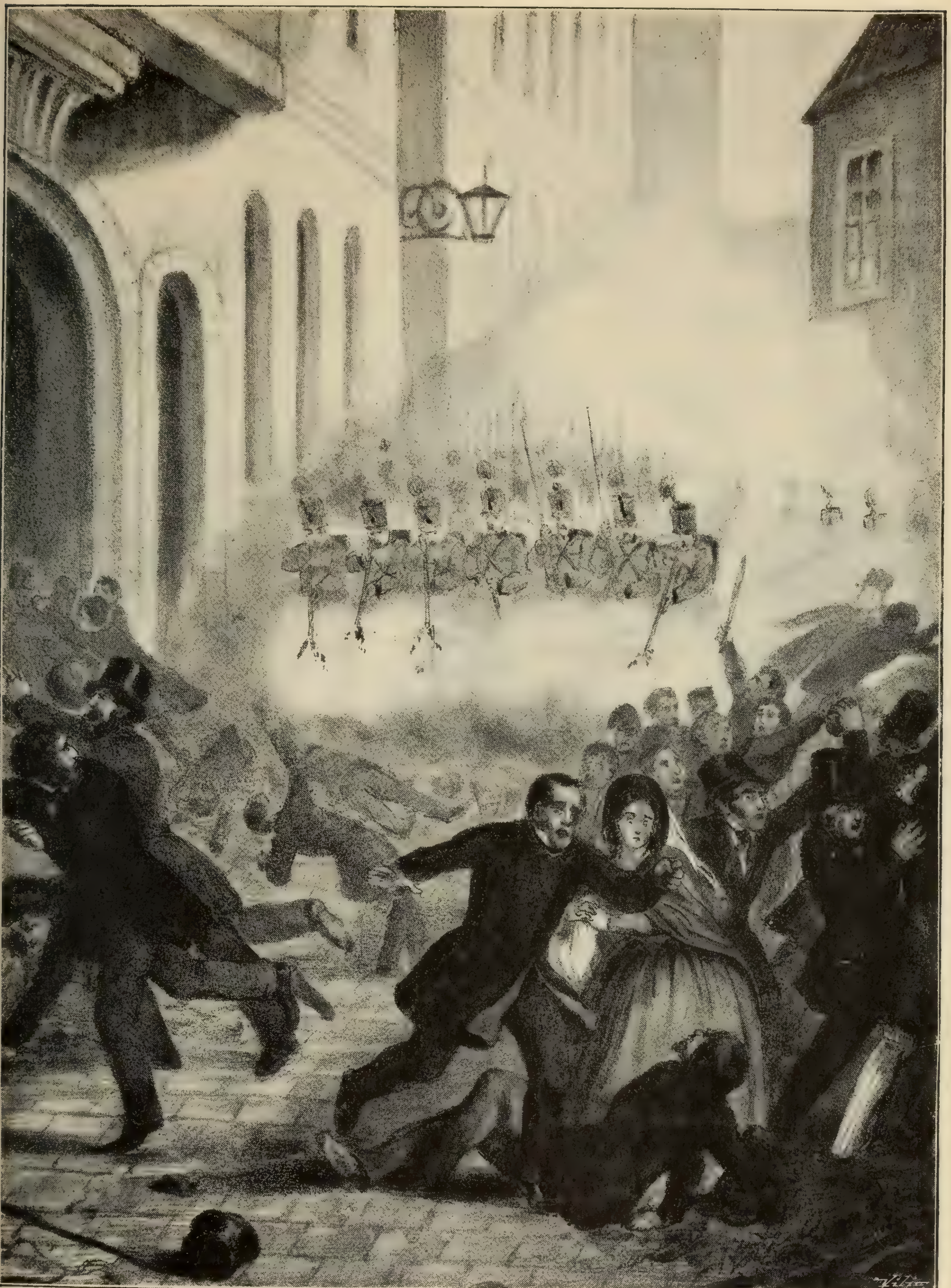
pak Metternich. Arcikníže se vzdálil, a nyní rozvinul se důvěrný rozhovor. *Montecuccoli* vykládal, kterak stavové byli vyrušeni a *Kolloredo* obměkčen, omlouval se, že nemůže jinak. „Znám to, je to výtržnost jako pekařské výtržnosti dřívější. Stavovská budova se vyklidí, a budete moci klidně pokračovat. Vláda nesmí povolit. Dejte si pozor, německé vlády, které nyní povolují, skončí všechny republikou.“ „Již je dobře, pánové, chcete arci republiku,“ vytýkal po chvíli státní rada *Pilgram*. Deputace ku své žádosti směla ostati v hradě a uvedena byla do komnaty, kde pro ni byl připraven stůl. „Nebylo by snad, ctění pánové, libo paštiky z husích jater? Vidím, že chybí. Nebo jiného champagneského?“ tázal se ochotný hrab. Dietrichstein, omlouvaje se, že vše jen na rychlo bylo připraveno.

Jindřich Spitzer, technik.
Nar. ve Bzenci na Moravě r. 1829, první padlý za svobodu a otčinu 12. března 1848 ve Vídni.

Reprod. z litografie z r. 1848.

Ani však stavovská deputace neměla jasného vědomí toho, co chce. V slyšení u arciknížete *Františka Karla*, tázal se tento, co

VÝJEV DNE 13 BŘEZNA U ZEMSKÉHO DOMU VE VÍDNI.

Snímek z kolor. litografie z r. 1848.

vlastně tak znepokojuje obyvatelstvo, načež hrabě *Hoyos*: „Lid se obává ruské aliance a nové půjčky.„ *Schmerling* dovolával se pak tiskového zákona se zrušením censury. Arcikníže děkoval za vysvětlení a slíbil, že se odebéře k arciknížeti Ludvíkovi, že však nemůže zaručit, zda co pořídí.

Zatím dostavila se deputace ozbrojených měšťanských sborů vídeňských. *Metternich* jí vytýkal, že sbory samy neučinily konec výtržnostem. „To nejsou výtržnosti, to je revoluce," odpověděno s té strany. Přišel i rektor *Jenull*, jenž ujišťoval a zapřísahal a posléze padl na kolena před arciknížetem Ludvíkem, načež obdržel odpověď, že státní konference ihned vezme předmět v úvahu. Jedva opustil hrad, přicházela deputace doktorů lékařské fakulty. Napjetí dosahovalo nyní i v hradě vrcholu. Zprávy, že je stříleno i na uniformované měšťany, způsobily rozčilení, jež vedlo k prudkým výstupům. Státní konference se usnesla na *zrušení censury*, a kníže Metternich odebral se do vedlejšího kabinetu, aby sestavil dotyčnou osnovu tiskového zákona.

Sotva opustil síň, ozvalo se ze středu měšťanské deputace: „Metternich ať odstoupí." „Nemohu mu to přec říci, co myslíte," odvětil hr. *Hartig*. „Tedy to řekneme arciknížeti," zněla souhlasná odpověď deputace. Té chvíle vstoupil arcikníže *Ludvík*, jemuž požadavek ten přednesen. „Toť nelze! Starého věrného služebníka tak vypuditi!" Mezitím vstoupil i *Metternich*. Ač nedoslýchavý, chápal, oč se jedná. „Nemiluji žádných okolků, odstoupím," odpověděl. „Bylo úkolem mého života pro blaho říše s mého stanoviska působiti; myslí-li se, že setrvání na něm toto blaho ohrožuje, nemůže býti pro mne žádnou obětí své místo opustiti." Nikdo neodporoval. „Blahopřeji Vaší Jasnosti k tomuto nejkrásnějšímu skutku vašeho života," odvětil zlatým řetězem ozdobený dr. *Lerch* z lékařské fakulty, což na chvíli knížete zarazilo. „Jasnosti, nemám ničeho proti vaší osobě, ale vše proti vašemu systému, pročež musíme opětovati: jenom svým odstoupením zachráníte trůn a říši," pravil k němu starý měšťanský důstojník.

Odstoupení Metternichovo bylo hotovou událostí, a přítomní i celá Vídeň považovali ji za událost největší. „Všecko jest povoleno!" rozlétlo se po Vídni, kde končil ten den osvětlením, vypleněním a spálením mýtnic potravní daně a ozbrojováním studentstva.

K vyzbrojení studentstva a zřizování studentské legie zákonné povolení sice nedošlo, avšak za bouřlivého ruchu v ulicích vídeňských

stalo se skutkem bezděky. Dílem vyhovuje naléhání studentstva dílem se obávaje srocování dělnictva v předměstích, dal vládní president na vlastní odpovědnost svolení k vyzbrojení a studenti ještě téhož večera s rozžatou svící napřed vstoupili do otevřené jim měšťanské zbrojnice, kde se opatřili starými puškami a rezavými šavlemi.

Zrušení censury, svolání stavů, hlavně však odstoupení Metternichovo byly výsledky krvavého třináctého března ve Vídni. Nepřátelství a obavy stihaly i odstoupivšího státníh o kancléře,

Alfred Windischgraetz.

Reprod. z litografie z r. 1848.

jehož pouhá přítomnost ve Vídni zdála se nebezpečnou. Metternich prchl ne bez nebezpečí života a hledal útočiště v Anglii.

Jiný činitel však vystupoval ve Vídni na jeho místě, polní maršál kníže *Alfred Windischgraetz*. Od r. 1840 byl vrchním velitelem v Čechách. Na počátku března, když z Italie, Paříže, Švýcarska a Německa

Závody Metternichovy a Sedlnitzkého.

Karrikatura z března r. 1848.

ráz na ráz stihaly vzrušující zvěsti, meškal ve Vídni. Náležel k nejmocnějším činitelům v státu a nejdůvěrnějším důvěrníkům dvora. Když chtěl pospíšit na své místo do Prahy, byl zdržen od Metternicha a po jeho pádu od panovnické rodiny. Již 13. března večer vznesena na něho nejvyšší moc s titulem a neobmezenou plnou mocí diktatora. Tvrdí se, že opustil státní konferenci, aby si oblekl uniformu, než však se vrátil, že odstoupení Metternichovo se stalo skutkem. Windischgraetz odepřel diktaturu, avšak odhodlal se ostati trůnu na blízku

za povážlivých okolností. Vymínil si a bylo mu také přiřknuto, aby veškery úřady civilní i vojenské byly zavázány bezvýjimečným poslušenstvím jeho příkazům, a aby dvůr bez jeho vědomí nepřijímal nižádných deputací a s žádnými nejednal. Ve Vídni bylo všeho všudy jen 9000 mužů vojska, a snahou Windischgraetzovou bylo, aby sem

Metternich, velká státní pijavice.
Dle karrikatury z r. 1848.

dostatečnou moc soustředil k opoře panovnické rodiny. Jednalo se tehda i o změnu na trůně, císař a král Ferdinand hodlal se vzdáti panovnické moci, k naléhání Windischgraetzovu z toho však sešlo.

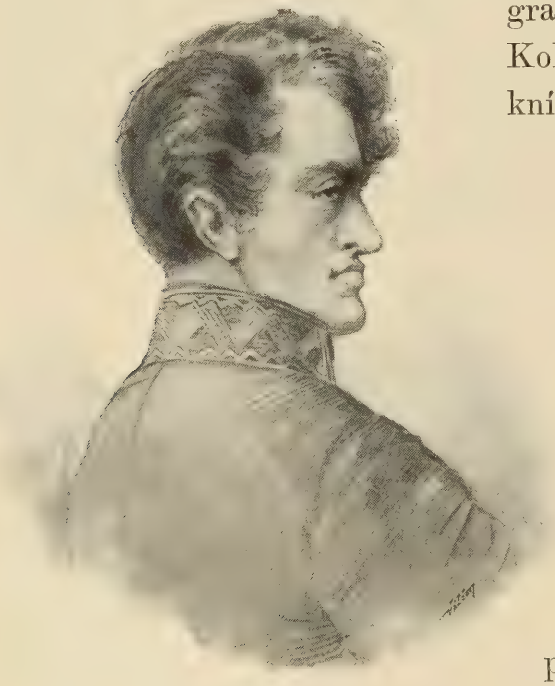
Metternich zmizel, avšak vládcové po něm ostalí nedovedli se vzchopiti k rozhodným skutkům. Zatvrzelý jeho odpor proti všelikým opravám ustoupil malatné mdlobě, která nedovedla samostatně provésti čeho nové okolnosti vymáhaly, nýbrž krok na kroku nechávala se do-

nucovat k tomu, čeho nedávno ještě odpírala. Ani zrušení censury nebylo 14. března prohlášeno, poněvadž ministři chtěli se prve dohodnout na přechodních opatřeních. I telegramy v té příčině do Prahy a jinam zaslané byly ve smyslu odkládacím opraveny. Teprve když hnutí opět rostlo, a když vytýkáno v aule a ulicích, že zrušení staré censury může znamenati pouze zavedení nové, odhodlala se vláda večer k slovům *„svoboda tisku“*. Podobně bylo s národní gardou. K čemu se vláda jedině mohla odhodlati, byla měšťanská stráž ve spojení s ozbrojenými sbory měšťanskými.

Schmerling.

Deputace stihala však za deputací, celý den bylo živo v komnatách před zasedací síní státní konference. Dle úmluvy dostavila se opět deputace stavovská a opětovala žádost za národní gardu. „Nemohu v té věci ničeho učiniti. Kníže Windischgraetz má plné moci,“ odvětil jí hr. Kolovrat. Deputace obrátila se k arciknížeti Vilémovi, žádajíc ho, aby převzal vrchní velení národní gardy, doufajíc, že tak snáze požadavek prosadí. Arcikníže odebral se do konferenční síně arciknížete Ludvíka, více však se nevrátil. Místo něho vyšel kníže *Windischgraetz*, jenž k deputaci po vojensku úsečně zvolal: „Ozbrojení měšťanstva považuji za zbytečné. Zjednám již se svými statečnými vojáky pořádek a budu vědět jej udržeti.“ Posléze vyšel *Kolovrat:* „Proč trváte

Hrabě Sedlnický.
Policejní řiditel Vídeňský.

na národní gardě?“ tázal se mírně vcházeje v jednání o požadavku. „Jest to napodobováním Francie. Měšťanská obrana nebo měšťanská stráž zdála by se mi přiměřenější.“ „Proč ne hned finanční stráž,“ vpadl mu do řeči s vídeňským vtipem kupec *Hort* z deputace Průmyslové jednoty. Opět vyšel kníže *Windischgraetz.* „Svoluji,“ pravil, „ale

Dostihy cestou z Rakouska.
Dle karrikatury z r. 1848.

jen pro tu chvíli (t. j. dokud trvají hrozivé poměry). Dříve však musí obyvatelstvo zbraně složiti.“ Odpor se všech stran byl mu odpovědí. Posléze pozdě večer v poradě v paláci hr. Kolovrata konané vyhověno požadavkům v plném znění. *Národní garda* byla povolena. Hrabě Hoyos jako podmaršál stal se její velitelem, Schmerling jeho pobočníkem.

To byly výsledky 14. března ve Vídni. Nejtvrdším oříškem byla

však ne tak věc jako slovo *konstituce*. Kabinetní list ze dne 12. března ostal za všeobecného rozruchu opomenut a teprve 15. března vyhlášeno, že „stavové německých a slovanských zemí a ústředních kongregací lombardsko-benátského království nejdéle na 3. července vyslati mají zástupce do Vídně, jelikož císař zamýšlí zabezpečiti si jejich poradního hlasu v zákonodárných a vládních věcech.“ Avšak to nepůsobilo. Dlouho pak jednáno o výrazy pro nové prohlášení; „konstituční utváření,“ „konstituování vlasti“ zdály se dostatečné ústupky, až posléze po donucování a domluvách zvítězil výraz „konstituce vlasti“. Vídeň jásala. Revoluce byla provedena. Konstituce stala se heslem, jež všechny uspokojovala.

Porovnáme-li hnutí a požadavky pražské s vídeňskými, vidíme podstatný rozdíl. Praha a český národ sevřeny byly větším ještě tlakem než Vídeň a Rakousy, politické hnutí bylo u nás mnohem více potlačováno, výchova pro veřejný život ještě více obmezována. Přece však určitě a jasně tlumočily články Svatovácslavské program celého národa. Jednota Čech, Moravy a Slezska se sněmem, který by byl opravdovým zastupitelstvem lidu a s odpovědnými orgány vládní moci byly požadavky samozřejmé, z přirozené povahy věci plynoucí. Svoboda tisku, slova a náboženského vyznání a samospráva obecní byly požadavky svobodomysl-

Wyznánj.

Newěřjm wjce w Meternicha, málomocného očima rjſſj, ani na Sedlnického, geho gediného nezdařeného ſyna, genž nedoſſel žádného ducha, narozen ſice, ne wſſak z panny, on take trpěl při sběhu lidu nemalou ouhonu, genž gedl a pil a dobře ſpal, až konečně s hůry dolu padl. I wſtalť geſt zaſe a chtěl ſe uſaditi na ſwou ſtolicy. Wjckrát ale nepřigde, ale ſeděti bude na prawici ſwého Meternicha w Kamčatkách. Od něg naučj ſe dřjti bohaté i chudé.

Wěřjm také, že papjrowé penjze neſtogj za nic.

Wěřjm že gich konečně předce zbaweni budem.

Wěřjm w obcowánj lichwářů a lakomců, zkleſnutj zlého ſiſtému, w lácy chleba a maſa a někdy blaženěgſſj čaſy. Staň ſe!

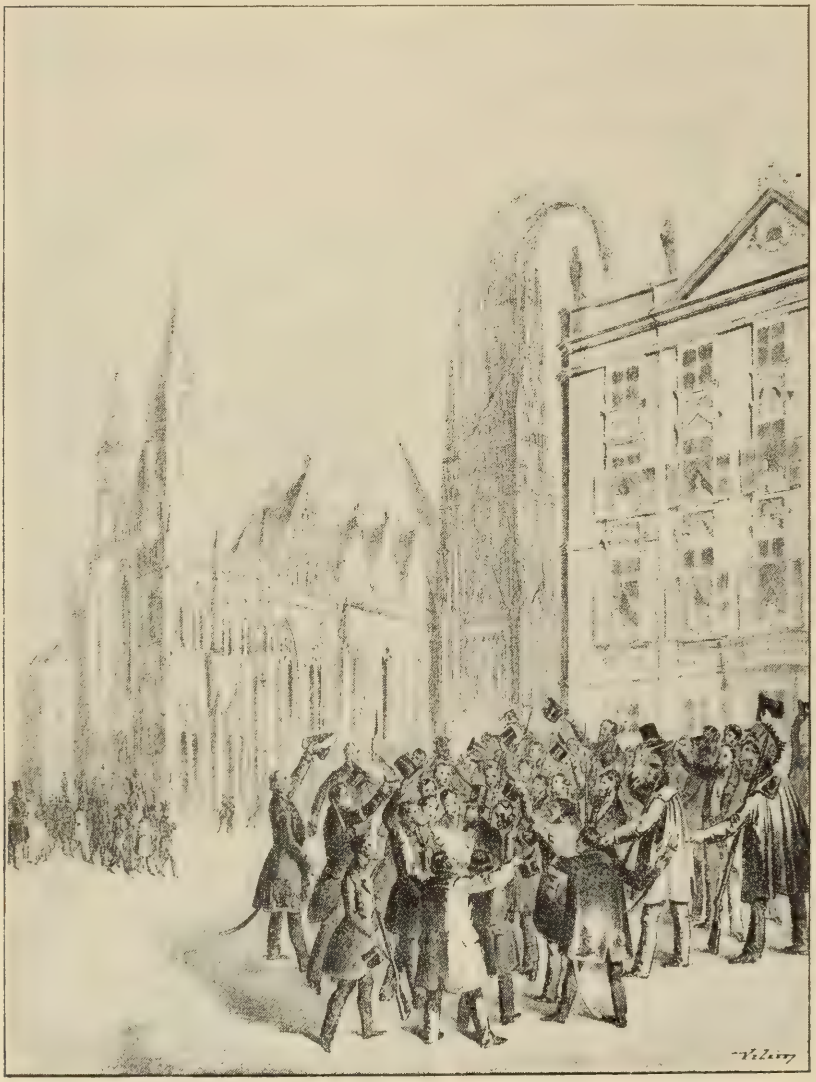
Březnový leták z roku 1848.
Snímek originálu.

ODSTOUPENÍ KNÍŽETE METTERNICHA.

Dle litografie z r. 1843.

nosti, na něž se němečtí liberálové ani později nezmohli, ač nás hnedle vyhlašovali za zpátečníky. Poprvé pak pronesen tu požadavek za zrušení roboty a dán podnět k rozřešení této předůležité otázky právního a národního života, mnohem dříve než v říšském sněmu uvedena na denní pořádek, a než vzpomněl na ni Hans Kudlich, který z té příčiny slaviti se dává od německých svých rodáků. V Praze také poprvé pronesena ethicky významná zásada rovnoprávnosti. Tím podstatně lišilo se hnutí české od maďarského, které též sice jednotu Uher se Sedmihradskem i Charvátskem, státní samobytnost a svobodomyslné zařízení si bylo vytklo za cíl,

Prohlášení konstituce 15. března 1848 ve Vídni.
Reprod. dle karrikatury z r. 1848.

avšak za cíl vyhrazený toliko maďarskému kmeni, jemuž všeliké rovné právo značné většiny ostatního obyvatelstva bylo vlastizradou, kterou dlužno násilím potlačit. V Praze prohlášeno stejné právo všem a každému, což jeho jest, v Prešpurce a Pešti výlučné právo Maďarů. Ve Vídni pro velké a životní otázky říše rakouské

nebylo vůbec smyslu. Mužové stavovské oposice a právnicko-politického spolku neviděli než Vídeň. Převrat 13. března proveden tím, že se

Průvod předáků maďarských, vedený Košutem k cís. hradu ve Vídni.

studentstvem spojil se živel měšťanský. Mladistvý však, pohyblivý a měnivý živel studentský, který mohl býti zdravým kvasem i poháněcí silou ve velkém hnutí, stával se čím dále tím více řiditelem poli-

tickým, což také jest charakteristickou známkou bouřlivého průběhu r. 1848 ve Vídni.

K večeru 15. března byla *Vídeň jevištěm nadšeného uvítání Ludvíka Košuta*, vůdce oposice uherské a nyní i sněmu Prešpurského. Metternich chystal se sněm ten rozpustit. Jen váhání sněmovny magnátů přistoupiti na usnesení nižší sněmovny, aby Uhry obdržely vlastní odpovědné ministerstvo a v zemích rakouských aby zavedena byla ústava, zdržovalo rozhodnutí. Za změněných okolností přistoupili 14. března i magnati k representaci Košutově, který však šel ještě o krok dále: litoval, že vinou magnátů s osudem národa zahrávajících tak dlouho bylo otáleno s usnesením, až ve Vídni tekla krev občanská. Navrhl, aby ihned prohlášena byla svoboda tisku a zavedeno nové branné zřízení, dle něhož každý volič povinen jest službou ve zbrani, a aby v každém městě zavedena byla národní garda. Návrhy byly přijaty. Dne 15. března časně ráno sestoupil se sněm a Košut prosadil návrh: „Ježto k formálnímu uzákonování nezbývá času, bude se stavovská sněmovna pod plnou svou odpovědností samostatně usnášeti a usnesení magnátské sněmovně prostě oznamovati.“ Hned potom prohlášena všeobecná berní povinnost, čímž šlechta zbavena výsadnosti daně neplatiti, a zrušena byla v Uhrách robota za náhradu, kterou stát ustanoví. Po té deputace obou sněmoven s palatinem arciknížetem Štěpánem vstoupila na lodi, provázena zástupy jurátů, a odplula do Vídně. U vítězoslávě provázena zde ulicemi. Košut slavil tu triumfy, na cestu sypáno mu kvítí a mužové i ženy závodili projevujíce mu své sympatie. Windischgraetzovi byla sice deputace ta proti mysli, ale přijetí její od mocnáře nemohl zabránit. Nazejtří v slavnostním slyšení přijal ji mocnář a slíbil vyhověti jejím požadavkům. Dne 17. března rovněž s nadšením od Vídeňanů provázena vrátila se do Prešpurka, kde v jásotnou oslavu její mísily se obavy magnátů, že mladistvý maďarský básník Petöfi s 30.000 mužů táhne od Pešti na Prešpurk. Byla to však jen deputace mládeže Peštské vedená od Hajnika s požadavky ke sněmu. Ještě 17. března večer představoval Košut v Prešpurce s balkonu zástupům hr. Ludvíka Batthyánya jako prvního předsedu ministerstva uherského. „Dosáhli jsme, čeho jsme si nejvroucněji přáli,“ hlásal, „nadále nebude nám vládnouti Vídeň ale Pešť.“

VI.

V líbáncích svobody.

Úsměvy radosti a blahého překvapení pohrávaly Pražanům na tvářích, když po večerním nadšeném vzrušení Praha 16. března ze spánku se probouzela. I temně modrá obloha rozklenula se nad městem a v paprslcích jarního slunce třpytily se jako v novém lesku věže a báně Pražské. Nadešly půvabné slunné dni, jimiž březen častěji se vyznamenává. Jak se vše změnilo! Co v sobotu bylo revolucí, byť i nekrvavou, ve čtvrtek se stalo svatým právem. Obyvatelstvo, jako by se chtělo přesvědčit, zda vše, čeho v noci zažilo, nebyl jen krásný sen, spěchalo na ulice, podávalo si ruce, druh druha objímaje a obstupovalo nároží, kde čtlo se zanícením dvě krátké vyhlášky Stadionovy, jednu o zrušení censury a svolání stavů, druhou o vyhlášení konstituce. Nejvyšší patent ze dne 15. března octnul se na nárožích a ve veřejnosti až následujícího dne, 17. března a činil mocný dojem. Z Prahy šířila se zvěst po všech městech českých budíc všude radostný ohlas. Neméně na Moravě uvítána byla s upřímnými nadějemi v budoucnost od sporých tehda ještě uvědomělých našinců. Družnost, bratrství kynuly se všech stran a mezi Čechy a Němci svoboda vyrovnávala rozdíly národnostní. Mezi svobodnými muži nemělo býti sváru

a stejné právo mělo náležeti těm i oněm. S úzkostlivostí pěstována v dnech březnových shoda ta proti pomlouvačnosti a všelikému nedorozumění. Němci ochotně uznávali, že Čechové to byli, kteří razili svobodě cestu, hájili rovného práva i státoprávní půdy koruny České. I k Vídni a jmenovitě vídeňskému studentstvu pociťován byl hluboký vděk za důraz, s kterým se postavily proti starým řádům, a pěstováno bratrství slovansko-německé, k němuž ideální Vojta Náprstek dával podnět. Při všech zápasech a obratech politických udržovala se radostná a veselá nálada dnů březnových, na niž současníci s potěšením vzpomínali, a smálo se slunce nového jara až do krvavých událostí červnových.

Časopisy 16. března vydané, tištěné den napřed ještě za censury, přinesly jen sporé zprávy o velkých událostech. „Pražské noviny" tučným písmem oznamovaly na dvou řádcích velkou novinu o konstituci a „Bohemie" o zrušení censury a svolání stavů. Dosud jsouc pouze zábavným listem stala se „Bohemie" rázem i listem politickým a přinášela nejen německé ale i české úvahy a články.

První hlas českého novináře o nové době byl hlas Havlíčkův. Čeho nemohl již v „Pražských novinách", s tím pospíšil si v „České Včele", která ve čtvrtek se tiskla, v pátek rozesílala. Jak ve „Včele" tak ve zvláštních otiscích latinkou a švabachem vydaných, jež jako na dračku se šířily mezi lidem, obrací se těmito nadšenými slovy k veřejnosti: „*Bratří!* Jako ve snu neočekávaně staly se s námi nesmírné změny: včera jsme byli ještě děcka pod neobmezenou ochranou policie, censury a našich magistrátů, dneska jsme *svobodní mužové:* včera nám ještě onen těžký zámek neobmezené vlády zavíral ústa a nemilosrdné péro censorovo zabraňovalo jedním škrtnutím nejužitečnějším myšlénkám našim průchod do světa, průchod k srdcím našich bratří, nyní ale můžeme svobodné slovo ústně i písemně hlásati po veškerých končinách staré matičky vlasti, která po nešťastných dvou stoletích konečně dočkala se blaženějších časů! Stará vláda knížete Metternicha pominula ve Vídni, a tvrdošíjný stařec tento, který zastaralým, tmy milovným systémem svým velikou část Evropy zdržoval od pokroku a císařství Rakouské málem by byl již do propasti nešťastné zavedl, tvrdošíjný stařec tento viděl vlastníma očima vzbouřenou Vídeň, viděl pohnutí v celé říši a uslyšel z úst dobrotivého mocnáře našeho slova: „Konstituce! Svoboda! . . ."

DŮLEŽITÉ NOVINY.
Obrázek z pražské ulice 17. března 1848.

„Aj, ty starý bílý český lve! povzneseš hrdě hřívu svou, a ty naše vonná lípo slovanská, rozložíš svobodně ramena kmenů svých po veškerých vlastech. Mnohý, jemuž vzbouřené zlé svědomí povídá, že usiloval o zrušení slávy tvé, ty náš český lve! s vyděšenou myslí táže se nyní sám u sebe, co učiníš? . . . Vy sovy a netopýři, jenž jste ochráněni závojem temné noci nestydatě vráželi do očí našeho lva hledíce jej oslepiti, jenž jste kvikotem a houkáním svým odstrašovali jiné blahodějné zvuky, aby se nerozléhaly po vlasti k prospěchu lidu českého, i vás necháme pokojně zalézti do doupat nočních, radujíce se místo všeliké pomsty z toho, že slunce jasně svítí . . .“

„Bratří! dalekáť budiž od nás všeliká pomsta za minulost, daleké budiž nepřátelství a nenávist za to; co nám dříve (bohužel trpce) ublíženo jest. Minulost padla, nynějšek jest náš a o budoucnost skvělou budiž naše vroucí péče . . . Vy bratři, kterým osud poskytl lepšího poučení. sdělte se svými méně vzdělanými bratry a spoluobčany o vědomosti své, vysvětlete lidu venkovskému všechno. co se stalo, co jest konstituce, co jest pravá svoboda, jakých svobod jsme nabyli a jakých nabudeme, aby zlomyslníkům zamezeno bylo vzbouřiti lid falešnými zprávami, aby se

Čert strouhá mrkvičku Metternichovi.

Dle karrikatury z března 1848.

PÍSNĚ RADOSTI.

Dne 15. března 1848.

Královská.

Bůh krále chraň!
A vše, co bude počínáno,
A v správu jeho vlastem dáno,
K blahu se staň!
Bůh krále chraň!

Bůh krále chraň;
A v jeho radě v jeho právu,
Ať jasná pravda hlásá slávu,
Ta mocná zbraň,
Bůh krále chraň!

—o—

Husitská.

Naděje se vyplnily,
Vrátily se zlaté časy.
Hle už se nám zajasnily
České meče, české hlasy!
Ať jen český lev se vznese,
Mužně hájí právo dávné,
Nade všecko ono slavné
Staročeské: milujme se,
Nedejme se, vybijme se,
Napijme se, milujme se,
Nedejme se a pak vybijme se.
Bože rač to požehnati!
Oroduj za nás svatý Václave,
Vévodo české země!

Dokud v nás krev česká plyne,
Hruď zahřívá, srdce sílí.
Sláva česká nezahyne,
Neb se zbudil lev náš bílý.
Tak jako medvědům v lese
Nepřátelům budem hráti,
Budou oni tancovati.
Když zapějem: milujme se,
Nedejme se, vybijme se,
Milujme se, napijme se
A pak vybijme se!
Bože rač to požehnati!
Oroduj za nás svatý Václave,
Vévodo české země!

Poděbradská.

(Stará píseň.)

Moravo, Moravo,
Moravičko milá!
Co z tebe pochází,
Chasa roztomilá.

Chasa ušlechtilá,
Žádostiva boje,
A jaké to konstvo
Rodí půda tvoje!

Moravo, Moravo,
Moravičko drahá!
Proč se přidržuješ
Úhlavního vraha.

Úhlavního vraha?
Pán bůh na to patří,
Že jsme my Čechové
Tvoji vlastní bratří.

Moravo, Moravo!
Tvá Orlice pestrá
Byla našeho Lva
Vždy upřímná sestra.

Vždy upřímná sestra
Budiž ještě dále,
Máme hrdinného
I dobrého krále.

Moravo, Moravo!
Vždyckys při nás byla,
Ty si s námi první
Kalich Páně pila.

Kalich Páně pila.
Slávu vojny nesla;
Proč bys teď krkavci
V dravé spáry klesla?

Moravo, Moravo!
Neodkládej dále;
Máme hrdinného
I dobrého krále.

Havlíčkovy březnové Písně radosti.

Věrně dle originálu.

zamezily ve vlasti naší bouře a krveprolití, které bývají obyčejně následky politických převratů. My v Praze jsme všechno bez nepořádku, bez boje, bez kapky krve vyjednali... K vám se obracím, velebné kněžstvo! k vám vy všichni ostatní vůdcové národu, mluvte, učte všude, že není svoboda bezuzdnost, rozvázanost, že není libovolné rušení práv okrádání jiných, lenošení, bouření atd., ať se zamezí všechen nepořádek, ať se odvrátí všechno neštěstí. Brzy sejde se v Praze valný sněm zemský, v něm budou svobodně voleni zástupcové stavu městského i selského, vyjedná se rozumně a povážlivě všechno, čehož vlasti zapotřebí jest. Do té doby ale, bratří! pomáhejte všichni, aby nové veliké změny vedly k blahu a dobrému celé země, veškerých stavů. Bůh zachovej naši vlast!

H. Borovský.“

Vedle těchto při všem nadšení a mocném dojmu světodějné chvíle střízlivých slov dovedl Havlíček udeřiti na nejvnímavější stránku srdce českého, na zpěvný smysl české povahy. Ihned následovaly *Písně radosti* ze dne 15. března (viz str. 126.). Královská, Husitská a Poděbradská, jež brzo rozléhaly se po Praze i českém venkově dávajíce výraz březnové náladě českého citu.

S Havlíčkem téměř současně pozdravuje novou dobu církevní kněz Václav Štulc v „Blahověstu“, kde ve zvláštní příloze ze dne 16. března hlásá:

... „Čech, Moravan, Slezan spojeni jsou opět svazkem svobody úžeji k staroslavné matičce své, jedné vlasti. Slovan i Němec stali se bratry, učiněni jsou jedno tělo. Každý stav a každý občan nabyv svého práva, nalezne již na sněmu náležitého zastání, a sněmem vyhoví se spravedlivým žádostem a potřebám jeho. Naše stará Praha v krátce novou silou omládne, vlast i národ náš opět se zvelebí.... Duch svornosti a bratrstva, statečné jednoty, rozvahy, moudrosti a vytrvalé lásky vládni mezi námi. Stojíce v témž duchu kolem posvátného trůnu královského otce našeho Ferdinanda, novou mocí a slávou ozdobíme korunu, kteroužto Karel náš nosíval. Věren panovníkům svým hotov býval od dávných časů národ náš pro vlast a krále svého vyliti krev: teď nás k tomu svatá povinnost trojnásobným milým poutem věrnosti, vděčnosti a lásky váže. Trůn našich králů stojí nyní pevně,

PROHLÁŠENÍ SVOBODY TISKU VE VÍDNI V BŘEZNU 1848.

Dle současné litografie.

Výjev ze dne 13. března ve Vídni: Vyklizení ulic u sněmovny.

Dle starého vyobrazení.

vlasti naší kyne nový zdar, národu nová sláva. Včerejším večerem nastal nový den v dějinách národu našeho."

V „Květech" vítal Karel Sabina úsvit nové doby básní „Jedenáctý březen 1848", v níž žádá, aby den Svatováclavského shromáždění slaven byl jako svátek národní:

„Den však slavný nesmrtelný,
svobodu jenž porodil,
pomněte, by od potomstva
den co sváteční se ctil!"

V „Bohemii" pozdravoval 17. března František Klučák březnový obrat takto:

„Slunce vzešlo nad státy rakouskými: temné mraky, jež po staletí zahalovaly v noc naše země, rozplašuje mocný vánek nového ducha... Doznáváme — vždy větší úzkost se nás zmocňovala! Strachovali jsme se: bez obrovského boje že to nepůjde. Neboť zlý duch, obecně státním systémem přezvaný, pevně se v Rakousku zahnízdil

Metternich uhání se Sedlnickým.
Dle karrikatury z roku 1848.

*

Střelil jsem starého kozla
Karikatura Metternichovská z března 1848.

a s železnou vytrvalostí a důsledností budoval po desítiletí čínskou zeď, aby duchy v Rakousku uzavřela od všelikých nebezpečných myšlének. Všecek státní život kazil se tímto systémem — což dím kazil, prohnití byl blízek — a nikde žádná naděje, abychom se toho systému zbavili. Tu pojednou nová doba zaklepala na dvéře — neklepala ale bušila — onen zloduch nemohl jí bohudík více vzdorovat, ustoupil a od té chvíle paprslek za paprslkem proráží starými oblaky a národové rakouští rázem za svéprávné se prohlašují. Byl také nejvyšší čas!“

V „Pražských novinách“ slavil Havlíček 19. března *zrušení censury*. Předešlé číslo novin bylo jen částečně bez censury vydáno — praví tu — „a toto jest první, které zcela svobodně dle svého srdce píšeme a vydáváme. Přátelé drazí! Dobrodiní tohoto dostalo se nám jako ve snu. Kterak budeme užívati svobody, zvyklí jsouce na uzdu censurní? . . . Dokažme, že jsme byli již dávno pro duševní samostatnost dozráli . . . Mluvme a pišme srdnatě, ale bojme se čestného soudu rozumných a poctivých lidí. Tak svobodný tisk nám poslouží k zvelebení vlasti, ne pak k roztržkám a ku potupě, jak by nepřátelé národu rádi měli.“ S nadšením uvítal i František Klučák v Bohemii zrušení censury, kde hlásal: . . . „Od nynějška nepředložím censuře ani řádku. Od nynějška budu psáti, jak smýšlím a cítím . . .“

U značném počtu výtisků šířila se po Praze 17. března na rychlo vydaná „Pohřebnj řeč na nebožku censuru 1848“, s heslem „Censury giž nenj wjce, zhasla swěta temná swjce.“ „Cvičila se nejprve,“ hlásá se tu

CENSURA A JEJÍ SPOJENCI SE STĚHUJÍ Z RAKOUSKÝCH ZEMÍ. * CTRNÁCTÝ BŘEZEN 1848 VE VYOBRAZENÍ.

Z březnových k...

o jejich studiích, „jak velkými nožíky zacházeti se má, aby se nejjasnější a nejdůvtipnější myšlénky z duševních výrobků duchaplných spisovatelů oklestily a nejen aby se nimi utesly rozšířené ratolestě ale i všecko ještě v květu skryté ovoce, tak aby kmen i nejznamenitějšího spisu ničím jiným nezůstal než holým pařezem, z nějž ovoce žádného k očekávání ... V nejkratší době schopností svou tolik vyzískala, že i ve spisech, jenž jednaly o sázení bramborů, o vaření klihu a v podobných důležitých pojednáních politická pohnutí čenichala, ano i tabulky zápisné pro pradleny bystře rypákem svým proštárala. Každé slovo zasmrádalo jí svobodosmejšleností, každá přestávka (—) byla jí podezřelá, nebo jak lehce mohl si každý vykládat přestávku, jak chtěl a totě byl censuře hřích neslýchaný : .. Nyní ale spočívá na slámě, kterou sobě připravila sama. Věkovitostí zetlelá, kalokrevností zmořená a puknutím žluče nad dějinami světa usmrcená, usnula v náramném svíjení, an jí nejslavnější lékař sám žílu zatíti račil. Želu pro ni nebude; z mrtvých vstání nemá k očekávání a na hrob její ani krkavec více nesedne. Popřejmež jí věčného zahynutí!“

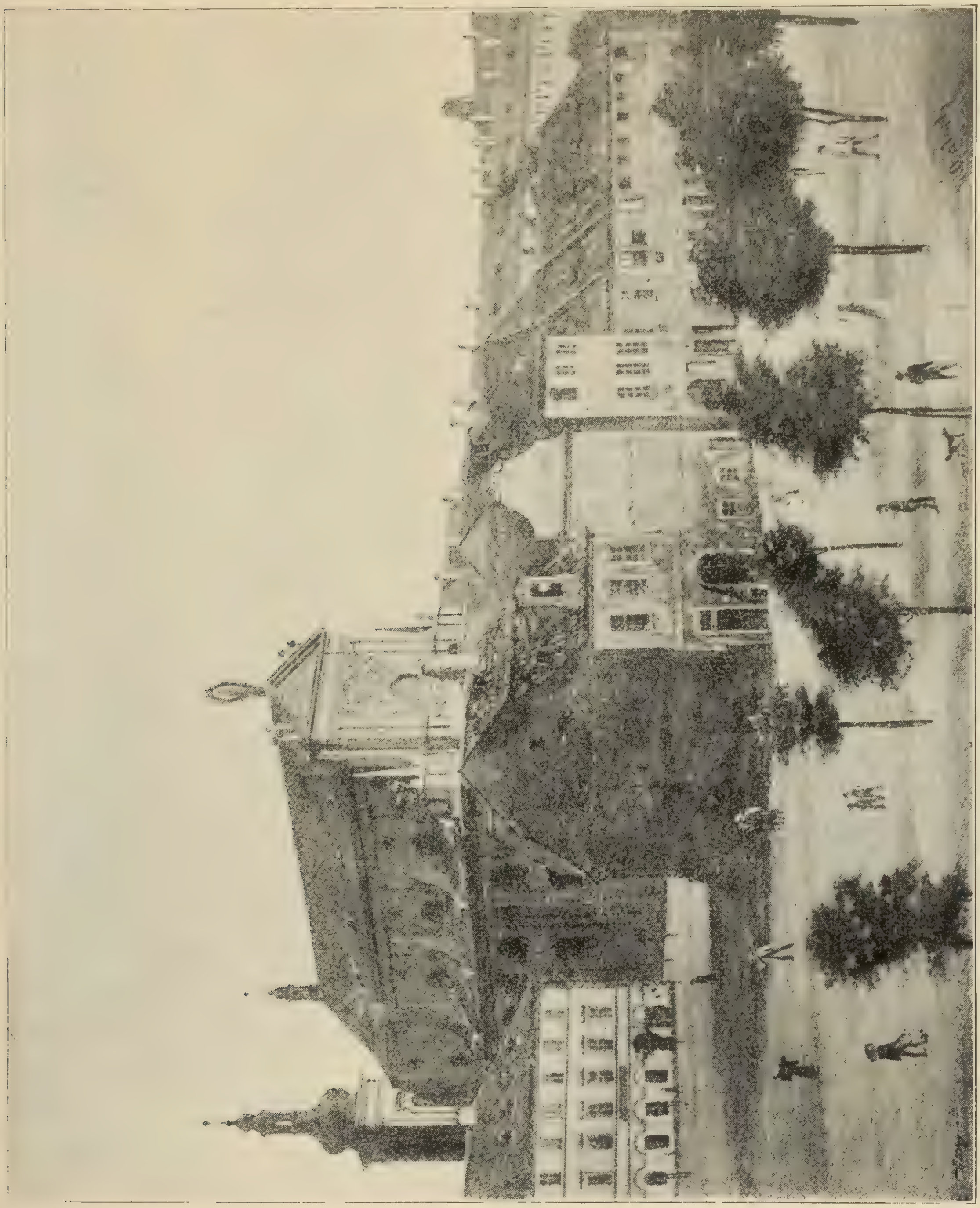

Zde jsem koupil starý šmejd,
takového zboží najdu ještě víc.

Metternichovská březnová karikatura z r. 1848.

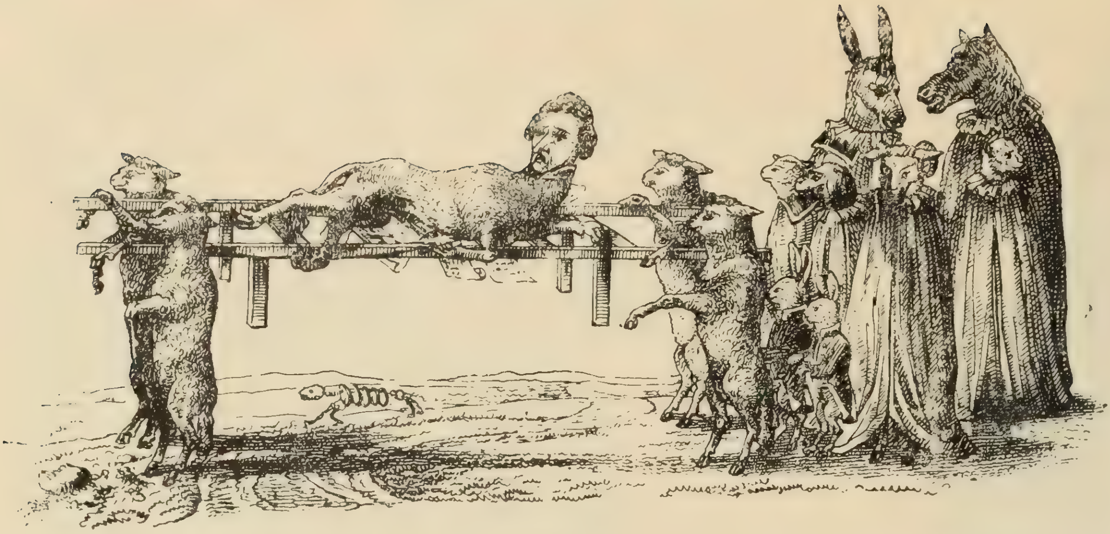
Že zrušení censury znamenalo teprve možnost noviny vydávati a publicisticky býti činným, vysvítá již ze složité procedury censurní. Rukopis pro tisk určený ubíral se nejprve k revisnímu úřadu nad knihami a odtud k censorovi, který v něm seškrtal a z něho vypustil,

co za dobré uznal. Od censora vrácen zase revisnímu úřadu, odkudž dodán policejnímu a censurnímu dvornímu úřadu, který, neshledal-li

Východní strana Dobytčího trhu r. 1848.
Dle olejové malby z měst. musea v Praze.

nic povážlivého, poslal jej opět revisnímu úřadu. Některý rukopis a třeba pokračování, mohl se zdržeti dni i měsíce. Ani na tom však nebylo dosti, ještě i kartáčové otisky musily se předkládati revisnímu

Umírající vlk.

Vlk: Ach byl jsem hříšník veliký,
Podleh' mi tvor všeliký,

Zvířata: Hltals kachny, jehňátka, osly, koně, telátka,
dokázaná je tvá vina, poslední je tvá hodina.

Metternichovská březnová karikatura z r. 1848.

úřadu a censuře. *I čechoněmečtí básníci a spisovatelé* slavili veršem a prosou úsvit nové doby a bratrství česko-německé. Uffo Horn upřímně vítal jednotu svobodných bratrů jedné matky. M. Hartmann uveřejnil „Píseň radosti“, v níž zdravil svobodu a věčný bratrský svazek. Karel Viktor Hansgirg plesal v básni „Němec Čechům“, že z Blaníka vzešel anděl obrněný, jenž lásku ve vlasti zvěstuje všem jejím synům. Edvard Pokorný v písni „Naše barikády“ líčil, že rozraženy jsou barikády aktů a tabel byrokracie, jež měšťana dělily od panovníka a paruk a copů, které mistr barikád těch Metternich byl nahromadil. Hrabě Bouquoy uveřejnil hymnu březnovou a Bedřich Uhl opěvoval oběti padlé ve Vídni 13. března. Z péra Jana Müllera kolovala „Píseň ponocného“, v níž velebena svornost a jednota české země a svatý Václav vzýván, aby chránil české země synů. „Čechům a Němcům“ věnoval jiný verše své, vyzývaje jich, aby táhli za prapory země k ochraně vlasti a krále. „Národním gardám“ věnována jiná píseň od bezejmenného, v níž vyzývá svorné Čechy slovanské i německé národnosti, aby hájili hranice české země. I písně „na strážnici psané“, kde mladá krev ve zbrani stála, objevovaly se ve veřejnosti. Tak L. Aug. Frankl, svými pamětmi z té doby se zvěčnivší, pěl ze strážnice píseň universitě a baron Fridolín Wend mládeži.

Charakteristická pro náladu myslí jsou slova Fridolína Wenda o červenobílých kokardách v Bohemii (20. bř.) uveřejněná. „Praha

stověžatá má nyní o věž méně; nejvyšší věž, věž Babylonská, se skácela. Divíme se tuze minulému času, ještě více než přítomnému, neboť

Náměstí před Pražskou radnicí v březnu 1848.

1. Dráteník s kokardou. 2. Prodavačka lístků. 3. Pražský gardista. 4. Slovanský student z Vídně. 5 Konstituční slunečník. 6. Pražský fiakr.

Dle vyob. z r. 1848.

když Babylonská ta věž padla, s hanbou a hrůzou se poznalo, že to byl vlastně obrovský cop, který 500.000 bodáků s námahou drželo vzhůru.

A co stála pomáda na ten cop! Byly to potem rosené květy, které mu jeho vůni dávaly. Starošedá Praha zase omládla a vypadá jako krev a mléko. Bělost a červenost kamkoliv pohlédneš, na každých prsou, v každé kno-

Národní gardy v Praze r. 1848.
Dle vyobrazení z městského musea Pražského.

flíkové dírce. Od dráteníka do profesora filosofie není té chvíle žádné zcela temné hlavy. — Červánek svobody šíří svůj růžový svit po tem-

ných hvozdech českých. Staré sosny si šeptají udiveně ve svém jehličí a třpytná rosa jako mužné slzy pohnutí kane po zeleném jejich vousu... Jak jasně svítí slunce! Jak lehký jest vzduch... Jest jako by váš milý

Ozbrojené studentstvo v Praze roku 1848.
Dle vyobr. z městského musea Pražského.

pán Bůh v sněhobílém slavnostním rouše letěl přes obydlí světové a podával dolu bílý prápor míru, neboť co dosud jsme měli, byla nocí zrozená samolibost vlád, co budeme míti, jest bratrská láska široké, výslunné nivy národů, světové objetí světlem a lidským právem."

Kokardy českých barev, červená s bílým středem, nebo červená a bílá pruhovaná, byly prvním zevním odznakem nové doby a nových mužů. Jak od Svatováclavského výboru přijaty byly pro doplňovací oddíly měšťanských sborů, staly se odznakem všem bez rozdílu národnosti a stavu. Připínaly se na klobouky, na kabáty, na prsa, duchovní je nosili na klerikách, i židé je přijali a ženské se jimi zdobily. Kníže Kamil Rohan o pochodňovém průvodu 15. března večer na balkoně

STUDENTSKÉ SPOLKY PRAŽSKÉ Z BŘEZNA 1848.
Teutonia Hilaria Bohemia Praga Lothos
Dle vyobrazení z městského musea Pražského.

políbil českou kokardu a dal vyházeti z paláce na ulici všechny cylindrové klobouky. Žebrák v krámě s modním zbožím prosil o stuhu na kokardu místo almužny. Jinou a to mezinárodní zevní známkou obratu byly *kalabresy*, klobouky s širokou střechou, buď volnou nebo zahnutou po pravé straně a kokardou s kloboukem spjatou. Italská Kalabrie dala jim jméno a italské hnutí přijalo je za svůj kroj. Domácím, výhradně českým krojem stávala se *poděbradka*, čapka hedvábná, aksamitová nebo z vlněné látky vydrovkou, beránkem neb jinou kožešinou vroubená. Brzo však nepřestáváno jen na tom, nýbrž zaváděny i kabáty se šňůrami, pásy, pláštíky a různé *národní kroje*, jež i ve fantastičnost vybočovaly.

Národní kroj ve vlastním smyslu, vyjma kroje lidu selského. jmenovitě v zámožnějších krajinách u nás se nezachoval. Národními mohly býti nově přijímané kroje nazvány jenom jako výraz probudivšího se národního a politického hnutí. Jest ovšem přirozeno povaze

Národní kroje ženské z r. 1848.
Dle soudobé kresby.

lidské, že i zevnějškem tlumočí, co chová v nitru svém, a že velké dějinné obraty a změny neostávají bez účinku ani na kroje, střihy a formu zevnějšku. Velká revoluce francouzská učinila i úplný převrat v oděvnictví. Svěží veselé barvy panských oděvů ustoupily barvám porobenců, šedé a černé; pěkně šatící krajkami zdobené kabátce, spodky po kolena, culotty, dlouhému kabátu a dlouhým spodkům sansculottským; klobouky s pštrosím peřím neforemným rourám amerických pu-

ritánů, cylindrům. A jako v šatě mužském zvítězila revoluce i v úboru ženském; rokoko přepychu, pohodlí a rozkoše se svým pudrem, svými krinolinami a věžovitými a parukovými účesy, jež nemohouc starobu přizpůsobiti mládí, přizpůsobovalo aspoň mláď starobě, podlehlo střízlivé, prosté renaissanci, tělesné formy směle ukazující. Není tedy nic překvapujícího, když i českých myslí, byť v obmezených našich poměrech zmocňoval se podobný vír. Jen že během půlstoletí se stala změna; bývalý klobouk revoluce stal se zatím i pokrývkou hlavy „dobře smýšlejících", to jest duševních oněch mrzáků, jimž bezmyšlénkové živoření bylo kýženým cílem života: ve spolku s šosy dlouhého kabátu a starým copem tvořil odznak zpátečnictva. Šedá a černá barva ustupovaly veselejším odstínům, staré střihy střihům novým. Nové kroje vzmáhaly se jako houby po dešti. Co pitvorného vznikalo s nimi, zajisté bylo by časem vzalo za své a co vhodného a vkusného, bylo by se zachovalo.

Český ráz veřejného života vystupoval spolu mocně v popředu. Od 11. března Praha se změnila i po stránce národní. Ani to však nebyla zvláštnost aniž co neobyčejného, nýbrž přirozený důsledek skutečnosti, že Praha byla českou i vždycky před tím, jenom že nátěr měla německý. Jakmile počal prouditi volný život, brala i nepřirozená německá šminka za své. Všude ozývaly se české hlasy, české písně, české smýšlení. Český hovor opanoval na ulicích a procházkách, v hostincích, kavárnách a krámech, na rozích převládala česká návěští, jež dosud byla řídkostí, závody vyvěšovaly i české štíty a nápisy. Staří známí, kteří vždy dosud mluvili spolu německy, nenadále octli se spolu v čistě českém hovoru. I ze šosáků vylupovali se Čecháčkové a mnohé děvčátko, jež dosud vystříhalo se češtiny, počalo švitořiti po česku. I kovaní Němci nutili se do češtiny. Od dob Bělohorských nebyla Praha tak českou jako

Člen sv.-Václavského sboru. Dle soudobé kresby.

nyní. To utužovalo opět hrdost národní a povzbuzovalo český národní ruch.

Při všem tom bylo však dosti úzkostlivců, kteří se báli násilných přeměn, ačkoliv takové nikdo neměl na mysli, a kteří v každém mocnějším, sebevědomějším výrazu národního ducha shledávali nebezpečí.

Tučným písmem na prvním místě hlásal Havlíček v Pražských novinách (v nedělním, v sobotu 18. března vydaném čísle):

Karolina Světlá v národním kroji r. 1848.
Dle soudobého obrázku.

„Všichni věrní Čechové, jak v Praze, tak na venkově, se tuto napomínají, aby ke cti nové konstituce svoje německé firmy, štíty a vývěsky zrušili a české si vyvěsili, aby se tak s námi vnitřně a zevnitřně stala důstojná změna. Všichni praví vlastencové, zvláště v Praze dbejte o to, aby také ti spoluměšťané, kterým snad tyto listy do rukou nepřijdou, o tomto napomenutí se dověděli a brzy dle něho učinili; dokažme světu, že Čechové sice dvě stě let spali ale — nevyhynuli!“

V „Bohemii“ opět (česky a německy) uveřejnil dr. Brauner „Provolání k sedlákům českým!“ (18. března) Otcovsky a starousedle poukazoval na nový sněm zemský, který zákonodárnou cestou provede vyprostění rolnictva z roboty. Do té doby, aby sedláci vyčkali a neprotivili se placení. Dále následovalo německy a česky Braunerovo „Slovo k českým statkářům“, kde poukazoval na zlořády patriomoniálních úřadů, které statkářům tak jsou na ujmu jako sedlákům. Písař s platem 80 zl. jezdí v pěkném kočáře, jen právní posilky vynášejí mu ročně 1500—2000 zl. stříbra. Statkářům domlouval k ochotě a povolnosti. Jsou to dvě epištoly psané duchem umírněnosti od znalce roboty, robotníků i pánů, jejichž účel byl vzájemná důvěra a ochota a hladké vyrovnání.

My Ferdinand Prwnj,

z Božj milosti Cjsař Rakauský,

král Uherský a Český, toho gména Pátý, král Lombardský a Benátský, Dalmatský, Charwatský, Slawonský, Haličský, Lodomerský a Illirský; Arciknjže Rakauský, wéwoda Lotharinský, Salzburský, Stýrský, Korutanský, Krajinský, Horno- a Dolno-Slezský; welkoknjže Sedmihradský; markrabj Morawský; oknĕžený hrabĕ Habsburský a Tirolský atd. atd.

dali gsme takowá ustanowenj, gaké gsme k wyplnĕnj žádostj Nassich wĕrných národů zapotřebj uznali.

Swoboda tisku gest Mým wygádřenjm wyzdwižené censury w tom samém způsobu přiwolena, gako we wssech státech, kde gj stáwá.

Národnj stráž, zřjzená na základech magetnosti a rozumnosti, koná giž negprospĕssnĕgssj služby.

Ohlednĕ powolánj wyslanců wssech prowinciálnjch stawů a centrálnjch sgezdů Lombardsko-Benátského králowstwj w čase co negmožnĕgi negkratssjm s sesjleným zastaupenjm stawu mĕsskanského a pod ohledem na stáwagjcj prowinciálnj řády zemské k účelu Námi uzawřené konstituce wlasti gest co potřebj nařjzeno.

Následnĕ očekáwáme s důwĕrau, že myslowé upokogeni, studie opĕt prawidelný dalssj chod mjti, řemesla a pokogný obchod opĕt oživeny budau.

W tuto nadĕgi důwĕřugeme tjm wjce, gežto gsme se dnes uprostřed mezi Wámi s pohnutjm byli přeswĕdčili, že wĕrnost a náklonnost, gež gste od stoletj Našim předkům nepřetržitĕ, a i Nám při každé přjležitosti byli dokázali, Wás gesstĕ nynj gako od dáwna ožiwuge.

Dáno w nassem cjsařském hlawnjm a sjdelnjm mĕstĕ Wjdni, patnáctého března tisjcjho osmistého čtyřicátého osmého, Nassich řjssj roku čtrnáctého.

Ferdinand (L. S.)

Karel hrabĕ z **Inzaghi**,
negwyšsj kancléř.

Františšek swob. pán z **Pillersdorffů**,
dwornj kancléř.

Josef swob. pán z **Weingartenu**,
dworní kancléř.

Dle Jeho c. k. apossstol. Milosti negwyšssjho wlád. rozkazu:

Peter sslechtic ze **Salzgeberů**,
c. k. dworný rada

Nejv. patent o udělení ústavnosti ze dne 15. března dne 17. března na rozích vyhlášený.

Avšak hrůzo hrůzoucí! Havlíčkovi vytýkáno od úzkostlivců revolucionářské výstřednictví a Braunerovi červený socialism! „Svoboda tisku vyvinula se hned v první chvíli způsobem, který největší obavy musil buditi. Tak dr. Brauner veřejně podněcoval v „Bohemii" české sedláky proti jejich úřadníkům a tak Havlíček, literární orgán Ultračechů, vyzýval Slovany v Čechách, aby ve všem jen českého jazyka

Pojďte k práci!
Mnoho smetí, hrůza špíny, — čisto buď teď v radní síni.
Karikatura z března 1848.

užívali a dokonce i německé nápisy na krámech rušili." Těmi slovy hořekuje souvěkovec F. J. Schopf, jehož ovšem neméně hrozně dotýkaly se posměšné obrázky Metternicha, jeho útěku a jiných ministrů a veřejných osob.

Uvádíme to výslovně; jestiť úzkostlivost tato charakteristická pro celý rok 1848. Umlkala-li na chvíli, vystupovala hnedle novou silou, vyličujíc jako hrozivé příznaky události zcela přirozené a poctivě konservativní muže jako ohrožovatele veřejného pořádku. Byl to zbytek tuposti a kleslosti občanské, který u nás více škody způsobil než třeštílství některých radikálů.

Havlíček ostatně hroznou svou chybu napravil v čísle následujícím.

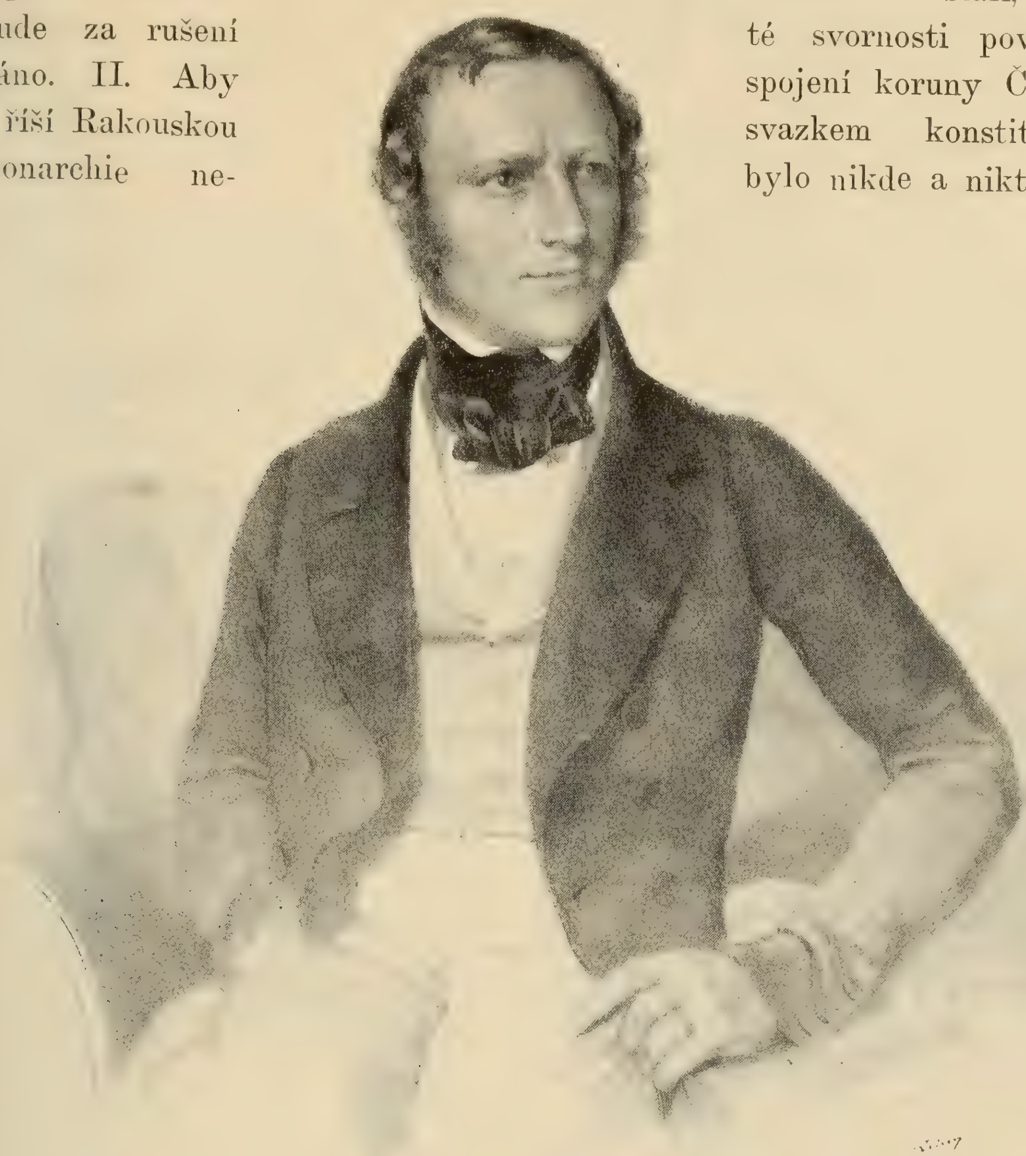
kde hlásá: „Není to tak myšleno, jak se třeba na první pohled zdá nebo vykládati může . . . To nebude již zejtra všecko a nikomu to také nenapadlo, sic by musila celá Praha najednou škrábati, psáti a lakovati — a to by šlo zle a jsou také jiné práce ještě — ale doufáme, bude se to pomalu víc a více ukazovati; čím kdo rozumnější a národní rovnosti a svornosti milovnější, tím bude v tom přičinlivější, aby jiným příklad dal."

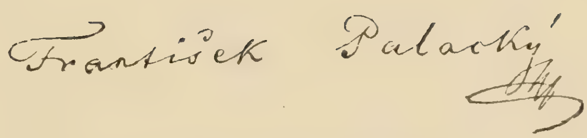
Ve víru událostí mizely však rychle tyto případy a později teprve se dovídáme, co vše bylo předmětem povážlivých obav našeptavačů vládním kruhům,

Významnější okolností hned první chvíle radosti byla *národní a politická shoda spisovatelů českých a německých*, slavně osvědčená prohlášením od obou podepsaným. Podnět k ní dal dorozuměv se s Palackým německý spisovatel Karel Egon Ebert, jenž s vřelým citem pro minulost českou vybíral si látky k uměleckým svým výtvorům z dějin českých, osvědčený druhdy přítel náš a později odpůrce. Hned 16. března vydal „Vyzvání k veškerým literátům Čech", v němž pravil: „Abychom vznešenému úkolu svému vyhověli, potřebujeme rozvahy, které ani nyní v prvním opojení radosti nesmíme ztráceti a také příště vždy zachovati chceme. Příklad lidu, jemuž náležíme, vidíme před sebou; v dnech těchto, v nichž nemohlo již býti potlačeno mocné vzpružení po lepším utváření věcí, zachoval se vážně, důstojně a šlechetně. Vážně, důstojně a šlechetně chceme i my užívati nového daru nebe a svého dobrotivého krále." Z těch důvodů svolal shromáždění na sobotu 18. března do místností hostince u arciknížete Štěpána na Koňském trhu. Shoda byla však stěžována odporem mnohých německých literátů, jak Ebert později dokládá, kteří v požadované umírněnosti viděli sobě úkor a obmezení. Shromáždění za předsednictví Pavla Šafaříka odbývané ostalo zatím bez výsledku.

Hned 20. března sestoupili se však spisovatelé čeští, kteří bez velkých průtahů přijali v trojím směru závažný návrh Palackého: co do shody národní, státoprávní jednoty Čech, Moravy a Slezska a odporu proti neslušnému tisku. „Osvědčujeme se veřejně" — hlásá usnesení — „že při plném užívání svobody tisku chceme vždy šetřiti pravidel následujících: I. Aby svornost mezi obyvatelstvem českým i německým ve vlasti naší, tyto dni šťastně se objevivší, nebyla rušena; nýbrž udržela se pevně, a to na zásadě úplné rovnosti, tak aby ani

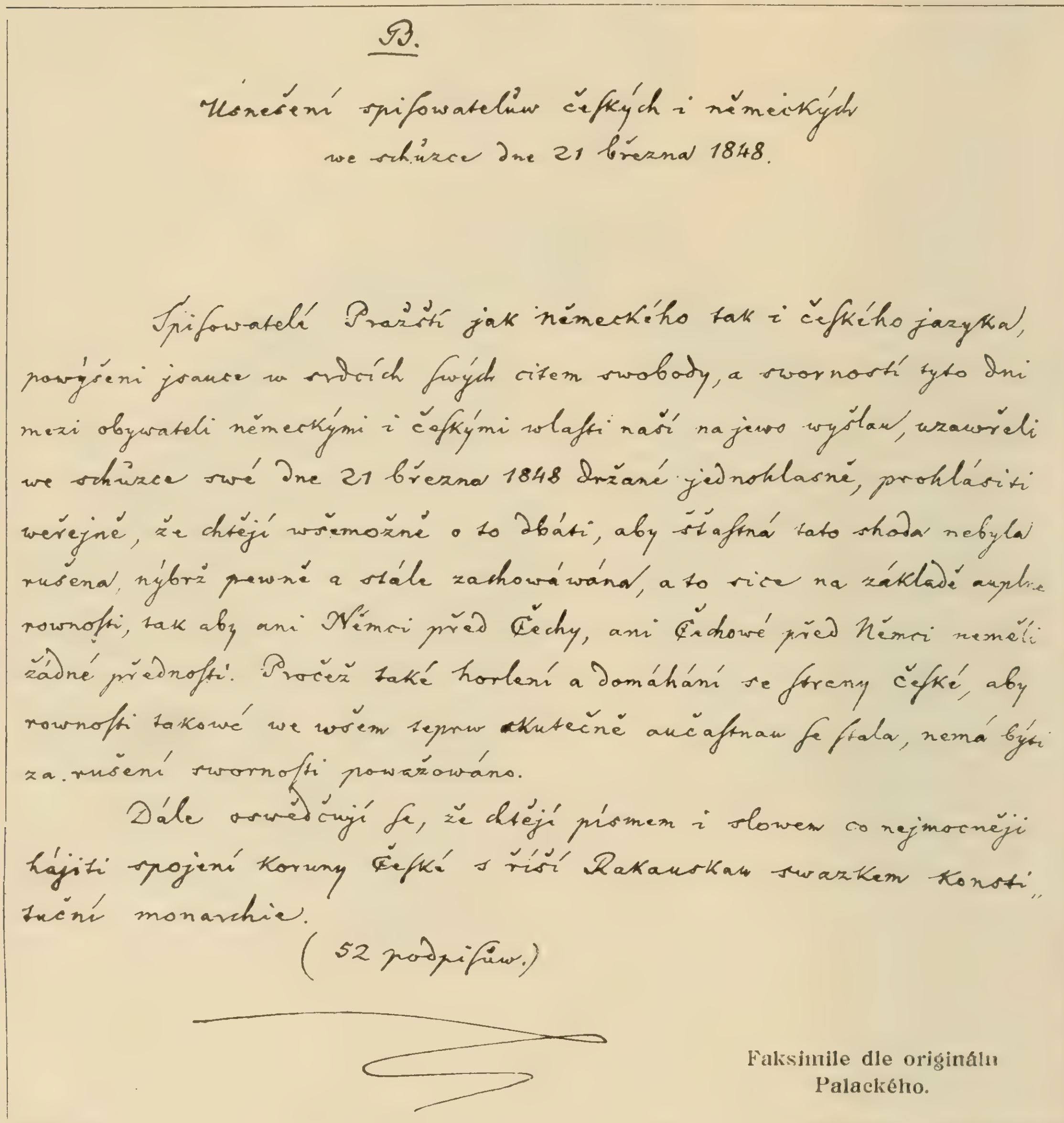
Němcové před Čechy, ani Čechové před Němci neměli přednosti žádné; protož horlení a domáhání se strany české, aby této rovnosti ve všem teprv skutečně účastni se stali, nebude za rušení té svornosti považováno. II. Aby spojení koruny České s říší Rakouskou svazkem konstituční monarchie nebylo nikde a nikterak ani ve spor ani v pochybnost uvozováno, nýbrž všemožně hájeno. III. Aby spisové bezbožní a rouhaví, čelící upřímo proti citům náboženským a dobrým mravům, nezprznili nikdy literatury naší národní. IV. Aby soukromý život a jednání kterého-

Dle podobizny z roku 1843.

koliv obyvatele nebyly přetřásány veřejně ve smyslu pohoršlivém a na cti urážlivém, lečby spolu propadaly soudům zemským.“ — Mimo to pohrozeno tiskárnám a knihkupectvím boykotem pro případ, kdyby se proti usneseným článkům prohřešily.

B.

Usnešení spisowatelůw českých i německých
we schůzce dne 21 března 1848.

Spisowatelé Pražští jak německého tak i českého jazyka, powýšeni jsauce w srdcích swých citem swobody, a swornosti tyto dni mezi obywateli německými i českými wlasti naší na jewo wyšlau, uzawřeli we schůzce swé dne 21 března 1848 držané jednohlasně, prohlásiti weřejně, že chtějí wšemožně o to dbáti, aby šťastná tato shoda nebyla rušena, nýbrž pewně a stále zachowáwána, a to sice na základě auplné rownosti, tak aby ani Němci před Čechy, ani Čechowé před Němci neměli žádné přednosti. Pročež také horlení a domáhání se strany české, aby rownosti takowé we wšem teprw skutečně aučastnau se stala, nemá býti za rušení swornosti powažowáno.

Dále oswědčují se, že chtějí písmem i slowem co nejmocněji hájiti spojení Koruny České s říší Rakauskau swazkem konstituční monarchie.

(52 podpisůw.)

Faksimile dle originálu Palackého.

Hned nazejtří shromáždili se opět za předsednictví Šafaříkova „u Štěpána“ spisovatelé obou národností. Němci jednomyslně souhlasili pouze s I. a II. článkem českých spisovatelů a z těch vzešlo osvědčení společné, jež ve všech listech rozšířeno bylo.

Čislo 36.
15. ročni běh.

Časopis tento se we skladu Pospišilowu w Praze (w Nowých alejch na Nowem Městě č. 116) wydáwá po půlarsích trikráte za týden, w outerý, we čtwrtek a w sobotu.

KWĚTY.

Národní zábawník.

23. března 1848.

Předplací se na čtwrt leta 1 zl., na půl leta 2 zl., na celý rok 3 zl. 45 kr. str. U c. kr. poštownich ouřadů Rakouského mocnářstwí půlletně s patřičnou obálkou 2 zl. 36 kr.

Erklärung der Schriftsteller Prags.

Die Schriftsteller Prags, böhmischer wie deutscher Zunge, gehoben von dem Gefühle der Freiheit und der in der letzten Zeit an den Tag getretenen Eintracht der böhmischen und deutschen Bevölkerung ihres Vaterlandes, haben in ihrer am 21. März 1848 gehaltenen Versammlung einstimmig den Beschluß gefaßt, öffentlich zu erklären, mit allen Kräften dahin wirken zu wollen, daß dieses glückliche Verhältniß nicht gestört, sondern fest aufrechterhalten werde. Es soll auf Grundlage vollständiger Gleichberechtigung beruhen, so daß weder die Böhmen vor den Deutschen, noch die Deutschen vor den Böhmen irgend einen Vorzug genießen sollen. Es soll daher auch des böhmischen Theils der Bevölkerung Eifer und Bemühung, dieser Gleichberechtigung in Allem erst theilhaft zu werden, nicht als eine Störung der Eintracht anzusehen seyn.

Sie erklären ferner, die Vereinigung der böhmischen Krone mit dem österreichischen Staate durch das Band der constitutionellen Monarchie in Schrift und Wort auf's Kräftigste wahren zu wollen.

Oswědčení se spisowatelůw pražských.

Spisowatelé pražští jak německého tak českého jazyka, powýšeni jsouce w srdcích swých citem swobody a swornosti wyšlou tyto dni na jewo mezi obywateli německými i českými wlasti naší, uzawřeli jednohlasně we schůzce swé, dne 21. března 1848 držané, prohlásiti se weřejně, že chtějí wšemožně o to dbáti, aby šťastná shoda tato nebyla rušena, alebrž pewně a stále zachowána a to sice na základě ouplné rownosti, tak aby ani Němci před Čechy, ani Čechowé před Němci žádné přednosti neměli. Pročež také horlení a domáhání se strany české, aby rownosti této we wšem teprw skutečně oučastnou se stala, nemá za rušení swornosti powažowáno býti.

Oswědčují se dále, že chtějí písmem i slowem co nejmocněji hájiti spojení koruny české s říší rakouskou swazkem monarchie konstituční.

Unterschriften: / **Podpisy:** Pawel Josef Šafařík, předsedající (Vorsitzender). — Frant. Palacký. — Karel Egon Ebert. — Ignaz Kuranda. — Kreutzberg. — Dr. Weitenweber. — Karl Leiner. — Jan Slaw. Tomíček. — J. B. Malý. — Ulm. — Jos. Kaj. Tyl. — Jul. Köllner. — M. J. Landau. — A. J. Austerlitz. — Fr. Doucha. — Johann Praw. Koubek. — Moritz Hartmann. — Dr. Ambros. — Antonín Marek. — Dr. Lucka. — Frant. Bezděka. — Karel Wlad. Zap. — Ferd. Mikowec. — Karel Štorch. — Joh Erasm. Wocel. — Kristian Štefan. — J. Slaw. Liblinský. — Dr. Lederer. — Karel Sabina. — Hanka. — Alfred Meissner. — F. J. Vietz. — V. Slawomil Wáwra. — Wilém D. Lambl. — Karel Hawlíček. — Ant Musil. — Karl Viktor Hansgirg. — Fr Petřina. — Dr. C. Jelinek. — Wáclaw Wlad. Tomek. — Fr. J. Schoof. — Wáclaw Štulc. — Josef Wenzig. — Josef Jireček. — František Řezáč. — Jan Bedřich Dambeck. — Edlenbach. — F. A. Heber. — W. Wondra. — Wácsl. Reišel Kokořinský. — J. Fr. Stuchlý. — P. Otto Knöpfel. — Fr. Schneider. — Rudolf Glaser. — J. Helbling von Hirzenfeld. — Hermín Jireček. — Dr. Staněk. — Dr. Čejka. —

Slowo ke sboru swatowáclawskému.

Pánowé!

Bude Wám nepochybně wíce méně powědomo, že se o našem sboru wšeliké nesmyslné, nešetrné, ano zlomyslné řeči po městě roznášejí. Jest to owšem smutná wěc, že jsou lidé mezi námi, kteří i to nejšlechetnější počínání, jak mile dle jejich chuti není, na zlou stranu wykládají. My se owšem takowých nesmyslností nelekáme, neboť jsme, bohužel, na podobné wěci už dobře uwykli; wždyť pak se našim besedám, besedkám, bálům a bálíkům hezky dlouho smáli, když překážeti nemohli. Ano smáli se, překáželi, pokud mohli: a k čemu je to wedlo? Zkazili nám náš dobrý oumysl? Práwě naopak; jejich nesprawedliwým odporem wěc naše sprawedliwá prospěchu nabyla. Než nyní bychom se my mohli jim smát, kdybychme jim spláceti chtěli; ale k tomu ani času nemáme; jestiť wážných weledůležitých wěcí takowé množstwí, že i ten nejpilnější je obstarati nestačí. Ale práwě proto sprawedliwý hněw musí se člowěka zmocniti, když takowé ničemné, dobrou wěc jen zdržující řeči slyšeti musí. Jakých mají příčin zlého se o nás domníwati? Není-li mezi námi nejwětší část těch, ježto po skončené swatowáclawské schůzce 11. března s tak nábožnou myslí, s tak tichým chowáním domů se ubírali, jakoby byli z nejwelebnějšího chrámu Páně se wraceli? Nejsme-li wlastně my ti, od nichž počátek wyšel toho, z čehož se nyní každý nezaslepený radowati může a raduje? Tak nám to ti dobří lidé splácejí? Ale nechme zlomyslníky, obraťme se k těm, kteří skutečně od nich jen postrašeni jsou. Těm předložme, aby powážili, že nemají ani nejmenší příčiny našeho sboru se báti, že po celý čas, co se český duch probouzeti začal, až do nynějška, žádnému oprawdu horliwému Čechu ničeho zlého wytknouti se nemůže. Já jsem už na 28tý rok w Praze a zkusil jsem, že ačkoli mnoho zlých očí na naše činy hledělo, wšemu osočowání nawzdor nikde nic zlého nalezeno nebylo.

Či snad přece někdo něco na nás wí? Dobře, ať wystoupí; ne, že ani špinawého slowa nedostane, ale díky se mu wzdají, když nám powí a dokáže, kdo mezi námi zlého se dopustil; nemůžemeť takowého člowěka mezi sebou trpěti, ano kdo by se pořádek rušiti jen opowážil, ze spolku našeho wywržen bude.

Bratří milowaní! Kamkoli přijdete, hlásejte wšude, že znamení naše, kterýmžto se my od jiných rozeznáwáme, na nic jiného neukazuje, nežli na přítele jazyka materského, jazyka Bohem daného, jazyka národu toho, ke kterému my

Osvědčení to jak česky tak německy od Palackého sestavené stalo se výrazem intelligence péra v království Českém. Ihned přistoupili k němu i oba redaktoři „Bohemie". B. Gutt a Frant. Klučák, vyzývajíce i všechny jiné, aby podpisů svých do redakce ohlásili. Dr. Brauner, jenž pro chorobu nohy do schůze se dostaviti nemohl, Med. Dr. Hamerník, docent a primář v nemocnici, Drahotín Maria baron Villani podepsali dodatečně. Z Krakova krajané naši Dr. Jos. Alex. Helfert, Dr. Eberhard A. Jonák. Dr. Vojtěch Theod. Michel, Dr. Frant. Makowička a Med. Dr. Herm. Schmidt, suplující professoři na universitě. oznámili souhlas a přistoupení. Podobně následovali Dr. Antonín Štrobach, V. F Veleba, prof. Canaval. Jos. Heller, Fr. C. Schubert, Václav Edward Gentsch, Karel Theod. Eccarius, Med. Dr. J. Halla, Phil. Dr. Parthe, Edward Pokorný, Jos. Lad. Pelcl, W. Jaromír Picek.

I jinými pěknými záměry zanášelo se shromáždění spisovatelů. Vzájemnost měla proniknouti všechny kruhy české a německé, obě národnosti měly se přátelsky stýkati a dohodovati se o vybudování vlasti českomoravské. Tomu měla sloužiti jednota spisovatelská. Zvolen také hned i výkonný výbor z Palackého, Koubka, Eberta a Kurandy, který by vše to uváděl v život. Než však došlo k uskutečnění jednoty, přikvapily jiné otázky a tuhé boje, které dusiti se jaly snahy líbánků svobody.

Jako spisovatelé tak i *besedy pražské slavily svou vzájemnost a sdružení.* Kupecká beseda, německá a zvyklá hráti rozhodující úlohu, vypravila své zástupce 18. března do české Měšťanské besedy. Sem zavítali jako zástupcové šlechtické besedy hr. Josef Matyáš Thun a svob. pán Robert Hildprandt. Důvěra a nejlepší nálada jevila se všeobecně. Šlechta spoléhala, že 30. března svolán bude zemský sněm, který urovná vše, čeho potřeba. Slaven tu nový život, který národ započal, konstituce a svornost všech v Praze. Vynikající hosté z kupecké besedy, tedy tábora dosud nepřátelského, a ze šlechty zvěčnili den ten svými podpisy v Pamětní knize besední.

Po jiné ještě stránce změnila se tvářnost staré Prahy. Nejen čilý ruch a všestranná shoda a vzájemnost, nejen český ráz, červenobílé kokardy a národní kroje byly známkami veřejného života, ale i šavle a pušky řinčely v rukou občanstva. *Ozbrojení národa* má především svůj mravní význam. Puška na rameně, šavle po boku povznáší mužného ducha a vědomí občanské, zvláště když zbraň nám byla dosud

jen hrozbou a prostředkem donucovacím k pokorné poslušnosti. Praktický smysl ozbrojeného národa jest shoda a důvěra mezi ním a mocí státní. Svoboda zbraně jest kus hmotné záruky svobody a ústavnosti. Účastenství občanské v udržování pořádku a veřejné bezpečnosti jest jako porota v soudnictví. S toho stanoviska dlužno též posuzovati úsilovný požadavek každého k politickému životu se probouzejícího národa za ozbrojení, za zřízení národní obrany nebo gardy. Nedůsledně postavil se Havlíček proti národnímu ozbrojení, když horlil: „Celá Praha jest ozbrojena, palaše a šavle břinčí po špatné dlažbě a nejináče než v ležení polním blízko nepřítele.“ Nepřítele toho však neviděl. „Absolutisté jsou potlačeni,“ soudil a „buřičů mezi námi není.“ Proto mu bylo vše to zbytečné. Jak velice se klamal! Ani absolutisté nebyli potlačeni, nýbrž čekali jen na vhodnou chvíli; ani buřičů nebyla Praha prosta, jak hned se ukázalo, když zástupy táhly vybíjet Židovské město, odkudž jen ozbrojenými sbory byly vypuzeny. Avšak kdyby ani toho nebylo, byl úsudek ten sofismatem, neboť vlastní důvod ozbrojení, jak řečeno, byl jiný a vyšší. Maďaři, Charvaté a uherští Srbové také dobře to pochopili. Časem mnohé zajisté by se bylo změnilo a svým způsobem vyvinulo, neboť vymoženost ozbrojení souvisí ve svých důsledcích

Pražané!

Každý dobromyslný, králi, cti a wlasti oddaný obywatel hlawnjho města Prahy, bez rozdjlu stawu a náboženstwj gest tjmto wybjdnut, by k zachowánj pořádku a pokoge, k ochraně osob i magetnosti přispěl dobrau wůlj, prozřetelnostj a úsilnau přičinliwostj.

Práwě zřizugj se setniny měštanské stráže, které se připogj k pozůstáwagjcjm třem městským strážjm, gichžto wedenj podrobeny budau.

Každá setnina přewezme rukogemstwj za dobré smýšlenj a za prawidelné i řádné chowánj swých spoluaudů; a wšak má také každá setnina práwo i powinnost mjti, každého, genžby nepokog působil a za nehodného byl uznán, okamžitě wyhostiti, a gméno geho weřegně prohlásiti.

Weškerj dobromyslnj obywatelowé tohoto hlawnjho města žádagj se tedy, by se u wůdců městských strážj přihlásili a zapsali, spolu ale také byt swůg udali. Zwláštnjho obleku (uniformy) třeba nenj.

Přihlášenj k pěchotě měšťanské může se státi we dwoře u sw. Anny, ku granátnjkům w čjsle 342—1. a k ostrostřelcům we staré rychtě, čjslo 404—1. w druhém poschodj.

Auplné sestawenj setnin co neydřjwe se oznámj.

Jozef Müller,

purkmistr a plukownjk weškerých pražských městských strážj.

Jozef Ed. Schebelka,

Major a komandant městských ostrostřelců.

Ondřej Haase,

Major a komandant městské infanterie.

Matyaš Bernt,

Major a komandant městských granátnjků.

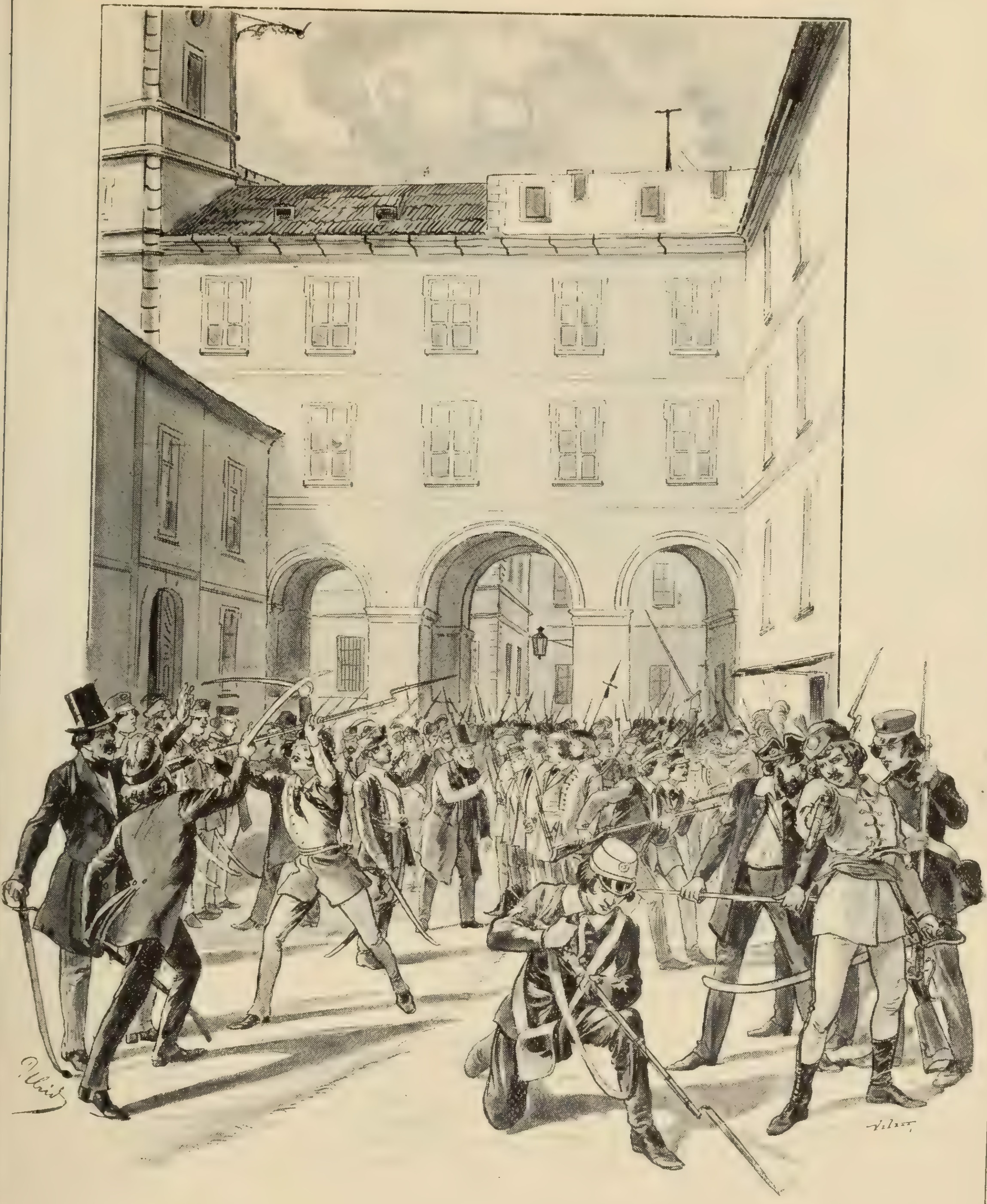
s nejedněmi obtížemi a nepohodlnostmi. Ale uznání hodný byl zajisté zápal, aby zásada ta přivedena byla k platnosti. Ostatně dosvědčí každý nepředpojatý, že cvičení ve zbrani a pochody přiměřeněji vyplňují volné chvíle a dni, než krčma, karban a plané klábosení.

Věčně úzkostlivé úřady, purkmistr ryt. Müller a s ním celý štáb ozbrojených měšťanských sborů měli něco jiného na mysli než volnost ozbrojení a zřizování samostatných ozbrojených sborů. Chtěli-li prve jen potřebným mužstvem sesíliti měšťanské sbory pro případ potřeby, vydali nyní *provolání o zřizování „měšťanské stráže“*, jíž by základem a organisací byly měšťanské sbory. „Stráž“ byl výraz, jenž padl při jednání vídeňském z úst vlády, jíž se zdál méně povážlivým než národní garda na francouzskou revoluci připomínající. Takové ozbrojení, které by zůstávalo v moci c. kr. purkmistra a úřadů, bylo také zamýšleno s této strany.

Pražská studentská legie. (Vyobr. z r. 1848.)

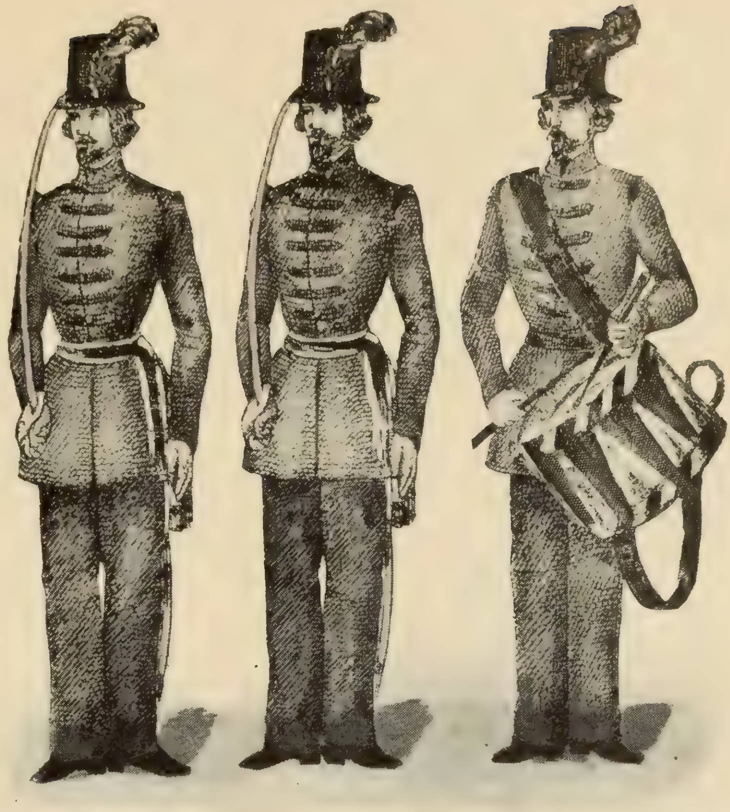
Již v první chvíli však porušena organisace tato se dvou stran: Umělci a spisovatelé čeští a němečtí rozhodli se zříditi svůj zvláštní sbor; *Concordia* dáno mu jméno a vedle všeobecného vytknut i zvláštní účel ostříhání pomníků a památek uměleckých. Studentstvo pak prosadilo

. . velká nádvoří v Klementinu proměnila se v cvičiště vojenská . . .

(Str. 156.)

svou *studentskou legii.* — Již 16. března dopoledne odebral se hr. František Thun s deputací k arciknížeti Karlu Ferdinandovi na Koňský trh, žádaje za vydání zbraně. Arcikníže, jenž zastupoval vrchního velitele, odkázal deputaci především na guvernéra hr. Rud. Stadiona, kterýž telegrafoval do Vídně. Nevídaná rychlost zmocnila se tehda úřadů, již odpoledne byla tu odpověď a vrchní velitelstvo oznamovalo, že jest zmocněno k vydání zbraně. Se slávou a jásotem odváželo a odnášelo si studentstvo a nově zřizované, dosud neuniformované setniny šavle a pušky ze zbrojnice do auly a na místa určení. Šavle byly většinou rezavé a pušky staré, avšak za nedlouho leskla se zbraň pečlivě vycíděná jako nová. Již na zejtří byla Praha ve zbrani. „Byl to znepokojivý pohled; ve všech ulicích bylo viděti ozbrojence, plny nadšení," praví F. J. Schopf. Úzkostlivcům nebylo ovšem pomoci; chvěli se před dělnictvem a sedláky a šířili fantastické pověsti o nebezpečí, které Praze hrozí, ale báli se také ozbrojeného měšťanstva a studentstva, které je mělo chránit.

Pražská studentská legie. (Vyobr. z r. 1848.)

První si pospíšili posluchači vysokých škol Pražských. Již odpoledne odbývali shromáždění, k němuž i profesoři se byli dostavili, a na němž usneseno, aby fakulty právnická, lékařská a filosofická a technika tvořily každá pro sebe kohortu (prapor). Za odznaky přijaly první kohorta čapky červené, druhá kohorta, k níž náleželi i farmaceuti a chirurgové, čapky černé, třetí kohorta zelené, a čtvrtá modré čapky. Přednostou a velitelem každé kohorty byl tribun (major), za

něž zvoleni profesoři Veselý, Potruban, Koubek (dříve Exner) a Wiesenfeld. Společně tvořily kohorty legii (pluk), jejímž přednostou byl tribunus major (plukovník), za něhož zvolen prvotně purkmistr Müller, na znamení souvislosti s ozbrojenými sbory měšťanskými, a potom děkan Fischer. Kohorty dělily se opět v centurie (setniny), jež měly své centuriony (setníky) v čele, a centurie v dekurie (čety po desíti) pod velením dekurionů (desátníků). Čapky byly s štítky a červenobílou páskou na dolním okraji. Celá legie přijala za odznak k nošení na pravém rameni bílý hedvábný kříž na význam bratrství a svobodomyslné sjednocenosti, za jejíž duševní hlavu platil papež Pius IX. Za odznak tribuna přijata červenobílá šerpa a červenobílá páska pod křížem na rameni; centurioni měli červenobílou šerpu a stříbrný kříž na červené pásce na rameni; dekurioni stříbrný nebo hedvábný kříž na červené pásce na rameni.

Svatováclavský sbor.
(Vyobr. z r. 1848.)

Již nazejtří proměnila se velká nádvoří v Klementinu, Karolinu a na technice v cvičiště vojenská.

Svatováclavský sbor. (Vyobr. z r. 1848.)

Vysloužilí vojáci, jimiž byli i pedelové a poddůstojníci vojenští, pokud měli čas nebo dovolenou, stali se prvními učiteli akademické mládeže ve výcviku v pochodech, obratech a zacházení se zbraní. První výzbroj nebyla příliš půvabná. Pokud neměl který student zbraň vlastní, obdržel těžkou jízdeckou šavli od eráru. Avšak počátky byly veselé a hnedle procházely studentské stráže v noci ulicemi a po baštách spolu se strážemi měšťanskými, aby bděly nad pokojem a bezpečností města. Na černém prkně vysokých škol vyvěšovány vedle vyhlášek rektora i děkanů i denní rozkazy legii a kohortám.

Se svolením studijního direktorátu zřízena i *kohorta gymnasiální*, jejímiž členy byly žáci vyšších gymnasií a tribunem profesor F. H. Kratochvíle, jenž v provolání poukazoval na důležitost studií, které jsou i účelem hlavním, a výcvik ve zbrani a po případě vojenskou pomoc jako čestné zaměstnání volných chvil. Podobně zřízena *kohorta realistů*, jejímž tribunem se stal profesor Josef Wenzig. Za odznak měly obě kohorty bílý kříž v červeném poli na pravém rameni, centurioni červenobílé pásky pod křížem a dekurioni kříž stříbrný. Tribuni lišili se odznaky sametovými a gymnasisté čapkami fialovými od realistů s čapkami oranžovými.

Velice zhatilo plány purkmistrovy a jeho kruhů *Bratrstvo Svatováclavské*. To byl zárodek vlastní a samostatné národní obrany. Nebylo potřeba zvláštních úmluv, okolnosti samy k němu poukazovaly. Svato-

václavský výbor měl v něm obdržeti i organisaci ozbrojenou. Nebezpečí neb úkor nehrozily z toho nikomu, vždyť vše se dálo veřejně, před očima tisíců svědků a osobnosti, jež k ní podnět daly, byly neb aspoň mohly býti nade všechnu pochybnost i vyšším kruhům zárukou zákonnosti. Jen naše národnost a náš jazyk byly tu především rozhodující a měly dojíti platnosti. Bratrstvo zřídilo se jako jednota ctitelů jazyka Svatováclavského a v paměť nezapomenutelného Svatováclavského shromáždění jedenáctého března, obrat v české historii znamenajícího. Již tyto důvody uváděly je s výborem Svatováclavským ve spojení. Myšlénka k tomu vyšla od spisovatelů českých, ze společné Čechům i Němcům Concordie, a odtud i heslo a pak i druhé jméno bratrstva Svornost. Založení a zřizování dálo se bez všeliké vypočítavosti, a veškery projevy a opatření svědčí o vlasteneckém pudu, jímž osnovatelé byli vedeni, a radostném opojení na počátcích nové doby, ne bez dětinnosti názorů.

První valné shromáždění konalo Bratrstvo dne 18. března pod širým nebem na velkém nádvoří v Klementině. Zde ustavilo se jako *Svatováclavský sbor*. Za protektora prohlášen hrabě Vojtěch Deym, předseda Svatováclavského výboru a za vůdce baron Drahotín Villani. Jako Concordia vlastním přičiněním hr. Frant. Thuna zřízena byla jako zvláštní sbor národního ozbrojení, tak i odloučivši se od ní česká Svornost jako samostatný ozbrojený sbor. Za odznaky přijaty stříbrný český lev v červeném poli na prsou a červený křížek v bílém poli na pravém rameni. Tolik prozatím; na dále baron Villani, Erazim Vocel a V. V. Tomek měli se postarati o pravidla vojenská podle staročeských zvyků a správné české velení, tolikéž přiměřený kroj dle staročeského vzoru měl býti zaveden. Za zbraň přijaty staročeské oštěpy dle vzorů v Museu uložených. Přístup do sboru měl každý řádný muž. I studující vyzváni, aby přistupovali a pod svůj akademický odznak připnuli si červený kříž Svatováclavský či svornostenský.

Čím větší přízni se těšil sbor v širokém obecenstvu, tím povážlivějším zdál se zpátečníkům a úzkostlivcům. Úplně český jeho ráz a české velení byly příčinou rozmanitého podezřívání. Obviňován i z útočnosti proti Němcům a jiným spoluobčanům. „Květy“ uznaly za potřebné prohlásiti, „z pramenů zcela bezpečných, že zdejší vojenské autority nic proti českému komandu nemají.“ Arcikníže Karel Fer-

dinand dal i sboru 150 palaší vykázati. Ani to však nepomohlo. I červený kříž na rameni stal se známkou hrůzy a považován za znamení spiklenecké. „Tento sbor sestává z Čechů a čítá v středu svém Ultračechy," zmiňuje se o něm F. J. Schopf, „z nichžto někteří proti svým německým bratřím povážlivě se vyslovili. Jestliže ke všemu tomu dodáme ještě přijatou od sboru červenou barvu, která v barvomluvě krev znamená a dokonce i od nynějších uchvatitelů ve Francii byla zapuzena, musilo ovšem smýšlení mezi Čechoněmci projevovati obavy a nedůvěru oproti Čechům."

Aby tomu přítrž byla učiněna, odbývalo bratrstvo 22. března o 7. hodině ráno valné shromáždění, na němž Villani, Vocel a Franta Šumavský poukazovali na bezdůvodný postrach a vyzývali k svornosti. Dobromyslnost a nálada líbánků svobody vedly až k tomu, že shromáždění trhali si červené kříže s ramen, jež se staly příčinou takové úzkosti, a usnesli se, že budou nosit červenobílé pásky s nápisy „Svornost". Zvláštním sborem národní obrany ostanou prý potud, pokud organisace národní gardy nebude provedena. Na veřejnost pak vydán tento velkým červeným písmem tištěný manifest!

Wšem prawým a wěrným Čechům srdečné pozdrawení naše!

Nechť každý z Wás, Čechowé slawní, i tu nejmenší zdánliwost neswornosti od sebe wzdaluje. *Swornost* budiž naše heslo. Práwě teď ať Čechowé dokáží, že statná mysl a nejlojálnější cit w nich plápolá.

Zbratřeni jsme, jak Češi tak Němci k stejnému ať účelu důstojně kráčejí, pro nynější a budoucí Sláwu nikde posud neporušenou!

To k wědomosti wšeobecné a k odstranění křiwého důmění.

W Praze, dne 22. března 1848.

Drahotín baron *Villani. Wáclav Hanka.*
Jan Erazim Wocel.

Jako část národního ozbrojení zřízen takořka za den *hasičský sbor*. Dne 18. března vyšlo vyzvání a ihned se přihlásil velký počet účastníků. Odznakem členstva byla česká kokarda na klobouku s písmenami „P. C." (Pompiers-Corps.) „Do 21. března čítala národní garda půl čtvrtého tisíce mužů, mezi nimiž tisíc uniformovaných, a k tomu sesílena byla statečným sborem hasičským, který skoro přes noc vstoupil v život, a 2360 mladých mužů čítající studentskou legií." Tak libuje

si „Bohemie“ dokládajíc: „Zde patrno, co společná, rázná vůle, co nadšení zmůže .Divy dají se dokázati, vyhneme-li se úřednímu bludišti

Ozbrojené studentstvo pozdravuje Uffa Horna v Karolinu.
(Dle vyobrazení z března 1848.)

od podacího protokolu do výpravny Na této cestě nikdy by se nebyla národní garda stala skutkem.“

Od první chvíle zásadního prohlášení konstituce rozvíjel se hor-

Wašě Císařská Milosti!

Nejjasnější Pane!

Mužowé naší wlasti s prosbami ku prospěchu země a národu směřujícími k welebnému Wašemu trůnu se zblížili. My pak, zanechávajíce jiným politických otázek, s nejuctiwější prosbau, čistého lidu milství a milosrdenství se dotýkající, tím směleji ku wznešenému srdci Wašší Císařské Milosti se obracíme, anyť dobře wíme, jak mohutných spojenců we wlastní laskawosti a welikomyslnosti Krále a Císaře swého máme.

Prosíme totiž o udělení auplné milosti wšem za polityckà prowinění odsauzeným wězňům, a zwláště nešťastným Polákům, w Kufštejně a na Špilberku se trápícím. Žádné nebezpečenství z toho Wašší Císařské Milosti nastati nemůže, neb miliony bratrů našich každé okamžení jsau hotowi s radostí Wašše swatá práwa až na kraj žiwobytí brániti; my wšak s jistě wznešejším podílem wděčného jásání mužů nad nabylými milostí krále swého práwy účastné budeme, můžeme-li se blahau nadějí kojiti, že se tato nejskwělejší doba panowání Wašší Císařské Milosti též usušením slzí trpících nešťastníků honositi bude.

Majdalena Kunšová
Bedřiška Kunšová
Terezye Kunšová
Karolína Kunšová
Marie Kunšová
Emilie Kunšová
Albertýna Čiwená
Nelly Peháček
Barbora Grünesová
Terezye Grünesová
Josefa [illegible]
[illegible] Richter
Libiana Šikowá

Wojtěška Brawlikowa
Majdalena Braulikowa
[illegible]
Aloysia [illegible]
[illegible]
Anna Lothová
[illegible]
Františka Rothbauerová
Antonie Malý
Františka Malý
[illegible] Malý

Josefa [illegible]
Anna [illegible]
[illegible]
Marie [illegible]
[illegible]
[illegible]
Julie Šafaříková
Božena Šafaříková
Terezie Pietcowa
Josefa [illegible]
Vinzenzia Pietcowa
[illegible]
[illegible]

Paní a dívky české prosí za milost politickým vězňům, jmenovitě Polákům.
Dle originálu v Musejním archivu.

livý *ruch mezi paními a dívkami* pražskými. Adresu mocnáři za práva politická a národní podporovati nemohly, za to však na všech stranách podpisovaly *petici za amnestii*, jmenovitě uvězněným Polákům. V šest českých a šesti německých opisech velikého formátu foliového kolovala adresa, již v krátké době podepsalo přes sedm set paní a dívek, šlechtičen, měšťanek, prostých i bohatých žen. Mezi nimi jsou hraběnka Eleonora Kounicová, rozená Voražická, hraběnka Eliška Šliková, manželka a dcery Fastrovy, Šafaříkovy, Čelakovských, Mnoučkovy, Vaňkovy, Kolbovy, Riedlovy a j. Podnět k petici vyšel z ušlechtilého kruhu spisovatele Rittersberga. A jako by šťastný osud se byl usmál na české ženy a dívky! Dříve ještě než petice mohla býti podána u stupňů trůnu, byla již splněna. Pro věčnou paměť byla petice i s podpisy uložena v museu království Českého, kde v archivu se chová.

Všeobecná amnestie prohlášena byla patentem ze dne 20. března a dne 22. otevřely se pochmurné žaláře Špilberku u Brna, Kufšteinu v Tyrolích a porůznu jiná vězení, z nichž vězňové vyšli na svobodu. Stu a padesáti Polákům sňata na Špilberku pouta a guberniální vicepresident hr. Lažanský jim oznámil, že jako svobodní mužové mohou se navrátit do svobodného rodného kraje. Do té chvíle nevěděli o světě a jen málo kteří měli tušení o velkých přeměnách, jež se staly, nyní slyšíce vše, padali si do náručí, objímali se a radovali nad dvojím štěstím, národním a osobním. Většinou byli tu uvězněni od února r. 1846 pro bouře v Bochně, Tarnovu, Sandci, Sanoku a jinde, někteří ještě déle. Na Kufšteině byli Italové a Poláci.

V zápětí došly i díky z Haliče, ze Sanoka, odkudž prostřednictvím stavovského zemského výboru vyhlášena děkovací adresa se 46 podpisy Čechům a jmenovitě českým paním.

K *petici studentské* přistoupil 16. března akademický senát, jehož jménem ji podepsali rektor, direktoři studijní, děkanové a profesoři všech fakult, a mnozí doktoři. Za zástupce vysokých škol, kteří s peticí studentskou se měli připojiti k poselstvu od Svatovácslavského výboru do Vídně vypravovanému, zvoleni byli od akademického senátu rektor dr. Fischer a prof. dr. Redtenbacher a od studentstva: právník Edmund Holenia, medik Josef Pečírka, Uffo Horn a technik Adolf Brádka. K žádosti arcibiskupově přibrán i jeden bohoslovec do deputace.

S nadšením obracela se veřejnost česká i k studentstvu vídeňskému, jež dalo podnět k obratu v dnech od 13. do 15. března a krví spečetilo mladou svobodu. Studentstvo pražské obrátilo se k *studentstvu vídeňskému* s touto adresou:

Na studentstvo vídeňské!

Akademičtí bratří!

S radostnou hrdostí hledíme k Vám, jimž přáno bylo předcházeti nám skutkem smělým, srdnatým. Vy jste se vrhli rozhalenou hrudí v bouři blesků, Vy jste se postavili v čelo lidu, jak se sluší jinošstvu, které nevázáno posud žádnými ohledy obětovati může život svůj záměrům vznešeným. Studující nesli až posavád nejtrpčeji všeobecnou potlačenost, neboť nebylo mu toliko snášeti nátisk tento: mělť i smutný osud před očima, že měl později být snížen za mimovolný nástroj, aby opět jiné potlačoval. Nátisk s hora naléhal mu bolestně na mysl, nátisk z dola na srdce: smutnýť byl osud studujícího.

Sláva Vám, jenž jste pozdvihli první hlasu svobody, sláva Vám za příklad, jejž jste nám všem dali! Čest a věčná sláva bratřím za svatou věc padlým! Společně s Vámi pláčeme nad mohylou jejich, nad ní podáváme Vám rukou svých, k věrnému pobratimství. Krví svou utužili pevněji svazek národů Rakouských, smrtí svou osvobodili nejen nás, nýbrž i dobrého a šlechetného císaře našeho. Svobodně může nyní poslouchati srdce své a oblažiti nás. Zajisté že vyslyší prosby naše, a konec bude nehodnému poručnictví, jež jsme tak dlouho s nevolí snášeli.

Od nynějška budeme prospívati opravdu národu, a dostávati ouplně povolání svému.

Bratři! jasná budoucnost rozvírá se před námi, svoboda ve státu, svoboda ve vědě! Svornost nám dopomáhej zachovati to, čehož vydobyl mužný Váš čin. Opatruj Vás Bůh!

V Praze, 18. března 1848.

Výbor Českého Studentstva:

Jos. Pečírka, z fakulty lékařské.
Vilém D. Lambl, z fakulty lékařské.
Edmund Holenia, Hörer der Rechte.
Josef Jireček, studující práv.
Krása, studující filosofie.
Josef Fryč, studující filosofie.
Adolf Brádka, polytechnik.
Václav Kleinert, polytechnik.
Ferdinand Šebánek, bohoslovec.
Josef Baudiš, bohoslovec.

Každá chvíle ve vířivém ruchu přinášela něco nového. Dne 16. přijel odpol. vídeňský vlak ozdobený *bílými prapory,* barvou to ústavnosti, svobody, bratrství, vůbec nového hnutí. Barvu bílou přijala Vídeň v prvním rozjaření za svou konstituční barvu. Různé tiskopisy, karri-

AMNESTIE POLITICKÝM VĚZŇŮM NA ŠPILBERKU 22. BŘEZNA OHLÁŠENÁ.

Dle staré litografie.

katury, písničky množily se každým dnem. V Praze vše stávalo se. Svatovácslavským a konstitučním. Havlíček v „Pražských Novinách“ se přimlouval, aby Koňský trh ke cti událostem ve Svatovácslavské lázni a ke cti sv. Vácslava, patrona České země, jehož socha tu stojí, nazván byl *Svatovácslavským*, pak aby ulice Jezuitská pojmenována byla *Karlovou* v paměť Karla IV. „Bohemie“ horovala pro návrh, aby nábřeží Františkovo nazváno bylo *konstitučním* a aby v pomník, který se tu budoval, zasazena byla socha krále Ferdinanda V., jemuž děkujeme za drahocenné statky svobody tisku, konstituce, ozbrojení národního. Návrh v té příčině podán prý bude sněmu, ostatně pojmenování konstituční nábřeží vžilo prý se již tak, že je nikdo jinak ani nezove. Při té příležitosti horlila i pro jiný požadavek obecenstva. Vedle soch Spitihněva, Přemysla Otokara II., Karla IV. a Ferdinanda III. mají býti na novostavbě radnice ještě dvě sochy umístěny. Kdo jest prý z panovníků českých vhodnějším, aby se tu zaskvěl vedle otce vlasti *Ferdinanda V. Dobrotivého*, než *Jiří Poděbradský?* Svatovácslavský kroj, konstituční polky konstituční pozdravy (salutovat místo smekání), slunečníky, kravaty (červenobílé) ano i konstituční rohlíky s vpečenými v těstě uzenáči „vhodnými jmenovitě na stráž“ docházely obliby a nabízely se s různých stran. S nadšeným citem hleděl národ vstříc budoucnosti, jež jevila se mu v světle nejrůžovějším.

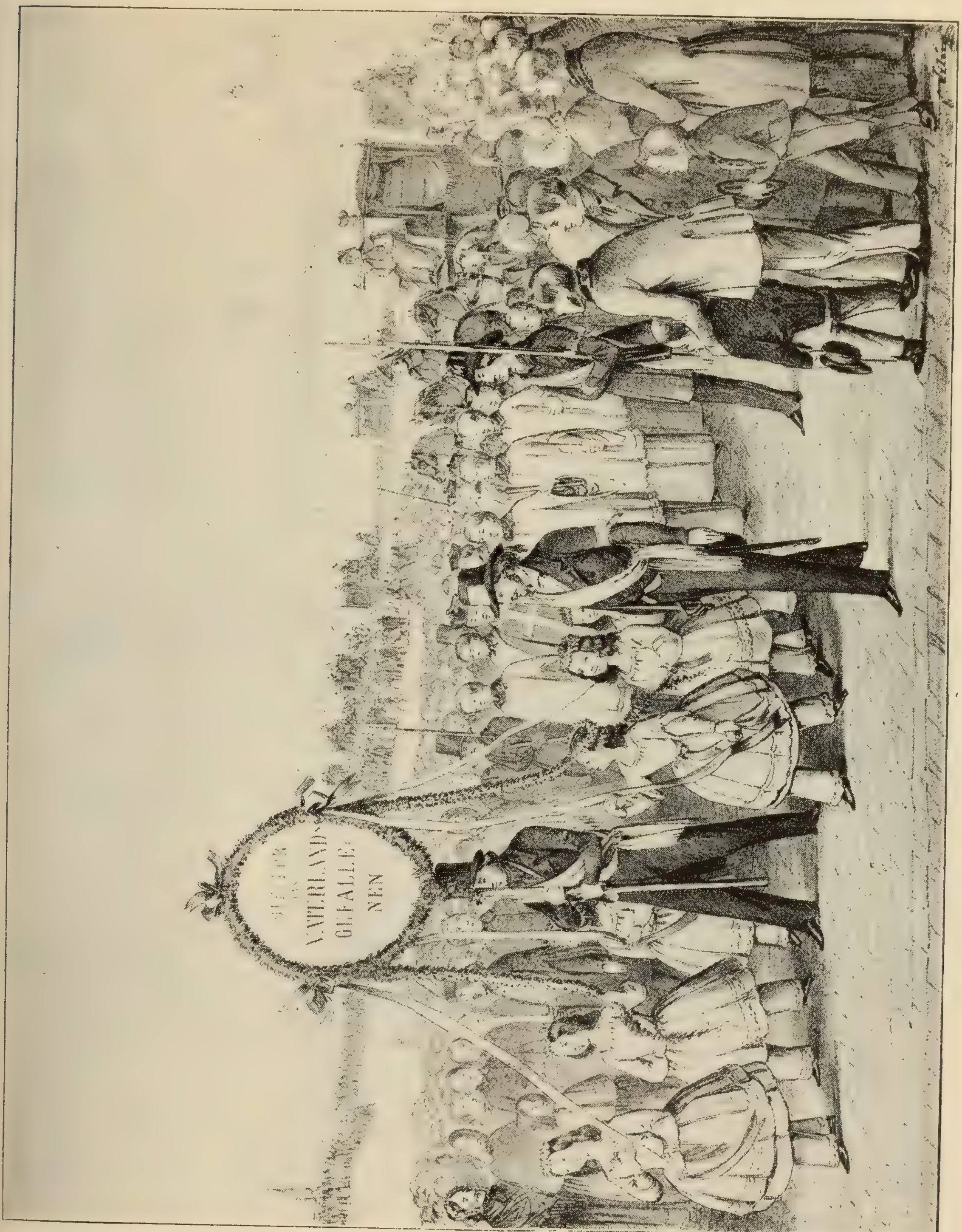
VI.

Počátky organisace.

Svatovácslavský výbor byl tepnou, jíž pohyboval tlukot srdce k politickému životu probouzejícího se českého národa. Výbor rozvinul horlivou činnost a jeho působnost den ode dne se rozšiřovala k nemalému prospěchu obecnému, ale i k závisti těch, kteří nepřestávali jej považovati za samozvaný sbor bez úředního cejchu. Svatovácslavský výbor těšil se plné důvěře vlasteneckých a svobodomyslných mužů i širokých vrstev obyvatelstva, což o úřadech neplatilo. Velikou jeho zásluhou bylo, že dovedl zachrániti pokoj a pořádek a zabrániti všelikým bouřím a krveprolitím. Jemu děkujíc, proveden velký převrat, aniž prolita jediná krůpěj krve. Ve chvílích velice povážlivých stal se prostředníkem nových myšlének, živelní silou se projevující vůle národní a zákonnosti zároveň, stal se nezbytným orgánem nového pořádku, dokud by nebyl vystřídán sněmem a se souhlasem sněmu ustanovenými orgány. Nutnost vedla i cís. a král. purkmistra i nejvyššího purkrabí, náčelníky tedy úřadu městského a zemského, aby jednali v dorozumění s výborem.

Co do jména lid zval výbor ten důsledně *„Svatovácslavským“* a jméno to bylo sympatické, skutečnosti i náladě mysli odpovídající.

Jinak zval se a jmenovitě úřady jej zvaly: *„Výbor měšťanů a obyvatelů Pražských“*, nebo *„Výbor měšťanů Pražských“* anebo prostě: *„Měšťanský*

Pohřební slavnost 17 března padlých za svobodu ve Vídni 15. března 1848.
Dle staré litografie.

výbor“. Všechna ta jména nalézáme na listinách od něho vydaných.

Ač výbor jen hlavního města, nabýval záhy platnosti i mimo Prahu. Již adresa k trůnu dávala tomu podnět, a výbor vstupoval v té

příčině ve spojení s mnohými městy. Plzeň, Tábor, Litoměřice, Písek, Nymburk, Slané, Kutná Hora připojovaly se k výboru Pražskému, žádaly jej, aby i jejich souhlasná osvědčení podána byla u trůnu a zasílaly mu adresy uznání. Jenom některá německá města obracela se přímo s adresami díků k mocnáři. Avšak s jakými adresami! Ve všech klade se důraz na království české a odnikud nevyznívá onen později

Hájí se konstituce beze vší revoluce.
Z březnových karrikatur r. 1848.

násilně z Vídně vštěpovaný německý centralism. „Liberec, věrný, pilný Liberec, druhé město šťastné Bohemie, spěchá s miliony svobodných bratrů k stupňům královského trůnu s nevýslovnou radostí a úctou vyjeviti své city . . .“ hlásá měšťanstvo Liberecké dne 17. března a v adrese Jablonce nad Nisou ze dne 18. března se praví: „Jásot vděku odráží se v našich údolích, s našich hor ozývá se volání radosti a blahořečení největšímu králi Čech, jehož otcovská přízeň prohlásila jeho národ za duševně zletilý a přerušila pásky poručnické . . . Nadšeně volá obyvatelstvo Krkonoší: „Sláva našemu králi Ferdinandovi!“

V politických věcech chápal výbor, že jenom domácí sněm a provedení státního práva může býti národnosti naší zárukou bezpečného

vývoje a života. Proto choval se zdrželivě oproti vyhlašovanému v manifestu „povolání vyslanců všech provinciálních stavů“. Vítal upřímně zásadu konstituční a všechny jiné vymoženosti, ale zamítl návrh, aby Praha po vydání nejvyššího manifestu byla osvětlena. Byl toho přesvědčení, aby se prve ukázalo, co za tím vězí a kterak ústava má ve skutečnosti vypadat. „Kdyby snad se ve Vídni zamýšlelo dáti konstituci takovou, aby stavové všech zemí pouze jen do Vídně se svolávali aneb snad o připojení Rakouského mocnářství k Německu rozhodovati se chtělo, aby se proti takovým zámyslům slavně protestovalo. Nesmíme opustiti historickou půdu naši, koruna česká (Čechy, Morava a Slezsko) nesmějí se rozpadnouti v pouhé departementy a ve spojení se zamýšlenou říší Německou, jak jí Němci rozumějí, hrozí naší národnosti nevyhnutelná smrt.“ — Odmítaje osvětlení, byl ostatně výbor i v souhlasu s vládou, která opět z obav před shlukováním pro ně nebyla zaujata.

Nádvoří Staroměstské radnice v Praze z r. 1848.
Dle akvarelu V. Morstadta v městském museu Pražském.

Schůze výborové odbývaly se stále za značného účastenství obe-

Welectěným studugjcým staroslawné Uniwersity Pražské.

Wáženj pánowé!

Nyněgssj důležité události času daly měssťanstwu Pražskému přiležitost poznati, gak welice sobě Wás, welectěnj pánowé! musj wlast nasse Česká wážiti, a gak mnoho od Wás na časy budoucj může očekáwati! Toto ohniwé swaté nadssenj pro krále a pro wlast, s druhé strany pak onen přjkladný pořádek, který se přitom od Wás zachowáwá, ukládagj njžepsanému wýboru za powinnost, Wám proto swé wřelé uznánj progewiti, i abyste přitom wěrně i stále setrwali, za to Wás wroucně žádati. A gakož gste se, wáženj pánowé! w této rozhodné době w přánj swém ráčili spogiti se přánjm a s prosbau měssťanů i obywatelů Pražských, z té přjčiny usnesl se njžepsaný wýbor na tom, abyste i Wy byli oučastni té deputacj, kteráž těchto dnů k Geho Milosti Cjsařské z města nasseho půgde, totiž tak, aby z každé fakulty, z práwnické, lékařské, filosofické i z technické, wywolena byla wždy gedna osoba, krom toho pak abyste sobě dohromady k tomu zwolili gednoho z profesorů, a gednoho z pánů děkanů, z kterékoli fakulty, podlé swého dobrého uznánj, w celku tedy ssest osob, kteréžto aby se s nassimi posly spogili, tak gakož i smýsslenjm s námi gste spogeni. Za to snažně žádáme, abyste, když nás giž nebude, co swědkowé očitj mohli wyprawowati, kterak nowé nyněgssj poměry mezi Králem a Pánem, a mezi wlastj nassj powstaly i kterak se uwedly w skutek.

Od wýboru měssťanů i obywatelů Pražských.

dne 16. března 1848.

Wogtěch hrabě Deym,
přednosta.

Prawoslaw Alois Trojan,
sekretář.

Wilém Gabler,
sekretář.

censtva. Od 16. března dostavovali se k nim i cís. král. purkmistr a representanti obecní.

Do poselstva, které by Svatováclavskou petici podalo u stupňů trůnu, zvoleni byli Petr Faster jako řečník český a dr. Josef Frič jako řečník německý. Tomuto vytknut úkol zvláště důležitý. Byltě vlastním vůdcem poselstva a tlumočníkem požadavků a potřeb národních. Připravoval se také k úkolu tomu co nejzevrubněji. Dále zvoleni JUC. Trojan, Bernard Banzet, krejčí, Martin Brabec a František Ditrich, dřevaři z Podskalí, Václav Eger, zámečník, Bedřich Ehrlich, knihkupec, Josef Halla, obchodník, František Pštros, jirchář, Josef Krug, obchodník, šl. Leopold Läml, velkoobchodník, František Reichl, soukenník, Václav Seidl, sládek na Malé straně a proslulý lidumil František Wanka a Vojtěch Vyskočil, sládci, Ant. Veit, statkář a Jan Vyskočil, mlynář. Po návrhu Trojanově schválen program o slavnostním odjezdu z Prahy v neděli dne 19. března, Při volbě poselstva hleděno také na důkladnost postavy. Jmenovitě dr. Frič vyhlédl si statečné postavy Ditrichovu, Egrovu, Fastrovu, Reichlovu, Wankovu, „aby dělali oko“ a „aby Vídeňáci před Čechy respekt dostali“. Läml a dr. Frič byli prý v poselstvu skoro nejmenší.

Po návrhu dra. Friče přijata (16. března) *adresa studentstva*, jižto ihned sestavil Karel Jaromír Erben. Student-

stvo, jak již řečeno (str. 151), se dle ní také zařídilo.

Když již se výbor (16. bř.) rozcházel, přikvapil JUDr. Faber oznamuje, že na Kundraticku, Záběhlicku, Roztocku, Počernicku, Slapsku a Davelsku, kde on jest justiciárem, sedláci se bouří a chtějí táhnout na Prahu nevědouce, co se tu děje. Shromáždění se usnesli obrátiti se k rolnictvu českému vůbec s provoláním, že poselstvo odjede 19. března do Vídně a že i na ně pamatováno jest, aby tudíž byli klidni. Jako moudří hospodáři beztoho prý vědí, že když jedva zaseto, ihned se kliditi nemůže, nýbrž že i času a božího požehnání vyčkati třeba. Ihned dáno provolání do tisku, nalepeno na rohy, rozesláno na blízká panství po rychlých poslech a stafetami od zemského presidia po všech krajích.

Arcikníže František Karel.

Jak provolání toto mělo účinek příznivý, tak *vyhláška vládní o vojenských opatřeních* v okolí pražském způsobila mnoho trpkostí, nedůvěry a zlé krve. Vykládáno to za hrozbu novému pořádku a mladé svobodě a dalo podnět k nejrůznějším pověstem.

Ve veřejných poradách výboru i soukromě jednáno o všelikých potřebách zemských a způsobu, jak by měly býti opatřeny. Jednalo se jmenovitě o vhodné osobnosti, které by novým poměrům a národnímu vývoji byly zárukou zdaru, rovněž jako panovníkovi. Jako ve Vídni, tak i v Praze panoval hluboký odpor proti kn. Windischgraetzovi jakožto vrchnímu veliteli zemskému, sympatickým za to byl podmaršálek kníže Karel Filip Švarcenberk, tehda 46letý, který jako brigádník byl v Brně, Josefově a od r. 1842 v Praze, kterou teprve v lednu r. 1848 opustil ubíraje se do Italie jako divisionář. Od něho očekávalo se vzpružení jednomyslnosti mezi vojskem a ozbrojeným měšťanstvem, zdravý smysl občanský a nepředpojatost. Veřejnost opětovně se vracela k této osob-

nosti, vidouc v ní vojevůdce téhož zrna jako v Jelačići banu a vojvodovi Šuplikcovi. Trojan poukazoval v důvěrných rozhovorech na hraběte Lva Thuna, jiní na hr. Mouřence Deyma, vrcholem požadavků pak bylo, aby mladistvý arcikníže František Josef jmenován byl místokrálem v Čechách. — V tom smyslu vyjednával také dr. Josef Frič s rytířem Neubergem. V horečném chvatu, s nímž vyřizovati musel veliké důležitosti, nechtěje ve chvílích velké politické potřeby ničeho opomíjeti, vyburcoval v pátek 17. března již po páté hodině ráno rytíře Neuberga ze spaní. Žádal ho, aby ještě téhož dne do Vídně se odebral a hraběti Kolovratovi žádosti Čechů a ostatní potřeby oznámil a Čechům dobrého přijetí vymohl. Čtyři hodiny jednal s Neubergem, předložil mu i svou řeč, kterou osloviti se chystal krále Ferdinanda. Řeč tu přeložil dostavivší se později Václav Nebeský do němčiny. Rytíři Neubergovi kladl dr. Frič na srdce, aby se zasazoval o jmenování arciknížete Františka Josefa místokrálem, o povolání Šafaříka a Exnera k vypracování školního plánu, o dosazení hraběte Mouřence Deyma za nejvyššího purkrabí, hraběte Lva Thuna za městského hejt-

Pražská národní obrana r. 1848.
Dle soudobé litografie

Pražská národní obrana r. 1848.
Dle soudobé litografie.

mana nebo druhého presidenta u gubernia a Karla Schwarzenberga za vrchního velitele.

Jak znamenitým důležitostem platilo jednání dra. Friče s Neubergem, vysvítá již z toho, že Neuberg mu slíbil, že napřed dojde k hr. Kolovratovi, jenž zbyl po pádu Metternichově jako předseda ministerstva a že Fričovi před veřejným slyšením celého poselstva vymůže tajné slyšení, v kterémž by Frič u přítomnosti arciknížat Jana a Františka Karla a císařovny Anny přednésti směl požadavky české a jich hájiti. Odpověď na adresu, dotyčně petici od poselstva podanou, měli sepsati dr. Frič, Trojan a Petr Faster. Odpověď měla hlásati, „že bude do Prahy rozepsán *sněm všech tří zemí koruny České*, k němuž povoláni budou též deputovaní z měst a od selského lidu dle okrsků krajských volení, a na němž by se stala porada o ostatních žádostech v petici obsažených i o jiných, jež by navrženy byly.“ Sněm ten měl král Ferdinand osobně za-

Oznámenj!

K pogiſſtěnj ſpogenoſti mezi wenkowem a hlawnjm měſtem pak k zamezenj možného nepořádku přjliſſným náwalem zwědawých wenkowanů, konečně k docjlenj pořádku mimo měſtſkých bran, widělo ſe zapotřebj, mimo měſta do negbližſſjho okolj Pražſkého, pak na Smjchow a do Karljna několik diwiſj gjzdného wogſka wložiti, což ſe k upokogenj wůbec w známoſt uwádj.

Od čeſkého cjſ. král. zemſkého Preſidium.

W Praze dne 16. Března 1848.

Rud. hrabě Stadion,
neywyšſſj purkrabj.

> Aby se obecnému přání občanů pražských učinilo zadost, tímto se weřejně oznamuje, že původní žádost, w ta samá slowa sepsaná, jakož w lázni Swato-Wáclawské byla přednešena, od wyslaných dne 19. Března t. l. do Wídně spolu se wezme a Jeho C. K. Milosti předloží.
>
> Od wýboru měšťanů i obywatelů pražských
>
> dne 17 Března 1848.
>
> **Wojtěch hrabě Deym,**
> přednosta.
>
> **Peter Faster,**
> zástupce.
>
> **Prawoslaw Aloys Trojan,**
> první sekretář.
>
> **Dr. Wilém Gabler,**
> druhý sekretář.

hájiti českým jazykem. Po čas jeho nepřítomnosti v Čechách měl arcikníže František Josef býti v Praze jako místokrál koruny České. Palacký měl mu býti navržen za učitele češtiny a dějepisu. Co do zahraničné politiky mělo Rakousko vystoupiti z Německa prve, než tam bude republika vyhlášena a české hranice proti Prusku a Sasku měly vojskem býti obsazeny.

Toť byly hlavní požadavky a důležité záměry, jež dr. Frič před dvorem šíře vyložiti mínil a jež tužkou na papír si byl znamenal.

Dr. Frič přivedl i Petra Fastra, jejž Neubergovi představil a který vše, zač dr. Frič žádal, jako obecné přání potvrdil. Rytíř Neuberg vzdal se již den před tím svého úřadního postavení jako zemský rada a oddal se zcela politickým potřebám velké doby. Do Vídně telegrafem oznámil, že tam ještě před deputací přijede. Když odpoledne opět se dostavil k Neubergovi, na ten čas důležitému prostředníku, zastihl tam Františka Palackého, jenž vše schválil a vřele odporučil, co dr. Frič uvedl, a Václava Nebeského. Neuberg chystal se již na cestu do Vídně, kam nazejtří ráno zavítal.

Palacký dostavil se s drem. Fričem k sv. Havlu, kde výbor téměř stále zasedal a kde horlivě se pracovalo. Teprve o desáté večer, kdy vše naléhavě vyřízeno, vrátil se dr. Frič do svého domova.

V tisících exemplářích šířila se petice Svatováclavského výboru po Praze. Od 16. března tiskla se u Haasů, v arcibiskupské knihtiskárně a jiných, šla však jako na dračku. Každý ji chtěl míti, každý ji chtěl čísti, každý uchovati si na památku. Shon po ní byl po celé dni. Výbor považoval ji v přijatém znění za úplně dostatečnou a kladl hlavní důraz na osobní jednání. Od toho dr. Frič a jiní očekávali nejlepšího výsledku. Obavy však v Praze neutichovaly, poukazováno na nebezpečí, jež hrozí centralismem, ano dokonce i německou říší a Frankfurtem, pročež na spojení Čech, Moravy a Slezska kladen zvláštní

důraz a mimo to vytknuto býti mělo co nejurčitěji zrušení roboty. Za těchto okolností rozhodl se posléze (17. března) výbor, aby k uchystané adrese připojeny byly jako součásť Svatováclavské články (Viz str. 63.) a aby o tom k upokojení myslí vydáno bylo vyhlášení. Usnesení provésti uloženo knihkupci Ehrlichovi, který také té chvíle je uvedl v skutek.

Výbor vládl také hned i značnějšími peněžitými prostředky. Dr. Pinkas položil (17. bř.) pět tisíc zl. stříbra na stůl předsednický jakožto dar hr. Bouquoi na hrazení potřeb, kupectvo podalo pak 2750 zl. stříbra, arcibiskup a někteří šlechtici též značné obnosy, celkem měl výbor hnedle 33.000 zl. stř. na své potřeby. Za svého ministra financí ustanovil šl. Leopolda Lämla. Jakožto ubytovatel deputace odejel již v pátek do Vídně bankéř Geitler. Na všech stranách zdály se okolnosti příznivé.

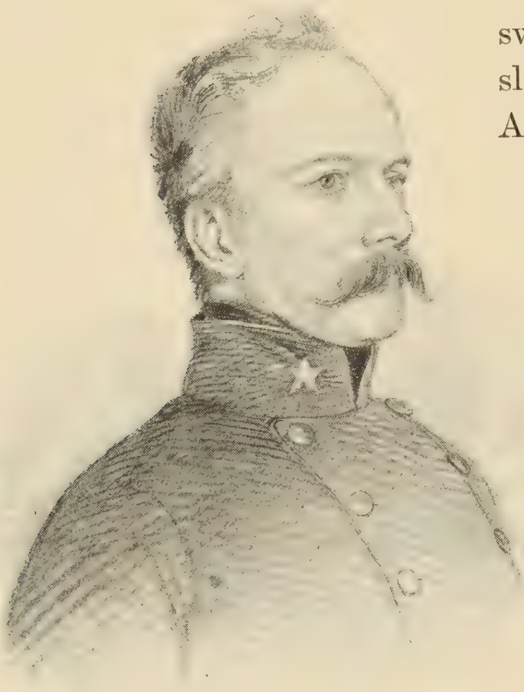
Hrabě Mouřenec Deym, v Krakově meškající, městský hejtman Pražský, ohlásil se tímto prostosrdečným listem, jenž čten byl ve výboru:

„Na veškeré obyvatele hlavního města Prahy. — Cit můj pudí mne mocně k Wám, abych s Wámi, swobodní spoluměšťané, onu welikou radosť naší krásné wlasti, wšak i také trudné nebezpečí sdílel. Powolán wšak k auřadu co městský Wáš hejtman za jiné wladaření saustawy, musím, prw než mezi Wás popílím, wěděti: zdaliž i při propůjčené Wám od nejmilostiwějšího krále swobodě mně nakloněni Jste? Protož činím na Wás otázku upřím-

Není žádná revoluce — hájí se jen konstituce.
Z březnových karrikatur r. 1848.

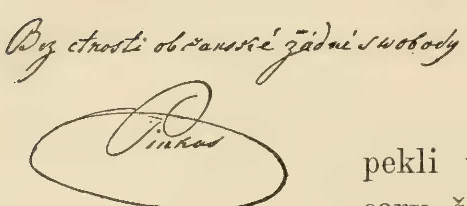
ností a prostomyslností, kteréžto nyní wíce než kdy jindy powinností jednoho každého muže jest, abyste mně smýšlení swé o tom projewili. Toliko s Waší pewnou důwěrou, toliko s Waší laskawou podporou mohu s dobrým následkem o bezpečnost Waší osoby i jmění pečovati. Ať žije náš dobrý král Ferdinand, nahraditel konstitucí! Ať žije naše krásná, swobodná wlasť! Ať žije naše ctihodná, sličná Praha! Ať žije swoboda tisku! Ať žije obecnost! Oprawdowá a věrně plněná zhauba weškerému tajemnůstkářstwí!

Moric hrabě *Deym*,
c. kr. dvorní rada a městský hejtman hlavního města Prahy.«

*

Jak patrno z toho, měl náčelník úřadu bezpečnosti v Praze více ústavního smyslu, než cís. král. purkmistr Müller. Pečuje o zachování pokoje a pořádku, rozšiřoval Svatováclavský výbor svou činnost i na *věci sociální a potřeby dělnické.* První jeho zásluhou (16. bř.) bylo, že pekaři pekli větší chléb a že pivo bylo o 2 krejcary šajnů lacinější. I nejširší vrstvy zakoušely takto prospěchů obratu. Nesnadnější bylo upraviti věci dělnické. Především šlo o tiskaře, to jest dělnictvo v kartonkách barvením a tištěním kartonů zaměstnané.

Mezi nimi panovala bída největší a jich také šosácká společnost strachovala se nejvíce. Již několikráte se vzchopili, aby si vymohli lidštější existenci, mocí však byli potlačeni. R. 1845 střílelo do nich vojsko s Poříčské brány, když v zástupech táhli pomoci hledajíce. Tentokráte stav věcí byl ještě horší. Stroje soutěž prací jejich zlevňovaly a k tomu družilo se váznutí práce vůbec. Lepší mzda obnášela

JEJÍ MILOST

KRÁLOVNA A CÍSAŘOVNA MARIA ANNA.

Dle podobizny z roku 1848.

30 kr. stříbra ($52^{1}/_{2}$ kr. n.), obyčejná dvacetník (35 kr. n.). Ani však té nebylo. Tiskaři se shromažďovali, chodili opět v zástupech, střediskem jejich byla hostinská místnost v hořejší Štěpánské ulici proti hřbitovu u kostela. Zde jednali a usnesli se o petici Svatováclavskému výboru. „Horlivá prosba na Pražské měšťanstvo od sboru tiskařského", zove se petice ta, jež končí zoufalými slovy: „Hlas náš musí již nebesa prorážet, neboť my již vidíme smrt před očima, my hledáme spravedlnost a té přece zasluhujeme, vždyť jsme lidé, s Vámi jedné vlasti synové . . . Mějte citu lidského, pomozte, neboť jsme již u dráhy nebezpečenství, doufáme, že šlechetné srdce Vaše se pohne a nám k předešlé spravedlnosti pomůžete, bychom svá řemesla dle předešlých časů provozovali a svědomitě placeni byli; my jsme s Vaší láskou spokojeni a před celým světem hlásati budeme: Sláva jim, drahým zástupcům našim; neboť oni nás před hrobem stojící k životu vrátili, otcovské ruky podali a chléb opatřili. Sláva králi, sláva vlasti, sláva jim; Bůh s námi a svatá svornost!" Byla to petice 1200 tiskařů z továren Wienovy v Císařském mlýně, Dormizerovy v Holešovicích, Schückovy na Štvanici, Epšteinovy Brandeisovy, Schimmerovy, Graseovy (u Pachtů), Řeháčkovy a Kaudrovy v Praze, Polákovy, Příbramovy a Porgesovy na Smíchově a Schückovy v Karlíně.

Výbor svěřil záležitosti ty dělnickému odboru pod správou Kolba, Ruperta a Riedla, jenž pak ještě se rozšířil. Dělnickou otázku v době těžké krise řešil jednak prostřednictvím mezi zaměstnavateli a zaměstnanými. Jako s pekaři a sládky dohodnul se s továrníky, aby žádný dělník nebyl z práce propuštěn, dále dohodl se na tom, aby všichni továrníci z Čech byli svoláni, by zmenšením počtu učedníků opatřila se dělníkům lepší výživa. „Továrníci přinesli pro pokoj hlavního města, kdež obchod více a více váznul, oběť snad největší," praví o tom repealista a člen výboru Rupert, jenž dělnickým věcem zvláštní věnoval pozornost. Jednak zasadil se výbor o to, aby každý dělník bez zaměstnání nalezl práci. Plat obnášel denně sice jen 18 kr. stř ($31^{1}/_{2}$ kr. n.) za těžší a 12 kr. stř. (21 kr. n.) za lehčí práci, avšak pomoc v nouzi byla to přec, zvláště tam, kde několik členů rodiny mohlo pracovat. Poskytování práce obmezeno však bylo jen na Prahu a obě předměstí, Karlín a Smíchov.

Další opatření, pracovní organisaci celé země věnovaná, provedl výbor *přípisem všem krajským úřadům* ze dne 20. března. Poukazuje tu.

co dosud se stalo, že opravňuje k nejlepší naději pro budoucnost, že však jest potřebí, aby na venku zachován byl pořádek, „pokud by nepřišly nejvyšší koncessí, kteréžto se očekávají, což jen tehdáž možno jest, když se ouřadové postarají o to, aby se přiměřeným způsobem dělníkům opatřila práce, i aby se jim pojistila mzda, kteráž by postačovala, by sobě zjednati mohli to, co k živobytí jest nejpotřebnější“. Proto kladl

Na pražském trhu.
Karikatura starého hospodářství.

Svatováclavský výbor všem královským krajským úřadům na srdce, aby se uchopily všech možných prostředků, jimiž by se stálá práce opatřila všem, kdož v té krajině jsou bez zaměstnání, a aby se takto předešlo všelikým nepořádkům a nepokojům.

Současně s touto akcí zřídil se v Praze *pomocný výbor paní*, hlavně manželek členů Svatováclavského výboru, kterýž si byl vytknul za účel konati sbírky a zřizovati fond, z něhož by dělnictvo bez zaměstnání bylo podporováno, dotyčně práce mu zjednávána. O milodarech dělnictvu vůbec se nemluvilo, ani tam ne, kde potřebou kázány byly udíleny. Byl to jemný cit, že jen práce muže šlechtí a také praktická

stránka, aby práce se štítící osoby nebyly snad povzbuzovány. Podnět k výboru daly jmenovitě paní Pinkasová, paní Vyšínová, paní Krugová, Plešnerová a Wolfová. Do konce března dosáhl výnos sbírek 17.000 zl. stř.

Novinkou v časopisectvu českém stal se té doby *první dělnický list*. Byl to „*Hlásník*“, jejž ve volných sešitkách počal vydávati Med. dr. František Cyrill Kampelík a který tištěn byl v dvorní knihtiskárně Haasově. Směr jeho byl mírný, obsah obranný a nikoliv útočný. Vycházel až do krvavých dnů červnových.

V sobotu 18. března učiněna poslední opatření o odjezdu. Svatováclavský výbor byl rozmnožen o značný počet členů, kteří ze středu jeho zvoleni jako náhradníci za odjíždějící, avšak ostali již plnoprávnými členy. Byli to pp.: továrník *Bärnreiter*, obchodník *Chlumecký*, dvorní truhlář *Feigl*, obchodník *Gärtner*, JUDr. *Kieman*, pekař *Khom*, knihtiskař *Landau*, kartář *Míšák*, stavitel *Novotný*, chemik *Pavel*, měšťan V. *Pštros*, dřevař *Rezek*, sta-

Hlásník.

Poučení tiskařů, řemeslníků a jiných občanů.

Wydal M. Dr. Frant. Cyril Kampelík.

Sešitek I, březen 1848, w Praze.

Zpráwa o tiskařích.

W běhu nynějších důležitých příhod, se již mnohokráte přihodilo, a my níže podepsaní jsme to na swé uši slyšeli, že se nám pokojně usnešeným tiskařům zlý, pokoj rušící úmysl připisuje, což nás w očích občanstwa we slawné Praze w podezřelost uwádí, jako že bysme skrze naše hromady (schůzky) swewolné urážky wšeobecnému pokoji působili.

My níže podepsaní tiskaři, cítíme se skrze tyto lešné, zlolající zpráwy hluboce soužení, a w naši poctiwosti uraženi. Protož se weřejné wyjadřujem, že my podobně, jako weškeré občanstwo Prahy, důležitost nynějších příhod a dějů nahlížíme, a že je třeba pokoje a pořádku skrze bratrskou swornost udržeti tělem i duší hotowi jsme wše, co w naši síle stojí, udržení pokoje a pořádku obětowati.

(Necháno we swé původnosti, jak to sama řeč doswědčuje.)

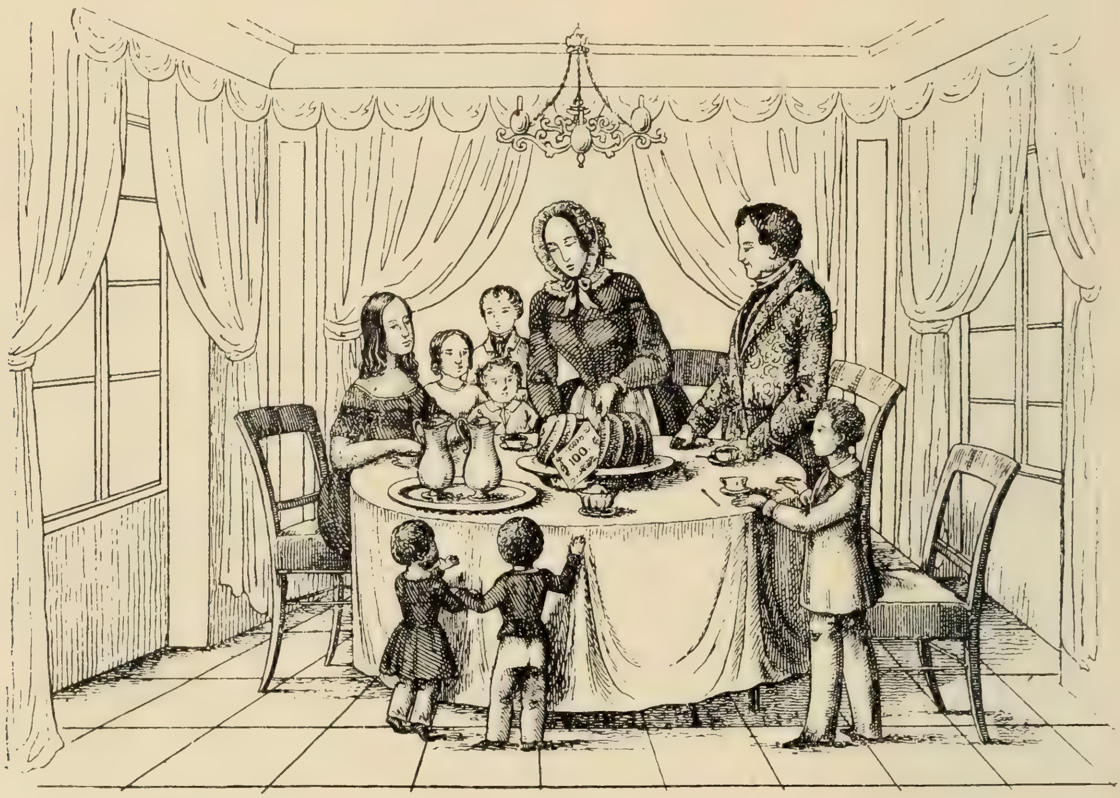
Dáno w Praze 24. března 1848.

Wlastnoruční podpisy zástupníků.

Jos. Brecha z fabriky p. Wína, w Císarském Mlýně.
Jos. Chrastil „ p. Dolmicera w Holešowicích.
Joh. Streyček „ p. Karla Schücka na Štwanici.
J. Nuszbaum „ p. Epšteina w Praze.
Jos. Zralý „ p. Brandeisa

vitel *Rypota*, JUDr. *Šubrt*, měšťan Josef *Schulz*, JUDr. *Šebek*, JUDr. Karel *Zdekauer*. Na rozích nalepena o polednách *vyhláška o odjezdu českého poselstva do Vídně*. Zarmucující však došla zvěst, že dr. Frič se roznemohl a že není naděje, aby v nejbližších dnech se zotavil.

Nenadálým onemocněním muže, jenž byl vlastním vůdcem a duší poselstva, jenž na ústní právě jednání hlavní váhu kladl a k tomu cíli všeliké přípravy měl smluveny, utrpěla věc národní citelnou ztrátu.

Ku snídaní.
Kdo to přines, pekař, sládci? — Ne, ten co dostal tu práci. —
Karikatura starého hospodářství

Veřejnost, nevědouc o tom, co vše dálo se důvěrně, necítila hned ani dosah ztráty té. Dr. Frič po mrtvém klidu předbřeznové doby, kdy jedva noviny zavadily o veřejné události, ocitoval se od 11. března ve vířivém proudu. Pracoval dnem i nocí s horečným napjetím, účastnil se schůzí, mluvil, vyjednával, chvíle nenechávaje nepoužity, byť to bylo jen k poznámkám nebo náčrtům myšlének. A tak činil za rychle se střídajících velkých změn a mocných dojmů. Okolnosti ty způsobily mu čivní chorobu, jež zastřela jeho horlivého ducha v předvečer odjezdu poselstva 18. března. Jenom naprostý klid mohl jej vyléčit a také vy-

léčil. Nestihla ostatně choroba ta jen dr. Friče, podlehl jí potom i hřmotný Eger, zaplativ ji životem, a stiženi jí byli i jiní.

Kdo by z výboru dra. Friče měl nahraditi, nebylo těžko rozhodovati. Byl to dr. *Adolf Maria Pinkas*, advokát zemský. Přes půl století bylo jméno to v Praze a jmenovitě na Malé straně chvalně známo. Pinkasové byli původem ze selské rodiny ze Sadské, která tu obývala již za dob Bělohorských a tehda pro víru i pokutována byla. V minulém století přišel do Prahy na studie Karel Pinkas, jenž byl pro movân za doktora práv a pak stal se advokátem. R. 1814 byl direktorem právnických studií na universitě a roku 1848 nejstarším z vymezeného počtu 65 advokátů Pražských. Dům pod Karlovým mostem na Malé straně (č. 515) znám byl v Praze jako Pinkasovský. Karel Pinkas jej zakoupil a učinil rodinným domem v upomínku, že jako chudý selský synek tu bydlíval a těžce život vytloukal. Adolf Maria Pinkas byl synem jeho, též doktor práv a advokát. Již v době před březnové psával do „Grenzboten“, zapovězeného tehda v Čechách listu a proslul jmenovitě svými zprávami o stavovské oposici a stavovském sněmu. Z jeho péra vyšla i podnes pro domácí naše předbřeznové sněmování důležitá kniha o sněmech r. 1847 seznamující nás i s požadavky sněmů dřívějších. Mimo to byl činným ještě Hypolit Soběslav Pinkas, syn předešlého, tehda dvacetiletý právník.

> **Oznámení.**
>
> W neděli dne 19. Března 1848 odjede ráno deputací s žádostí národu k Jeho C. Kr. Milosti do Widně; deputovaní budou prvé slyšeti tichou mši swatou u swatého Wáclawa na Koňském trhu, anebo, kdyby počasí bylo odporné, w chrámu Páně Teynském o 6. hodině ráno, a potom odeberou se do nádraží; w prwní případnosti bude b r á n a K o ň s k á zatím pro wozy zawřena.
>
> We jménu měšť. wýboru
>
> **Wojtěch hrabě Deym.**
> **Prawoslaw Trojan.**
> **Dr. Wilém Gabler.**

Dr. A. M. Pinkas byl vůdcem zvučného jména, ačkoliv za okolností vylíčených za dra. Friče nebyl náhradou. Nemohl znáti všechna ujednání, nerci-li záměry, pro něž ve Vídni teprve měla býti půda připravena. Také netěšil se dr. Pinkas sympathiím oněch živlů, kterým adresa či petice panovníkovi nezdála se přiměřenou. Dr. Pinkas podjal se úkolu svého s nemalou chutí a v Praze nemluvilo se o ničem, než

o adrese k trůnu a odjezdu poselstva, od nichž slibován si obrat v domácím politickém vývoji.

Adresa zní v úplnosti takto:

Žádost obywatelů Pražských k Jeho C. K. Milosti.

Waše C. K. Milost!

Weliké události w západní Ewropě stawí se nám jako nějaký ohniwý meteor před oči naše. Sotwa počalo toto mocné hnutí, o kterém se nám s počátku zdálo, že daleko jest, a již i strhuje sebau spolek státůw německých; wůkol hranic rakauských panuje hnutí weliké a knížata německá s *Waší C. K. Milostí* spojená, postawiwše se welikomyslně jemu w čelo, zmocnila se jeho; hnutí to křídíce e pečujíce o to, aby newedlo k záhubě.

Čas, jenž nyní nastal, jest jiný nežli jindy býwal; weliká ona mezera mezi národy a jich knížaty přestáwá, národowé shromažďují se okolo knížat swých, důwěru wzbuzujíce, o důwěru prosíce w době nebezpečenstwí.

Wěrní obywatelé města Prahy, widauce obecné toto hnutí a chtíce w králowstwí Českém prwní býti we wěrné poddanosti králi swému, i w prawdě skládají wraucí díky swé před wywýšeným stolcem *Waší C. K. Milosti* za to, že jim nebylo zabráněno promluwiti swobodně od srdce swobodné slowo k milowanému králi a Pánu swému: kéž by také bylo wyslyšeno a sprawedliwě oceněno! Daufáme w Boha i we swé dobré swědomí, že se to stane!

Spoluměšťané, krajané, bratří!

Poslušni jsouce hlasů **W a š i c h**, zanecháwáme zde mezi **W á m i** swuj domow i wšecko, co nám milého jest, abychom **W a š e** přání přednesli před wywýšený stolec našeho krále. Odewzdáwáme nyní swé rodiny i jmění swé docela i jedině pod ochranu **W a š i**, w té celé důwěře, že je tak zajisté opatrowati budete, jakož i my, co jste nám uložili, co nejswědomitěji chceme wykonati. Bez porušení i bez wšeliké změny wložíme prosby **Waše** do rukou našeho milostiwého otce wlasti, wřele budeme se k nim přimlouwati i wydáme **Wám** také z toho počet, oznamice wěrně wůbec po nawrácení swém, co a jak sme w poselstwí swém pořídili; awšak budeme touž měrou také, až se nawrátíme, od **Wás** žádati, aby se město nalézalo w témž stawu obecného pořádku, jakož je zanecháwáme. Pán Bůh s **W á m i** i s námi! Ten, jenž panuje nade králi, jakož i náklonnost a láska **Waše** budou nás prowázeti na cestě; důwěra naše obapolná bude nás sílití. Na shledanou!

W P r a z e dne 19. Března 1848.

We jmenu wyslaných:

Petr Faster.

Prawoslaw Alois Trojan.

Mitbürger, Landsleute, Brüder!

E u e r e n Stimmen gehorsam, lassen wir das Haus und Alles, was uns theuer, in E u e r e r Mitte zurück, um E u e r e Wunsche an den erhabenen Thron unseres Königs zu bringen. Wir stellen nun unsere Familien und unser Gut unmittelbar unter E u e r e n Schutz mit dem vollen Vertrauen, daß I h r sie eben so sicher bewahren werdet, wie wir E u e r e n Aufträgen auf das Gewissenhafteste nachkommen wollen: unversehrt, unentstellt werden wir E u e r e Bitten in die Hände unseres guten Landesvaters legen, warm werden wir dieselben unterstutzen und E u c h darüber Rechenschaft abgeben, indem wir den Erfolg unserer Botschaft nach der Rückkehr öffentlich — aufrichtig bekannt machen wollen; wir werden aber, wenn wir daheim kehren, auch von E u c h die Stadt in demjenigen Zustande der allgemeinen Ordnung wieder verlangen, in welcher wir selbe verlassen. Gott mit E u c h wie mit uns! Der Herr der Könige und E u e r e Liebe wird uns geleiten, das gegenseitige Vertrauen wird uns starken. Auf's Wiedersehen!

P r a g, den 19. März 1848.

Im Namen der Deputirten:

Peter Faster.

Prawoslaw Aloys Trojan.

»SLÁVA KRÁLI! SLÁVA KONSTITUCI!«
Proklamování konstituce v Plzni dne 17. března 1848.

Nowé nám neobyčejné jest toto dobrodiní wysokého powolení; nebudau-li slowa naše dosti důstojně wolena, bude-li se zdáti obsah prosby naší, že by wystupowal z míry skromnosti, račiž otcowská dobrotiwost wznešeného Krále našeho nám to milostiwě prominauti.

Dwa rozdílní národowé přebýwají w požehnaném králowstwí Českém, ježto jest perla koruny Císařské Milosti Waší; jeden národ, kterýž jest *půwodní a má prwní práwo k zemi a ku králi swému,* byl potud zdržowán ode wzdělávání sebe i od užíwání stejného práwa ústawy takowými, kterěžto neukazujíce se sice zjewně nepřátelsky, aniž přímo národnost odjímajíce, wždy předce podlé powahy swé k tomu směřují a za wyminku požíwání práw občanských pokládají, aby se národnost *půwodní Česká* w jistém ohledu zapřela a odložila.

Swobodné rozwíjení se obau národností, České i Německé, kterěžto, jsauce osudem spolu sjednoceny w Čechách přebýwají, stejné jich snažení k cíli wyšší wzdělanosti bude oba národy sílití, oba spolu bratrským swazkem pojiti i powede oba dwa ke štěstí.

Příčina, že země Česká posud ještě stupně toho nedosáhla, aby se mohla pewně opříti nynějším nebezpečným událostem, tato příčina náleží mezi následky dosawádního rozdělení a *přewahy řeči německé* w zákonech a we zpráwě zemské.

Ne toliko pauhé snášení, ale postawení obau národností na stejný stupeň a pojištění toho wýslowným zákonem může jedině znowu založiti a upewniti moc a welikost země České, i také oba dwa národy auže spojiti se swým panujícím kmenem.

Pojištění wšak tohoto wznešeného, každému wlastimilu, buď Čech nebo Němec, swatého následku neleží toliko v tom, aby se vzdělávání řeči jenom trpělo, ale w tom, aby se stala podstatná změna w dosawádních ústawech, aby hráze mezi knížetem a národem překážející byly zrušeny, aby bylo obecně a w dobrém úmyslu dowoleno vyučování národu školami a spisy: takto jen bude moci býti položen základ ke štěstí národnímu, ke společnému působení obau národů pro Boha, Krále a Wlast.

Čím swětlejší jest lidu rozum, tím otewřenější a bezelstnější jeho důwěra, a na této důwěře založena láska jeho ku králowskému swému Pánu, tím wznešeněji a ušlechtileji působí tato láska — tento základ štěstí každého státu — opět na lid a národ.

Wysoce milowaný Pán a Král náš ať wí, ať pozná beze wšeho prostředkowání a beze wší ujmy, co národ sobě žádá a oč prosí, totiž aby mu byla dána *weřejnost we wšem a ku prospěchu wšech;* w této spolu se swobodným a nezkráceným wyučowáním leží weškerá jistota. Této swaté jistoty abychom dosáhli, osmělujeme se we wší poddané wěrnosti i w důwěře jako k milostiwému otci swému, Waší Kr. Milosti k sprawedliwému posauzení a uwážení s poníženosti předložiti tato přání, ježto nám wnukla láska k wlasti i wěrnost Pánu a Králi swému.

1. Aby pojištěna byla *národnost Česká* we wšech zemích ku koruně České náležitých i aby obě řeči Česká i Německá w dokonalau rownost mezi sebau we spolek byly postaweny i práw stejných aby požíwaly jak we školách tak i v auřadech.

2. Aby České zřízení zemské podle potřeby času bylo změněno a rozšířeno pod jistotau takowau, aby záležitosti měst i okršků wenkowských zastupowány

byly swobodně wolenými wyslanci, i aby swazek mezi Čechy, Morawau a Slezkem byl utužen pospolitými stawy těchto zemí, kteří by každého roku společně míwali shromáždění.

3. Aby powoleno bylo samostatné, komunální čili obecenské zřízení zemské, tak aby osoby magistrátní i představení wšech obcí swobodně býwali woleni, pak aby byla auplná weřejnost weškerého jednání w záležitostech obecních. Též aby se učinily dokonalé času přiměřené oprawy w poměrech selských.

4. Aby bylo uwedeno weřejné i austné jednání konečné w řízení ciwilním i trestním jakožto přechod k řízení saudnímu *docela* weřejnému.

5. Aby byla swoboda tisku, obmezena jedině stáwajícími trestními zákony, kteréžto by se měli we příčině swobody tisku změniti a národním zastupowáním pojistiti.

6. Aby byla powolena swoboda wyznawačům každého náboženstwí.

7. Aby byla pojištěna bezpečnost osobní proti wšelikému libowolnému zatýkání; ustanowíc zákonem wýminky, pod kterými toliko může zatknutí býti nařízeno.

8. Aby se dosazowaly na auřady jen osoby takowé, kteréž obau jazyků w zemi obyčejných jsau stejně a úplně powědomy.

9. Aby byla nařízena powinnost ke zbrani obecná, a ti, kdož budau powinni, aby se k tomu ustanowowali losem; krom toho aby bylo zřízeno we městech wojsko měšťanské, jakož i na wenku stráž okresní.

10. Aby se zmírnila a poznenáhla docela zrušila daň potrawní tím způsobem, by z toho hned byly propuštěny aspoň wěci k zachowání žiwota nejpotřebnější; pak také aby byl oprawen zákon tax i kolků w ten způsob, aby při tom byl ohled na jmění, na které se tato daň má uložiti.

11. Aby byli učitelowé jak čeští tak němečtí napřed důkladně sami wyučeni a wzděláni, pak aby se jim wyměřil dostatečný i slušný plat, aby se i na gymnasiích wyučowalo wěcem skutečně a realně platným; na universitách pak aby byla auplná swoboda we wyučowání.

Tyto u wěrné poddanosti Waší Král. Milosti nyní přednešená přání a prosby upewní — jakož daufáme i Boha za to žádáme, jenž osudem swěta wládne — swatý swazek mezi knížetem a národem, ušlechtí w blahodějném působení národ, powznesau podle powahy času jeho smýšlení, naprawí jeho úsudek o powinnosti a práwě, posilní jeho naději, lásku i wíru we wše to, co swatého jest; wšecky pozůstatky starých časů zatmělých zmizí a přijdau w zapomenutí, co dnes ještě mylně platilo za přednost, ztratí swau cenu i poraženo bude bleskem swatých darů prawdy, osobní důstojnosti a pojištěné důwěry; i otewrau se nezčíslní pokladowé země; jeden a týž směr i cíl naplní nadšením weškeré mezi sebau we spolek w rownost uwedené i zpřízněné obecenstwo, cíl totiž, abychom mocně a pewně stáli pod císařskou korauhwí Rakauskau.

Cit národní, hrdost pro wlast, i pro swého krále, zušlechťuje národ a činí jej nepřemožitelným nepříteli každému, budiž od z á p a d u nebo od w ý c h o d u.

Wše s Bohem, Císařem a Králem naším, takowé jest heslo naše w swatém nadšení.

Král a Pán náš widí wěrná srdce naše, Král a Pán náš nehorší se pro swobodu slowa; bylotˇ míněno wěrně, upřímně a neukrytě; w celé té důwěře oddaného srdce prawíme: Jinák učiniti jsme nemohli!!

Krasopisné provedení na pergamenu a vazba petice opatřeny již dříve. Desky v červeném hedvábu měly na jedné straně vyzlaceného českého lva a na druhé říšského orla. Ozdobně vázána byla i petice studentská (požadavky její viz na str. 92.) V skvostných deskách při pojeny i adresy Táborská. Kutnohorská. Nymburská. Písecká. Litoměřická a jiných měst, jež Pražské dodávaly význam projevu celonárodního.

Hrabě Lev Thun.
Dle soudobé podobizny.

Čechy probouzely se k novému životu. *V Plzni*, odkud hned v první chvíli byl došel souhlas s Pražskou peticí, rozlétla se rychlostí blesku 16. března zvěst, že udělena byla konstituce. Nazejtří 17. března o desáté hodině dopolední bylo slavnostní vyhlášení nejvyššího manifestu. V prostorné, historicky památné radní síni, bohatě vyzdobené trofejemi válečnými z čtyř století, jmenovitě z války třicetileté a starou zbrojí chrabrých Plzeňských, shromáždili se místní duchovní a profesoři s arciděkanem Antonínem Hlavanem v čele, úřadníci krajští a městští s krajským hejtmanem hrabětem Karlem Rothkirchem, důstojníci městského ostrostřeleckého sboru s majorem Vankou, vojenští důstojníci s generálem hrabětem Wallmodenem a representací měšťanstva. Cís. kr. purkmistr Martin Pokorný, zasloužilý vlastenec plzeňský, (jemuž později vděčné měšťanstvo postavilo pomník) předstoupil s listinou v ruce a oznamoval, co

se bylo událo, dokládaje, že pozval přítomné, aby obcovali historicky znamenité chvíli vyhlášení manifestu, který znamená počátek nové doby. Potom vstoupil purkmistr s hosty na balkon z radní síně na náměstí vedoucí. Celé prostranství pod balkonem od radnice (památníku to renaissance české 16. věku, zbudované na místo starší ještě gothické radnice, jejíž stopy uvnitř dosud patrny) k chrámu sv. Bartoloměje, mohutně svými gothickými tvary do značné výše se nesoucímu, vyplněno bylo občanstvem plzeňským. Byly tu pořádky a sbory, studující piaristského gymnasia a zástupy obecenstva, mužů i žen. Povýšeným hlasem zvěstoval purkmistr napřed česky a potom německy nejvyšší manifest tisícehlavým zástupům, jež propukaly v jásotné volání: „Sláva králi! Sláva konstituci!“ Martin Pokorný byl dojat tou měrou, že slzy radosti vytryskovaly mu z očí, chvílemi se zajíkal nemoha mluviti a delší chvíle oddechu potřeboval, aby pokračoval. Vojenská stráž před radnicí stála za čtení ve zbrani vzdávajíc čest a když dokončil purkmistr, zavířily bubny generálmarš, v radostné volání obecenstva hlaholily zvony všech chrámů plzeňských a hřímaly rány z moždýřů na druhé straně náměstí za kostelem postavených. S vysoké, štíhlé, daleko široko po krajích Radbuzy, Mže, Úhlavy a Úslavy se rozhlížející věže arciděkanského chrámu zavlál velký červenobílý prapor a jako na povel vztyčeny červenobílé prapory na radnici, domech, na náměstí a v okolních ulicích.

V průvodu odebrali se pak účastníci z radnice, studující a školní mládež s učiteli do chrámu, kde arciděkan za asistence četného duchovenstva zpíval slavné Te Deum, „že okovy dvousetleté poníženosti se rozlomily“, jak praví plzeňský měšťan František Denk v Havlíčkově „Včele“.

Večer bylo v Plzni všeobecné osvětlení, při němž jmenovitě radnice zářila množstvím světel, mezi nimiž vlál velký červenobílý prapor s nápisem: „Sláva našemu konstitučnímu králi Ferdinandu V!“ Do večera vztyčeny všude v oknech i ze střech prapory národních barev a na kloboucích, čapkách a kabátech objevily se kokardy. Mnoho transparentů s nápisy „Rovnost a volnost“, „Sláva králi“ a j. zářilo v oknech. Studující zpívali před lyceem a povolávali slávu králi, prof. Smetanovi, prof. Spudilovi a j. Hudba táhla městem ke krajskému úřadu, generálu Wallmodenovi a purkmistru Kopeckému, studenti uspořádali zastaveníčka měšťanům Peithnerovi, Guldenerovi a Šíblovi. Spolu

podepisována adresa, aby k pražské připojena byla. Dne 18. března podepsalo ji veškero měšťanstvo. Téhož dne sloužena slavná mše, k níž vytáhla posádka na náměstí, ostrostřelci a studující defilovali a zpívána královská hymna. Měšťanstvo a vojsko podávalo si ruce a bratřilo se.

Jako v Praze, tak i v prvním po Praze městě Plzni rázem vystoupila česká národnost v popředí Co do národnosti panovala snášelivost co nejrozsáhlejší a Němci stejně s Čechy horlili pro platnost práv koruny České. Jako v Praze, tak zřizována hnedle i v *Plzni národní garda.* Za nedlouho bylo jí šest setnin. Majorem a velitelem byl Vilém Peithner, doktor chemie, a jeho pobočníkem Jan Hohnenkamm, setníky byli J. Ign. Klotz, Med. dr. Škoda, ryt. Merkl, Med. dr. Maschauer, J. Bubník a Vojt. Haessler. Známý později starosta Frant. Pecháček byl s drem. Adlerem poručíkem v setnině Maschauerově. Adolf a Petr Feyerfeilové, Václav Houška, Ignác Pytlík, byli s jinými desátníky v setnině Merklově.

Ve všech městech probouzel se takto národ k životu, všude oslavováno prohlášení ústavy průvody, osvětleními, zpěvy, radostným jásotem a připojováním se k velké organisaci národní. Zprávy rozeslány byly z Prahy po štafetách, ježto telegrafní spojení bylo ještě velice obmezeno. Do *Slaného* došla první zvěst 16. března večer a ihned bylo město osvětleno, zvoněno všemi zvony, stříleno z moždýřů. Do *Jičína* přinesl první zprávu postillon v noci na 17. března, ještě v noci bylo celé město na nohou a za nedlouho přijel i rychlý posel z Prahy od hr. Stadiona s českými a německými oznámeními. Druhý den byl den slavnostní; střelecký sbor a pořádky uspořádaly večer pochodňový průvod a za zvuků „Kde domov můj“ připínány bílé kokardy na význam, že království dosáhlo ústavnosti, aniž prolita krůpěj krve. Do *Písku* stihla štafeta 17. března a téhož dne do *Strakonic.* Všude týž mocný dojem a velké oslavy. V *Mladé Boleslavi, Chrudimi, Kouřimi, Berouně,* v *Budějovicích* účastnily se průvodu všechny vrstvy obyvatelstva a zapáleny radostné ohně. Podobně znějí zprávy z jiných měst a míst. Avšak i v místech zněmčilých nebo zcela německých jako v *Litoměřicích, v Teplici,* v *Karlových Varech,* v *Chebu,* v *Marianských lázních,* v *Broumově,* v *Cvikově* a j. vztyčovány prapory a připínány kokardy červenobílé. Nikomu nenapadlo, že by království české mohlo znamenati neprospěch Němcům. V *Jablonném* o hostině od střeleckého sboru a měšťanstva uspořádané slaven „vysoce drahý dar našeho krále“ a vy-

Březnová allegorie.

nesen přípitek našemu královskému domu". V Teplici shromažďovalo se 24. března občanstvo k slavnosti právě, když přijel tam kočár s kn. Metternichem. Shluknuvší se kolem lid hrozil mu pěstmi. Metternich jel až do Běchovic po železnici ze svého skrytého zátiší a vyhnuv se Praze, dal se v kočáře přes Zdiby k hranicím. Z Teplic ujížděl rychle dále na hranice.

Na všech stranách slavena ústavnost v zásadě prohlášená, všude projevována upřímná radost a důvěra. Jen rolnictvo ostávalo dosud ztícha, pro ně platila dosud robota a patrimoniální vláda. Avšak i jemu hodina spásy se blížila a s toužebností čekalo, co nový obrat mu přinese a poselstvo okázale do Vídně vypravené mu vymůže.

VIII.

České poselstvo k trůnu.

Devatenáctý březen r. 1848, neděle a spolu hod Svatojosefský, byl velkým dnem pro Prahu. Dlouho před úsvitem bylo vše na nohou; nedávno zřízené národní gardy a studentské kohorty shromažďovaly se k prvému dostaveníčku, tolikéž hasičský sbor; měšťanské ozbrojené sbory ještě za šera vytáhly s hudbami ze svých stanišť na Hradčany. Členové poselstva do Vídně k mocnáři, členové výboru Svatováclavského, zástupcové obecní, akademický senát a různí hodnostové sjížděli se na radnici. České poselstvo opouštělo ráno Prahu a těm, kteří je vysýlali, záleželo na tom, aby se tak stalo způsobem co nejslavnostnějším, aby již zevní lesk a všestranné účastenství ukazovaly, že jest to poselstvo nejen občanů Pražských, ale celé země a celé koruny. I německé listy nazývaly je také „poselstvem koruny České.“

Když potom jasné paprsky nestálého březnového slunce rozplašily ranní mlhy, ukázala se Praha v červenobílém svátečním rouše. Červenobílé prapory vlály s domů, červenobílé kokardy zdobily prsa

a klobouky mužů a žen, jižto v zástupech, i ze vzdálených částí města táhli ulicemi. Střediskem tak ranního slavnostního ruchu byl Koňský trh a zde socha sv. Václava. Kolem sochy rozpnuta byla hvězdnatá nebesa a pod nimi vše bohatě ozdobeno. Před sochou pak prostíral se mohutný stan, nad nímž vlál velký červenobílý prapor a pod nímž upraven byl oltář a vše potřebné k službám božím přihotoveno. — S domů chvojí ozdobených vlály prapory a otevřená okna byla přeplněna úsměvnými tvářemi paní a pánů. Veřejné mínění upokojeno bylo i ujištěním v novinách, že kn. Windischgraetz, za stejně nebezpečného jako Metternich nepřítele svobody a lidu považovaný, v Praze není.

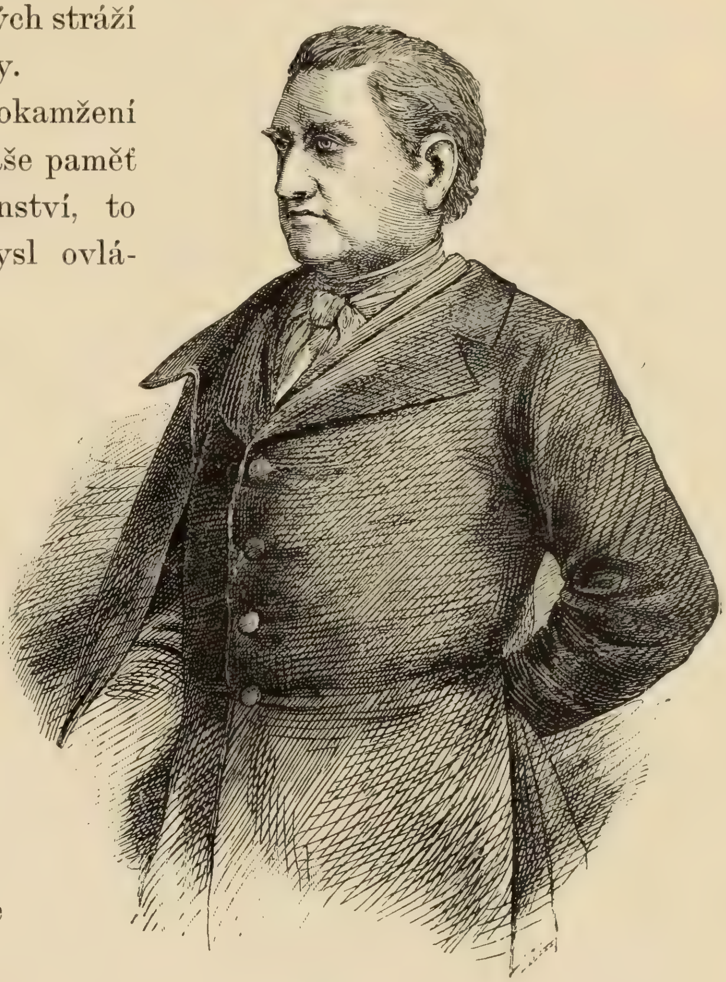

Znak prvního spojence Prahy, vždy věrné Plzně.

O 6. hodině ranní přicházely kohorty studentské a gardy národní na Koňský trh. Pozdravovaly se po vojensku a vítaly, tasíce šavle, jimiž navzájem břinkotně zvonily. Jásotu nebylo konce. Studentská legie pod starým legionářským praporem z r. 1809 utvořila řady na Koňském trhu, gardy v Jindřišské ulici, Panské, v Kolovratské třídě (nyní na Příkopě) a Hybernské ulici k státnímu nádraží, jedinému tehda v Praze. Po šesté provázen od měšťanských sborů jízdního, granátnického a ostrostřeleckého, objevil se na Koňském trhu zlatý kočár knížete arcibiskupa Aloisa Schrenka, za nímž jely kočáry s čtyřmi kanovníky a duchovními. Studentstvo a gardy vzdávaly čest a arcibiskup žehnaje na vše strany vystoupil u sochy sv. Václava a uvítán od družiček s červenobílými kokardami, vešel do stanu. Té chvíle rozevřely se opět zástupy a přicházelo poselstvo, Faster, dr. Pinkas a Trojan v čele, za nimi ostatní. Ná-

sledoval Svatováclavský výbor, akademický senát zástupcové obce a magistrát, besedy a jiní hodnostové. Proslulý již tehdy hudební skladatel Jelen se sborem svým zaujal místo v stanu, kde provedl zpěvní část mše, kterou sloužil kníže arcibiskup s asistencí kanovníků a jiných duchovních. Poselstvo a Svatováclavský výbor a rodiny jejich měly vyhražené čestné místo před stanem, prostřed čestných stráží měšťanských sborů a gardy.

„Čechové! takového okamžení nebylo ještě v Praze, co vaše paměť stačí; to všeobecné účastenství, to nadšení, které každou mysl ovládalo, poskytovalo pohled vznešenější nežli naše srdce snésti může," tak praví „Květy". „Ranní hodiny dnešního dne posvěceny byly slavnosti nejnárodnějšího rázu," čteme v „Bohemii". „Kdyby kroje na novou Prahu nepřipomínaly, byli bychom se mohli cítiti v staré Praze 15. věku. Tak ryze česká byla ta slavnost."

Martin Kopecký,
cís. král. purkmistr plzeňský r. 1848.

„Hospodine pomiluj ny," zanotoval posléze Jelenův zpěvácký sbor. Faster a Trojan přistoupili k arcibiskupu se žádostí, aby požehnal petici a poselstvu. Což když se stalo, arcibiskup svlečen z ornátu předstoupil a provolal: „Ať žije král! Sláva konstituci!" Hromovým hlasem odpovídali tak třikráte zástupové. O sedmé hnul se průvod Jindřišskou ulicí k nádraží. Napřed táhly oddíly národní gardy a měšťanských sborů, potom čeští spisovatelé, měšťané, duchovní, načež následoval Jelenův sbor, jenž zpíval chorály „Svatý Václave, vévodo české země" a „Ho-

spodine, pomiluj ny". Potom kráčeli po dvou členové poselstva. Všicci byli černě oděni, s bílými vestami a bílými nákrčníky a s červenobílými šerpami, vroubenými černožlutými třásněmi na znamení, že Čechy a česká koruna trvají pevně při Rakousku. Faster a Trojan ubírali se podle sebe, Faster s peticí Pražskou, Trojan s Litoměřickou, Kutnohorskou, Nymburskou, Píseckou a jinými. Potom kráčeli poslové university se svou peticí a dále členové výboru Svatováclavského. Družičky, jež každého člena poselstva ozdobily květinami, a rodiny poslů měly čestnou stráž studentskou. Národní gardy a nepřehledné zástupy opět následovaly. Průvod provázely pohyblivé řady měšťanského jízdectva a Konkordie.

„Sláva! Vivant! Šťastnou cestu! S bohem!" ozývalo se ze zástupu z přeplněných oken a

S Bohem na cestu do Wídně

slawnému wyslanstwu koruny České!

Dáno od výboru Měšťanské Besedy w Praze, dne 19. března 1848 w 6 hodin ráno.

Měšťané, bratři!

Bůh prawdy, prawa a swětla prowázej Wás k našemu králi, milowanému Ferdinandowi! Sedm milionů obywatelůw koruny České na Wás swou naději zakládá. Občanstwo staroslawné Prahy kolem shromážděné, se stísněným srdcem, s duchem po prawdě a prawu prahnoucím wás očekáwati bude.

Pomněte, páni občané a bratři wyslanci, že Praha a s ní občanstwo celé koruny po sprawedlnosti we hlubokosti duše swé rozníceno jest. Pohráwání, prodliwání, pouhé těšení by welké neštěstí na nás i jiné národy, s námi w jedné říši spojené, uwalilo: před čímž nás Bůh uchowej!

Našemu králi a císaři slawné společné říše uctiwě, awšak mužně a bolestně předneste tužby zasloužilého a dlouho upějícího národa, naše srdce jemu otewřete, naše rány mu okažte, aby je swou spanilomyslností zhojil. Spása nás wšech a našeho potomstwa Waše srdce k hrdinstwí pro prawdu a práwo podněcuj, spása společné říše k wytrwalosti Wás posiluj. Bouřlivá je přítomnost: blahodějnou budoucnost a bezpečnost její proti náwalům na mrawní síle a důstojnosti národůw stawěti pečujte. Nebo Wy znáte občanstwo a jeho dáwné naděje.

O, hluboce cítíme, že Wám welkou sice, awšak také slawnou úlohu dawáme. Jako Wyšehradská skála pewnou důwěru k Wám máme, že Wás nikdo ničím nezmate. Naopak Wás ubezpečujeme, že nosíce Wás w srdcích swých, doma v nepřítomnosti Waší we swornosti, v pořádku jako jeden muž zůstaneme, až se náš osud rozhodne. Bůh je swědek, že mrawní, tiší, poctiví, swému slawnému, u pramenu sw. Wácslawa swobodně wolenému wýboru města Prahy we wšem poslušni budeme, abyste spokojenou mysl měli, a náš král Ferdinand se z nás radowal. Upřímně se Wám wyznáwáme, že w tom jedině sláwu hledáme, abychom s námi spojeným národům bohulibý příklad dali, že se narowhání hrozných wěcí bez břinkotu zbraně, bez wraždění a hanobení člověčenstwa wykonati dá. Slowem daným se Wám ke wšemu tomu zawazujeme, aby Waše jasná mysl a šlechetné srdce ničím zmítány a s nastoupené cesty swrženy nebyly. Wůbec wědomo, že slowo dané našich hrdinských pradědů nad přísahu a úpis od okolních národů se wážilo, a my jsme jejich dle ducha znowu narození potomci, a že tomu tak, činem oswědčíme.

S Bohem! Hospodin národůw Wás prowázej, ostříhej a žehnej Waše kroky. Na sbratřené Morawě, po její půdě jedouce, wšech občanů a bratrů od nás srdečně pozdrawujte, a wšech statečných w naší Wídni jménem našim bratrsky líbejte. Dobrému králi, našemu Ferdinandowi, wyřiďte naši úctu a lásku, že on je náš a my jeho.

Kníže arcibiskup Pražský Alois Schrenk
provolává u sochy sv. Václava slávu králi a konstituci.
(19. března 1848)

se všech stran máváno bílými šátky. Před nádražím seřadily se potom měšťanské sbory, národní gardy a postavili hasiči. Když poselstvo vstoupilo do čekárny případně vyzdobené, očekávala ho tu již četná společnost, jmenovitě zástupcové besedy. Jelenův sbor zapěl „Vše jen ku chvále vlasti a krále," načež farář od sv. Jindřicha udělil shromážděným církevní požehnání. Jménem Měšťanské besedy prosloveno slovo na rozloučenou, načež Trojan od-pověděl krátkým prohlasem. Jak slovo ono tak prohlas ten rozšířeny byly hned v tisících výtiscích. (Viz str. 196. a str. 184.) O čtvrt na osmou vypraven dle úmluvy jako kurýr „samotah" (lokomotiva), ozdobený v předu velkým českým lvem, červenobílými prapory a chvojovými věnci. Opatření to mělo za účel zvěstovati všude cestou, že poselstvo k trůnu se blíží. Podobně ozdoben byl zvláštní „tah" (vlak) prapory a věnci. Když poslové vstupovali do vlaku, zasypáni byli kvítím od paní pražských. Vše tlačilo se k vlaku. „S bohem! S bohem! Vraťte se s šťastnou pořízenou!" ozývalo se ze všech úst. Hudby před nádražím hrály a od zástupu k zástupu neslo se volání. Tisícové obecenstva stáli na baštách nad nádražím a na rozsáhlém hradebním podjezdu, pod jehož klenbami vlaky z uzavřeného obvodu pražského projížděly. Zvolna hnul se vlak a za volání a mávání šátky a klobouky pohyboval se branou podjezdní k Žižkovu. Teprve když nadobro zmizel za vrchem tím, zdvihly se zástupy a tlačily se do Kolovratovy třídy, aby tu byly přítomny novému divadlu, defilování měšťanských a národních gard.

Josef Vojtěch Sedláček,
profesor a vlastenec plzenský.

Tak i cesta Čechami svědčila o probudilosti a účastenství lidu.

Zvolna hnul se vlak . . . (Str. 199.)

Již první depeše oznamovala, že české poselstvo na všech místech a jmenovitě ve všech stanicích co nejslavnostněji a s opravdovým nadšením bylo přijato a deputace okolních měst a vesnic pozdravit je přicházely. Po stranách dráhy řadili se nepřetržitě zástupové svátečně oděných a namnoze již národními barvami ozdobených venkovanů, oznamuje účastník poselstva. Hudební sbory hrály národní hymnu, nejradostnější dojem jevil se ve všech tvářích. Mnozí přijeli z daleka, jak z množství vozů u stanic a tratě bylo patrno. V Běchovicích podalo členům poselstva děvčátko na stříbrném talíři čerstvé myrtové ratolístky, známí tlačili se k vozům a tiskli poslům ruce. Z Poděbrad očekávala poselstvo deputace s národní korouhví a oslovila je dlouhou řečí.

V Kolíně vítáno poselstvo střelbou z hmoždířů, v nádraží stály pořádky řemeslné se svými prapory a zástupy lidu. Velký počet byl tu i přespolních, jmenovitě rolnictva z okolí. Zde zastoupena byla i Kutná Hora s okolními obcemi. Řečník kutnohorské deputace v nadšené řeči ujišťoval, že všicci odhodláni jsou vydobytou svobodu krví a životy brániti. Předstoupila i obec židovská a podala poselstvu adresu, kterou přistupuje k adrese Pražské. Řečník poukázal, že židovstvo vítá jitřenku nové doby, která vzešla národu, jehož i židé jsou členové a s nímžto prožili doby slávy i úpadku. Faster odpovídal dokládaje, že svoboda jest slunce, které všem stejně svítí. V Pardubicích opětovaly se po-

dobné výjevy. Za střelby z hmoždířů přijížděl vlak, duchovenstvo, magistrát, cechové s prapory vítali poselstvo. „S obzvláštní radostí pozdravili jsme jednoho ze staré vlastenecké obrany, našeho milovaného dra. Pichla, kterýž deputaci až do Třebové sprovodil,“ dokládá zpravodaj o cestě. V Přelouči vítali poselstvo c. kr. purkmistr Václav Soukal, měšťanstvo a okolní obce. V Zámrskách připraven byl oběd, při němž nadšené přípitky králi, vlasti a národu s jásotem byly vítány od četně shromážděného měšťanstva Vysokomýtského. Ačkoliv cestou ze Zámrsk spustil se prudký dešť, přece jako dosud všude bylo „tisíce sedláků, deputací pohraničních měst, všude plesání, které se vidět musí, nemohouc popsáno býti.“ U Choceňského nádraží u vstupu do tunelu vzpomenuto upřímného vlastence a mecéna, známého z Průmyslové

Její Milost královna a císařovna
MARIA ANNA,
choť krále Ferdinanda Dobrotivého.*)

*) Tím budiž opraveno nedopatření na str. 177, kde záměnou cliché zařaděn portrét arcikněžny Sofie, matky císaře a krále Františka Josefa I., místo portretu královny Anny.

Wčela wychází w Auterý a w Pátek. Předplácí se w nowinárně čtwrtletně 45 kr. stř.

WČELA.

Na c. k. poštách se předplácí půlletně 2 zl. stříb., a s obálkau 2 zl. 24 kr. stříbra.

Číslo 24. W Praze, w pátek 24. Března **1848.**

Jak prawí telegrafická zpráwa, byla naše deputace we Wídni dne 22. t. m. od J. M. C. krále českého srdečnau českau řeči přiwitána.

Die Schriftsteller Prags haben durch die in den gestrigen Zeitungen gegebenen Erklärung ein schönes Beispiel der Einigkeit und Eintracht gegeben, und man kann nur mit Dankbarkeit ihren einstimmigen Beschluß ehren, nach allen Kräften beizutragen, die volle Eintracht zwischen der deutschen und böhmischen Bevölkerung zu erhalten und zu befestigen.

Die Literaten sind berufen, durch die Macht des Wortes zu wirken — lasset nun von unserer Seite die Macht der That nachfolgen!

Durch die uns verliehene Constitution sind wir Alle, zu welchem Stande wir auch gehören, und welche Zunge wir auch sprechen mögen, Brüder geworden; es falle jede Scheidewand, die uns trennte, und das Band der Einigkeit umschlinge uns fest.

Nur durch Eintracht, inniges Zusammenhalten, Ordnungsliebe, Ruhe und Mäßigung können wir beweisen, daß wir der Freiheiten würdig sind, die uns geworden

Für alle Klassen der Bevölkerung ist die verliehene Konstitution ein kostbares Gut, für alle Stände ist es heilige Pflicht, zu deren Schutze und Erhaltung mitzuwirken.

Kein Mißtrauen erfülle daher unsere Brust, — Vertrauen auf den Monarchen, Vertrauen auf unsere Brüder, Einigkeit und Eintracht sei unser Losungswort!

Laßt uns zu unsern Beschäftigungen zurückkehren, Gewerbe und Handel ihren gewöhnlichen Gang gehen.

Beschwichtigen wir die fieberhafte Aufregung, die uns diese Tage bewegte, und laßt uns mit stolzem Bewußtsein des errungenen Gutes in unserer Brust — die Entwickelung der uns geschenkten Institutionen verfolgen!

Die Intelligenz hat uns das schöne Beispiel gegeben — laßt uns ihrem Rufe nachfolgen!!

Prag, am 24. März 1848.
Vom k. k. böhm. Landespräsidium.

Stadion m. p.

Spisowatelé Pražští dali jsau spisem we wčerejsích nowinách uweřejněným krásný příklad jednoty a swornosti, a s wděčnosti musíme uznati a ctíti jednohlasný aumysl jejich, že se chtí wšemožně k tomu přičiňowati, aby se auplná swornost mezi českým a německým obywatelstwem zachowala a upewnila.

Spisowatelé powoláni mají, aby mocí slowa púsobili — následujme my s mocí činu!

Konstitucí nám udělenau stali jsme se wšichni, jakého stawu a jazyka koli, bratřími: zboř se ona děliwší nás zeď a swazek jednoty spojuj nás pewně we spolek.

Swornosti, pewným dohromady držením, uklidnosti, pokojem a mírností jediné můžeme dokázat, že jsme hodni swobod, jichž se nám dostalo. Wšechněm třídám obywatelstwa je udělena konstituce, drahocenný poklad, na wšechny stawy záleží swatá powinnost, hájiti a zachowati ji.

Nebuď tedy nedůwěry w prsau našich — důwěra w mocnáře, důwěra w naše bratry, jednota a swornost buďiž naše heslo! Wraťme se ke swým zaneprázdněním, mějž průmysl a obchod náležitý průchod.

Zmůžme zimničné rozčilení, jenž námi tyto dny pohýbalo, a s hrdým wědomím dobytého pokladu w prsau — jděme wstříc wywinutí ústawů nám poddaných.

Intelligence dala nám krásný příklad — následujmež jejího hlasu!

W Praze dne 24. Břez. 1848.
Od c. k. České zemské spráwy.

Stadion m. p.

Následující náwěští bylo wčera přibito na wšech rozích w Praze:

N á w ě š t í.

Purkmistr Pražský, Josef rytíř z Mülleru složil auřad swůj w mé ruce. Nynější běh wěcí newyhnutelně toho káže, aby obec Pražská w magistrátu swém zastaupena byla wýborem měšťanským, kterýž z jejího swobodného woleni wzešel. Za těmi příčinami ustanowil jsem se na tom, až do wyjití nowého obecenského řádu, jejž očekáwati jest, nařiditi prozatímní wolení purkmistra a wětšího měšťanského wýboru, záležejícího we stu osob.

Wywolený wětší měšťanský wýbor wywolí ze sebe menší wýbor o 12 osobách a purkmistra.

Zwolený menší wýbor nastaupí na místo dřiwějších representantů a bude kromě zprawowání obecenského jmění míti na starosti wšecky záležitosti ty, kteréž w nynějším běhu obecní řád a zachowání pokoje wyhledáwá.

K wolení wětšího wýboru powoláwají se wšickni měšťané Pražští a držitelowé domů, jimžto náležeti bude, aby tyto wlastnosti wykázali, jak se sluší a patří.

Woleni mohau býti wšickni měšťané Pražští a držitelowé domůw, wyjímajíc

a) ty, kdož práwa nemají swé wlastní jmění sprawowati (totiž nezletilé a kurandy),

b) kridatary a

c) ty, kdož pro zločin upadli u wyšetřowání a nebyli prohlášeni za newinné.

Jména wolitelných budau k příhodnému wolení tiskem w známost uwedena.

Konati budau se wolení w jedné každé z čtyr čtwrtí, dole jmenowaných, totiž:

1. pro Staré město Pražské w sále na Žofínském ostrowě,
2. pro Nowé město Pražské w jízdárně knížete Lobkowice na Senowážném place,
3. pro Malau stranu w jízdárně hraběte Waldšteina a
4. pro Hradčany w tak zwané Rudolfowě hwězdárně w národní zahradě.

Do wětšího měšťanského wýboru o 100 osobách má woliti

Staré město Pražské	32	osob,
Nowé město Pražské	47	„
Malá strana	16	„ a
Hradčany	5	„

Nad to mají ještě woleni býti jakožto náhradníci

od Starého města Pražského	6	osob,
od Nowého města Pražského	9	„
od Malé strany	3	„ a
od Hradčan	1	osoba.

Ohledáwání wýkazů před wolením jakož i zařízení wolení samého bude poručeno zwoleným důstojníkům ozbrojených sborů měšťanských s přiwoláním jiných důwěrných mužů.

Konati bude se wolení skrze odewzdání cedulek wolicích.

Wolení před se půjde w pondělí dne 27. Března 1848 o osmé hodině ráno w místech swrchu ustanowených.

Obywatelé Prahy!

Dáwámť tento aukon, prospěchu města a jeho obywatelům důležitý, důwěrně pod ochranu ozbrojeného sboru měšťanského, jenžto sestaupil k zachowání pokoje a řádu.

Budeť to jemu krásným aukolem, ubezpečiti swobodné wolení auřadu, woleného od obce k jejímu zastaupení, a pečowati o zachowání weřejného pokoje a bezpečenstwí.

Od cís. kral. zemského Prasidium.

W Praze dne 22. Března 1848.

Hrabě z Stadionu.

Dod. Red. Měšťané Pražští! Panowé wysoce wážení! Nastala Wám radostná doba, kdežto opět dle staročeského způsobu sami co přirození hospodářowé městem swým wladnauti budete! Wywolíte si ze sebe purkmistra hlawu obce, wywolíte si celau radu! Od nynějšího wolení bude záwiseti nejen blaho celé obce Pražské, ale též blaho ostatní weliké části země, která si Prahu wždy za wzor bráti zwykla. Panowé! powažte odpowídání, jaké na tomto důležitém kroku Wašem spočíwá!

Wolnost jednotliwců,

jakau žádá náš wěk.

Základ wšeho chtění našeho wěku jest **s w o b o d a**. Ale což jest swobo-

Wčela wychází w Autery a w Pátek. Předpláci se w nowinárně čtwrtletně 45 kr. stř.

WČELA.

Na c. k. poštách se předpláci půlletně 2 zl. střib., a s obálkau 2 zl. 24 kr. střibra.

Číslo 24. W Praze, w pátek 24. Března **1848.**

Jak prawí telegrafická zpráwa, byla naše deputace we Widni dne 22. t. m. od J. M. C. krále českého srdečnau českau řeči přiwitána.

Die Schriftsteller Prags haben durch die in den gestrigen Zeitungen gegebenen Erklärung ein schönes Beispiel der Einigkeit und Eintracht gegeben, und man kann nur mit Dankbarkeit ihren einstimmigen Beschluß ehren, nach allen Kräften beizutragen, die volle Eintracht zwischen der deutschen und böhmischen Bevölkerung zu erhalten und zu befestigen.

Die Literaten sind berufen, durch die Macht des Wortes zu wirken — lasset nun von unserer Seite die Macht der That nachfolgen!

Durch die uns verliehene Constitution sind wir Alle, zu welchem Stande wir auch gehören, und welche Zunge wir auch sprechen mögen, Brüder geworden; es falle jede Scheidewand, die uns trennte, und das Band der Einigkeit umschlinge uns fest.

Nur durch Eintracht, inniges Zusammenhalten, Ordnungsliebe, Ruhe und Mäßigung können wir beweisen, daß wir der Freiheiten würdig sind, die uns geworden

Für alle Klassen der Bevölkerung ist die verliehene Konstitution ein kostbares Gut, für alle Stände ist es heilige Pflicht, zu deren Schutze und Erhaltung mitzuwirken.

Kein Mißtrauen erfülle daher unsere Brust, — Vertrauen auf den Monarchen, Vertrauen auf unsere Brüder, Einigkeit und Eintracht sei unser Losungswort!

Laßt uns zu unsern Beschäftigungen zurückkehren, Gewerbe und Handel ihren gewöhnlichen Gang geben.

Beschwichtigen wir die fieberhafte Aufregung, die uns diese Tage bewegte, und laßt uns mit stolzem Bewußtsein des errungenen Gutes in unserer Brust — die Entwickelung der uns geschenkten Institutionen verfolgen!

Die Intelligenz hat uns das schöne Beispiel gegeben — laßt uns ihrem Rufe nachfolgen!!

Prag, am 24. März 1848.
Vom k. k. böhm. Landespräsidium.

Stadion m. p.

Spisowatelé Pražští dali jsau spisem we wčerejších nowinách uweřejněným krásný příklad jednoty a swornosti, a s wděčnosti musíme uznati a ctiti jednohlasný aumysl jejich, že se chtí wšemožně k tomu přičiňowati, aby se auplná swornost mezi českým a německým obywatelstwem zachowala a upewnila.

Spisowatelé powoláni mají, aby mocí slowa působili — následujme my s moci činu!

Konstitucí nám udělenau stali jsme se wšichni, jakého stawu a jazyka koli, bratřími: zboř se ona děliwší nás zeď a swazek jednoty spojuj nás pewně we spolek.

Swornosti, pewným dohromady držením, uklidnosti, pokojem a mírnosti jediné můžeme dokázat, že jsme hodni swobod, jichž se nám dostalo. Wšechněm třídam obywatelstwa je udělena konstituce, drahocenný poklad, na wšecky stawy záleží swatá powinnost, hájiti a zachowati ji.

Nebuď tedy nedůwěry w prsau našich — důwěra w mocnáře, důwěra w naše bratry, jednota a swornost budiž naše heslo! Wraťme se ke swým zaneprázdněním, měj̈ž průmysl a obchod náležitý průchod.

Zmůžme zimničné rozčilení, jenž námi tyto dny pohybalo, a s hrdým wědomím dobytého pokladu w prsau — jdéme wstříc wywinutí ústawů nám poddaných.

Intelligence dala nám krásný příklad — následujmež jejího hlasu!

W Praze dne 24. Břez. 1848.
Od c. k. České zemské spráwy.

Stadion m. p.

Konati budau se wolení w jedné každé z čtyř čtwrtí, dole jmenowaných, totiž:

1. pro Staré město Pražské w sále na Žofinském ostrowě,
2. pro Nowé město Pražské w jízdárně knížete Lobkowice na Senowažném place,
3. pro Malau stranu w jízdarně hraběte Waldšteina a
4. pro Hradčany w tak zwané Rudolfowě hwězdárně w narodní zahradě.

Do wětšího měšťanského wýboru o 100 osobách má woliti

Staré město Pražské	32	osob,
Nowé město Pražské	47	„
Malá strana	16	„ a
Hradčany	5	„

Nad to mají ještě woleni býti jakožto náhradníci

od Starého města Pražského	6	osob,
od Nowého města Pražského	9	„
od Malé strany	3	„ a
od Hradčan	1	osoba.

Ohledáwání wýkazů před wolením jakož i zařízení wolení samého bude poručeno zwoleným důstojníkům ozbrojených sborů měšťanských s přiwoláním jiných důwěrných mužů.

Konati bude se wolení skrze odewzdání cedulek wolicích.

Wolení před se půjde w pondělí dne 27. Března 1848 o osmé hodině ráno w místech swrchu ustanowených.

Obywatelé Prahy!

Dáwamť tento aukon, prospěchu města a jeho obywatelům důležitý, důwěrně pod ochranu ozbrojeného sboru měšťanského, jenžto sestaupil k zachowání pokoje a řádu.

Budeť to jemu krásným aukolem, ubezpečiti swobodné wolení auřadu, wolenébo od obce k jejímu zastaupení, a pečowati o zachowání weřejného pokoje a bezpečenstwí.

Od cís. kral. zemského Prasidium.

W Praze dne 22. Března 1848.

Hrabě z Stadionu.

Naslédující náwěští bylo wčera přibito na wšech rozích w Praze:

Náwěští.

Purkmistr Pražský, Josef rytíř z Mülleru složil auřad swůj w mé ruce. Nynější běh wěcí newyhnutelně toho káže, aby obec Pražská w magistrátu swém zastaupena byla wýborem měšťanským, kterýž z jejího swobodného wolení wzešel. Za těmi příčinami ustanowil jsem se na tom, až do wyjití nowého obecenského řádu, jejž očekáwati jest, nařiditi prozatímní wolení purkmistra a wětšího měšťanského wýboru, záležejícího we stu osob.

Wywolený wětší měšťanský wýbor wywolí ze sebe menší wýbor o 12 osobách a purkmistra.

Zwolený menší wýbor nastaupí na místo dřiwějších representantů a bude kromě zprawowání obecenského jmění míti na starosti wšecky záležitosti ty, kteréž w nynějším běhu obecní řád a zachowání pokoje wyhledáwá.

K wolení wětšího wýboru powoláwají se wšickni měšťané Pražští a držitelowé domů, jimžto náležeti bude, aby tyto wlastnosti wykázali, jak se sluší a patří.

Woleni mohau býti wšickni měšťané Pražští a držitelowé domůw, wyjímajíc

a) ty, kdož práwa nemají swé wlastní jmění sprawowati (totiž nezletilé a kurandy),
b) kridatary a
c) ty, kdož pro zločin upadli u wyšetřowání a nebyli prohlášeni za newinné.

Jména wolitelných budau k příhodnému wolení tiskem w známost uwedena.

Dod. Red. Měšťané Pražští! Panowé wysoce wážení! Nastala Wám radostná doba, kdežto opět dle staročeského způsobu sami co přirození hospodářowé městem swým wládnauti budete! Wywolíte si ze sebe purkmistra hlawu obce, wywolíte si celau radu! Od nynějšího wolení bude záwiseti nejen blaho celé obce Pražské, ale též blaho ostatní weliké části země, která si Prahu wždy za wzor bráti zwykla. Panowé! powažte odpowídání, jaké na tomto důležitém kroku Wašem spočíwá!

Wolnost jednotliwců,

jakau žádá náš wěk.

Základ wšeho chtění našeho wěku jest **swoboda**. Ale což jest swobo-

Olomoucké studentstvo zmocnilo se pražských studentských poslů a při záři pochodní vedlo je do města . . .
(Str. 204.)

jednoty vrchního inženýra Pernera, jenž tu přišel o život; všechen lid s projevem hlučně souhlasil. Z Ústí nad Orlicí zdaleka již ozývala se střelba z hmoždířů, volání a zpěv. Vzdor dešti bylo tu dojemné vítání. Kokardy, jež na „znakovky“ překřtěny, zdobily již muže i ženy a bílé konstituční a červeno-bílé národní prapory nádraží a budovy mětstské. I básně podávány cestou poselstvu. Stejné nadšení opakovalo se i v Třebové a v Lanškrouně.

Záleželo-li již v Čechách na tom, kterak se zachová venkovský lid k českému poselstvu, uznají-li je robotou stížené, avšak nejryzejší vrstvy národa za své a provázeti je budou důvěrou jako poselstvo vlastní, tím větší měrou bylo tak na Moravě. V Čechách byla ještě i města česká, ale na Moravě robotující selský lid byl výhradným téměř zástupcem české národnosti. Co běd a pohrom přehnalo se přes hlavy toho lidu v Čechách i na Moravě! Věky míjely a nebylo zásvitu naděje v lepší časy. Vždyť i Bílá Hora nezpůsobila teprve, nýbrž jenom utvrdila jeho porobu a katastrofou se stala národu, poněvadž

vůdcové tehdejší neměli smyslu svých předků před dvěma sty lety, aby se postavili na širokou půdu národní a v utlačeném lidu hledali oporu. Mělo tudíž svůj oprávněný význam, když tento lid, aspoň všude v končinách, kudy se poselstvo bralo, se hlásil k svému národu a k naději opravňoval, že bude spolehlivou a věrnou jeho součástí. A na Moravě? I tu spěchali mužové i ženy, pokud vlak jel českou krajinou aby svému národnímu přesvědčení nadšeně dali výraz. I tu pozdravoval český venkov poselstvo jako své a jevil více uvědomnění než se očekávalo.

Na pomezí českomoravském stál velký, z chvoje upravený obelisk, s něhož vlál červenobílý prapor. Zde stanul vlak. Poselstvo vystoupilo a všichni jednomyslně provolávali „slávu jednotě česko-moravské" a „sjednocenému národu". A když vlak vjel potom na první stanici moravskou, velké zástupy ho očekávaly. Řečníci z poselstva slavili pevné spojení Čech a Moravy a jásotné „sláva" bylo jim odpovědí. Z vlaku přineseny kokardy a podávány ženám a dívkám, které se jimi zdobily. To opětovalo se na všech stanicích českého venkova. Večer přijel vlak do Olomouce a byl uvítán od velkých zástupů. Jen magistrát a část německého měšťanstva nedostavily se na nádraží. Za to mladé pokolení a venkov pozdravily nadšeně poselstvo. Magistrát a jeho přívrženci radili se právě též o petici do Vídně, avšak proti spojení Moravy s Čechy. Olomoucké studentstvo zmocnilo se pražských studentských poslů a při záři pochodní a za nadšeného volání vedlo je do města do jejich obydlí. V Olomouci byl nocleh a nazejtří o 6. hodině ráno odjížděl vlak s poselstvem do Vídně. Již cestou proklubávaly se některé neshody mezi vůdci poselstva, které potom se ještě přiostřily. Dr. Pinkas měl se obmeziti jen na německé řeči, a těch cestou až na Trojanovu v Olomouci nebylo. Za to Faster, ač nebyl řečníkem, rozohnil se tak, že chtěl mluviti na každé stanici. Ani Trojan však nelenil a mluvil také. Ustanoveno tedy, aby mluvili střídavě. Přece však se stávalo a tak i v Olomouci, že Faster mluvil z vlaku z okna na jedné straně a Trojan na druhé zároveň. Nejvroucněji pozdravovala Hana české poselstvo, když ve vlaku od Hulína přes požehnané její nivy uhánělo. Za to chlad a zdrželivost panovaly v jižní Moravě.

Minula Břeclava a přes Moravské pole blížil se vlak k Vídni. Již ve Florisdorfu čekali první Čechové a Slované vídeňští poselstva. Známí a neznámí se objímali a o 12. hodině 20 minutách stanul vlak ve ví-

HLÍDKA NA WYŠEHRADĚ.

Pod slawného Wyšehradu
Bystrá řeka běží,
A pobřeží pode skalcu
We snách lew tam leží.

Leží hluboce ukryty
W pustém skalí stínů
A rodina lwíčků mladých
Dříma w jeho klínu.

Po mnohé tam wěky čeká
Na swé probuzení,
W běhu swém wšak šepce řeka
Ještě čas tu není.

Ročné jednou wšak wystoupí
Lew ze tmawé skrýši,
Toužebné zrak jeho bloudí
Po slowanské říši.

Bloudí, bloudí po wšech krajích
Od hory ku hoře,
Zdaž na wzchodě zaswita mu
Spasitedlná zoře.

Smutné se weskrýš swou wrátí
I swé trudné snění.
Spěte, spěte lwowé mladí,
Ještě čas tu není.

Čeká čeká až mu w dálce
Jitra zář zaswitá,
Zařwe lew, procitne k wálce
Rodina ukrytá.

Radostí se zazelená
Wyšehradská skála,
Mha se strhne sláwě české
Budowa kde stála.

Den nám nastal probuďte se
Wy mladistwí lwowé
Na zbořených sláwy chrámech
Wystawte si nowé

1848

JARNÍ PÍSEŇ ROKU 1848.
Dle soudobého vydání.

HLÍDKA NA WYŠEHRADĚ.

Kol slawného Wyšehradu
Bystrá řeka běží,
Na pobřeží pode skálcu
We snách lew tam leží.

Leži hluboce ukrytý
W pustém skalí stínů
A rodina lwíčků mladých
Dříma w jeho klínu.

Po mnohé tam wéky čeka
Na swé probuzení,
W běhu swém wšak šepce řeka
Ještě čas tu není

Ročné jednou wšak wystoupí
Lew ze tmawé skrýši,
Toužebně zrak jeho bloudí
Po slowanské říši.

Bloudí, bloudí po wšech krajích
Od hory ku hoře,
Zdaž na wzchodě zaswitá mu
Spasitedlná zoře.

Smutné se weskrýš swou wrátí
J swé trudné snéní.
Spéte, spéte lwowé mladí,
Ještě čas tu není.

Čeká čeká až mu w dálce
Jitra zář zaswitá,
Zařwe lew, procitne k wálce
Rodina ukrytá

Radostí se zazelená
Wysehradská skála,
Mlha se strhne sláwé české
Budowa kde stála.

Den nám nastal probuďte se
Wy mladitstwí lwowé
Na zbořených sláwy chrámech
Wystawte si nowé

1848

JARNÍ PÍSEŇ ROKU 1848.
Dle soudobého vydání.

deňském nádraží, přeplněném studentstvem, jmenovitě slovanským. národními gardami a občanstvem. „Nevýslovně skvělé bylo uvítání naše ve Vídni samé,“ praví zpravodaj vídeňský v „Květech“ a „Bohemii“. „Nesmírné množství obecenstva očekávalo nás v nádraží; jeden řečník kladl nám na srdce, abychom věci moravské od věcí českých nikdy a pod žádnou záminkou neodlučovali, a Kuretić, jeden ze slavených řečníků té chvíle, vyzýval nás a všechny Slovany, abychom vždy věrně k sobě stáli a vzájemně svou svatou věc zastávali. Odtud šli jsme v slavném průvodu až do samého císařského hradu. Všude cestou vítali nás máváním šátků a prapory, se všech domů házeny nám s jásotem věnce, kvítí, bílé stuhy a zástupů ustavičně přibývalo. Celá Myslivecká třída byla již k umačkání přeplněna a s námahou zjednávala nám jízdní národní garda místo a proti tlačícím se udržoval řady slovanský sbor. Bílý pravor slovanského sboru se zeleně ověnčenými slovy „Sláva!“ byl nesen před námi. Hlavní stráž vstoupila do zbraně a vzdávala poselstvu vojenskou poctu. Poselstvo ubíralo se přes Štěpánské náměstí, Příkop, Uhelný trh na Josefské náměstí, kde jízdecká socha císaře Josefa II. s bílým konstitučním praporem v ruce činila na nás trapný dojem. Švýcarským dvorem odebrali jsme se pak do kanceláří ministeria vnitra, kdež jsme ihned byli uvedeni k předsedovi nově jmenovaného odpovědného ministerstva, hraběti Kolovratovi.“

Josef Fr. Smetana,
profesor a vlastenec plzenský z r. 1848.

Událostí dne, kdy české poselstvo stihlo do Vídně, bylo *jmenování prvního odpovědného ministerstva království a zemí rakouských.* Pád Metternichův byl osudnou ranou nejen starému systému, nýbrž i orga-

nisaci vládní na nejvyšších místech. Státní konference a vyřizování státních věcí od jednotlivých ministrů dle příkazů jim daných bez společných porad musely vzíti za své. Nové však osobnosti najíti nebylo dvoru snadnou věcí. Ježto rozhorlenost veřejného mínění platila jen Metternichovi, jenž považován za hlavního škůdce a vedle něho ministru policejnímu Sedlnickému, jenž sdílel jeho osud, a knížeti Windischgraetzovi, jenž stál příliš vysoko, než aby útoky březnových dnů byly ho mohly zasáhnouti: nezdálo se dvoru potřebou, aby staré osobnosti vystřídal novými.

Po několikadenním váhání a jednání podepsal 20. března císař a král Ferdinand vlastnoruční listy o povolání ministerstva s hrabětem Kolovratem jako prozatímným ministerským předsedou v čele, Ficquelmonta jako ministra zahraničných věcí, hraběte Taaffea spravedlnosti, barona Kübecka financí a barona Pillersdorffa vnitra. Mužové ti znali vládní mašinerii, šetřili zvyků a zvláštností dvora, těšili se jeho důvěře a veřejnost opět viděla v nich prostředníky, kteří dovedou smířiti nejvyšší kruhy s ústavním programem. Největší ústupek liberalismu bylo povolaní Pillersdorffa za ministra vnitra. Platil za přítele oprav a odpůrce staré soustavy. I Kolovrata provázela pověst jako odpůrce Metternichova, proti němuž nemohl prosaditi reformy, za jejichž přívržence byl líčen. Avšak Kolovrat byl kmet, jenž samostatně nedovedl se uchopiti otěží vládních, a Pillersdorff byl stařec, jenž měl čtyřicet let státní služby za sebou a jehož tělesné síly oslabeny byly dlouhou těžkou nemocí. Bylo to ministerstvo sotva pro nejklidnější časy, avšak nikoliv pro dobu bouřně pohnutou. Odpůrcové ministerstvu tomu také hnedle vyvstali; byli to liberálové, jako Schmerling, dr. Alexandr Bach, hrabě Montecuccoli a j. z „právnicko-politického čtenářského spolku“ a z oposice stavovské, mužové *němectví a centralismu.* Ti ve svém čtenářském spolku dali si pořídit jako vtip nápis: „Zde lze se na dobré ministry vyptati.“ České však poselstvo do Vídně zavítavší bylo změnou tou spíše radostně překvapeno, posuzujíc ji jako důsledek prohlášení konstituce. Ministerium vojenství, na ten čas ovšem velmi důležité, nebylo zatím obsazeno. Podobně ministeria vyučování, obchodu a orby.

Ve Vídni připojila se k poselstvu i deputace plzeňská, jež spěšně se sem byla odebrala s podpisy měšťanstva k Pražské adrese přistupujícího. Slyšení u hr. Kolovrata bylo napřed smluveno, ale nedopadlo tak, jak je dr. Frič zamýšlel. Místo určitého jednání a pevných úmluv

ovládala poselstvo slavnostní nadšená nálada, která dovršena byla i uvítáním ve Vídni. *Hrabě Kolovrat* přijímaje poselstvo sám mu oznámil, že jest od toho dne předsedou ministerstva, a dokládal: „Moje a mých přátel dlouho zadržovaná soustava svobodného vývoje konečně zvítězila.“ Poselstvo propuklo v jásot. Potom *Faster, Trojan,* dr. *Pinkas* a *Veit* dotýkali se jednotlivých článků petice. Veit jmenovitě nutností, aby odstraněna byla robota. Faster česky promluvil ke Kolovratovi: „Krajané naši očekávají od nás, že teprv tenkráte před ně zase předstoupíme, až jim spolu přineseme vyplnění hlavních článků žádosti jejich s milostivým podpisem Jeho Cís. Kr. Milosti.“ *Kolovrat* osvědčoval, že již petici zná a že ji bez průtahu Jeho Veličenstvu předloží. Ostatně dosti srozumitelně dával již na ni odpověď. Probíraje článek za článkem, pravil, že některé jsou již nejvyšším patentem o konstituci vyřízeny, jiné budou vyjednány v době nejkratší a o některých že Jeho Veličenstvo jako ústavní panovník nemůže již samostatně rozhodovati, nýbrž pokládá se za vázána míněním říšských stavů, které se nejdéle ke dni 3. července mají sestoupit. Co se týče spojení Čech s Moravou a Slezskem, že musí prve slyšáno býti mínění stavů moravsko-slezských a jejich návrh, který budou moci učiniti příštímu říšskému sněmu. Vůdcové poselstva nejen neprotestovali proti říšským stavům, které by i o českých věcech měly rozhodovati, nýbrž byli uneseni zevním dojmem a vespolek se úplně shodovali. I Kolovrat byl hluboce dojat a „radostné pohnutí utlumovalo téměř jeho řeč.“ „Jak vidíte“, pravil dle uveřejněné zprávy, „my lidu věnujeme důvěru, kéž lid i k vám, k vůdcům své budoucnosti chová důvěru. — Jsem 71letý a sloužím státu přes 50 let: poslední však dnové byli nejblaženější mého života — neboť nyní mohu raditi tak, jak mně srdce moje povídá!“ Pohovořiv pak ještě s universitními zástupci propustil poselstvo s nejlepšími nadějemi ujišťuje je, že zítra nebo pozejtří přijato bude od mocnáře.

Již první toto slyšení ukazuje, že poselstvo odbočilo z cesty, po níž mělo se bráti a jmenovitě že otázku státoprávní s patřičným důrazem neuvádělo k platnosti. Dařilo se mu jako politickým nováčkům, kteří vedlejšími věcmi dávají se odvrátiti od věci hlavní. Uvítání poselstva českého nerovnalo se sice hlučnému šumu a všeobecnému jásotu, s kterým před pěti dny přijato bylo poselstvo uherské, poselstvo obou sněmoven s palatinem v čele, které Vídni dalo i hesla politická.

ČESKÉ POSELSTVO PŘIJATO V SLYŠENÍ U KRÁLE FERDINANDA.

české poselstvo nebudilo také pozornost takovou okázalostí jako Maďaři: avšak přijato bylo nad očekávání vřele i od lidu vídeňského i od ministerstva. Ký div, že považováno to již za úspěch a že přesvědčení to čím dále tím více se utvrzovalo. Vládní hodnostové obletovali české posly a veřejnost jim projevovala své sympatie, vše zdálo se mnohoslibné, hladké a úspěšné. Pevnou, určitou úmluvu jako Maďaři, za níž by stál všecek k jitření se chystající národ, Čechové na stůl ministerský nepoložili. Připojení článků Svatováclavských k petici či adrese všeobecně přijaté a podepsané, bylo jen výpomocí z nouze výboru, za něž je uznával také dr. Frič. Tolikéž vzalo za své, co důvěrně mělo býti smlouváno. Jen dobrá vůle, naděje v budoucnost a vzájemná důvěra byly předměty, o nichž s nelíčenými slzami v očích a hlubokým pohnutím se jednalo, kdežto Maďaři si z Vídně odnesli svůj stát.

Věren slibu, vyhledal rytíř Neuberg české poselstvo hned při jeho příchodu a oznámil mu první novinu, že Čech hrabě Kolovrat se stal předsedou ministerstva. Potom oznámil tři potěšitelné zprávy českým poslům: Předně, že i šlechta usiluje o zrušení roboty a sama se hnutí tomu v čelo staví, za druhé, že šlechta se domáhá sněmu zemského s volenými zástupci od měst a venkova, a za třetí, že sněm ten má býti svolán již na 30. března, aby se ujal organisace nových poměrů. Skutečnost ukázala, že vše to bylo pravda a že Kolovrat na to pomýšlel. Avšak Kolovrat byl znavený muž a stařec a zda nejslabší větérek nemohl jej odfouknouti? Vskutku se tak i stalo.

Jinak byl *pobyt Čechů ve Vídni* řadou skvělých zevních okázalostí. V prvním té doby hostinci. Matschackerově dvoře, pořídili jim ubytovatelé jejich hospodu. Studentská legie postavila jim čestné stráže před dům a do chodeb. Studentští legionáři měli také plné ruce práce, aby zástupy zvědavých zdržovali, by do jídelen a průjezdu se nevedraly. Zde přijímali poslové i celé poselstvo vynikající jednotlivce a deputace, jmenovitě slovanské. Zde i Vojta Náprstek konal hrdě stráž, šťasten a povznesen, že nadchází doba bratrství národů. Zde byl poslům k službám od Kolovrata k tomu ustanovený rada Schmid, jenž s posly česky rozmlouval, potřebná vysvětlení jim činil a při návštěvách je provázel. Dr Pinkas užíval svého pobytu ve Vídni, aby vynikající tamní politické účastníky naklonil programu českému, aby jim ukázal, že federalism jest jediným přirozeným základem Rakouska. Avšak mužové právnicko-politického-čtenářského spolku již tu

jevili se centralisty bez ochoty k českému hnutí. Na Fastra a jiné učinily ve Vídni velký dojem kroje slovanské, podle nichž hned na místě podobné si pořizovali.

Slavným dnem pro poselstvo byl 22. březen, kdy přijato bylo *v slyšení u mocnáře.* Provázeni jízdnými gardami, přijeli poslové do hradu, kdež uvedeni byli do audienční síně. Když *císař a král Ferdinand* se dostavil, pozdravil *Faster* Jeho Milost královskou a císařskou několika českými slovy, načež *dr. Pinkas* jako vlastní řečník promluvil německy takto: „Vaše Veličenstvo! Věrné obyvatelstvo Pražské zvolilo nás za orgán přání a proseb svých — zavázalo nás těmto prosbám lojálnosti dáti formu. Věrni posvátnému tomu mandátu, klademe tyto prosby celé a nezahalené u vznešeného trůnu. Čechy, věrné, pevné Čechy, jimiž jsme kvapem projeli, jsou s námi v jásavém souhlase. Kéž Vašeho Veličenstva vznešené dary, jež vděčně uznáváme, uspíšeným splněním našich proseb stanou se plnou, živou pravdou, tak doufají Čechy svoje národní, svoje politické znovuzrození pokojně a ve svornosti provésti a osvědčiti heslo: úplná svoboda pořádkem jest konstituce.“ Po té doložil ještě *Trojan* německy několik nadšených slov, načež děkan Fischer se přimlouval za splnění požadavků studentské petice Pražské. *Císař a král Ferdinand* svým dobrosrdečným, tichým způsobem usmívaje se a kývaje poslancům, přečetl tuto odpověď: »*Vítám vás, milí Češi! Příchod váš mne srdečně těší. Vůli svou císařskou dám vám zjeviti skrze vašeho krajana, ministra presidenta Kolovrata.*« Prostá slova ta pozdravena byla hlučným voláním slávy a vivat a zanícené nadšení provázelo korunovaného krále, když opouštěl dvoranu.

Potom konána porada u hr. Kolovrata, jmenovitě o zrušení roboty a potravní daně. Kolovrat v tom i onom smyslu dal určitá ujištění a dokládal, že i velkostatkáři přejí si odstranění roboty a také se své strany uchopili se v té příčině počinu. Jak Kolovrat, tak i ostatní ministři byli toho náhledu, že petice v podstatné části jest vyřízena. Poselstvo prohlásilo Kolovratovi, že raději ještě několik dní posečká, aby

Telegrafická zpráwa.

Deputacj měſſtanſtwa Pražſkého byla 22 t. m. od Cjſaře miloſtiwě přigata a ſrdečnau čeſkau řečj pozdrawena.

Praha, 23. Března 1848.

Negwyſſšj purkrabj Čeſký:

Rudolf hraběStadion.

úřady nebyly příliš tísněny a vyřízení mohlo býti tím úplnější. Část poselstva odebrala se k arciknížeti Janovi, aby se mu představila a odporučila své požadavky. Studentští zástupcové, provázeni čestnou stráží legionářskou, odebrali se s děkanem Fischerem a některými posly na universitu.

Čechové v aule vídeňské přijati byli s jednomyslným nadšením. Aula byla přeplněna. *Děkan Fischer* představoval jednotlivé zástupce a promluvil o svornosti a vzájemném sbližování všech rakouských národů. Slova jeho byla bouřným souhlasem přerušována. Potom promluvil *rektor magnificus* university vídeňské, jenž svornost a vzájemnost národů rakouských, na sebe ve svých potřebách odkázaných, velebil jako vznešený úkol studentstva. *Uffo Horn* poukazoval na pražské vysoké učení, jež nyní také slovanským se může zváti, a tlumočil pozdravy českého národa. „Slované nežádají si ničeho, než aby volně se mohli vyvíjeti a výsledky vzdělání jiných národů v pokoji si osvojovati. Slovan jest hrdý, ale vděčný a dostačí jediný pohled na dějiny Čech a Polska k poznání, že Slované často tasili meč za svobodu jiných, ale nikdy, aby jiné podmanili.“ Potom četl adresu studentstvu vídeňskému (viz str. 163). *Pečírka* četl pak tutéž adresu česky a promluvil k slovanskému studentstvu vídeňskému. „S hrdostí na vás pohlíží matka Slavie,“ pravil. „Slovanská krev byla první, která zde pro svobodu tekla jako pevná pečeť nového života našeho. Jakmile první zpráva o vašem hrdinném činu, studenti, k nám přiletěla, hned jsme povstali všichni plni ohně pro svobodu, a buďte ujištěni, že meče z pěstí nepustíme, dokud národové v bezpečném přístavě blaženosti se

Hrabě Ludvík Taaffe,
pán na Nalžovech, ministr spravedlnosti.

neoctnou. Pak ale, Slované, naše dílo nebude ještě u konce, budeme míti ještě jinou velkou úlohu před sebou, vypěstování vzájemnosti slovanské. I obracím se k vám nejprvé, bratří Slováci, jsa toho přesvědčení, že vám na tuhém spojení s námi Čechy a Moravany velice záležeti musí. Vám hrozí největší příval, musíte býti hradbou a stráží naší a abyste se přívalu tomu opříti mohli, jest svazek s námi nejdůležitější potřebou. Spojení Čechoslované budou pak prostředníkem mezi slovanskými národy Rakouska, jedné ruky podají bratrům na jih, druhé bratrům na východ a slavná duševní říše Slovanstva vynikne pak v mocnářství Rakouském. Sláva vám!“ Za jásotu a vzájemných pozdravů a bratření vzchopili se pak shromáždění, aby vyprovodili Čechy k jejich hospodě. Pedel s žezlem, rektor magnificus se zlatým řetězem, mnozí profesoři a doktoři kráčeli v čele dlouhého průvodu, v němž německé a slovanské studentstvo provázelo české soudruhy a Čechy z auly k Matschackerově dvoru, kde rektor, profesor Hye a jiní profesoři s nimi se rozloučili.

Do Prahy docházely zatím zvěsti o nadšení, s nímž se na každém kroku Čechové setkávají, a zdaru jejich poslání. Hned 23. března octla se na rozích a v novinách telegrafická zpráva o slyšení u mocnáře, která neostávala bez hlubokého účinku. S plesáním očekáván návrat poselstva.

Svatováclavská petice vyřízena byla tímto kabinetním listem:

Milý barone z Pillersdorffu! Na přiloženou petici obyvatelův měst Pražských a na žádosti, v ní obsažené a ve čtrnácte kusův zahrnuté, má obci měst Pražských řádným způsobem v známost uvedeno býti toto:

1. Vyměření Českého zřízení zemského C. II. o užívání českého jazyka má tam, kdež až potud zouplna ve skutek uvedeno nebylo, svůj ouplný průchod míti se zvláštním zřetelem na potřeby národu ve škole a ve vladařských ouřadech i místech, a kdež stává užívání tomu protivného aneb předpisův, s tím se nesrovnávajících, má to zdviženo býti.

2. Změny zřízení zemského, času přiměřené, zvláště pak rozšířenější zastoupení měst skrze posly, od nich samých vyvolené, bude ve srozumění se stavy, vděčně přijato konstitučním způsobem, na nějž patent dne 15. března b. r. ukázal.

3. Zřídiv odpovědná ministerstva, kteráž mají stejnou péči bdíti nad obecným dobrým mocnářství, nad záměry a potřebami všech zemí a napomáhati jim, vyhověl jsem již tím právě tak, jakož uveřejněním hospodářství státního a nařízením, aby oučtové kladeni byly veřejně, zákonním žádostem svých věrných poddaných, a žádost o zřízení nejvyššího soudu v Praze pro Čechy odkázal jsem ke svému ministru soudství, aby to v bedlivé uvážení vzal.

4. Povolení společného sněmu pro Čechy a Moravu odporovalo by zřízení zemskému obou říší, i může jen na vyhledávání stavův obou zemí dáno býti; pročež se vybízejí tito, aby se pronesli o tom.

5. Oprava soudního řízení ve všech odvětvích soudství skrze ústavy času přiměřené má po náležité přípravě býti úkolem shromáždění poslův všech stavův zemských.

Nařízení dne 14. prosince 1846 poskytlo výkupu z roboty patrného ulehčení, a poněvadž se mnozí pánové větších statků zemských v Čechách ze své vlastní vůle pronesli, že chtějí rádi svým poddaným v tom pomocni býti, protož ustanovili jsme se na tom, aby za slušnou náhradu pominula povinnost ke konání skutečné roboty koncem března roku tisícího osmistého čtyřicátého devátého, o čemž své úmysly v krátkém čase patentem vyjevím.

6. Jsemť k tomu nakloněn, přiměřeným způsobem povoliti žádost o samostatné zřízení obcí po slyšení stavův, kteřížto již tázáni byli o jich návrhy.

7. Žádosti o svobodu tisku bylo j ž vyhověno patentem dne 15. března b. r.

8. Ochrana osobní bezpečnosti jest již zaručena ve vyměření trestního zákonu 1. díl. §. 85 a 2. díl. §. 86 skrze zamezení libovolného zatýkání a skrze podřízení policejních ouřadů pod ministerstvo vnitřních záležitostí; a kdyby tato vyměření postačovati neměla, budou doplněna při prohlednutí trestních zákonů. K vůli neporušitelnosti listovního tajemství vydají se ode Mne nejpřísnější rozkazové.

9. O všemožném osazování všech ouřadů skrze domácí obyvatele, kteří povědomi jsou jazyka v zemi, stávají již zákonní nařízení, k jichžto zachovávání má hleděno býti přísně.

10. Žádosti, aby zmírněna byla potravní daň, bylo již vyhověno i poroučím zároveň, aby ulehčení stalo se v stejné míře, jakož nastoupilo ve Vídni, aby všemožně zmírněny byly přirážky městské a příhodná zřídla důchodů městských aby vyhledána byla.

Po prohlednutí zákonu kolkovního a taxovního učiněny budou příhodné změny.

11. Co se dotýče měšťanské stráže v městě a bezpečné stráže na venku, o tom se již příhodné jednání započalo; i budu k tomu hleděti, aby to přivedeno bylo rychle ke konci.

12. Aby všemožně obmezeny byly výminky z povinnosti vojenské, aby se sbíral lid ku vojsku losem, a trvání vojenské služby aby ukráceno bylo, k tomu byl náležitý zřetel obrácen v zákoně o sbírání vojska, kterýž již vyhotoven jest a nejprvé příštímu shromáždění stavů předložen bude.

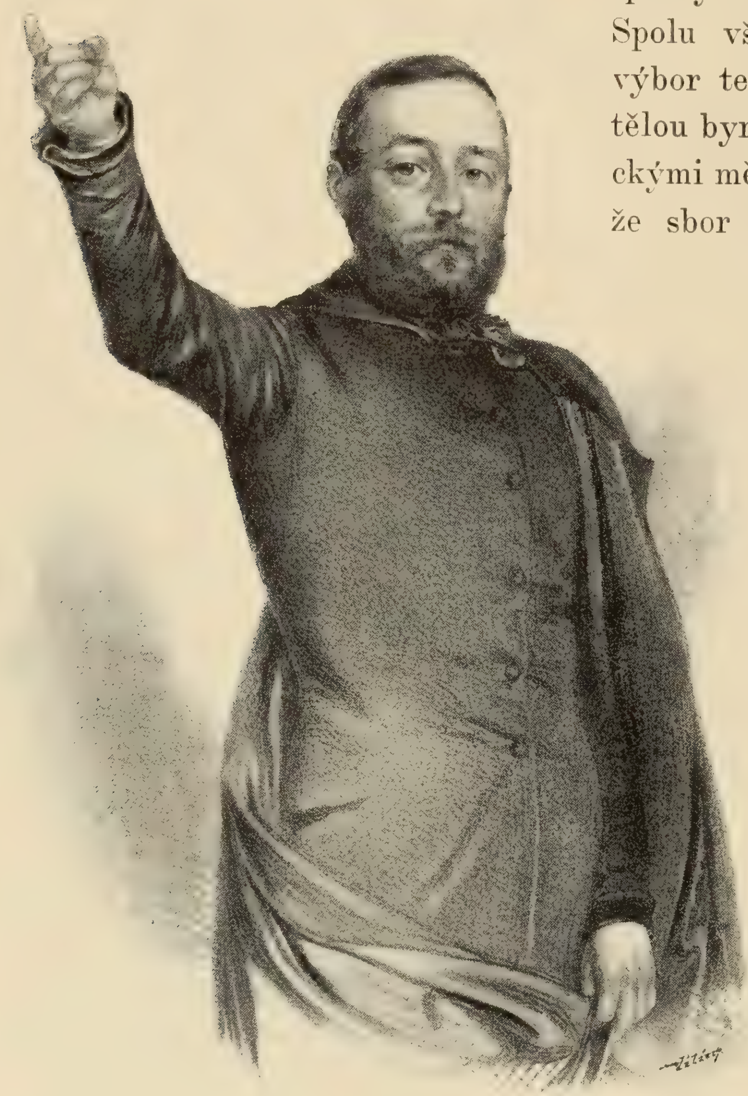
13. Můj trůn má vždy přístupný býti všem žádostem, a Mým poddaným má pojištěno býti právo, aby se zákonním způsobem radili o svých žádostech a potřebách.

14. Veřejnému vyučování budou v rozsáhlé míře poskytnuty opravy, shodující se s novými ústavy, ke kterémužto konci nařizuji, aby přepracováni byli rozvrhové studijní již připravení; k vůli všemožnému polepšení stavu učitelův působím k tomu, aby vyhledáni byli potřební prostředkové, a zamejšlím také volný průchod dáti jak způsobu vyučování tak i volení předmětů učebných.

Ve Vídni dne 23. března 1848.

Ferdinand m. p.

Zatím co české poselstvo meškalo ve Vídni, pokračovala *v Praze* obnova veřejného života nastoupeným směrem dále. *Svatováclavský výbor* odbýval jako dosud schůze za velkého účastenství obecenstva, rovnal hnutí dělnické, prostředkoval, kde se neshody objevily, přijímal a šířil zprávy z Vídně od poselstva. Spolu však rostla žárlivost na výbor tento nejen mezi skostnatělou byrokracií, ale i mezi šosáckými měšťáky, kteří těžce nesli, že sbor ten zastává úkol zákonodárného shromáždění a těší se všestranné sympatii. S žárlivostí touto souviselo i uspíšení se znovuzřízením obce.

Med. dr. Fischhof,
zápasník za práva národů rakouských.

Dle soudobé podobizny.

Hned den po odjezdu poselstva cís. král. *purkmistr Müller vzdal se svého úřadu.* „Ani bázeň ani vědomí, že bych se byl dopustil bezpráví, nýbrž jedině cit povinnosti vedl mne k tomu, abych vyhověl vyzvání Jeho Jasnosti nejvyššího pana purkrabí a podal resignaci na purkmistrovský úřad v Praze, poněvadž se v tom shledává jeden prostředek k utišení rozechvěných myslí.“ Tak vyložil ve zvláštním „Ospravedlnění“, v němž odporučoval se měšťanstvu i připomenutím, že založil „spolek pro chudé dítky“. Zároveň vydal hr. Stadion dne 22. března *vyhlášku o volbě starosty a obecních starších.*

Praha činiti měla počátek. Na základě svobodné volby měl býti zvolen širší sbor měšťanský o stu členech, z něhož svobodnou volbou vyjíti měl starosta a dvanáctičlenný užší výbor. Volba širšího výboru položena již na 27. března, měla se tedy vykonati v největším chvatu do pěti dní, patrně než se vrátí členové poselstva z Vídně. Zároveň byl by bývalý volený sbor obecních starších protiváhou Svatováclavskému výboru. Později teprve ustanovena volba prvního zastupitelstva na 29. března. V dalším „výkladu" ze dne 25. března doplňuje zemské gubernium podmínky volebního řádu a dokládá, že purkmistr nemusí mít zkoušky pro politický nebo soudní úřad, že však samo se rozumí, že musí znáti česky a německy. K volbám děly se pilné přípravy a hlavní porada volební svolána byla od výboru Měšťanské besedy do místností besedních na neděli 26. března 6. hod. večer, aby se tu rokovalo „o zvolení nového konstitučního purkmistra i zástupníků" a „aby se vše v pořádku a míru jako posud dle vytknuté zásady „svornost, rovnost" vedlo."

Co první volby obecní budily nezvyklý dosud a neznámý volební ruch, kníže arcibiskup Pražský Alois Josef Schrenk postavil se zcela na stanovisko nové doby. Hned 20. března vydal *výnos kazatelům popouzejícím proti ústavě.* „Dáno mi žalostné návěstí," praví tu, „že jednotliví duchovní, nepamětlivi svatého svého povolání, kazatelnu na politickou tribunu proměňují, dovolujíce sobě výpadů lid rozjitřujících proti konstituci, od našeho zeměpána nejmilostivěji pojištěné, i proti snahám vlastenců, nejvyšší tyto sliby pro všechny poměry naší země blahodárnými učiniti chtějících." Vyzýval duchovenstvo, aby přispívalo k utišení myslí a povzbuzovalo důvěru k otcovským úmyslům mocnářovým. Ve stejném smyslu vydán byl *pastýřský list ze dne 22. března.* „Jitřní slunce občanské svobody musí tedy i církev na roli své jako poselkyni volnější činnosti radostně uvítati," hlásá tu a praví dále: „Bohu tedy, řediteli osudů i srdcí lidských, máme především děkovati, že se České naší vlasti mimo nadání a cestou pokoje dostalo konstituce a s ní rukojemství žádoucího lepšího narovnání právních poměrů všech občanů, rukojemství zdárnějšího pokroku drahé vlasti ve všem, cožkoli může přispívati k jejímu blahu, k její slávě. Radostná tato naděje, kterouž vlasti naší vytknula ruka Prozřetelnosti, zavazuje každého, komu blaho této země na srdci leží, aby nejvřelejší díky vzdával nebesům. I vyzýváme vás tímto listem a vámi pak všecky drahé naše

diecesány. aby se díky tyto slavným způsobem na jevo daly. A k tomu konci buďtež . . . . v neděli nejprve příští slavné služby Boží konány a na závěrku nechať chvalozpěv sv. Ambrože se zpívá.“

Bývalá oposice stavovská. jež stávala se nyní vůdkyní šlechty. rozvinovala horlivou činnost. jež směřovala k tomu. aby na sněmu zemském. který 30. března na Pražském hradě se měl sestoupit. položeny byly základy domácí ústavě. V tom smyslu usnesli se šlechtici v Praze meškající 20. března na *petici za zrušení roboty*, jež se dovolávala toho: 1. aby zákonem vykoupení z roboty bylo přikázáno; 2. aby cena roční povinnosti ustanovena rozhodčím soudem z polovice od poddaných, a z polovice od vrchnosti ustanoveným a s předsedou od vlády; 3. aby cena ta byla kapitalisována dle úroku v zemi obvyklého a v dlužních úpisech od země zaručených dána vrchnosti; 4. aby tento zemský dluh poddaný dříve robotou povinný splácel zemi spolu s daní. S peticí tou odjela 23. března do Vídně deputace sestávající z hr. Jos. Mat. Thuna. hr. Vojt. Nostice. hr. Hugona Salma. Frant. Bechera a dra. Doubka. Byla to tatáž deputace, s níž i české poselstvo se stýkalo. Co do zrušení roboty petice její činila k všeobecnému znění šestého článku Svatováclavského a zastřenému znění adresnímu určitý návrh, nepřekážela tedy velké té otázce, nýbrž přičiňovala se k jejímu řešení.

Sedlákům českým studentstwo Pražské!

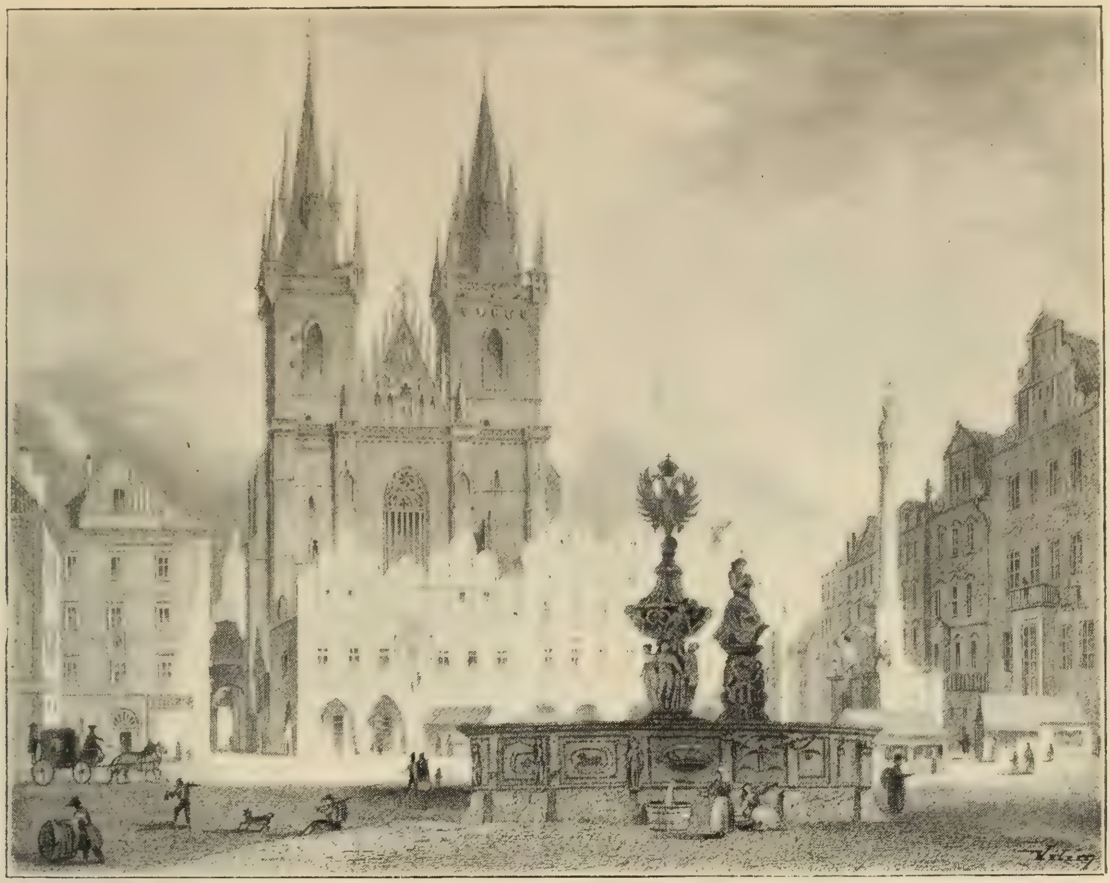
Bratřj, rodáci!

Roznesla se mezi Wámi powěst, že gsme se my studenti spolu sgednotili, aby gsme bogowali proti Wám. Bratřj, buďtež ubezpečeni, že gsme gen proto se spolčili, pořádek udržeti, a spolu chrániti Wašse práwa, genž Wám co členům neyblawněgssjm lidstwa náležj. Odeslali gsme i znassj strany studentů, s žádostj k trůnu Geho Magestatnosti králi swému neym. Ferdynandowi w ten smysl, by gsme ulehčili Wám, o Wás pečowali, a we Wašsem smyslu mluwili a prosili; to gest nassjm negswětěgssjm heslem. Powolenj nassjch žádostj doufáme s gistotou, i prosjme ustawičně Boha, aby oswjtil mysl Nassěho neym. krále a pána, by se smilowal giž Hospodin nad swým ubohým lidem a geg sstastně wywedl k pokogi a w mjru z bjdy, nouze a zoufalstwj.

Gest tomu giž ale mnoho set let, co kuge satanáš swé ďábelské dílo, i nedá se nagednou obromný geho plod zničiti, měgte trpělivost bratřj! zgewte nám swých žádostj oustně aneb pjsemně, w mjru a tichosti, a my předložjme giště prosby Wašse neym. králi a pánu. K tomu wssemu se wssj silou přispěti, ano dussi i tělo obětowati gsme hotowj! Stogjmeť wssichni za gednoho, a geden za wssecky.

Dáno w Praze dne 25. Března 1848.

Ozbrojení národní pokračovalo sice rychle, ale hned na samém

Staroměstské náměstí s kašnou Rudolfinskou r. 1848.
Dle soudobé litografie.

počátku byly trpkosti jednak co do poměru vojska k národní gardě, jednak co do jazyka velení. K národní gardě obrátilo se zemské presidium *s výnosem ze dne 21. března*, v němž se vyslovuje potěšení nad vzájemností ozbrojeného měšťanstva a vojska v udržování pokoje a pořádku. Vojenská opatření, jež zavdala podnět k různým pověstem, že mají jen ten účel podporovati měšťanské sbory a národní gardu. S tím v souhlase byl *generální rozkaz arciknížete Karla Ferdinanda*, že nyní více než kdy jindy jest povinností vojska, aby ochotně a vydatně podporovalo měšťanské sbory a národní gardu pro případ rušení veřejného pořádku a srocování. Znepokojivé pověsti, jež se šířily, platily hlavně obavám před soustřeďováním vojska. Naopak zase na venkově kolovaly zvěsti, že Praha potáhne na sedláky. V té příčině vydalo *pražské studentstvo ohrazení o přátelském smýšlení k sedlákům.* Jinak osvědčovalo vrchní velitelstvo svou dobrou vůli k národním gardám tím, že přenechávalo jim zbroj. Dne 21. března vydáno gardám 10.000 patron.

potom část šavlí a pušek. Rovnému právu češtiny s němčinou v národní gardě nebylo vrchní velitelstvo vojenské nikterak na odpor. Za to ozbrojené měšťanské sbory a někteří z měšťanstva shledávali v českém velení nemožnou novotu. Těm sbor Svatováclavský či Svornost byl trnem v očích. Činěny různé pokusy, aby byl odstraněn, a když české velení prohlásil za důvod svého vzniku, odpověděno *prohlášením důstojnictva národní gardy* ze dne 23. března, v němž se hlásá: „Za rouhače svatému právu, za úhlavního nepřítele veřejného pokoje a pořádku, za zlomyslného rušitele nám tak žádoucí svornosti a bratrské družnosti považovali bychom každého, kdo by se opovážil stavěti se proti úplné a skutečné oprávněnosti obou zemských jazyků.“ Bolestně dotkla prý se všech tudíž zvěst, že čeština netěší se v Praze u národní gardy stejné platnosti. Aby všelikému nedorozumění bylo se vyvarováno, prohlašuje důstojnictvo, že nyní po soupise gard dle domů každá četa si ustanoví svůj jazyk a v setnině většina čet jazyk setniny. Na to odpověděly *Concordia a Svornost* osvědčením svých setníků Rubena a barona Villania, že to, co uniformované a neuniformované národní gardy stranu českého a německého velení prohlásily, „oba sbory dobrovolným dohodnutím již byly zavedly.“ Velkým dnem pro veškero ozbrojené občanstvo byl 26. březen. Důstojnictvo a zástupcové všech setnin, kohort a sborů shromáždili se o 10. hodině na Staroměstské radnici v zasedací síni, kde i Svatováclavský výbor odbýval první svou schůzi, aby vykonali *volbu velitele všech gard.* Jednomyslně a s nadšením zvolen byl kníže Karel ze Švarzenberku, divisionář při

Pjſeň.

1.

Sem růže, ſem růže poneſte a kwjtj!
Ať ſlunce, ať ſlunce na zármutek ſwjtj;
Neb ſmrt neuſſkogj wjtěznému reku,
(Ona gen prowodj k přeſlawnému wěku.)

2.

Giž ſpěte, giž ſpěte, bratřj naſſi milj!
Neboť gſte, neboť gſte ſtatečně zwjtězli;
Střely waſſe hnuly ctné cýſařſké Srdce
(Že ſe rozplynulo, gako woda prudce.)

3.

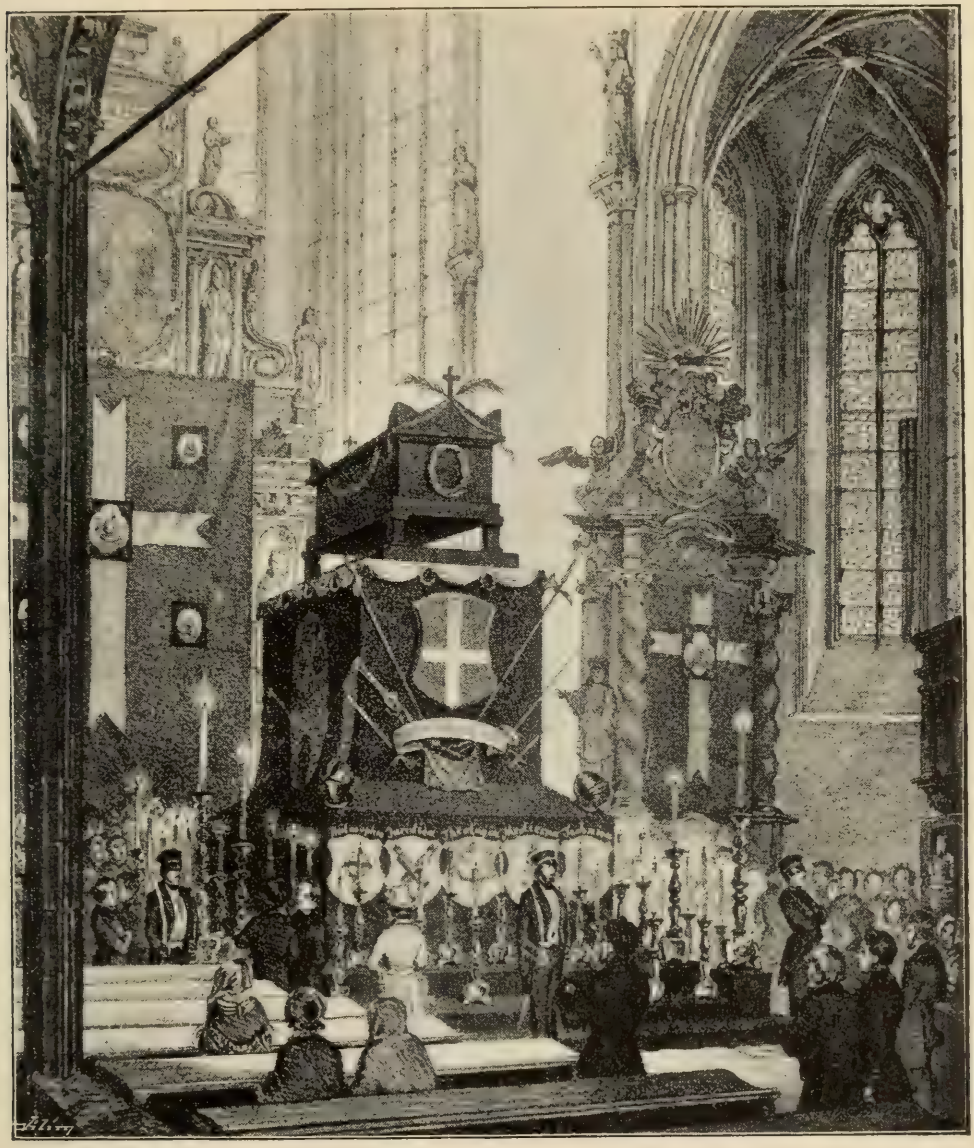
Giž ſpěte, giž ſpěte, obětě ſwobody,
Nagdete, nagdete, w nebi wěčné hody;
My wám w ſrdcých naſſich Pomníky ſtawjme,
(A ſmutnau památku k waſſi cti ſlawjme.)

4.

Giž ſpěte, giž ſpěte, obětě ſwobody,
Nagdete, nagdete w nebi wěčné hody;
Naſſe ſlze wroucý, prowázet wás budau,
(Amen, duſſe waſſe pokog wěčný dogdau.)
Amen

Lidová píseň ve Vídni 13. března za svobodu padlým.

armádě Radeckého v Italii. Krajan ten a vojevůdce, v něhož již Svatováclavský výbor důvěru skládal, považován byl za nejvhodnější osobnost k organisaci branné moci v Čechách. Nabízeného mu však velitelství nepřijal, nechtěje opouštěti řady vojska s nepřítelem zápasícího.

Rekviem v Týnském chrámu Páně 21. března za oběti vídeňských bouří 13. března 1848.

Dle soudobé litografie.

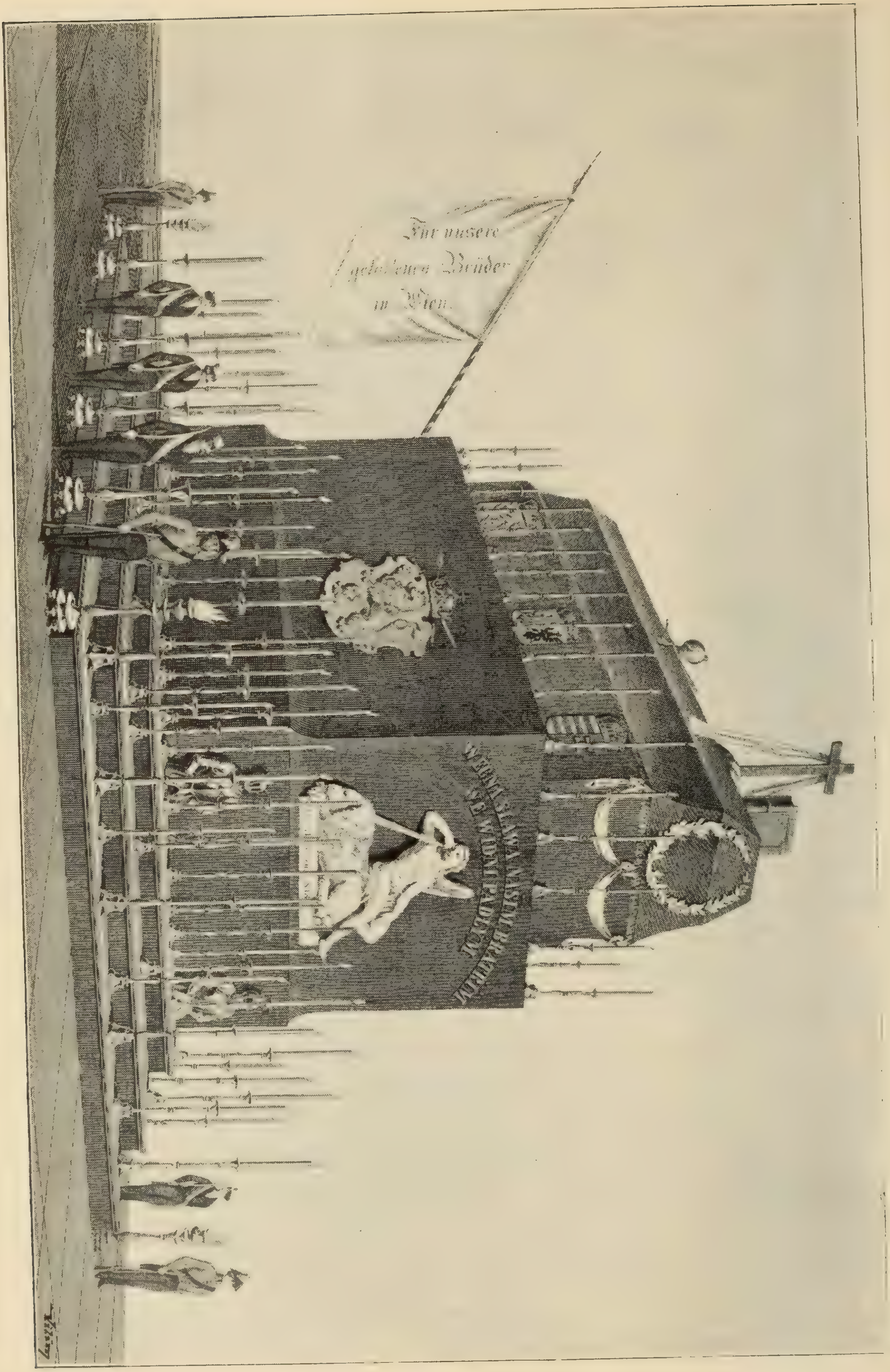
Jako slaveno v chrámech udělení konstituce, tak vzpomínáno i obětí, kterých 13. březen ve Vídni vyžádal. Okázalým způsobem oslavilo ozbrojené *studentstvo pražské památku padlých ve Vídni bratří.* Již od rána plnilo se 21. března Staroměstské náměstí a přiléhající

ulice zástupy obecenstva. O desáté rozzvučely se Týnské zvony k hranám. Sbor za sborem, kohorta za kohortou přicházely zaujímajíce velké prostranství mezi radnicí a Týnským chrámem matky Boží. Přišla Svornost, za ní Concordia s černě zastřeným praporem a všechny gardy. Ač nedávno zřízené a mnohé z nich dosud neuniformované, činily dle současných německých svědectví příznivý dojem.

Měšťanští ostrostřelci, granátníci a pěchota postavily se s hudbami též před chrámem. S kohortami studentstva dostavili se i profesoři. Uvnitř byl chrám smutečně vyzdoben, oltáře černě zastřeny. Střed chrámu zaujímal vysoký katafalk dle návrhu stavitelů Gruebera a Bergmanna postavený. Na mohutném podstavci ozdobeném českým lvem a rakouským orlem, znaky měst Pražských a šestnácti českých krajů vypínal se skvostný sarkofag, jehož průčelní stranu zdobila zelená palmová ratolest. V předu byl prostý praporec s bílým křížem v červeném poli a kolem něho byly seskupeny prapory, kuše, samostříly, pušky šavle, píky a halapartny, mezi nimiž hlásal nadpis: „Za naše ve Vídni padlé bratry.“ Pod tím byly odznaky čtyř fakult universitních a polytechnického ústavu a věnce z nezabudek, vavřínů a bílých růží. Studenstvo s tasenými palaši konalo u katafalku čestnou stráž a tvořilo řady k hlavnímu vchodu chrámovému, odkudž venku společně s ostrostřelci uzavíralo náměstí. Do chrámu dostavili se akademický senat Svatováclavský výbor, magistrat a zástupcové sborů pražských. U všech oltářů slouženy zádušní služby boží a u hlavního oltáře sloužil rekviem sám rektor magnificus, strahovský opat Jeroným Zeidler. Potom vstoupil na kazatelnu člen řádu Křižovnického a děkan fakulty filosofické dr. *Augustin Smetana*, jenž proslovil německou řeč, v níž mezi jiným hlásal: „Bratří akademičtí! Žádná doba našeho života nebyla ještě tak slavná, tak vážná a vznešená jako nynější . . . Patřte tamo v sídelní město mocnářovo na ono množství šlechetných jinochů, o své právo, o nejsvětější právo lidu, o právo svobody se ucházejících. Patřte kterak i surová moc vyráží a s obvyklým drzým sebevědomím násilný počíná boj proti božskému pudu mladistvě silného ducha. Patřte, na rekovného jinocha s praporem svobody, kterak zanícen pro právo a vlast k lidu se obrací. Patřte, jak pojednou vražedná zbraň bleskoce naň míří; záblesk a klesá zkrvaven a ve výkřik zděšení propukají přítomné zástupy. V krvavý zápas vrhá se rozhořčený lid, vaši statní bratří v jeho čele, tělesný život neohroženě nasazují, aby získali nyní

život ducha; a — oni ztratili onen a dobyli tohoto! Jako první však obět padl — slovanský bratr, věren smutnému osudu svého národa. národa polského.“ Žehnaje památce za svobodu padlých dokládal, „Z otroctví národové se pozdvihují. Svoboda již není pouhý sen. Naší době byl tento úkol vytknut. Naše doba jest onen krvácející vykupitel věků; nedávno se mu ještě posmívali a rouhali, nedávno jej ještě trýznili, do očí mu plili a na kříž jej přibíjeli; nyní povstal z mrtvých. nyní započíná království jeho, království Boží, království pravdy, svobody a lásky.“ Velebil mír, odporučoval svrchovanou důvěru ke králi a pánu, „jehožto nám zlí rádcové, postavivší se mezi něho a nás, dlouhý čas byli odcizovali. Ferdinandem otcem svým budeme ho zváti,“ dokládal. „Stali jsme se svobodnými muži“, uzavíral. „Svobodná myšlénka smí nyní jako svobodné slovo býti pronášena. Budeme bdíti nad těmito svatými statky, bdíti nad milovaným, tak dlouho týraným národem. Zde v tomto sídle všemohoucího, jehož svatá vůle tyto dni strašně soudí — neboť dějiny světa jsou soudem světa — svatě si přislíbíme, že budeme na dále žíti pro svobodu, pro kterou naši bratří zahynuli.“ Dlouho snad nezahlaholilo amen v gotických kobkách chrámových s takovou vroucností jako tentokráte. Po Smetanovi vstoupil na památnou Týnskou kazatelnu církevní kněz *Václav Štulc*, redaktor „Blahověsta“, a proslovil českou pohrobní řeč obětem svobody ve Vídni padlým. Poukazoval na dlouhé věky, než nadešla jitřenka nové doby českému národu. Obětmi nové doby a krvavými svědky, kteří životem svým život svobody spečetili, jsou studující a mužové, kteří skonali 13. března u sněmovny vídeňské. I řeč Štulcova činila mocný dojem na všechny přítomné. Ozbrojené studentstvo defilovalo pak kolem katafalku hlavním vchodem vstupujíc a postranním odcházejíc. Cestou všude bylo vítáno od obecenstva.

S Prahou svorně kráčela *Plzeň*. I v Plzni konáno slavné rekviem za padlé ve Vídni, jež 30. března uspořádali studující filosofie, to jest sedmé a osmé třídy. V arciděkanském chrámu, uvnitř černě vyozdobeném, postaven uprostřed vysoký katafalk s odznaky studentskými a řadami hořících kolem voskovic. V čtyřech úhlech plály mezi vavřínovými věnci obětní ohně. Na rakvi visel vavřínový věnec a vznášely se dva bílé prápory. Purkmistr Kopecký s magistrátem, profesoři Smetana. Sedláček a j., měšťané a mnoho účastníků vyplňovalo kobky chrámové. Čestnou stráž u katafalku konalo šest studujících s tasenými ša-

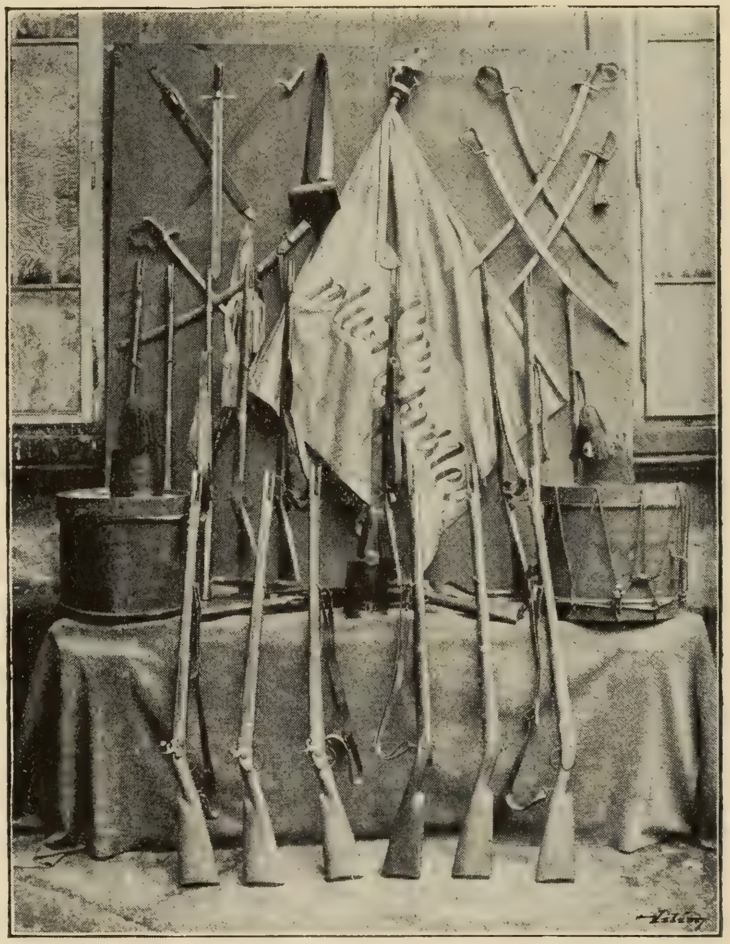

KATAFALK STUDUJÍCÍCH FILOSOFIE V PLZNI
k truchloslávě studujících ve Vídni padlých

Dle soudobé litografie.

vlemi a čtyři gardisté ve zbrani. Před chrámem stál měšťanský sbor ostrostřelecký s hudbou, studentská legie a národní garda, jež právě byly zřizovány. Večer zpívalo studentstvo v divadle hymnu padlým. V Plzni vzmáhal se nový život a dosud nevídaný ruch.

Potěšitelné hnutí panovalo i *v židovstvu.* Ne s radostí ale s nadšením jako den spásy vítalo soukromě i v chrámech svých úsvit nové doby. V tisících výtiscích česky a německy rozšířeno kázání rabbína Mannheimera o konstituci, kde mezi jiným se táže: „Co jest činiti pro nás? Ničeho! Všecko pro národ a vlast! Mezi prvními, kteří se slova ujali a je prováděli v bouřlivých dnech, byli židé. Mezi prvními, kteří padli na krvavém místě před stavovskou sněmovnou, byli židé. Nyní nic pro nás. Ani slova o uvolnění židů, jestli jiní je nepronesou za nás.“ V nové židovské synagoze pražské konána 3. března též okázalá slavnost v pamět padlých za svobodu 13. března, k níž se dostavila mimo velký počet studentstva i vlastenecká společnost pražská. Modlitebna byla celá černě vykrášlena. Prostý katafalk prostřed planoucích svící ve velkých stříbrných pětiramenných svícnech tvořil střed. Velký český lev zdobil průčelí katafalku, na němž český nápis: „Bůh jim dej věčnou radost.“ Čestnou stráž stálo židovské studentstvo s tasenými šavlemi. Kazatel a rabbín dr. Saul Isák *Kämpf* proslovil řeč, jež česky a něme-

Zbraně plzenských sborů z r. 1848.
Fotografováno v Plzenském městském museu.

cky vydána tiskem a v níž hlásal: „Podejme si obapolně bratrsky ruce! Vždyť jsme občané jednoho města, dítky jedné země, poddaní jednoho krále. Sdíleli jsme utrpení vlasti, proč bychom nyní nesdíleli její rozkoš a blaho? Pocházíme-li od Germanů nebo Slovanů, od Semitů nebo Jafetitů — na tom nezáleží, nyní jsme Čechové všichni. Buďme však jimi v nejpřísnějším slova smyslu . . .“

Svornost! Svornost! ozývalo se z chrámů, z řečí veřejných, z proklamace spisovatelů obojí národnosti a svornost hlásána i z křesla purkrabského. V provolání ze dne 24. března klade hr. Rudolf Stadion veškerému obyvatelstvu svornost na srdce. Dotýkaje se proklamace spisovatelů (viz str. 148) praví: „Spisovatelé jsou povoláni, aby mocí slova působili, následujme jejich příkladu mocí činu. Konstitucí nám udělenou stali jsme se všichni, jakéhokoliv stavu a jazyka, bratřími: sboř se ona dělivší nás zeď a svazek jednoty spojuj nás pevně vespolek... Důvěra v mocnáře, důvěra v své bratry, jednota a svornost budiž naše heslo! . . . Překonejme zimničné rozčilení, které námi tyto dni lomcovalo, a s hrdým vědomím dobytého pokladu v prsou jděme vstříc vývoji institucí nám podaných. Inteligence dala nám krásný příklad, následujme jejího hlasu!“

Vzdor úřadní pečeti podléhala svornost mnohému kolísání, jak v povaze lidské spočívá. S podivením jest a pro dobu tu charakteristické, jak fantastické smýšlenky mohly se šířiti a docházeti víry. Četná šosácká společnost pražská vzrušena událostmi ze svého klidu byla svrchovaně nedůvěřivou a plna obav a podezřívání. Veřejná odmítání a ospravedlňování mají v té příčině význam historický. Tak *Karel Havlíček* uznal za nutné ohraditi se 25. března co nejdůrazněji proti němcežroutství. „Osoby, které prý zajisté nic dobrého nezamýšlejí, dělají posledních dnů opravdový z toho obchod, aby stejně znepokojujícími, jakož nepravdivými, nehodnými a zlomyslnými pověstmi rozdmychovaly mezi pražským obyvatelstvem nesvár a to tím soustavným směrem, že části zdejšího českého obyvatelstva přičítají nejnepřátelštější, nejničemnější a nejsurovější úmysly oproti německým krajanům.“ Havlíček hájí sboru Svatováclavského proti všelikému očerňování a jmenovitě i proti tomu, že vytknul si: „Smrt všem Němcům bude naše heslo!“ Hromady sboru jsou prý veřejné a každý může slyšet, co se mluví. Tolikéž ohražuje se Havlíček, že chtěl všem německým tabulím v Praze uspořádati Bartolomějskou noc. Aby v stavovském

divadle se hrálo čtyřikrát za týden česky, není prý žádná hrůza ani nemožnost. *Uffo Horn*, jako akademický legionář ohrazuje se opět 30. března: „Jsem konečně toho syt, aby mi přičítány byly nejnesmyslnější projevy od lidí, kteří i nyní, kdy tisk jest svoboden, utíkají se k starým oblíbeným podloudným cestičkám tajemnosti. Tak brzo prý jsem navrhoval, aby šlechta byla vyhostěna z řad národní gardy, brzy vybízel studenty, aby své profesory vyházeli okny, ano jsem prý dokonce i členem docela tajného revolučního výboru, jenž nic více a nic méně nemá na mysli, než prohlásiti republiku a kázati komunism. Že v strachu a zmatku mnozí lidé hlavu ztrácejí a nejdobrodružnější věci věří, tomu se nedivím — ale tím více se divím, že nikdo s takovým obviňováním nevystupuje proti mně veřejně. Kde jste a kdo jste vykteří mne viníte?“ Volné časopisectvo, dokládá Uffo Horn, jest svobodným přístavem pro všecky vlajky, jest vznesenou aulou každému, aby o otázkách přítomnosti tu rokoval. „Na tom poli jsem hotov s každým se setkati: co jsem mluvil a dělal, hájiti budu před svým národem, jakož jsem toho hájil před svým svědomím. Lituji jen, že tyto řádky jsou první, jež veřejnosti podávám od chvíle, co časopisectvo ve vlasti jest svobodno.“ Dr. *Pinkas* se hájil 31. března osvědčením proti očerňování, že jest zpátečník a copař. „Z lidu vyšed, po léta byl jsem s lidem. Již r. 1819 byl jsem pro svobodomyslné smýšlení zatčen, trestán, za nezpůsobilého pro státní službu prohlášen a nyní, když světlo proniká, nyní že zrazuji věc, které jsem život posvětil? . . . Od 12. března věnuji se — do zemdlení — věci lidu výhradně jako věci své.“ Dr. *Brauner*, František *Klučák* a jiní ohrazovali se veřejně proti nařčením, pomluvám nebo zlým pověstem.

Již v době březnové ujímaly se zvláštní sportovní politické serenády, *kočičiny*. Nebyla to specialita česká, jak někteří se domnívali, poukazujíce, že pocházejí od jména Kotz von Dobrž a že sluší ji psáti „Kotz-ovina“, nýbrž zjev evropský, který z Francie přes Německo k nám přímo z Vídně se dostavil. Francouzský „charivari“ byl světu známý a ve Vídni přivedli tuto polyfonii na vysoký stupeň; v květnu stačila tam kočičina k pádu ministra. V Praze byl hlavním pořadatelem a mistrem kočičin spisovatel Ferdinand *Mikovec*, jenž je pěstoval se soustavností. Dětské trubičky, krejcarové píšťalky, hvízdání na klíč, brkačky, brumajzly, staré plechové trouby a hrnce, k tomu mňoukání, štěkání a řev různého druhu byly nejoblíbenější prostředky důstojné

kočičiny. Za večerního šera objevili se hudebníci pod okny nepřítele a spustili, až uši brněly a vlasy vstávaly. Turecký buben zastávalo při tom někdy několik kamenů do oken. Noční takové překvapení, jako z ortelu tajné vémy uspořádané, bylo ovšem věcí, o níž celá ulice a někdy i celé město si vypravovalo; jelikož však škodolibých jest velká většina, ujímaly se kočičiny za červánků mladé svobody dosti rychle.

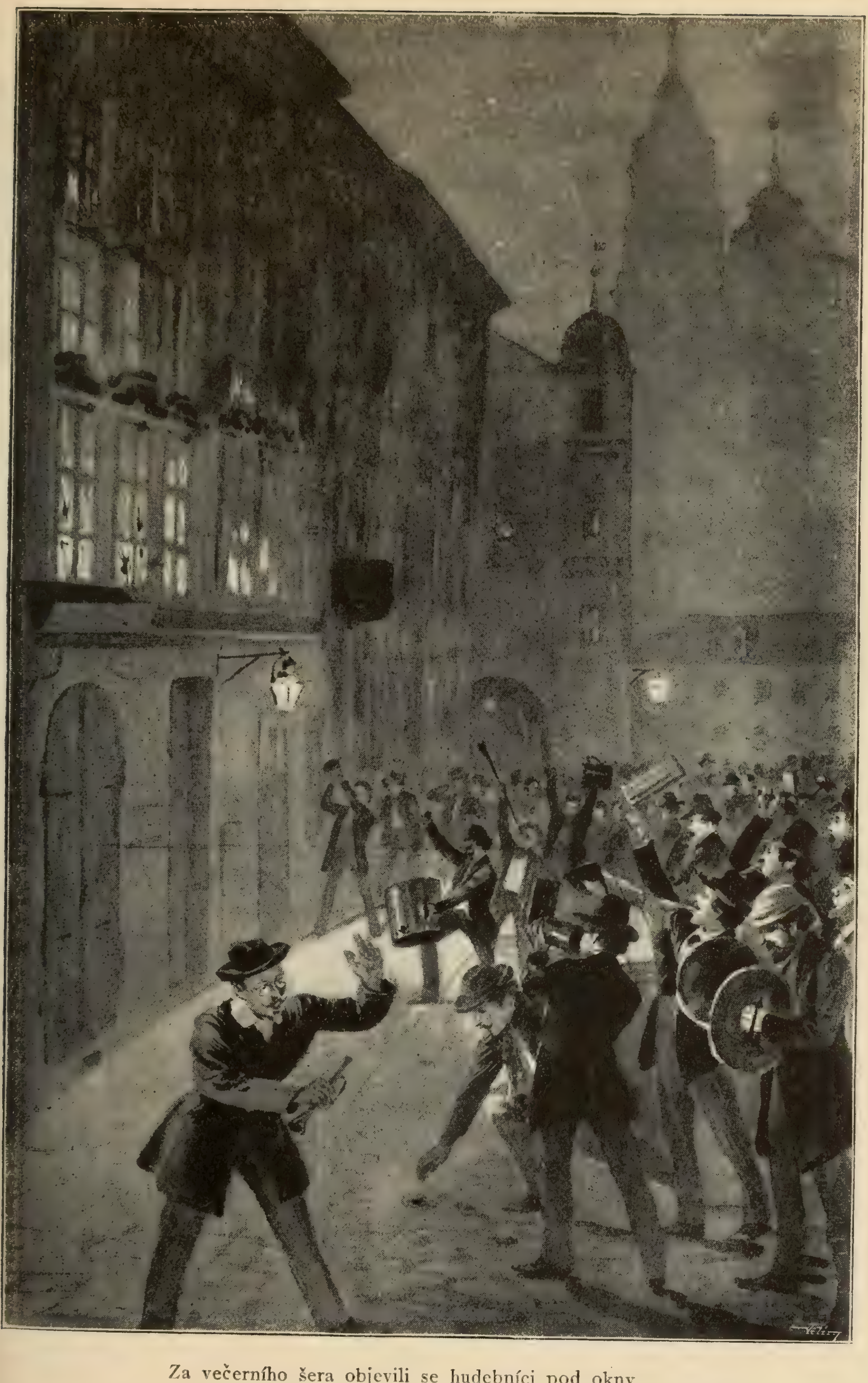
O náladě myslí, snahách a různých obavách té doby podávají nám charakteristické doklady dopisy z Prahy s členy poselstva ve Vídni. Jiří Hanke v dopisu sládku Waňkovi ze dne 21. března stěžuje na chabost, jaká nastala od odjezdu poselstva v Sv.-václavském výboru hlavně přičiněním purkmistra Müllera. Vládnou prý staré copy, které se nedovedou shodnouti s novým pořádkem. Sám Deym jest prý rozhorlen. Ve

Karrikatura kočičiny.

Dle soudobého dřevorytu.

výboru naléháno, aby se žádalo za střelný prach, aby pro případ potřeby národní garda byla zásobena. Tomu se vzpíral purkmistr. (Následek byl, že vydáním desíti tisíc patron, dalších pušek a šavlí se návrhu vyhovělo.) Hanke dokládá, že žádost za munici jest odůvodněna zprávami, že se vojsko stahuje na Prahu a dělostřelecké mužstvo vyzbrojuje mušketami a bodáky. „Co mne se týče“ — dokládá — „věřím všemu, neboť jsou mi nedůslednosti předních úředníků dobře povědomy.“ Šlechtickou petici za zrušení roboty vítá a odporučuje. V Praze i zemi jest pokoj a pořádek. „Jenom zapotřebí zpráv o vašem poslání. Kdyby to ve všech kusech nebylo příznivo, jest *všeho* se obávati.“ — „Mezi vojskem jeví se pohyby, které budí největší znepokojení v obyvatelstvu,“ oznamuje ze dne 21. března dr. Vojtěch Schebek z příkazu předsedy hr. Deyma Trojanovi: „Z Plzně táhne myslivecký prapor do Prahy, zdejší dělostřelci cvičí se po několik dní v zachá-

Za večerního šera objevili se hudebníci pod okny . . .

(str. 228.)

zení puškou a bodákem a dnes dokonce veškero mužstvo 30 patronami na muže bylo poděleno. Jelikož žádný zevní nepřítel zemi neohrožuje . . . míří to proti měšťanstvu!!“ Poselstvo se žádá, aby vymohlo u Jeho Veličenstva, by vojenské velitelstvo od takového počínání upustilo, jinak že hrozí rušení pokoje. V soukromém svém dopise stěžuje si týž dr. Schebek Trojanovi na špatnou zbraň národní gardy, která jí byla vydána, a na nedostatek zbraně i náboje. — Hanke ze dne 22. března píše Waňkovi, že ani vláda ani Svatováclavský výbor neměli zprávu o přijetí ve Vídni a jednání s Kolovratem. „Byl jsem první, jenž ve schůzi tvůj list předsedovi hraběti Deymovi podal, jenž hned jeho obsah k největší radosti všech shromáždění oznámil.“ Hypoteční banky jest již schvrchovaná potřeba, aby touto cestou vykoupení z roboty bylo provedeno. — Na dále odstoupení purkmistra Müllera a nové volby v obci jsou předmětem největší důležitosti. Poselstvo se ohradilo, aby volby již 27. března byly vykonány, a prosadilo, aby odloženy byly na 29. března. V listech Waňkovi stěžují si někteří na census, který hrabě Stadion ustanovil, aniž se ptal Svatováclavského výboru, který přece udržel pokoj a pořádek v pohnutých dnech. Měšťanství a majitelství domu nemá býti obmezením voličstva. Batka v listu Trojanovi ze dne 23. března schvaluje census a jásá nad přijetím u mocnáře a pozdravem českou řečí. Tiskaři kartonů dělají mu ostatně starosti, zámečníci pracují pro ně zbraně. V listech pozdějších mluví se o vítání. Batka ze dne 25. března volá: Milí bratři! Vymožte si dovolení, abyste z Olomouce při návratu mohli telegrafovat.

Zvěsti ze středu poselstva zněly příznivě. Bylo přijato se vší okázalostí, mocnář mluvil na ně česky, ministři mu dávali nejlepší naděje. Po dlouhé, trapné době, kdy čeština byla potlačována a snižována, kdy český národ o politických a národních potřebách povznésti mohl svého hlasu, bylo to ovšem mnoho. Pro právo však a potřebu národa politický svůj život obnovujícího bylo to málo.

IX.

Bouřlivá přeháňka v březnovém výsluní.

V Praze a v Čechách, kamkoliv stihly zvěsti z Vídně o přijetí českého poselstva, úřadní i soukromé, všude panovala nadšená mysl. Ujišťování Čechů a Slovanů ve Vídni usedlých, že žádná deputace nebyla tak ochotně a okázale od nejvyšších kruhů přijata. utvrzovalo ještě tuto náladu. Všude mluveno jen o přijetí, na vyřízení zapomínáno úplně. Ve Vídni naskytla se poselstvu příležitost octnouti se v proudu, který v Praze byl vzácností: v proudu slovanském. Charvaté, Srbové. Slovinci, Poláci podávali si bratrsky ruce s Čechy, slavili se na vzájem přípitky a řečmi, a když došla 25. března do Prahy zpráva, že nazejtří odjede s poselstvem i mnoho Slovanů, nebylo radosti konce. Kabinetní list Pillersdorfovi. kterým petice vyřízena, byl pěkně tištěn odevzdán českým poslům a v tisících otiscích donesen 26. března do vlaku, kterým nastupovali zpáteční cestu. Císařova a králova odpověď byla cestou na všech stanicích rozdávána. Mnozí měšťané pražští jeli poselstvu vstříc do Kolína. někteří ještě dále. Přes vítězoslávu, s kterou byli vítáni a nevázanou i vázanou řečí slaveni, jako v Přelouči, pocitovali vůdcové poselstva čím blíže ku Praze tím trpčí předtuchu. Všecko však vítězně bralo se dále. V Praze Svatováclavský

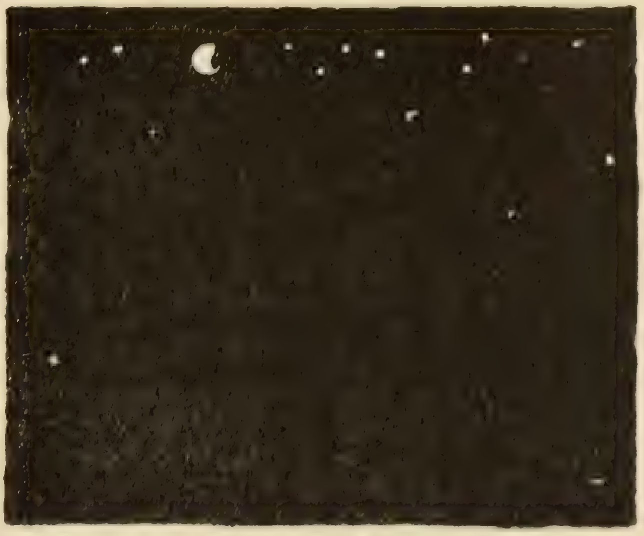

Ve vítání, objímání a tisknutí rukou mísilo se burácející volání slávy . .

(Str. 236.) 15a

větí proti Čechům a českému hnutí. Jejich vůdci byli Karel Hennig, litograf, a lékárník Karel Helly. Potržka od doby té stávala se vždy nápadnější.

Příčinou neúspěchu byla především nedostatečná zajisté vyškolenost politická a rozdíl mezi domácí půdou českou a vídeňskou. Co na vídeňské povznáší, na domácí půdě jest třeba úkorem, co tam platí za úspěch, nemusí byti ještě úspěchem v Praze, kde na každém kroku se setkáváme s právem zadržovaným a životem obmezovaným. Dále i neshoda dvojího znění adresy přišla jen vhod vládě vídeňské, když po prohlášení konstituce patentem ze dne 15. března a po povolení požadavků uherských 16. března odpovědné cislajtánské ministerstvo ji přijalo. Přidrželo se adresy všeobecné odmítajíc jmenovitě články státoprávní. Na místě spojení koruny České kabinetní list prostě poukazoval, že již jest odpovědné ministerstvo pro všechny země stejnou měrou. Jedině zřízení nejvyššího soudu v Praze měl ministr spravedlnosti vzíti v úvahu, avšak soudu jen pro Čechy a ne také pro Moravu. Za to prohlášeno, že spojený sněm pro Čechy a Moravu odporoval by zemskému zřízení těch zemí a mohl by se povoliti pouze k žádosti obojích stavů. Kolovrat pak dodával, že bude nutno, aby stavové moravští a slezští svůj zákonný návrh na spojení s Čechy předložili příštímu sněmu říšskému. Největší vymožeností bylo uznání rovnoprávnosti.

Osvětlení Prahy 27 Března 1848.

Dle soudobé karrikatury.

První hromobití sneslo se na hlavy vůdců poselstva ve výboru Svatováclavském, jenž večer se shromáždil. Trojan sotva spatřiv rodinu (jak sám praví), byl již volán k sv. Havlu za „prostředníka,“ kde lid rozhorlen se sbíhal. Po mnohých námahách podařilo prý se mu skrotiti hnutí v pozdní noční době. Trojan uvaloval všechnu vinu na petici

a vládu, Faster na Pinkasa, na všechny ostatní a posléze na šlechtu. Pinkas prý ho měl k mírnosti, ostatní byli „noční čepice“ a šlechta prý mu skřížila jeho plány. Pravda ze všeho toho jest toliko, že Petr Faster byl sice statný občan, že 11. března a v následujících dnech hrál důležitou úlohu svou neohrožeností, avšak k diplomatické akci byl způsobilý co nejméně. Pinkas stěžoval si opět, že Faster si počínal bezohledně, že do ostatních i strkal lokty a stavěl se v popředí tam, kde to nebylo žádoucí. Výsledek byl posléze ten, že Faster a Trojan vzati na milost a že od nich očekáváno nápravy. Velké slovo vedla tentokráte i ulice, která jak v noční schůzi 27. tak i v následujících zasahovala do debaty. Dr. Brauner vytýkal ostře vůdcům poselstva jejich slabosti a za všeobecného souhlasu učinil návrhy, aby *nová petice byla poslána do Vídně* a aby se nezvratně trvalo na požadavcích státoprávních. Tím se přispělo i k upokojení veřejného mínění.

Studentstvo opět v aule a Karolinu vytýkalo profesorům Fischerovi a Redtenbacherovi, že nehájili s dostatek práv jeho a reformy vyučování. Rozechvění bylo takové, že direktor právnického studia dr. Hasner z Arty, vida vycházeti právníky v svrchovaném rozhorlení z auly, připověděl jim, že se nazejtří dostaví k nejvyššímu purkrabí, aby odpomoc si vyžádal. K žádosti studentů odebral se tam ihned a vrátil se s přípovědí, že je o všem telegraficky podána zpráva do Vídně a aby, než dojde odpověď, zachovali pokoj a mír. Tak se i stalo. Otázka vysokého učení opravdu vzata vážně v úvahu.

Den 28. března byl pravým opakem dne předešlého. Místo radostného nadšení a mírumilovného horování zračilo se rozechvění v tvářích od úsvitu po ulicích se stavících hloučků, ozývalo se hlasité reptání, šířily se a docházely víry poplašné pověsti. Šeptáno o přípravách k dobytí zbrojnice na Malé straně a opět o úmyslu vojenského velitelstva rozstříleti Prahu s Petřína. Během dne i krámy zavírány. Při tom panoval po celý den i nemalý deputační ruch. Deputace dostavovaly se k Svatováclavskému výboru, jenž skoro celý den u sv. Havla zasedal, protestujíce proti vyřízení národních požadavků nebo stěžujíce si na ohrožení se strany vojenské; k arciknížeti Karlu Ferdinandovi, jenž jich sedm dopoledne přijal a z nichž některé ani nikdo neposýlal, ke guvernérovi hr. Stadionovi, plukovníku gardy Ondřeji Haasovi, jenž od setnin gardových zvolen za prozatímného a potom za definitivního

SÍLA LVÍ A PRÁVO SVATÉ.

Na úsvitě. Jarní allegorie z r. 1848. Dle soudobého vyobrazení. 16

velitele. Nikdo však nikomu nepřekážel, nikdo nikde nezakročoval a jak od arciknížete tak od Stadiona přijímány deputace s úsměvnou blahosklonností.

Hned na ráno byla dvě shromáždění lidu svolána a také se odbývala. Ve schůzi repealu „u zlaté váhy" ještě v noci usneseno, aby lid zjednal nápravu a aby na 7. hodinu ranní svoláno bylo shromáždění do Svatováclavských lázní. Ještě v noci agitováno pro hojné účastenství a obranu původních požadavků Svatováclavských. Spolu i Svatováclavský výbor v noci se usnesl svolati schůzi, a to na Barvířský ostrov (Žofín). Dohodnutí stalo se pak v ten rozum, že schůze v Svatováclavských lázních bude přípravná a na Barvířském ostrově hlavní. V oné schůzi, která již o sedmé ráno byla zahájena, zamítnuta odpověď na požadavky české a naléháno, aby národ s novou žádostí se obrátil k trůnu.

Na Barvířském ostrově shromažďovali se účastníci již od osmé ráno. Schůze zahájena o deváté a jednáno česky a německy. Zde ujali se slova z měšťanstva dr. *Brauner*, ze studentstva Uffo *Horn*, z repealu *Rupert* a jiní. Brauner poukazoval jmenovitě na nebezpečí, které by vzešlo české koruně, kdyby se měl stát skutkem nějaký centrální sbor stavovský, který by chtěl řiditi sudby Rakouska. To bylo by z deště pod okap, z absolutismu do centralismu. Za hlučného souhlasu usneseno, aby *nové poselstvo vypraveno bylo do Vídně* a aby žádalo 1. za spojení Čech, Moravy a Slezska; 2. za společný sněm zemí těch se zastoupením všech stavů, tedy i selského, který by slíbenou konstituci pro korunu Českou vypracoval; 3. za zvláštní odpovědné ministerstvo pro země koruny České a 4. za přísahu vojska a úřednictva na konstituci a bezodkladné ozbrojení lidu. Ve schůzi vytýkáno šlechtě, že nesmýšlí s lidem upřímně, a ozvaly se i hlasy: „Pryč se šlechtou!" Dále usneseno, aby všechna neozbrojená národní garda pražská se vydala na svá shromáždiště a žádala za pušky a náboje a za obsazení strážnic a bran.

V Praze nastalo nevídané opět hnutí. Studenti rozběhli se po městě, aby oznamovali, co se stalo, gardisté s odznaky ale bez pušek a šavlí shromažďovali se na určených místech, policie úplně odstupovala a vojsko chovalo se s největším klidem. Ohniskem rozruchu toho byl Koňský trh. Zde shromáždila se kohorta techniků, sem přicházelo ostatní studentstvo, národní gardy a mnoho lidu. Vyvstávali řečníci

a plni horlivosti proslovovali řeči i s kandelábrů a kašny. Koruna česká, nebezpečí reakce, potřeba nového poselstva, které by dobrému králi objasnilo stav věcí, nezbytnost reformy vysokého učení, to a jiné byly hlavními předměty řečnického zanícení.

Zatím vyšla *„vyhláška vrchního velitelství národní gardy* o vydání zbraní“, jež k vůli „veřejnému pokoji a pořádku“ uváděla v známost, že ještě dnes obdrží národní garda 4000 pušek a ještě dnes městské brány a důležité strážnice v městě, hlavní strážnice v to počítaje, společně s vojskem budou obsazeny a tolikéž noční hlídky konány. Tím rozptýleny byly obavy před nebezpečnými záměry reakce a vojenské moci.

Hnedle poskytovaly hlavní třídy a náměstí zvláštní pohled. Gardy táhly k branám a střídaly vojsko, zaujímaly strážnice za jásání lidu. Někde, jako v Podskalské strážnici u přívozu, byly gardy častovány. Za to odtáhlo uvolněné od stráží vojsko přes Břevnov do Hvězdy, aby tam střežilo prachárnu, na niž se obáváno útoku.

K utišení myslí studentstva přispělo opět *prozatímné vyřízení studentské petice*, které ještě dopoledne, zmocněn byv z Vídně a dohodnuv se s akademickým senátem a profesorskými sbory, nejvyšší purkrabí vyhlásil. Obsahovalo v podstatě: 1. Svoboda vyučování uznává se v ten způsob, že na fakultách všem doktorům jest dovoleno po předběžném ohlášení u akademického senátu vědecké přednášky odbývati, a na technice po přihlášce u direktorátu s podmínkou všeobecně uznaných odborných vědomostí. 2. Přednášky mohou se konati v obou zemských jazycích, jakož i v jiných. 3. Žádné nadání nemá býti vyloučeno k vůli náboženskému vyznání z učitelských stolic, aniž kdo proto ve svém vzdělání a postupu obmezován. 4. K vůli svobodě učení se změní dosavadní soustava zkoušek tak, že jest dopuštěno povinné předměty poslouchati v libovolném pořádku a že způsobilost k státní službě a praxi pouze od přísných státních zkoušek závisí. 5. K spojení techniky s universitou zabezpečí se dříve souhlas pánů stavů. 6. Studentstvu je volno tělocvičny a šermovny si zařizovati, a stát učiní pro to, co na na něm jest. 7. Studentstvu se dovoluje zakládati spolky, při čemž mnichovský universitní statut pro studentská sdružení má se vzíti za základ. — Studentstvo bylo s tímto vyřízením spokojeno, žádalo však, aby bylo definitivní.

Ještě více přispěla k utišení myslí *vyhláška Svatováclavského vý-*

boru, oznamující, že vypravena bude nová petice do Vídně. Výbor ostatně pospíchal. Již večer jednáno bylo o nové petici od dra. Braunera vypracované, k níž připojen požadavek studentstva, aby prozatímní vyřízení jeho petice stalo se právoplatným. Velké zástupy obecenstva stály kolem kláštera Svatohavelského, na schodech a v jednací síni a braly živý podíl v rokování. Chvat, s kterým připravována druhá petice, zarážel ve vládních i jiných pražských kruzích, které náhlým obratem veřejného mínění cítily se dotknuty. Hodnostové a úřady, kteří pomáhali rozmnožovati vítězoslavné uvítání poslů od krále se vracejících, cítili se kompromitováni, a Rudolfu Stadionovi záleželo aspoň na tom, aby se s vysláním nové petice nespěchalo, že se zatím mnohé může napravit. Dne 29. března konána nová schůze u sv. Havla stejně hlučná jako dřívější. Samo obecenstvo souhlasem, odporem a voláním mělo vliv na její průběh v tom smyslu, že vyřízení petice uspíšilo a volbu poslů do Vídně prosadilo. Chvat byl takový, že upuštěno od toho, aby petice vyložena byla dva dni k veřejnému podpisování. Čím více na jedné straně váháno, tím více na druhé kvapeno. Každý průtah zdál se býti nebezpečím a reakcí. Železo mělo se kouti, dokud bylo žhavé. Za posly k trůnu zvoleni dr. Brauner, na jehož místo pak nastoupil dr. *Gabriel*, *Faster*, *Trojan*, Rupert, jenž pro chatrné zdraví úkolu toho se vzdal, dr. *Kliebert*, poctivý Němec a repealista, pokrývač *Šulc*, důvěrný přítel Fastrův, s nímž byl i sousedem u Zlaté husy, stavitel *Rypota* a Uffo Horn, který však o den se pozdržel a pak cestu do Vídně vůbec nenastoupil. Bez všelikých okázalostí mělo poselstvo odjeti, odebrati se k ministerstvu, především k předsedovi ministerstva Kolovratovi a vyžádati si slyšení u mocnáře.

Ráz na ráz jednal výbor Svatováclavský, ač v samém jeho středu byli dosti četní i podajní živlové zastoupeni. Za to vzmáhal se odpor proti „samozvancům" a čekáno, jak nejkratší cestou je zatlačiti do pozadí. Podle náhledu některých měly to být volby obecní; první ze svobodné volby vyšlé zastupitelstvo pražské mělo být oním legálním sborem, který by nastoupil na místo „výboru pražských měšťanů". K tomu náhledu klonil se patrně i nejvyšší purkrabí, smířlivou však povahou se vyznamenávající hr. Stadion. Ve čtvrtek 30. března dostavil se odpoledne sám do schůze k sv. Havlu. Výbor postaral se, aby panoval pořádek co největší. Před domem, na schodech i v síni stály čestné stráže. Předseda hr. Vojtěch Deym oznámil nejv. purkrabí, co

bylo ujednáno a kterak se chystá nové poselstvo do Vídně s peticí, kterou mu předložil. Hrabě Stadion dovozoval, že jest záhodno, aby se posečkalo, až bude zvolen velký výbor měšťanský (obecní zastupitelstvo), jenž by pak měl převzíti práce výboru Svatováclavského. Sám výbor prý se k tomu dříve klonil. Ve výboru již dříve se ozvaly hlasy, že by zastupitelstvo mělo autorisovat petici, aby se tedy vyčkalo a také ujednáno, aby výbor vydal tiskem zprávy o své činnosti. Přes to však vyhověno nejvyššímu purkrabí jen potud aby se počkalo, jak volby dopadnou. Volby dokončovány však jen téhož dne a ustavení zastupitelstva mohlo nastati teprve za kratší nebo delší dobu.

Staroměstská věž
dle starého akvarellu A. Morstadta.

Dne 31. března hned záhy z rána odbývána jedna schůze v Svatováclavských lázních, které hlavně Podskalí se účastnilo a kde zahromovaly hlasy proti všem průtahům, jež za zradu vyhlašovány, a druhá o desáté na Barvířském ostrově. Za hlučného souhlasu dovozoval tu

horlivými slovy dr. *Amerling*, jak velice jest zapotřebí, aby nová žádost ve jménu celého československého národa vyhotovená *ještě dnes* s deputací do Vídně byla vypravena. Potom ujal se slova *Karel Havlíček* a dovozoval, že jsme povinni hájiti svých práv. Jiní národové rakouského mocnářství, jako Ilyrové, žádají mnohem více, než v našich peticích obsaženo jest. Havlíček předčítal třicet článků deputace záhřebské a hlučného ohlasu došly jmenovitě požadavky za sloučení Charvatska. Slavonie a Dalmacie, za národní jazyk ve vojště, v církvi, úřadech a ve sněmu a za povolání ilyrského vojska z Italie. Z jiné strany učiněn návrh, aby Svatováclavský výbor byl očištěn od živlů, které se tam nehodí, od čehož však pro svornost té doby potřebnou upuštěno. Shromáždění zvolilo pak dra. Amerlinga, Karla Havlíčka, Paula a Wesemanna, aby se odebrali k sv. Havlu s usnesením schůze lidu, aby ještě dnes petice do Vídně byla vypravena. K poslům těm připojilo se as 2000 měšťanů, studentů a národních gardistů. Cestou z Barvířského ostrova kolem Uršulinek Novými alejemi velký ten průvod stále rostl. Cestou připojili se ještě i účastníci schůze v Svatováclavských lázních. Zástupy tyto stanuly před sv. Havlem a čekaly na rozhodnutí. Poslové pořídili, výbor byl pohotově vyhověti požadavku tomu. který považoval i za svůj. Avšak jednalo se nyní o důležitou okolnost: aby nejvyšší purkrabí podepsal novou petici a svým podpisem stvrdil, že je taková vůle veřejnosti. K tomu cíli vypravila se k němu deputace, hr. Deym. Trojan a Faster, k nimž se připojili jako průvodci i jiní členové výboru. Ozbrojené studentstvo a členové sboru Svatováclavského přijali deputaci výboru jako čestná stráž do svého středu a vydali se s ní na Malou stranu. Avšak i zástupy shromážděné daly se na pochod a takž rozsáhlý a částečně ozbrojený průvod ubíral se přes Karlův most na Malou stranu k purkrabskému paláci.

Slyšení u hr. Stadiona netrvalo dlouho. Zástupcové Svatováclavského výboru hnedle se vrátili a oznamovali, že purkrabí podepsal. „Podepsal!“ neslo se zástupy. „*Podepsal!*“ napsal jeden z účastníků uhlem na archu papíru a nasadil zvěst tu na bodák gardistovi, jenž v předu kráčel. „Podepsal! Sláva Stadionovi!“ ozývalo se ulicemi. Dlouhý ten průvod ubíral se k radnici, kde požádáni byli zástupce purkmistrův a důstojníci národní gardy za podpisy, kterých také neodepřeli. Vše ostatní ujednáno bylo u sv. Havla.

Tiše a bez zvláštní pozornosti ubírali se o 6. hodině večer poslové

s novou peticí do nádraží v Hybernské ulici. Rodiny jejich, něco gardistů a známých a hloučky obecenstva přáli jim šťastnou cestu a šťastnou pořízenou. Jen na baštách nad hradebním podjezdem stálo mnoho set obecenstva a provázelo máváním šátky a voláním vlak z nádraží k Žižkovu odjíždějící.

Druhá petice Svatováclavská, kterou poslové s sebou odnášeli, zní doslova:

Vaše c. k. Milosti!

Odpověď nejvyšším uzavřením od 23. b. m. učiněná na punkty petici, které deputace Pražská jakožto nejsnadnější přání královského města Pražského ano veškerého národa Českého před vznešený trůn Vaší c. k. Milosti přednesla, nespůsobila v myslích obyvatelstva Pražského toho upokojení, ve kterém každý povážlivý vlastenec pevný základ obecného dobrého, pokojného a šťastného zdaru nového řádu, a základní výminku zachovávání míru v zemi nyní více než kdy před tím poznává.

Obecné mínění, které se po oznámení onoho nejvyššího uzavření vůbec co nejurčitěji projevilo, nalezá odpověď na punkty Pražské petici nedostatečnou, a jeví starostlivé obávání s strany míry a spůsobu svobodných ústavů nejvyšším mocným slovem Vaší Milosti nám všeobecně zaručených.

Zásada v nejvyšším uzavření převládající, že by se ustanovení a uzavření o jednotlivých punktech petici ústrojem stavů státi mělo, způsobila obecnou nelibost, ne sama o sobě, ale tím, že se dle artikule 2. nejvyššího uzavření poukazuje na ústav stavovský, založený na zřízení zemském, a toliko rozmnožením svobodně volených poslů městských rozšířený. Nebo středověký ústav našich posavádních zemských stavů jeví se, i s oným rozšířením skrze repraesentanty měst, co nepostačitelný, aby ním konstituce času přiměřená pro zem byla navržena a spůsobena.

Jen pravá repraesentace celého národa může obecné prospěchy země zastávati. a každý stav o jeho prospěchách — pokud se dají srovnati s obecným dobrým — úplně upokojiti.

Dokonalé srovnání české a německé národnosti ve všech větvích učení a správy není poukázáním na zřízení zemské rovněž dostatečně zaručeno, poněvadž užívání více než dvěstěleté vážnost českého zřízení zemského skoro ve všech punktech, které se týkají prospěchu veškerého národa, skutkem vší platnosti zbavilo.

Poněvadž jest tento punkt základní výminka pokojného vedle sebe stávání obou národních živlů v českých zemích a ohrady všech duševních prospěchů větší, totiž slovanské části obyvatelstva; z té příčiny bylo by toto srovnání jen novým základním zákonem pro všecky země České koruny dostatečně zaručeno.

Obnovení nezrušitelného svazku mezi všemi zeměmi ku koruně České patřícími, a neškodné obzvláštním provincialním prospěchům jich sjednocení, prostředkem obecného česko - moravsko - slezského národního zastoupení a vlastních centrálních úřadů, pod zvláštním odpovědným ministerium vnitřních záležitostí, zjevuje se, dle pragmaticko - historického, národního a zeměpisného sjednocení těchto zemí a jejich rozsáhlosti co státní zařízení, kteréž jak svobodné ústavy těchto zemí, tak konsti-

tuční trůn Vaší Milosti i celost veškerého státu rakouského ubezpečuje; protož by nemusilo záviseti na novém uzavření českých neb moravsko-slezských stavů, než mělo by nejvyššímu rozhodnutí Vaší Milosti jakožto krále Českého býti zůstaveno. Toliko o způsobu praktického vyvedení zásady aťby nová konstituční národní repraesentace těchto zemí učinila uzavření, a je Vaší Milosti jakožto návrh zákonu k nejvyššímu svolení předložila.

Veškeré prosby národa českého buďtež tedy Vaší c k. Milosti nejuctivěji nově předloženy v punktech následujících:

1. Nezrušitelné sjednocení všech zemí ku koruně České patřících s strany vnitřní jejich samosprávy, zároveň s ohražením jejich pevného spojení s veškerým státem rakouským, též dokonalé srovnání české a německé národnosti ve všech větvích učení a správy v těchto zemích — jakožto základní státní zákon pro ně.

2. Národní zastoupení, zahrnující všecky prospěchy země, stejnorodé, všeobecné, zákonodární a daně povolující, na nejširším základě svobodného volitelství a svobodné volitelnosti, též vlastní odpovědné ministerium vnitřních záležitostí těchto zemí, a zřízení patřících centrálních ouřadů správních pro ně — v Praze.

3. Rychlé zřízení všeobecných národních gard a úplné ozbrojení jich.

4. Konečné povolení Vaší c. k. Milosti podané petice pražského studentstva ode dne 15. března t. r. ve všech jejích článcích.

5. Vzetí všech civilních úřadů a vojska svým časem pod přísahu na konstituci.

Ostatně setrvává Český národ cele a pevně při veškerých, v národním shromáždění dne 11. března t. r. v lázni Svatováclavské uzavřených a od pražské deputace Vaší c. k. Milosti podaných petičních článcích, a chce je vedle zásady, od Vaší c. k. Milosti samé nejvýše vyslovené dalšímu vyvinování cestou konstitučního národního zastoupení odevzdati.

Račtež Vaše cís. královská Milosti konečně nejvyšší uzavření v tom, kteréž by pobouřené mysli dokonale spokojilo, skrze veřejnou proklamaci, s přispíšením píli okolností přiměřeným, milostivě vydati.

V Praze, dne 29. března 1848.

Výbor obyvatelů Pražských:

Petr Faster. *Vojtěch hrabě Deym,* *J. B. Riedl.*
t. č. přednosta.
Pravoslav Trojan. *Dr. Brauner.*

*

Poselstvo odjelo, avšak událost ta a ozbrojený průvod k nejv. purkrabí podněcoval tím více proti Svatováclavskému výboru. Jmenovitě šosácká společnost hrozila se takového počínání a dovolávala se proti výboru samého hr. Stadiona. Ještě před odjezdem poslů vyšlo *prohlášení Svatováclavského výboru ze dne 31. března*, v němž poukazuje, že deputace nemohla odjeti dříve do Vídně, pokud nebyla jista všeobecným

»Podepsal!« napsal jeden z účastníků uhlem na archu papíru . . . (Str. 246.)

souhlasem, který výsledek obecních voleb nyní vykazuje, pročež dbá se o bezodkladný odjezd. Ještě téhož dne podepsáno *druhé prohlášení*, v němž se oznamuje, že nejv. purkrabí z vlastního svobodného přesvědčení druhou petici podepsal, aby osvědčil, že nevyšla z malé jen frakce obyvatelstva. Ozbrojený průvod znamenal jen vojenskou poctu. Spolu dokládá výbor, že protokoly o všech jednáních a usneseních co nejdříve uveřejní tiskem, aby takto všeliké nepravé a bludné náhledy o snahách výboru se vyvrátily. Zcela jinak hlásá *vyhláška zemského presidia ze dne 31. března*, v níž se mluví o politování hodné zkušenosti, že mnozí, jimž vláda propůjčila zbraně, užili jí k nezřízenému průvodu beze všeho vedení a tím zavdali podnět k hlučným výstupům, kteréž občany rušily v jejich klidu. Sluší prý toho tím více litovati, poněvadž v Praze posud pokoj nebyl porušen a všestranně se toho dbá, aby vyvarovalo se smutným událostem, které v jiných městech se sběhly. Pražské sbory a vojsko se vyzývají, aby libovolnosti takové zamezily a násilí odvracely. Toť zní ovšem jako hotové opovězení války se strany úřadů. Poněkud mírnější jest *osvědčení nejvyššího purkrabí* ze dne 2. dubna, v němž odpovídá na druhé prohlášení výboru Svatováclavského, že se nikterak nerozpakoval podepsati druhou petici, která „v podstatně s dřívější se srovnává“, že však „způsob, jak mu byla předložena, s průvodem ozbrojeným, aniž by tento od svých představených k tomu byl zmocněn býval, v zájmu zachování pokoje a pořádku rozhodně musí neschvalovati.“ Důsledky toho hnedle se jevily, rozpor mezi výborem a veřejnou mocí rostl.

Hrozivé na chvíli mračno, jež se koncem březnových dnů nad Prahou ukázalo, bylo jen přeháňkou. Pokoj a pořádek nikde nebyl porušen, a jen zlomyslnost byla by bývala s to násilností bouři přivodit. Ostatně i za pohnutých těch dnů obracena pozornost k *slovanským hostím*, kteří z Vídně byli přijeli a v Praze na všech stranách radostně byli vítáni. Vnímavost pro vše slovanské a hluboký cit národní, jímž česká společnost vyniká, byly pobytem jejich nemálo povzbuzeny. Jim na počest pořádány dýchánky v Měšťanské besedě, a do českých rodin pražských měli přístup jako staří známí a bratří. Dr. Bogdan Kuretič napsal báseň Zlaté Praze, jež v Měšťanské besedě byla deklamována a tiskem o sobě i ve všech listech rozšířena.

Za odporu, který se jevil proti stavovskému sněmu i jako mostu od starých poměrů k novým a kterýž vysloven byl i v druhé petici

(třetím a čtvrtém odstavci) *sešlo se stavovského sněmu na 30. března svolaného*, k němuž staly se již přípravy. Za záminku sloužilo „chybící přiměřené zastoupení pražského měšťanstva“, jež k vůli ustavení nového zastupitelstva nemohlo býti pořízeno. Poprve vyměřeny tu tribuny pro obecenstvo, jež na vstupenky mělo míti přístup a pro novináře ustanovena zvláštní místa. Stavům uchystán nejv. reskript ohlašující patent o konstituci ze dne 15. března, o svobodě tisku a národních gardách a vyzvání, aby podal návrhy, kterak by měšťanstvu rozsáhlejší vliv v stavovském jednání byl vymezen a návrhy na opravu obecního zřízení byly podány. To neznamenalo mnoho, avšak počítáno na jisto, že nejen městští ale i venkovští zástupcové byli by značně rozmnožili stavovský sněm a jej přeměnili na moderní. Podobného něco stalo se na Moravě, kde v málo měsících ze stavů stal se „selský“ sněm. Rozšíření práva zastoupení bylo ostatně postulátem stavů již od sněmování loňského.

Zlatnomu Pragu.

Zdravo, zdravo, slavni grade,
Zlatni Pragu naša diko!
Duša mi je puna nade,
kad pomislim, da te mliko
slavske majke baš odhrani,
sini da su ti Slavjani.
Složno dakle za naš dom,
ako treba i u grom!

Za čim svijet hlepi sada
prolivajuć krvcu dragu,
za to nekad ti postrada,
za slobodu milu blagu.
Za nju pade Hus i Žižka,
s njima zadje zora ljudska!
Složno dakle za naš dom,
ako treba i u grom!*)

30. ožujka 1848.

Dr. Bogdan Kuretić.

K tomu směřují i *prohlášení šlechtická*, jež spolu ukazují odchylné názory české veřejnosti a stavů vládním názorům více podléhajících. S radostí a vděkem vítáme rozhodnutí J. Veličenstva uděliti konstituci svým národům — praví se v prohlášení šlechtických velkostatkářů v Praze ze dne 3. dubna. Prohlašujeme, že dle našeho přesvědčení svobodně zvolené zastupitelstvo veškerých měst, rolnictva, průmyslu, inteligence, umění a věd a p. hlavní podmínkou býti musí příštího národního zastoupení a že oni poslanci, kteří dle konstitučního patentu do Vídně posláni býti mají, vyjíti by měli ze sněmu shromážděného na základě národního zastoupení, jež nově stanoveno býti

*) Zlatni Prag — jihoslovanský název Prahy; grad — město; dika — chlouba; puna nade — plna naděje; kad — když; baš — právě; odhrani — odkojí; složno dakle — svorně tedy; ako — je-li; da — že; svijet hlepi sada — svět usiluje nyní; nekad — kdysi; postrada — utrpěl; zadje zora — vzejde jitřenka.

má. Starý stavový nemá novému státi v cestě, ale může připravit potřebné předlohy pro nové národní zastoupení. „Pročež si přejeme a navrhneme, aby sněm ihned byl svolán, na kterém by všechna královská města svobodně volenými poslanci byla zastoupena.“ Do konce dubna měly býti předlohy hotovy a na základě jejich zvolen nový sněm. Starý sněm měl tedy novému národnímu zastupitelstvu připraviti cestu a toto pak voliti své zástupce na říšský sněm. Veřejné mínění domáhalo se sněmu koruny České a na říšské zastupitelstvo nepomýšlelo. Prohlášení ono podepsali: Kníže Karel Auersperg, hrabě Vojt. Nostic, hr. Josef Mat. Thun, hr. František Thun-Hohenstein, hr. Jos. Kinský, hr. Ervín Nostic, hr. Fr. Karel Schönborn, velmistr křížovníků Beer, baron Puteauy, bar. Arn. Malovec, hr. M. Jos. Althann, br. Aehrenthal, bar. M. Riese, hr. K. Althann, hr. Jan Nostic, hr. Frant. Thun syn, hr. Jindřich Kolovrat, hr. Frant. Khevenhüller-Metsch, hr. Arn. Waldstein, hr. Ad. Ledebour, bar. Frant. Augustinec, hr. J. L. Marbuval a Chamaré, bar. J. de Fiu, bar. J. Hrubí-Jelení, hr. K. Kinský, baron Karel Villani, hr. Boos-Waldeck, hr. Rud. Morzin, bar. Zessner, bar. Mladota ze Solopisk, bar. Rob. Wildprandt, hr. Vil. Wurmbrand, hr. Karel Romerskirch, hr. Leop. Thun, hr. Kristian Waldstein, rytíř V. Bergenthal, rytíř Jan Neuberg, rytíř Jan z Eisensteinu, rytíř K. Weindenheim otec, rytíř Vác. z Eisensteinu, hr. Zdenko Sternberg a hr. Chamaré. K nim připojili se později strahovský opat Zeidler, ryt. V. Bohuš, ryt. Jan Limbeck, ryt. Vojt. Eisenstein, ryt. Vinc. Brechler, ryt. Nöling, bar. Fleisner, Chanovský z Langendorfu, bar. Perglas, bar. M. Dobřenský z Dobřenic a bar. Jan Jos. Dobřenský z Dobřenic.

Druhým prohlášením byla petice k císaři ze dne 2 dubna ve Vídni sídlících šlechticů českých kn. Ferd. Lobkovice, kn. Jana Adolfa Švarcenberga, kn. Vinc. Karla Auersperga, kn. Schönburga, hrabat Eugena, Jaromíra a Otokara Černínů, hr. Arn. Harracha, kn. Paara, hr. Bubny a hr. Lützowa. Poukazují, že sami hodlali na sněmu, který odložen, prosaditi se vším důrazem a bez odkladů dvě věci: úplné rovné právo české a německé národnosti a nejzevrubnější zastoupení měšťanstva a hospodářů na sněmu. V tom vidí dvě hlavní důležitosti a žádají, aby mocnář v zásadě a jako základ změny ústavy království Českého se prohlásil.

Znamenitým úspěchem mohlo se pochlubit březnové hnutí české co do plného osvobození rolnictva. Hlas, který prvně zdvihli Čechové o Svatováclavském shromáždění 11. března a který pojat byl do článků

petičních, došel již 28. března splnění. V zásadě sice dosud, ale neodvolatelně a s určitou lhůtou. Byl to *patent o zrušení roboty* na konci března vyhlášený, v němž císař a král Ferdinand stanovil konec robotování nejdéle do 31. března 1849. Na zákonodárství bylo, aby slovo královské rychle stalo se skutkem. Sluší ostatně uznati, že i mnozí šlechtici jako všicci Deymové, Bouquoi, kn. Jan Adolf Schwarzenberg, Nosticové a jiní dobrým předcházeli příkladem a usnadňovali výkup.

My Ferdinand Prwnj, z Božj milosti Cjſař Rakouſký; král Uherſký a Czeſký, toho gména Pátý, atd.

Našjm rozhodnutjm ode dne 15. proſince 1846 zařjdili gſme přjſluſſné uſtanowenj, aby dobrowolné ſmlouwy o wykoupenj roboty podle možnoſti ſe ulehčily, a u zwláſſtnjm zaljbenj shledali gſme, že prawidlo toto tam, kde ſe použiti mohlo, zdárných mělo náſledků.

Žiwou žádoſtj wedeni, abychom těžké břemeno naturalnjho robotowánj odſtranili, a na to mjſto dle proſeb, genž Nás od mnohých, o dobro ſwých poddaných gruntownjků pečliwých gruntownjch wrchnoſtj doſſly, přiměřenou náhradu powolili, nařizugeme:

1. Powinnoſt robotowánj až do roka, a to negdéle dnem 31. března 1849 přeſtane pod tou wýminkou, aby ſe za ni tomu, kdo práwo má, doſtalo přiměřené náhrady ode dne, kde naturalnj robota přeſtala:

2. Zproſtředkowánj této náhrady a uſtanowenj způſobu, kterak gj gednotliwj robotnjci wykonati, a oprávněnému dáti magj, wygde zákonnj ceſtou gak možno negrychlegi.

3. Wykoupenj giž docjlená uſtanowenjmi těmito ſe neruſſegj, a rowně geſt také ſoučaſtencům ſwobodno, učiniti w dobrotě porownánj, gakýmž naturalnj robotowánj geſſtě před wygitjm uſtanoweného čaſu přeſtane.

W tomto nařjzenj učiněném po pečliwém uwáženj wſſeho pro weřegné blaho proſpěſſného, uznagj milowanj poddanj, předewſſjm ale magitelowé ſedlſkých ſtatků, obnowený důkaz Naſſj otcowſké pečliwoſti a Naſſeho dobromyſlného wynaſnaženj, aby ſe gegich ſtawu, pokudž genom bez ugmy trwagjcjch práw wywedeno býti může, ulehčilo. My ale také od gegich poctiwého ſmegſſlenj s důwěrnoſtj očekáwáme, že až do čaſu zmjněného powinné roboty na wlas a beze wzdoru konati, a naſnaděnj gjm popřáleho ſwědomitou wážnoſtj práw, gaká gruntownjm pánům gegjch přjſluſſj, hodna ſe ſtanou.

Dáno w Naſſem cjſařſkém hlawnjm a ſjdelnjm měſtě Wjdni, dwacátého oſmé o Březnu, léta Páně tiſjcjho oſmiſtého čtyřidcátého oſmého, Naſſeho panowánj čtrnáctého.

Ferdinand. (L. S.)

Frantiſſek ſwobodný pán z Pillersdorffů,
miniſtr wnitřnjch záležitoſtj.

Joſef ſwob. pán z Weingartenů,
dworny kancléř.

Dle Jeho c. k. apoſſt. Miloſti negwegſſ wlaſtnjho rozkazu:

Joſef Klecanſký, c. k. dwornj rada.

Důležitostí nejen pro hlavní město ale pro celý národ byly *první obecní volby Pražské*, jež konány dne 29. března, a poněvadž účastenství nebylo značné, prodlouženy ještě na 30. března. U vchodů do sálu na Barvířském ostrově, kde volilo Staré město, do knížecí Lobkovické jízdárny na Senovážném náměstí za volební místo pro Novoměstské ustanovenou, do Valdštýnské jízdárny na

Malé straně a do letohrádku královny Anny na Hradčanech stáli důstojníci gard a ozbrojených sborů a zkoumali legitimace, jež záležely v průkazu, že jest kdo měšťanem nebo domácím pánem. Sčítatelé hlasů byli zvoleni aklamací a to na Starém městě lékárník Bernt, dr. Jan Rozkošný, dr. Jakub Doudlebský ze Sternecku, továrník Vincenc Šimr, statkář Diviš Loos, kupec Karel Brosche, stavitel Vojtěch Vyšín, kupec Batka, lékárník Willigk, knihkupec Borosch, dr. Lumbe, majitel domu Karel Pštros a dr. K. Helminger; na Novém městě hr. Frant. Thun syn, dr. W. J. Mayer, hospod. rada Turecký, majitel domu Bachaibl, tesař Josef Rezek a Mart. Kubasek; na Malé straně dr. Likavec-Oberhauser, lékárník V. Dittrich, dr. Herget, c. k. rada Vinc. Falk, Ludvík Fortner, dr. Zimmer a tesař K. Brust; na Hradčanech kupci Jindřich a Landauer, M. Brabec, Jos. Demartini a ingrossator Jelč. Každý volič volil na Starém městě 32 členů širšího výboru a 6 náhradníků, na Novém městě 47 členů a 9 náhradníků, na Malé straně 16 členů a 3 náhradníky a na Hradčanech 5 členů a 1 náhradníka. Celkem musili býti voličové sháněni. Byl to sice první pokus s veřejnými volbami a to v rozměrech dosti obmezených. Sečítání hlasů protáhlo se až do 6. dubna. Svatováclavský výbor vyslal do volebních míst své zástupce, aby se přesvědčili, že se vše děje

Čechoněmci!

Se hlubokým žalem doslechli jsme, že obíhá w německých okrscích našeho králowství obáwání, jakoby česká část našeho národa zamýšlela mladé swobody nadužíwati ku potlačowání Wašeho jazyka a Wašeho wzdělání.

Bratří! My jsme w bouřlivé době wyslowili smýšlení naše, prwní článek naší petice pronáší, aby w auplnou rownost postaweny byly obě národnosti, a byl by Wás stranu účelu tohoto hnutí docela mohl spokojit, kdyby tato nedůwěřiwost, ze starší doby již pocházejíc, nebyla znowu rozněcowána byla. Bylo by to neštěstí bezejmenné pro nás wšechny, kdyby obwiňowání takowéto pěknau welkolepau swornost we wlasti rušiti a može swětla i pokroku, jako jste Wy, do zpátečních praudů hnáti mělo.

Oswědčujeme se Wám tedy slawně, že snaha naše powždy byla a bude swobodu i stejné oprávnění obau národností zachowáwati a že nikdy ke zkrácení jedné nebo druhé hlasu swého nedáme. Wždyť welká část našeho středu wyrostla sama ze kmene Wašeho a naopak; wždyť jest nás wšechněch štít a heslo: práwo, swoboda, mír! Setrwejte tedy po boku našem a očekáwejte jako my jenom od sworného ducha budaucí blaho wlasti!

W Praze dne 31. března 1848.

Wýbor Pražského měšťanstwa.

Albert hrabě Deym. *Petr Fastr.*
Prawoslaw Alois Trojan.
J. B. Riedl. *Uffo Horn.*

v pořádku. Nebyl sice formálně k tomu oprávněn, ale také nebylo žádného ustanovení, že se tak nesmí státi, a důvěry ve veřejnosti nebylo právě nazbyt. Tu však udál se případ, jenž při vší své na pohled nepatrnosti svědčí o rozhořčení, které v šosáctvu panovalo proti výboru. Když Trojan vstupoval na Malé straně do volební síně, nechtěli jej pustit dovnitř. — Stříbrník Ludv. Fortner horlil, že není voličem a nemá tu co činit. Teprve na zakročení dr. Pinkasa byl vpuštěn. Trojan prohlásil, že přichází jako zástupce Svatováclavského výboru, aby se přesvědčil, že vše děje se v pořádku, a mohl o tom zpravit výbor. Proti tomu vystal opět Fortner a dovozoval, že tu vlastně Trojan nemá co pohledávat, o pořádek že se postarají sami. Odpor proti Trojanovi byl větší než souhlas s ním, a Trojan byl nucen odejíti. O události té zvěděla však véma p. Mikovcova, a nazejtří 30. bř. večer stříbrník Fortner byl ve svém domě u Černého orla v Mostecké ulici překvapen kočičinou, jež stala se událostí pro celou Prahu a kterou současný šosák Schopf líčí za hrůzu, která jen ve Francii jest možnou, Trojan sám, jemuž přičítána za vinu, neměl o kočičině té ani tušení a také s ní nesouhlasil.

Oswědčení
Pražských spisowatelů.

Ustawičně se staráme zde w Praze o swornost mezi oběma národy, Čechy i Němci, dobře wědouce, žebychom snadně oba dwa o swobodu připraweni býti mohli, kdyby nastal mezi námi spor národní. Proto s ošklivostí pozorujeme, kterak se w Liberci zrowna a zlomyslně této národní swornosti na příkoř jedná, a patrnau lžiwau urážkau Čechům činěnau zášť národní mezi námi podněcuje. Wyslowujem zde weřejně ošklivost swau zároweň co důkaz neprawdiwosti těchto pro znepokojení mysli roztraušených zpráw.

W Praze dne 4. dubna 1848.

Dr. Antonín Strobach. — Fr. Doucha — Jan Prawoslaw Koubek. — Fr. Klutschak. — Karl Egon Ebert — Alfred Meissner. — J. Karl Hickel. — Wáclaw Hanka. — M. J. Landau. — Bernhard Gutt. — Uffo Horn. — Rudolph Glaser. — Moritz Hartmann. — Dr. Rudolf Haase — W. W. Tomek. — Joachim Lederer. — Karel Sabina. — J. B. Malý. — W. K. Klicpera — Dr. August Wilhelm Ambros. — K. Hawlíček. — J. E. Wocel. — Karel J. Erben. — Jan Slaw. Tomíček. — Jos. Kaj. Tyl. — Karel Storch. — Josef Franta Šumawský. — Dr. Čejka. — Jar. Picek. — Dr. Brauner. — Fr. Palacký. — Dr. Gabler. — J. Jireček.

Jako lesklé vidiny dramaticky pohnutých výjevů míjely březnové dni se svým výsluním, svými vzrušivými otřesy, svou svorností, svým bratrstvím a pečlivě jako choulostivá květinka ostříhanou láskou Čechů s Němci. Ozývaly se sice po různu rušivé zlozvuky, ale vždy zdálo

se, že Čechy a Němce pojí vyšší cíl, než vzájemné potírání, a že jsou sobě bližší než zpátečnickému šosáctvu. Co také bylo Němců opravdu svobodomyslných a duševně znamenitých, kráčeli ruku v ruce s Čechy, hájili plného rovného práva pro Čechy a nepříčili se obnovení jednoty zemí koruny České. Když docházely zprávy o nezřízené agitaci v některých německých okresích, Svatováclavský výbor vydal také v plném souhlasu s Němci *manifest k Čechoněmcům ze dne 31. března,* poslední to březnový svůj projev.

Jak velká byla citlivost ve věcech národních, vysvítá i z toho, že ihned vzchopili se čeští a němečtí spisovatelé k odpovědi pérem, když z Liberce dobrá shoda byla napadena, a „Reichenberger Anzeigeblatt“ význačným tiskem hlásal z Prahy: „Z Prahy ze dne včerejšího (1. dubna): Anarchie na všech stranách. Bezpočetné kluby, mezi nimiž Průmyslová jednota nejdrzejší. Nejnesmyslnější návěští na rozích. Národní garda není dosud organisována. Ultračeši jsou na vrchu, ale vespolek se potírají, a v nejnesmyslnějších, jestli dnes něco směšného může býti . . . Pozor! Svornost, němečtí bratři!“ V zápětí následovalo *osvědčení spisovatelů českých ze dne 4. dubna,* které nezůstalo též bez účinku. Mnozí národní gardisté a jiní občané liberečtí připojovali se k spisovatelům a ohrazovali se proti nepřístojnému rušení míru.

Ideální vzlet měsíce března r. 1848 provázen byl i velkými úspěchy. V krátké době tří neděl stál český národ opět na jevišti politickém, z něhož po dvě století byl zatlačován, a zahajoval život nový se zkušenostmi dosud sice nevalnými v pracích a zápasech veřejných, avšak s myslí odhodlanou. Mimo svobodu tisku, slova, spolčování a vůbec života a konstituce v zásadě, z níž konstituci v praxi pro sebe se teprve chystal budovat, dosáhl již prvním kabinetním listem i uznání takového rovného práva, jaké stanoveno obnoveným zřízením zemským, které češtinu a němčinu na roveň staví v úřadech a oborech veřejné správy všech instancí. Nic nebylo ztraceno, a všeho mohlo býti dosaženo.

KONEC ČÁSTI PRVNÍ.

Část druhá.

Usilování o zákonodárství domácí. Slovanský sjezd.

☆

(Od dubna do Svatodušních svátků 1848.)

I.

Druhé české poselstvo k trůnu.

Za množících se příznaků bouře, která Italii, Francii, Německo a Rakousko hrozila zachvátit, nadcházel duben r. 1848. Nejistota co do převratů, které přinésti mohou dnové nejbližší, vzmahající se rozechvění myslí a odhodlanost širokých vrstev, aby lid rozhodoval o osudech svých, byli činitelové veřejného života za otvírajícího se jara. Hnutí revoluční v březnových dnech letem neslo se dále, budíc naděje potlačených a vzněcujíc sílu odporu, a počátkem dubna nezdálo se, že by požár se obmezil.

V Italii, kde v lednu již propuklo, zachvátilo revoluční hnutí všechny státy ani církevní nevyjímaje. Rozhodnutí bylo však na severu. Vítězství revoluce v Lombardsku a Benátsku znamenalo vítězství její v celé Italii a naopak porážka její nad Minciem a Adrií porážku její na jihu, v středu i západu italském. A revoluce vítězně zdvihla hlavu jak v Milaně, tak Benátkách. Italové jásali, že „barbaři“ zahnáni jsou navždy. Radecký držel Milan a hrabě Zichy Benátky ve své moci do převratu vídeňského. Náčelník politické správy v Milaně hrabě O'Donnell nabádal Radeckého k ochotě, že vydáním konstituce změnily se poměry. Avšak Italové považovali Rakušany za nepřátele

Dle soudobé litografie.

a stejně Rakušané Italy. Dne 18. března byla vládní budova obklíčena a O'Donnell držán v zajetí. Musil podpisovati, co žádáno, a když zakročilo vojsko, došlo k pouličnímu boji. Marně domáhal se Radecký prostřednictvím cizích konsulů od obecní rady třídenního příměří. Dne 21. března opustil vnitřní město a obmezil se jen na brány; očekávané však posily odjinud nepřicházely, neboť i všude jinde hrozilo nebezpečí, a Mantua Verona málem byly by bývaly císařským odňaty. V noci na 23. března opustil tedy Milan a ustoupil, aby nebyl odříznut od spojení s Rakouskem, do pevnostního čtverhranu. V Benátkách na svobodu propuštění Manin a Tommaseo 21. března večer prohlásili republiku. „Každý pokus o shodu s Rakouskem byl by jen plýtváním času, úplné odtržení jest jediný rozumný cíl. Jen pro benátskou republiku dovede se rozohniti lid a jedinému heslu porozuměti: „Evviva San Marco!“ Tak hlásal Manin. Dne 22. března večer pohřbeno tu rakouské panství a prohlášena republika s presidentem Maninem v čele.

Z celé Italie přicházely posily proti Radeckému, v čelo hnutí stavělo se však Piemontsko, aby revoluci vykořistilo ve svůj prospěch. „Radecký na útěku!“ „V Benátkách republika!“, hlásalo se a nikdo nechtěl ostati pozadu. Sotva však koho mohlo býti tajno, že rozhodnutí ještě se nestalo, že Rakousko musí své italské postavení hájiti tím spíše, poněvadž republika benátská nehodlala se obmezit na své území, ale sahala i po Dalmacii, jako zemi k Benátkám příslušné, a

lombardská a vůbec italská revoluce šířila se i po rakouském Přímoří a Tridentsku. Na nivách italských mělo se rozhodnouti o velmocenském postavení Rakouska, zvěsti však počátkem dubna docházející zněly osudně.

I *Francie* vypínala se za Rýnem jako záhadná sfinx. Revoluce v únoru zvítězivší nejevila sice výbojné choutky, a Lamartine vynášel nezakročování jako vedoucí zásadu prozatímné francouzské vlády: avšak kdo mohl vědět, jaké změny přinese zítřek? Národní dílny, zřízené, aby každý dělník měl práci, neosvědčovaly se; bylo patrno, že jsou výtvorem doktrinářství, které nepovede k cíli. Avšak právě to vypadalo jako příčina k novým převratům. Mimo to hlásané bratrství a solidarita národů mohly vésti k přímému zakročení pro případ vítězství radikalního a socialistického dělnictva. Jistota s této strany nebyla.

V *Německu* jevily se účinky revoluce francouzské ve všech téměř státech, v Hanavsku, Hessensku, Bavořích a jinde, jmenovitě v Prusku. V Berlíně propuklo 18. března povstání, načež po sedmihodinné kanonadě a rozbíjení barikad nastal obrat. Prusko chtělo se zmocnit předáctví v Německu. Dne 19. března následovala proklamace Bedřicha Viléma IV., povoláno ministerstvo Arnimovo, Schwerinovo a Auerswaldovo, červenočernozlaté kokardy a prapory staly se výrazem změny té pro celé Německo. Dne 20. března propuštěni uvěznění Poláci na svobodu, kteří v slavném průvodu vedeni po Berlíně, a téhož dne zřídil se národní polský výbor v Poznani. „Prusko rozplyne se v Německu“ byla okřídlená slova králova, jenž pro Poznaňsko ustanovil zvláštní politickou správu. Hnedle ozývalo se na všech stranách poplašné volání proti „ruskému barbaru, jenž hrozí zničiti mladou svobodu evropských národův“.

Jen *Rusko* zůstalo zcela netknuto „horečkou západoevropskou“. Car Mikuláš I. byl rytířem legitimity, jížto hájiti byl hotov všude tam, kdekoliv byla ohrožena. Neobmezoval se jen na prospěchy ruské veleříše, ale v romantickém vznětu chystal se položiti pádný meč ruský na váhu za panovnické právo z boží milosti všude, kde měřila se lidská volnost s absolutní monarchií. Revoluce byla mu dílem zločinným a poněvadž Poláci byli živlem revoluce v plném slova smyslu, byl i odpůrcem Poláků. Rychle zbrojilo se Rusko proti nebezpečí z Evropy hrozícímu. Na poplach v Německu odvětilo otázkou zabrání Poznaňska. Hned po prvních zvěstech o revoluci francouzské byly hranice evropské

Rusi hermeticky uzavřeny; Rusové za hranicemi meškající musili se vrátit. jinak považováni byli za revolucionáře; kupcům, pro něž vždy platily výjimky, odepřeny průvodní listy za hranice. I ústní obcování na hranicích zakázáno, a kdo s kým chtěl jednat, musil tak činit v přiměřené vzdálenosti a jedině v ruském jazyku. Všechny končiny ruského Polska obsazeny byly vojskem, které ustavičně dostávalo posily z vnitř říše. Pevnosti byly vyzbrojeny, varšavská pevnost sesílena zevní tvrzí. a mostové průčelí na Visle znovu opevněno. Vojenský gubernator varšavský generál kníže Gorčakov vládl železnou rukou ve chvějícím se městě. a generální gubernator maršálek kníže Paskěvič pohrozil v provolání, že na nejmenší pokus povstání odpoví tím, že Varšavu obrátí v prach a popel, nad nímž se vznášeti budou jen šibenice s buřiči. Polské časopisy nesměly o ničem psáti, co za hranicemi se děje, a po dlouhém váhání dovoleno jim teprve oznámiti: „Král Ludvík Filip odebral se do lázní Brightonských; v jeho nepřítomnosti došlo v Paříži k malé výtržnosti. která však brzo potlačena.“ Rusům však hlásal car Mikuláš I. v manifestu ze dne 23. března (4. dubna), kterak Evropa jest postižena „revolučním morem“ a dále: „Jsme hotovi nepříteli postaviti se na odpor všude tam, kde se s ním střetneme. Nebudeme se štítiti žádných obětí, abychom obhájili čest ruského jména a nedotknutelnost jeho území.“

Za hranicemi říše budil carův manifest všude hluboký odpor, zněl jako hrozba vší svobodomyslnosti a přívrženství ruské nebo spojení s ruským dvorem platilo za hrubé zpátečnictví a nebezpečí národům. Za to v zemi přijat byl s nadšeným ohlasem. Vzdor choleře, jež na Rusi řádila, a k vůli níž zastaven byl odvod. vybíráno mužstvo a odváděno k plukům, dovolenci musili do zbraně, a ruské kupectvo věnovalo 5 milionů rublů carovi na zažehnání evropské morové nákazy. Mimo ruské vojsko v království polském rozestavené, jehož děla své jícny obracela proti Poznaňsku a postoupila až na samé hranice haličské. aby s té strany i haličské Poláky ohrožovala, bylo 150.000 mužů na pochodu, aby po celé délce Ruska od Kuronska do Podolska po pravém břehu Bugu se postavilo. Za Němnem soustřeďovalo se záložní vojsko počtem 100.000 mužů a zároveň sesíleny sbory v Bessarabii tábořící. aby byly pohotově vtrhnouti do Multanska a po případě dále.

Zahraničné tyto poměry neostávaly bez hlubokého účinku na *Rakousko*, jež krom toho v Italii přímo bylo súčastněno. Urovnání věcí

. . . dva právě amnestovaní z Špilberku, kteří byli ještě v trestnických šatech a s řetězi na nohou, ubírali se Vídní v středu deputace . . . (Str. 278.)

národnostních a státoprávních nebylo ovšem snadné, ale to bylo největší důležitostí pro upevnění a rozkvět říše. Tři byly proudy ve veřejnosti: maďarský, jenž chtěl vše jen pro sebe, německý, jenž ve Vídni a potom i jinde klonil se k velkoněmeckému praporu v Berlíně vztyčenému, a slovanský, jenž se znenáhla sdružoval a společné své prospěchy společně se chystal hájiti. Obdivuhodná sice důslednost a ráznost Maďarů v hájení vlastních národních prospěchů a domnělého práva, zarputilý však odpor proti nemaďarským kmenům a ve Vídni naprostá nezpůsobilost politická vedly k tomu, že v domácích poměrech zapřádalo se drama, jež pokojný vývoj učinilo nemožným; moc proti moci musila se hájiti a hledati spojenců. Jevištěm dramatu toho stávaly se především země uherské.

Té doby, co Košut a poselstvo prešpurského sněmu zavítali do Vídně, vystoupil v Pešti nový ještě činitel, jenž přímo a nepřímo zasáhl v běh událostí. Uhry měly svůj *patnáctý březen v Pešti*, kterýž tu radikálům pomohl do sedla. Půda byla dosti připravena a shromáždění lidu na Musejním náměstí svolané přijalo za hlučného souhlasu program o 12 článcích, které hlásaly svobodu tisku, odpovědné ministerstvo a sněm v Pešti, rovnost před zákonem, národní gardy, stejnoměrné rozdělení břemen, zrušení roboty, poroty, národní banku, přísahu vojska na ústavu, domácí vojsko v Uhrách, propuštění politických vězňů a sloučení Sedmihradska s Uhry. Program ten deputace pešťské mládeže od Hajnika vedená odevzdala jako požadavky národa 20. března sněmu, a Košut měl se postarati o jeho uskutečnění. S prováděním však počalo se ihned. Censura mocí v Pešti odstraněna, jediný politický vězeň propuštěn na svobodu, národní obrana ihned zřizována a výkonná moc vložena do rukou *výboru pro obecné blaho*, v němž zasedli vůdcové radikálů. Výbor ten ihned ujal se vlády, do všech měst a žup rozesílal svůj program, kde k němu přistupováno, a tak pohřbívána stará dlouhověká ústava, místo níž zaváděny nové řády. Výbor byl nepřetržitě pohromadě, v městech a župách zřizoval místní vlády, do Prešpurka, Záhřeba a na jiná místa vysílal své plnomocné zástupce a jednatele. Musejní náměstí změnilo se v bouřlivou agoru, kde denně konaly se hromady a přijímalo to, na čem výbor se byl usnesl; vášnivě řečněno tu o všech denních otázkách, jež v tom smyslu i vyřizovány. Černožluté barvy a císařští orlové odstraňováni, kde se dosud nalézaly, a to nejen v Pešti a Budíně, nýbrž i ve všech městech, kam

sahala moc výboru, jenž shledával v tom „nepřístojnost, aby jiné odznaky a barvy než národní označovaly veřejné budovy“. Mizelo vše, co připomínalo spojení s Rakouskem. Prešpurský sněm, aby nepopuzoval proti sobě „hněv národa“, stržen proudem tím, dával hnedle jen formu zákona tomu, co Pešť přikazovala.

Všecky požadavky patnáctého března v Pešti staly se zákonem a to v době čtrnácte dní. Košut rozuměl tomu, co proud veřejného mínění s sebou nesl, a ochotně stával se jeho tlumočníkem a zástupcem. Prešpurský sněm pracoval téměř bez rokování. Hlavní slovo měl Košut, jenž návrhy činil, odůvodňoval, hlasování předkládal a vyhlašoval. Vše šlo jako v radostném opojení, kdy tužba jedva pocítěná a sotva pronesená již stává se skutkem. A naskytly-li se překážky, vzepjalo se proti nim lomozné rozhořčení a byly překonány. I Košut se měnil a obracel po větru. Zákony, o nichž dříve léta a bez úspěchu jednáno, stávaly se v malé chvíli skutkem.

Tuhá pûtka s Vídní rozpředla se o základní požadavek, *o uherské ministerstvo.* Dne 22. a 23. března vyřídil sněm příslušný zákon ve smyslu panujícího proudu a pešťských požadavků. Ministerstvo mělo býti zcela samostatné, Uhry úplně odloučeny od ostatních zemí jako zvláštní stát. Uherský ministr vojenství měl převzíti vojenské věci samostatně, a jeho rozkazů mělo býti poslušno vojsko uherské, ostatní vojsko jako cizé mělo

S lidem a pro lid!
Vacek Kamenický.

Dle soudobé litografie.

Jan Kleissl,
bývalý měst. rada, náměstek okr. starosty a starosta »Sokola« v Plzni v kroji »Svornosti« z r. 1848.
Dle soudobé litografie.

opustit Uhry. Ministr financí měl řídit samostatné finance uherské, a ministr zahraničných věcí měl pověřen býti ve Vídni. Batthyany byl předsedou, Košut ministrem financí prvního toho ministerstva. Košut byl prvotně vyhlédnut za ministra vnitra, ale sám Batthyany obával se jeho radikalismu, přece však stal se Košut hnedle rozhodujícím činitelem v ministerstvu.

Těžce zakoušelo Rakousko neschopnost svých vlád, ale ač bylo rozerváno uvnitř a osamoceno vně, přece nerozumělo povolení ministerstva Uhrám tak, aby zřízeno bylo za Litavou samostatné státní ministerstvo, nýbrž jen vláda pro správu země, kterouž by Uhry od ostatních království a zemí nebyly ještě odtrženy. Avšak po 15. březnu následoval *dvacátý sedmý březen v Pešti*, strhly se bouře, opovídáno nepřátelství Vídni i Prešpurku, jehož sněmu se Pešť chtěla odříci, nastalo hnutí, jehož sám palatin arcikníže Štěpán se hrozil. V pamětním spise toužil, kterak „v Pešti panuje úplně bezvládí, a na venkově jen výbor pro obecné blaho má vliv a moc“. Přes to, že radil aspoň ku zdánlivé povolnosti, nechtěli se ve Vídni Kolovrat a jiní činitelé rozhodnouti k tomu. Následoval však ještě bouřlivější *dvacátý devátý březen v Pešti;* a „do zbraně!“ rozléhalo se po ulicích, zpívány potupné písně na Vídeň a její vládu a vyhrožováno odstraněním sněmu. V pozdní hodině noční, kdy chystány pro zítřek již barikády, přikvapil z Prešpurku Eötvös s radostnou zvěstí, že vše jest povoleno a uherským požadavkům vyhověno. Na místo hněvu nastoupila nyní radost. Tak bylo i v Prešpurce, kde ve sněmu Deák prohlásil, že královským reskriptem jest nyní dáno vše, co na papíře dáno býti může, ostatní že závisí od národa.

Ještě v březnu počátkem dubna naskytovala se Maďarům příležitost podati ruce ostatním národům uherským a shodnouti se s nimi na základě svobodného vývoje národního. Neukázali však pro to ani nejmenšího smyslu. Tvrdošijná odmítavost a fanatické nepřátelství bylo jim odpovědí. Slováci, Chorvaté, Srbové, Rusíni, Rumuni, sedmihradští Sasíci neměli míti žádného práva k národnosti. Vidouce nemožnost shody s Maďary, obraceli se do Vídně, aby tu u trůnu a u přátel a spojenců vyhledávali obranu svých potřeb a důležitostí.

Když druhé české poselstvo zavítalo do Vídně, setkalo se tu s deputací chorvatskou 400 hlav čítající, jež s prapory a hudbou ze Záhřeba se byla dostavila k trůnu s požadavky chorvatskými, mimo to s mnohými Srby z Banátu, Bačky a Budína, s Poláky, s Rumuny, které sem vedla snaha po rovném právu s Maďary, jmenovitě však s mnohými Slováky, kteří ve Vídni vyhledávali totéž, co Rumuni. Evropské nebezpečí hrozilo Rakousku, ale podobalo se, že zde najdou se národové jeho a podají si ruce k společné činnosti. A byli by se našli, kdyby ve Vídni bylo bývalo prozíravých a opravdu svobodomyslných státníků. Všem jsouc přítažlivou, byla by se stala matkou národů, a vliv její byl by působil daleko za hranice říše. Ale Vídeň postrádala těch, kteří by byli porozuměli významu doby. Mdlá světélka právnicko politicko-čtenářského spolku jako Schmerling, Bachové a j., které jen strannická reklama činila světly, neměla pojmu ani schopnosti pro velký úkol, který nadcházel. Místo srovnání odporů a sdružení sil k velkému dílu zbudování nového Rakouska, neviděli dále, než kam sahal stín chrámu Svatoštěpánského, nevěděli než o centralismu, němectví a heslech, jež ozývala se právě na ulicích vídeňských. Byli to státníci, z nichž bez přemáhání stávali se potom krutí absolutisté, a byla to škola, z níž vyšla později německoliberální strana.

Místo na rakouské národy ohlíželi se vídeňští politikové žárlivě na Prusko a záviděli mu *velkoněmecký prapor*, který honem vztyčovali i ve Vídni. Frankfurt stával se jejich starostí. Prvně uchopilo se studentstvo německé červenočernozlaté trikolory, hned i pánové z právnicko-čtenářského politického spolku, a tím dáno heslo celé Vídni. Čeští poslové ve Vídni viděli počínající toto hnutí. Dne 2. dubna ráno vztyčen obrovský velkoněmecký prapor u samého orla na vrcholu věže Svatoštěpánské Později ubíral se průvod studentstva, zpěváků a jiných účastníků ke hradu, aby císaři podal německý prapor. Na Svatoštěpánském náměstí

se zastavil a zapěl Arndtovo „Deutsches Vaterland", k čemuž s věže odpovídáno hlásnou troubou. Císař přijal trojbarevný prapor, zamával jím a dovolil jej upevniti v okně hradu. Podobný trojbarevný prapor vztyčen na balkoně státního kancléřství a hnedle i na jiných domech: červenočernozlaté kokardy objevily se na prsou gardy, německých studentů a jinde ve společnosti vídeňské.

Barvy jako osvědčení národnosti nebyly ovšem Slovanům závadou, zvláště ana červenočernozlatá trikolora bývala odznakem práva národního sebeurčení německého a jako taková byla od starých vlád pronásledována. Objevení se její vedlo však v zápětí k jiným důsledkům. „Napřed Německo a potom Rakousko!" hlásal kronikář revoluce vídeňské Reschauer a dokládal: „Černožlutá barva byla nám od té chvíle znamením sevření Rakouska pod hrozícím nám slovanským jařmem".

První konstituční ministerstvo, které po příchodu prvního českého poselstva bylo zřízeno, ustupovalo již jinému. Kolovrat jednal ještě s českými posly, ale oznámil jim již také, že odjede, aby se léčil; jeho místo jako předseda ministerské rady zaujal *hrabě Ficquelmont*, ministr věcí zahraničných. S Kolovratem odešel i Kübeck, jenž posledními událostmi nejvyšší měrou byl rozrušen. Místo něho ujal se finanční správy v Haliči vyškolený *Filip Kraus*. Současně vzdal se všech záležitostí státních arcikníže Ludvík, státní rada byla rozpuštěna, a nejvyšší kancléř Inzaghi dán na odpočinek. Tím upravena půda vládě ústavní. Nejvíce překvapilo jmenování *Petra Zaninia*, starého úředníka dvorské válečné rady, ministrem vojenství. Někteří považovali za ústupek svobodomyslný občanstvu, když po celý život v odvislosti se nalézající vojín staví se v čelo správy vojenské, příště sněmu odpovědné, jiní za nechuť výše postavených generálů k novému stavu věcí. *Baron Sommaruga*, soudní president vídeňský, převzal ministerium vyučování. Nejdůležitější obor, nitro, zastával nadále Pillersdorf a spravedlnost hrabě Ludvík Taaffe, jenž však již také se chystal k odchodu. Nejsmutnějším oborem bylo ministerium financí, jež na všech stranách setkávalo se s nedůvěrou a kteréž stále hrozivější tísni nedovedlo odpomoci ani paděláním státních rozpočtů z let minulých, jež vykazovaly přebytky místo schodků, ani zákazem vývozu stříbra za hranice (4. dubna), ani nuceným kursem bankovek (2. června). Neprozíravost, s kterou poškozovalo blahobyt domácí, omlouvá to, že politika celého ministerstva byla bez určitého cíle a pevných zásad.

Druhé poselstvo české opustivši Prahu 31. března obyčejným vlakem stihlo 1. dubna večer do Vídně. Ač jízda jeho nebyla ohlášena, přece na některých stanicích sešlo se něco lidu, aby je pozdravilo. Jmenovitě v Pečkách, kam přibyli i Poděbradští se starým poděbradským praporem, jejž nesl bělovlasý kmet a poslům podával líbat. Také v Pardubicích a Třebové byli uvítáni a přána jim šťastná pořízená. Ve Vídni se deputace ubytovala v Leopoldově v hostinci „U města Prahy“. Teprve když slovanští studenti na universitě zvěděli o příchodu Čechů, vyslány jim čestné stráže a vypravena deputace, aby je pozdravila ve jménu všeho studentstva vídeňského. Poselstvu bylo v Praze připomenuto, aby se nezdržovalo, nebude-li vláda ochotna, nýbrž vrátilo se zpět. Očekáváno od něho radikálnějšího vystupování. Hned však od prvního dne nastala důvěra a přátelství mezi vládou a poselstvem. První cesta poslů 2. dubna byla k ministru vnitra baronu Františku Pillersdorfovi, dřívějšímu dvorskému kancléři. Odjeli tam v kočárech ve fracích, bílých vestách a s červenobílými šerpami. Přijati byli po knížecku. *Trojan* napolo se omlouval: „Jen obsah a nešťastně kroucený sloh odpovědi,“ pravil, „způsobil nepříznivý obrat ve smýšlení po návratu první deputace.“ *Pillersdorf* dobrosrdečně souhlasil. „Připouštím, že zůstal na nás ještě kus starého copu,“ pravil, „máme však dobrou vůli, odložiti jej zcela a doufám, že se nám to podaří s vaší pomocí.“ Na důkaz dobré vůle sám hned Trojana žádal, aby odpověď stylisoval. Odtud odebrali se poslové ke dvorskému radovi a referentu o českých věcech Josefu *Klecanskému*, jenž krátce před tím byl krajským v Litoměřicích, znal česky a měl rozhled v českých věcech; Klecanský vedl hlavní jednání s českými posly. Dále odebrali se ke *Kolovratovi*, kterýž jevil velké účastenství pro české věci, ale již se chystal na dovolenou k vůli zdraví. „Dnes ráno,“ píše dne 2. dubna večer statný Antonín Šulc, deputovaný země České, soused Fastrův „U zlaté husy“ a mistr pokrývačský, své manželce Barušce, „byli jsme u ministra vnitra, který nás velmi dobře přijal a nám velké naděje činí. Potom nás pozval k sobě dvorský rada Klecanský. Pak jsme šli k předsedovi ministerstva Kolovratovi, který nás s nejblahosklonnější ochotou uvítal. Zítra o jedné s poledne máme slyšení u císaře. Betty, co za čest se nám prokazuje, jde nade vše pomyšlení. Podivíš se! Kolovrat před námi plakal, a my plakali s ním. Musí na tři neděle do Marianských lázní a vzíti dovolenou k vůli nemoci. Ale dříve

V pozdní hodině noční chystány pro zítřek již barikády . . . (Str. 269.)

nepůjde, dokud naše záležitost nebude vyřízena. Ubírá se té právě chvíle k shromáždění nás Čechů, polské deputace a charvatsko-illyrsko-slavonsko-dalmatského poselstva, pak večer o osmé k slovanskému shromáždění u Šperla. Mluvili jsme, jak se na muže sluší, kteří jako poslanci důvěrou celého národa byli poctěni . . . .“ Petr Faster připomínal pak v dopisu ze dne 5. dubna: „Z deputace naší jsou skoro všichni příliš mírni, nic radikálního. Ostatně to stojí dobře. Ministr Pillersdorf odpověděl, že když nebyli spokojeni s prvnější odpovědí, aby si ji udělali sami, že jim ji podepíše, a na tom je dosti. Také je již celý plán representace zemské hotov.“ S odpovědí ovšem tak nebylo; vláda měla jen stylisaci na mysli a po stránce státoprávní poselstvo bezděky přistoupilo na její stanovisko.

Slyšení u císaře dne 3. dubna po polednách bylo krátké, ale považováno již za dosti významné, že k němu došlo. Vláda šetřila mocnáře tak často churavícího co nejvíce, aby nemusil přijímati deputace leda ve zvláštních případech. Císař a král přijal poselstvo s obvyklou blahosklonností. Faster mocnáře oslovil, načež Ferdinand V. odpověděl: „*Moji milí Čechové, nejsou-li vašim přáním nižádné překážky, milerád jim vyhovím.*“ Tak zaznamenává i Antonín Šulc v dopisu své manželce, jenž dokládá, že císař je vzezření velmi chorobného. Trojan měl slyšení též u arciknížete Karla Františka, jenž mu tiskl ruku a oznámil, že mladistvý arcikníže František Josef, tehda ne zcela osmnáctiletý, syn Karla Františka a synovec císaře a krále Ferdinanda, ustanoven jest za místodržitele v Čechách. Novina to ovšem překvapující a mnohoslibná.

Jinak pracováno horlivě, aby na všecky požadavky jasně a určitě bylo odpověděno. Hned ráno ubírala se deputace s Klecanským k Pillersdorfovi, kdež od 9. do 11. hodiny rokovala, potom s Klecanským jednala do páté odpoledne. „Až se vrátíme do Prahy, podivíš se, jaký úkol nám byl od vlády svěřen; musíme ustavičně pracovat na rozboru petice pro odpověď,“ podotýká Antonín Šulc v dopisu své choti.

V pracích svých obdrželo poselstvo české znamenitého pomocníka a nový muž vstupoval tím na kolbiště politické. Dr. *František Ladislav Rieger*, vraceje se z Italie, kde byl zimu trávil, zastavil se ve Vídni, kde setkal se s Trojanem, Fastrem a ostatními, kteří radostně ho uvítali. Ač ne zcela dosud třicetiletý, byl v krajích českých znám svou neohroženou důsledností. V dobré paměti byla jeho činnost v Průmyslové jednotě, jeho úsilí o české divadlo, české plesy a vůbec o spo-

*

lečenská střediska česká, jeho půtky s policií, jmenovitě však jeho promoce 19. června 1847, jež stala se událostí pro Prahu. Věty, kterých hájil, svobody tisku, práva sebeurčení, dýchaly již zcela jiným vzduchem než byl předbřeznový, byly již příznakem doby, která se blížila. Dissertační jeho sešit ostal také milou upomínkou přečetným rodinám. Avšak mladému muži hrozila plicní choroba a proslulý lékař Dr. Čejka, známý též spisovatel a překladatel Shakespeara, odporučoval pacientovi, aby zimu ztrávil na vlahém jihu. Rieger užil cesty té zároveň k tomu, aby poznal jiné země slovanské a osnoval spojení s předními muži Slovanů rakouských. V Prešpurce meškal u Štúra, v Pešti u Kollára, v Bělehradě u Zacha, jenž jej uvedl ke knížeti Alexandru Karaďorděviči a seznámil s vojevůdcem Kničaninem, státníkem Garašaninem a jinými. Cílem jeho cesty byl pak Záhřeb, kde měl příležitost seznámiti se s Gajem a jinými muži a vůdci illyrského hnutí. Zadar, Dubrovník, Istric, posléze Terst byly dalšími jeho stanicemi. Přes Benátky, Padovu, Veronu, Bolognu, Florencii a Řím uchýlil se do Neapole. Cesta tato nejen upevnila jeho tělesné síly a obohatila jeho ducha, nýbrž zjednala mu i styky právě chvíle té neocenitelné. A počátek roku 1848 byl počátkem revolucí a líbánků svobody v Italii. Do Neapole nahodil se právě, když úředními plakáty ohlašována nová konstituce, když uličky neapolské a zdi divadla San Carlo nekonečným jásotem se otřásaly a když v šumu karnevalu a opojení svobody tak dlouho ždané knížata a lazzaroni padali si na ulicích do náručí. Propukla revoluce ve Francii. Rieger přijel do Říma, aby přes Janov odejel do Marsilie, Alžíru a Španěl, když stihla ho zpráva o březnových událostech v Praze. V Římě byl ještě přítomen hlučným výjevům, když kněz Gavazzi v Colosseu kázal křížovou výpravu proti Rakousku, když

Ljudevit Gaj.

Říjnové typy vídenské r. 1848.

lid římský strhal s rakouského vyslanectva obrovského orla rakouského a vše soptilo nenávistí proti Rakušanům.

„Ruka mi trnula, když jsem noviny držel v rukou a zde nezklamnou zprávu četl o naší mladé svobodě," psal Rieger do Prahy z Říma, jak

Říjnové typy vídenské r. 1848.

Havlíček uveřejnil v „Pražských novinách". „Bůh nás má přece rád! A jak divně, přepodivně mi to vypadalo viděti vlastníma očima, kterak vídeňské noviny potřebu konstituce a svobody tisku uznávají . . . . Zvláštní satisfakci měl jsem ale večer v jednotě, když jsem četl ve „Všeob. novinách" zprávu o poradě měšťanské v Svatováclavské lázni . . . Líbal jsem vás všecky v duchu, kteříž jste se v tom přičinili, a zvláště starého přítele svého Trojana. Tu se opět osvědčil v době rozhodné — co muž v plném významu slova toho, muž srdnatý, odhodlaný, pevný, obětavý. Buďme všickni tak a nebude, kdo by se směl opovážit národnosti naší a práv jejích jen prstem se dotknouti. — Jen toho mi bylo líto, že jsem v době tak těžké, důležité mezi svými nebyl a svou silou ke zdaru naší věci přispěti nemohl."

Bez odkladu spěchal Rieger domů. Za této nálady stihl do Vídně a hned ujal se práce. Vyzván byv od poslů českých účastnil se jejich jednání s ministry a celý český text výsledku prací těch, kabinetního listu ze dne 8. dubna jest z jeho pera.

Ne bez hlubokého účinku ostávalo na posly české *obcování se slovanským světem ve Vídni.* „Tolik Slovanů, co jich jest nyní zde, Vídeň dosud neviděla. Všichni jsou svorni, všichni se bratří, objímají se a radují, že spojenými silami krásnou sobě připravíme budoucnost," píše kdosi z Vídně v „Národních Novinách". S Poláky, kteří ze Lvova a Krakova přijeli, přibyli i dva právě amnestovaní z Špilberku, kteří byli ještě v trestnických šatech a s řetězy na nohou ubírali se 1. dubna Vídní v středu deputace. Ve velkém sále u Šperla setkali se všichni Slované rakouští, za kteréž se pokládali i Slováci, Srbové a Charvaté, ačkoliv byli v užším svazku s korunou uherskou. Zde se seznamovali, zde navzájem své politické snahy vykládali. Především ovládalo mysle nadšení, že Slované opět se shledávají. Zde ujal se slova ohnivý Ludevít *Štúr*, jenž k Charvatům mluvil charvatsky a k Polákům polsky, zde neméně ohnivý Ludevít *Gaj*, vůdce hnutí illyrského unášel svou výmluvností celé shromáždění, zde vyvstali *Hurban*, kníže *Lubomirski*, *Kušljan*, zde Ivan *Kurelac* přednášel básně Mickiewiczowy. Proslovovány řeči polské, srbské, rusínské a s hřímavým nadšením vítány. Z Čechů promluvili *Trojan*, *Grünwald* a studující filosofie *Frič*, jenž provázel poselstvo z ochoty jako náhradník Uffa Horna. Zástupce studentstva potřeba však nebylo, poněvadž všem požadavkům studentským bylo vyhověno. Vzpomínaje slovanského shromáždění a deputací pří-

tomných, praví Antonín Šulc v dopise, že české poselstvo u zvláštního stolu sedělo pohromadě a podotýká ne bez dojmu humoristického: „. . . . byli jsme uvítáni voláním vivant! že jsem myslel, že zaplatím ty dvě hodiny, co jsme tu byli, svými bubínky ušními. Množství to slovanských hostí ve svých národních krojích skvostně se vyjímalo. Byli jsme v pravém slova smyslu obléháni“ a při tom nedostali čeští poslové pro velký nával ani kapky, aby si svlažili vyprahlá hrdla.

Slovanské to shromáždění „U Šperla“ mělo i jiný účinek na poselstvo, který též měl svou humoristickou stránku. Čeští poslové pozorovali, jak nepoměrně živější a ohnivější je temperament jiných Slovanů u porovnání s Čechy a jak mdlí byli na české straně řečníci. Jediný Frič dovedl pozdravem jménem studentstva roznítit mysle. Považovali to za „nedostatek radikalismu“, a rozhodli se „kašovství“ to napravit. Prvá věc byly národní kroje. Již za pobytu prvního poselstva pořizovány dle vzoru slovanských krojů i kroje pro Čechy. Nyní cítili se poslové jako zahanbeni před pobratimy v tak pěkných krojích a umínili si u společného oběda odložiti cylindry a fraky a překvapit Prahu z brusu novým imposantním národním krojem. K tomu cíli radili se s malířem Hellichem o tom, kterak by měl český národní a historický kroj vypadat. Mistr, jenž v návrzích krojů tehda se proslavil, podal malované vzorky, představující velmože, vojvody a krále české z různých století. Připadalo jim to však příliš pestré a nepřirozené, až na jednom kroji se dohodli a v tom měli nastoupiti zpáteční cestu a kroj české veřejnosti doporučiti. Aby však měli jistotu, jak takový kroj bude vypadat, přiměli Fastra, aby jakožto vůdce deputace kroj si objednal. Když však jej oblékl, ostatní poslové se zalekli přílišné jeho theatrálnosti a odložili věc až do Prahy. Podle dohodnutí přijel pak Fastr sám ve vévodském obleku do Prahy (Viz vyobrazení na str. 237) a kráčel v čele deputace. Pražský vtip přezval jej za to „vévodou z Koňského trhu“, „českým vévodou“, ano někteří šosáci shledávali dokonce v domnělém královském kroji nárok na českou korunu.

Jednání pokračovalo velmi rychle, poslové byli přesvědčeni, že veřejnost česká bude uspokojena, pro sněm český vypracován téměř hotový volební řád. Nevyřízené otázky měly odkázány býti budoucnosti. Čím důvěrnější však bylo jednání Čechů s ministry, tím urputněji propukala *národnostní zášť proti Čechům v oněch kruzích vídeňských, které se zvaly liberálními.* V Čechách obě národnosti podávaly si ruce,

nejlepší mužové z Čechů a Němců hájili shody a svornosti národní s úzkostlivostí, vše spělo k šťastnému vyřízení otázky národní: z Vídně však podnícen dusivý plamen vášně a dávána hesla ku zvrácení toho, co v zemích koruny České šťastně počalo se ujímati. Hrubá ona nadutost a tupá panovačnost, chvastající se osvíceností německou, s níž nemá nic společného, organisovala boj proti právu a míru v zemích koruny České. Ve Vídni shledal se spolek Němců z Čech, Moravy a Slezska, jehož řiditelové se stali Dr. Rössler, Rank, Dr. Suttner. Dr. Heidler, Dr. Nagler, Dr. Freund, Varhánek, Dr. Löhner a Sedlitz a který ihned rozvinoval horlivou agitaci proti Čechům a usnesl se na všelikých krocích, aby požadavky české byly zvráceny a mír zmařen. Spolu osudně rozkladný pro říši živel se tu hlásil k slovu.

Z Widně, dne 8. dubna w 8 h. večer.

TELEGRAFICKÁ ZPRÁWA.

Pražská deputace výboru měšťanskému:

»Práwě byla Pražská petice od Geho Majestatnosti přízniwě rozhodnuta.«

Tato radostná zpráwa se obecenstwu oznamuje.

Od wýboru měšťanského.

Nejvyšší *kabinetní list mocnářův o požadavcích českých* byl podepsán 8. dubna odpoledne a ihned o tom vyrozuměno poselstvo české, které oznámilo to telegraficky do Prahy. Telegram nazejtří vyhlášený na rozích způsobil tu radostný dojem.

Když dne 9. dubna dopoledne čeští poslové se odebrali do ministerského paláce k Pillersdorfovi a s Klecanským v přední síni čekali, až budou uvedeni, dostavilo se i řečených devět řiditelů protičeského spolku česko-moravsko-slezského. Na jedné straně Čechové s kabinetním listem, na druhé němečtí agitatoři s protestem, který Dr. Rössler držel v ruce. Podpisů neměli sice mnoho (tenkráte jim štváčské řemeslo nešlo ještě tak rychle), honosili se, že jich mají několik set, opravdu bylo jich poskrovnu: nejnebezpečnějším však bylo, že zatahovali své sítě ve městech v Čechách a na Moravě. Když Čechové vyřídili své záležitosti, přijal ministr Němce, jež s blahosklonností ujistil, že je vláda béře v ochranu a přijal jejich protest, adresovaný „Jeho Excellenci panu ministrovi“ a datovaný ve Vídni 9. dubna 1848. Spravedlivou nevolí naplnila prý je zpráva, že část slovanského obyvatelstva praž-

. . . přibyli i poděbradští se starým poděbradským praporem, jejž nesl bělovlasý kmet a poslům podával líbat. (Str. 272.)

ského se obrátila k trůnu jako tlumočník celé země s požadavky, kterých prý velká část Čech rozhodně zamítá. *Protest vídeňských Čechoněmců* hlásá:

„1. Protestujeme proti všelikému odlučování Čech, Moravy a Slezska od ostatních rakouských *německých* zemí a jejich prospěchů, které zřejmě vysvítá z požadavku vlastního odpovědného ministerstva v Praze. 2. Chceme se i my s ostatními rakouskými německými zeměmi *připojiti k Německu.* 3. Protestujeme proti všelikému zkracování své německé národnosti v řečených zemích, tudíž *a)* proti zavedení slovanského jazyka v národních školách německých obcí; *b)* proti zavedení jeho jakožto vyučovacího jazyka pro řádné předměty; *c)* vyslovujeme se, aby zachován byl německý živel na pražském vysokém učení; *d)* aby zachován byl německý jazyk v lidovém zastupitelstvu těch zemí; *e)* aby nebyli vylučováni v pouze německých krajinách tací úředníci, kteří nejsou znalí českého jazyka. 4. Protestujeme slavně proti všelikému jednostrannému obsazování veřejných úřadů a služebních míst pouze domácími, ježto by ostatní provincie Rakouska k stejnému kroku byly donucovány a tím krásný a pevný svazek rakouského mocnářství byl by porušen.“ Posléze dokládá protest: „My Němci v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jsme pevně přesvědčeni, že blaho řečených zemí jenom v bezprostředním spojení s Rakouskem a skrze ně *s Německem* docíleno býti může, pevně důvěřujeme, že Vaše Exc. výraz tohoto smýšlení německého obyvatelstva řečených zemí bude míti na očích.“ Manifestace tato byla výstražným úkazem pro Čechy.

Kabinetní list ze dne 8. dubna 1848 hlásá doslova:

„Milý Pane z Pillersdorffů!

Abych dal Swým wěrným Pražanům opětný důkaz Swého upřímného a otcowského o zem smýšlení a Swé péče o blaho králowstwí Českého, ukládám Wám, abyste wyslancům cestou přiměřenou k žádosti mně podané oznámil, jakž následuje:

1. Národnost Česká budiž položena za základ tak, že se Česká řeč we wšech wětwích státní zpráwy a weřejného wyučowání s řečí Německou w úplnou rownost stawí.

2. K prwnímu Českému sněmu, který se co nejdříwe wypíše, buďtež powoláni wšickni stawowé země. Shromáždění toto budiž sestaweno ze zástupců národu, zwolených na základě takowém, aby skrze ně wšecky důležitosti zemské rownou měrou byly opatřeny a co možná nejwíce občanů mohlo woliti i wolenu býti: ono má míti práwo, o wšech wěcech zemských raditi se a rozhodowati.

Pročež powoluji k opakowané prosbě nynějších žadatelů, aby Českého sněmu nejprwé příštího následující zástupcowé byli účastni:

a) Wšickni, kdožkoli posud práwo měli k sněmu přicházeti, toliko že nastoupí wzhledem měst král wských ta změna, že woliti má

b) králowské hlawní město Praha dwanácte žástupců ze stawu městského, každé pak z ostatních králowských měst tohoto králowstwí alespoň jednoho,

c) každé jiné město wenkowské, mající nejméně 4000 duší, rowněž jednoho poslance;

d) máli které město wenkowské 8000 obywatelů aneb wíce, může k sněmu Českému wyprawiti dwa poslance.

e) Wysoké školy Pražské má zastupowati Rector Magnificus a nad to fakultu jejich každou, rowněž jako i ústaw technický wždy jeden poslanec zwláště.

f) K zastupowání wšech ostatních tříd obywatelstwa, kteréž nejsou obsaženy we článcích předeslaných, mají se z každého okresu vikariatního wyprawiti dwa poslanci.

K wolení zástupců národních má na wenku práwo každý občan, který platí daň, po městech pak každý měšťan.

Kdo woliti chce, na tom se dále i to wyžaduje, aby také byl dwacátý pátý rok stáří swého překročil. Kdo wšak wolen býti má, musí býti w zemi zrozen a nejméně třidcet let stár.

Woliti ani woleni býti nemohou tito: wšecky pod opatrowání postawené osoby, pak wšickni bankrotníci, pokud se newina jejich wýroky soudními neoswědčila, a wšickni ti, kteříž pro zločin cti zabawující aneb pro podobný těžký policejní přestupek u wyšetřowání byli a za newinné prohlášeni nejsou.

Ustanowení tato o rozmnožení a o způsobě wolení národního zastupitelstwa mají wšak jen potud platnost míti, pokud o tom cestou konstituční konečně jinák nebude uzawřeno.

3. Zřízení odpowědných nejwyšších ouřadů pro králowstwí České w Praze s rozšířeným okresem činnosti powoluje se.

4. Žádost o spojení zemí: České, Morawské a Slézské pod jednou nejwyšší zprávou w Praze a se sněmem společným má býti předmětem rokowání na sněmu Našich říší nejprwé příštím, kdežto swrchu řečené země Česká, Morawská a Slézská budou zastoupeny.

5. O zrušení soudů privilegowaných a wrchnostenských, o uwedení neodwislých soudů okresních i weřejného a ústního jednání, jakož i o zrušení wšeho poddanstwí mají se wydati ustanowení způsobem konstitučním od nowých zemských stawů, a o wšecko to bude rowněž také můj ministr domácích záležitostí zwláštní míti péči.

A wšak již nyní jest wůle má na tom, aby § 10. patentu o poddaných od 1. září 1781, pak oba §§ 2. a 7. patentu o trestání poddaných od 1. září 1781 na místě za zrušené powažowány byly, pokud připouštějí wykonáwání rozkazů wrchnostenských bez ohledu ke předloženým odwoláwacím stížnostem poddaného.

O úplném odstranění roboty za náhradu jest w Mém patentě od 28. března 1848. již nařízeno.

Swobodné wykonáwání wšech náboženstwí křesťanských, jakož i židowského wedle wíry katolické, kteráž se co církew státní udržuje, powoluje se.

Občanské postawení židů v Čechách, přiměřené času a poměrům místním, má se na sněmě Českém w zralé uwážení wzíti.

6. Samostatné zřízení obcí se zwláštní zprávou jmění obecního a swobodným wolením úředníků nařídilo se již a bližší ustanowení zákonní o wěci té odkazují se rowněž ke sněmu domácímu.

7. Žádosti o swobodu tisku jest již wyhowěno patentem od 15. března r. b. a od té doby wydaným prozatimním zákonem o tisku od 31. března r. b. Nowý zákon o tisku předloží se budoucímu sněmu říší Našich ku konečnému rozhodnutí.

8. Prosba o ochranu swobody osobní proti libowolnému zatýkání jest wyplněna nařízením Mého ministra domácích záležitostí od 28. března r. 1848. a přislíbením weřejného jednání.

9. Od nynějška mají w Čechách wšickni ouřadowé weřejní a wšecky soudy obsazeny býti jedině osobami obojí řeči zemské mocnými.

10. Částeční zrušení a umenšení potrawní daně jest již rozkázáno, a se strany obnowené prosby poslanců o dálší ulewení a možnáli, o úplné odstranění daně potrawní w Praze z nejpotřebnějších potraw wůbec, zwláště pak ze chleba, žita, ze žitné mouky a z piwa, počíná se již wyjednáwání u ouřadů zpráwowních.

11. Národní stráž netoliko pro města ale i pro wenkow jest powolena patentem od 15. března r. b. O jejím ozbrojení a uspořádání wydá se co nejdříwe zwláštní zákon.

12. Týkaje se prosby o nowý zákon wzhledem ke sbírání wojska, dána jest již připowěď Mým kabinetním listem ode dne 24. března b. r.

13. Swobodné neobmezené právo k žádostem jest již powoleno, a právo ke shromážďowání se i k zřizowání spolků bude základním zákonem státu určitěji uspořádáno.

14. O důkladné wzdělání a důstatečné nadání učitelů Českých i Německých, taktéž o přiměřené zřízení gymnasií a wšech ústawů wzdělawacích dle nowého planu studií bude pečowati ministerium k tomu konci zřízené.

K žádosti Pražských studentůw powolilo se již naprosto.

Co se týká žádosti, aby weškeré c. k. wojsko a wšickni ouřadowé státní na konstituci přísahu složili, tu se naději do důwěry a mírného uwážení, že wzejde přeswědčení wšeobecné, že tato wěc jedině w základním zákoně státním ustanowena býti může.

We Wídni dne 8. měsíce dubna 1848.

Ferdinand m. p."

Dle nejwyššího rozkazu uwádím toto wáženým pánům poslancům Pražským we známost s úplnou důwěrou, že w těchto nejmilostiwějších přiwoleních naleznou zcela uspokojující rukojemstwí za žádoucí wywinowání ústawy wlastenské, a že se strany swé zewší síly o to se zasadí, aby přispíwali k upokojení myslí.

We Wídni dne 8. měsíce dubna 1848.

Ministr domácích záležitostí:

Swobodný pán z Pillersdorffu m. p.

Toť státní a ústavní charta česká, vymoženost domácího zákonodárství, ne-li pro celou korunu českou, aspoň pro půdu království, kterou také deklarace poslanců českých z r. 1868 nazvala posledním útvarem státního práva! Porovnáme-li výsledky prvního a druhého poselstva českého v kabinetních listech ze dne 23. března a 8. dubna obsažené, jeví se nám tato *bilance národní a státoprávní:*

Co do *rovnoprávnosti* národní v Čechách jest první kabinetní list znamenitým rozhodnutím. Jím se nezavádělo něco nového, nýbrž prostě utvrzovala stará zákonná platnost ustanovení obnoveného zřízení zemského z r. 1627 o užívání češtiny a němčiny v zemi, tedy zákon z doby, kdy češtině, dotud výhradnému jazyku úřednímu a státnímu, prvně přidružen byl jazyk německý. iny i němčina stala se tehda stejně oprávněným vnitřním i vnějším jazykem úředním ve všech instancích od nejnižší do nejvyšší a všude v Čechách bez výjimky. Plnějšího uznání rovného práva česká národnost si nemohla přáti. Ustanovení to prohlášeno i pro všeliké poměry nově nastalé, jako školství, zeměpanské úřady, a co se mu příčilo aneb opačnou praxí bylo prováděno, mělo býti zrušeno. Podivno dosti, že nedošlo to ihned náležité pozornosti. Hrabě Stadion opravuje textovou chybu, uvedl v plném znění ve vyhlášce ze dne 29.

Dle soudobé litografie.

tuto část. Čeští šlechtici ve Vídni usedlí vyslovili se z té příčiny v petici ze dne 2. dubna pro jasnější ještě znění a druhé poselstvo jednalo opět o rovném právu. Výsledek toho jest čl. 1. a jako důsledek čl. 9., který za podmínku způsobilosti k úřadu a soudu naznačuje znalost obojí řeči zemské. Prvnější znění má tu přednost, že jest výrazem právní nepřetržitosti zákonného ustanovení o rovném právu; druhé stanoví prostě stručně a jasně zásadu.

Stránka *státoprávní* došla v druhém kabinetním listě přiměřenějšího než v prvém výrazu. Pokud se týče Českého království, zachována nepřetržitost jeho měrou tou, že vycházeno od starého sněmu stavovského (čl. 2.), kterýž ve smyslu nového vývoje doplňován širokým zastoupením měst a venkovských obcí, tak že zástupcům těchto zabezpečována na něm převážná většina. Rozšíření to svobodomyslné nevyšlo sice ze sněmu samého, nýbrž bylo oktrojováno, avšak i ve smyslu peticí starých stavových příslušníků. Shromáždiv se jednou, mohl sněm další pořiditi a vyrovnati. Hlavní však význam záležel v tom, že sněmu uznáno právo o všech zemských věcech se raditi a rozhodovati a že zároveň povoleno (čl. 3.) zřízení odpovědných vyšších úřadů pro království České s rozšířeným oborem působnosti, jinými slovy ministerstev. Oproti starému zřízení státi se měl sněm ne poradním, ale zákonodárným zastupitelstvem národním a oproti centrálnímu shromáždění stavů 15. března vyhlášenému, samostatnou, politickou a historickou osobností. Zákonodárná moc sněmu předpokládána jako od říše neodvislé, vlastní právo království Českého, které podporováno býti mělo vlastní výkonnou mocí. Slabou stránkou toho bylo, že vše nezavádělo se ihned, nýbrž s nejlepší sice vůlí, stanovilo teprvé pro nejbližší budoucnost, že nebyl určitěji vytčen vzájemný poměr mezi Čechy a říší, a že obor zemských věcí nebyl přesně formulován. V tento obor sněmovní právomoci spadaly však dle kabinetního listu věci rovného práva národního, zrušení patrimoniálních a privilegovaných soudů a zavedení neodvislých soudů okresních a veřejného ústního řízení, zrušení poddanství a upravení poměrů židovských v Čechách (čl. 5.) a obecní zřízení podle požadavků samosprávy (čl. 6.) Mimo to měl to býti sněm ustavující, který i o zřízení sněmovním právoplatně měl rozhodovati.

Pokud se týče státního práva celé koruny České, byla i odpověď druhého kabinetního listu na požadavky české nedostatečna. Jednota zemí koruny České neuznána na základě historického práva a potřeby

národní i časové, nýbrž jako v prvním kabinetním listě odkázáno rozhodnutí na ústřední sněm, na kterém i Čechy, Morava a Slezsko budou zastoupeny. Místo stvrzení skutečného stavu věcí podmiňován požadavek okolnostmi, od nichž se nesnadno dalo příznivého výsledku očekávati. Aspoň však odpověď nebyla odmítavá naprosto a poněkud položeny základy pro státoprávní spojení koruny České tím, že království přiznán sněm zákonodárný a ústavodárný; sjednocení Čech, Moravy a Slezska mohlo se za těch okolností zdáti otázkou kratšího nebo delšího času.

Poslední projev českých poslů, než ještě se rozloučili s Vídní, bylo *Slovo k Moravanům,* v němž hlásají mezi jiným: „Bratři Moravané! Co Bůh a příroda spojili, člověk nerozlučuj! Jsmeť synové jedné matky, jejížto nejsvětější dědictví jest nám oběma společný jazyk. I vlasti naše jsou dvě rodné sestry, Čechy a Morava jsou země jedné a též koruny a to koruny slavné; Čech v Moravě a Moravan v Čechách nikdy nebyl cizincem, osudové obou byli vždy stejní. Blahobyt náš, sláva a štěstí naše, slovem všecka budoucnost naše na jednom základu spočívá: všecky naše světské i duševní prospěchy požadují co nejužšího spojení. Česká země vám otvírá své náručí a zove vás důvěrně k věčnému sjednocení . . . Zahyň všeliká žárlivost a nedůvěra; Čechy a Morava buďtež dvě rodné sestry, mezi nimiž spor o přednost nemají místa. Spravujmež své společné záležitosti na společném sněmě: domácí, jako posavad každý ve své vlasti, toliko v nejvyšších úřadech při vládě samé mějmež společné zastoupení co pojištění národní naší jednoty. Pozdvihnětež důvěrně a rázně hlasu svého o užší spojení své s námi k trůnu nejmilostivějšího císaře a krále našeho.“ Datován jest manifest ten ve Vídni 9. dubna a mimo podpisy Fastra, Trojana, Rypoty, Jaroše, Gabriela, Klieberta a Šulce, jakožto poslů českých, nalézáme na něm v druhé řadě tato zajímavá jména: Pavel J. Šafařík, strážce královské knihovny a profesor slovanských jazyků na universitě Pražské. Dr. Jan Dvořáček, Moravan z Tišňova, dvorní i soudní jakož i dvorní vojenské rady advokát, majitel panského statku na Moravě. Fr. Ladislav Rieger, doktor práv a mlynář ze Semil v Čechách. Dr. František Terebelský, Moravan z Kyjova. Vinc. Furch, Moravan z Telče. P. Bělka, Moravan z Boskovic. Ludevít Štúr, Slovák, vydavatel slovenských novin. Jos. Miloslav Hurban, Slovák, kněz a v.

Dne 10. dubna opustilo druhé české poselstvo a s ním Rieger

Štúr, Hurban a jiní slovanští hosté Vídeň; dne 11. dubna o 4. hodině odpolední stihlo do Prahy.

Té doby, co je vlak unášel ku Praze, císař a král Ferdinand provázen arciknížaty a nádherným dvorem, plul po Dunaji k Prešpurku, kde 11. dubna slavnostně uzavřel poslední sněm Prešpurský. V maďarské trůnní řeči přál král „věrnému uherskému národu ze srdce štěstí, v němž nalézá i štěstí svoje vlastní“ a ohlásil, že nejen potvrzuje, ale i královským slovem zaručuje přijaté zákony. Jedenatřicet zákonů od sněmu v málo dnech přijatých a úplný převrat v Uhrách znamenajících bylo potvrzeno a nabývalo moci právní. Ač nikdy úplně nevstoupily v život, staly se jako *zákony z r. 1848 základem nových poměrů v Uhrách.* Nejdůležitější z nich byly III. o neodvislém ministerstvu uherském, IV. o ročním zasedání sněmovním, V. o volebním řádu, VII. o sloučení Sedmihradska s Uhry, VIII. o všeobecné berní povinnosti, IX.—XII. o zrušení roboty, poddanství a patrimoniálního soudnictví a náhrady za vyvazení státním dluhem, XV. o zrušení výsad šlechtických a XXXI. o župním zřízení. V krátké době ne celého měsíce dosáhli Maďaři úplné přeměny ústavní a úplné státní samostatnosti.

II.

Národní výbor.

Důležité změny děly se zatím v Praze ve dnech, co druhé poselstvo meškalo ve Vídni. Bez hlučných projevů, tiše, takořka pod hladinou veřejnosti, přec však s nemalým důrazem vybojován byl boj mezi pražskou národní společností a jejími odpůrci, jimž zvláště Svatováclavský výbor byl proti mysli. Hrabě Stadion hrál v zápase obou těch srážejících se proudů jaksi úlohu prostředníka, vyhovuje těm, kteří právě měli vrch. Nesouhlasil s druhou peticí, ale podepsal ji a podepsav ji, staral se, aby rychlými ústupky druhé poselstvo se ukázalo zbytečným a Svatováclavský výbor zatlačen byl do pozadí. Okolnosti zdály se tomu příznivé. Měšťanské zastupitelstvo bylo zvoleno a to mělo býti do jisté míry nástupcem výboru. Avšak pociťovala se přece jen potřeba sboru, který by převzal úkol, jaký přirozeným během událostí připadal výboru ze dne 11. března. Sbor takový opatřil nejvyšší purkrabí sám z úřadní moci.

„Aby záležitosti návalem času se hrnoucí rychleji vyřizovány byly“ — oznamuje ve vyhlášce ze dne 1. dubna — „než podle dosa-

vádního jednání možné jest, a pro důležitá jednání, která dle našich nových zřízení budou předmětem rokování sněmovních, potřebné základy se nabyly, vidím se pohnuta svolati mimořádnou komisí 30 oudů z rozličných stavů obyvatelstva Pražského.“ Osobnosti do sboru toho povolané byly kn. Karel Auersperg. statkář Becher, knihkupec Borrosch, hrabě Vojtěch Deym, lékárník Dittrich, rytíř Václav Eisenstein, měšťan Ellenberger, prof. Haimerl, advokát Helminger, měšťan Herget, Med. dr. Jakš, redaktor Klučák, velkoobchodník Kolb, hr. Morzin, statkář Mudroch, rytíř Neuberg, hrabata Vojtěch a Ervín Nosticové, Palacký, dr. Pinkas, velkoobchodník Plešner, Med. dr. Reisich, soukenník Riedl, Šafařík, Štrobach, hr. Frant. Thun ml., hr. Jos. Mat. Thun, Liběchovský statkář Veith a prof. Veselý. Místo Šafaříka, jenž do Vídně byl povolán, nastoupil Erazim Vocel, redaktor „Musejníka“, a dále jmenováni ještě členy dr. Brauner a Med. dr. Ramisch a potom velmistr křižovníků Beer, dřevař Dietrich, továrník Přibram sládek Vaňka a mlynář Vyskočil. Česká veřejnost nemusila se lekati ani osobní stránkou poradního sboru, kdyby nebylo bývalo té okolnosti, že byl jmenován z úřadní moci a tudíž nepožíval veřejné důvěry a že se úzkostně vyhýbal živlu radikálnějšímu, který jmenovitě v agitaci vynikal. *Mimořádná komise* neměla se ostatně dle prohlášení Stadionova obmezovati na určitý počet členů, nýbrž „dle naléhavosti věci a důležitosti naskytnuvších se otázek rozmnožovati i jinými důvěry země požívajícími orgány.“

Obor působnosti vytknul Stadion komisi tento: I. Vypracovati návrh o předběžně prozatímném rozšíření zemského zastupitelstva pro sněm, jenž co nejdříve bude svolán. II. Vypracovati definitivní osnovu národního zastupitelstva dle zásady, aby všeliké zájmy veškerého tudíž i měšťanského pozemkového majetku, průmyslové činnosti ve všech jejích oborech a intelligence zastoupeny byly. III. Návrh k praktickému provedení nejv. sankcí stvrzené rovnoprávnosti obou jazyků ve škole a úřadě. IV. Návrh k nejrychlejšímu provedení vykupu z roboty, které nejvyšším nařízením do roka má býti provedeno, na základě slušnosti a se zvláštním šetřením robotníků. V. Návrh obecního zřízení pro města a venkovské obce.

Mimořádná komise čili poradní obor rozdělila se hned ve čtyři odbory, z nichž prvnímu připadly oba první předměty. Zasedali v něm Palacký, Neuberg, Strobach, Veselý, Vyskočil, Haimerl, Jakš, Vojtěch Nostic, hr. Thun Fr. ml. a Přibram. Jak patrno, jednalo se tu o for-

Ohrada.

Pončwadž práwě dochází zpráwa, že nowý zákon o tisku od ministeria wnitřních záležitostí jest nazpět wzat, a ohlášení w Čechách docela mine; protož odpadá potřeba uzawřeného wčera proti němu slawného prohlášení. Nicméně máme za newyhnutedlně potřebné, abychom po oswědčeních loyalnosti, ježto se dne 18. a 21. Března od českých i německých spisowatelů dobrowolně stala, tento zákon o tisku, jakožto projewení nezasloužené nedůwěry, od sebe odmrštili, abychom faktické wynešení tohoto zákonu jakožto attentát proti swobodě, jakožto přímý krok k reakci powažowali, i abychom se proti každému opětowání takowého pokusu co nejurčitěji ohradili.

Oswědčujeme se, že, jestliby wůbec nemohlo bez zákonu o tisku býti, my jen s takowým spokojeni býti můžeme, který by upřímně a bez záminky dané císařské slowo uskutečnil. Prozatím wšak míníme náwrh takowého zákonu s ohledem na zwláštní literarní poměry této země w tak krátkém čase, jakby důležitost této wěci dowolowala, wypracowati, a sboru, který nás za ústroj smýšlení swého zwolil, ku posauzení předložiti. Po přijetí od něho budiž tento náwrh konstituční cestau bez prodlení wládě předložen.

W Praze dne 4. Dubna 1848.

Wýbor spisowatelůw.

Wáclaw Hanka. — Karl Egon Ebert. — Dr. August Wilh. Ambros. — J. U. D. Rudolph Haase. — Josef Kaj. Tyl. — Josef Franta Šumawský. — Karel Jaromír Erben. — Alfred Meißner. — W. Wladiwoj Tomek. — Karel Sabina. — J. B. Malý. — Rudolf Glaser. — J. E Wocel. — Dr. Lederer. — M. J. Landau. — Bernhard Gutt. — Wěnceslaw Klicpera. — Karel Storch. — J. C. Hickel. — Jan Slaw. Tomíček. — K Hawlíček. — Frant. Palacký. — Dr. Čejka. — Dr. Braune . — Fr. Klutschak. — Uffo Horn. — Moritz Hartmann. — Dr. Strobach.

mální přeměnu stavovského sněmu v národní zastupitelstvo. Stavovský sněm měl hned schváliti „předběžně prozatímnou" osnovu o zastoupení, t. j. o povolání královských měst. Předběžnost a prozatímnost vytknuty úmyslně tak význačně k vůli upokojení veřejnosti, že se nejedná o sněm stavovský. Tomu sněmu měla pak býti předložena osnova o národním zastupitelstvu, které by takto z lůna stavovského sněmu na význam právní nepřetržitosti sněmovní bylo vyšlo. Jak dále zjevno, byl mezi tímto stanoviskem a tím, co v té příčině prohlašoval kabinetní list ze dne 8. dubna, odpor, který měl v zápětí Stadionovu žádost za propuštěnou.

Stadion upokojil zatím i studentstvo vyhláškou ze dne 2. dubna, kterou prozatímně splněné požadavky studentstva (viz str. 243) *definitivně vyřízeny* v příznivém smyslu. K sedmi článkům připojen i 8., kterým se dopouští studentům navštěvovati i cizí university, stojící pod dozorem vlád. Tím značně ubylo látky k nespokojenosti. Vyhlášení dálo se slavnostním způsobem. Rektor magnificus opat. Zeidler pozval veškeré studentstvo na pondělí 3. dubna ráno do auly a již o 8. hodině odebral se s akademickým senát-

tem do posluchāren, kde studentstvu radostná ta zpráva zvěstována. Radostné nadšení zmocnilo se studentstva. Voláno Vivat a Sláva králi Ferdinandu, hraběti Stadionovi, rektorovi, ministru Sommarugovi, profesorům, svobodě vyučování, rovnosti všech vyznání.

Davorin Trstenjak.

Studentstvo chystalo se právě, aby nejvyššímu purkrabí poděkovalo, když zavzněly poplašné signály, že se srocuje dělnictvo. Případ jest pro poměry dělnické té doby charakteristický. Poplach, kterým svoláno studentstvo i gardy do zbraně, byl zbytečný, neboť shromáždilo se jen asi padesát zedníků ve své hospodě, kde se radilo o stížnosti na políry, že je zkracují na mzdě a potravinách, které jejich prostřednictvím zedníci si zakupovali. Průběh jednání byl klidný, stížnosti zedníků oprávněny. Jen v tom jim zabráněno, aby strhovali zaměstnané zedníky k stávce. Kohorta techniků postavila se z té příčiny na stráž rozsáhlého staveniště Šlikova paláce v Alejích. Stávka se nerozšířila a zedníci donesli své stížnosti Svatováclavskému výboru s prosbou, aby se jich ujal, což se také stalo.

Podlé zdělení od ministra wnitřních záležitostí práwě ke mně došlého, jest nejoswícenější arcikníže František Josef za místowladaře Českého jmenowán, a podlé toho powolání swé co nejdříwe nastaupí.

Tuto potěšitelnau zpráwu, kteráž nowý důkaz podáwá, jakau otcowskau láskau Jeho cís. král. Milost wěrné Čechy swé objímá, chwátám, abych u wšeobecnau známost podal.

W Praze dne 5 Dubna 1848.

Nejwyšší purkrabí:
Hrabě Stadion.

Nemálo také přispělo v Čechách k upokojení myslí, že ve Vídni vydaný *Taaffeův prozatímní zákon o tisku* v Čechách nebyl vyhlášen. Byl sestaven dle starého vzoru a když byl v úředních novinách vyhlášen, vídeňské studentstvo jej (1. dubna) v aule spálilo. Profesor Hye, jenž se tomu stavěl na odpor, upadl v nemilost auly a ministr

spravedlnosti hr. Ludvík Taaffe, jenž jednotlivých ustanovení hájil, byl nucen 22. dubna odstoupiti. Zákon neznal porot a vyhrazoval velké právo „názoru úředníků“. Do Prahy dostal se 2. dubna a 3. dubna vydala jej knihtiskárna Medauova tiskem. Studenti rozdělali před Karolinem hranici, protestovali proti zákonu takovému a slavnostně jej spálili. Po ulicích byl trhán a šlapán. Zároveň shromáždili se spisovatelé čeští a němečtí a vydali *osvědčení* proti zákonu, které mělo význam praktický (jelikož zákon v Čechách neplatil) jen tím, že Stadion přijal jejich ochotu, aby vypracovali zákon o tisku, což se později také stalo.

Nejznamenitějším úspěchem Stadionovým bylo, že mohl oznámiti, že mladistvý *arcikníže František Josef náměstkem* v Praze se stane. Nelze pochybovati, že předcházelo delší jednání a že i šlechta měla v tom účast. Vyhláška o tom vzbudila také neobyčejnou pozornost.

Svatováclavský výbor neměl však v úmyslu ustoupiti z pole. Dne 2. dubna ještě se rozšířil, zvoliv za své členy advokáta dra *Klieberta*, Němce, jenž vlastně již jako člen meškal v druhém poselstvu, knihkupce *Borrosche*, Uffo *Horna*, kteří oba též byli Němci, zlatníka *Friedricha* a JUC. *Havlíčka*. Veřejné důvěře těšil se výbor stále stejně nezkráceně. Výbor vydal pak *prohlášení na obranu* ze dne 7. dubna, v němž poukazuje, že povolán byl 11. března svobodnou volbou lidu a že s vědomím nejvyššího úřadu zemského pokračoval ve své práci. „Důvěra v úřady, ustavičně posud nepřetvořené“, hlásá se tu, „byla tou dobou zviklána a podařilo se nám, ježto jsme měli důvěru od lidu, důvěru v lidu udržeti. To byl náš úkol první a nejdůležitější; na jeho rozřešení závisel pokoj, pokrok — dle našeho mínění možný jenom tenkrát, když spočíval na zákonu a právu — netolika města, nýbrž pokoj celé země.“ Výbor vypočítává, že jeho přičiněním sníženy ceny chleba a piva, třídě nezaměstnané opatřen výdělek, k tomu cíli zřídil výbor ze svého středu odbor a sbor šlechetných paní sebral 26.639 zl. stříbra, 1299 mužských a 129 ženských dělníků vydržuje se mzdou. 275 dělníkům zaopatřil výbor výživu jinde, urychlil práce erární a stavovské, vypravil poselstva do Vídně. „Zkrátka nejsvětějším úkolem naším bylo a zůstane, abychom neshody našich poměrů společenských, jazykových a národních uvedli v harmonický celek. Že jsme úkol ten rozřešiti dovedli, hledíc k našemu hlavnímu městu, to nás uspokojuje, ačkoliv i zde, netajíme si toho, stáli živlové příkře proti sobě a činnost

naše zhusta vykládána neprávě. Nyní počíná se nová doba činnosti naší ve smyslu naznačeném pro celou zemi . . ."

Osvědčení to předloženo bylo nejvyššímu purkrabí, aby je stvrdil, což Stadion učinil vyjádřením, které svědčí o nechuti k výboru tomu. Uznává působení výboru nátlakem poměrů utvořeného, jmenovitě zaměstnáním lidí bez práce, ale dokládá, že když bylo zvoleno zastupitelstvo, nemůže Svatováclavský výbor jednati jako výbor měšťanský, vypovídá mu místnosti Průmyslové jednoty, které vlastnímu určení svému vrátiti se musejí, slibuje ostatně, že podepsané bude podporovati, budou-li chtít poučováním, zprávami, uklizením nedorozumění pečovati o zachování pokoje a pořádku. Z vyjádření vane mrazivý chlad, Stadion Svatováclavský výbor nerozpouští, ale zbavuje jej jeho působnosti.

Ivan Kukuljević Sakcinski,
navrhovatel Slovanského sjezdu v Praze

Avšak to, co ve Vídni se dělo, bylo zjevnou posilou výboru. Druhé poselstvo vymohlo kabinetní list, jenž považován byl především za zásluhu toho, kdo je vyslal, to jest výboru. Ustanovení arciknížete a příštího jednou dědice trůnu za náměstka bylo dříve a z nejvyšších míst vyjeveno členům poselstva, než o něm v Praze zvěděno. Tím Svatováclavský výbor nabýval opět vrchu; jeho prostřednictvím a v jeho smyslu bylo rozhodnuto, v něm bylo opět těžiště situace jako u sboru všeobecné důvěry. Zároveň nadcházela potřeba, aby podjal se nového a velikého úkolu, aby připravil čeho potřeba, aby kabinetní list ze dne 8. dubna stal se skutkem, kdežto purkrabská mimořádná komise stala se zbytečnou. V poradní schůzi výboru stalo se dohodnutí nejprve o rozšíření výboru vhodnými osobnostmi, které by tvořily spolu zastupitelský sbor, než sněm se bude moci shromáždit, a potom i o sloučení Svatováclavského výboru s purkrabskou komisí.

V neděli 9. dubna byly na pražských rozích nalepeny i hromadně rozdávány tištěné lístky toho znění:

Program ke schůzce Swato-Wáclawské
10. dubna
w pondělí ráno před 8. hod.

Mluwiti se bude:

1. O rozšíření wýboru Swato-Wáclawského a rozdělení na sekce, k. p. wypracowání programu ku konstitucí, k odbýwání záležitostí krompražských, pro wěci sociální, domácí atd.
2. O spojení wýboru Pražského Swato-Wáclawského s ostatními wýbory filiálními w městách a obcích po Čechách na Morawě a Slezsku
3. O spojení s ostatními kmeny slowanskými s námi sbratřenými w rakauském mocnářstwí.
4. O spolku německém.
5. O poměru wojska k nám občanům konstitučním, dokud na konstituci přísahu nesložilo.

Rownost a swornost!

Svolávání občanstva k pojednání o programu tak velevýznamném bylo předmětem rozhovorů celé Prahy. Schůzka podle toho také dopadla, vykládá Havlíček. Krásné jasné jitro probudilo záhy upřímné vlastimily a svolalo je již před půl osmou do zahrady Svatováclavské. Sál by tentokráte nebyl stačil pro tisíce shromážděných, dána tedy přednost prostoře zahradní. Řečníci mluvili s pavlánu k nepřehledným zástupům. Místnost byla shromáždění lidu zvláště přízniva, poněvadž zahrada jde do vršku a hlavy amfiteatrálně nad sebou pohlížejí na řečníka. — První ujal se slova *Karel Havlíček Borovský.* Mluvil česky a německy, dokládaje, že zprávy z Vídně přivedly obrat do našeho jednání. Nebude vás tajno, pravil, že zastoupení lidu bude úplné, bez censu, voliti může každý bez rozdílu mohovitosti, kdo je 25 let stár a volen může býti, kdo je 30 let stár. Podle toho můžeme mít sněm pořádný a na nás jedině záležeti bude svobody nabyté neohroženě hájiti, což bohdá zajisté učiníme. Shromážděné žádal, aby bez daremné ztráty času hlasovali toliko máváním klobouků. Dr. *Štrobach* mluvil německy a česky. Ne jako purkmistr včera zvolený, pravil, ale jakožto spoluobčan váš přicházím v důležitou schůzku tuto, důležitou proto, že v ní mají býti voleni členové onoho výboru, který bude návrhy zákonů pracovati a projednávati věci, o kterých příští sněm se bude usnášeti a které tudíž pro Prahu a celou zem životní otázkou budou. Uvedl na denní

Studenti rozdělali před Karolinem hranici a slavnostně tisk. zákon spálili. — (Str. 294.)

pořádek otázku, o kolik členů má býti Svatováclavský výbor rozmnožen a má-li se spojiti s purkrabskou komisí. (Hlasy: Druhý výbor není z lidu! Výbor musí mít naši důvěru.) *Havlíček Borovský* mluvil, aby se počet členů neobmezoval úzkostlivě. *Uffo Horn*, ovšem německy: Především než přistoupíme ku další volbě a rozmnožení, táži se vás jménem výboru měšťanstva pražského, který právem se zove výborem Svatováclavským jakož i články kabinetním listem ve Vídni dosažené, Svatováclavskými nazývati sluší od onoho přepamátného 11. března, kde jste první politické hrdinství vybojovali, táži se vás, máme-li vaši důvěru a zda-li jsme jí všude zadost učinili. (Hlučný souhlas.) Táži se vás, budeme li důvěru vaši míti i pro příště a opírajíce se o ni, budeme-li moci pravdu tak neohroženě hájiti, jako jsme dosud činili s vaší pomocí? (Hlučné přisvědčování.) Vaše volání nám lichotí, ano mnohem více, ono nás sílí, je nám radostným důkazem, že se ve vás utvrzuje onen odhodlaný duch, s nímž jste

Wálečná pjseň.

Gako: „Nasz Skrzyniecki wojak.“

1.

Náš slowanský národ opět wstáwá,
,:,Pro prawdu pro swobodu do boge se dáwá, ,:,
Wrah se dudj práwoskoupý,
Ale Slowan neustoupj;
Gen bratřj gménem Páně
Wlasti ku obraně.

2.

Bělohorská chasa gará, statná,
,:,Zpomjná, že gi tlačj wrahů pěst malátná, ,:,
Palcátv, cepy, sudlice
Wykopá ze ornice:
Gen dále gménem Páně,
Wlasti ku ob aně.

3.

A lipanská mládež hodná, pilná,
,:,Bratrsky gj podáwá swá ramena silná, ,:,
W swornosti gako skály,
Bude bog pewný, stálý;
Gen dále gménem Páně,
Wlasti ku obraně!

4.

Muzomilé gunstwo schopné, wěrné,
,:,Swým bleskem rozptýlj mraky powěr černé, ,:,
W slunečnj budou záři
Stát hory s gasnou zářj
Gen dále gménem Páně,
Wlasti ku obraně!

5.

I nyněgssj Tábor hněwem hučj,
,:,Že dussi národnj cizinský mraw mučj; ,:,
Ať mučj, wždyť newinou
Národy nezahynou:
Žig Tábor gménem Páně,
Wlasti ku obraně!

6.

Gen ty sslechto česká, marná, mylná,
,:,Swé wlasti, drahé wlasti nechceš být náchylná, ,:
W cizotách si libugeš,
Rod wlastnj zatracugeš!
Buď s námi gménem Páně,
Wlasti ku obraně!

7.

Powstaň Žižko, powstaň, powstaň s Jenem,
,:,Ať wrany za hranice daleko zaženem. ,:,
Na rytjřstwo wlastmilowný
Opásey lid bogowný;
Gen zhůru gménem Páně,
Wlasti ku obraně!

politický život nastoupili. Hlas váš utužuje náš šik, který státi bude jako skála, o kterou se zlomí všechna reakce. Mužové výboru našeho, buďte ujištěni, odolají zbraní veřejnosti a ráznosti všem ošemetným protivníkům svobody. (Pochvala.) Dr. *Štrobach:* Nezvratně pevná jest vůle naše, abychom na odpor se postavili proti všelikým škůdcům práv propůjčených nám od našeho krále. Z Prahy musí se činnost naše rozšířiti na celé Čechy i na Moravu, neboť spojení obou těch zemí jest nevyhnutelně potřebné. Svoboda, svoboda všude a v každém směru, budiž hájena proti jakýmkoliv protivníkům. Právník Jan *Vodka* uvolil se, že bude čísti jména těch, o nichž myslí, že by mohli býti přijati. Zapomeňte při tom na všechny osobní poměry a soukromé ohledy, pusťte mimo sebe všechen hněv a volte muže řádné, aby důstojně stáli ve veřejnosti. Vězte, že zrakové celých Čech na nás jsou obráceni . . . *Havlíček:* Zvláště po stránce národní jest třeba, abyste byli prosti vší zášti. Zde se jedná o všeobecné dobro, Čech Nečech, každý má v něm stejný podíl. *Štrobach:* Co pan Havlíček o národnosti praví, musím prohlásiti také o náboženství a slušno jest, aby ani protestanti ani israelité nebyli vylučováni. Jan *Vodka* navrhuje dra Štrobacha, který za volání slávy se přijímá. *Štrobach* dokládá: Doufám, že mi bude možná vám dokázati, že vás v důvěře vaší nesklamu.

Vodka čte další jména, jež s větším nebo menším souhlasem se přijímají. *Uffo Horn* navrhuje vrchní velitele národní gardy, Haasa, Šebelku a Berndta, kteří se zamítají. *Vodka* čte další jména, mezi jiným dra Riegra. *Štrobach:* Dovolte, abych připomenul, že máme potěšitelnou zprávu, že se tento náš horlivý krajan již zítra navrátí z cesty. (Buď vítán!) *Vodka* pokračuje v dalších návrzích osobních. *Štrobach* a dr. *Brauner* připomínají, že jest zapotřebí ve sboru i duchovenstva a učitelstva, načež se přijímají navržení kandidáti. *Rupert* poukazoval na potřebu spojení s venkovem. *Uffo Horn:* Žádáme vás, abyste se neuráželi na některých vadách a nerozhodnostech v našem rokování, neboť jsme všichni v parlamentárním životě dosaváde děti. Vaše příkladné chování ručí nám za zdar tohoto ústavného zřízení. *Štrobach a Havlíček* dokládají, že zbývající články programu vyřizovati bude nejlépe sám zvolený sbor, který v nějaké větší místnosti než u Havla, snad v Konviktě, bude se moci shromažďovati k veřejným schůzím. *Vodka:* Posléze vyslovuji ještě žádost, aby rozšířený dnes

Svatováclavský výbor zval se nadále Národním výborem. (Národní výbor! Národní výbor! Sláva!)

Za radostné nálady a v nejlepším pořádku rozcházeli se shromáždění. Takto položen základ sboru, který zákonodárství na půdě domácí učiniti měl skutkem a který opravdu také pozoruhodným způsobem zasáhl v dějiny. — Nazejtří 11. dubna veliké plakáty na rozích hlásaly jak následuje:

NÁRODNÍ WÝBOR.

Dnešní národní shromáždění w zahradě Sw.-Wáclawské uzawřelo, jak následuje:

I. Rozšíření Sw.-Wáclawského wýboru následujícími spoluaudy:

Bolzano Dr. Theol. *Brzorád* Dr. JU. *Buquoi*, hrabě, otec. *Čejka*, Dr. M· *Daníček* Dr. J. U. *Deym Fridrich* hrabě. *Ebert Egon* spisovatel. *Erben*, spisovatel· *Fanta* Dr. *Filip* učitel. *Hamerník* Dr. M. *Hanka* custos. *Hanžak*, zlatník. *Hartmann Moric*, spisovatel. *Hauschild*, Dr. J. U. *Havlíček*, redaktor *Hickel*, spisovatel. *Horáček* Dr. J. U. *Hofmeister* Dr. J. U. *Chrudimský* Dr. J. U. *Kaubek*, profesor. *Košut*, pastor. *Krolmus*, farář. *Linke*, měšťan. *Landau*, kněhtlačitel. *Malý*, redaktor. *Mayer* Dr. J. U. *Meissner*, spisovatel. *Nebeský*, spisovatel. *Nostic Albert*, hrabě. *Nostic Erwein*, hrabě. *Nikodem*, měšťan. *Palacký*, historiograf. *Pospíšil*, kněhtlačitel. *Příbram*, fabrikant. *Ratzenbeck*, Dr. M. *Richter Prokop*, zlatník. *Rieger* Dr. J. U. *Rohan Kamil*, kníže. *Rott*, kupec. *Rozkošný* Dr. J. U. *Rywola*, krejčí. *Růžička*, katechet. *Sabina*, redaktor. *Schneider*, profesor. *Smetana*, profesor. *Schwerdtner* měšťan *Strobach*, Dr. J. U. purkmistr pražský. *Swoboda*, profesor malostranský. *Štulc W*, kněz církewní. *Šafařík*, profesor *Tesař* učitel., *Tomíček* spisovatel. *Tyl Branimír*, měšťan. *Wáwra Matěj*, mlynář. *Welc*, sektetář. *Wenzig* profesor. *Wesemann*, měšťan. *Witák*, Dr. J. U. *Wlček*, kněz církevní. *Wurmbrand Wilém*, hrabě.

II. Spojení Sw.-Wáclawského wýboru s prozatímní komisí pod presidentstvím J. O. nejwyššího purkrabího má se hned žádati, a spojený wýbor jmenowati se *národním*.

III. Studenti ať si z každé fakulty jednoho studenta ze sebe wywolí do Národního wýboru.

IV. Národní wýbor ať si přibere k poradě muže zkušené dle uznání.

V. Národní wýbor ať si wstoupí w dopisowání a spojení s ostatními obcemi městskými a wenkowskými.

VI. Ostatní punkty programu we schůzkách swých weřejných ať wezme hned do porady.

W Praze dne 10 dubna 1898.

We Středu 5. Dubna. Číslo 1. Ročník 1848.

W Praze: W nowinarně č. 195, I. w Kralowské Lázni piedplani se čtwrtletně 3 zl. 30 kr. stř. Wycházeji každodenně o 10 hod. ráno, wyjma Pondělí.

Národní Nowiny.

Na c. k. poštách čtwrtletně 4 zl, 24 kr., začči se we zwlastní obalce každodenně zasilaji, což i nowinarna obstara, zašle-li se jí 4 zl. 40 kr. we stříbře franco.

Odpowědný redaktor: **Karel Hawlíček.**

Skutečná rownost národností. Spojení zemí koruny naši. Zrušeni práw feudalních. Rownost wšech stawů před zákonem. Saudy přísežných. Odpowědné ministerstwo pro korunu naši. Wšeobecný sněm celého národu. Národní gardy wšude. Úplná reforma škol a auřadů.

Wydawatel a nakladatel. **Hrabě Wojtěch Deym.**

Počínáme nowiny tyto w době předůležité. Státy se boří, národy se sbirají, stejný hledá si k sobě stejného. Nikdo nemůže, leč by wšewědaucnosti nadan byl, udati, jaký bude letos na podzim staw politický zemí ewropejských.

W době takowé rozhodné každý národ přede wším dbati musí sám o sebe, nebot se mu jen takowý osud dostane, jakého si sám zaslaužil statečnosti, wytrwalosti, podnikawosti a přede wším duchem swým. Kdo prospí leniwě dobu, we které se dary rozdělují, teni bez podílu odejde, zůstawen porobě a nízké služebnosti. Kdo sám w sebe daufá, teni nejlepší podporu nalezنul.

Národe můj! zapomeň na dwě století hanebné poníženosti! Wyhub z paměti swé upomínku na tyto nešťastné časy, kterážto upomínka jako skála dusí důwěru twau w sebe. Odlož se sebe přílišnau skromnost, která se nesluší potomkům Táborů! Zapomeň již na to, čím jsi byl po bitwě na Bílé Hoře, ale pamatuj na swé staré časy, na ty časy, kdežto skwěle kwetla sláwa jména twého, kdežto hledali wznešeni přízeň twau a mocni se báli nepřátelstwí twého. Wyhledej w dějinách swých welikých ony listy, na kterých zaznamenáni jsau welicí činowé otců twých: těmi tuž nyní mysl swau, těmi podněcuj ducha swého, těmi připrawuj sebe též k welikým činům!

Bratří! již přes padesát let bojowali jsme w nestejném boji slabau silau proti praudu hubícímu nás, a starostliwě jsme pěstowali skrowný ohníček se slabými naději. Bůh žehnal poctiwému snažení našemu! Práce naše nebyla marná, a den ode dne množil se počet dělníků. Lhali jsau falešní prorokowe, kteří jménu našemu národnímu zahynutí wěštili: jinák bylo psáno w knihách osudu! Bůh tomu nechtěl, aby z tohoto swěta wyhynul národ, jenž tolik síly a krwe obětowal pro weliké záležitosti člowěčenstwa: sprawedliwý osud nemohl tomu připustiti, aby náš národ, který tolik trpěl pro prawau swobodu, nezakusil owoce její! Nyní nastala doba žně. T e ď — a n e b n i k d y! Takto zní hlas osudu budící nás ke statečné činnosti.

Že se neztratíme we wšeobecném kwašení národů, zdá se nyní již weliká jistota; a wšak není hoden jména welikých předků, kdo se nyní spokojí nečestným podílem. Chtějme jen zase být důstojným národem a upřímná wůle naše brzy se promění we skutek.

Bratří! S m ě l e k u p ř e d u! To budiž naše společné heslo! A takowý bude i směr těchto Národních Nowin.

H. B.

Dosti dlauho pánowala w Rakausku zásada, že Pán Bůh stwořil národy k wůli wládě: dost dlauho se učilo w Rakausku: der Staat ist ein rechtsunabhängiges Staatsoberhaupt; dost dlauho hleděl starý systém na cestách skrytých a zjewných zdržowat chod přirozeného wywinowání lidského ducha, aby národowé nepřišli k poznání práw swých rukau božskau poswěcených — dost dlauho! — Toť byl starý čas, toť byl starý systém! Starý čas pominul, starý systém zahynul! Nepřátelsky stála wláda w starém čase, nepřátelsky stál starý systém proti národu; zatemnělost a duševní poroba stály po boku jejím w boji proti wywinujícímu se duchu. Nowý systém budiž swazek přátelský mezi wládau a národem, swazek upewněný wzájemnau důwěrau. Nowý systém nechť se postawí zjewně a upřímně w čelo pokroku, weda a řídě mocný praud, a důwěru wdechujíc oswědčenau skutkem upřímnosti swého smýšlení. Welikýť jest krok, jejž učiniti máme, weliké jest nebezpečenstwí, kdybychom pochybili; děje národu francauzkého nám ukazují, jaké následky mají takowá politická zblauzení. Jako ku konci předešlého století we Francauzích, tak padl starý systém nyní u nás; jako francauzký národ roku 1791, stojíme my nyní na pokraji anarchie a nepořádků; jako tehdá francauzká wláda wšechno mohla obdržet upřímným přijmutím nowých zásad, zjewným přiznáním se ku korauhwi pokroku, ale wšechno ztratila swým oklikowáním a zadržowáním: tak padl také u nás princip autority a jest se co báti aby místo rozumu newládlo w těchto pomatených časech surowé násilí. Wláda starými okowy ještě pautána, wláda sama owládaná saukromými interessy jednotliwců hodila okolnostmi doháněna *dwě slowa* do středu rozkwašených národů, *dwě slowa*, do kterýchž se domýšlela carowné moci, že upokojí wšechny mysle, že zadost učiní wšem přáním. Tato dwě slowa nebyla wyslowena dobrowolně, tato dwě slowa byla wynucena, tato dwě slowa neměla nám znamenat to co znamenala jiným národům.

Neboť když wláda jsauc swého jednání sobě powědoma, národům swým powolí *konstituci*, učiní tím weřejné wyznání takowé: „Absolutismem že opowrhuje; stát že jest spolek, jehožto obecné důležitosti wláda řiditi má. Wláda že nestojí k národu jako pán ke swému poddanému, nýbrž jako zpráwce k tomu, jehožto důležitosti zprawuje. Poněwadž wšak w tak welikém spolku přemnoho jest důležitostí a řízení rozličného druhu, proto musí nejwyšší zpráwě na tom záležet, aby o wšech důležitostech a řízeních těchto měla důkladnau wědomost, aby prostředky, kterých se uchopuje, nikomu na ujmu nebyly. Protož tedy ať se shromažďují ti, w jejichžto důležitostech wláda jedná, aby jí o nich zprawili; proto má být zastaupení národu, nebo lépe řečeno zastaupení důležitosti národu a země."

Udělí-li wláda swobodu tisku, oswědčuje se tím, že přestati chce wésti poručnictwí nad duševním hýbáním národu; že uznáwá práwo každého jednotliwce aby podlé swé osobní powahy duševně žil, aby nakládal podlé swého náhledu duševní swau majetností, tak jako přiznáwá každému jednotliwci práwo aby tělesně žil podlé tělesné powahy swé, a aby nakládal hmotnau swau majetností podlé wlastního rozumu — s tím ohražením, aby ani w prwním ani w druhém pádu důležitosti druhých w nebezpečenstwí uwozowány nebyly. Udělením *konstituce* a *swobody tisku* prohlašuje se národ za dospělý.

Koho jste wyhlásili za dospělého, s tím také jako s dospělým musíte jednat. S prostau myslí a s upřímnau twáří musíte stát naproti němu; prostě a upřímně musíte k němu mluwit; prostá a upřímná má býti také řeč jeho — *máte jí slyšet a na ni dát.* Jako mezi dwěma jednotliwci, tak jest také mezi národem a wládau wzájemná saučinnost k *společnému* cíli *) jen pak možná, když obapolně k sobě mají důwěru. Bez oklik, bez zadržowání nechť se postawí wláda w čelo pokroku, nechť se oswědčí jako laskawá, jako upřímná wůdkyně národů, a rukau w ruce půjdau s ní národowé bratrsky, ruce si podají Slowan, Němec i Maďar, s hrdostí budau wzhlížeti ku korauhwi Rakauské, pod kterau chwátají šťastnější budaucnosti w austrety.

Dr. Gabler.

*) Toho se owšem zákony o tisku s 88 §§. nedosahne.

Universita Pražská. Žádosti university Pražské od ministerstwa oswěty a učení potwrzeny auplně a konečně we wšech punktech, jenž byly dne 28. března od zemské naší wlády prozatímně přijaty, i ten článek že je wolno i wenkowské university nawštěwowati. — Dne 3. dubna w pondělí ráno zwěstowal rektor Magnificus tuto radostnau zprawu študentstwu w Aule Karolinské, i četl zároweň řeč, již měl nynější ministr oswěty *Sommaruga* ke študentstwu Widenskému; pak dekret o powolání našeho *Šafaříka* do ministerstwa učení, by se staral o záležitosti slowanské w oboru wzdělání. Dwa dni před tím odejel prof. *Exner* za stejným powoláním odsud do Widně. — Po půl tisíci let dočkala se naše universita nenadále swobody duchowní; nyní bude záležeti na tom, aby rázní duchowé wystaupili na katedry, zapudili z posluchúren ty staré památky, které posud na mnoze w hlawách wězí.

Študentstwo pochopiž wolání našeho času; přituľ se pewně k národu, hleď se wzdělat podle nowých potřeb jeho: jemu je nyní zdrawých duchů, silné intelligencí potřebí náramně. Jmenowitě práwníci mějte na mysli, že newstaupíte ze škol do takowého žiwota, jaký byl před měsícem; pusťte ty krásné naděje na mathusalemské praktikantstwí mimo sebe; již nebude kterýs mecenáš nad slabými hlawami držeti protektorskau ruku, waše hlawa bude nyní wáš mecenáš. Wyrozumějte času! zapomeňte docela temnau minulost!

Obrana na obranu. Kdo článek we Wčele čís. 22 str. 88 a proti němu namířená slowa we Kwětech čís. 39 str. 174 čte, bezděky znamená, že obrana tato jenom na jednu stranu a ne zcela zrowna míří a bije. Spisowatel článku we Wčele stěžuje sobě wůbec na posawádní *skaupé* wyučowání a *neuydatné* wzděláwání lidu našeho a zwláště mládeže we školách. Že tomu tak a ne jinak, lehko se pozná w tom, že lid náš posud we wzdělanosti swé mnoho nepokročil. K poznání takowémuto není zajisté zapotřebí 20—30 let pracowati na winici Páně a neb snad dočista po toliku let do školy choditi. Lidu našemu se zajisté wzdělanosti duchowní na mnohu nedostáwá — on (abych na slowa p. J. A. odpowídal) wíce newidomý jest nežli zkažený, a mrawní síla jeho proto w činnosti se nejewí, že budič a wodič její, *rozumné wzdělání ducha* mu schází; a jestliže kde w ctnostech klesá a snad w rozličných neřestech již tone (?), tuť jistě pramen toho kalný: newědomost a zmáhající se nauze a bída — protož bych nejprwé wolal a sepiatýma rukama prosil wšecky, kteří se lidu ujímati chtějí a národ swůj milují, aby nejwíce o to dbali, aby dobře wzdělán byl duch jeho — aby prawé poznání — prawá oswěta přišla k němu, aby se naučil, jsa powědom sobě sil ducha swého, sám na sebe wíce se spoléhat, nežli aby na pomoc — almužnu — jiného čekal. Nebojte se, že zpyšní duch lidu našeho, a že oswětau na bezcestí a snad jak se mnozí domniwají) k neznabožstwí přiweden bude, wězte, že i wíra jeho pewnější a jistější a poslušenstwí jeho rozumnější bude.

A na takowauto oswětu naráží H. B., dokládaje se w článku swém takto: „neboť wzdělání a wyučowání jest základ weškeré blaženosti lidské." Že ale na školy přímo ukazuje, stáwá se proto, poněwadž každý rozumný školy za nejwydatnější organ dokonalé oswěty powažuje, w čemž se p. J. A. se wšemi p. wikáři a škol dozorci i s swětomilownými pány snáší. Že p. H. B. udáwaje jen 2 hodiny týhodně w poměru s 168 hod., t. wšech hodin týhodních, hyperboly užíwal, aby tím patrněji na posawádní skaupé wyučowání a newydatné wzděláwání pozorna učinil, jest patrno tím, že wšech 7 dní ano i noční hodiny 7×24=168 počítá. Žeby takowéto porownání, beze wší hyperbole pojato, pro horliwé duchowní sprawedliwau urážkau býti mohlo, nezapírám, ano mám za to, že wěc tak důležitau pauhau hyperbolí odbýti málo jest. W té příčině ale p. sp. dočista omluwena činí to, že již jindy dosti obšírně o též samé wěci mluwil, a zde jenom na zřeteli má ty oprawy, jichž nynější časy požadowati budau; a zwláště aby takowéto se staly i w církwi a jmenowitě we školách, jež

Událostí velkého významu pro veřejný život národní byly *Havlíčkovy „Národní Noviny“*, první politický denník český. I ony byly vlastně orgánem výboru Svatováclavského, jehož předseda a přítel Havlíčkův, hrabě Vojtěch Deym, byl jejich nakladatelem a vydavatelem, ačkoliv založení bylo dílem jen Havlíčkovym. Rychlost, s kterou dovedl pořídit vydání, sluší nazvati obdivuhodnou. Nevyžadovaly-li noviny tehda tak dokonalých strojů, a expedice a administrace byla mnohem jednodušší a telegramů ani insertů nebylo, přece i prostší zařízení stálo tehdá nepoměrně více starostí a námahy než dnes. Havlíček měl svou novinárnu, to jest administraci a expedici, v domě v Královské lázni v přízemí a redakci se svým bytem v prvním patře. Tiskárna Jaroslava Pospíšila, kde se noviny tiskly, byla až v Havířské ulici (č. 329.), až tam muselo se s rukopisy a korekturami. Redakce byla dosti jednoduchá. Hlavní věc obstarával sám Havlíček. Mimo něj byli stálými pomocníky a přispivateli dr. Vilém Gabler, Václav Nebeský a Vilém Dušan (Lambl). Vše potřebné pořídil Havlíček v několika dnech. Do konce března redigoval ještě „Pražské Noviny“ a „Včelu“, a 5. dubna překvapena byla Praha novým velkým jeho listem. „Národní Noviny“ vycházely o desáté ráno, sázely se tedy den napřed a v noci, ráno se tiskly a odnášely do novinárny.

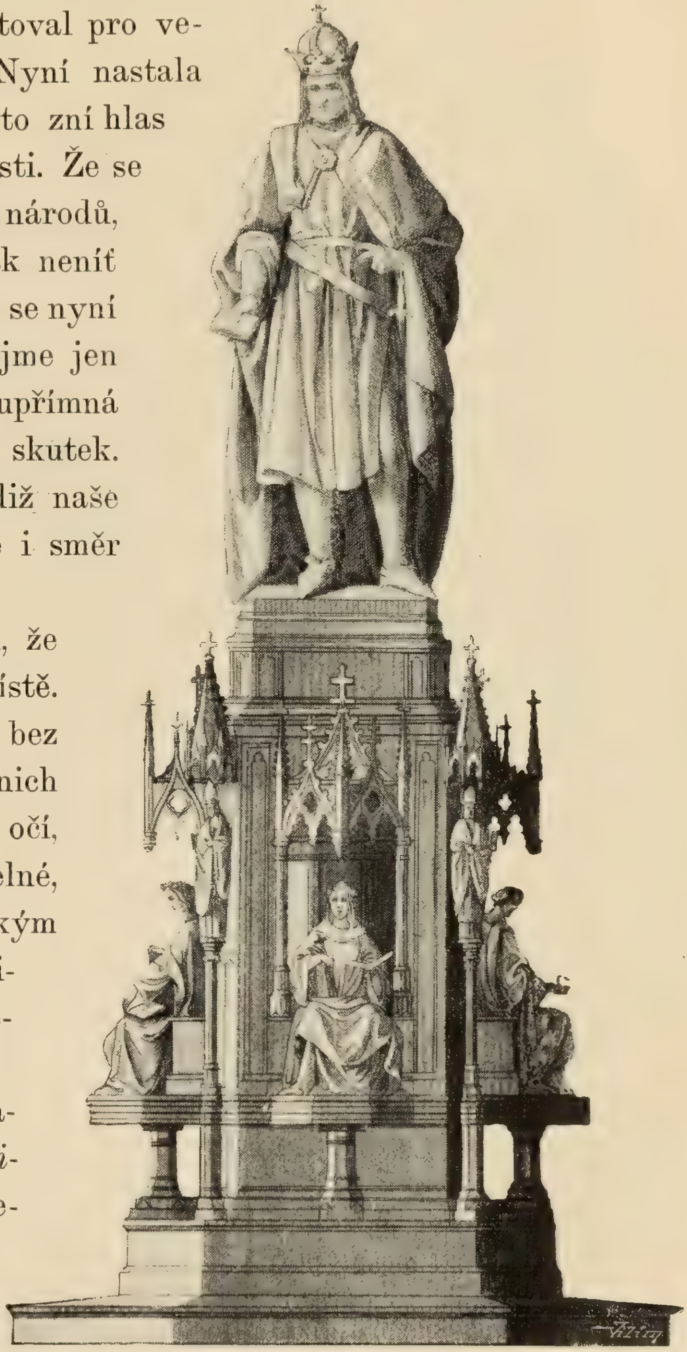
Hned v čele listu označil Havlíček stručně program: *„Skutečná rovnost národní. Spojení zemí koruny naší. Zrušení práv feudálních. Rovnost všech stavů před zákonem. Soudy přísežných. Odpovědné ministerstvo koruny naší. Všeobecný sněm celého národu. Národní gardy všude. Úplná reforma škol a úřadů.“* Když došla zvěst o jmenování arciknížete Františka Josefa náměstkem, dodal od čísla 3. Havlíček ještě v čele listu: *„Místokrál v Praze“* a pravil v té příčině mezi jiným: „Ačkoliv J. V. C arcikníže František Josef jest pán příliš mladý věkem, přece nepochybujeme, že podporován od svobodomyslných a národu svému věrných rádců potřebám našim dobře porozumí. O dobré vůli tohoto prince nepochybujeme proto, že již rodina celá J. C. V. arciknížete Františka Karla dobře proslulá jest strany svobodomyslnosti.“ Připomínaje, kterak s všemožnou šetrností synové Františka Karla na cestě po Čechách se chovali k národnosti české, dokládá, že hlavní věcí jest mluviti pravdu k osobám panovnického rodu a ne jako bylo dříve, že „kdo si nechtěl hubu spálit, musel mlčet nebo chválit“, a končí: „Co již nyní chváliti nemůžeme, jest titul budoucího správce naší země;

úhlavní starost našeho budoucího sněmu musí býti, aby arcikníže František Josef nebyl místovladařem (Statthalter) v Čechách, nýbrž *místo-králem* (Vicekönig) *celé koruny* naší. Praha potřebuje tak místokrále, jako potřebují Uhry palatina a jako naše Vlašsko potřebovalo místokrále. Pouhý vladař nevede dvůr, pouhý vladař jest úřadník; místokrále přeje si celý národ a vedle něho odpovědné ministerstvo.“

„Počínáme noviny tyto v době předůležité. Státy se boří, národy se sbírají, stejný hledá si k sobě stejného. Nikdo nemůže, leč by vševědoucností nadán byl, udati, jak bude letos na podzim stav politický zemí evropských.“ Toť první slova, jimiž zahajuje Havlíček „Národní Noviny“. „V době takové“ praví dále, „rozhodně každý národ především dbáti musí sám o sebe, neboť se mu jen takového osudu dostane, jakého si sám zasloužil statečností, vytrvalostí, podnikavostí a přede vším duchem svým. Kdo prospí lenivě dobu, ve které se dary rozdělují, tenť bez podílu odejde, zůstaven porobě a nízké služebnosti. Kdo sám v sebe doufá, tenť nejlepší podporu naleznul. Národe můj! zapomeň na dvě století hanebné poníženosti!... Odlož se sebe přílišnou skromnost, která se nesluší potomkům Táborů! Zapomeň již na to,

čím jsi byl po bitvě na Bílé Hoře, ale pamatuj na své staré časy, na ty časy, kdežto skvěle kvetla sláva jména tvého, kdežto hledali vznešení přízeň tvou a mocní se báli nepřátelství tvého . . . Bratří! již přes padesát let bojovali jsme v nestejném boji slabou silou proti proudu hubícímu nás . . . Bůh žehnal poctivému snažení našemu! . . . Bůh tomu nechtěl, aby z tohoto světa vyhynul národ, jenž tolik síly a krve obětoval pro veliké záležitosti člověčenstva . . . Nyní nastala doba žně. *Teď — anebo nikdy!* Takto zní hlas osudu budící nás ke statečné činnosti. Že se neztratíme ve všeobecném kvasení národů, zdá se nyní již veliká jistota; avšak neníť hoden jména velikých předků, kdo se nyní spokojí nečestným podílem. Chtějme jen zase býti důstojným národem, a upřímná vůle naše brzo se promění ve skutek. Bratří! *Směle ku předu!* To budiž naše společné heslo! A takový bude i směr těchto „Národních Novin“.

Pomník Karlu IV. v příčině universitního jubilea zbudovaný.

Dle soudobé rytiny.

O Havlíčkovi Borovském platí, že pravý muž stál tu na pravém místě. „Národní Noviny“ nebyly sice bez vady, leckterý kostrbatosti jsou v nich patrny i odpor někdy bije do očí, věci ostatně snadno vysvětlitelné, avšak jsou prvním žurnálem českým ve vlastním smyslu slova a vynikají značně nad listy německé nejen Pražské ale i Vídeňské.

V dubnu počaly v Praze vycházeti i dva německé listy. „*Constituzionelles Blatt*“ u Haasovců, jehož první číslo vyšlo 2. dubna, byl vlastně politickým listem vedle „Bohemie“, která politickým listem nebyla a jen dobou se jím stala. Redaktorem

jeho byl Klučák. Druhý list „*Freund des Volkes*" počal vycházeti 1. dubna čtyřikráte v témdni.

Událostí velkého významu bylo dále *ustavení prvního svobodně zvoleného zastupitelstva Pražského.* Od r. 1784, kdy spojeny Staré a Nové Menší město a Hradčany v jednotnou Prahu, volen býval sice měšťanský výbor jako zástupce měšťanstva a to 13 členů za Staré, 12 za Nové, 10 za Menší město a 5 za Hradčany, dohromady 40 členů čili representantů. První volba vykonána řečeného roku 30. dubna. Výbor ten neměl však velké platnosti a úloha jeho byla jen podřízená. V tom smyslu nazváno i nové zastupitelstvo velkým výborem měšťanským a čítalo 100 obecních starších, menším výborem pak nazvána městská rada. Volební sbor byl jeden, v němž každý měšťan a domácí pán byl oprávněným voličem. Dle vyhlášky nejvyššího purkrabí ze dne 6. dubna sestávalo toto první zastupitelstvo v dnech 29. a 30. března zvolených z těchto členů:

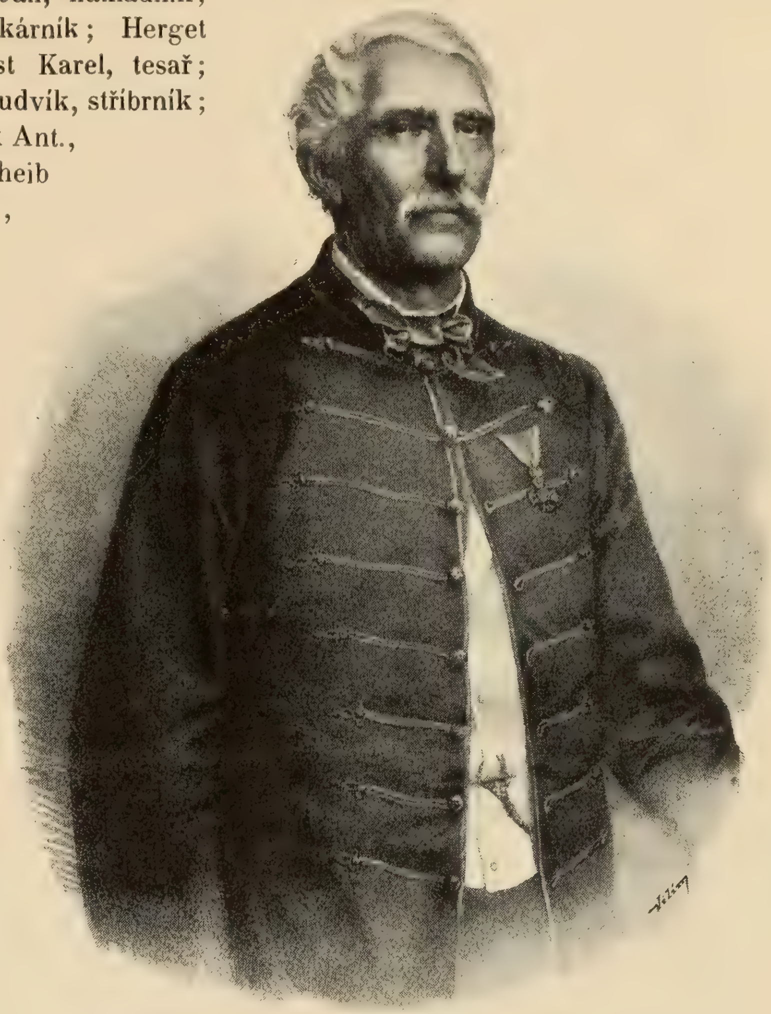
Za Staré město 32 výborů: Veit Antonín, statkář; Haase Ondřej, knihtiskař; Urfus František, kupec; Von-Helly Karel, lékárník; Fiedler C. A., velkokupec; Berndt Matouš, lékárník; Štrobach Antonín, JUDr.; Borrosch Alois, knihkupec; Ellenberger Frant., majitel cihelny; Pleschner Eduard, kupec; Rozkošný Jan, JUDr.; Brosche F. X., kupec; Metzner Fridrich, kupec; André, knihkupec; Richter Prokop, zlatník; Batka Jan, materialista; Pitschmann Ant., kupec; Helminger Karel, JUDr.; Kose Frant., kupec; Ehrlich F., knihkupec; Bergmann Jos. kupec; Řivnáč, knihkupec; Vyšín Vojtěch, sládek; Dotzaner Josef, kupec; Hennig, kamenorytec; Zdekauer Fridrich, velkokupec; Gärtner Frid., mladší, kupec; Krach Erazim, majitel domů; Pštross Karel, majitel domu; Haasche Ant., kupec; Trojan JUC.; Schwertner, mechanik.

Náhradníků 6: Rangheri, materialista; Brabec Martin, dřevař; Eichler Josef, kupec; Lumbe Karel, Med. Dr.; Credner F., knihkupec; Ratzenbeck Prokop, kupec.

Za Nové město 47 výborů: Wanka Frant., sládek; Rypota Jan, stavitel; Pštros Frant., koželuh; Kolb Ignác F., velkokupec; Faster Petr, hostinský; Halla Josef, kupec; Vyskočil, mlynář, Dittrich Frant., dřevař; Hofmeister Josef, JUDr.; Thun Frant., hrabě mladší; Meiszner Ant., kupec; Krug J. E., kupec; Wagner Ignac, obchodník s vínem; Kranner Jos., stavitel; Jurein Leop., majitel domu, Rezek Josef, tesařský mistr; Grund F. J., kupec; Thierhier Petr, stolařský mistr; Vanka Václav, JUDr.; Kalkbrenner Martin, kloboučník; Zintel Ignác, kupec; Brauner Frant. JUDr.; Loos Diviš, majitel domu; Pleschner J. D., majitel domu; Milde Ignac, sládek; Michalovic, mlynář; Bachhaibl Filip, majitel domu; Vávra Václav, mlynář; Kingelberger, kupec; Bellman Karel, zvonař; Kuřák Karel, dřevař; Binder Jakub, kupec; Popel Ludvík, pekař; Haneder, kupec; Uhlíř, dřevař; Merklas Václav, rytec ve mědi; Habich Norb., sklenář; Rezek Frant., dřevař; Wagner Martin, statkář; Vávra Matěj, mlynář; Melzig Karel, hostinský; Treffler Jan, hostinský; Popelka Lambert, kupec; Horáček, řezník; Horáček, JUDr.; Milde Josef, sládek; Wurm Prokop, majitel domu.

Náhradníků 9: Eisenstein Jan, rytíř, majitel domu; Beaufort, majitel domu; Frič Josef, JUDr.; Duda Václav, stavitel; Jindřich Jan, sládek; Berger Max, statkář; Hegewald Fr., krejčí; Karásek, sládek; Vamberský T., fabrikant.

Za Malou stranu 16 výborů: Pinkas Adolf, mlad. JUDr.; Urban Jan, nákladník; Šebelka, voskař; Dittrich, lékárník; Herget Antonín, majitel domu; Brust Karel, tesař; Slavík Jan, mlynář; Fortner Ludvík, stříbrník; Burian Frant. koželuh; Jelínek Ant., tesař; Veit Václav, statkář; Scheib Ferd., zámečník; Scheib Frant., knihkupec; Seidl Václav, sládek; Schubert Eduard, JUDr; Falk Vincenc, c. k. rada.

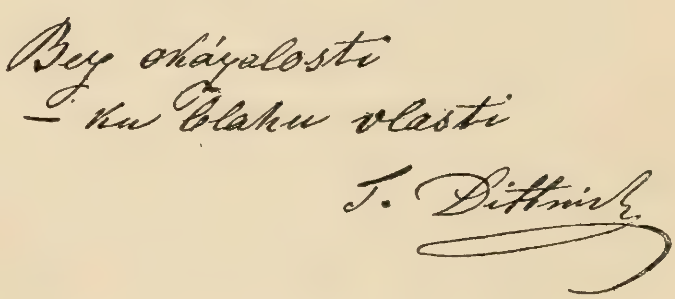

Náhradníci 3: Bělský Jan, stavitel; Riedl Josef, klempíř; Schöbl Josef, perníkář.

Za Hradčany 5 výborů: Žák, zámečník; Jäger, provazník; Carda Václav, obchodník s vínem; Sídek Václav, majitel domu; Landhauer ml., kupec.

Náhradník: Schrödl, pekař.

První toto zastupitelstvo hlavního města a první vůbec ze svobodné volby vyšlé v zemích koruny České, mělo ve středu svém muže věci české oddané a rozhodné, jmenovitě mlynáři, sládci, částečně řemeslníci a většinou právníci sem náleželi, vedle nich byl tu však hojně zastoupen i živel nehybného šosáckého měšťanstva a nerozhodných. Bezpečnou oporou národní věci bylo jen, dokud uvědomělí vlastenečtí mužové měli vedení, spolehlivým pro doby obratů a bouří nebylo. Tím důležitější byla i volba starosty. *První svobodná volba starosty Pražského* ko-

nala se v neděli odpoledne, dne 9. dubna. — Posavád byli starostové jmenováni dvorskými dekrety, byli to c. k. purkmistři a úředníci. Veřejnost česká chápala význam volby a Staroměstské náměstí bylo plno obecenstva, čekajícího na výsledek její. V poslední ještě chvíli šířily se různé pověsti, jež znepokojovaly mysle, že zvolena bude nějaká nesympatická osobnost. Samy „Národní Noviny“ uznaly za potřebné zvláště připomenouti, že starosta i členové menšího výboru musí znáti oba zemské jazyky. Tím větší bylo potěšení, když se rozlétla z radnice zvěsť: „Štrobach purkmistrem! Štrobach prvním zvoleným purkmistrem pražským!“

Stanko Vraz
charvatský básník a horlitel pro myšlénku slovanskou.

„Bohové nám přáli!“ píše Vilém Dušan v „Národních Novinách“. „Nemohloť býti radostnější zprávy nad tu, že je volen náš milovaný dr. Štrobach.“

Dr. Antonín Štrobach (vyobrazení viz na stránce 17) zvolen byl za starostu 74 hlasy. — Volbu přijal jen prozatímně na dobu šesti neděl. — Slíbil hájiti a zastupovati stejně Čechy jako Němce. — Hned první jeho opatření svědčí o politickém důvtipu a porozumění době. Repealistu L. Ruperta, jehož se mnozí děsili jako červeného radikála, jmenoval svým tajemníkem a tím ostal Rupert i na dále. — Radikálové u „Zlaté váhy“ byli s tím spokojeni a Rupert byl vlastně uveden na jinou dráhu než posavadní. Pro Petra Fastra pak žádal a učinil podmínkou přijetí volby národní odměnu. Jednalo se později o to, aby mu obec propůjčila Steinitzův hostinec v Mostecké ulici na Malé Straně. Faster měl zásluhy nepopíratelné, svou rozhodností a neohrožeností prosadil Svatováclavskou schůzi, vydatně přispěl k udržení pořádku, avšak vůdcovská úloha v pravidelných poměrech nemohla býti jeho úkolem. Proto měl býti poctěn způsobem, z něhož by byl měl i hmotný prospěch. Bohužel se později tento jednomyslně přijatý požadavek Štrobachův nesplnil, ovšem proti jeho vůli. Dr. Štrobachem vystoupila v po-

litické popředí osobnost v českých kruzích a vůbec v Praze dlouho jí známá. Pocházel ze staré mlynářské rodiny, jež měla svůj mlýn a dům při Staroměstských mlýnech. Jan Štrobach byl několik desítiletí představeným pořádku mlynářského. Antonín narozen byl 3. června 1814 v Praze, studoval za Jungmanna na Staroměstském gymnasiu a na doktora práv povýšen byl r. 1841. Ve vlasteneckých kruzích byl oblíben pro svou klidnou, při tom však pevnou a ušlechtilou povahu.

Nastoupiv, řídil hned volbu menšího výboru (městské rady), do něhož zvoleno těchto dvanáct členů: Pitra Frant., koželuh, Al. Borrosch, knihkupec, Ellenberger Frant., Thun Frant. ml., hrabě, Vyskočil, Von-Helly, Slavík Jan, Faster Petr, Vyšín Vojtěch, Rozkošný JUDr. Vanka Frant. a Rypota Jan. Mimo to zvoleni 24 náhradníci, jelikož při jednání menšího výboru mělo vždy býti všech 12 členů pohromadě. Máváním klobouků a voláním byl uvítán první starosta Pražský, když pozdě večer opouštěl radnici a provázen k svému domu v Staroměstské Mostecké ulici.

Praha tonula opět v růžové náladě. Jako teplé úsměvné jaro s modrojasným nebem, plné veselého svitu slunečního, taková byla opět nálada Pražanů a Čechů vůbec. Slavnost střídala se se slavností. Dne 7. dubna konala se *studentská slavnost v pětistyletou paměť založení university Pražské.* Dne 7. dubna 1348 podepsána byla zakládací listina od Karla IV. Velká slavnost měla býti konána až na podzim. Večer o 8. hodině shromáždili se právníci a medikové a pozvaní hodnostové z filosofie na prvním dvoře v Karolinu. Balkony, pavlače a chodby vykrášleny byly chvojí, draperiemi a odznaky krajů českých. Na průčelní straně v hvězdovité ozdobě praporů a zbraní umístěna byla socha Karla IV. Ve všech oknech byly rozžaty svíce neb pochodně. U průjezdu stála vojenská hudba. Rektor opat Zeidler a profesoři vítáni byli hlučným voláním. Slavnost zahájena písní: „My čeští manové, vlasti obrancové“, načež následovalo „Gaudeamus“. Potom vypuštěn balon, který v povětří se vznal. Slavnostní řeč o Karlu, otci vlasti, proslovil právník Josef Jireček, jež s bouřlivou pochvalou byla přijata načež promluvil německý technik Horn. Rozmarným výjevem za zpěvů, řečí a hudby bylo ortelování šosáctví. Kdosi zvolal „Pereant cylindry!“ Ihned snesena hranice a rozdělán oheň. „Kastora sem! Bouřku!“ voláno a šťastně přinesen starý cylindr, pak i cop a „fatrmordy“, onen do ostré špičky po každé straně vybíhající límec, jenž byl ozdobou

předbřeznových pánů Franců. Na význam, aby vzaly za své všecko filisterství, všechen byrokratický duch a šlendrián a všechna směšná vypínavost vrchností, upáleny cylindr, cop i „fatrmordy" za smutečního pochodu, který hudba spustila, a za břinčení šavlemi podle taktu. Výjev činil takový dojem, že se jednou ještě před Karolinem opětoval. Studentstvo vytáhlo pak s pochodněmi a za odznaky krajů seřaděno na Příkopy a Alejemi a přes nábřeží ubíralo se na Karlův most, kde provolána nehynoucí paměť Karlu IV. Odtud vrátil se průvod zpět ulicí Jezuitskou, které provoláno Pereat a vyhlašována za ulici Karlovu. Dle krajů zpívaly se i národní písně. Na Staroměstském náměstí voláno sláva národní gardě a v Karolinu pozdravil studentstvo opět rektor Zeidler.

Dne 9. dubna odpoledne byla hlučná *konstituční slavnost v královské Oboře,* odkud v průvodu se vraceli k večeru účastníci, aby obcovali nové slavnosti. Sbor Svatováclavský připravil *pochodňový průvod starostovi Štrobachovi.* V měšťanské besedě v Uršulinské ulici bylo dostavenîčko. Před 9. hodinou již shromáždili se tu přátelé starostovi z měšťanstva, studentstva a vůbec obyvatelstva pražského. Sbor Svatováclavský vedený od barona Villania postavil se ve dvoře s pochodněmi. Přes 11. hodinu čekáno marně na starostu, který posud na Staroměstské radnici byl zaneprázdněn. Posléze na danou zvěst táhl průvod přes nábřeží k obydlí Štrobachovu za zpěvu „Hej Slované!", „Kde domov můj" a „Sláva ti, vlasti má". Pod okny učiněn pořádek a zazpíván chorál „Svatý Václave, vejvodo české země". Starosta Štrobach sestoupil mezi shromážděné a děkoval vřelou řečí, jižto ukončil provoláním slávy národu sv. Václava.

Větší však ještě slavnosti následovaly. *Návrat druhého poselstva od trůnu* byl sice tichý, ale pořízení jeho platilo za příznivé, a slavnosti pořádány teprve, když jeho výsledek byl vyhlášen. Když 11. dubna o půl čtvrté vystupovalo z vlaku, vítal je v nádraží jen nově zřízený Národní výbor a množství lidu. Poslové vedeni odtud Hybernskou a Celetnou ulicí na Staroměstské náměstí; v místě, kde r. 1621 sťati byli čeští páni po Bělohorské katastrofě, stála tribuna červeným suknem potažená a čestnou stráží obstoupená. Na tribunu tu uvedl starosta dr. Štrobach posly a představil je tisícům shromážděným. „Sláva! Sláva!" rozléhalo se kolem, a z velké síně na radnici vztyčeny prapory tam chované. Faster předčítal královskou odpověď na druhou

petici v jazyce českém a Trojan v jazyce německém. Po každém článku opětoval se burácivý souhlas, v nějž se mísilo víření bubnů, máváno prapory a čapky létaly do povětří. Když čtení bylo skončeno, Faster a Trojan ukázali původní listinu lidu. „Nyní dosáhli jsme staré oprávněnosti,“ dokládal Trojan, „listina ta jest zárukou naší budoucnosti. Co v ní není, jest na nás, abychom provedli. Máme svou českou ústavu, zákony si dávati budem sami a jakmile zasedne náš sněm, podáme ruce bratrským Moravanům.“ Provoláváno sláva císaři a králi, Pillersdorfovi, dr. Štrobachovi a poselstvu českému.

První cesta poslů byla na radnici, kam od starosty Štrobacha byli uvedeni. Menší výbor za tou příčinou svolaný po návrhu starostově uzavřel u přítomnosti poselstva, aby za šťastné pořízení slouženo bylo zejtřejšího dne slavné Te deum a aby kabinetní list byl hned tiskem rozšířen. Zatím se byl shromáždil Národní výbor u sv. Havla, kam se poslové z radnice odebrali; zde opětně byli slavně uvítáni, o své cestě a svém pořízení podali zprávu sboru, který úkol ten jim byl svěřil.

Dvanáctý duben byl opět jeden z radostných dnů, kdy naděje luzný obraz štěstí stavěla nám před oči.

Velebně rozhlaholily se zvony Svatovítské nad Prahou, když po desáté dopoledne dlouhý průvod od Staroměstské radnice vstupoval na věkupamátný Karlův most. Vážné, táhlé zvuky Sigmunda a kovových jeho druhů nesly se Prahou a daleko českým krajem probouzejíce k ohlasu ostatní zvony pražské, aby v společném, svorném souladu pěly hymnu velké naděje a odhodlané vůle české. Sluneční paprsky rozplašující lehké jarní páry ozlacovaly velechrám s drahými srdcím našim památkami Svatováclavskými, dotýkaly se bání a věží stověžatého města, hrály si v stříbravých tocích Vltaviných a svěžím nádechem prvního rozharu barvily zelenající se a pučící přírodu.

Od radnice ubírali se na Hradčany členové poselstva s červenobílými šerpami černožlutě vroubenými, za nimi členové velkého výboru se starostou dr. Štrobachem v čele, Národní výbor, dále měšťané, studenti, spisovatelé. Všichni kráčeli po dvou a kolem táhly setniny národní gardy, centurie studentské a průvod uzavíraly oddíly měšťanských sborů s třemi hudbami. Na zámeckém náměstí stál prapor granátníků s hudbou. Vnitř chrámu konala pořádek setnina národní gardy. Do chrámu dostavili se arcikníže Karel Ferdinand s generalitou, nej-

vyšší purkrabí s úřadnictvem, akademický senát s rektorem a zástupy občanstva, ač slavnost nemohla býti pro krátkost času patřičně vyhlášena. Služby boží sloužil kníže arcibiskup za asistence kanovníků a jiných duchovních. Prapor granátníků účastnil se výstřely na počátku mše, o Pozdvihování a o Sanctus. Hlahol pražských zvonů provázel výstřely. Všeobecné to účastenství občanstva, vojska, úřadů, duchovenstva utvrzovalo naděje, jež národ choval. Arcikníže, generálové a vojsko byli také hlučně pozdravováni.

Slavnostní byl i návrat, v němž zračila se shoda ta. V čele táhl prapor gardy s hudbou, za ním akademická legie a v jejím středu starosta dr. Štrobach s poselstvem, dále ostatní účastníci, národní garda s granátnickou hudbou a posléze prapor granátníků. Všude cestou plnily se balkony, otvírána okna a šátky a klobouky máváno průvodu, který až o 2. hod. odpolední stihl na radnici. Cestou zastavil se u nejvyššího purkrabí, jemuž Národní výbor se představil a poděkoval mu za jeho účastenství. Hrabě Stadion ujistil, že souhlasí s jeho spojením s mimořádnou komisí.

Večer bylo osvětlení města a velký pochodňový průvod dr. Štrobachovi. Na osvětlení chválí se jmenovitě transparenty Vítkovy, představující znaky Čech, Moravy a Slezska a různá hesla, transparenty Boroschovy, na paláci hrab. Jana Kolovrata dle obrazů Lhotových, na domě hrab. Bedřicha Deyma v Nikolandské ulici s hesly: „Svornost, bratří, naše síla,“ a „Čech a Němec jedno tělo“ a j. Pochodňový průvod Štrobachovi od všech gard a sborů uspořádaný byl rozsáhlý. „Byla to první veliká konstituční slavnost“, praví o něm Havlíček. S hudbou a pochodněmi přitáhly národní garda, měšťanské sbory a studentská legie, jež seřadivše se naplňovaly celé nábřeží. Okolo hemžil se lid hlava vedle hlavy beze všeho konce. Deputace veškerého důstojnictva odebrala se k starostovi do bytu a tam plukovník Haase vyslovil, kterak sbory konstitučního purkmistra ve všem podporovati hotovy jsou. Devátá setnina gardy podala mu adresu. Starosta odebral se pak k sborům a ubíral se od setniny k setnině všude pozdravován a pozdravuje. Za zpěvu „Kde domov můj“ a „Hej, Slované“ a volání průvod přitáhl a opět tak se zase vracel. I tu bylo patrno, že jest Praha českou, což mnozí do té chvíle nemohli pochopit. Slavnostní installace dr. Štrobacha konala se 16. dubna.

Mezi vojskem a gardami pěstovány přátelství a vzájemnost. K če-

Potom vypuštěn balon, který v povětří se vzňal . . . (Str. 309.)

muž nemálo přispíval arcikníže Karel Ferdinand sám dobrým příkladem předcházeje. K hostině, jižto důstojnictvo národní gardy 2. dubna ve Waldštýnském sále pořádalo na počest důstojnictvu posádky, aby tím osvědčena byla vzájemnost vojska a gardy, dostavil se i arcikníže s generály. Brzo potom (7. dubna) pořádala Konkordie hostinu mužstvu, při níž prostý český vojín vynesl přípitek, že jest nyní povinností doma spolu s měšťanstvem hájiti svobody a zákonného pořádku, na

Dle soudobé karikatury. Dubnová Kotz-ovina.

venek pak postaviti se každému nepříteli svobodného státu. Shoda ta jevila se i při vojenských cvičeních v životě veřejném i soukromém. Nebylo dosud toho, kdo by ji rozbíjel.

Kočičiny opětovaly se důsledně, jedna „*Kotz-ovina*“, krajskému hejtmanu mladoboleslavskému 13. dubna uspořádaná jest významná tím, že upozornila na poměry, jaké na mnoze na českém venkově panovaly, a na onoho byrokratického ducha, který se nedovedl vzpamatovati ani, kdy nad copem a lavicí zvítězil lidský rozum. Baron Kristian Kotz von Dobrž vydal 3. dubna cirkulář přednostům úřadů a magistrátů, v němž hlásá: „Emisaři vyskytli se v Boleslavském kraji, aby provolali republiku a rozšiřovali anarchii. Nesmyslné počínání lidí v Praze, kteří se svým spáleným mozkem a potměšilým duchem všechno překotiti chtějí, aby ve všeobecném zmatku se obohatili a moci nabyli,

spoléhajíce na lehkověrnou luzu, vyjevuje se v posledních dnech vždy patrněji. Víme, že v Praze rota těchto zlosynů zbraní, jim k udržení pořádku a jistoty . . . k tomu užívá, aby podpisy vynutila . . .“ V tom smyslu pokračuje cirkulář dále. Úřadové se vyzývají, aby se takových darebů zmocnili, jako prý se stalo v Brandýse nad Labem. A kdo byli tam oni emisaři z Prahy? Zakladatel Měšťanské besedy farář Arnold a jeho synovec, kteří si udělali tam vycházku! Rozumí se, že byli ze žaláře brzo propuštěni. Pro stav věcí jest to však charakteristické. Baronu Kotzovi uspořádána „Kotz-ovina“, o které mluvila nejen Praha, ale celý Boleslavský kraj. Krajský ten hejtman je typ pravého byrokrata. Kotz utekl nejen z Prahy, ale i z Boleslavi. Při té příležitosti stihly kočičiny i několik jiných osob, některé mimo vše nadání. Tak prof. Blažinu, jenž otevřev okno tázal se, komu ta muzika platí, a když slyšel odpověď, že jemu, práskl oknem, až se rozbilo, a unikl. Nazejtří přikázal pak starosta, aby se takových výtržností netrpělo, a vyzval gardy k zakročování.

Národní výbor zahájil 13. dubna svou činnost. Den před tím shromáždil se u sv. Havla; nejv. purkrabí vyzval jej však ku shromáždění v radní síni guberniální. Zde se ustavil za předsednictví Stadionova, kterýž ze dne 14. dubna vydal prohlášení, v němž oznamuje, že spojení od něho svolané komise a rozmnoženého Svatováclavského výboru v Národní výbor jest hotovou událostí. „Jen spojením všech sil,“ pravil, „může pro vládu i národ stejně důležitý cíl, svolání konstitučního sněmu, v nejkratší lhůtě dosažen býti!“ Porady Národního výboru budou veřejné, hlásal, a den a hodina napřed se pokaždé obecenstvu oznámí.

Spolu však *činnost Stadionova chýlila se ku konci.* Dne 15. dubna následovala další vyhláška, v níž uvádí v známost: Jeho Veličenstvo císař ráčil službu mou se mne sejmouti a c. kr. guberniálního radu v Haliči, hraběte *Lva Thuna*, za presidenta českého zemského presidia povolati. Změnu odůvodňuje tím, že novými poměry nastala nutná potřeba, aby v čelo zemské správy postaven byl muž, jehož jméno je v Čechách proslulé a v politickém vývoji českém měl účastenství. Stadion označil za svou povinnost, aby do příchodu Thunova své síly vlasti věnoval.

III.

Čechy a Frankfurt.

Kvítko z cizích luhů, jež při vší zdánlivé prostotě bylo nebezpečnou otravou pro veřejný život, počalo se v dubnu objevovati v Praze a v Čechách jakož i v městech moravských a šířiti nesvár a roztrpčenou zášť. Byla to černočervenozlatá kokarda. Odznakem národnosti německé ji zvali, vztažením ruky Frankfurtu a velkoněmectví po českém národě opravdu byla. Od památného jedenáctého března uplynul měsíc a nikomu v Praze a Čechách nenapadalo, aby se znal k jiným barvám než k barvám zemským. Čechové i Němci čeští zdobili se červenobílou kokardou jako synové jedné vlasti. Ani bílá barva konstituce, ve Vídni tak oblíbená, u nás nikde se neujala. Teprve okolo 10. dubna počaly se v Praze objevovati ojedinělé černočervenozlaté kokardy; nosili je cizinci dílem z Vídně dílem ze zahranice přibylí. Brzo však objevovaly se i na prsou a kloboucích domácích, jmenovitě některých německých měšťanů a studentů. Prvně a důrazně ohradil se proti tomu profesor *Koubek*, tribun filosofické fakulty. Když se student dostavil s velkoněmeckou kokardou, připomenul mu, že jsme v Čechách a ne ve Frankfurtě, barvy červená a bílá že jsou výrazem příslušnosti

české země a že by bylo hříchem rozdmychovati nesvár barvou cizí příslušnosti. Když student neuposlechl, dal jej profesor Koubek vyvésti, aby se předešlo různicím, které mohly následovat. Po Praze množily se již výtržnosti pro velkoněmecké barvy; klobouky jimi zdobené sráženy a jednotlivci zadržováni. Bylať česká společnost rozkvašena zprávami z Vídně, kde každý chtěj nechtěj byl nucen německý prapor vyvěsiti, a z Brna, tohoto předměstí Vídně, kde pošetilost vídeňská s fanatismem prováděna na vzdory českému lidu a kde černožluté barvy trhány a šlapány. V Praze samé jali se mnozí nositi štítky s cepy a palcáty jako odznaky pouze české.

Na večer 11. dubna odbýváno *shromáždění Němců „u Saského dvora"*. Zde předneseny různé stížnosti na trhání velkoněmeckých kokard. Dr. Kliebert domlouval, aby se Němci vůbec podřídili Národnímu výboru, a knihkupec Borosch právě z uvedených výtržností dovozoval, že hrozí to nejhorší, to jest roztržka. Čeho upřímně o svornost se zasazující oba ti Němci dosáhli, bylo příměří na 48 hodin. Na dva dni měly zmizeti černočervenozlaté kokardy. Spolu zvolen *německý výbor*, jehož členové byli Petr Bibus, právník, Bernard Gutt, Dr. Frant. Klier, Karel Kolb, Dr. Josef Schwarz, Dr. Wunschheim rytíř z Lilienthalu a Med. Dr. Zimmer, a který se obrátil k Národnímu výboru s osvědčením, žádaje: 1. Aby Národní výbor doplněn byl přiměřeným počtem Němců od německého obyvatelstva svobodně zvolených a 2. aby Národní výbor uvedl u všeobecnou známost, že nošení německých barev není demonstrací proti bratrskému národu českému aniž odříkání se společné vlasti, nýbrž jen osvědčením národnosti. Národní výbor odpověděl na to prohlášením od hr. Stadiona a Dr. Klieberta podepsaným, že „k oběma v Čechách obyvajícím národním kmenům se vznáší pilná žádost, aby kromě všeobecných barev zemských buď samotných nebo spolu s barvami císařství Rakouského neužívali žádných jiných odznaků, které by osvědčovaly pouze národnost českou nebo národnost německou." Co se německého zastoupení týče, poukázal výbor, že již 11. března pamatováno na Němce a od té doby že důsledně voleni i Němci, jejichž počet ve výboru odpovídá skutečnému jich počtu v Praze a v Čechách. Dne 13. dubna odbývali Němci druhou a dne 14. třetí schůzi „u Saského dvora". Ve vyhlášce ze dne 15. dubna vyzývá německý výbor „k vůli bratrské svornosti s ostatním obyvatelstvem", aby na ten čas se ustalo nositi černočervenozlaté odznaky. Seznáme dále, čím to způsobeno.

Kokardy byly jen předehrou, hlavní věcí byl Frankfurt. *Německo* mělo nás pohltit ve jménu svobody a kdyby to nešlo svobodou, tedy mečem. Z Heidelberka dáno první heslo, aby obnovena byla německá jednota, znovuzřízen německý spolek. Dne 12. března vyšlo odtud pozvání k poradě o německé ústavě a německém parlamentě a ve Frankfurtě sestoupil se pak 31. března „přípravný parlament“ asi 500 mužů čítající, jenž po čtyřdenním rokování zvolil ze sebe výbor „padesátičlenný“, instituce to nahodile povstalé, vedle nichž jako zákonný činitel zasedalo tu „spolkové shromáždění“. Jednalo se však i o zastoupení Rakušanů. Šesti členy měl býti doplněn výbor padesáti a za takové zvoleni: František Palacký z Čech, dobrodružný redaktor Schwarzer, Šuselka, advokát Alex. Bach a baron Andrian z Vídně a Schuler z Tyrolska. Zatím zvolila však vídeňská universita Giskru, Kurandu, Šuselku, Mühlfelda, Endlichra, Schneidra, Schillinga, měšťanský výbor Gerolda, Sommarugu a Hornbostla a dolnorakouské stavy hr. Auersperga a Andriana. I tu odvažovala se Vídeň mluviti jménem celé říše. Nesrovnalosti mezi oběma volbami odpomoženo ve Frankfurtě tím, že někteří dosazeni na místa uprázdněná, jiní jmenováni čestnými členy a některým dán poradní hlas.

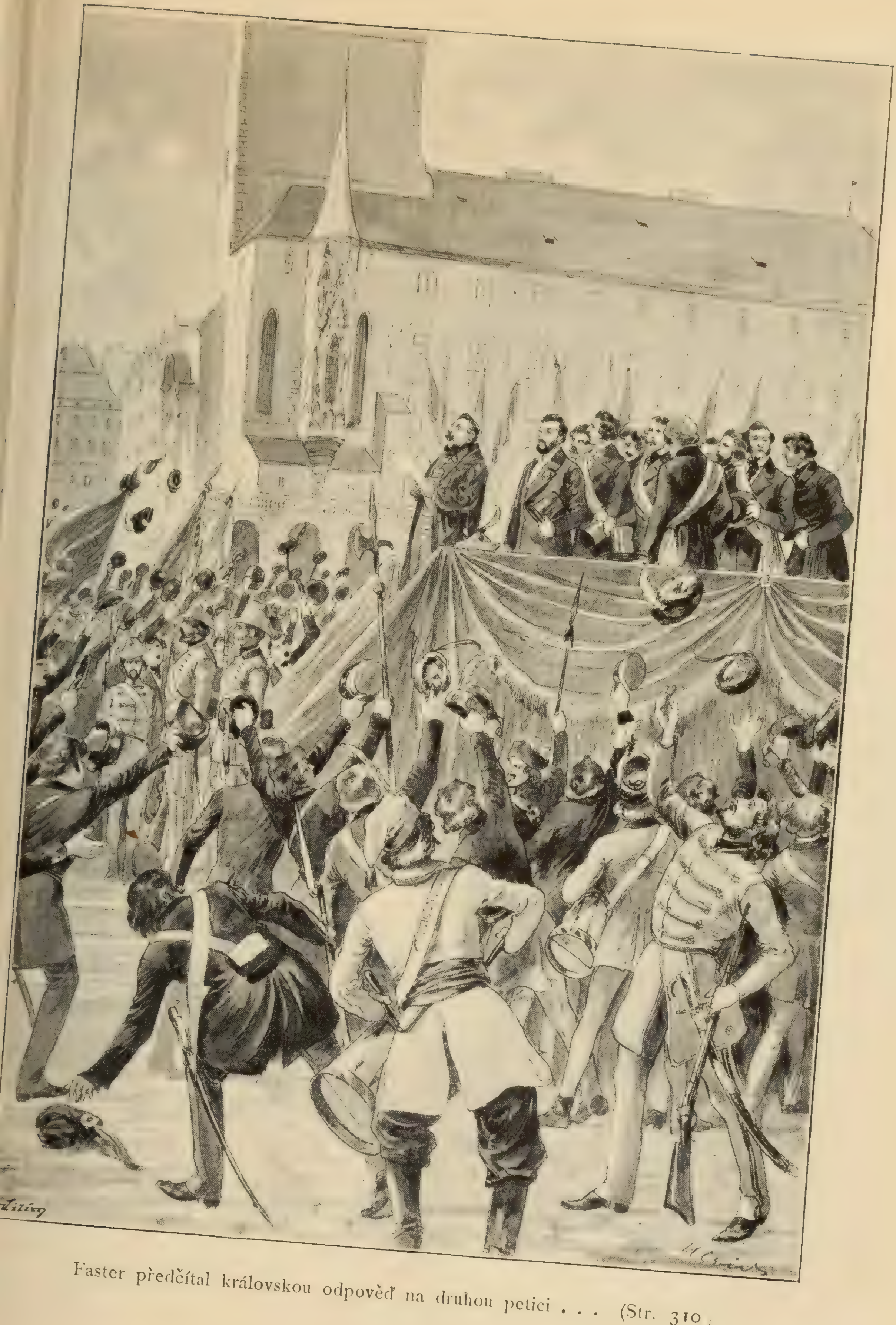
Velké sjednocené Německo, jak si ve Frankfurtu vypočítali, měly tvořiti a to Severoněmecké kraje: 1. Prusko, 2. Pomořany, 3. Mecklenbursko, 4. Šlesvik-Holštýnsko s Hamburkem, 5. Dolní Sasy, 6. Branibory, 7. Poznaňsko; Středoněmecké kraje: 8. *Slezsko,* 9. *Morava,* 10. *Čechy,* 11. Horní Sasy, 12. Durynsko, 13. Hesensko, 14. Francko, 15. Westfalsko, 16. Dolní Porýnsko; Jihoněmecké kraje: 17. obojí Rakousy, 18. Štyrsko, 19. Ilyrsko (t. j. Korutany, Krajina a Přímoří), 20. Tyrolsko, 21. Bavorsko, 22. Švábsko, 23. Horní Porýnsko, 24. Střední Porýnsko.

Vídeňské ministerstvo za prozatímného předsednictví hraběte L. Ficquelmonta vyznamenávalo se zvláštní nerozhodností. Bylo pro německý parlament, ale bylo také proti němu; chtělo tam míti pevnou posici, ale obávalo se, aby je Frankfurt nezbavil posice doma; bylo pro volby do Frankfurtu, kdyby na ně mohlo míti vliv, a zase proti volbám, kdyby prováděny byly na základě všeobecného rovného práva hlasovacího, od něhož se očekávalo prohlášení německé republiky. Za těchto okolností nechalo se nésti proudem, který ve Vídni panoval a podle něhož měly se řídit ostatní země. „Vláda rakouská byla od jakživa německou; dějiny, jazyk, vzdělání, politika učinily ji takovou;

ona nesmí, ona nemá tuto povahu odložiti; nemůžeme se od Německa odloučiti.“ Tak mluvil hr. Ficquelmont k vídeňským Němcům, když se v Čechách příkře vzpíralo veřejné mínění proti každé myšlénce na Frankfurt. Jedinou jeho moudrostí bylo: „Máme ostati Němci a nepřestávat býti Rakušany.“ Rozumí se, že velkoněmeckému proudu to nestačovalo a oproti Čechům, Polákům a Jihoslovanům bylo to hrubou nešetrností.

Za to jasně, důstojně a přesvědčivě odpověděl *František Palacký Frankfurtu.* Dne 10. dubna obdržel pozvání, aby se dostavil do padesátičlenného výboru a již 11. dubna zaslal, odpověď k rukoum předsedy Soirona. Odpověď nebyla výrazem jen soukromým ale projevem celého národa českého i mnohých Němců jako byli Uffo Horn, Borosch, Kliebert a j., kteří půdě domácí dávali přednost před cizinou. Jednomyslný souhlas byl důkazem, že mluví z duše lidu. Avšak stanovisko Palackého bylo i rakouské. Lépe nežli kolísavé vlády, pro něž rozhodovalo jen to, co děje se v obvodu chrámu Svatoštěpánského, pojal Palacký opravdové potřeby rakouské říše.

Uváděje samo pozvání do Frankfurtu za doklad, že ho za nepřítele německého národa nepovažují, Palacký odpovídal, že ani sám osobně nemůže přijíti, ani na místě svém odeslati jiného „bezpečného vlastence.“ „Jsem Čech rodu slovanského“ odůvodňuje své odmítnutí, „i se vším tím nemnohým, co mám i co mohu, oddal jsem se zcela i na vždy ve službu svému národu. Tento národ malý sice jest, ale od jakživa zvláštní a sám o sobě stávající, panovníci jeho měli od věků podíl ve svazku knížat německých, národ ale sebe sám *nikdy k národu německému nepočítal,* aniž také od jiných po všecka století kdy k němu byl počítán. Celé spojení země české nejprve se svatou říší německou, a potom s německým spolkem bylo od jakživa pouhé regale, o kterém český národ, čeští stavové sotva kdy chtěli věděti, aniž toho sobě všímali.“ Dále praví: „Celému světu jest povědomé, že císařové němečtí, co se této jich hodnosti dotýče, od jakživa s národem českým ani dosti málo činiti neměli, že jim v Čechách ani nad Čechy nepříslušela moc ani právo, zákony dávati, souditi aneb nálezy v platnost uváděti, že nikdy práva neměli ze země vybírati vojsko neb jaké regalie, *že země česká spolu se svými korunními zeměmi* nepočítala se k žádnému z někdejších desíti krajů německých, že příslušenství k říšskému soudu komornímu nikdy se na ni nevztahovala atd., že tudíž

Faster předčítal královskou odpověď na druhou petici . . . (Str. 310.)

celé dosavadní spojení země české s říší německou pokládáno i považováno býti musí nikoliv za svazek národu s národem, ale za svazek panovníka s panovníkem. Žádá-li ale kdo, aby nad tento dosavadní svazek mezi knížaty nyní spojil se *národ* český sám s národem německým, jest aspoň toto vždy požadavek nový, žádného historického právního základu nemající, jemuž já o své osobě hověti práva míti nevidím, pokud neobdržím k tomu výslovného a platného nařízení.“

Přecházeje na Rakousko dokládal Palacký. „Druhá příčina, která mi brání porad vašich býti účasten, jest, že podle všeho toho, co potud o záměrech i úmyslech Vašich veřejně se prohlásilo, nevyhnutelně směřovati chcete a budete k tomu, abyste Rakousko, jakožto samostatný stát císařský, co nejzhoubněji zemdleli, ano jej učinili nemožný — stát, jehožto zachování, celost i upevnění jest a býti musí věcí velikou i důležitou netoliko národu mého ale celé Evropy, ano lidskosti a vzdělanosti samé.“ A jak velký úkol Palacký vytknul Rakousku a to ve chvíli, kdy se o jeho trvání pochybovalo! Odmítal podezření jako by byl nepřítelem Rusů, ale stavěl se na odpor obecné samovládě ruské. Absolutism, jenž hrozil všem projevům samostatného života národního, byl mu proti mysli. Praví však: „Víte však, že na jihovýchodní straně Evropy, podle hranic říše ruské, přebývají národové mnozí, původem, jazykem, dějinami i mravem znamenitě rozdílení, — Slované, Valaši, Maďaři a Němci, o Řecích, Turcích a Škipetářích ani nemluvíc, — jichžto žádný sám o sobě není dosti mocen, aby přemocnému sousedu svému na východě po vše budoucí časy s prospěchem činiti mohl odpor; toť mohou jen tehdáž, když je všecky v jedno spojovati bude úzký a pevný svazek. Pravá života žíla tohoto potřebného svazku národů jest Dunaj; ústřední jeho moc nesmí se od řeky této nikdy daleko odchylovati, má-li skutečně vůbec platna býti a zůstati.“ — Rakousko mělo býti podle něho svazkem svobodných, rovnoprávných národů na sever a jih Dunaje. Opravdu také počínaly již nyní probouzejícím se vědomím národním přítažlivě působit události na slovanském jihu se vyvíjející. Svobodné Charvatsko a srbská Vojvodina byly jádrem organisace, k níž balkánští národové by se byli připojovali. Ve smyslu také, aby svobodná říše byla ochrancem svobodných národů, pravil Palacký: „Zajisté, kdyby mocnářství rakouského již dávno nebývalo, bylo by zapotřebí, pro dobré Evropy, ano pro dobré lidské samé nyní bez prodlení je spůsobiti.“ — Která však

vláda vídeňská měla smysl pro myšlénku opravdu rakouskou a vůbec pro tvůrčí jen nějakou myšlénku! — Palacký klade otázku, proč Rakousko ostalo v šanc vydáno všem nebezpečím a skoro bez rady, a odpovídá na ni: „Proto že v nešťastném zaslepení již od dávna skutečného právního i mravního základu jsoucnosti své stát nepoznával a jej zapíral: základní totiž pravidlo, aby všecky pod žezlem jeho sjednocené národnosti i všecka vyznání víry požívaly vespolek úplné rovnosti práva i vážnosti." Právo národní jest skutečné právo přirozené, dokládá, příroda nezná žádných ani panujících ani služebných národů. „Jsemť přesvědčen, že ani ještě nyní v říši rakouské pozdě není, aby se základní toto pravidlo spravedlnosti, tato posvátná kotva ve hrozícím utonutí lodí, zjevně a bez tajení provolalo a jemu skutečně všude důkladu a vážnosti dodalo: však ale každé okamžení jesti drahé, kýž se s tím probůh ani hodinu déle neváhá! Metternich neklesl jen proto, že byl největší nepřítel svobody, ale také proto, že byl nejlítější, nejúhlavnější nepřítel veškeré národnosti slovanské v Rakousku." Palacký dopouští, aby se Rakousko a Německo spojily k obraně a

Nowá Pjseň
o tom
Německém parlamentě.

Zpjwá ſe gako: Na tom Prajſkéin moſtě,
Rozmarinka roſte. ꝛc.

Šuſelka nám pjſſe
Až z německé řjſſe,
Byſme přiſſli
Němcům pomoct,
Že gim kručj w břiſſe.

A wy Němci chámi!
Nehrageme s wámi,
Co ſte ſi tam
Nadrobili,
To ſi ſnězte ſami.

Německo ge waſſe
Čechy ale naſſe,
Neſoukegte
Nám z Frankfurtu
Do ſlowanſké kaſſe.

Wſſak ſe Frankfurt lekne
A čepičku ſmekne
Až čeſký lew
Zgeží fouſy
A wocasem ſekne.

Hey! festina lente
Nowey parlamente!
My ti dáme
Pro larirku
Počkey kakramente!

ke vzdoru, a kdyby prospěch toho vymáhal, aby uzavřely celní jednotu, ale s důrazem odmítá: „Kdo žádá, aby Rakousko (a spolu s ním i Čechy) připojily se národně k říši německé, myslí, aby samy sebe zavraždily, což nemá nižádného morálního ani politického smyslu.“

Bylo to spolu první veřejné politické vystoupení Palackého. V březnových dnech měl sice účastenství, ale jen soukromé; prostředkoval poctivě a svědomitě, jmenovitě mezi politiky tehdejšími a onou šlechtou, která právům zemským byla nakloněna. Byltě k tomu osobnost nejzpůsobilejší těše se důvěře na obou stranách. Snahou jeho bylo, aby národní společnost vystupovala jako sjednocený velký tábor, v němž by ani šlechta, závažný na nejvyšších místech činitel i v samém r. 1848 nechyběla. Již v únoru a březnu r. 1843, kdy v stavovském sněmu vystupovala oposice, přednášel v domě kníž. Karla Schwarzenberga stavům o právomoci a kompetenci sněmů českých. Posluchačstvo jeho záleželo z 20 asi osob přední šlechty české. Dne 2. dubna 1848 odporučoval Palacký hr. Josefu Matyáši Thunovi, aby šlechta vydala prohlášení, že konstitučním patentem zrušeno jest obnovené zřízení zemské z r. 1627, že tudíž i veškeré o ně se opírající stavovské instituce, výsady a nadpráví jsou zrušeny, že musí místo stavovského zřízení nastoupiti ústava zemská, že zastoupení národní šlechta chce podporovati, že žádná frakce národa o sobě, nýbrž jen národ veškerý na sněmu zastoupený povolán jest platný návrh konstituce zemské navrhnouti a že proto vláda má býti dožádána, aby co nejdříve prozatímný zákon k svolání sněmu vydala. Prohlášení to zamítl J. M. Thun i šlechta, která místo něho vydala prohlášení své ze dne 3. dubna

Šuselka.
Dle soudobé fotografie.

(Viz str. 252—3.) od hr. Wurmbranda navržené a mnohem méně obsahující. Za to však kabinetní list ze dne 8. dubna, ač bez přičinění Palackého a bez znalosti jeho článků, blíží se značně stanovisku Palackého.

Palacký nebyl tedy nováčkem a politická jeho prozíravost nebyla menší proto, že nevynášel ji na veřejnost. Přes velký dojem, jaký osvědčení jeho činilo, nebyla tím otázka Frankfurtu odbyta, nýbrž tuhý boj uměle k nám vnesený v příčině Frankfurtu teprve nastával a naplňoval největším roztrpčením mysli obecenstva.

S draždící vyzývavostí hlásána nezbytnost voleb do frankfurtského parlamentu z jedné strany a s rostoucím odporem stavěl se lid na odpor této agitaci. Hnedle zavzněla písnička *„Šuselka nám píše, až z německé říše,"* kterou Havlíček (dle jiných byl jejím tvůrcem Vilém Dušan Lambl) tak trefně dovedl vpadnouti obecenstvu do noty. Písnička zdomácněla rychle jako národní a ozývala se dlouho ještě po tom, když sláva Frankfurtu počala blednouti. *„Frankfurťák"* stalo se posměškou značící svévolného škůdce jako šosák a copař smutné postavy byrokrata a tupého měšťáka.

Němci frankfurtského smýšlení mermocí chtěli prosadit svou a podříditi české království Německu. Dne 17. dubna konali schůzi, na níž se usnesli o zaražení spolku k obraně národnosti, jehož účel jest: „silný ústavní rozvoj obou stejně oprávněných národností v Čechách v nejtěsnějším spojení s ostatními, německému spolku patřícími zeměmi Rakouska a co nejbrzším spojením s Německem." Centralism a němectví hlásáno tedy i s německým spolkem! Dne 19. dubna zřízen spolek ten a nazván *Konstituční spolek.* Čeliti měl na jedné straně Národnímu výboru a na druhé straně obstarávati spojení s Frankfurtem; k tomu i onomu pořizoval si časopis na akcie. Činnost svou zahájil 20. dubna hostinou vystrojenou na počest spolučlenu a vůdci Kolbovi, který „v čele dobrovolníků ubíral se na bojiště, aby krví svou spečetil jednotu německou!" Všech těch dobrovolníků bylo deset, což při velkém počtu nezaměstnaných bylo zajisté pranepatrné. Měli táhnouti na dánského nepřítele, který nechtěl vydati Šlesvik a Holštýn Němcům. O hostině byli opěváni, zdobeni věnci od spanilých rukou, slaveno Německo a p.; desítka i s Kolbem vzala však brzo do zaječích.

Věci nabývaly ještě povážlivější tvářnosti. Na začátku druhé po-

lovice dubna došel do Prahy rozkaz, aby se hned vypsaly volby do německého parlamentu. „Nejvyšší purkrabí hrabě Stadion,“ připomíná Havlíček na čelním místě v Národních novinách 12. dubna, „poradiv se s několika zkušenými muži ustanovil se na tom, že rozkaz ten ani neohlásí a do Vídně o jiné rozhodnutí psáti bude.“ „Jestli ministerstvo ještě jednou nám s takovými rozkazy přijde, navrhujeme zrovna, aby obžalováno bylo ze zrady zemské. Budeme-li se chtít připojit k novému německému národnímu spolku, ustanovíme si to na sněmu a nejsme děti, aby za nás pečovalo ministerstvo co poručník.“ Tak tlumočil Havlíček obecné mínění, vytýkal, že ve Vídni jsou to bouřilové a štváči, kteří ministerstvo k takovým krokům dohánějí, a vyzýval, „abychom deputací Jeho Milost Císařskou poprosili, by mezi námi v Praze na svém starém velikém královském hradě tak dlouho bydleti ráčil, až nastane ve Vídni smýšlení pravé rakouské.“ Avšak k vyhlášení voleb došlo přec.

Kuranda.

V pondělí velikonoční 24. dubna panovalo v Praze velké rozčilení. Rychlostí blesku roznesla se zpráva, že Národní výbor svolán jest na 7. hodinu večerní, aby přijal *guberniální výnos stran voleb do Frankfurtu.* Na boží hod rokovala o něm již sekce pro domácí věci a učinila své návrhy. Hrabě *Stadion* jako předseda oznámil, že mu ministerstvo z Vídně poslalo nařízení, aby volby vypsal, že mu však nedovolovalo svědomí, aby tento protikonstituční krok na rozkaz ministrů učinil. Optal prý se ještě jednou a následkem toho prohlásila vláda v úřadních Vídeňských novinách, že tím, co na Frankfurtském sněmu bude uzavřeno, nebude vázána, leč by to sama potvrdila. Spolu však ministerstvo po druhé nařídilo, aby se z Čech vyslali poslanci do Frankfurtu s doložením, že žádný není k volbě nucen. Hrabě *V. Wurmbrand* poukazoval, že se ve Vídni zřídil pro volby do německého parlamentu zvláštní výbor, který i Národnímu výboru zaslal přípis,

My Ferdinand Prwnj, z Božj miloſti Cjſař Rakauſký; Král Uherſký a Čeſký, toho gména Pátý, Král Lombardſký a Benátſký, Dalmatſký a Jlirſký; Arciknjže Rakauſký; Wéwoda Lotarinſký, Solnohradſký, Štýrſký, Korutanſký, Kraginſký, Horno- i Dolno-Slezſký; Welkoknjže Sedmihradſký; Markrabj Morawſký; poknjžený Hrabě Habsburſký a Tyrolſký atd. atd.

Gſauce přeſwědčeni, že třeba aby ſtátnj konſtituce za pokrokem ſe brala, gaký naſtal u wzdělanoſti a w rozwinowánj ſe ducha národůw, a gſauce wždy nakloněni přiznati, že národowé nám ſwěřenj pod požehnánjm mnohaletého pokoge na dráze pokroku tohoto ſe nezpozdili, přiſljbili gſme patentem Swým ode dne 15. Března t. r., že gim zřjzenj uděljme.

Upokogenoſt geſt ſrdce Naſſe, geſſto cjſařſké ſlowo Swé plnjme, opětugjce četné známky wěrné láſky a přjchylnoſti Naſſich milowaných národů tjm, že ſlawným způſobem péči Swau o gegich blaho a ſnaženj Naſſe wygewugeme, abychom práwnj gegich ſtaw ubezpečili a účaſtnoſti při uſpořádáwánj záležitoſtj wlaſtenſkých proſpěch gegich pogiſſťugjcj gim poſtaupili.

To uwážiwſſe podlé nawrženj Naſſj miniſternj rady a gegjho pečliwého zkauſſenj uzawřeli gſme, že uděljme připogené zřjzenj zemjm w liſtu tomto naznačeným, gež pod poſpolitau ochranau wſſech do naſſj řjſſe náležjcjch národů ſtawjme w té pewné důwěře, že tudy ſwazek důwěry mezi trůnem a lidem, a ſpogenj zemj do mocnářſtwj patřjcjch po ſtaletj trwagjcj pro gich poſpolité blaho tjm auzegi ſe upewnj.

Pročež nařjzugeme, aby uſtanowenj w řádowé liſtině této obſažená wſſem naſſim poddaným bez rozdjlu, gakož i wſſem duchownjm, občanſkým a wogenſkým wrchnoſtem ſlaužila prawidlem nezruſſitelným.

My ſobě wybrazugeme, neypředněgi zaſtupitely wſſech zemj podlé woljcjho zákona prozatjmně wydaného zwolit dáti a na řjšſký ſněm powolati.

Dáno w Naſſem cjſařſkém hlawnjm a ſjdelnjm měſtě Wjdni dne dwacátého pátého Dubna léta Páně tiſjcjtého oſmiſtého čtyřidcátého oſmého a panowánj Naſſeho roku čtrnáctého.

Ferdinand m. p.

(L. S.)

Ficquelmont,
miniſtr zewnjch záležitoſtj a prozatjmnj preſident.

Pillersdorff,
miniſter záležitoſtj domácjch.

Sommaruga,
miniſtr nauk.

Kraus,
miniſtr finančnj.

Zanini,
miniſtr wálečnj.

dokládaje, že Frankfurt chce bránit i Slovany, aby tedy Národní výbor sám o volby se zasadil. V tisících výtiscích svého osvědčení, jež v Praze a po Čechách byly rozšířeny, ujišťuje, že Frankfurtský parlament hodlá samostatnost Rakouska jen potud obmeziti, pokud toho vymáhá jednota a váha Německa. Jako zpravodaj sekce pro domácí věci hájil Wurmbrand zásady: Pokud národ český na sněmě zemském vůli svou v té příčině neprohlásí, nelze mluviti o nějakém přistoupení Čech ku frankfurtskému parlamentu. Tuto volnost že uznal mocnář i vůči Moravě, že tudíž musí i Čechám býti zachovány. — Jednomyslně usneseno pak vypraviti k trůnu deputaci *s adresou*, která schválena.

Poukazuje se v ní, že Morava a Slezsko jsou těsněji spojeny s Čechy než Ra-

kousko s Německem, vytýká porušení konstituční zásady ministerským nařízením a dokládá posléze: „Poněvadž tedy žádané odeslání poslanců jest nespravedlivé, volení národem samým v určené lhůtě nemožné, jinou cestou nebezpečné, z ohledu na zachování národnosti a vnitřního uspořádání země nepotřebné, z ohledu na budoucí přátelský spolek s Německem nevčasné, tedy velmi povážlivé a pro konstituční vyvinování Čech nebezpečné jest, konečně samostatnost a udržení se císařské dynastie v pochybnost uvádí; opakuje Národní výbor svou poslušnou prosbu, aby se od toho odstoupilo a jitření v zemi nemnožilo, a to snad jenom pro nelibost, která by se naším nepřipojením v Německu vzbuditi mohla.“ Hrabě Wurmbrand, Borosch a Jaroš odebrali se s toutou adresou či pamětním spisem, jak adresa též zvána, do Vídně k mocnáři. Zároveň usneseno po navrzích Štrobachově a Wurmbrandově vedle zemských barev vztyčovati i černožluté na výraz, že jako Češi trváme pevně při Rakousku. Německý výbor dne 14. dubna do Národního výboru přijatý ohlásil, že vystupuje, a zároveň byla veta po shodě.

Císař Ferdinand Dobrotivý
v hávu a s odznaky krále Českého.
(Dle soudobé litografie.)

Konstituční spolek však nelenil. Již 24. dubna večer odbýval veřejnou schůzi v Konviktském sále, v nížto se usnesl vypraviti dr. Grosse s deputací k ministerstvu do Vídně, aby volby do Frankfurtského parlamentu ihned byly provedeny a nečinily se žádné průtahy. Dne 25. odbýval druhou schůzi, v níž dva řečníci, Reitter a cizinec Kreutzberg bouřili proti Národnímu výboru, horlili proti šlechtě, že je s Čechy, a podněcovali i nezvykle urážlivými dosud slovy Němce proti českým rodákům. Brzo potom zakročil Frankfurt sám. Tři své

zástupce dr. *Kurandu* (oblíbeného druhdy redaktora oposičních Gränzboten v Lipsku) kancléře *Wächtra* a dr. *Schillinga* (Solnohraďana, dotěrného mluvku, jenž později pro zpronevěření prchl do Ameriky) vyslal do Prahy.

Nemalá část boje stranu Frankfurtu vznesena byla i na Národní výbor, jenž sám byl předmětem jízlivých útoků. *Účel a snahy Národního výboru* byly, aby slovo královo 8. dubna dané tělem bylo učiněno. Spojení s vládou nemohlo se nazvati nehodou, nýbrž naopak předností, neboť právě tu měl bezprostřední vliv na výkonnou moc. Avšak ani vláda purkrabím representovaná neměla z toho škodu, nýbrž dvojí výhodu: měla veřejné oblibě se těšící sbor k ruce a krom toho orgán nad jiné způsobilý k řešení velkých úkolů. Jen dobrá vůle na straně vládní byla žádoucí. Národní výbor odbýval své schůze v zemském domě na Malé straně, rozsáhlé, druhdy jezuitské klášterní budově při chrámu sv. Mikuláše, jež o čtyř patrech se vypíná na náměstí Malostranském a o tří patrech na náměstí Štěpánském. Z bývalého refektáře učiněna zasedací síň Národního výboru. Hned v první schůzi 13. dubna za předsednictví nejv. purkrabí odbývané předložen byl jednací řád, o němž dr. Rieger byl českým a Uffo Horn německým zpravodajem a jenž vrcholí v tom, aby pro ústavodárný sněm zemský potřebné práce byly připraveny. K tomu cíli zvolil Národní výbor dvanáct odborů či sekcí, z nichž každá aby se radila o jistém oboru záležitostí jí příkázaných a vypracované návrhy předkládala plnému výboru k schválení. Byly to:

Sekce I. pro vypracování volebního řádu sněmovního. II. pro budoucí ústavu českou. III. pro řád obecní. IV. pro školské věci. V. soudnictví. VI. rovnoprávnost jazykovou ve školách i v úřadech. VII. záležitosti selské a robotní. VIII. jednací řád příštího sněmu. IX. pro poměry Čech k monarchii Rakouské, k ostatním zemím koruny České a ke spolku Německému. X. pro domácí věci, které nebyly v jiných sekcích. XI. věci náboženské. XII. Věci kancelářské, tiskové a pokladniční.

Největší práce spočívala na sekci I. a II., které také vzdor nepřízni okolností a průtahům způsobeným změnou náčelníka vlády zemské vedly své dílo s dosti velkým úspěchem. Národnímu výboru a IX. a X. jeho sekci bylo hájiti půdy domácí na jedné straně proti Frankfurtu na druhé proti Vídni a při tom vyřizovati všeliké běžné

věci, s nimiž písemně a ústně jako k sboru důvěry národní obraceli se obce, celé obvody i jednotlivci.

Hned v první schůzi 13. dubna bylo jednání i o velkoněmeckých barvách za příčinou petice německé v předu uvedené. Pro poměry národní a zápasy naše jest to jednání charakteristické. Hrabě *Thun* ml. označil nošení velkoněmeckých kokard za nešťastnou demonstraci. Zemské barvy české jsou známkou domácí svornosti a bratrské lásky. Moric *Hartmann* vytýkal, že jistá osobnost prohlásila: „raději ruský bič než německou svobodu.“ Karel *Havlíček:* Ta jistá osobnost jsem já. Ale slova svá pronesl jsem v jiném smyslu, totiž v tom, kdyby národ český jinému národu poddán býti měl, že bych já pro svou osobu dal přednost národu příbuznému před cizím. *Palacký:* Nošení kokard má buď národní nebo politický smysl. Toto přítomné jest politické a jako takové znamená chuť odtrhnouti se od české země a nikterak se trpěti nemůže. Palacký uvedl pak výboru na vědomí svou odpověď do Frankfurtu, jež přijata s všeobecným souhlasem Výboru Němců ze Saského dvora dána pak uvedená již odpověď, kterou byl formuloval hr. Vojtěch Nostic.

Nazejtří 14. dubna odbýval Národní výbor druhou schůzi, do které pozván byl k vůli dohodnutí výbor německý. Dr. Kliebert přečetl jim odpověď a vyložil, že na požádání i Čechové odložili cepy a palcáty, snahou výboru že jest, aby přestalo všechno různění, aby Čechové i Němci bez rozdílu byli jediným politickým národem. Ač Němec, že sám s tím souhlasí úplně. *Kolb* stěžoval si, že Národní výbor pro Němce ničeho nedělá. Proč by si Němci neměli voliti muže své důvěry, když ti Němci, kteří v Národním výboru zasedají, důvěře Němců se netěší. *Zimmer*, též z německého výboru, hlásá, že v Národní výbor nemá nižádnou důvěru. Němci svými kokardami chtěli se postavit rozhodně proti Čechům, aby snad zatím rychlými pokroky Čechů nepřišli ke škodě. *Uffo Horn:* Přišel jsem do této země, do své otčiny ani jako Němec ani jako Čech, nýbrž abych pomohl pracovati na zabezpečení svobody. Shledal jsem skutečně u Čechů spořádanost, odhodlanost a sílu v zápase o svobodu: česká strana skutečně všechno to vybojovala, co zde nyní máme. Přidal jsem se tedy k ní a shledal jsem, že nemají Němci žádnou příčinu k nedůvěře, že Čechové sami jen svobody své hájí nehledajíce Němce utiskovati. Hr. *Thun* konstatuje, že Němci vyhledávají boj svými německými odznaky. Dr. *Hel-*

minger: Dosvědčuji, že čeští studenti hned s čapek odložili cepy a palcáty, které platily za odznak pouze český. Dr. *Bärnreither:* Jsem Němec z Rakous rodilý. Po 18 let jsou Čechy mým domovem a za celý ten čas nezakusil jsem pro své němectví nic nepříjemného. Nikde nepozoroval jsem ničeho, co by ke zkáze Němců směřovalo. Miluji tuto zemi, nechci se od ní odlučovati, ale držeti s celou zemí, ať se o spojení s Německem rozhodne jakkoliv. *Bibus* z německého výboru prohlašuje, že nebude nositi barvy německé. *Rupert:* Všechno co se poslední doby v Praze stalo a z čeho svoboda vzešla, jest dílem Čechů. Mohli si tedy pro sebe více zanechati, přece však žádali jen o rovnost. Nejlepší to důkaz poctivého smýšlení. *Palacký* poukazuje, že nelze dopustit, aby jiné barvy u nás v obyčej vcházely. Moric *Hartmann*, jenž dříve mluvil pro německé barvy, dovozuje, že nabyl nyní přesvědčení jiného a jménem svobody prosí své německé rodáky, aby upustili od velkoněmeckých barev. *Zimmer* jménem ostatních členů německého výboru oznamuje, že neupustí. *Uffo Horn:* Dobře, tedy noste si ty barvy, ale vězte, že od nynějška německé barvy v Čechách jsou barvy reakce. Kdo chce různici v zemi, pracuje nepřátelům svobody do rukou. Kníže Karel *Auersperg:* Máme společnou barvu červenobílou, opatrnost káže nenosit barvy německé. Po řeči hr. *Thuna*, že různicím se nedá předejít, budou-li Němci nosit cizí barvy, prohlásil *Kolb* jménem německého výboru, že z dobré vůle pro zachování pokoje upouštějí od nošení německých barev. Němcům osvědčeno potěšení nad tím a po návrhu nejv. purkrabí hr. Stadiona přijat jejich výbor k doplnění Národního výboru. Tím způsobeno i mírumilovné jejich prohlášení, které však nemělo dlouhého trvání.

Vyslanci frankfurtští obrátili se nejprve k Národnímu výboru, jehož IX. a X. sekce 29. dubna byly svolány, aby s nimi pojednaly. Dlouhého jednání krátký smysl jest ten, že opustili zasedací síň s nepořízenou. Wächter hned na počátku porady vyznal, že dle toho, co Frankfurtští poslové v Praze viděli a slyšeli, vzdávají se naděje, že by dosáhli účelu, za kterým sem přijeli. Wächter mluvil nejmírněji: spojení Německa a Rakouska představoval si tak, aby byla jednota ve věcech vojenských, zahraničných, celních a obchodních a o podstatnějších zákonech. Schilling jménem prý rakouských Němců prohlašoval, že se musejí odtrhnouti, kdyby Rakousko nemělo zůstati německým. Mnoho mluveno o zahraničných poměrech a prospěchu, jaký bude míti Ra-

kousko z jednoty německé proti Francii a Rusku. Havlíček, Kliebert, Rupert, Palacký, Rieger, Trojan, Pinkas, Ebert, hrabě J. M. Thun, Gabler, Vojt. Deym odpovídali vyvracejíce nebo odmítajíce vývody poslů. Trojan poukazoval na přirozený vývoj Rakouska na jih za Dunaj. Rieger pravil mezi jiným: Pro Německo jsou Čechy, jak se nedávno aukšpurská „Allgem. Zeitung" vyjádřila, vředem. Dobře, nechať se tedy ten vřed vyřízne. Čechové docela po té cti netouží, býti pasořitnou rostlinou na šlechetném kmenu německého dubu, aby jeho bujnému vzrůstu a svobodnému rozkládání překáželi. Nechte rostlině v Rakousku volnou půdu a stane se silným kmenem. Palacký odpovídaje Schillingovi pravil: Nelidské jest takové smýšlení, že Němec nikde nechce zůstati, kde panovati nemůže, kde má se Slovanem jen požívati rovného práva. Hr. Vojt. Deym poukazoval, že svoboda není monopolem německým. Čechové r. 1620 ji ztratili, avšak 11. března 1848 zpět dobyli neváhajíce rovné právo obou národností za zásadu vytknouti.

Hrabě Josef Jelačič, bán Chorvatský.
(Dle soudobé litografie.)

Frankfurtská agitace v Praze položila pak hlavní váhu na slavnostní shromáždění v Konviktském sále na 29. dubna večer svolané, jemuž přítomnost Kurandova, Wächtrova a Schillingova a navrátivší se deputace s dr. Grossem a velkoněmecké nadšení měly dodati lesku. Již o šesté byl Konviktský sál naplněn, že by jablko bylo nepropadlo; i na galeriích byla hlava na hlavě. Schůze zahájena o sedmé jednatelskou zprávou, že nejen Němci ale i Češi chtějí volit, čehož důkazem jest

i Německý Brod, jenž předchází dobrým příkladem. Již tu ozval se odpor.

Když pak dr. Grosse podával zprávu o svém pořízení a ujišťoval, že Němci budou volit hned a pro Čechy že budou volby vypsány později, a hrozebně dodal: „My Němci chceme volit a Čechové musejí volit“, zahřímalo sálem volání: *Pereat Frankfurt!* „Ven s nimi!“ volali Němci. Nastalo hlučení, pískání a dupání, a chvastaví před chvílkou němečtí hrdinové hleděli se skrýti, kam mohli a okny zachraňovali se do zahrady nebo na ulici. Do oken vysazovali a tahali i své paní a panny, jichž kytice s velkoněmeckými kokordami zvyšovala slavnostní dojem. Do pražských Frankfurťáků vjel takový strach, že poplachem svolána i setnina národní gardy konviktského obvodu, aby je chránila, a že se dostavil sám starosta dr. Štrobach na místo nebezpečí, kterého ovšem nebylo. Hlavním pořadatelem schůze té a největším křiklounem v ní byl jistý Kopp, jenž první zmizel. Pověstným stal se později jako policejní špehoun. Rozumí se, že ne všem podařilo se z přeplněného sálu dostati se na dvůr nebo do Bartolomějské ulice; kteří ostali, mezi nimiž byli i cizí poslové, žádali přítomného redaktora *Havlíčka*, aby utišil podrážděné mysle. Čtvrt hodiny trvalo, než se Havlíčkovi podařilo zjednati pokoj. Potom v obšírné německé řeči probíral výhody, které by čeští Němci z toho měli, kdyby se připojili k Německu. Dokazoval, že by německé kraje Čech hlady zahynouti musely, kdyby se od Čechů odtrhly, poněvadž všechny své průmyslové výrobky jen do Čech a dále do Rakouska prodávají, kteréž výrobky jinde a v Německu všude lacinější jsou. První následek byl by tedy klesnutí průmyslu. Havlíček probíral i politickou stránku podřízení České koruny a celého Rakouska. K závěrku ještě odmítal osočování a hanobení Národního výboru. Českým Němcům jako svým rodákům rádi prý přiznáváme právo, aby svobodně své mínění projevovali, ale toho trpěti nebudeme, aby je cizozemci proti nám popuzovali. Zatím přišel starosta, jenž vyzýval k mírnosti a snášelivosti, v prudkém rozjaření myslí vytlačilo se pak shromáždění částečně zpívajíc „Šuselka nám píše“ na ulici, kde k svému nemalému podivení národní gardu ve zbrani státi spatřilo.

Konstituční spolek porážkou tou utrpěl citelnou ránu, agitace jeho pro Frankfurt byla na ten čas zlomena, z jeviště však neodstoupil, nýbrž snažil se různice činiti dále. Nemalým jeho přičiněním šířeno po časopisech vídeňských, jako by Češi v Praze Němce na nože brali.

Čechové byli líčeni jako fanatikové, krutí Husité, místo svornosti podněcován nevraživý boj.

Frankfurťáci pomstili se a vytloukli v noci okna hr. Thunovi za to, že volení do Frankfurtu nazval zradou, omylem však učinili tak ne Josefu Matyáši (otci nynějšího Osvalda Thuna, vůdce německých ústaváků), ale Leopoldovi v Široké ulici. Češi nazejtří sešli se v jeho paláci a uspořádali mu zastaveníčko s pochodněmi.

Ještě v první polovici dubna docházely Národního výboru adresy souhlasu nejen z českých, ale i z německých měst. Adresa *Hodkovická*, z 13. dubna vzdává díky Jeho Veličenstvu králi a Národnímu výboru, kterýž v odpovědi ze dne 6. května dokládá, že Národním zove se proto, poněvadž hájí celkového prospěchu veškerého národa, koná přípravné práce pro příští sněm a pod ochranou vys. zemského presidia chápe se všeho, co nutnost doby tak choulostivé vyžaduje. Účinky agitace německo-frankfurtské, která prvně v dubnu ve Vídni proti právům české země se objevila a potom v konstitučním spolku v Praze svůj střed si našla, ukazovaly se hnedle v německých městech. Dle šablony adresy protičeského spolku vídeňského (viz str. 283.) pořízen *protest města Žatce* ze dne 15. dubna, na který odpověděl Národní výbor zevrubným rozkladem ze dne 21. dubna, v němž odmítá námitky a poukazuje na obecný prospěch svých snah a požadavků. Podobně *protest města Liberce* ze dne 20. dubna, jenž čelil hlavně proti Národnímu výboru, prohlášení města *Teplice* ze dne 23. dubna, které klade zvláštní důraz na připojení Čech k Německu, také však na brzké svolání sněmu, na které prohlášení Národní výbor odpověděl 2. května v ten rozum, aby sněmu ponecháno bylo rozhodnutí stranu Německa, a co se týče úřadnictva, aby znalost obou jazyků požadována byla jen od nově dosazovaných a zatím učinilo se takové opatření, aby aspoň jeden byl úplně mocen jazyka českého, aby českému obyvateli země bylo možno i ve krajinách zcela německých pomoci soudní hledati a nalézati. I *Německý Brod*, dotyčně jeho měšťanský výbor, vykasal se s protestem ze dne 27. dubna proti Národnímu výboru s naléháním, aby Čechy co nejtěsněji spojeny byly s Německem; Palackému vyslovovali hluboké politování a prohlašovali černočervenozlaté barvy za barvy německého spolku, jehož Čechy jsou součástí. Dne 3. května objevil se však *protest proti protestu*, v němž všechna vina uvaluje se na jakéhosi Eduarda Křivánka a smutně pověstného šosáka a odpůrce

svého národa. J. U. Dra Pankraze, jenž v ryze českých Přešticích spatřil světlo světa, v Německém Brodě a potom v Plzni byl advokátem, kde pak po léta hrál úlohu vůdce duševní slepoty. Konstituční spolek v prohlášení ze dne 9. května uvádí mimo řečené protesty ještě tyto: z České Lípy, Zákup, Rumburka, Jiřetína, Georgswalde, Warnsdorfu, Nixdorfu, Grundu, Litoměřic, Ústí, Děčína, Borku, České Kamenice, Mostu, Kadaně, Rvenice, Bíliny, Hrobů, Lokte, Falknova, Chebu, Karlových Varů, Horní a Dolní Rokytnice, Jilemnice, Vrchlabí, Hostinného, Harachovic, Neuwaldu, Senfenbachu, Tannwaldu, Hroznětína a Nejdku. Namířeny jsou dle prohlášení toho: proti kompetenci Národního výboru, proti volebnímu řádu od výboru vypracovanému, proti rozdělení volebních okresů dle vikariátů, proti odlučování Čech od německých zemí rakouských a spojení Čech, Moravy a Slezska, proti maření voleb do Frankfurtského parlamentu, proti všelikému zkracování Němců.

Dle starého dřevorytu.

— Jak patrno z toho, pracovala agitace konstitučního spolku s dosti velkým úspěchem. Přes to však velká většina německého lidu v Čechách chovala se odmítavě k agitaci proti životním podmínkám království našeho od vlády jmenovitě v květnu blahosklonně povolované. V mnohých těch městech vlastní občanstvo ani nezvědělo o takovém protestu. Jak protesty takové se vyráběly, jasně nám ukazuje *osvědčení mě-*

František Smolka,
zápasník za uvolnění Haliče v březnu 1848 a potomní předseda říšsk. sněmu.
Dle soudobého vyobrazení.

stanského výboru Teplického ze dne 20. října 1848, v němž se hlásá: „Nikdy nepřestávali obyvatelé Tepličtí považovati Čechů za své bratry, vedle nichž po mnohá století pokojně bydleli, vždy jeden a týž osud s nimi sdílejíce, kterýž i budoucně s nimi sdíleti milerádi chtějí.“ Jako pramen různic označují konstituční spolek. „Jaké ale má právo jmenovaný tento spolek jednati jménem obyvatelstva Teplice, které má 4081 duší, každý snadno nahlédne, uváží-li, že Teplický německý konstituční spolek počítá všech oudů dohromady jen 42 osob, a z těch že jen 16 oudů jsou zdejší měšťané.“ Dále se ukazuje, že mezi těmi 16 jsou i cizozemci, kteří nedávno na základě řemesla stali se měšťany, z ostatních dva že nejsou ani rakouští občané a mnozí oudové o prohlášeních a usneseních praničeho nevědí.

V nejčilejším spojení za to byl Národní výbor s městy a krajinami českými i mnohými německými. Denně docházely projevy souhlasu písemné i ústní, deputace obcí, krajin, sborů a jednot. Národní výbor byl v pravém slova smyslu obléhán. S deputacemi českými jednali místo předsedy výboru, nejv. purkrabí, dotyčně presidenta gubernia dr. Rieger, Trojan, dr. Brauner, dr. Pinkas i jiní. Z venkova byly to hlavně věci vyvazovací a obecního zřízení, které sem vedly deputace, avšak také i věci volební. Otázka, má-li býti voleno dle vikariátů nebo dle jiných obvodů, mají-li a jak vikariáty býti rozděleny, zaujímala mysle veřejnosti. Také Českotřebovští vyslali deputaci, aby Národní výbor potvrdil svobodně zvoleného jejich starostu, v čemž byli odkázáni na presidenta gubernia. Učitelstvo obracelo se k Národnímu výboru s požadavky za upravení platů a zjednání lidské existence, dělnictvo s požadavky za nápravu zlořádů. Česká spořitelna 16. dubna žádala, aby Národní výbor ustanovil několik členů, kteří by se přesvědčili o podrobnostech jejího hospodářství a výsledek uveřejnili k upokojení myslí, čemuž také vyhověno ustanovením zvláštní komise. Měšťané a poplatníci Vyšehradští žádali 20. dubna za spojení s Prahou, k čemu však nedošlo. Byl to sbor veřejné důvěry, kterouž úsilí mnohých odpůrců nedovedlo podvrátit, tak že i německé obce a města k němu se obracely.

Hlavním však předmětem jednání Národního výboru byly práce o nové ústavě českého království, při čemž Morava nespouštěna s očí, především ale *volební řád pro český sněm*, prozatímný volební řád pro sněm ustavující, jak Národní výbor a s ním celá veřejnost požadovaly.

Sněmu na základě jeho zvolenému měla teprve podána býti osnova české konstituce. S horlivostí pracováno o volebním řádu, kterýž od 18. do 26. dubna byl v podstatě vyřízen a do konce dubna hotov. Jelikož již Svatováclavský výbor zásadu veřejnosti přivedl k platnosti, byly i plné schůze Národního výboru hojně navštěvovány od obecenstva a také žurnalistika měla tu svá vyhrazená místa. Tím se stávalo, že důležitějšími věcmi volebního řádu zanášela se celá veřejnost. Jmenovitě šlo o census, má-li se platit daň či ne, kde zvítězila zásada placení nějaké daně vůbec, o volební okresy venkovské, o obmezení volitelnosti osadníků, o volebních komisařích. Pro volby venkovské vzaty za základ okresy vikariátní, jichž bylo, města nepočítaje, 107, a z kterých každý voliti měl po dvou poslancích. Ve hranicích vikariátních zachovalo se starší rozdělení župní a přes některé nesrovnalosti ukazovalo se prospěšným. Proti výtkám, že vikariáty německé jsou menší, byly s druhé strany činěny výtky, že české jsou menší. Celkem připadalo 71 vikariátů Čechům a 36 Němcům. Volení bylo přímé a k vůli jeho usnadnění rozděleny vikariátní okresy v dvě, tři, po případě i čtyři části, pokud bylo lze dle farností. Mnohé protesty přivodil návrh Braunrův, aby političtí a soudní úřadníci vyloučeni byli z práva volitelnosti v okresu své působnosti. Vzpírali se proti tomu frankfurtští Němci, šosáci a částečně úřadníci. Komisaře volební měl vyslati do všech okresů Národní výbor k vůli poučení a dozoru, práva toho osobovalo si však gubernium.

Za pilné práce, kdy výbor již naléhal, aby sněmovní volby byly vypsány, hozena z Vídně nová překážka českým snahám. Byla to říšská ústava od Pillersdorfa vypracovaná. Pillersdorf trpěl dědičnou vadou státníků vídeňské školy: krátkozrakostí. Napsal ústavu dle vzoru belgického a doufaje, že jí způsobí sensaci, datoval ji a vyhlásil ze dne 25. dubna, kdy slaveny byly *narozeniny císaře a krále Ferdinanda.* Připadaly sice 19. dubna, ježto však byl právě postní týden velkonoční, odloženy až na úterý po Velkonocích. V Praze slaveny narozeniny s velkou okázalostí, vrcholem slavnosti byla polní mše a velká vojenská paráda na Invalidovně pod Žižkovem. Zde shromážděna byla nejen posádka, ale i národní gardy, Svatováclavský sbor Svornosti, Konkordie, studentská legie a měšťanské sbory. Byla to spolu slavnost sbratření vojska a ozbrojeného národa. V dlouhém průvodu táhly pak oddíly společně ku Praze, všude cestou nadšeně vítány.

Patent o říšské konstituci zůstával však nepovšimnut; nečinil dojem žádný, nevědělo se, co s ním. Nikde neozval se souhlas a vrtěno hlavou nad tím, co má znamenat, jelikož s kabinetním listem ze dne 8. dubna se neshodoval.

Ústava k patentu připojená hlásala v oddílu prvním: Všecky k rakouskému císařství příslušné země činí nedílnou konstituční monarchii. Hned ale v zápětí stanoveno, že ústava tato se týká jen Čech, Haliče, Bukoviny, Ilyrska (Krajiny, Korutan a Přímoří), Dalmácie, Horních a Dolních Rakous, Slezska, Moravy, Tyrolska a Vorarlberska, tedy jen nynějšího Cislajtánska. Všem národům zabezpečována národnost a jazyk; dědičnost koruny prohlašována dle pragmatické sankce z r. 1713 a zletilost následníka 18. rokem věku. Oddíl druhý platil nedotknutelnosti a právu *osoby císařovy.* Oddíl třetí *občanským a politickým právům:* svobodě víry, svědomí a osoby, nedotknutelnosti domácí, svobodě slova a tisku, neporušitelnosti tajemství listovního, svobodě spolčování a právu petičnímu, svobodě stěhování, volnosti k nabývání půdy, živnosti a k úřadům, rovnosti před zákonem, nesesaditelnosti soudců, zavedení porot a veřejnému i ústnímu řízení, svobodě služeb božích vyznání křesťanských a židovského. Oddíl čtvrtý platil *odpovědnosti ministerské.* V oddílu pátém stanoveny *dvě sněmovny,* senát sestávající z princů císařského domu, z členů doživotně jmenovaných a ze 150 od největších poplatníků volených, a sněmovna z 383 volených poslanců sestávající. Oddíl šestý věnován jest *činnosti říšského sněmu,* jež měla platiti stanovení civilní listy na celou dobu panování mocnářova a apanáží, zákonům o doplňování vojska, povolování berní, státních dluhů, prodávání státních statků a státnímu rozpočtu. Období sněmovní stanoveno na pět let. Oddíl sedmý věnován *„provinciálním stavům“,* které v jednotlivých zemích k hájení „provinciálních“ prospěchů mají býti zřízeny a kterým se zachová posavadní zřízení a působení, pokud se ústava nezmění. Jako jedna z nejpřednějších úloh příštího říšského sněmu označeno zkoumání času přiměřených změn posavadního zřízení, které „provinciální“ stavové říšskému sněmu předloží, a vyvazení gruntovních břemen. Zřízení obecní, okresní a krajské ustanoviti ponecháno „zákonodárstvu v každé provincii“.

Česká veřejnost byla tímto darem trpce překvapena a devátá sekce Národního výboru jednala také o protestu. Upokojení poskytovalo však jen to, že slovo královské, v kabinetním listě Čechům dané,

Dopadený švingulant frankfurtského vyznání, jak zpronevěřoval do rukavičky dvaciáše dobrovolné velkonoční daně u Karlova mostu pro hladem hynoucí krušnohorské a krkonošské tkalce a krajkáře. — (Dle soudobého obrázku.)

jest nezadatelné, že znění ústavy jest dosti nejasné a zmatené, pokud se týče centrálního sněmu, a že dlužno si pospíšiti s uspořádáním vlastní domácnosti. Proto také s chutí pracováno dále, aniž patent a ústava jevily nějaké účinky. Poláci, ve Vídni nyní často přítomní, protestovali důrazně proti ústavě ze dne 25. dubna, prohlašujíce, že by byla novým utvrzením dělení Polsky, kdyby vešla v život. Chorvaté, ač nespadali pod vládu vídeňskou, viděli těžký úkor v tom, když se jim Dalmacie odnímala a zřízení Trojjediného království charvatského, slavonského a dalmatského obmezovalo. Co však záleželo vládě vídeňské na právním přesvědčení a smýšlení milionů Čechů, Poláků a Jihoslovanů! Jednaloť se jí vůbec jen o ulice vídeňské. Ty chtěla uspokojit, ani toho však nedosáhla. Naopak, vidouce, jak na nich záleží, a že vlastně jsou rozhodujícím činitelem, hrdinové ulic vídeňských nabývali den ode dne větší odvahy a pánovitosti. Ústavě vytýkána jmenovitě vyšší sněmovna jako osudná vada. Spokojen nebyl tedy nikdo.

Nebezpečí z Německa hrozící a boj proti Frankfurtu probouzely a utužovaly navzájem vědomí slovanské a touhu po sdružení a sblížení všech slovanských kmenů v Rakousku, k němuž počítány tehda i Uhry a Charvatsko. Prvním toho zjevem byla *Slavie*, „bratrstvo českých studentů“, jež o Velkonocích se bylo ustavilo. Náboženství a národnost neměly býti závadou přijetí. Účelem spolku byla politika a literatura, jmenovitě slovanská. Každý člen byl zavázán k počestnosti mravů, souboje byly zakázány. Vnitřní správa byla česká, v obcování však žádný jazyk se nevylučoval. Denník spolkový (t. j. událostí veřejných) počínal dnem 11. března 1848. Slavie otevírala svou čítárnu hlavně se slovanskými časopisy, slovníky a slovenskými pomůckami k poznání Slovanstva, pořádala veřejné přednášky, řečnické a deklamační dýchánky, divadla a j. Za orgán svůj prohlásila Havlíčkovy „Národní Noviny“. Počátkem května vloženo do stanov, že vstupuje v přátelské srozumění se Slovanskou Lipou, spolkem českých spisovatelů v Praze, se Slezsko-Moravsko-Českým spolkem ve Vídni a podobnými domácími a zahraničními jednotami. Heslem Slavie bylo: rovnost a svornost. Za stejnokroj obrala si přiléhavý šňůrkovaný kabát, těsné spodky a konfederatku. Výbor byl volen z desíti členů po jednom a volil si pak své funkcionáře; jelikož čítal v květnu 40 členů, svědčilo to, že Slavie čítala 400 členů. Předsedou byl Vilém Dušan Lambl, náměstky Jan Vodka a Panić, tajemníky Prošek a Erben, účetním Demel, pokladníkem Schartner, ve výboru zasedali: Brůžek, Bureš Vinc., Černý, Fleischer, Frič, Fulín, Hlávka, Hoborski, Hodek, Horn, Chlapec, Chocholoušek, Jehlička, Jireček, Kazda, Kleinnert, Komers, Krása, Krátký, Krejč, Maux, Nebeský, Noak, Purkrábek, Radimský, Seidl, Slavík, Správka, Straškraba, Špulák, Šuda a Tonner.

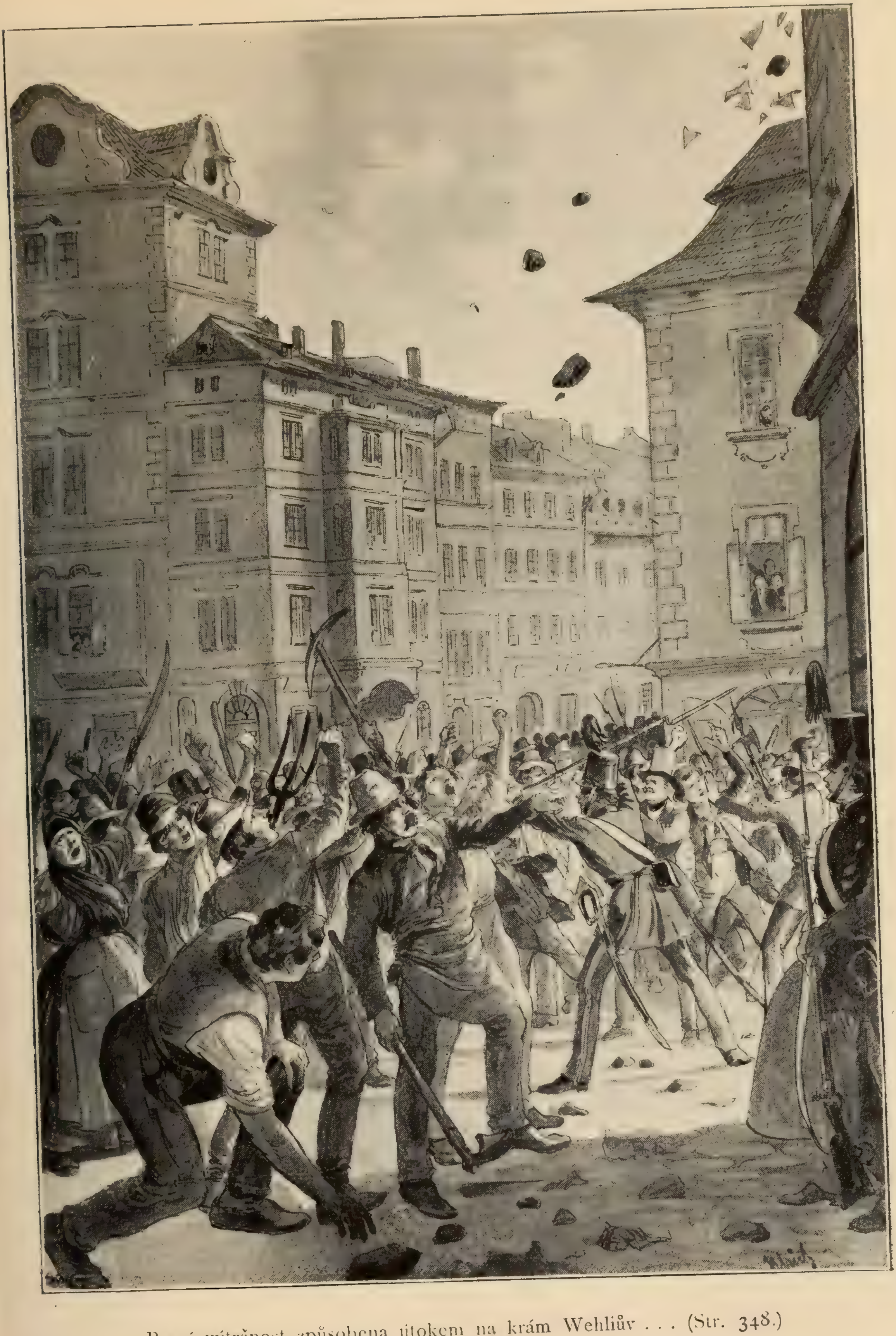
Zvláštní důležitosti nabyla *Slovanská Lípa*, jednota, jež založena byla 30. dubna a hnedle po všech městech čítala odbory. Plakáty švabachem tištěnými zváno k shromáždění do Svatováclavských lázní, jehož účelem bylo založiti spolek Slovanskou Orlici, kteréž pojmenování změněno pak v Slovanská Lípa. Podpis byl „Od slovanských vlastenců“. Shromáždění bylo velmi četné a rozohněné jmenovitě řečí Ludevíta Štúrovou. „Přátelé a bratři!“ započal Štúr. „Přináším vám pozdrav ze země slovenské od Dunaje, pozdrav a přání těch úmyslů, které vás zde v jedno svedly. Na půdě, z které přicházím, též jsou někdy povstaly úmysly takové, povstaly ve Veliké Moravě v Rostisla-

vovi a Svatoplukovi. kteří chtěli spojiti kmeny slovanské v jednu obec. v jednu rodinu. Zahynula Veliká Morava. ale tyto úmysly nezahynuly. O provedení jejich pokoušel se váš Břetislav, pokoušel se polský král Boleslav Chrabrý. Ale bez prospěchu. A tak rozdrobeny naše síly, padaly naše velké obce a my za sebou v porobu.“ Vzpomínal kmenů slovanských. Kosova, Bílé Hory. líčil přítomný stav a potřebu sjednocení. Končil pak slovy: „Vy, bratři Češi, byli jste v středním věku svou vědou. svou universitou. svým nezdolným hrdinstvím severní září nad Evropou, buďtež i nyní úmysly a skutky slovanskými severní září nad Slovanstvem!“

Účelem Slovanské Lípy bylo: chránění konstituční zásady a její nejširší vývoj v hranicích říše, přísný dozor nad uskutečněním úplné rovnoprávnosti českého jazyka s německým ve všech oborech státní správy a vyučování, obrana samostatnosti české koruny oproti nájezdům německého parlamentu a spolku. zákonné upevnění slovanské vzájemnosti a věčného sbratření všech slovanských kmenů. K účelům svým pomýšlela Slovanská Lípa na založení zvláštních novin. Do prvního výboru zvoleni: hrabě Josef Matyáš Thun za předsedu, rytíř Jan Neuberg za místopředsedu, do výboru ze spisovatelstva: Erben, Hanka, Jordan, Chřibovský, Palacký, Rieger, Štulc, baron Villani, Vocel. Zap, z měšťanstva: Brabec. hr. Vojtěch Dejm, Jaroš. Dr. Kašpar. Mnouček, Rypota a Slavík. Jednatelem ustanoven Zap, tajemníky Krejčí a Mikovec. Slovanská Lípa počala ihned rozvíjeti znamenitou činnost.

Vzrušení, které nastávalo, hrozivý mrak z Německa, neradostné poměry ve Vídni, strašení reakcí. zavdávaly vhodné látky k mnohým „Slovům v čas“, „Provoláním k národu“, vyhláškám a projevům, k nimž náležejí i *proroctví slepého mládence.* Jedno mluvilo o brzkém konci světa. Jiné o nepřátelích od severu a západu i jihu, z nichž vysvobodí nás jen východ, o velkém krveprolití a hrůzných bídách. Sám Havlíček dotýká se toho a praví (28. dubna) na konci rozpravy: „Rozpomeňte se na své dědy. na hospodáře Tábority: a jsem jist, že národ český miluje slepého Žižku více, než slepého mládence.“

Nová doba probouzela i ruch, jenž *upravení společenských a hospodářských poměrů* měl za účel. Počátek učinili doktoři práv důraznými kroky za *svobodu advokacie.* V Karolinu usnesli se na petici k trůnu, aby přestal obmezený počet advokátů a aby každý. kdo po doktorátu tříletou praxí se prokáže. mohl býti advokátem. Petici po-

První výtržnost způsobena útokem na krám Wehliův . . . (Str. 348.)

depsali nejv. purkrabí hr. Stadion, předseda apelací hrabě Mittrovský, starosta Dr. Štrobach a čelní advokáti. Prof. dr. V. Veselý, dr. Federsel, dr. Švec, dr. Petruška, dr. Ehrenfeld a dr. V. Bělský, jenž petici byl sepsal, provázeni od kohorty právnické, opustili 13. dubna jako deputace Prahu, a vrátili se 21. dubna s ujištěním, že jejich žádosti bude vyhověno. Podobně žádali *bezplatní praktikanti* u trůnu za upravení svých poměrů. Byli to soudní a političtí úředníci, jež stát po deset i více let nechával bez platu, ač na nich břímě úředních povinností spočívalo. Žádosti jejich mělo býti vyhověno při opravě soudnictví.

Hospodářské poměry stále se zhoršovaly. Nastávala tíseň peněžní a při tom i nedostatek hotových peněz, což i na živnosti počalo jeviti nepříznivý účinek. *Cechy pražské* odbývaly v té příčině shromáždění za předsednictví hr. Vojt. Dejma v sále Průmyslové jednoty. Účastnilo se ho 31 pořádků, 117 výbory zastoupených. Rokováno o tom, kterak by mistři uhájili svých prospěchů, a usnesli se o opravách cechovních, o odstranění zlořádů a řemesla poškozujících nesprávností. Zároveň odbývalo se v Svatováclavském sále shromáždění mistrů, které se usneslo na založení fondu pro úvěr řemeslníkům. Zamýšleno docíliti ho loterií. Spolu vzmáhal se i *dělnický ruch*. Typografové byli první, kteří žádali za upravení poměrů, ohražujíce se při tom ve veřejném prohlášení proti klevetám, jako by chtěli rozbiti tiskárny. Prostředníkem stal se Národní výbor, jenž spor k spokojenosti vyřídil. Krejčí, na své hospodě shromáždění, žádali za zkrácení pracovní doby od 7 do 7 hodin a zlatku stříbra denní mzdy, s čímž však nepochodili jako typografové. Dělnický ruch nebyl veřejnému pokoji a řádu nikterak nebezpečný. Ano 4000 dělníků továrních v závodu Epšteinově shromážděných podalo městskému zastupitelstvu 18. dubna osvědčení, jež dr. Štrobach 22. dubna veřejně vyhlásil, že prospěch dělnictva jest pokoj a pořádek, aby mohlo se obživovat, a že jest hotovo k obraně veřejného pokoje, kdyby byl ohrožován.

Bohužel, že obchodní řevnivost zavdala podnět i *k výtržnostem proti židům*. Židé od samého počátku nové doby stáli na straně svobody a národnosti české, kteráž novým poměrům razila cestu. Již v prvních chvílích, než ještě zásada konstituce zvítězila, konali platné služby Svatováclavskému výboru. I český jazyk pěstován na školách židovských. Nyní k vůli krámům v tarmarku, jimiž cítili se zkráceni

jiní obchodníci, podnikány na ně útoky. První výtržnost způsobena nesice v tarmarku, ale 17. dubna útokem na krám Wehliův, na rohu proti Můstku, kde výtržníkům na odpor se postavila národní garda. Wehli pak k vůli zachování pokoje dal krám zavříti a přestěhovati. Za to táhli výtržníci do tarmarku a pak na Židovské město. Ozbrojené studentstvo a národní garda zakročily vydatně na ochranu napadených spoluobčanů. Nazejtří vydal starosta dr. Štrobach vyhlášku. Když jitření jevilo se dále, uveřejnil kníže arcibiskup Alois Josef o hod Boží velikonoční Prosbu, jež vyhlášena v novinách a na rozích. Mluví v ní k citu věřících, dokládaje, jak bolestně se musily dotknouti útoky ty každého pravého křesťana, natož služebníka církve. „Láska, láska ke všem lidem bez rozdílu náboženství — hlásal — jest hlavní přikázání naší svaté víry.“ Avšak 26. a 28. dubna se výtržnosti opětovaly; počaly tím, že trhána arcibiskupova Prosba na Staroměstském náměstí s nároží a zde rozkřiknuto, kterak židé v tarmarce polili křesťanského hocha vitriolem. Vskutku voděn takovýto hoch s hlavou v šátcích obalenou kolem, až předveden i na radnici, kde však lékaři snadno zjistili, že má obličej pomazán řepkovým olejem, po nějaké žíravině však že není stopy. To zjištěno, avšak nevěřeno. Posléze vydatným zakročením národní gardy zjednán pokoj. Nejskvěleji osvědčoval se při tom Svatováclavský sbor Svornosti. Jakmile přikvapil na místo k ochraně Židovského města, zástupy poslechly a provolávajíce mu slávu, se rozcházely. Po židovských docházelo v zápětí i na pekařské krámy. I ty musely býti zbraní hájeny.

Dne 1. května rozloučil se hrabě Stadion s Národním výborem a oznámil mu, že zejtra již nastoupí hrabě Lev Thun. Vřelými, pohnutlivými slovy loučil se se shromážděním a kladl mu opětovně na srdce, aby, bráně roztržkám mezi stranami, měl pouze na očích, co vlasti jest k dobrému. „Celá budoucnost spočívá v rukou vašich, a jakož jsem přesvědčen, spočívá v rukou dobrých.“ Upřímné a mnohonásobné „Sláva!“ bylo mu odpovědí. Přes různá nedorozumění ztrácela v něm česká veřejnost muže nenahraditelného. Jeho umírněnost a obezřelost i v bouřných dnech zjednala mu obecnou vážnost a lásku.

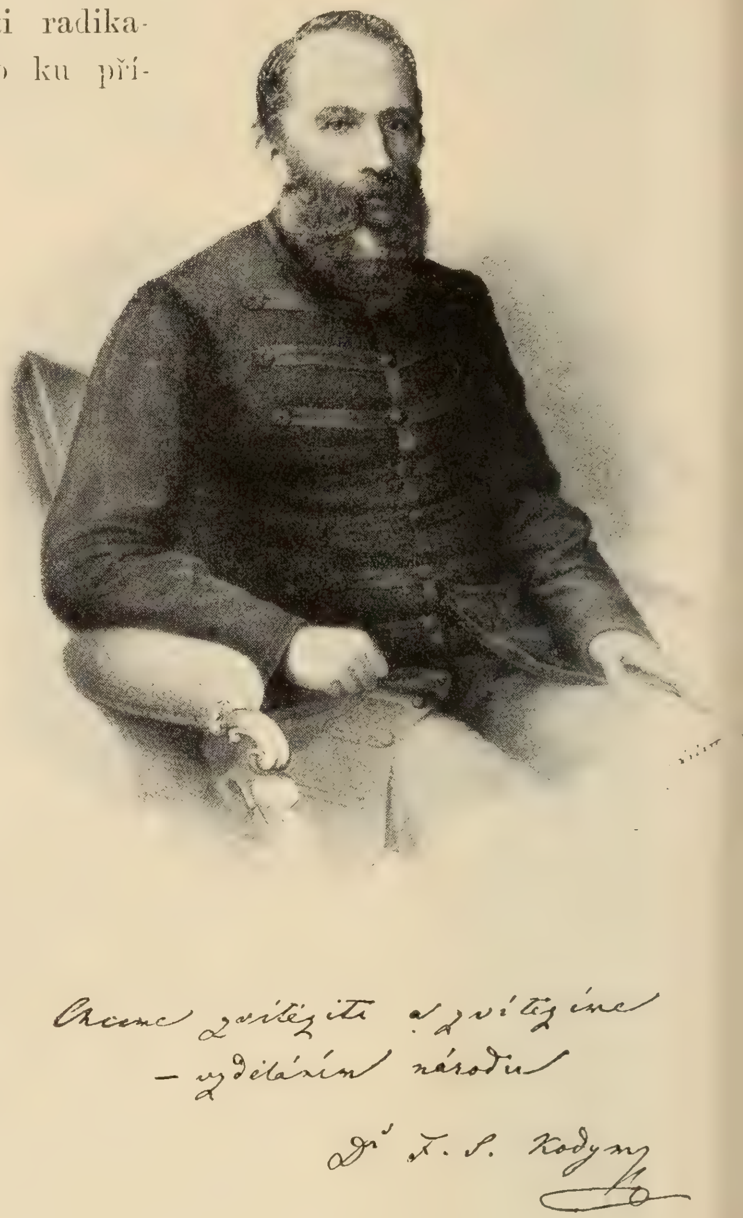
IV.

Česká konstituce.

Mocné dojmy radosti brzo u nás ustupovaly vážné práci, slavnostní nálada vytrvalé činnosti, city skutkům. Nejen program, obnovy království a celé koruny České vytkli si otcové naši na jaře r. 1848, ale od zásady přikročili i k hotovému propracování, provedli úplné osnovy zákonů, které pro vždy ostanou chloubou jejich národní uvědomělosti, politického sebevědomí i také zákonodárné způsobilosti. Zápisníky Národního výboru a činnost jeho sekcí budí v nás oprávněnou hrdost. Můžeme v nich sledovati pevný cíl, jenž sbor ten měl, před očima, cíl, který znamenal šťastné rozřešení otázky české a přirozené, trvalé základy pro zdárný rozvoj říše Rakouské. Marně ohlížíme se jinde po návrhu přibližně jen podobném, jaký obsahuje konstituce pro naše království vypracovaná od Národního výboru. V Prešpurce a Pešti měli na starosti panství maďarského kmene, ve Lvově podmínky lidské a národní existence pro Poláky, ve Vídni neschopná jak třtina větrem pouličního radikalismu se klátící vláda spravovala se okamžikem, nemajíc smyslu pro potřeby Rakouska, vídeňské hnutí, pro

vládu tu jedině rozhodující, nebylo v žádné souvislosti s potřebami a vývojem ostatních království a zemí: spasné slovo zavznělo jen z Prahy. Ukážeme dále, jak na ně odpověděno.

S klidem a v plných schůzích před celou veřejností vedl Národní výbor v dubnu a květnu svá jednání. Nikdo nemůže jim vytýkati radikalismu ani ukvapenosti, jako ku příkladu pořízení březnových zákonů v Uhrách již 11. dubna slavně potvrzených, které jsou základem nynějšího státního zřízení uherského.

Půtky vedené byly často tuhé, zvláště o konstituci českou, avšak byly to půtky ve formě parlamentární, při nichž důvod stavěn proti důvodu, názor hájen proti názoru a jejichž výsledek byl obyčejně dílo kompromisu. Čeho však se nám nedostávalo, byla přízeň vlády a prozíravost její k prospěchům ne-li českým aspoň rakouským.

Zcela jinak bylo ve Vídni. *Vídeňské události* neostaly bez účinku ani na politický vývoj v Čechách a na Moravě, jmenovitě v květnu.

Již mezi žurnalistikou českou a vídeňskou byl podstatný rozdíl. Havlíčkovy „Národní noviny“, „Pražské noviny“, „Květy“, „Včela“ byly psány slohem někdy řízným, důrazným, ale důstojným; i v roz-

horlení dovedl se Havlíček ovládat. Štorch, Dr. Gabler, Dušan Lambl, Malý, Sabina a později jiní psali uvědoměle a v určitém směru národním.

Vídeňské časopisy spotřebovaly za týden více vykřičníků než jindy za rok, celé věty prokládaly nebo tučně vyrážely a s tím v souhlasu libovaly si i v klackovitém slohu, jenž vedle opravdu dětinného jejich nerozumu, s kterým se pronášely o veřejných věcech, je zvláštním jejich příznakem. Národní probuzení tříbilo u nás i ducha a když udeřila hodina politické potřeby, byl tu již hlouček žurnalistů jako na zavolanou. Ve Vídni uchopili se péra lidé všelijací, kteří neurvalost a křiklavost stotožňovali se svobodomyslností. Nejnemožnější pověsti nebo pomluvy otiskovány, šířeny a věřeny.

Od vydání ústavy ze dne 25. dubna vídeňské hnutí se nejen neutišovalo, ale vždy více přiostřovalo. Žádný census a pouze jedna sněmovna! bylo heslo dané z university. Každý den pořádány bouře proti té neb oné osobnosti. Knížeti arcibiskupu Vincenciu Mildeovi roztřískána okna za kruté kočičiny, vybit klášter Liguriánů, právnicko-politickému čtenářskému spolku učiněno totéž vzdor jeho liberálům co arcibiskupovi a konečně došlo na proz. předsedu ministerstva Ficquelmonta. „Constitution“ ho udala, že je od Ruska zakoupen za 7 milionů rublů. Mimo to mu vytýkáno, že nechal odejít ministra války Zaninia a povolal hraběte Bailleta Latoura. Již 2. května uspořádána Ficquelmontovi kočičina a ještě větší nazejtří. Hlouček národních gard a studentů vstoupil do jeho bytu a nenašed ho tam, odebral se do státní kanceláře, kde naléhal na jeho odstoupení. Ficquelmont šel, demonstrace zvítězila. Pillersdorf řídil prozatímně ministerstvo dále a omluvil v úředních novinách událost ze dne 3. května dokládaje, že „studenti slušně požádali hr. Ficquelmonta, aby se vzdal svého úřadu“.

Důsledek takového chování ministerstva byla rostoucí chuť university a národních gard k zakročování. Místo valných hromad studentských zvolen byl *studentský výbor*, který snadněji zařizoval vše, čeho potřeba. Důvěru širokého obecenstva měl, to považovalo studentský výbor za svého vůdce a rádce, k němuž se obracelo i v rozepřích právních i v nemocech. Podobně učinily národní gardy, zvolivše si své *gardové výbory*. Studentský výbor rokuje o všelikých potřebách, kterým by mělo býti odpomoženo, usnesl se, aby vydán byl svobodomyslný volební zákon, aby zřízena byla ministerstva orby i obchodu

a průmyslu, zaměstnání dělníků při veřejných stavbách že jest svatou povinností státu, a že jest záhodno, aby vláda „s obecenstvem denně veřejně a upřímně rokovala o denních událostech a svých názorech.“ Výbory gardové podporovaly tyto záměry. Pillersdorf, jemuž vše to 6. května bylo předloženo, děkoval „úctyhodným sborům“ a prohlásil, že volební zákon jest již hotov, a *Doblhoff* a *Baumgartner* jmenováni ministry orby, obchodu a průmyslu.

Aby vše dle své potřeby mohli provádět a na vládu dohlížet, sjednotili se zástupci studentského výboru a gardových výborů 13. května ve velký *politický centrální výbor*. To zdálo se vládě přece povážlivým. Velitel národních gard hrabě Hoyos vydal ze dne 13. května denní rozkaz, že se takový výbor s povahou národní gardy nesrovnává, jelikož ani jako celek, ani svými zástupci nemůže vykonávat politickou moc. Denní ten rozkaz setkal se s tuhým odporem. Deputace za deputací vysílána k Pillersdorfovi, aby uznal centrální výbor. Odmítavé jeho chování a odvolávání se na Francii a Anglii podražďovalo tím více studentstvo.

Následovaly hlučné schůze v aule. Rozčílení dosahovalo 14. května takových rozměrů, že pozdě večer dána znamení poplachu; národní garda se shromáždila a vojsko obsadilo brány a valy. Několik hodin stála tak branná moc pohromadě, když však nepřítele nebylo, opět se rozešla. Postrach, jaký řeči v aule pronesené činily, způsobil, že 15. května ještě prudší demonstrace se opětovaly. K udržování pořádku neužíval předseda v aule zvonce, nýbrž nechával místo zvonění bubnovati. Při bubnu se rokovalo o oprávněnosti výboru a o množství návrhů, jež činěny, o nichž však nedošlo k hlasování. „Zda všechno od 13. března není nezákonné? tázal se jeden řečník. Zda ministři nejsou nezákonní? V ústavním státu jmenuje císař ministry dle přání většiny. Většina národa jest však proti nynějším ministrům.“

Opět zavířily bubny na poplach. Vojsko postavilo se před branami. Národní gardy, studentská legie a zástupy lidu daly se v nekonečném průvodu na pochod k hradu. Byla to pověstná *útočná petice*, kterou tisíce petentů samo šlo zastupovat. U večer přeplnilo se pojednou hradní náměstí, dvory, ano i schodiště a předsíně hradní zástupy. Určitý cíl, pevný plán demonstranti neměli. O sedmé hodině večer odebrala se deputace k Pillersdorffovi v hradě, kde právě se konala porada ministerská. Ministři nechtěli slyšet o uznání centrálního

PATNÁCTÝ KVĚTEN VE VÍDNI.
Útočný pochod do císařského hradu.

(Dle soudobého vyobrazení.)

výboru a prohlašovali, že odstoupí. Deputace trvala na svém. Stav stával se hrozivým, zvláště když docházely povážlivé zvěsti o chování dělnictva. Mluvilo se již o tom, že sekerami a lopatami ozbrojeni sesilují řady studentské. Vojska měla vláda po skrovnu, hrabě Latour vypravil všechno mužstvo, které mohl sehnati, k Radeckému do Italie. Ke všemu vojsko ve Vídni zbylé nebylo ani spolehlivé. Ministerstvo povolilo. To však již nestačilo. „*Změna volebního řádu! Žádný census! Žádný senát! Chceme jedinou sněmovnu!*“ ozývalo se naléhavě se všech stran. Nebylo tu ani určitého politického přesvědčení ani pevného cíle; hesla, jež do zástupu hozena, stávala se požadavkem lidovým, který hnedle zase předstižen novými hesly a novým požadavkem.

Ministerstvo odhodlavši se jednou k ústupkům, šlo na této cestě dále. Prohlásivši, že centrální výbor uznává, vyžádalo si pro změnu volebního zákona lhůtu do rána, ne prý k vůli tomu, aby se teprve o tom rozhodlo, nýbrž aby klidně mohlo uvážiti formu manifestu. Ani ta lhůta nebyla povolena. „*Hned, hned!*“ voláno, a studující v předu se nalézající dali vládě lhůtu jen na tu chvíli, co by od mocnáře podpis si vymohla. Z poradní síně ministerské do kabinetu císařova nebylo daleko, pro Pillersdorffa však byla to cesta krušná. Dvořané zahrnovali ho výčitkami, jak dlouho to ještě tak potrvá a co bude, když zástup zmocnil se hradu. V tvářích vysokých paní jevila se úzkost, na arciknížete Františka Karla, bratra císařova, naléháno, aby sám aspoň opustil Vídeň a zachoval svou osobu jako příští dědic trůnu a tím i váhu panovnické rodiny. Císař a král Ferdinand dal svůj souhlas bez váhání a podepsal manifest od ministrů sestavený. Teprve k půlnoci nastalo utišení a zástupy se rozcházely.

Pillersdorff nebyl jen tak zhola propuštěn od zástupu, nýbrž provázen k domovu od mnohých, kteří se neuspokojili, dokud neviděli vše černé na bílém. Potom obléhali státní tiskárnu, kde o 2. hodině ranní první výtisky manifestu vyšly ze stroje tiskařského. Manifest hlásal: „Aby upokojeno bylo rozechvění a zabráněno bylo násilnickým výtržnostem, usnesla se ministerská rada na tom, odvolati denní rozkaz ze dne 13. května a vyhověti další prosbě: aby stráže v městských branách a v hradě společně od národní gardy a vojska byly konány, a aby vojsko vždy jenom na žádost národní gardy bylo povoláváno. Abychom všeliké záruky k nespokojenosti a rozčilení odstranili, připojujeme k těmto požadavkům, že ústava ze dne 25. dubna předběžné

Vigilate! Vigilate!

Bděte! Bděte!

Owoce dozráwá, osud bude wržen a to brzo, dřjwe snad, než se domýssljme — běda pak těm, genž we spanj bezpečnosti se kolebagjce ze sna rykem wytrženi budou. Netagme giž déle zámysly, genž proti nám, proti swobodě nassj se kugou, gež gsme z počátku hned seznali, ge očekáwali, ale si nepřáli, aniž se gich báli, gsme zodpowědni před národem swým, před Bohem a před potomstwem swým. Odhalme wsse, ať národ náš gasně prohlédá, aby snad w temnu nepadl w osidla nastrogená. — Bděme! bděme! národe český, národe slowanský! probuď se ze sna, doba činů nastáwá! —

Německý sněm we Frankfurtě uzawřel, nás Čechy donutiti ke spolku s nimi třeba i ostřjm meče. Nuže! řeč to důrazná a koho gesstě ona nepoučj o nebezpečj, genž nám nastáwá, ten nepoznal důležitost doby nassj, ten nemá citu pro národnost, pro swobodu a blaho wlasti, takowý-to člowěk ge buď ospalec, genž wssechnu dussewnj sjlu prospal, anebo ge hanebným zrádcem wlasti. —

Ostřjm meče! — mečem tjm má snad býti těch 10.000 wogska německého, genž se u města Bamberga na pomezj českém stahuge? má býti rukowětj meče toho snad ty pykle, genž we wlasti nassj, we wlastnjm domě nassjm od cizinců a odrodilců proti nám se kugou, genž tak daleko do negswatěgssjch práw národa sahagj, že když genom tři osoby z celého krage českého ku sněmu frankfurtskému woliti budou, toto wolenj za platné a takto zwolený wyslanec za wyslance národa powažowán bude! Národe český! hněwem se rozgitřiti musj dusse twá, že tak hanebně s tebou se nakládati chce! —

To ge tedy ta swoboda, giž nám Němci podáwagj, to ta garantie nassjch práw a národnosti nassj, kterou stále w ústech nesou, ale ostřjm meče ztwrzugou.

Tak gako před tisjci lety Slowanstwu sewerozápadnjmu wjru Kristowu ostřjm meče a ohněm zwěstowali, že pak nepozůstal skoro žádný po dalekých dědinách slowanských, genž by se těssiti mohl z toho, co mu ostřjm meče podáno bylo, neboť gádro národa zhynulo dřjwe tjmto ostřjm meče, na gegjchžto hrobech Němec wládu swou zbudowal, tak také nese nynj swobodu na ostřj meče do kragů českých, do kragů slowanských, a následek má býti tentýž, gako před tisjci lety.

Pročež národe můg! bděme, bděme! hagme sebe, hagme swogi wlast a krále swého, gehož wláda w nyněgssjch časech ochablá k těmto piklům mlčeti musj, hagme gi, ne tjm, abychom powolili slabosti gegj, ale mužným opřenjm sprostjme gi nepřátel gegjch, ona sesjlj, a pewně bude státi na bedrách slowanských.

Wěru! nežbychom k zámyslům Němectwa a geho ostrého meče powolili, a takto žiwot souchotináře žili, až by národnost nasse, tento drahý poklad a základ swobody nassj pomalu uchřadnul, raděgi nechť se wyproudj krew nasse gedným rázem, a ty hory české a ta swatá česká země nechť nám gsou wespolek gedným welikým hrobem, budoucj pak wěky budou hlásat sláwu nassi, hanbu gegich.

Pročež pro wlast a krále! vigilate! bděte! bděte!

Pr. Chocholoussek.

Ze zápasu Čechů proti Frankfurtu.
(Chocholouškovo »Vigilate«.)

úradě říšského sněmu má býti podrobena. Aby *ustavující říšský sněm* bezpečným způsobem ústavu pořídití mohl, uzavíráme dále, by pro první říšský sněm pouze jedna sněmovna byla volena, podle čehož tedy pro volby nebude platiti žádný census a všeliká pochybnost neúplného národního zastoupení odpadne.“

Karel Vilém Filip Auersperg.

Opět rozlehly se hlasy po ulicích vídeňských: „Všechno povoleno!“ a s jásotem uvítány nové vymoženosti. Velké ponětí ovšem vídeňská veřejnost o nich neměla. Tak si libovali někteří: „Jednu sněmovnu jsme z nich už vylehtali, druhá bude následovat.“ Záhy však dostavovalo se jisté vystřízlivění. Úřadní „Vídeňské noviny“ přinesly zprávu, že ministerstvo podalo žádost za propuštěnou a odstupuje, k žádosti císařově že setrvá v úřadě jen do té doby, než nové bude zřízeno. Sám centrální výbor byl v rozpacích se svým potvrzením, nevěda, jakou činnost má vyvíjeti, a ohražoval se proti násilnickému vtrhnutí do hradu ozbrojenou mocí.

Tím větší vystřízlivění dostavovalo se v dnech následujících. Dne 17. května podnikl císařský dvůr výjížďku do Schönbrunnu, z které se již do Vídně nevrátil. Aniž učiněny dříve jakékoliv přípravy a aniž kdo ze služebnictva co věděl, dán v Schönbrunnu rozkaz, aby se jelo dále k Sv. Hypolitu a do Enže. Jednomu z komorníků uloženo, aby ministru války oznámil o odjezdu panovnické rodiny: že císař k vůli svému zdraví se odhodlal k cestě do hor tyrolských a rodina že ho nechce nechati samotného. Tak rychle následovalo za záměrem jeho provedení, že prchající postrádali i obvyklého pohodlí a jmenovitě mladší arciknížata byli by ostali bez všelikého průvodu, kdyby v poslední chvíli hrabě Bombelles se nebyl připojil.

Chvatný *útěk panovníkův z Vídně do Tyrol* nebyl dílem zralé

úvahy, státnického snad záměru, aby jím byl zahájen rozlom s revolucí vídeňskou, nýbrž skutkem obav před nebezpečím hrozícím panovnické rodině. Bylať zpravena, že útočná petice proto byla 15. května do samého hradu pořádána, že císař ještě do Schönbrunnu se nebyl přesídlil a jeho osoba v hradě stávala se rukojmím hnutí vídeňskému. Krom toho nebylo jí tajno, že od 18. května stráž v hradě konati bude i národní garda a že by toto opatření se podobalo jakémusi nucenému zajetí. Denně také docházely do hradu přehnané pověsti o rostoucí moci demokratů a republikánů. Rozhodnuto se tedy pro rychlou záchranu.

Zprávy, že císař odejel, způsobily ve Vídni 18. května úplný obrat ve smýšlení. Ministři, jak ujišťovali, neměli „žádné vědomosti o příčinách a bližších okolnostech cesty, kterou císař ze zdravotních důvodů nastoupil“. Teprve v pozdní hodině večerní byli prý překvapeni ústní o tom zprávou. Ve Vídni vzmohlo se rázem opět smýšlení císařské. „Pokoj a pořádek!“ stalo se heslem měšťanstva, národních gard i studentstva. Každý oplýval lojálností, každý hledal hanebné nepřátele trůnu, aby si na nich shladil žáhu. Dne 18. května ráno porovnávaly ještě úřadní „Vídeňské noviny“ odjezd mocnářův s útěkem Ludvíka XVI. a uvažovaly, že „poslední den pobytu J. Veličenstva ve Vídni bude i prvním dnem republiky“. O polednách byl již bit, kdo takového něco opovážil se tvrdit. Centrální výbor prohlásil veřejně, že „v nezlomné své důvěře v smýšlení ministerstva bezvýminečně jest hotov všechna jeho opatření podporovati“, a hnedle také i formálně se rozešel. Zavedení konstablerů, zostření policejních opatření proti cizincům, vyhlášení tiskového zákona, podřízení národních gard vojenskému velitelstvu, hrozba náhlým soudem pro případ všelikých nepokojů: všechno to uvítáno s radostí. Ministerská rada vyslala hrabata Hoyose a Wilczka za panovnickou rodinou, aby ji od jejího záměru odvrátila. Ani na tom však obyvatelstvo nepřestávalo, nýbrž různé sbory, spolky, jednoty i paní a dcery vídeňské volily deputace a podpisovaly petice, prosíce, aby se mocnář navrátil do svého sídelního města.

Kdyby nálady té byla vláda použila, mohla prosaditi, co nedávno ještě zdálo se čirou nemožností. Od 18. do 22. května byly vídeňské časopisy plny ohnivého ujišťování o osvědčené vídeňské věrnosti. Znenáhla však ustupovalo vystřízlivění jiným dojmům. Veselo bylo ve Vídni přec a když se panovnická rodina na první volání nevracela, byla tím

ješitnost Vídeňanů uražena. Hoyos a Wilczek vrátili se s manifestem ze dne 20. května, jenž události vídeňské odsuzoval. „Události 15. května, praví se tu, vnutily mi truchlivé přesvědčení, že anarchistický shluk opírající se o akademickou legii, větším dílem od cizinců svedenou a o jednotlivé oddíly národních gard, od obvyklé věrnosti se odchylující, oloupiti mne chtěl o svobodu mého jednání a tím ujařmiti provincie a dobře smýšlející obyvatelstvo mé residence. Nezbývala mi než volba, buď s věrnou posádkou pro případ potřeby východ si vynutiti nebo na chvíli v tichosti do jedné z věrných mi provincií se uchýliti.“ Mocnář ohražoval se proti tomu, že by chtěl „z březnových darů nebo jejich přirozených důsledků“ něčeho odejmouti. I oprávněným přáním chtěl vyhověti, jenom že „zákonným způsobem měla býti podána, od říšského sněmu projednána a nejvyššímu schválení předložena, nikoliv však brannou rukou od jednotlivců dobývána“. O potvrzení vymoženostî 15. května nebyla zmínka.

Frant. Kurelac,
soudruh Gajův v zápasech Charvatů za právo a národnost proti Maďarům.

Nikoli mocnář, ale nepřátelé lidu jsou vším vinni, dovozováno ve Vídni. Nejasným představám posloužilo hnedle slovo *„kamarilla“*. O kamarille měl Vídeňan sice slabé ponětí, nevěděl ani určitě je-li to vysoce postavený pán nebo paní. Kamarilla byla však nyní předmětem útoků a opovržení jako svého času Metternich. Někteří ukazovali na hraběte Bombella, jiní na paní Cibbiniovou, starou komornici, a na jiné. Hrabě Bombelles totiž varoval v Solnohradě deputaci z Lince k císaři před Vídní, dokládaje, že by všichni praví Rakušané spojiti se měli s Čechy. Radikálnost bez určitých cílů jen k vůli radikálnosti nabývala opět vrchu.

S manifestem přinesli hrabata Hoyos a Wilczek reskript Pillersdorffovi, v němž císař a král prohlašoval, že se nevrátí do Vídně, dokud nebude přesvědčen, že Vídeňané chovají opět své dřívější lojální smý-

šlení. Hoyos vykládal to ústně v ten rozum, že dvůr považuje rozpuštění akademické legie za první záruku spořádaných poměrů. Přednášky na universitě a technice dlouho již nebyly navštěvovány. Posluchárny sloužily nejvýše za skladiště zbraní. K naléhání profesorů prohlásil ministr války 24. května, že školní rok jest ukončen, místo vysvědčení o zkouškách aby vystavěna byla potvrzení o návštěvě přednášek těm, kteří napřed zbraně řádně byli složili. Studenti vzpírali se tomu nátlaku a Pillersdorff ihned jim vyhověl, prohlásiv, že ne potvrzení o návštěvě semestru, nýbrž toliko listy o dovolené legionářů budou po odevzdání zbraní vydávány. Dne 25. května odbývala se ministerská rada, kde se u přítomnosti profesorů Endlichra a Hye jednalo se o tom, kdy a jak má býti studentská legie rozpuštěna. Pro rozpuštění byli všichni, někteří však byli pro to, aby se tak stalo v noci, jiní ve dne. Hrabě Kolloredo, jemuž se noční jednání zdálo zbabělým, dostavil se 26. května ráno na universitu, aby provedl příkaz ministerstva. Znění jeho bylo velmi příkré a odsuzovalo počínání studentstva, za to nestalo se žádné opatření pro případ, že by studenti vzdorovali. Tak se i stalo. „*Ne a ne!*“ odpověděli studenti. Přišel i hrabě Montecuccoli. Ani jeho řeč nepomohla. V předměstích vzchopili se dělníci, jichž zástupy bez zaměstnání tam byly pohromadě. Ve vnitřním městě stáli ve zbrani studenti. Brány a valy obsadilo vojsko. V bitevních šicích stáli tak přátelé a nepřátelé proti sobě. Z žádné strany však nepadla rána. Jednomu z přítomných legionářů tanul na mysli osvědčený prostředek: vyslati deputaci k ministerstvu. Pillersdorff nejprve váhal, pak se omlouval, posléze sváděl vše na jiné a povolil.

Vojsko jsouc bez rozkazů bylo zatím ustoupilo. „*Barikády! Barikády!*“ volalo nyní v předměstích dělnictvo a v městě studentstvo. Vesele stavěny barikády, jmenovitě v místech nebo proti místům, kde vojsko bylo ustoupilo. O polednách rozšířena již po barikádách zpráva, že ministerstvo netrvá na rozpuštění akademické legie a jen od ní žádá záruky, které by bezpečnost a návrat císařův umožnily. Místo záruk ozývaly se nové požadavky. Studenti, měšťané, dělníci, staří i mladí, muži i ženy pospíchali k ministerské budově se žádostmi, radami a výstrahami.

Barikádová revoluce 26. května ve Vídni nebyla ostatně tragedií nýbrž melodramatem. „Hradby svobody,“ jak barikády jmenovány, vypínaly so vysoko na ulicích, na nich vztyčovány prapory, skládány

DVACÁTÝ ŠESTÝ KVĚTEN VE VÍDNI.

Veselý život na barikádách.

(Dle soudobého vyobrazení.

Hrabě František Stadion,
president gubernia haličského a od 21. listop. 1848 do 28. července 1849 ministr vnitra.

náboje, mnohem více však zásoby piva a jídla. I bohatýrské panny a ženy zaujaly na mnohých místa. Někde slavila romantika triumfy. Tak postavena i *barikáda císaři*. Ozdobena byla velkým obrazem císařovým a černožlutými prapory s orlem mezi prapory velkoněmeckými. Netekla tu sice krev, ale připíjeno brzkému návratu panovníkovu, vládě lidu, která nyní slaví triumfy a zkáze kamarilly. Jiná barikáda, na níž byl činným Vojta Náprstek, byla barikáda slovanská či *barikáda sbratření*, Němec s černočervenozlatým praporem na jedné, Slovan s bělomodročerveným na druhé podávali si ruce. Život na barikádách byl veselý. Vídeň chodila se na ně dívat, obrancové, z nichž mnozí neměli včera sousta chleba, byli nyní častováni.

Každou hodinu přicházela zatím nová vymoženost. Hned v prvních odpoledních hodinách vyhlašováno po barikádách, nejen že císař trvá na svém rozhodnutí ze dne 15. března, nejen že legie akademická ostane v platnosti, nýbrž že i dělnictvu opatřena bude práce a že vojsko odvoláno bude do kasáren. Když nedůvěra ještě nemizela, jmenovitě proti vojsku, následovala nová vyhláška, že vojsku dán byl rozkaz, aby ihned odtáhlo, a za nedlouho jiná vyhláška, že jest již ve svých kasárnách a že nyní jen od národní gardy vyzváno vytáhne, aby ji podporovalo. Hrabě Hoyos odveden byl na universitu jako rukojmě. Ministerstvo slavně slíbilo, že buď se císař vrátí nebo ustanoví svého zástupce.

Revoluce slavila vítězství, ale barikády vždy ještě ostávaly na svém místě. Počátkem května pod jménem výboru bezpečnosti zřízený měšťanský výbor 26. května se rozpustil, poněvadž na jeho předsedovi hraběti Breunerovi a na profesorech Endlicherovi a Hyovi lpělo po-

dezření, že povolali vojsko k zavedení pořádku. Dán z auly i příkaz, aby byli zatčeni. Dne 26. května večer zřídil se nový lidový úřad. Ve shromáždění přátel lidu poukázal náměstek purkmistrův Bergmüller na potřebu, aby lid sám ujal se péče o zákon a veřejnou bezpečnost. Dohodnutí bylo snadné. Městský výbor dal se zastupovati 20 členy, každá setnina studentské legie a národní gardy ustanovila po jednom zástupci. Celkem sestával nový ten sbor ze sta členů. Pillersdorf jej potvrdil, svěřil jeho ochraně všechen státní majetek a prohlásil jej za neodvislý od každého jiného úřadu. Výbor měšťanů, studentů a gard pro bezpečnost, pořádek a obhájení práv lidu, jak zněl úřadní jeho titul, čili prostě *vídeňský výbor bezpečnosti*, žádal především za vydání šesti batterií s přípřeží, aby dostáti mohl svému úkolu. Částečně mu také vyhověno. S odklízením „hradeb svobody“ neměl na spěch; rozšířilať se pověsť, že Windischgrätz táhne z Čech na Vídeň, a čím menší bylo nebezpečí, tím větší byl počet obranců barikád, které v prázdných chvílích tím více upevňovány, vyzdívány a vyozdobovány. V neděli 28. obdivovala se celá Vídeň krásným barikádám. Velké dostaveníčko s pochodněmi a hudebními sbory zakončilo bouřné dni, jež Vídeň slavila jako novou velkou revoluci, která předstihla revoluci dnů březnových.

Ve Vídni pojistil den 26. května studentskou legii a stvořil diktaturu výboru bezpečnosti, který řízen drem. Fischhofem, neobmezeně vládl, opravdu však udržoval pořádek. Pro ostatní znamenal pojištění výsledku 15. května, t. j. ustavující říšský sněm, centralistickou sněmovnu, která přes to, že byla dílem radikalismu a revoluce, ostala v platnosti pro vládu. Vídeň se honosila, že v dnech 15. a 26. května ukázala moc svrchovanosti lidu. Brzo však se mohla přesvědčiti, že tato moc nesahá dále, než k obvodu města Vídně. Účinek květnových bouří vídeňských na Čechy byl zcela jiného způsobu.

Od května nastala v Čechách změna ve vládě zemské. Tiše, téměř nepovšimnut stihl do Prahy 30. dubna *hrabě Lev Leopold Thun Hohenstein* a dnem 1. května uvázal se v zemskou správu. Na prvním provolání nalézáme jeho jméno ještě pod jménem Stadionovým. V Praze propukly 1. a 2. května opět výtržnosti proti židům. Ozbrojené studentstvo, národní garda, měšťanské ozbrojené sbory, dílem i vojsko postavily se na obranu židů v Tarmarce a u všech vchodů do Židovského města. 9000 mužů ve zbrani bylo na nohou. Nejlépe osvědčila

se opět Svornost, jejíž čety zjednaly si rychle poslušnost, což nebylo právě po chuti ani měšťanským sborům ani mnohým gardistům. Zemská vláda vydala prohlášení, v němž hrozí náhlým soudem a zakazuje srocování na veřejných náměstích a v ulicích, kde od 8. hodiny večerní nesmí více než 5 osob státi pohromadě. Podepsáni jsou hrabě Rudolf Stadion, nejvyšší purkrabí a hrabě Lev Thun. Nepochybně nechtěl počínati správu země hrozebným prohlášením.

Místo nejvyššího purkrabí nastoupiti měl jako místodržitel či místokrál arcikníže František Josef. V příčině průtahů s jeho příchodem oznámily 28. dubna úřadní „Vídeňské noviny“: „Jelikož hrabě Lev Thun, jejž Jeho Veličenstvo povolalo k vrchní správě českého gubernia, nemohl ihned opustiti Halič, kde ho dosud úřadní jeho poměry poutaly, a jelikož prve, než na své místo do Prahy se odebral, zavítati mu bylo do Vídně, nastala mezera, které za místodržitele pro Čechy ustanovený arcikníže František Josef k tomu použil, aby s dovolením svého nejjasnějšího otce na několik dní přes Tyrolsko do oné končiny lombardsko-benátského království cestoval, která nyní obecnou pozornost k sobě obrací. Nejjasnější princ použil krátkého času toho před nastoupením svého poslání v Čechách k tomu, aby nabyl určité představy o zbrojení a obranných prostředcích, které polní maršálek hrabě Radecký provedl, aby v čele zmužilého rakouského vojska postavil se z ciziny vedraným buřičům a nepřátelům pořádku. Přehlédnuv půdu mezi Minciem a Adiží, jež za dřívějších válek byla jevištěm tak mnohých vážných srážek, nastoupí J. cís. Výsost zpáteční cestu do Vídně.“ Příjezd arciknížete Františka Josefa do Prahy zatím tedy odložen.

Hrabě Rudolf Stadion zdržel se do 9. května v Praze, načež odejel na svůj statek do Domažlic. V poslední den jeho pobytu rozloučila se s ním česká Praha velmi srdečně. Měšťanská beseda, Svornost a studentstvo uspořádaly mu pochodňový průvod, při kteréž příležitosti pěvci za řízení Jelenova přednesli sbor na rozloučenou se Stadionem. Hrabě Stadion děkoval česky, přeje zdaru a svornosti politickému národu českému. Před tím, osvědčením ze dne 6. května, odmítl nadýmání se německého konstitučního spolku, agitačního to sboru frankfurtského, háje oprávněnosti a potřeby Národního výboru, jehož účelem jsou přípravy, aby ústavní zásady kabinetního listu ze dne 8. dubna se staly skutkem, účastenství v hájení pokoje a pořádku a svornost obou národností v království, není prý to tedy sbor zásad

strannických, nýbrž všeobecných, kdežto konstituční spolek záleží ze stranníků německé národnosti. Od nastoupení Thunova vedl spolek ten tím nevraživější boj proti Národnímu výboru.

Nový president gubernia hrabě Lev Thun narozen byl 7. dubna r. 1811 jako třetí syn majorátního pána děčínského hraběte Františka Antonína Thuna. Nejstarší jeho bratr František byl majorátním pánem a syn jeho, často jmenovaný hrabě František Thun mladší, jenž sňatkem s měšťkou Königovou se vyloučil z práva následnictví majorátu, byl činným jak v Národním výboru, tak v městském zastupitelstvu. Druhý bratr Bedřich hrál důležitou, ač málo známou úlohu jako prostředník mezi Vídní a Petrohradem za Ficquelmonta a jako rádce dvora panovníkova. Nejstarší z Bedřichových synů, hrabě František, nastoupil po smrti Lva Thuna majorát děčínský a znám jest jako poslanec, místodržitel v Čechách a posléze předseda ministerstva; v roce 1848 byl teprve rok starý. Z dvou sester Lvových, starší Anna Marie, byla manželkou lékaře dra. Lumba. Hrabě Lev (podobiznu viz na str. 189) byl tehda sedmatřicetiletý muž v plné svěží síle, opravdového vzezření: úsměv nepřelétal vážnou jeho tvář, s jejíž přisnědle perleťovou pletí kontrastoval černý vlas, knír a po stranách vous. Hlas jeho byl hluboký, zvučný, jako z klidného duševního nitra vystupující, oči jeho měly výraz sebevědomé energie, avšak i blahovůle. Byl muž přesvědčení do neoblomnosti, co tvrdil, považoval za pravdu, třebas okolnosti

(Dle soudobé kresby tužkou.)

a skutky opak pravdy nám ukázaly. Hrabě Lev Thun v Čechách vyrůstal a v Praze studoval práva s oběma staršími bratry. Zde roku 1835 nastoupil i úřadní dráhu nejprve soudní a od r. 1842 politickou v Slaném a Králové Hradci a od r. 1845 při spojené dvorské kanceláři ve Vídni.

V osudném r. 1846 byl poprve v Haliči a po druhé r. 1847 jako guberniální rada ve Lvově, kde hr. František Stadion byl guvernérem. Pro úřadnictvo byla Halič školou neblahou, Poláci byli živlem pronásledovaným politicky i národně a opláceli nenávistí těm cizincům, kteří byli tam proti nim vysíláni. I v březnu r. 1848 svoboda, která platila jiným, neplatila Polákům.

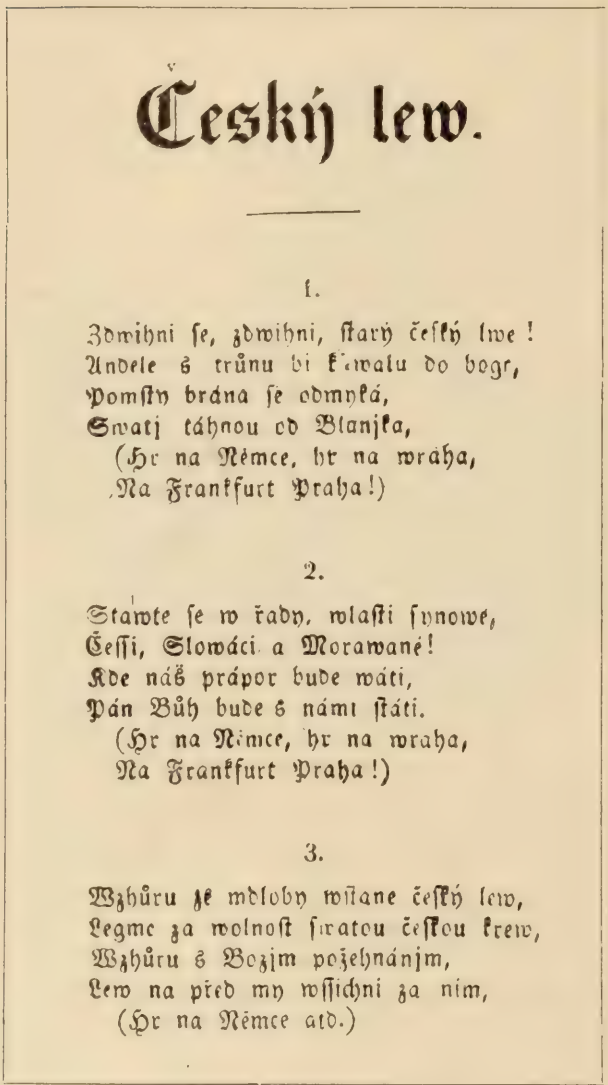
Lev Thun vypraven byl do Stanislavi, Tarnopole a Zločova, aby tam rozpustil národní gardu. V Stanislavi učinil tak vojenskou mocí. V Tarnopoli stihla ho zvěst, že jest jmenován od mocnáře presidentem gubernia v Čechách. Před druhým odjezdem do Haliče slavil sňatek s hr. Karolinou Clam-Martinicovou.

Velké naděje skládány v Čechách v Lva Thuna. Byl znám jako přítel národního probuzení. Jeho německé spisky z r. 1842 „O stavu české literatury a jejím významu“ a o „Postavení Slováků v Uhrách“ svědčí o znalosti věcné i ochotě k vývoji českému, tehda ovšem ještě skromnému. S Jungmannem, Šafaříkem, Preslem, Hankou, Vocelem. drem. Fričem a Tomkem zasedal v musejním sboru pro pěstování jazyka a literatury české, byl členem a podporovatelem nejen Musea. Průmyslové jednoty, učené společnosti, ale i jednot pro povzbuzení umění a pro dobročinnost. Na něho upozorňovali již v dnech březnových dr. Frič, Trojan ve Vídni a j. Jmenování jeho považováno bylo za ústupek národnosti české a uvítáno s potěšením. Přes to však nebyl tím, který byl očekáván, a zeměspráva jeho nevedla a nemohla vésti k výsledkům v prospěchu země i říše žádoucím.

Lev Thun měl rozhled nepoměrně širší a stanovisko povýšenější než na příklad Metternich a státníci předbřeznové doby. Uznával i oprávněnost revoluce. „Každá revoluce očistila život od některé vady“ soudí a vidí v revoluci rostoucí sílu odporu proti překážce životní.*) Názor to, který se před březnem stíhal žalářem a okovy. Přes to však nechápal mocného hnutí duchů v Čechách, jeho směr a cíle. jež

*) Úvahy o nynějších poměrech hledíc zvláště k Čechám. Sepsal hrabě Lev Thun. V Praze 1849. Stran 96.

znamenaly obnovu staré vlasti v pevném svazku s Rakouskem. Při všech sympatiích jeho k české národnosti, jeho názory o národnosti byly jiné než naše a než opravdu v životě veřejném jest. Národnost považoval za něco soukromého, za půdu, která s politikou nemá co činit. „Proto za nejnebezpečnější škůdce věci národní považujeme ty, kdo z ní udělati chtějí věc politické strany.“ *) A přec myšlénka národnosti vystupovala tehda v plné síle, bořila a tvořila trůny. Národnost ta byla a jest větší mocí než rozdíly politické. Klid, pozvolnost zdála se mu důležitější. Nebyl ani federalistou, jak také ukázal skutkem za doby reakce. Státoprávní přesvědčení vystupuje u něho teprve v letech šedesátých. Což však horšího pro dobu jeho zeměsprávy, nesdílel ani hluboký odpor český proti Frankfurtu. „Aby záležitosti politické, jež se společně dotýkají zemí spolku německého, řešeny byly správou mocnější a jednotnější, bylo zajisté potřebou skutečnou.“ Vytýká však Němcům, že z toho učinili otázku národní!*) Jako by celá podstata hnutí toho byla bývala jiná než národní! Německému sjezdu v Teplicích 5. září 1848 si stěžuje, že „místo politických stran, v konstitučním životě nevyhnutelných, shledal toliko strany národní.“ Ani tomu však nebylo tak: v Čechách panovala shoda mezi Čechy a Němci, jež měla svůj výraz v Národním výboru: Němci uznávali, že české národnosti musí býti

Český lew.

1.

Zdwihni se, zdwihni, starý český lwe!
Andele s trůnu bi k[illegible]walu do bogr,
Pomsty brána se odmyká,
Swatj táhnou od Blanjka,
(Hr na Němce, hr na wráha,
Na Frankfurt Praha!)

2.

Stawte se w řady, wlasti synowe,
Čessi, Slowáci a Morawané!
Kde náš prápor bude wáti,
Pán Bůh bude s námi státi.
(Hr na Němce, hr na wraha,
Na Frankfurt Praha!)

3.

Wzhůru ze mdloby wstane český lew,
Legme za wolnost sratou českou krew,
Wzhůru s Bozjm požehnánjm,
Lew na před my wssichni za nim,
(Hr na Němce atd.)

Píseň protifrankfurtská z května 1848.
(Reprodukce dle fotografie.)

*) Tamtéž.

Arcikníže František Josef,

pro království české ustanovený místodržitel, od 2. prosince 1848 panovník rakouský.

(Dle soudobé litografie.)

dáno vše to, čeho se jí nedostává do rovného práva s německou: nesvár byl vnášen uměle Frankfurtskou agitací, kterou posléze protivy národní ostře vystupovaly. Avšak právě volby do Frankfurtu nebyly nijak proti mysli Lvu Thunovi. „Spojení s Německem... nikdy se opírati nebudu, neměl jsem tedy žádné příčiny, abych přiměřenému zastoupení Rakouska u Frankfurtského parlamentu, pokud se ze svobodné vůle k volení oprávněných státi mohlo, kladl v cestu překážky.“ *) Tak dokládá Němcům v Teplicích a tvrdí, že také v Praze se jen snažil, aby uchránil voličské právo do Frankfurtu. Stěžuje si na podrážděné veřejné mínění a možnost krvavého sražení náruživých stran, a zapomíná při tom, že sám to byl, který podněcoval Frankfurtem tuto podrážděnost a náruživost. Podle toho byl mu i Národní výbor zlem a vše, co vedlo k politické platnosti národa českého. Takž nastoupení Lva Thuna místo želané shody přineslo nám neutuchující jitření, místo součinnosti stálé potyčky a úkor za úkorem.

Co se *voleb a obeslání Frankfurtského parlamentu* týče, byla mezi Čechy úplná jednomyslnost, kterou sdíleli s nimi i mnozí čeští Němci; znamenalyť síť, kterou zaloveny býti měly Čechy pro velké Německo. Česká mysl vzkypovala hněvem při myšlénce, že by k volbám těm mělo dojíti. Krev vstoupala do hlavy a pěstě se zatínaly českému člověku, že by cizáctví mělo k takové platnosti přijít ve vlasti naší. Nebyla to krajnost, tím méně náruživost, ale zdravý smysl český. „Nám Čechům naznačil osud čestné, ale nebezpečné místo první bašty slovanské na západě,“ čteme v Havlíčkových „Národních Novinách“ již 28. dubna v stati „Naše politika“. „Hájili jsme hory, své tvrze, po tolika věků se ctí, budeme je hájiti posud... Padneme-li my Čechové — veta bude po slávě svobodných západních Slovanů, veta bude po Rakousku.“ Úsudek ten sdílela česká veřejnost vůbec, jediná vláda vídeňská a hrabě Lev Thun činili výjimku. Provolání i písně proti Frankfurtu a Frankfurťákům množily se co den. Zvláštní pozornosti došlo Prokopa Chocholouškovo „Vigilate! Vigilate!“ (Viz str. 356.) a protifrankfurtská píseň „Český lev“ (Viz str. 368.), jež se ozývala po ulicích i v hostincích.

Hrabě Lev Thun ujal se předsednictví v Národním výboru 4. května. Hned v první té schůzi přišla záležitost Frankfurtu na denní pořádek. Předstoupil hrabě Wurmbrand a podával zprávu o jednání

*) Pražské noviny 10. září 1848.

deputace vyslané 22. dubna do Vídně k ministerstvu, aby volby do Frankfurtu zůstavilo k rozhodnutí sněmu Českému. Deputace nemohla prosaditi požadavek ten, ač od Rudolfa Stadiona vydatně byl podporován. V písemné odpovědi ze dne 29. dubna dokládal Pillersdorf: že od vypsání voleb neupustí, že však prosebníky ujišťuje, že tím nikterak nebude prejudikováno státoprávním poměrům Čech ani jiné části říše, že úřadové zdrží se všeho vlivu a dbáti budou jen toho, aby nikdo nebyl k volení nucen, ale také nikdo zdržován. Deputovaní podali hned 1. května Pillersdorfovi do rukou *protest Národního výboru,* v němž dovozovali, že vypsání voleb Frankfurtských znamená v Čechách *a*) porušení zemského míru, *b*) komunistické rejdy a republikánské vlivy, *c*) snahy odstředivé, *d*) popření poslanců, kteří by proti vůli národa se odvážili jíti do Frankfurtu, od příštího sněmu, *e*) průtahy se spolkem mezi císařstvím Rakouským a Německem na obranu a vzdor.

Dr. Rieger: „Odpověď deputace nikterak nám nepostačuje. Nejedná se nám o věc lhostejnou, nýbrž jedná se při ní o náš život. Frankfurtští Němci chtějí Rakouskému mocnářství učiniti konec. Máme před sebou návrhy německého zřízení, které kdyby od Rakouska bylo přijato, nezbýval by mu ani stín svrchovanosti. Rakouská však vláda, kdyby i chtěla, nemá práva k takové věci přistoupiti beze svolení svých národů. Naše koruna Česká musí býti zachována v úplné svrchovanosti, nikdo nemá práva se jí dotknouti, pokud celý národ s konstitučním králem naším úmyslu svého a svolení svého u věci té nevysloví: ale národ náš nebude zajisté chtíti z ní ničeho upouštěti. Náš král český složil při svém korunování národu svému přísahu na zachování všech práv a svobod tohoto království; dotknouti se těchto práv bylo by tolik, co zrušiti královskou přísahu.“ Rieger, jehož slova provázena byla hlučným souhlasem, odporučoval návrh deváté sekce, aby ministerstvo dalo jasné prohlášení, že jest odhodláno celistvost a samostatnost Rakouského mocnářství všemi silami brániti a nedopouštěti, aby svrchovanost vlasti České v nejmenším měla býti obmezena. — *Uffo Horn*: „Jakožto rodilý Němec chci návrh sekce doplniti. Vláda se v té věci nepevně, ano nedůstojně zachovala, zůstavujíc svobodné vůli jednotlivců, aby šli nebo nešli do Frankfurtu, a prohlašujíc, že se tím nebude vázati, co se ve Frankfurtě uzavře. Lituji Němců, kteří tam jdou. Co jsou ti, kteří je volí, a co jsou ti, kteří tam jdou?“ Svobodomyslný tento Čechoněmec navrhoval, aby vláda odvolala naří-

zení o volbách do Frankfurtu. — *Hrabě František Thun* hájil návrh sekce. — *Palacký* hájil samostatnosti České koruny, kteráž nikdy administrativně nebyla k Německu počítána. Byl rakouský kraj Německé říše, ale Čechy k němu nepatřily, nemajíce s vnitřními záležitostmi Německa nikdy co činit. Mezi korunovací českou a ostatními zeměmi rakouskými je v poměru k německému spolku rozdíl veliký. — *Dr. Brauner:* „Když byly volby do Frankfurtu poprve nařízeny, nejvyšší purkrabí hr. Stadion z vlastenecké horlivosti neprohlásil tohoto rozkazu a uznal za dobré Národní výbor o tom zpraviti. Všichni byli toho přesvědčení, že ministerstvo nemá práva takovou věc nařizovati. Uznalo snad svou chybu, předešlé nařízení se neopětovalo, avšak místo toho rozepsalo volby v oné neurčité formě, aby volil, kdo chce, a nevolil, kdo nechce. Lépe aby bylo vzato vypsání voleb zpět.“ — *Borosch:* „Čas je tak převratný, že nelze na osm dní napřed nic určitého předpovídati. — Mocnářství je Frankfurtem zavedeno v krutou tíseň. Volení v Čechách již místy započalo. Co mne se týče, nechtěl bych tam za žádnou cenu: co tam? Abych tam seděl jako figura docela zbytečná nebo směšná? Před národem uveden v podezření, od vlády zapřen, jestli usnesení nebude po její chuti, a až se vrátím, vyhlášen snad doma za zrádce země? Ministerstvo nechtějíc se vysloviti ani proti těm, kteří tam chtějí, ani proti oněm, kteří tam nechtějí, volilo zlatou střední cestu. Čekejme tedy na další běh věcí.“ — Dr. *Rieger:*

František Doucha,
kněz, spisovatel a tichý pracovník pro shodu slovanskou r. 1848.
(Dle soudobé litografie.)

„Jednota Německa ve smyslu frankfurtského parlamentu jest nemožná bez zadání svrchovanosti súčastněných států. Není tedy možné, aby Rakousko k této jednotě přistoupilo. Proč to tedy vláda hned nevyřkne? My Slované chceme celistvost a samostatnost Rakouska, ale poslanci, kteří jdou do Frankfurtu, o tuto celistvost a samostatnost patrně nestojí. Jeden z poslů frankfurtských, Solnohraďan Schilling nedělal z toho tajemství a prohlašuje, že Němci v státu převahou slovanském zůstati nemohou.“ — *Borosch:* „Z řeči jednotlivcovy nelze uzavírat na smýšlení celku.“ — Dr. *Rieger:* „Není to řeč pouze jednotlivcova. Když projednávána otázka, má-li býti Německo spolkovým státem nebo spolkem států, prohlásil se vídeňský právnicko-politický čtenářský spolek 123 hlasy proti 73 pro spolkový stát. A čtenářský ten spolek působí též na vládu, která jeho terrorismu podléhá. Tak i mluvili v Praze nejen Schilling, ale i Wächter a Kuranda.“ — *Trojan* poukazoval, že i Morava odmítá volbu do Frankfurtu. Chce-li Vídeň patřiti pod Frankfurt, my nikoliv. Na korunu Českou nesmějí býti házena cizozemská osidla. Máme v Čechách jiné starosti a to přednější: urovnání domácí správy, přípravy po sněm, osnovu české konstituce, veřejnost jest rozechvěna, že se s tím nepokračuje, že se nejde z místa. Místo toho dráždí se náš lid Frankfurtem, kde jsme neměli a nemáme čeho pohledávati.“ — Při hlasování přijat návrh deváté sekce od Riegra jako zpravodaje uvedený téměř jednomyslně.

Četné deputace, dostavující se denně k Národnímu výboru, byly nejlepším dokladem obliby a důvěry, které se těšil. Vzdor tomu a vzdor naléhavým prácem ústavním vždy znovu dorážela na výbor záležitost frankfurtská. Již 6. května rokováno opět, aby uveřejněn byl protokol o jednání s posly frankfurtskými, který obsahuje řeči a vývody jejich a celou věc objasňuje. President gubernia hr. *Lev Thun* odporoval z důvodu, že cizí poslové nemohou si své řeči pročísti a opraviti. — Dr. *Rieger:* „Smysl je zcela věrný a svědomitě zapsaný. Dvacet členů bylo přítomno jednání tomu, ať povstane, kdo nalézá v protokolu něco nepravdivého. — Návrh na uveřejnění přijat velkou většinou.

Aby bylo jasno, kam míří frankfurtské hnutí, uveřejněny z usnesení Národního výboru *„Základy Německé říše“*, od výboru přijaté. Německo mělo dle nich tvořiti samostatnou svrchovanou říši s dědičným německým císařem v čele, kterýž by sídlil ve Frankfurtě a se sně-

movnami vyšší a nižší. Sjednocené říši Německé měly náležeti: a) zahraničné věci, právo smlouvy uzavírati a vrchní dohlídka nad smlouvami od jednotlivých států uzavřenými; b) právo vypovídati vojnu a uzavírati mír; c) vojenství; d) zřizování a spravování pevností; e) zákonodárství v oboru práva obecního a soukromého; f) právo soudní v jistém oboru; g) cla, pošty a ukládání daní sjednoceným státům; h) celní jednota. — K těmto sjednoceným státům měly tedy náležeti i země koruny České.

Veřejnost byla stále velice rozechvěna. V Praze pociťoval se otravný dech reakce. Dne 10. května roznesla se pověst, že jsou od gubernia frankfurtské volby vypsány. Hned dopoledne shromáždily se velké zástupy na Staroměstském náměstí. Plakáty na rozích, bez podpisu však, svolávána byla i národní garda před radnici. Zastupitelstvo odbývalo o 9. hod. ranní schůzi. Hlučný šum a volání zaznívaly do zasedací síně, shromáždění, jichž stále přibývalo, chovali se hrozivě. Tu došla zvěsť, že faktor knihtiskárny Vetterlovy *František Groll* byl zatčen a uvězněn pro vydaný tiskopis, kterého prý sám ani nečetl. Posléze vstoupilo asi 40 gardistů, měšťanů a studentů do radnice a bylo přijato od starosty ve vedlejší síni. Dvou věcí se domáhali: předně aby odvolány byly volby do Frankfurtu a za druhé aby Groll byl propuštěn ze žaláře a vyšetřován na svobodě. Starosta Dr. *Štrobach* vykládal deputaci, že volbám do Frankfurtu samo zastupitelstvo staví se na odpor. Co se týče Grolla, že nelze učiniti než to, že zastupitelstvo vyšle posly k apelačnímu soudu, aby byl propuštěn. Deputace byla spokojena. Jenom stranu Frankfurtu panovala nedůvěra.

Dr. Štrobach povolal pak za souhlasu zastupitelstva Dr. Rozkošného, Petra Fastra a Františka Vanku do deputace, která ihned, avšak bez všelikého průvodu odebrala se nejprve k Lvu Thunovi a s ním společně k vrchnímu soudu. Dr. Rozkošný mluvil o národní gardě, studentstvu a měšťanstvu i doktorech, kteří všicci žádají prý za propuštění Grollovo. Podobně Faster a Vanka. Celá posádka nestačila prý by na utišení bouře, která by mohla nastati. Apelační soud vyhověl požadavku tomu a Groll, jenž byl uvězněn v Novoměstské radnici, byl propuštěn. Obecenstvo shromážděné uvítalo ho u vítězoslavě a táhlo ho v kočáře k domovu.

Podrážděnost zástupů na Staroměstském náměstí byla taková, že nedaly se utišiti ani slovy starosty Štrobacha, jenž k nim byl sestoupil.

Následkem toho *první volený starosta pražský Dr. Antonín Štrobach vzdal se* ihned svého úřadu.

„Události dnešního dne vydaly zjevné o tom důkazy," praví v osvědčení svém, „že se mně nedostává již osobního působení, abych dobrotou zachoval obecný klid a řád. Poněvadž ale užívání násilných prostředků mé povaze se příčí, protož vidím sebe nucen, svůj úřad složiti." Ani nejnaléhavějšími prosbami nedal se pohnouti, aby resignaci odvolal. Jenom tolik učinil, že setrval do 18. května, na který den vypsána volba starosty. Byla-li mu jedinou pohnutkou záležitost Grollova či jednalo se mu také o Frankfurt, kam volby z příkazu gubernia měl vypsati? Jisto jest, že odstoupením starosty nastal průtah ve vypsání voleb. Praha však a Čechy vládní štvanice tím ušetřeny nebyly.

Všeobecná rozhorlenost stranu zatčení Grollova ustoupila jistému zaražení, když, jmenovitě přičiněním s vyšších míst, se seznalo, co toho bylo příčinou. Dne 9. května objevilo se na osmerce velkého mediánového formátu provolání „An mein Böhmen" a dne 10. května podobné české, švabachem tištěné „Cesským bratrům. — Swobodné myssléնky gedného z Wás o takto nazwaném konstitucionelnym zákonu základnym." Podepsán byl Štěpán Donovský. Byl to mladý čalounický tovaryš, žijící dosud v slušném postavení, kterýž navrátiv se z divokého víru z ciziny uchopil se také slova. Obsah provolání jest republikánský, jemuž podobných ve Vídni a ještě více v Německu nalézáme dosti mnoho. Jest však psáno tak žvatlavě naivně a potřeštěně, že každá věta jest dokladem nesoudnosti pisatelovy, jenž chtěje něčeho pronésti, nevěděl co. Tak na příklad: Milý Čechu! aby se ti dobře wedlo na zemi, bude též mé přánj, až uzřjš můg hrob, hrob mých otců" atd. Tiskárna byla označena slovy: „Tisk R. Vetterla wedenjm Fr. Grolla." Že tiskárna otiskla dětinnou tuto slohovou nesrovnalost, nesvědčí o zvláštní prozřetelnosti. Účinku však na mysle obyvatelstva příchodu arciknížete Františka Josefa i samého panovníka s toužebností očekávajícího, provolání to nemělo ani v míře nejmenší, také nečinilo jiného dojmu, leda komičnosti.

Avšak o sobě nepatrná ta záležitost měla svůj nemalý zásadní význam. Běželo tu o povážlivou *otázku svobody tisku.* Censura byla zrušena, svoboda tisku prohlášena, tiskový zákon však nebyl dosud vydán. Měl snad platiti řád starý? V tom případě by o svobodě

DVACÁTÝ ŠE

BARIKÁDA SLOVA

Dle starého vyobrazení.

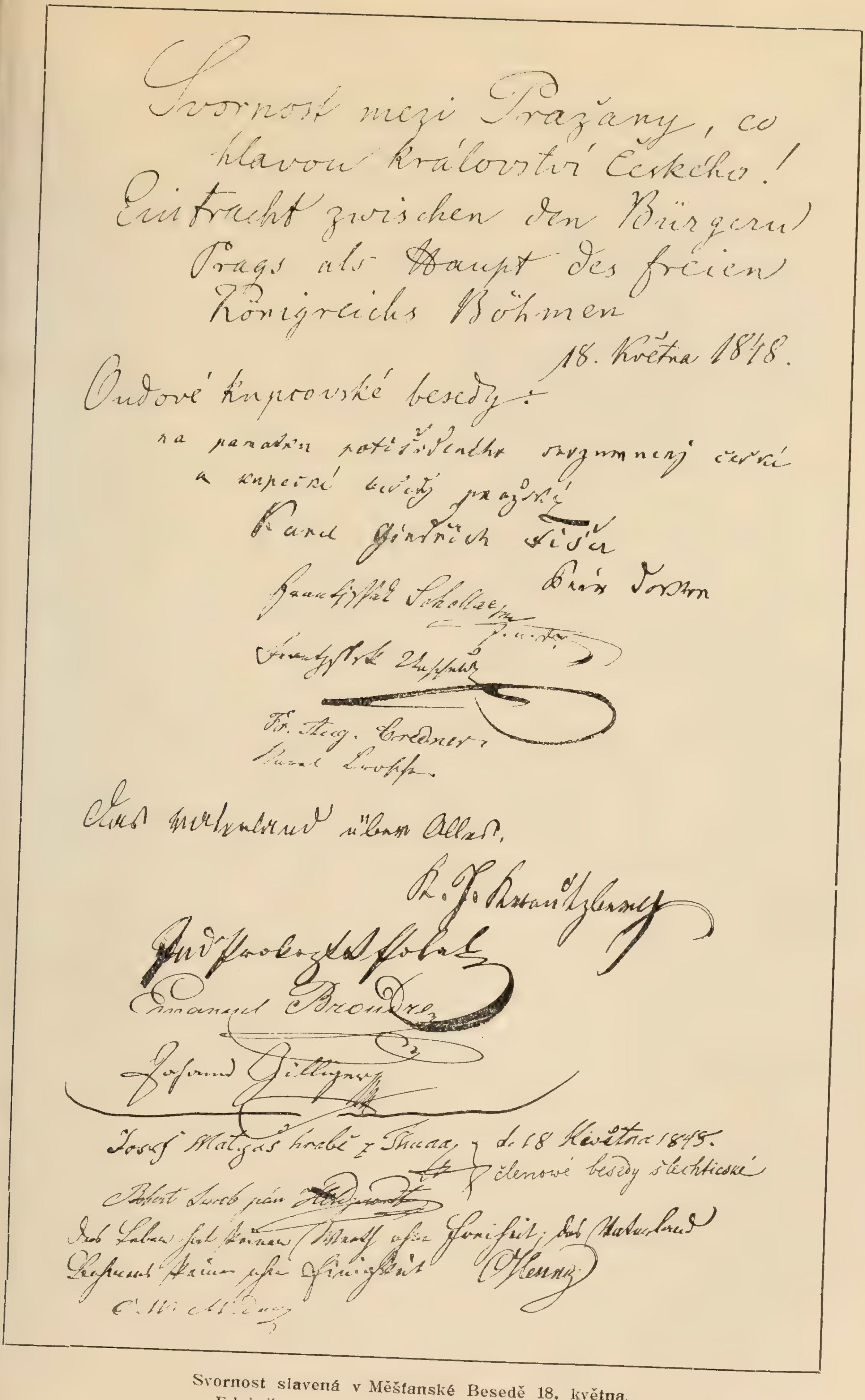

…N VE VÍDNI:
…CKÉHO BRATRSTVÍ.

(Viz str. 363.)

tisku nebylo mohlo býti řeči a za Grollem byl se mohl dostati do Novoměstské radnice každý, kdo nepsal, jak se guberniu líbilo. Národní výbor byl toho pevného přesvědčení, že zákona o tisku není a že se takový zákon musí stvořit. Básně, letáky, projevy mohl si každý dávat tisknout, jak mu bylo libo a také se jich dosti objevovalo; byly to až na vážné výjimky jepice s životem od rána do večera nebo ještě kratším. Bylo mezi nimi i leccos, co se příčilo zdravému smyslu. Tak ve schůzi Národního výboru 8. května hrabě Wurmbrand obrátil pozornost k spisku „Das Weinen und Wehklagen der böhmischen Krone," který potom i česky vyšel pod jménem „Pláč koruny České". Vojsko v Italii a Němcích bylo v něm pobádáno, aby se domů vrátilo a kdo by mu překážel, toho aby skolilo. Jedinou rozumnou věcí, aby se spisky takové mohly zamezit, byl tiskový zákon. Pověděli jsme již, že spisovatelé pražští se věci té ujali. Osnovu od nich podanou přijala desátá sekce Národního výboru za základ pro svou práci. Hr. Wurmbrand nyní navrhoval: buď aby Národní výbor desáté sekci další práci nařídil, nebo aby ustanovil zvláštní sekci, která by do 48 hodin žádanou osnovu podala. Po návrhu Riegrově a Tomkově svěřena celá ta práce desáté sekci. Dne 10. května byl již tiskový zákon hotov. Na vratech však do zemského domu bylo návěští hr. Lva Thuna, že se pro bouřlivé události (t. j. před Staroměstskou radnicí) schůze neodbývá. Zatím byl Groll zatčen na základě starého zákona a starých krutých řádů. V následující schůzi byl zákon projednán a vyřízen. Naléháno, aby zákon byl prohlášen i na odpovědnost výboru. Posléze učinil Trojan návrh: President gubernia hr. Lev Thun budiž požádán, aby bez prodlení o prozatímnou platnost tohoto zákona zakročil. Dr. Kliebert: A což ostane-li ve Vídni vězet čtyři neděle a déle, jako máme příklad s naším volebním zákonem? Ať tedy aby vyvarovalo se všemu neštěstí, aspoň prozatímně se vyhlásí. President gubernia krčil rameny a prohlašoval, že k tomu nemá žádné moci. Přijal zákon a položil jej ad acta.

Zda nevypadá to, jako by tu vláda a zástupcové národa byli si vyměnili úlohy? Tlumočníci vůle národní chtěli zákon na ochranu proti zneužívání svobody tisku, a tlumočník vládní moci byl proti tomu. Zda-li z důvodů centralistických nebo reakcionářských, aby železa a trestnická halena mužům péra ostaly zachovány, nechceme rozhodovati. Veřejnost jednala méně nezákonně, když se opřela prvnímu po-

Svornost mezi Pražany, co hlavou království Českého!
Eintracht zwischen den Bürgern Prags als Haupt des freien Königreichs Böhmen
18. Května 1848.
Oudové kupecké besedy:
na památku potěšitelného srozumnění české a kupecké besedy pražské
Karel Jindřich Fišer
Petr Forster
Fr. Aug. Credner
Das Vaterland über Alles.
Josef Matyáš hrabě z Thunu, d. 18 Května 1848.
členové besedy šlechtické

Svornost slavená v Měšťanské Besedě 18. května.
Faksimile z Pamětní knihy Pražské Měšťanské Besedy.

kusu reakce, než vláda, která k němu dala podnět. Nejen to však, v počínání gubernia jevila se i nemalá nevážnost k Národnímu výboru, když president jeho nechal jej pracovati pro archiv.

Odporně hnusné jest však ono politické farizejství a podlézavé biřičství, jimiž jistá část společnosti se snažila zachovati vrchnosti a zničiti tři posly zastupitelstva, dr. Rozkošného, Fastra a Vanku, kteří vymohli propuštění Grollovo. Zbytek věkovité poroby a rabského života nedal se ovšem z myslí našich jen několika paprsky svobody odstraniti.

Poslové ti nebyli sice formálně oprávněni mluviti jménem gard, studentstva, doktorů, avšak v zástupech před radnicí i v deputaci do radnice vstoupivší byli gardisté, studenti, inteligence, měšťanstvo; apelační soud vydal dodatečně protokol, který o jednání s deputací sepsal, ač bez účastenství a podpisů tří poslů, a z kterého vysvítá, jakoby byli zneužili jména těch sborů. Byla to léčka na jich lapení.

Právnická kohorta protestovala proti nim, Klaudy se rozhorloval, lékařská fakulta se ohradila, výborové národní gardy ujali se celé věci a naléhali na odvolání. Starosta a obecní starší podali autentické vylíčení událostí. Poslové poukazovali, že uveřejněný protokol je nesprávný. Tím dán podnět agitaci, že Faster a oba druzí viní apelaci z podvodu. Velký výbor měšťanský odsoudil jejich chování. Rozkošný dal odvolání. Faster a Vanka osvědčení. — Dne 16. května jednalo se v zastupitelstvu o tom, aby Faster a Vanka byli vyloučeni z jeho středu. Dr. Pinkas však s důrazem a úspěchem postavil se na jejich obranu a zmařil nástrahy oběma čestným mužům činěné. Tak soudil i Štrobach. Zvěsti o bouřlivých událostech vídeňských učinily pak episodě té přítrž.

K vůli sporu Frankfurtskému odstoupil z veřejnosti i Uffo Horn. Učinil tak přípisem ze dne 5. května předsedovi Nár. výboru hr. Lvu Thunovi: „Odcházím s těžkým srdcem, ale nezbývá mi jiné cesty. — Nebe se zastírá, jasné hvězdy svobody blednou, za to vystupuje hrozivá vlasatice, věštící nesvornost a neštěstí,“ dokládá tu nadšený přítel Čechů a české koruny, ač Němec rodem.

Dne 11. května odehrál se *bouřlivý výstup v Národním výboru k vůli Frankfurtu.* Právem poukazoval dr. *Brauner* na nebezpečí, které hrozí Čechům z toho, aby volil, kdo chce, a nevolil, kdo nechce. To právo má každý při volbě jakékoliv, ale když i tři voliči se najdou, dostačí to, aby volba taková byla prohlášena za platnou. Ministerstvo

již také volby i v Čechách nařídilo. Mnohem více než Národní výbor v té příčině činí agitační spolek konstituční, a jest nejvýš na čase, aby vydáno bylo k lidu provolání. Dr. *Rieger* předčítal pak některé kusy ze zprávy o jednání 50 členného výboru Frankfurtského. Vytknul zejména místo, kde stojí, že za platné uznají i volby malého počtu voličů, a místo, kde *Schilling* hlásá, aby se užilo proti Čechům ostří meče, tím aby na nich vynuceno bylo připojení. „Proti takovým důvodům bude nám naposledy také potřeba odpovídati cepem," doložil povýšeným hlasem. — Shromáždění propukli v projevy souhlasu a s galerie ozval se hřímavý potlesk a volání: „Výborně! Sláva!" Předsedající hr. Lev Thun, jenž těžce to nesl, uzavřel pak shromáždění. Dne 12. května bylo od Braunera znovu navrženo provolání stranu Frankfurtu a také přijato. Jediný Borosch nesouhlasil a opustil výbor.

František Deák,
uherský státník.

Jest to celý spis, sestávající z *Prohlášení* ze dne 12. května jménem Národního výboru od hr. Lva Thuna podepsaného, v němž se shrnují protesty výboru proti volbám, avšak uzavírá se tím, že výbor, vyloživ své důvody proti volení, „ponechává zdravému smyslu a vlasteneckému smýšlení každého občana, ať se chová při tom volení dle svého svědomí a vědomí, jak sám nejlépe uzná." Dále jako čtyři přílohy připojeno *Promemoria* panovníku, *protokol* o jednání s frankfurtskými posly, *protest* od deputace výboru ve Vídni vládě podaný a *základy německého zřízení* říšského, vesměs od nás již uvedené.

Bezprostředně po tomto následovalo jadrnější *Osvědčení* z péra dra. Riegra, které Měšťanská beseda vydala a obcím rozeslala, které jako výraz svého smýšlení je podpisovaly a Národnímu výboru zasýlaly. Poukazuje se v něm s politováním na marné úsilí Národního výboru, aby volby Frankfurtské byly zrušeny, na finanční stránku, že nechceme platit daně na německou říši a frankfurtského císaře, a protestuje se proti všelikému připojování, kteréž v nejmenším bylo by na

újmu svrchovanosti české koruny a státní samostatnosti Rakouska. Na všech stranách stával se Frankfurt bodem úrazu. Tak i při *jednání s Palackým o vstoupení do ministerstva.*

President gubernia oznámil dne 8. května Palackému, že ho vláda telegraficky povolává do Vídně. Dne 9. ledna o polednách byl již Palacký ve Vídni. Prozatímný předseda ministerstva hr. Pillersdorff podal mu ihned nejv. reskript, kterým byl jmenován ministrem vyučování. Palacký se zdráhal přijati úřad ten. Pillersdorff vyvracel pochybnosti *Palackého* a dokládal, že šlo hlavně o to, aby byl do ministerstva povolán muž z národa českého, který by v sobě spojoval důvěru panovníka i národa, aby takto osvědčila vláda, že uznává důležitost Čechů a Slovanů vůbec. Posléze vyžádal si Palacký lhůtu na rozmyšlenou do zítřka. — Přátelé, s nimiž Palacký mluvil, naléhali na něho, aby ministerstvo přijal, ač se také netajili někteří tím, že musí býti připraven na kočičiny. Neobával se ničeho, byl hotov sloužiti vládě, kde by jeho pomoci potřebovala, byť i život nasaditi měl, — nikdy ale nechtěl se odhodlati, aby zapřel to, co za pravé pokládal. Z té příčiny podal ministerstvu promemoria.

Když Palacký dne 12. května opět vstoupil do shromáždění Národního výboru, byl uvítán bouřným voláním. Palacký podával zde zprávu ve smyslu označeném a četl promemoria. „Nebažím po jiné cti, leč po té, abych byl mužem poctivým," počíná Palacký a dovozuje: „Já jsem rozhodně liberální, t. j. naléhám na to, aby u veškerém životě národním byla svoboda nejvyšším zákonem, pravidlem; chci však svobodu tuto v té míře, aby silnou vládu nevylučovala, nýbrž spíše pevně založiti a utužiti pomáhala . . . Tlačím na zrušení všech zbytků feudalismu; mají-li býti pravá práva ubezpečena a chráněna, nesmějí se uvádět nadprávími v pochybenství, nebo tato jsou výminky od práva, tedy patrná bezpráví." Palacký prohlašoval se pro samosprávu, na kolik se může snášeti s bezpečným trváním mohutné dědičné monarchie. Dále praví: „Mám za to, že musíme vedle jednaké říšské ústavy připustit a volně nechat se rozvíjet více od sebe se znatně lišících ústav provinciálních." Obecné ustavení říše bylo mu dílem zvláštního druhu. Ministerstvo souhlasilo, až o poslední odstavec se náhledy rozcházely. Důvěru k sobě považoval za věc choulostivou. Povolání jeho mohlo prý by nyní bráno býti za osvědčení vlády pro slavism. „To se mi zdá při posavadním ovšem nejasném poměru monarchie k otázkám nyní

ve Frankfurtu přetřásaným zcela nevhodné, ač jestli se zároveň neodhodláte rozhodnouti tyto otázky určitým a všechnu nejistotu na vždy zapuzujícím osvědčením a ustanoviti se na chování tomuto osvědčení přiměřeném." „Buď změní vláda své stanovisko k Frankfurtu, anebo musím za tou příčinou a jedině za tou příčinou položiti určitou žádost, aby se zase upustilo od mého povolání do ministerstva." Vláda tomuto požadavku vyhověti nechtěla a Palacký zamítl ministerstvo.

Palacký byl ostatně pln dobré naděje. „Vítězství naše není více pochybné," pravil, „ač jestli je sami pochybným neučiníme. Naše vítězství je mravné, jestli je svou vinou nepustíme, neujde nám. Přikročíme-li k násilí, pak nejsme lepší nad své protivníky." Vyzýval k pokojnosti, ale končil: „Nemyslím, abychom ruce složili do klínu. Chceš-li mír, stroj se k válce. Musíme býti hotovi, abychom, kdyby toho třeba bylo, násilí zahnali násilím. To však se může stát zcela pokojně."

Hvězda Palackého jasně zazářila na blankytu českém. Oblíben a vážen dosud, stal se tím oblíbenějším a váženějším, že prospěch národa dovedl postaviti výše než lesk osobní. Radosti velké byly by ho jako ministra ovšem nečekaly.

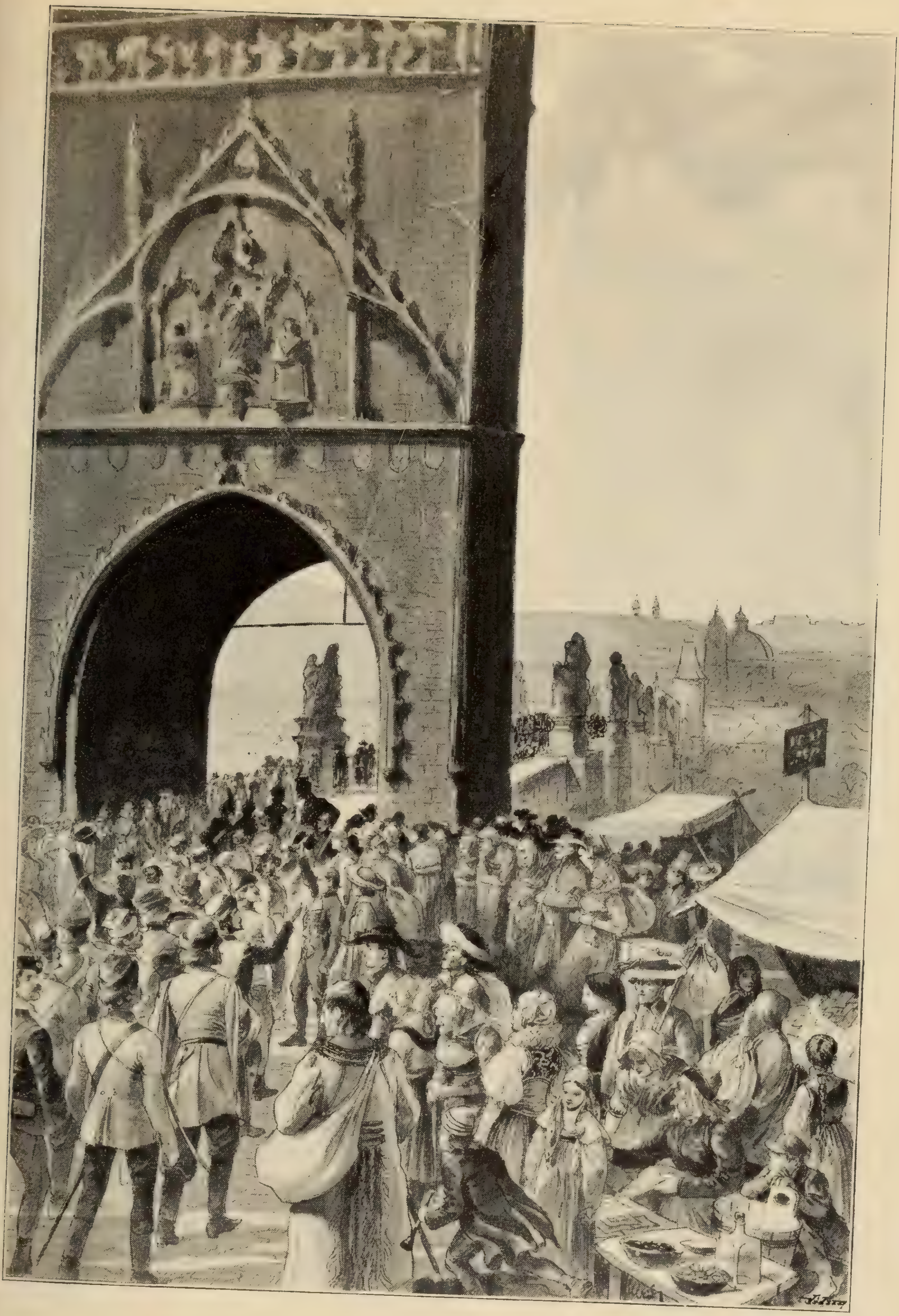
Palacký přinesl však i nadějnější zprávy z Vídně: k jeho zakročení slíbil ministr Pillersdorff, že schválený volební řád pro český sněm dojde nejdéle do pondělí 15. května. Vlna důvěry zdvihla se opět ve veřejném mínění nad čeřeji nespokojenosti a oposice. Ostatně nižádným skutkem vláda vídeňská důvěry se strany české si nezasloužila. Naopak v přípise dolnorakouskému maršálkovi ze dne 23. dubna, jenž potom čten byl v stavovských výborech i jiných zemí, ujistila že „neleželo v úmyslu vlády, aby nejv. rozhodnutím od 8. dubna dán byl českému zemskému sněmu širší obor, nežli vlastních zemských záležitostí" a že zřízení nejvyšších odpovědných úřadů v Čechách nikterak nemá obmeziti odpovědnost ministerskou.

Nešťastnou ukázala se ruka presidenta gubernia, když 11. května vydal výnos, aby konány byly 20. května *volby do Frankfurtského parlamentu* a jakoby na tom nebylo dosti ke krajnímu pobouření myslí, ještě i také druhý *výnos o zrušení Svatováclavského sboru Svornosti.* Výnosy ty přišly teprve v následujících dnech ve známost. „Národní Noviny" a jiné listy české jsou nyní přeplněny zprávami o Frankfurtu a prudká agitace lomcovala jako horečka i venkovem. Měšťané a obyvatelé Plzeňští vydali prohlášení, v němž se ohrazují proti cizím štvá-

čům, kteří Plzeň vlasti odciziti a k německému spolku přilákati chtějí. Vůdcové hnutí frankfurtského byli dr. Jahnl, dr. Zloch, justiciár Schuster a j. Podobné hlasy ozývaly se z Nymburka, Kolína a jiných míst a měst bez počtu. V novinách kolovaly též zprávy, jak Němci sbírají dobrovolníky na Čechy a hr. Lev Thun vyvracel ve vyhláškách 11. a 19. května, že by se v Sasku nebo Bavorsku dobrovolníci sbírali.

Prozatímný zákon o národních gardách 11. května od hr. Thuna vydaný stanovil, aby veškera garda dle okresů byla rozdělena na základě konskripce, aby žádné zvláštní sbory nebyly dopuštěny, vyjma studentské. Na základě tom nařídil dále zrušení Svornosti a Konkordie. I tento sbor měl však jako studentská legie dostat milost, jen Svornost, která byla trnem v oku šosákům a frankfurtskému konstitučnímu spolku, měla vzíti za své.

V první chvíli národního vzrušení, kdy každý muž s hrdostí chápal se pušky a šavle, důvěřivý národ nepřihlížel, kdo bude vůdcem. Od důstojníků zvolen byl za plukovníka neoblíbený Ondřej Haase, muž, který propadl do Národního výboru a který náležel k oněm, jižto každé vládě ochotně slouží, nejraději té, která je nejšpatnější, poněvadž se při ní prázdné hlavy nejvýše mohou vypínati. Kdo měl potěšení žíti ještě déle než v r. 1848, poznal, že tento Haase vynikl zvláště jako zpátečník a že vláda Haasovců v Praze vzbudila nejhlubší odpor Čechů i slušných Němců, kteří r. 1861 spojenými silami ji svrhli. Tento Haase byl však zárukou vládním kruhům pražským r. 1848, že národní garda jest v dobrých rukou. Za to již koncem dubna jevil se mocný odpor proti Haasovi, jehož německé komando a hra na vojnu, kde se s lidem setkal, činila ho nenáviděným. Za to Svornost, jež obrala si český jazyk a český kroj za svůj, těšila se vždy větší oblibě, čímž však nebudiž řečeno, že jednotlivé setniny gardy byly snad postrádaly národního vědomí. Když 8. a 9. května opět otevřen obchod v židovském tarmarku od počátku května zavřený, měla velkou zásluhu o utišení města právě Svornost. „Ukázalo se,“ čteme v „Nár. Nov.“, „že rozumná domluva více u lidu spomohla než zbraň. Svornosti můžeme děkovat ponejvíce, že neblahé ony výstupy proti židům nesahaly dále. Není pochyby, že má Svornost velkou popularitu; nemyslíme tedy, že slavná zemská správa dobře učinila apodiktickým příkazem, aby všechny různé sbory vtěleny byly ke gardě vůbec . . . Zdá se nám, že pod štítem pokoje a pořádku všelijaké jiné záměry prokmitají.“

Na pražském mostě o sv. Janě 16. května 1848

> **Důležité wyzwání!!**
>
> Wšichni audowé národní gardy, študentské legie a uniformowaných sborů měšťanských žádají se w záležitosti wšeobecnosti se týkající, aby dnes w 10 hodin ráno před staroměstskau radnicí **dozajista** najíti se dali.
>
> W Praze 10. máje 1848.

Anonymní vyzvání k dostaveníčku.

Oposice proti Thunovi rostla každým dnem. Svornost nejen se nerozešla, nýbrž tím více sílila a nejen v Praze, ale i po venkově. Lojálnost této české noblgardy podezřívati odvažovali se jen zaslepenci, kteří trnuli, slyšíce české „Pochod! Pozor!“ Trojan a jiní členové Národního výboru dostavovali se nyní do schůzí jen v stejnokroji Svornosti, který všude se ukazoval.

Zatím naléháno vždy více v Národním výboru a veřejnosti české, aby vypsány byly volby do prvního českého sněmu. Volební řád byl dávno vypracován, nyní však ještě doplňován. Sněm považován také za nejlepší prostředek proti štvanicím frankfurtským a pro utišení rozkvašených myslí. Již Palacký napověděl, že k svolání sněmu dojde. Ve schůzi Národního výboru 15. května oznámil posléze *president gubernia*, že obdržel sice dopis od ministerstva stranu sněmu, že však se v něm mnohé otázky kladou způsobem, jenž svědčí, že mínění jeho a mínění ministerstva v mnohých věcech se různí. Zaslal proto ještě jeden dopis ministerstvu, nepochybuje však, že sněm bude rozepsán nyní již v nejkratší době. K upokojení všech, kteří důležitost toho uznávají, že se svou ctí se zaručuje.

Ve chvíli, kdy docházely povážlivé zvěsti z Vídně o bouřné útočné petici a potom odjezdu císařské rodiny, byl vypsán *český sněm na 7. června 1848*. První stručná vyhláška vydána 17. a druhá zevrubnější 18. května. „Sněm zemský v Praze je rozepsán. Čechové! na něm závisí spása vaší vlasti,“ vítá guberniální vyhlášku Havlíček v „Nár. Nov.“ „Okolnosti, bouře kolem vás se strhující, žádají nevyhnutelně, aby se co nejdříve sešel. Škoda, že na sejití jeho do 7. června musíme čekati.“ Vyzývá k rozvaze a k pokoji.

> Český sněm segde se dne 7 čerwna t. r. Wolenj zastupitelů národnjch dle seslánj Negwyssjho kabinetnjho listu od 8 dubna t. r. hnedle zawedeno, a dálssj oznámenj toho se týkazjcj uweřegněna budou.
>
> Od c. kr. zemského presidium.
>
> W Praze dne 17 kwětna 1848.
>
> **Hrabě Lew Thun**
> c. k. guberniálnj president

*

„Čechové! na pokojnosti a míru vaší vlasti záleží sláva našeho národu, záleží spása naší vlasti.“ Ač pozdě došlo, přece svolání sněmu povzbuzovalo opět mysle. Avšak mnohé ještě průtahy činila vláda, než se mohla k opravdivosti rozhodnouti. Jen po kouskách následovaly vyhlášky a volební řád.

* *
*

Volební řád pro ustavující sněm Český.

„Nejbližší český sněm zemský,“ jak jej gubernium nazývalo, čili „ustavující,“ za jaký Národní výbor a veřejnost v Čechách jej považovala, sestávati měl dle kabinetního listu ze dne 8. dubna ze všech dosud oprávněných stavovských členů sněmu a ze zástupců venkova a měst, university a techniky. Dne 17. května vydalo gubernium *Volební instrukce pro vikariatní okresy volební* s připojenými vzory rejstříků volebních; *oběžník v příčině kandidátů* a *seznam měst,* která kromě Prahy k volbě jsou oprávněna. Seznam měst, která „jako města královská podle svého dosavadního práva sněmovního anebo podle domácí lidnatosti majíce více nežli 4000 duší“, dle konskripce z r. 1846 k účastenství na prvním sněmu českém jsou oprávněna, jest tento: Budějovice, Liberec, Kutná Hora, Cheb, Králové Hradec a Plzeň vyšlou po 2 poslancích; Beroun, Příbram, Nový Bydžov, Krumlov, Třeboň, Mladá Boleslav, Mělník, Mimoň, Nymburk, Turnov, Zvikov, Chrudim, Vysoké Mýto, Landškroun, Litomyšl, Pardubice, Polička, Čáslav, Německý Brod, Humpolec, Polná, Loket, Kraslice, Jachymov, Karlovy Vary, Slavkov, Český Brod, Kouřim, Kolín, Klatovy, Domažlice, Jaroměř, Josefov, Králové Dvůr, Trutnov, Altgeorgswald, Ústí, Česká Lípa, Litoměřice, Rumburg, Šluknov, Terezín, Stříbro, Rokycany, Písek, Sušice, Vodňany, Rakovník, Slané, Most, Kodaň, Chomutov, Louny, Žatec, Jindřichův Hradec, Pelhřimov a Tábor vyšlou po 1 poslanci.

Volební řád, první u nás svého druhu a na domácí půdě vypracovaný, má svůj význam jak historický tak politický. Rozpadá se v pět oddílů čili hlav, jež hlásají: *Hlava I.* obsahuje ustanovení nejdůležitější, platící pro volby ve venkovských obcích, které takto poprvé k sněmovnímu zastoupení jsou povolány. *„O volení ve vikariatních okresích“* se stanoví: Čl. 1. Vikariáty se rozdělí na dva, tři, nejvýše čtyři

obvody, podle farních osad, rozsahu a zeměpisné polohy; každý obvod má své volební místo; města samostatně volící jsou z vikariátů vyloučena. Čl. 2. Každá obec městská a vesnická obdrží instrukci o sestavení voličů a formulář k tomu. Čl. 3. Městská obec ustanoví 12 osob k vyplnění rejstříku, vesnická rychtáře a 2—4 výbory a po případě na obecní útraty může v opisování sběhlého. Čl. 4. Rejstřík voličů, podepsaný od výboru, prohlédnutý, podepsaný a pečetí opatřený od příslušného faráře co do věku zapsaných voličů, od kontribučenského úřadu co do berně na rok 1848 splacené, od politického úřadu co do ostatních vlastností vrátí se Čl. 5. — výboru volebnímu, který v ustanovený den s voliči obce na místo volby se odebéře a volební komisi rejstříkem prokáže. Čl. 6. Voličové dle obcí volaní odevzdávají své hlasy písemně, nebo povědí komisi, koho volí, která jména ihned napíše a k druhým přidá. Čl. 7. Volení jest tajné, o ústně sdělených hlasech zachová se nejpřísnější mlčení. Čl. 8. Každý volič volí 2 poslance a 2 náhradníky. Čl. 9. Když vykonána byla volba v jednom vikariátním obvodu, volební komise zapečetí všechny lístky a akta před očima obecních volebních výborů a odebéře se do volebního místa druhého vikariátního obvodu. Čl. 10. Sčítání hlasů koná se v posledním obvodu a všechny obecní výbory volební mohou mu býti přítomny. — Relativní většina hlasů rozhoduje, dva, na nichž soustředěn největší počet hlasů, mají býti poslanci, a oba, kteří po nich mají nejvíce hlasů, náhradníky. Čl. 11. Volební komise vyhlásí výsledek, vydá poslancům a náhradníkům vysvědčení o zvolení a vyjádření, že volbu přijímají. Čl. 12. Volební komise sestává: *a*) z vyslance od zemského presidia ustanoveného a věřícím listem opatřeného, jakožto ředitele volby; — *b*) z úřadníka od krajského úřadu ustanoveného; — *c*) z vikáře okresu, nebo jeho zástupce. Ředitel volby složí přísahu u zemského presidia, nebo krajského hejtmanství, úřadník pod svou úřadní přísahou, a vikář pod knězskou hodnověrností, zaváží se řediteli volby na ujištění, že všeliké falšování překazí a tajemství volby zachovají. Čl. 13. Veškerá volební akta odevzdají se zemskému presidiu, které je odevzdá stavovskému výboru sněmovnímu, výsledek však novinami uveřejní. Čl. 14. Na dietách a paušali obdrží ředitel volby 10 zl. stř. denně. Čl. 15. Poslanec obdrží cestovného 1 zl. stř. za každou míli z volebního místa ke sněmu a od přihlášení v sněmovním úřadě po 5 zl. stř. denních diet.

Hlava II. stanoví „*O volbách v městech*, k vyvolení vlastních po-

slanců oprávněných, vyjímajíce hlavní město Prahu“: Čl. 16. K sestavení rejstříku voličů zvolí se výbor 12 měšťanů, jemuž místní úřad jest povinen všemi pomůckami býti na ruku. Čl. 17. Rejstřík voličů se vyloží k nahlédnutí a tři dni před volbou se dá potvrdit od faráře co do věku voličů a od místních úřadů co do ostatního. Čl. 18. Výbor 12 měšťanů zvolí komisaře, jako ředitele volby a spolukomisaře, kteří přísahou se zaváží, a k nim připojí se místní duchovní, který slibem se zaručí, že všeliké falšování překazí a tajemství volby zachovají. Čl. 19. Náhradníků volí se tolik co poslanců. Čl. 20. Volba se koná jako ve vikariátních okresích, jenom že volební vysvědčení poslancům a náhradníkům podpíše spolu místní úřad. Čl. 21. Cestovné a diety jako ve vikariátech.

Hlava III. „O volbách v hlavním městě Praze“. Čl. 22. Hlavní město volí k prvnímu českému sněmu 12 poslanců a 6 náhradníků. Čl. 23. Okresy volební jsou: *a)* Hradčany s Malou Stranou; *b)* Staré Město; *c)* Hořejší Nové Město; *d)* Dolejší Nové Město. Čl. 24. Měšťanský výbor 24členný (městská rada) ustanoví výbory k sestavení rejstříků voličských, které budou vyloženy a od magistrátu co do věku voličů a p. potvrzeny. Čl. 25. Měšťanský výbor zvolí pro každý okres volebního komisaře, jako ředitele volby a 6 spolukomisařů, kteří provedou volbu a zapečetěná volební akta uloží u Pražského magistrátu do sčítání hlasů. Čl. 26. Jelikož Praha volí 12 poslanců a 6 náhradníků, má každý hlasovací lístek v každém okresu obsahovati 18 jmén. Čl. 27. Komisař a spolukomisařové volební složí přísahu u magistrátu. Čl. 28. Když všechny hlasovací lístky jsou pohromadě, provedou členové všech čtyř volebních komisí sčítání hlasů, prohlásí 12 těch, kteří mají nejvíce hlasů, za poslance a 6 následujících za náhradníky. Čl. 29. Výsledek volby oznámí ihned předseda před Staroměstskou radnicí. — Vysvědčení o volbě od magistrátu potvrzené ihned se zvoleným vydá. Volební akta pošlou se zemskému presidiu, které je odevzdá stavovskému výboru. Čl. 30. Diety 5 zl. stř.

Hlava IV. „O volbách Pražské university“: Čl. 31. Mimo rektora magnifika vyvolí každá z čtyř fakult a technika po jednom poslanci. Čl. 32. Voliči, t. j. skutečně ustanovení profesorové a imatrikulovaní doktorové, ustanoví trojčlenný výbor ze svého středu, který do 5 dní sestaví rejstřík všech příslušníků každé fakulty, při čemž akademický senát a direktorát techniky potřebné pomůcky podá. Čl. 33. Volební

seznam každé fakulty vyloží se k nahlédnutí a tři dni před volbou potvrdí od přednosty fakulty co do věku a jiných vlastností voličů. Čl. 34. Řídícího komisaře a dva spolukomisary, kteří rektoru složí přísahu, dotyčně slib duchovenský, zvolí si každá fakulta. Čl 35. Volební komise provede volbu a hned sčítání hlasů. Čl. 36. Výsledek volby hned se prohlásí, volební akta dodají se zemskému presidiu. Čl. 37. Diety 5 zl. stř.

Dr. Aug. Bach.

Hlava V. obsahuje *„Všeobecná ustanovení“:* Čl. 38. Právo volební má každý bez rozdílu náboženství, kdož dovršil 25. rok věku, když *a*) v městech k volbě vlastního poslance oprávněných bydlí a jest měšťanem; *b*) v jiných městech nebo vikariátech nějakou přímou daň platí a propadlou částku 8 dní před volbou zapravil. Čl. 39. Právo za poslance volenu býti má každý bez rozdílu náboženského vyznání, který v Čechách řádný byt má a dovršil 30. rok věku. Kdyby zvolen byl, kdo jest sice rakouským státním občanem, v Čechách trvale obývá, ale v Čechách zrozen nebyl, rozhodne o platnosti takové sněm. Čl. 40. „Konaného“ a „trpícího“ volebního práva (t. j. práva voliti a volenu býti) jsou zbaveni dle kabinetního listu od 8. dubna 1848: *a*) osoby pod opatrováním; *b*) bankrotáři; *c*) pro zločin cti zbavující a p. odsouzení. Čl. 41. Hlasování děje se osobně. Čl. 42. Volič smí hlasovací právo konati jen jednou, tedy jen v jedné třídě, když i ve více jest oprávněn. Čl 43. Členové volební komise nemohou býti voleni v okrese, kde volbu řídí. Čl. 44. Při rovnosti hlasů rozhoduje los. Čl. 45. Kdo byl zvolen na více místech za poslance, prohlásí, kde volbu přijímá, v jiných okresích nastoupí místo jeho náhradník. Čl. 46. Úřadník za poslance zvolený požívá dovolené na čas sněmovní. Čl. 47. Sahá-li vikariát do dvou krajů, má účastenství ve volební komisi i úřadník druhého kraje. Čl. 48. Volební věci jsou prosty kolku a poštovného. Čl. 49. Diety a cestovné hradí komisařům a poslancům král. komorní fond; hrazení se konstitučně vyjedná.

Sněm na tomto základě zvolený měl projednati především ústavu či *konstituci pro král. české* jak co do záležitostí vnitřních, tak co do svazku s ostatními zeměmi mocnářství rakouského, dále kontribuci na r. 1848—49, výkup z roboty a jiné zemské důležitosti, které prozatímně v život měly vstoupiti, načež by je druhý, na základě české konstituce zvolený, tedy konstituční sněm zemský, platně vyřídil.

Veselo a živo bylo v Praze *v dnech Svatojanských.* Nejen tisíce venkovanů přicházelo v procesích ze všech končin českomoravské vlasti, ani německé krajiny nevyjímaje, na pouť k stříbrnému hrobu sv. Jana ve velechrámu hradčanském, ale přijížděli i mnozí důvěrníci a čelnější mužové z venkova, hosté z Moravy, Slovače, ano i Polska, jako kníže Sapieha a j., aby se potěšili novým konstitučním životem v staroslavném městě Libušině, aby se uradili a utvrdili k další práci národní. — I šlechty bylo v ty dni mnoho v Praze pospolu. S údivem pohlíželi poutníci a poutnice s ranečky na zádech, hovící si na dlažbě pod velikými, košatými kaštany v Nových alejích (Ferdinandově třídě) na velký obrat, který se s Prahou byl stal. — Jaký to ruch proti loni! Viděli ozbrojené občanstvo, národní gardy, studentské kohorty s pestrobarevnými čapkami, studentské spolky Slavii, Pragu, Bohemii, Hilarii, Teutonii, jež všechny vznikly v době posledních dnů, pozdravovali Svornost v malebném jejím kroji, sudlicemi ozbrojenou. Všude čilost a družnost. Češi vídeňští a moravští studenti vynikali kokardami trikolorovými, modročervenobílými. Tváří v tvář proti trikoloře německé zdobili se trikolorou slovanskou. — Již deputace studujících ve Vídni Čechů, Moravanů a Slezanů, která 7. května do Prahy zavítala, měla na klobou-

Pro krále a pro wlast.

1. Česká krew a srdce české
Pro swau wlast dnes plamená.
To nám dary gsau nebeské,
Chlauba nasse milená;
    Wlasti práwo,
    Ať ge zdráwo!
Stále nasse heslo gest:
Čechem být, to nasse čest.

2. Národ český po wsse časy,
W lidstwa ctnostech pewně stál,
Swaté byly mu wždy hlasy:
Čest a práwo, wlast a král!
    Otců dáwných
    Mocných slawných
My gsme zdárnj wnukowé,
Tlèem dussj Čechowé.

3. Český lew — ten slawně hřjmal,
Mocně hýbal Ewropau,
Otřás swětem, genžto dřjmal,
Nagařil ho oswětau.
    K zhoubě klamu
    Bludu, mamu
Čech swůg žiwot nasadil,
Národ swůg tak oslawil.

cích modročervenobílé kokardy. Tak vzpomíná očitá svědkyně dnů těch. Slávie v konfederatkách a národních oblecích počtem asi 60 členů ubírala se hned dopoledne slavnostně na Malou Stranu do paláce hraběte Hanuše Kolovrata Liebšteinského s adresou. Srdečně přijal mladé muže, adresu slíbil uložiti na věčnou pamět v archivu rodinném, nabízeného však protektorátu nepřijal pro chorobu a odjezd z Prahy. O sv. Janě uveřejnila také *Svornost osvědčení,* že trvá dále, že mohlo jen omylem dostati se na veřejnost, že jest rozpuštěna. Sbor že má od svého počátku ten účel, ne aby se od ostatních ozbrojených sborů odděloval, nýbrž aby zachovával českou národnost ve velení a v kroji, tedy českou národní povahu u veřejnosti. „Příčina k tomu až posud pozůstává, neboť celá obrana národní v královském městě pražském podrobila se až posavad, vyjímaje studující, německému velení.“ Svornost čítala o sv. Janě v Praze pět setnin, jejichž velitelem byl baron Villani.

Dr. Giskra,
náčelník moravských Frankfurťáků.

Z návštěv Svatojanských bylo nejvýznamnější *poselstvo Vídeňské.* O půl čtvrté dne 15. května vystoupilo v nádraží. Byli tu zástupcové vídeňského magistrátu, měšťanského výboru, národní gardy, kupecké jednoty a spolku spisovatelů. Všichni byli oděni slavnostně: černý oděv, bílé vesty a bílé šerpy na prsou; gardy byly v nových uniformách s chocholy na čákách. V nádraží byli uvítáni od města, gardy a j. a dovedeni v průvodu na Staroměstskou radnici, kde srdečně byli přijati od starosty dra. Štrobacha, přítomného měšťanského sboru, od vrchního velitele národní gardy knížete Lobkovice a j. O tom, co ve Vídni téhož dne se děje, neměli ovšem tušení. Jeden z vídeňského poselstva přečetl stručné oslovení německy a druhý česky. — Vyzývali Prahu, aby vzdor různosti jazyka a původu pevně k Vídni stála, že jde o velký cíl svobody, která jako bratrskou svorností byla vymožena.

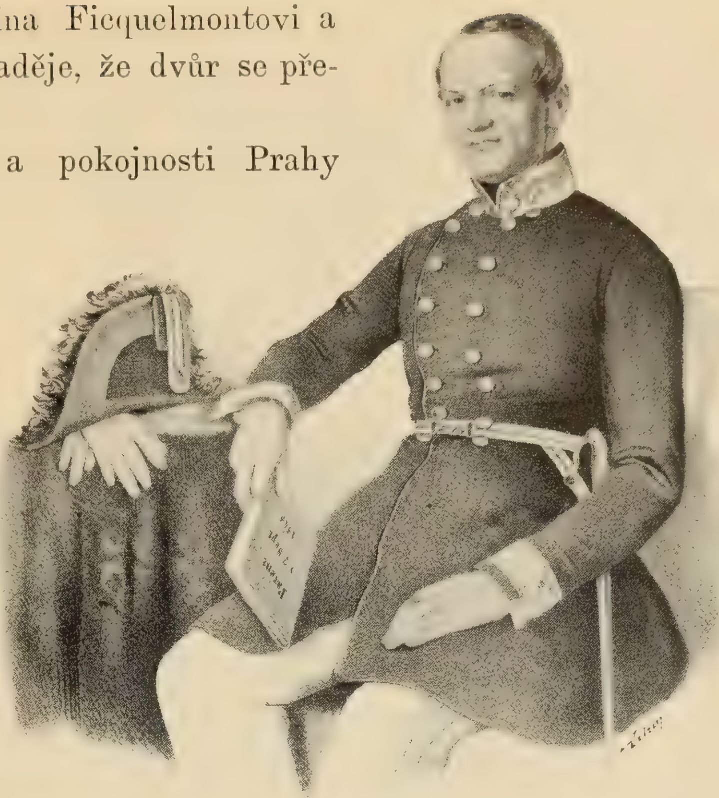
tak i na dále zachována býti může. Vídeňští poslové prohlásili, že také chtěli seznati, co jest na pověstech ve Vídni šířených, jako by Čechové Němce na nože brali. Již v první chvíli poznali s potěšením, jak vylhané jsou ty pověsti. Později poznali ještě více, že původcové pověstí těch jsou pražští Frankfurťáci. Konstitučního spolku také si nevšimli. Ubytovali se v hostinci „u Hvězdy“, kde jim čestnou stráž konaly střídavě Svornost a Slávie.

Vídeňské poselstvo dobře vědělo, že tepnou života českého jest Národní výbor. Tam také z radnice ihned nastoupilo cestu. Uvítáno bylo hlučně jak od výboru, tak obecenstva na galeriích. Jednáno bylo právě o zřízení ústředních úřadů v Čechách. Potom ujal se slova *Med. Dr. Köck* a jménem poselstva mluvil německy, stěžuje sobě na falešné zprávy z Prahy a Čech, a prose, aby ani Čechové nevěřili nic špatného o Vídni. Dnešní rokování Národního výboru, pravil, dokazuje s dostatek, že Čechům nejde o nic jiného, než o pevný svazek s mocnářstvím rakouským a při tom o zachování a další rozvoj jejich ctihodné národnosti.

Takovou snahu musí prý každý národ uznati, který sám sebe si váží; kdo jiného neuznává, nezasluhuje sám uznání, neboť jakou měrou měříš, takovou bude ti odměřeno a hřích otců mstí se časem vždy krvavě na synech nebo na vnucích. Slova o císaři a králi přijata byla s hlučným nadšením. Jiný Vídeňan *dr. Jonák* opětoval slova ta česky a provolal slávu národu, císaři a králi. Poselstvo opustilo Prahu dne 18. května.

Současně s poselstvem přijel jako zástupce vídeňského studentstva Med. Dr. *Frankl*, jenž odebral se dne 15. května do Karolina, kde ve shromáždění studentském tlumočí pozdrav staroslavnému, pětisetletému vysokému učení pražskému. S hlučnou radostí přijali prý vídeňští studenti adresu pražských soudruhů a s neméně hlučnou radostí slyšeli, kterak pražské studentstvo za posledních výtržností proti židům pronásledovaných čile se ujalo. Vyzýval k součinné svornosti proti každému pokusu reakce. Dne 17. května přijat byl také v Národním výboru, kde prohlásil za své heslo svobodu a lojálnost. „Čechové,“ pravil, „jsou většina a síla, Čechoněmci menšina. Nechať se jakkoliv dětinně a spurně tváří, většina přece najde slov, aby jim důvěru vnukla. Čechy měly by sloužiti ostatním zemím za vzor k zbudování Rakouska dosti silného, aby samo sobě mohlo obstáti.“

V Praze již kočičina Ficquelmontovi a jeho odstoupení budily naděje, že dvůr se přesídlí do Prahy.

Max Obentraut,
c. k. minist. rada a pražský krajský president.

O mírumilovnosti a pokojnosti Prahy nemohlo býti pochybnosti; spory národní vnášeny byly do Čech teprve uměle zvenčí a jitření myslí průběhem května obstarávala, ovšem znamenitě, vládní moc. Jest dosti nápadné, že ochota co do svolání sněmu jest současna s bouřnými událostmi vídeňskými. Politika vládní v Čechách byla politika netečnosti a odkládání všelikého vyřízení českých věcí. Teprve když s jiných stran hrozilo nebezpečí, stávala se povolnější; k rozumu však, aby šťastným vyřízením české otázky zjednán byl pevný krystalisační bod pro obnovu Rakouska, ovšem nepřišla. První zprávy o útočné petici vídeňské došly do Prahy 17. května. Den potom ohlašovalo již návěští Thunovo, že císař Vídeň opustil, a dne 19. května následovalo návěští zevrubnější. První toho účinek v Praze byl *smír a shoda.*

Dne 18. května byl v Praze všeobecně čekán císař a král s chotí svou a arcivévodou Františkem Karlem. Nevědělo se jen, přijedou-li v kočárech nebo železnicí. O polednách mocnář byl již dokonce vítán na Hradčanech. Když 10. setnina národní gardy z cvičení se vracela s hudbou, táhla, provolávajíc slávu králi Ferdinandu, hradem. Velké zástupy přidaly se k ní, jásajíce, že Jeho Milost král jest na Hradčanech. Vysvětlilo se to později tím, že sem zavítaly arcikněžny Hildegarda, choť arciknížete Albrechta, a Marie Karolina, abatyše ústavu šlechtičen.

ADRESSA

k Jeho Císařské a Králowské Milosti w Inšpruku.

Waše cís. král. Milosti!

Wzkřik hněwu ozwal se w Praze a rozléhl se po celém králowstwí, když se události Wídeňské za dni 14. a 15. t. m. rozhlásily.

Čechowé u wnitř srdce swého nad tím dojati, že weliké dary, jimiž milowaný Král a Pán národy swé oblažil, naskrz nenalezše wděčného uznání, mohly za následek míti tak těžké porušení konstituční swobody proti hořejšku, sjednocují se w hlasu, jenž wšechněch srdce horoucně proniká, w hlasu:

Wše pro císaře a krále našeho Ferdinanda, statek i krew pro něj, jenž národům swým swobodné zřízení, uznání národních jejich práw ochotně udělil!

Wěrné stále Čechy posílají muže důwěry swé jakožto swědky lásky a oddanosti národu, který nikdy zapomenauti nechce a nezapomene, čím jest králi swému powinen.

Že národ tento nemohl účasten býti štěstí, aby Waši Milost již nyní radostně uwítal u sebe, aby činil proti každému protiwenstwí, každému útoku pewnau zeď okolo swého milowaného krále; litujeme ze srdce a za šťastné pokládáme zdárné syny Tyrolu pro příznivější jejich los.

Nejen w lásce samé, i u wěrnosti a udatnosti o záwod jíti se statnými Tyrolany, kde se jedná o obranu krále a swobody, hotowi jsme wšichni za jeden muž.

Wysoce oblaženi byli bychom, kdyby bylo možné, abychom *prwní sněm český osobně widěli otewřený od půwoda této swobody.* Ač nedowoluje nám šetrnost k swobodnému rozhodnutí se Waší cís. král. Milosti samé, bychom tuto žádost wyslowili, myslíme směti se tím jistěji nadíti, že *slíbeného nám již arciknížete* místodržícího *co nejdříwe možná mezi sebou spatříme.*

Waší Milosti wěrní Čechowé, zamítajíce od sebe wšecko rozdwojení, srownáwají se wespolek w lásce ke swému králi a ke swé wlasti, a míní pewně státi za jedno se wšemi, jež rakauská koruna císařská w jeden weliký celek spolčuje.

Od Národního Wýboru.

W Praze, dne 19. kwětna 1848.

(Následují podpisy Národního výboru, městského zastupitelstva, gardy, měšťanstva a dodatečně měst královských a okresů.)

Večer stala se Měšťanská beseda střediskem vzácné slavnosti. — Zavítala sem deputace konstitučního spolku, kupecké besedy, šlechtické besedy a mnoho hostí, aby si podali ruce k svornosti a vzájemnosti. Žádný rozkol neměl více strpčovat bratrskou shodu všech. (Viz str. 379.) Konstituční spolek zřekl se tu dokonce svého frankfurťáctví, jež přinesl za obět lásce k Čechům. Jenom však na tři dni, neboť již 21. května opět se prohlásil pro Frankfurt. Zároveň usneseno uspořádati velkou *slavnost sbratření*, která se odbývala dne 25. května za všeobecného účastenství Čechů a Němců, úřadů, vlády, gard a studentstva v Stromovce. Ještě v pozdní noci dne 18. května panoval čilý ruch na strážnicích gard, Svornosti a posléze v aule.

Matiáš Koller,
vůdce vídeňské gardy.

V Karolinu shromáždili se posléze zástupcové všech ozbrojených sborů a měšťanstva, aby se studentstvem se dohodli o tom, co činiti třeba. Byla již půlnoc, když scházeli se sem se všech stran účastníci. Před vchodem rozžaty pochodně, jež studenti drželi v rukou, a při rudé záři pochodní na ulici a ve dvoře rokováno v aule, jež na rychlo osvětlena. Jednomyslně za volání slávy usneseno, aby podána byla panovníku adresa ve znění od Národního výboru přijatém, kterou však zatím jen desátá sekce výborová byla vypracovala, a aby vypraveno bylo poselstvo do Inšpruku. Studentstvo zvolilo za jeho členy právníka Pinkasa, Klicperu, Wisenfelda, Čermáka a Bruna, universita druhý den opata Zeidlera jako rektora, Dr. Portha a Dr. Riedla, gardy hr. Kristiana Valdštýna, Pfeifra, Hoblíka, Marterera, Kubáska, Vonku, Borosche,

Frant. Havlíčka, Brabce, Brosche, Urbana, Altmanna, Rubena a bar. Červellia, od města ustanoveni pak Slavík, Karel Pštross a Borosch.

Co nejvíce proti Vídni roztrpčovalo, bylo obmezování panovníka v jeho svobodě a tím urážka mu učiněná, a to panovníka, který se těšil všeobecné oblibě. Národní výbor svolán byl dne 19. května již na 10. hodinu dopolední. I president gubernia hrab. Thun jevil ochotu k výboru a jeho snahám. V krátké řeči hr. Thun vyložil, že stav věcí zemských vymáhá, aby všichni obyvatelé království stáli jednosvorni k obraně krále a vlasti a aby pokoj zemský byl zachován, sněm na 7. června rozepsaný že bude míti za úkol zavésti trvalý řád. Slíbil, že jako předseda zemský do toho času bude pečovati o blaho země a že nebude se ohlížeti na rozkazy ministerské z Vídně, pokud by se příčily svobodným ústavám od Jeho Veličenstva zemi uděleným. Žádal při tom o důvěru a podporu Národního výboru, jakožto na ten čas zástupce národa království Českého. Prvním předmětem porady byla adresa panovníku. Hr. *Wurmbrand* podal její osnovu od desáté sekce navrženou. Zevrubně vyslovuje se v ní nelibost nad událostmi vídeňskými a lituje se, že se moc-

Wčera odpoledne nás došla z Wjdně následugjcj telegrafická depeše:

Opis.

Zprostředkowánjm důwěrných osob ráčila Geho cjs. kr. Milost mně swé austnj wzkázánj odeslati, bych ge geho wěrným Čechům wyřjdil: Hluboce zarmaucen poslednjmi událostmi we Wjdni, uznal Geho Milost za neglepšsi, na něgaký čas odtamtud se wzdáliti. — Bolestné Geho Milosti bylo odhodlati se, ku kterému ze swých wěrných národů se uchýliti má: awšsak jen z ohledu zdrawého powětřj Tyrolska, blahodárně na zdrawj Geho Milosti působjcjho, ustanowil Geho Milost w průwodu Geho cjs. Wysosti arciwéwody Františka Karla tuto cestu nastaupiti. Ostatně skládá Geho Milost důwěru we Swé wěrné Čechy, byť i hroziti mělo nebezpečenstwj trůnu, propůgčené austawě i moci rakauského mocnářstwj, že oni co negmožněgi o zachowánj téhož se zasaděgj.

W pewném přeswědčenj, že wšichni Čechowé swau čest w tom pokládati budau, tuto w ně skládanau důwěru Geho Milosti w každé okolnosti ospraweдlniti, gsem odhodlán i nynj, opřen na smýšslenj českého národu, swěřenau mi od Geho Milosti wládnaucj moc k zachowánj trůnu i zemské austawy tak upotřebiti, gak toho gen mimořádné okolnosti požadowati mohau.

I ugistil gsem o tom Geho Milost, gakož i ministerstwo we Wjdni náležitě gsem o tom zprawil.

W Praze dne 19 května 1848.

Lew hr. Thun,
. k. guberniálnj president.

> Dle dopiſu miniſtra wnitřnjch záležitoſtj cjſ. král. zemſkému preſidium doſſlého, genž dnes o gedné hodině z Wjdně byl wyprawen, Geho Miloſt Cjſař ſ rodinau wčera Wjdeň opuſtil. Miniſtrowé očekáwagj bližſſjch zpráw a poručenj o ceſtě a bydlenj cjſařowě, a protož we Wjdni zůſtáwagj.
>
> Odchod cjſařůw byl we Wjdni prohláſſen. Panuge tam auplný pokog.
>
> Od c. k. zemſkého Preſidium.
>
> W Praze 18 kwětna 1848.
>
> **Lew hrabě Thun,**
>
> c. k. guberniálnj preſident.

nář neuchýlil do Prahy s dvorem svým. *Palacký* opřel se Wurmbrandovi naléhaje, aby adresa byla kratší, aby vyhnula se posuzování věcí vídeňských, ježto by urážela většinu obyvatelstva vídeňského, a aby hlavně vytkla jen city národa českého. Také vyzvání, aby císař s dvorem svým do Prahy se přestěhoval, zdálo se Palackému nemístné, jelikož by mohlo nepřátelům zavdati příčinu k pověstem, že jest náš úmysl zříditi slovanskou říši na zkázu Rakouska.

Hr. *Wurmbrand* hájil své osnovy, souhlasil však, aby Palacký a dva členové vypracovali adresu novou. Ve smyslu Palackého mluvili Dr. *Haušild*, Dr. *Gabler* a j., pro osnovu Dr. *Pinkas* a j.

Posléze uloženo Palackému, Dr. Pinkasovi a hr. Jos. Mat. Thunovi, aby vypracovali novou adresu, kteráž pak také jednomyslně byla přijata. Do schůze dostavil se i vrchní velitel gardy kníže Josef Lobkovic oznamuje výsledek voleb deputace do Inšpruku. Od Národního výboru zvoleni kníže Rohan, Klácel a Rupert a usneseno, aby celé poselstvo ještě téhož dne o 5. hod. dopolední odjelo.

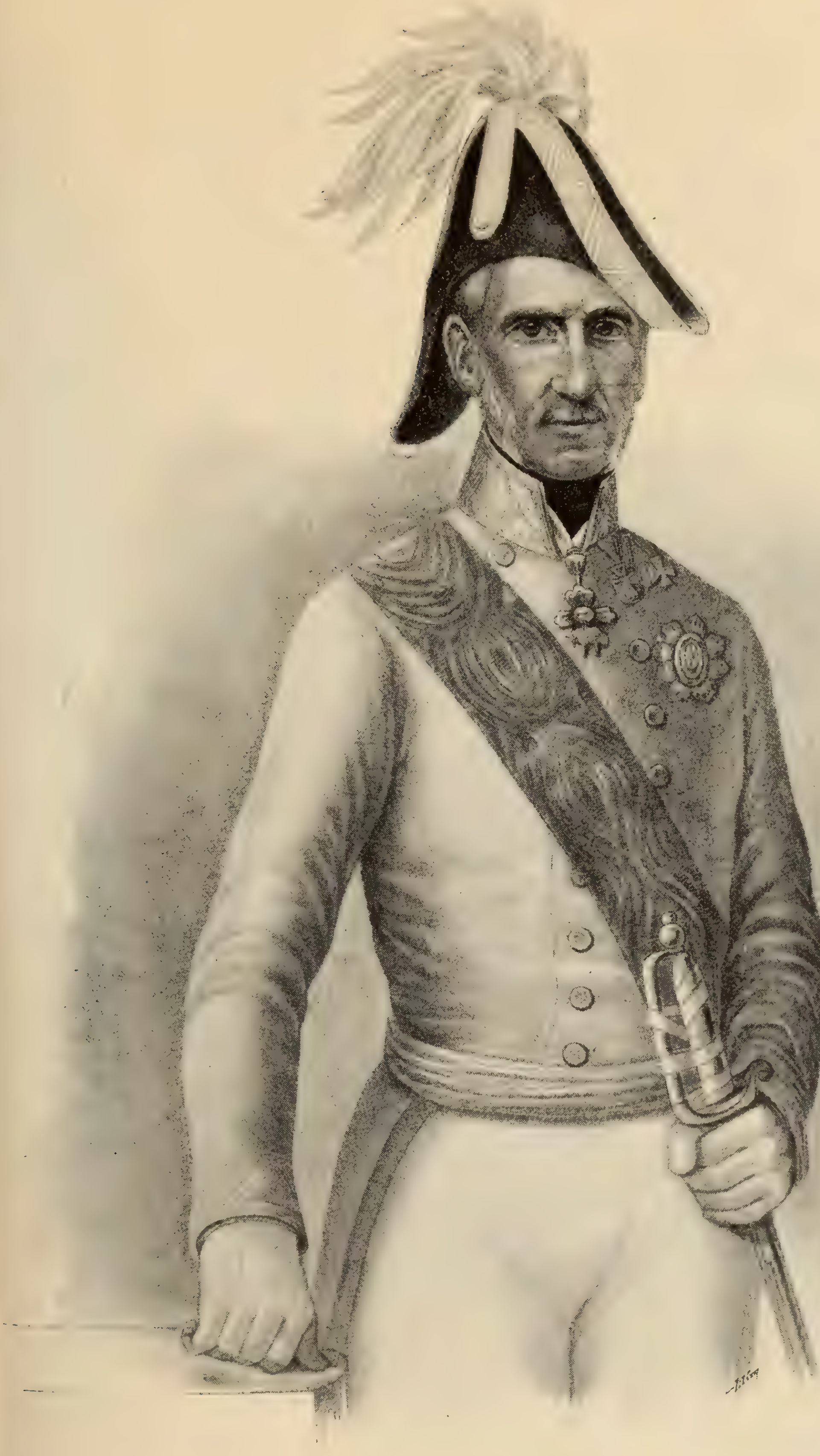
Vliv vídeňského studentstva na pražské byl patrný, když krátce po adrese a osvědčeních proti Vídni ozbrojené studentstvo většinou souhlasilo s výsledkem bouří 15. května, t. j. se zastupitelstvem o jedné pouze sněmovně. Právník

> Negwyſſjm uſtanowenjm dne 8 dubna t. r. ráčila Geho c. k. Miloſt, negmiloſtiwěgſſj Cjſař a Král náſs wěrnému ſwému národu w králowſtwj čeſkém powoliti, aby ſe na přjſſtjm ſněmu čeſkém ſhromáždili wſſickni ſtawowé země, ſ práwem takowým, by o wſſech záležitoſtech země radili ſe a rozhodowali. Proſpěch země celé na tom záležj, aby ſe tento ſněm co možné negrychlegi ſeſſel. Mage od Geho c. kr. Miloſti řjzenj ſpráwy králowſtwj tohoto negmiloſtjwěgi ſobě ſwěřené, widjm ſe proto býti pohnut, ſwolati ſněm na ſtředu 7 června t. r., a wypſati k němu wolenj deputowaných. Nechť wſſickni ti, kteřj ſami práwo magj k němu přigjti, gakož i ti, kteřj toto práwo wolenjm obdržj od ſwých ſpoluobčanů, powolánj mého ſ radoſtj poſluſſni gſau, nebo wlaſt potřebuge gich pomoci.
>
> Od c. kr. zemſkého preſidium.
>
> W Praze dne 18 kwětna 1848.
>
> **Hrabě Lew Thun**
>
> c. k. guberniálnj preſident.

Josef Jireček v Havlíčkových „Národních novinách“ (21. května) zle se proti němu ohražuje a vidí v tom nedůslednost, když dnes se přijímá adresa, v které se jednání vídeňské zavrhuje, a zítra vyslovuje souhlas s následky jednání toho. Vytýká protiústavnost toho, když se vídeňská aula prohlašuje za moc zákonodárnou nad celou říší. S adresy, která vídeňskému studentstvu byla chystána, sešlo, k čemuž Jireček nemálo přispěl.

Dne 18. května vykonána *volba nového starosty* na místo odstoupivšího Dr. Štrobacha. Dopadla nešťastně. Zvolen byl většinou náměstek starostův *Tomáš Pštross*, předseda trestního soudu, muž staré doby a osobnost v kruzích pražských neoblíbená. Přijal volbu s podmínkou, že zůstane při tom předsedou trestního soudu, a ještě v den volby ho president gubernia hrabě Thun potvrdil. Již než byl zvolen, činil měšťan Jan Wölfel výtky jeho bezúhonnosti, které potom opětoval. Boj ten mezi Wölflem a Pštrossem byl zvěčněn různými karikaturami, z nichž nejznámější se stala ta, jež představuje „ptáka pštrosa“, jak jej „vlk“ kouše do nohy. V Praze považováno to za novou známku reakce Thunovy, jmenovitě, když prvním skutkem nového starosty bylo vypsání voleb do Frankfurtu a když z čista jasna objevil se v Praze kníže Windischgrätz a ujal se vrchního velení.

Jednomyslné nadšení pro krále, které zmocnilo se všech vrstev společnosti, bylo bezděky potlačováno politikou hřbitovního pokoje, jež Lvu Thunovi tanula na mysli. Že byly však při vládě osobnosti taktu a patrně i smýšlení rozdílného, které jmenovitě pro národnost měly vnímavý smysl a v probudilosti národní a splněných právech země viděly i posilu pro mocnáře a říši, dokazuje slyšení hraběte *Prokopa Lažanského v Národním výboru* 20. května. Uveden byv od hrab. Lva Thuna, vstoupil se svornostenskou čapkou v ruce a v národním kroji českém, aby podal výboru věrnou zprávu o událostech vídeňských. Srdečně byv uvítán zaujal místo na řečništi a líčil události, jež sběhly se v hradě vídeňském 15. května a k vůli nimž byl panovník nucen Vídeň opustit. Hr. Latour a Doblhoff, pravil, byli to, kteří naléhali, aby bez průtahů vyhověno bylo požadavkům lidu, že již lhůta daná vypršela a nejhoršího jest se obávat. Hr. Lažanský setkal se s Pillersdorfem, který přicházel právě z kabinetu mocnářova s podpisem. Tázal prý se, jak dlouho ještě bude trpět, aby takovým způsobem panovník a panovnická rodina ve Vídni v zkázu byli vrháni? Pillersdorf odvětil, že

Kníže Alfred Windischgraetz,
komandující generál v Čechách.

Dle soudobé litografie.

ve Vídni jsou bezpečni. Toť špatná rada! odvětil pak Lažanský a odebral se k arciknížeti Františku Karlu pobádaje ho. aby opustil Vídeň a v Praze se usadil.

Hrabě Lažanský byl i toho náhledu, že Národní výbor musí učiniti další ještě kroky, aby za zmatku, který ve Vídni panuje, nepozbyl půdy pod nohama. Také radil, aby do Vídně poslal své zpravodaje aneb tamní některé Čechy vyzval, aby mu podávali zprávy, neboť co jinak na jevo vychází, jmenovitě ve vídeňských listech, že je klam. Ministři prohlásili prý, že neodstoupí ani pro případ, kdyby u císařova dvora v Inspruku se zřídilo nové ministerstvo. Hrabě Lažanský mluvil plynně česky a získal si rázem všeobecné sympatie. Z vývodů řečníkových, jak uvidíme, učinil také Národní výbor důležité důsledky.

Zatím z příkazu gubernia dal starosta Tomáš Pštross 22. května nalepiti na rozích vyhlášky o *volbách do Frankfurtu*. Hlásaly, že nikdo nesmí býti k volbě nucen, ale také nikdo od volby zdržován. Právo voliti že má každý zletilý státní příslušník. Volby že jsou nepřímé a konati se budou 23. května od 6—12 hod. dopolední dle farností. Voliti že se bude 193 volitelů, kteří se o 2. hodině s poledne shromáždí na Staroměstské radnici, aby akklamací zvolili 2 poslance a náhradníky do německého parlamentu ve Frankfurtě. Hluboké rozechvění zmocňovalo se Prahy. V málo minutách byly plakáty strhány a zničeny. I členové Svornosti i někteří gardisté pomáhali zbraní je sundavat. Hrdlen byl. kdo se opovažoval některý nalepit. Večer bylo v Praze boží dopuštění. Kolem Karolina a před Svatohavelským klášterem shromáždily se velké zástupy a za zpěvu „Šuselka nám píše“ táhly porůznu Havířskou ulicí, Ovocnou, Širokou a Spálenou k bytu starosty Tomáše Pštrossa, jemuž způsobena nehorázná kočičina a vytlučena okna kamením.

V zástupech bělaly se klobouky národních gardistů, blýskaly čapky studentské vedle zástěr řemeslníků a chasníků. a jiného obecenstva. Odtamtud zástupy se daly na Staroměstské náměstí, kde projevily svou nevoli a jelikož gubernium nebylo po ruce, ubíraly se Celetnou ulicí ke generálnímu velitelstvu (jež bylo v budově, kde nyní je okresní soud) aby tu nenáviděnému Windischgrätzovi uspořádaly dostaveníčko. Velitelstvo chránili však granátníci s klacky, čímž další bouři tu učiněna přítrž.

„V pondělí s večerem (t. j. 22. května) vyskytly se a zmizely

jako zlí duchové na rozích plátky o volení do Frankfurtu," poznamenává o tom Havlíček v „Národních novinách". „Rada městská ohradila se proti všem plynoucím z toho výlohám a nepřijala na se komisařství při volbách. Se soumrakem nastalo u nás hospodářství à la Faust. Po ulicích mihly se časem létavé sbory a zavzněla píseň „o tom parlamentě", a nevyzpytatelné byly kroky jejich. Houf takových zpěváků táhl k domu generálního komanda, kde by se snad zpěvákům bylo šeredně odzpívalo. Mlčme o tom, ale pamatujme si to! — Ale ten večer musel si lidský duch odlehčit, musela serenáda se státi a stala se u domu purkmistra Pštrossa a to všechno z ryzí důvěry. Kam jste se děly časy, kde našemu Štrobachovi s hudbou, s pochodněmi a s láskou činilo se zastavenÍčko!"

Pro veřejné mínění a vývoj událostí pozoruhodna jsou i tato slova Havlíčkova (v „Nár. Nov." 25. kv.): „Od nějakého času žijeme v neobyčejně živém hnutí. S jedné strany dal nám nenadálý odjezd Jeho Milosti Císařské z Vídně příležitost k osvědčení věrné své oddanosti k němu; s druhé ale strany shluklo se zde tolik protivných živlů zpátečnictví najednou, že se každý rozumný a poctivý nad tím pozastavil. Neměj žádný za to, že Čechové pro svou věrnost na sobě nechají štípat dříví. Jak máms svého císaře rádi, tak se budeme pevně proti vší reakci bránit a všem nemilým živlům se opírat. Velikou nevoli a rozpálenost vzbudila v Praze zpráva o přítomnosti J. Osv. knížete Windischgraetze. Praví se, že je určen za velitele observačního vojska u Plzně. Dobře, nech slouží svým uměním zemi a císaři, nech ale také osvědčí své nynější smýšlení. Praha zkusila v dřevnějších dobách jeho přítomnost a má ji tuze dobře v paměti, než aby k ní byla lhostejna. Kdo důvěru k lidu má za snížení své hodnosti, neobstojí mezi ním, byť bylo každé jeho pohlédnutí bodák a každá myšlénka prach a koule."

Všeobecné roztrpčení obracelo se

Jak se Pštross obul na Wölfla kloboučníka.
(Z pražských karikatur květnových r. 1848. Viz str. 400.)

především, jak snadno pochopitelno, proti osobě hrab. Lva Thuna. Desátá sekce Národního výboru žádala ho důrazně, aby učinil přítrž dráždění a bouření lidu volbami frankfurtskými, které každý považoval za svévoli. Hrabě Thun odvětil odmítavě; trval na tom, že volby provedeny býti musejí.

„Odpověď hraběte Thuna,“ podotýká o tom Havlíček v „Nár. Nov.“, „rozhořčila na nejvyšší stupeň mysle pražských svobodomyslných. Důvěra k němu klesla zcela. Každý měl za to, že úterý bouřlivě skončí, mnozí hotovili se k večeru k rozhodnému kroku.“

Úterý 23. května bylo opravdu kritickým dnem. I prakticky a chladně o věcech uvažující a okamžitým dojmům nepodléhající Havlíček byl dle soukromých o něm zpráv toho dne na rozpacích, neměla-li by Praha zbraní odpověděti na vládní svévoli proti právu a pokoji země páchanou. Církevní kněz Václav Štulc ho upokojoval a s myšlénky té ho zrazoval. Ostatně činil každý svou povinnost. Studentstvo již záhy z rána se zbraní v rukou prohlíželo všechny místnosti k volení ustanovené. Technikové vyznamenali se zvláště tím, že použivše své dovednosti v kreslení, namalovali na zdích a dveřích k volebním síním ohyzdné karikatury, které již z daleka odstrašovaly voliče, který by se byl chtěl dopustit zrady na české vlasti. Národní gardy stály se zbraní v značném počtu na ulicích před volebními místnostmi, „snad proto, aby nepustily nikoho k volení?“ podotýkají „Nár. noviny“. S napjetím ostatně čekalo měšťanstvo a studentstvo na zprávy z různých míst a teprve, když po polednách došlo ohlášení, že jenom tři lidé v celé Praze šli volit do Frankfurtu, minulo nebezpečí. Klid tím nenastal. Večer opět táhly zástupy z různých stran za zpěvu „Šuselka nám píše“ k obydlí starosty Tomáše Pštrossa, kde kočičiny opětovaly se do pozdní noci. „Ať odstoupí!“ ozývalo se mu pod okny. „Ať odstoupí muž, který se ze zločinu nedovede ospravedlnit!“ Kloboučník Wölfel, jenž Pštrossa vinil z těžkého provinění, těšil se obecné oblibě; veřejné mínění přidalo se na jeho stranu.

Podobná bouřlivá horečka lomcovala i všude jinde obyvatelstvem v Čechách, moudrost vládní sloužila jen k tomu, aby rozeštvala českou a německou národnost. Ostatně i Němci namnoze se obracovali proti volbám těm.

Výsledek volení frankfurtského byl v Čechách tento: Nevolilo se naprosto v Praze, v Berounském kraji, v Bydžovském až na Vrch-

labsko, kde 17 volitelů zvolilo hraběte Bedřicha Deyma, jenž od věci národní byl odpadl a za náhradníka Kurandu, v Budějovickém až na Kaplicko, kde zvolen MDr. Huber z Lince a za náhradníka J. O. Moser z Kaplice, v krajích Chrudimském, Čáslavském, Kouřimském, Klatovském, Královéhradeckém, Prácheňském, Rakovnickém a Táborském. V Boleslavském kraji volilo Fridlandsko dvor. radu K. Czörniga ve Vídni a vídeňského profesora MDr. Schroffa, Liberecko Dr. Wintwartra ve Vídni a prof. Makowiczku v Krakově, Jablonecko MDr. Herziga ve Vídni a Dr. Kreuzberga v Praze a Mimoňsko Dr. Grossa a apel. radu Scharfra, oba v Praze. V Plzeňském kraji volilo pouze Stříbrsko hr. Rothkircha Pathena, který volby nepřijal a za náhradníka knihovního Rassla, který volbu přijal, a Hornoplánsko Dr. Gerstnera ze Sušice a Dr. Grossa z Prahy. Loketský kraj zvolil v Karlovarsku J. G. Neumanna a Dr. Wiesingra, oba z Vídně, v Chebsku barona Sommarugu a Dr. Wolfa, oba ve Vídni, v Buchlovsku Dr. Neugebaura v Žluticích a MDr. Zimmra v Praze, v Loketsku Dr. Siebra v Jachymově a knihkupce Borosche v Praze. Litoměřický kraj volil v Litoměřicku spisovatele Mor. Hartmanna a Dr. Grossa v Praze, v Českokamenicku redaktora Schwarzra a Dr. Rengra, oba ve Vídni, v Rumbursku Dr. Kreutzberga a Jindř. Reitra, oba v Praze, v Teplicku Ign. Kurandu a spis. Hedricha v Praze, v Děčínsku Dr. Makowiczku z Krakova, kterýž volby nepřijal, a továrníka Jordana z Podmokel, v Českolipsku J. Reitra z Prahy a justiciára Thiemanna z Perštýna. V Žateckém kraji zvolilo Žatecko Dr. Rösslera ve Vídni a Jindř. Reitra, a Chomutovsko Dr. Makowiczku z Krakova, jenž volbu přijal, a Dr. Rösslera. V německých okresích nedostavila se někde polovice, někde ani pětina voličů, aniž tím volba mohla býti zmařena. Z účastenství při volbách jest patrno, že tomuto snižování Českého království snadně mohlo býti zabráněno.

Za největší podrážděnosti a hlubokého rozechvění zahájena 23. kv. odpoledne schůze Národního výboru.

Obecenstvo přeplňovalo galerii bývalého velkého jezuitského refektáře. Hněvné tváře na všech stranách věštily bouři. Tu povstal *Šafařík* a obrátiv se ke galerii domlouval k mírnosti, bitvu proti Frankfurtu že jsme vyhráli a vědomí české že zvítězilo a že by demonstrace byly nejen nevhodné ale škodlivé. Po něm uchopil se slova *Trojan* a dokládaje, že zákon a právo jest naší zbraní, odporučoval klid.

Za mocného vzrušení ale hlubokého ticha vstupoval do zasedací síně v zemském domě president gubernia, hr. *Lev Thun.*

Především dostavila se deputace města Chrudími, jež jako jiná města, obce a farnosti podala adresu měšťanstva, jež vzdává díky Národnímu výboru za jeho posavadní činnost a slibuje pevně při něm státi, jakožto na ten čas jediném zástupci národa. Hr. Thun odpověděl srdečnými slovy, načež chápaje dobře, oč běží, sám se zmínil o volení do Frankfurtu. Byl jsem ode dávna zvyklý důvěry v Čechách požívati, dokládal, nyní však s bolestí pozoruji, že se proti mně vzmáhá nedůvěra a to právě ve chvíli, kdy jest důvěry mezi zemskou správou a národem co nejvíce zapotřebí. Sluší prý věc vysvětliti. Žádosti desáté sekce Národního výboru, aby volby odvolal, nemyslil, že smí vyhověti, proto že věc ta nebyla v jeho moci, Ohražoval se však proti domněnce. jako by volení tomu přál nebo mu napomáhal. Nechtěl, aby se řeklo, že se volení tomu v Praze násilně překáželo. Šlo o to, aby ukázal se zdravý smysl lidu, a to se stalo. Dále ještě se omlouval, proč ráno nařídil, aby se volení dálo psanými lístky. Rozhovor s desátou sekcí vzbudil prý v něm obavy, aby volení ve volebních místech nebylo rušeno a nenastala potřeba vojenského zakročení. Také prý volení do Frankfurtu nebylo nařízeno od něho, ale již před ním.

Jsou to slova charakteristická pro politiku, která se v Čechách prováděla za poctivého sice ale osudně nešťastného hr. Lva Thuna. V době, kdy žádná z nejnaléhavějších potřeb národních nebyla splněna, kdy hluboké znepokojení se jevilo, že nesvolává se zemský sněm a nevyřizuje žádná záležitost, kdy již k vůli trůnu bylo nutno odloučiti vše, co většina v národě považuje za zločin a co podněcuje různice národnostní: v době té musely býti prováděny volby, poněvadž vláda tomu chtěla. Ano ještě při rozednění nařídil zeměsprávce tajné hlasování lístky, aby volby usnadnil a nehrozil se ani zakročení vojenské moci, tedy krveprolití a revoluce, jen aby ničím neodůvodněný, bezprávný záměr vládní byl proveden. Za takových okolností jest ovšem pochopitelno, proč království a země rakouské nemohly ku předu a kterak z nejlojálnějších vlastenců dovedla moudrost vládní dělati revolucionáře. Ostatně předchůdce Lva Thuna, purkrabí hr. Stadion zbrojil ve Frankfurtu a nebyl pro volby a také projev Thunův ze dne 23. května v Národním výboru jest v odporu s jeho projevem ze dne 5. září Tepličanům, kde volení do Frankfurtu mu není proti mysli.

Politicky vyškolenější Maďaři byli by se jinak postavili proti takové politice, u nás však cit dobromyslnosti překonal chladné politické důsledky proti vládním buřičům.

V téže schůzi vyřízeny ještě i dvě palčivé záležitosti. President gubernia hr. *Thun* oznámil, že nebyl jeho úmysl Svornost zrušiti, nýbrž provésti potřebnou organisaci národní gardy. Po žádosti desáté sekce a velitele Svornosti bar. Villania, který jistý způsob předložil, pod kterým Svornost by mohla býti ponechána, jest prý nyní věc urovnána v ten způsob, že Svornost zůstane a to, pokud na ten čas zjistiti lze, aspoň do definitivního zřízení národní gardy. — Jen prozatímně přislíbeno tedy trvání národního sboru toho! — Druhá záležitost bylo české velení u gardy, na které dlouho již naléháno a které v zásadě hned při jejím zřizování bylo rozhodnuto. Hr. Thun oznámil nyní, že od vrchního velitele gardy kn. Lobkovice vyšlo již nařízení o českém velení a sice v ten rozum, že setniny zřizovány budou podle okrsků městských, v každé setnině že budou houfy (čety) s velením českým a houfy s velením německým, k nimž se každý dle libosti bude moci přidati. Která setnina bude míti více houfů českých, bude míti velení české a naopak.

Podle toho bude i velení pluku české, kde jest více setnin českých než německých a naopak.

Opět nesla se důvěřivější vlna vzhůru. Smířlivost ozývala se z hloučku Frankfurťáků a větší ochota jevila se u gubernia. Příčinou byly události vídeňské. Slavnost smíření odbývala se v Stromovce týž den, kdy ve Vídni se stavěly barikády. O slavnosti mluvili hr. Lev Thun, Trojan, Rieger, Kreutzberg, kníže Lobkovic a j. a jako o každém veřejném vystoupení, tak i zde se ukázalo, jak značnou Čechové mají převahu. V sále byla hostina 18. května smluvená a v Oboře národní slavnost, při níž se skvěly všeliké kroje národní, gardy, vojsko, i venkovský lid.

„Doufáme,“ praví Havlíček o tom, „že naše nelibosti domácí mezi národostmi slavností smíření a můžeme směle říci národní slavností k dobrému konci uvedeny jsou. Co se stalo, stalo se. Udělejme nad tím kříž a starejme se společně o pravé dobro země své; nehledejme spásu svou za hranicemi. Všude dobře, doma nejlíp, praví staré přísloví. Dále máme za to, že i krom Prahy přestane se agitovat pro Frankfurt; dokud nás Němci zahraniční budou znepokojovat, budeme

my státi proti nim, což nebuď příčinou nelibosti Němců tuzemců k nám. Dobře spolu buďme, pravdu sobě mluvme!"

Jedna okolnost však rušila růžovou náladu smíření: že Tomáš Pštross ostával starostou. Dne 27. a 29. května konány schůze v Svatováclavských lázních, jež vrcholily v usneseních, aby byl sesazen pro těžké podezření, jež na něho uvaleno a z kterého se neočistil. V Národním výboru sám Palacký žádal, aby byl suspendován. Dne 29. května uspořádána mu třetí velká kočičina, při které příležitosti omylem vzala za své okna i v sousedních domech. Posléze na pokyn hr. Lva Thuna *starosta Pštross 30. května* odstoupil. Záhodno bylo sice, že odstoupil, záhodnějším však by bylo bývalo, kdyby vůbec nebyl nastupoval. Již dne 31. května zvolen za třetího starostu JUDr. *Wanka* a hned od presidenta gubernia potvrzen. Do třetice všeho dobrého! přály si „Nár. Nov."

* * *

Nejvyšší odpovědne úřady pro království České.

Jedna z nejdůležitějších věcí, na jejíž uskutečnění, byť i v různé formě, v Národním výboru důsledně naléháno, zahrnuta byla v 3. odstavci nejv. kabinetního listu ze dne 8. dubna slovy: „Zřízení odpovědných nejvyšších úřadů pro království České v Praze s rozšířeným okresem činnosti povoluje se." Kdo však nejmenší k tomu nečinil přípravy, byla vláda. Hned po vydání ústavního patentu pro celou říši mimo Uhry ze dne 25. dubna jednáno bylo v té příčině o deváté sekci Národního výboru, v jehož schůzi 4. května dr. Rieger podával zprávu jménem sekce. Poukazoval na nejasný poměr mezi patentem, který předpisuje všeobecnou konstituci všem neuherským zemím, a patentem ze dne 8. dubna o konstituci království Českého. Proto odporučoval, aby Národní výbor vydal od sebe *ohrazení proti patentu ze dne 25. dubna*, pokud odporoval výhradám učiněným království Českému a starým jeho právům a privilegiím. O protestu proti konstitučnímu patentu ze dne 25. dubna, který větší váhu kladl na říšský sněm a o nejvyšších odpovědných úřadech v Praze se nezmiňoval, rozpředlo se rokování, z něhož poznáváme politické proudy tehda panující. Hrabě *Wurmbrand* kladl hlavně váhu na důvody oportunity a mluvil ve smyslu hr. Lva Thuna. Vláda vídeňská má prý dosti nesnází a jest záhodno spíše ji ušetřiti

Praha proti volbám frankfurtským. »V málo minutách byly plakáty strhány a zničeny . . .«
(Str. 402).

takových, než je rozmnožovat. Takový protest že náleží sněmu, až se sejde a nikoliv Národnímu výboru. Hr. *Lev Thun* vyslovil se z týchž důvodů proti zprávě Riegrově. Sám prý Dr. Rieger uznává, že záležitost ta náleží druhé sekci, a nikoliv deváté. Patrno z toho, že zemskému presidentu šlo o zamítnutí protestu, neboť druhá sekce nebyla ani zvolena. *Borosch* nenahlížel, proč hájiti starých práv a ohrazovati se proti novým, neboť snad bychom i nových ztratili. *Krug* upíral Národnímu výboru kompetenci, jelikož jeho účelem jsou prý jen přípravy pro příští sněm. Prof. *Schneider:* Ať se připraví takový protest, ale teprve příští sněm ať o něm rozhodne. Dr. *Štrobach*: Nesrovnalost obou patentů není osvědčena, možná, že si v mysli zákonodárcově ani neodporují, proč tedy se ohrazovati proti možnosti? Dr. *Rieger* trvá na právech království Českého a na tom, co nejvyšším rozhodnutím ze dne 8. dubna bylo království přiznáno. JUC. *Trojan* hájí protestu, který nemusí býti psán palcátem, ale zdvořilými slovy a silou věcnou ohrazovati má práva zemská. *Palacký* poukazoval, že konstituční patent ze dne 25. dubna mluví o zemských zřízeních, které teprv říšský sněm má utvrditi. Není tedy bez příčiny, že se obáváme, aby nám zase zkráceno nebylo, co jsme obdrželi. Ku protestu však teprve příští sněm jest kompetentní. Nyní jest dosti na tom, že se hned o tom mluvilo. Navrhnul tedy, aby se rokování pouze zanechalo. — Ve smyslu Palackého usneseno pak většinou hlasů, *aby se nehlasovalo.*

Jednání to mělo dvojí důsledek: Po návrhu Václava Štulce usneseno, aby ihned zvolena byla druhá sekce, která by osnovu české konstituce pro příští sněm vypracovala. Jedenáctičlenný odbor ten zvolen hned v příští schůzi. Dále usilováno od té chvíle, aby střed vlády pro všechny zemské věci byl v Praze. Bohužel zemská vláda nejevila potřebnou iniciativu ani blahosklonnost v žádné věci k urovnání poměrů domácích, nýbrž jednala teprv okolnostmi donucena a to nerada.

Snahy Národního výboru nesly se jako snahy veřejnosti české, ani mnohé Němce nevyjímaje, k tomu, aby nejvyšší sněmu odpovědné úřady nejen v Praze byly zřízeny, ale aby platily i *pro země koruny České.* Již Dr. Kliebert, jeden z předáků německých a člen druhého poselstva, vykládal Němcům v „Bohemii“ (14, 22. dubna) a ve zvláštních výtiscích prospěch toho, když v Praze budou sídliti nejvyšší úřady a Němci budou míti vše v Praze blíže než ve Vídni. Dále dovozoval, že za sjednocení Moravy a Slezska s Čechami proto bylo žádáno, protože

odjakživa byly českými korunními zeměmi. Národní výbor pak v *provolání ze dne 6. května* odvolávaje se na úkol svůj činiti přípravy pro ustavující sněm podal osvědčení o otázce sjednocení Čech, Moravy a Slezska, v němž klade důraz jak na historické právo, tak na skutečnou potřebu přirozenou. Od více než tisíciletí drželi Moravané a Češi pospolu, i obnovené zřízení zemské tuto jednotu uznává. Zavrhuje politickou centralisaci, jejíž škodlivost jmenovitě v Rakousku by byla citelnou, praví Národní výbor:

Moric Perczel,
radikální poslanec a vojevůdce maďarský.
Dle soudobé litografie.

„Ohlédneme-li se po přirozených základech státního a národního života v Čechách a Moravě, bude nám za těžké nalézti v nich skutečné rozdílnosti: příroda a člověk jsou tak dokonce stejní, že je jen jména od sebe dělí.“

Národnostní poměry, školství, soudnictví, hospodářský stav, politická správa vymahají toho, aby i dotyčné úřady byly jednotné. Proto Národní výbor domáhá se toho: „1. aby místo posavadních úřadů dvorských pro vnitřní politickou správu, kteréž se s vyvinutím našeho konstitučního živobytí napotom nesrovnávají, odpovědné centrální úřady kabinetním listem od 8. dubna b. r. království Českému s rozšířenějším oborem činnosti již povolené, dostaly se zároveň Moravanům, a tak pro všecky korunní země platnosti měly; a 2. aby konstituční vyvinutí těchto zemí, jakož kořen svůj má v jedné, stejné národnosti, také bylo stejné.“

Bylo-li zřízení nejvyšších odpovědných úřadů a generálního sněmu pro země koruny České snahou pro budoucnost, o jejímž konečném úspěchu nepochybováno, tím více naléháno, aby aspoň v království stalo se skutkem. Byl to požadavek všeobecný, jenž ozýval se z úst

všech našinců; proti němuž však stavěli se zpátečníci a šosáci. Již 12. května naléhal opět *Trojan* v Národním výboru, aby to, co s výše trůnu slíbeno, konečně bylo splněno. Právem shledávala česká společnost ve splnění požadavku toho záruku, že vláda poctivě smýšlí s rozhodnutím císařským ze dne 8. dubna.

Ve schůzi 15. května odůvodňoval *Trojan* návrh, aby vypravena byla deputace k trůnu s prosbou, aby arciknížecí místodržitel brzo vypraven byl do Čech. Návrh přijat jednomyslně, deputace zvolena, avšak na cestu se nevydala, poněvadž zatím panovník Vídeň byl opustil.

Dr. *Rieger* použil té příležitosti a jako dodatek učinil návrh, aby slíbení nejvyšší úřadové v Praze byli zřízeni. Jest žádoucí, aby novému místodržiteli byl vykázán také hned příslušný obor ve smyslu kabinetního listu — pravil Rieger. Tento slib mocnářův způsobil všeobecné plesání v Čechách. Teprve až úřadové tito budou zřízeni, až každý Čech ve všech třech instancích bude moci svým přirozeným jazykem vyslyšán býti, což nyní za centralismu ve Vídni možné není: pak teprve rovnoprávnost národností se stane skutkem. Souhlasil, aby pro záležitosti celé říše, jako jsou zahraničné věci, vojenství, finance a j., byly ústřední úřady ve Vídni, ale pro věci domácí, jako dvorní kancelář (politická správa, školství a zemské věci) a spravedlnost, aby co nejrychleji zřízeny byly v Praze. Nejlépe ať se napřed a písemně žádá, aby tak se stalo a aby osoby pro úřady ty jmenované spolu s arciknížetem Františkem Josefem do Prahy zavítaly; uvítání bude pak tím radostnější. Proti tomu mluvil hr. *Josef Mat. Thun* dovozuje, až sněm se sestoupí, a českou konstituci ustanoví, že teprve úřadové ti se mohou zříditi. Hr. Frant. *Thun* ml. měl takovou žádost za nevhodnou, kdy se jedná o osvědčení vděčnosti. Proti Riegrovi mluvili tentokráte i *Trojan, Rupert, Faster a Palacký.* Již nyní čekalo se nějaký čas, soudil tento, obecné dobré nevezme zkázu, když počkáme ještě několik měsíců; delšího odkladu věc jistě nevezme, jak se jednou sněm o ní usnese. Tím způsobem bude lépe pořízeno, než aby měli ministrové nyní nařizovati a sněm teprve jejich ustanovení zase měniti. — Rieger opětovně hájil návrhu svého, jednou vyznačuje rozdíl mezi zřízením zemským a organisací veřejných úřadů, po druhé poukazuje na povážlivost čekání, posléze však vida se osamocen vzal zpět návrh svůj. Příčinou odporu byly ohledy a cit ostychu. Naši

mladí politikové chápali politiku příliš osobně a citově; „aby se neřeklo“, že jsou snad jako Maďaři.

Se stejným účelem, ale v jiné formě dostala se záležitost ta na denní pořádek 20. května. Vystoupení hr. Prokopa Lažanského učinilo hluboký dojem a *Trojan* po jeho řeči o vídeňském rozvratu ihned vystoupil na řečniště a dovozoval toho potřebu, aby president gubernia hr. Lev Thun přibral si několik mužů k radě o zemských věcech a s nimi projednával nejnaléhavější potřeby vládní a úřadní. Tomu na odpor postavil se hrabě *Wurmbrand.* Raději ať prý se tomu dá hned pravé jméno, totiž prozatímná vláda. Tu však nemůže zřizovati nikdo leda sněm, neboť jinak by to byla vláda jedné strany a následek byla by anarchie. Dr. *Šebek* dovozoval, kdyby se mělo k takovým výkladům hleděti, že by se musil rozejíti i Národní výbor, neboť ani ten nebyl ustanoven od sněmu. — President gubernia hr. *Lev Thun* podrážděně odmítal návrh Trojanův. Kdybych i nemohl přijímati presidiálních výnosů vídeňského ministerstva, pravil, přece bez rady Národního výboru budu vědět, jakých prostředků se mám chopit. — Dr. *Frič* ohražoval se *proti* takovému projevu náčelníka vlády. Shledával v tom urážku Národního výboru a zapírání jeho činnosti, aby tedy hr. Lev Thun odvolal. — I galerie přizvukovala a nastala chvíle nemalé rozlady, právě když byl hrabě Lažanský celé shromáždění strhl k lojálnímu nadšení. — Hr. Lev Thun se omlouval, že měl na mysli jen své úřadní povinnosti a ty že dovede i bez cizí podpory plniti. Roztrpčení trvalo však dále.

Ve schůzi 23. května, kdy, jak jsme poukázali, stahovala se bouře nad hlavou Lva Thuna, kdy však i ve Vídni stav věci se opět přiostřoval, učinil president gubernia malý ústupek veřejnému mínění. Sám žádal, aby z první sekce, která volební věci chystala, přidány mu byly dvě nebo tři osoby ku poradě o sněmovních záležitostech. *Rieger* navrhl, aby raději šest osob bylo vyvoleno a to nejen z první sekce nýbrž vůbec z mužů, které Národní výbor uznává za nejschopnější, i aby se radily se zeměsprávcem netoliko o věcech sněmovních, nýbrž vůbec i o jiných záležitostech zemských. Návrh ten byl schválen a takto by byla vyšla jistého způsobu prozatímná vláda z obmezeného návrhu Lva Thuna, který však opět zlomil význam její prohlásiv: že mu bude věcí žádoucí, když Národní výbor mu poznamená šest mužů obzvláště důvěry hodných, o jejich radu že chce nejpředněji žádati.

když by toho uznal potřebu. Lístky zvoleni byli: Palacký, Rieger, Brauner, Šafařík, Kliebert a baron Neuberg.

Stav věcí nabýval zatím pro vládu hrozivé povahy, vídeňské barikády ze dne 26. května vypadaly na vzdálenost strašlivěji než ve Vídni. Hrabě Lev Thun povoloval nyní tomu, co se vlastně vyvíjelo samo sebou: *zřízení prozatímné vládní rady*, která by požívala důvěry v národě. Radil se s velícím generálem knížetem Windischgraetzem s presidentem appelací hr. Mitrovským, presidentem zemského soudu, baronem Hennetem a vicepresidentem gubernia hr. Mecserym, kteří souhlasili, aby zřízena byla jako pomoc z nouze prozatímná vláda. Ve schůzi Národního výboru 29. května ohlásil pak: Poněvadž obcování s ministerstvem ve Vídni jest událostmi vídeňskými přerušeno a jako náčelník zemské vlády musí činiti opatření, ježto daleko přesahují jeho úřadní moc, že rozhodl se zříditi *odpovědnou vládní radu* čili *prozatímnou vládu*, o jejížto povolení bude císaře prositi. Do odpovědné vládní rady povoláni byli od Lva Thuna: *Palacký, Rieger, Brauner*, hr. *Wurmbrand, Borosch*, hr. *Albert Nostic, Strobach* a továrník *Herzig* z Liberce. Rieger a hrabě Nostic

> Co we Wídni 15. kwětna a ode dne toho se přihodilo, jest důkazem, že prozatimné ministerium již nemá potřebné nezáwislosti, aby mohlo jednati dle swobodného rozhodnutí a opatrowati stejnoměrné zájmy wšech dílůw mocnářstwí. Nejnowější pak události Wídenské učinily wládě zemské zhola nemožným, aby prozatím swým ministeriem udržela se s Jeho Weličenstwem císařem a králem w onom ústawním spojení, kteréž pojistiti má pewný swazek králowstwí Českého s weškerým mocnářstwím, trwalé uhájení swobody ústawní a wyplnění slibůw, od Jeho Weličenstwa Čechům nejmilostiwěji udělených.
>
> V takowých poměrech přednostowé zemských auřadů w Čechách, uradiwše se společně, shledali nutným, aby se zřídila prozatímná rada wládní z mužůw důwěry weřejné. Aukolem této prozatimné rady wládní bude zatím pouze to, aby za předsednictwí guberniálního přednosty rozhodowala o takowých wnitřních záležitostech zemských, wykračujících z působnosti presidia zemského, kteréžto by rozhodnutí wyžadowaly pro poměry mimořádné.
>
> W naději, že se tomu dostane nejw. schwálení, zwoleni jsau za členy prozatímné wlády: pánowé **Palacký**, dějepisec, J. U. Dr. **Rieger**, **Borrosch**, knihkupec a obecní starší, hrabě Albert **Nostic**, J. U. Dr. **Brauner**, hrabě Wilém **Wurmbrand**, J. U. Dr. **Strobach**, **Herzig**, towárník w Liberci.
>
> O tomto opatření bez prodlení posláno J. Weličenstwu po hraběti Albertu **Nosticovi** a J. U. Dr. **Riegrowi** nejponíženější oznámení s prosbau, aby jemu cestou austawni skrze nowé ministry, kteří budau jmenowáni, uděleno bylo schwálení a nařízeno, by bez odkladu přikročilo se k organisowáni místodržitelstwí a ke zřízení zodpowědných auřadůw austředních, kabinetním listem ze dne 8. dubna t. r. slíbených.
>
> W Praze 30. kwětna 1848.
>
> **Z c. k. zemského presidia českého.**

byli ustanoveni, aby hned nazejtří vypravili se k císařskému dvoru do Inspruku a tam žádali za nejvyšší schválení tohoto opatření.

Nadcházely důležité chvíle, železo bylo vřelé, aby se kuly příznivější sudby národa. Sama guberniální vláda jakoby byla pojednou procitla z mrákoty, dala oběma poslům na cestu do Inspruku *guberniální podání Jeho Veličenstvu* o prozatímné vládní radě, v němž patrno jest, čeho se velká většina Národního výboru domáhala, co však zemská vláda důsledně odmítala. Najednou bylo lze povolit a vyhovět českým požadavkům, na které dosud jen pokrčováním ramen bylo odpovídáno. Arci musely dříve nadejít barikády ve Vídni.

V podání hr. Lva Thuna poukazuje se na události vídeňské 15., 25., 26. a 27. května, které posléze učinily zhola nemožným s dosavadním prozatímným ministerstvem ostati ve spojení. Po několik dnů nedošly prý vůbec žádné pokyny z ministerstva a poměry doby jsou tak mimořádné, že každého dne může nastati potřeba chopiti se prostředků, které působnost zemských úřadů daleko převyšují. Proto po dohodnutí s předáky úřadů zvolil president gubernia osm členů pro-

Prohlášení!

Powolání nížepsaných za prozatímné odpowědné raddy wladní w Čechách zawdalo příčinu k rozličným křiwým wýkladům, a sice we dwou zcela protiwných ohledech, kteréžto oba na docela omylné domněnce spočíwají, kdežto sama wěc zcela jiná, sama w sobě prostá a od nutných okolností wázána jest.

Podepsaní jsauce upřímní přátelé pokroku, pewný aumysl mají každému pokusu o reakci pewně se opříti, také ale proti anarchii bojowati, která wšechnu uspořádanost w obecních záležitostech zrušiti usiluje. Nechtějíce nikoho osočowati, můžeme přec poukázati na skutky, že nyní ministerium we Wídni strany swého odpowědného jednání není swobodno, nýbrž jiné cizé, ne císařowě wůli podrobeno jest, a že při takowých žalostných okolnostech wěrným zemím rakouského císařství, tedy i králowství českému, nezbýwá nic jiného, než u wědomém autonomistickém prowedení konstituční swobody připrawowati jedinau možnau cestu ke wšeobecnému srozumění a budoucímu říšskému sněmu. Kéžby se brzy držeti mohl, a sice w srdci mocnářstwí, we Wídni, čemuž se protiwiti nikterak není v aumyslu českých wlastenců: nade wšecko ale ceni oni swobodu konstituční, kterau se pojistí jednota mocnářstwí pod aegidou domu císařského, jehožto barwy jsme ne bez hlubokého žalu viděli w samém dosawadním sídelním městě zneuctěny a wypowězeny.

Bude-li Wídeň zase tím, čím dříwe byla, a rozumí-li dobře prospěchu swému, wždy zůstati musí, chce-li zůstati srdcem mocnářstwí: přeswědčí se brzy, že kroky wlády české kromě obhájení dobra swého zemského též další společné trwání ostatních dědičných zemí wlastenecky w aumyslu měly.

W Praze, 2. června 1848.

Alois Borosch.
Dr. Brauner.
Palacký.
W. hr. *Wurmbrand.*

Korunovační klenoty království českého.

Koruna. – Meč. – Žezlo. – Říšské jablko. Nádobky na posvátné oleje.

zatímné vládní rady, za jejíž schválení žádá. Jednání úřadní bude se bráti cestou obyčejnou s tím rozdílem, že s vyhrazením dalšího rozhodnutí Jeho Veličenstva ničeho více vídeňské vládě předkládati nebude. Záležitosti, o nichž mají rozhodovati nejvyšší instance, a předměty, které se týkají ústřední vlády, že zatím zastaví. Dále se žádá. aby mocnář brzo vyslati ráčil jmenovaného arciknížecího místodržitele do Prahy a poukazuje, že „rychlé uskutečnění“ slíbeného zřízení nejvyšších odpovědných úřadů s rozšířenou působností v Praze „stalo se netoliko pilným přáním, ale hotovou potřebou.“ Konečnou organisaci ovšem ponechává ústavě zemské a říšské. Dvorní rada Klecanský, arciknížeti Františku Josefovi po bok postavený, má býti bez prodlení jmenován členem prozatímné vládní rady a organisovati místodržitelství, pod předsednictvím hr. Lva Thuna: „Čím dříve slíbené úřady ústřední budou zemi poskytnuty, tím blahodárnější a spásnější bude jejich působení. Každý okamžik prodlení jest škodlivý; rovněž s upravováním nových poměrů země nesmí se déle odkládati.“

Z těch důvodů prý rozepsal český sněm, a žádal ministra vnitra, aby opatření tomu zjednal nejvyšší schválení. Nyní žádá za patent ku svolání sněmu k vůli „upokojení věrných Čechů“, v němž den má ostati nevyplněn, poněvadž nebude možno, aby se sešel již 7. června. Co se předloh týče, žádá za zmocnění podati sněmu: 1. osnovu české konstituce, 2. způsob vyvazení roboty a 3. ustanovení o placení daní r 1848.

O prozatímném obsazení místodržitelství jednalo se důvěrně již 19. května. Pomýšlelo se na to, aby sídlící v Praze arcikníže Karel Ferdinand byl jmenován prozatímně zástupcem arciknížete Františka Josefa. Účel toho měl býti ten, aby se ukázalo, že se v Čechách neprovádí žádná odstředivá politika. Bylo to ve schůzi asi dvaceti osob, jež hr. Lev Thun k sobě povolal po zprávách o útěku dvora z Vídně, a mezi nimiž byli Palacký, Šafařík, Rieger, Borosch, hr. Wurmbrand. Dr. Klaudy a j.

Presidium gubernia vydalo *vyhlášku o zřízení prozatímné vlády* dne 30. května. Vídeňské ministerstvo dovědělo se o skutku tom teprve třetí den z novin a obrátilo se v té příčině k panovníku do Inspruku poukazujíc na nezákonnost toho kroku, k presidentovi gubernia v Praze vyhlašujíc akt ten za neplatný a zároveň k přednostům království a zemí vystříhajíc je před důsledky skutku toho. Členové prozatímné

vlády vydali *prohlášení ze dne 2. června*, v němž vyznačují úkol svůj. V Praze byli však přítomni jenom čtyři, Štrobach a Herzig meškali na venkově a Rieger s hr. Nosticem odjížděli 30. května do Inspruku.

* * *

V památné schůzi Národního výboru 29. května, v nížto nové poselstvo vypraveno k mocnáři, uvítáni byli vrátivší se z Inspruku poslové, kníže Rohan, Rupert a Klácel, kteří dne 19. kv. s adresou tam byli vysláni (Viz str. 396. a d.). Podávali zprávu o své cestě a svém pořízení. Cestou všude byli vítáni. Na místo stihli 23. května a přijati byli v slyšení 24. května. Císař a král Ferdinand vypadal sklíčen a choroben, k deputaci mluvil však slovy srdečnými. Ústní jeho odpověď deputaci české dle úřadního vyhlášení zní doslova:

Od našich milých Čechů neočekáwali jsme jiná slowa, než jsme práwě byli slyšeli: awšak v této době, w níž krwácí naše otcowské srdce, slyšeli jsme je s radostí dwojnásobnau.

Až nawrátíte se, wyslowte tyto city před krajany swými plným srdcem i řekněte jim, že nikdy jsme nepochybowali o wěrnosti a příwětiwosti Čechů našich.

Swatě zachowáme wšecko, což jsme slíbili s wěrnou láskou našim národům na žádost jejich. Wšak ale wětší, nežli kdy, jest potřeba, aby národowé postawili se s wěrnau oddaností kolem trónu a wlasti, a i w tom nejvíce spoléháme se na naše Čechy.

Waše žádost srdečná, abyste měli nás mezi wámi, potkala se s wraucím přáním našim, ale nelze nám již nyní ustanowiti den wyplnění; awšak určitá ujištění doneste do krásné Prahy, že bude naší přewelkau radostí možnost wás brzo a na delší čas nawštíwiti.

Čechowé zajisté uznáwají za nowý důkaz lásky a naší péče otcowské, že jsme powolali milého syna bratra našeho za náměstka w králowstwí Českém; awšak ač jsme powážiwše okolnosti, za dobré měli, poslali jej na čas k wěrnému wojsku, jež po hrdinsku bojuje za wlast, a w němž bije též mnohé srdce české, abychom nejpatrnějším spůsobem dali na jewo wděčnosti uznání auplné: přece postaráme se o to, aby přišel brzo mezi wás a byl jewitelem citů našich.

Ještě jednou díky naše wám, wyřiďte sauobčanům wašim ujištění nejsrdečnější náklonnosti a milosti císařské.

Deputace přijata byla též od arciknížat Františka Karla a Jana, od císařovny a královny Marie Anny a od arcikněžny Sofie. Jednání bylo srdečné a důvěřivost úplná.

Národní výbor pracoval horlivě na osnově obecního zřízení, o rovném právu ve veškerém školství, především ale o české konstituci.

Základní ustanovení konstituce království Českého.

Od 6. do 28. května vypracovala druhá sekce Národního výboru osnovu velikého významu, která stanoví poměr Čech, jenž důsledně měl býti rozšířen na poměr celé koruny České k ostatním královstvím a zemím rakouským. V plné schůzi vyřízena osnova 7. června. Tuhý odpor veden jmenovitě o zastoupení venkova a o druhou sněmovnu. Volební řád, na jehož základě volby rozepsány, platil jen pro sněm ustavující, který by teprve o konstituci a zastoupení národním právoplatně rozhodl. Proti zastoupení venkova na 20.000 duší jedním poslancem a měst na 6000 duší jedním a na 10.000 duší dvěma vystoupili Heller, Havlíček, Hamerník. *Havlíček* trval na tom, aby platilo stejné ustanovení pro všecky. *Palacký*, že v městech soustřeďuje se více intelligence, průmyslu a bohatství, proto že nesmějí být odstrčena. *Vocel:* Města by jinak neměla zastoupení svých zvláštních důležitostí. *Trojan:* Jest zapotřebí, aby na sněmu byli mužové průmyslu znalí, proto jest zastoupení měst nutné. *Brauner:* Často něco vypadá jako rovnost, ale opravdu to není. Výsady měst jsou středověké, ale v těchto středověkých tvrzích proti násilí a tyranstvu zachovala se vzdělanost, průmysl a květ země. Než dosáhnem většího politického vzdělání, ať se městům nechá jistá přednost. Po dlouhém rokování přijat návrh sekce a tolikéž návrh, aby české zemské zastupitelstvo mělo dvě sněmovny. Pro dvě sněmovny mluvili Palacký, Šebek, Štrobach, baron Wildbrandt; pro jednu Rupert, Hauschild, Havlíček.

První základní ustanovení činí rozdíl mezi svézákonností (autonomií) a samosprávou a prohlašuje, že obě jakož i stávající posud svobody a práva království Českého zachovají se potud, po-

Sloupové staré doby.
Z karikatur 1848.

kud společná říše Rakouská při nich silna i na venek mocna býti může. Vycházejíc od této zásady přenechává oboru ústřední výkonné a zákonodárné moci, t. j. císaře a říšského zastupitelstva:

A. Veškery větve zákonodárství a zemské správy sloužící k tomu, aby Rakousko co mocný celek stálo a sice: *1. vojenství, 2. státní úvěr 3. státní a obchodní smlouvy, 4, zahraničné věci.* B. Veškery větve zákonodárství a zemské správy, na jejichž stejném zařízení pravá souvislost celého mocnářství záleží: 1. zákonodárství a správa v *obchodních, celních, poštovních, mincovních, mírových a váhových* záležitostech, 2. zákonodárství po *materiální* stránce *občanské a trestní spravedlnosti*, 3. hlavní *státní silnice a železnice*, 4. státní *rozpočet* přiměřený těmto oborům, 5. stanovení *podílu*, kterým každá země přispívati má.

Všechny ostatní obory zákonodárství a zemské správy vyhrazeny působnosti zemského zastupitelstva a zemské výkonné moci.

Druhé základní ustanovení platí právu zastoupení zemského, jež záležeti má ze dvou sborů, *sněmovny poslanecké* a od této sněmovny zvoleného a každoročně obnoveného *senátu*. Na každých 20.000 duší v kraji připadá poslanec. Města, místa mající více než 6000 duší, volí jednoho a mající více než 10.000 duší dva a Praha dvanáct poslanců. Právo voliti má každý samostatný občan, zletilý, jenž buď platí nějakou přímou daň nebo má vlastnosti opravňující, aby vstoupil do národní gardy. Právo volenu býti má každý v zemi zrozený nebo naturalisovaný samostatný občan překročivší 28. rok věku. Senát sestává z 60 členů, jichžto šestý díl ročně vystupuje a nově volenými se dosazuje. Právo volenu býti senátorem má každý a to kromě dřívějších podmínek ještě i té, aby byl 36 let stár. Sněmovny shromažďují se každoročně a každý třetí rok se volí znovu.

Třetí základní ustanovení stanoví výkonnou moc pro celý obor zákonodárství sněmu vyhrazeného, prováděnou od povolených již centrálních úřadů v Praze, jež zastávány budou od úředníků ze zemského fondu placených, kdežto výkonná moc oboru císařské ústřední moci konána bude císařskými ze státních důchodů placenými úředníky. Veškera správa Českého království takto se tedy bude rozdělovati:

Jeho Milost Císař:

Ministerská rada: státní ministři války, zahraničních věcí, státních financí a obchodu i veřejných prací.

Náměstek nebo místokrál český:

Odpovědná místodržitelská rada: Radové 1. pro zemskou správu politickou, veřejnou bezpečnost, národní obranu, 2 .pro náboženské a školské věci a vzdělávací ústavy, 3. pro spravedlnost, 4. pro zemské finance, 5. pro průmysl v nejširším smyslu a veřejné práce.

Královští zemští úřadové pod místodržitelskou radou: politická správa s jejími podřízenými úřady, ředitelstvo studií, nejvyšší soud s podřízenými instancemi, zemská pokladna s účetními a úvěrními oddíly, zemské stavební ředitelství, obchodní kamory a j.

Císařští královští úřadové pod ministerstvem: generální komando filialní státní pokladny a jejich podřízení úřadové, ředitelství státních staveb, železnic a pod. veškery orgány správní, opatřující záležitosti v zemi pod říšským ministerstvem postavené.

Jak velký problém rázem a jako by pudem veden rozřešil tu Národní výbor osnovou české konstituce, ukázala potom padesátiletá zkušenost. Kde by dnes byla země a koruna Česká a kde celá říše Habsburská, kdyby tato základní ustanovení byla vešla v život! Náš život domácí byl by se mohl všestranně rozvíjeti a říše mocně postavena nebyla by se musela dožiti krutých katastrof. Ministeria vnitra a národní obrany, vyučování, spravedlnosti, zemských financí, průmyslu, orby, obchodu a veřejných prací náležela půdě domácí, zastávati je měli odpovědní sněmu českému místodržitelští radové. Při všem dosahu svém nebyl problém ten ani tak nesnadný; za základ vzato prostě to, co bývalo a dosud se zachovalo v dobré paměti. Byl to návrat od mrtvého centralismu k živému právu, od dvorské kanceláře, kasačního soudu a ordonancí na úkor zemským právům k činitelům, jak dějinami se vyvíjely, a k novodobému zřízení. Za společné pro celou říši uznáno, co r. 1867 za společné od Uher bylo uznáno a v delegacích se projednává, mimo to celní, obchodní a měnová jednota, které od r. 1867 vždy na deset let se navazují a státní a obchodní smlouvy zahraničné, které dnes dle stejných předloh ve Vídni a Pešti se vyřizují. Jak vratká to nyní jednota! I poštovnictví postupováno ve prospěch celé říše, které dnes Uhry a cislajtanské země mají rozdílné a stejné zákony občanský a trestní, mimo něž organisace soudní a vše ostatní vyhrazeno zemi. I fundamentální články české z r. 1871 připomínají mnohým na tuto osnovu, ač sestaveny jsou obdobně k uherskému vyrovnání, nejsou tak jasny a úplny a zápasí s potížemi uherským vyrovnáním nastalými, nehledě na obmezený volební řád.

*

Čilý, pestrý život rozvíjel se stále v Praze; když minuly dny Svatojanské počínali obraceti k sobě pozornost hosté slovanští z různých končin slovanských se dostavující. Každý den přinášel něco nového; každý činitel hlásil se k životu, opravám a právu. V dnech 18. a 22. května konáno bylo *shromáždění duchovenstva* v lužickém semináři na Malé Straně. Předseda a duše shromáždění byl praeses semináře toho, proslulý František Náhlovský. S důvěrou pohlížel k hnutí českému a viděl v něm prospěch pro národ i pro duchovenstvo. Snahy jeho směřovaly k tomu, aby na shromážděních pojednáváno bylo o potřebách ducho-

Jak se pštros (purkmistr) a wlczek (Wölfel kloboučník) pokousali.
Pražská karikatura květnová z r. 1848.

venstva a aby upraveny byly též majetkové poměry jmění duchovenského. Hlavní však pozornost obrácena *k volbám zemským.* Volební výbor, jehož předsedou byl dr. Brauner, měl své sídlo v Měšťanské besedě; celý politický národ vcházel s výborem tím ve spojení. Volby dály se všude v pořádku,

Neblahou stránkou byly *poměry hospodářské.* Peněz ubývalo z oběhu, tak že nastala citelná nouze o drobné i stříbrné peníze. Kupci vydávali své poukázky znějící na drobné peníze, papírové zlatky se stříhaly na čtvrtky, jimiž se platilo. Ažio stříbra, které vůbec nebylo v oběhu, stoupalo. K tomu družila se krise průmyslová způsobená nedostatkem odbytu, jmenovitě bavlněných, vlněných a plátěných výrobků. Tiskaři kartounů byli bez práce. továrníci zaměstnávali je jen

HRABĚ FRANTIŠEK ŠLIK,

c. k. polní podmaršálek, vojevůdce proti revoluci maďarské.

s velikými obětmi a to nedostatečně. K tomu družili se poplašné pověsti fantasticky zbarvované; o tiskařích, že potáhnou na Prahu, jak již od března se bájilo, o krejčích, kterak 28. května u sv. Václava na Koňském trhu přísahali pomstu, jeden za všechny a všichni za jednoho a že si pořídili plechové smrtí hlavy, které nosí za odznaky. V „bankálu“ (filiálce národní banky na Malé straně) byl 31. května takový nával lidu, který bankovky přicházel vyměňovat za stříbro, že oddíl granátníků obsadil místnosti a dělal pořádek mezi křičícími, hubujícími a plačícími. Jedinou lidovou finanční politikou bylo schovávati stříbrné dvacetníky do staré punčochy.

Té doby ozvaly se však již první návrhy úvěrních společenstev a první návrh takový vyšel od Emanuela Zdekauera, jenž nemalou zásluhu si získal o zřízení Řemeslnické záložny. Proti drahotě potravin zakročovala sama městská správa, jež obracela se k statkářům, aby své hospodářské výrobky přímo prodávali bez cizího prostřednictví. Zvláště pozoruhodný jest však *návrh k podpoře domácího průmyslu* tiskem vydaný v tisících výtiscích od jednoty k podporování domácího průmyslu. Vytištěn jest na jedné straně česky, na druhé německy a podepsáni jsou kromě advokáta rytíře Vojtěcha z Eisensteinu čelní obchodníci pražští Karel Brosche, Martin a Riegel, Jan G. Pilz, Ad. Dittrich, Josef Geitler, Broudre a j.

U nebeské brány I.

Sv. Petr: Kdo to?
Michl: Německý Michl z Prahy (německy).
Sv. Petr: Z Prahy? A neumíte česky!
Michl (v rozpacích). Já jsem Němec...
Sv. Petr: Co, Němec — v Praze nejsou žádní Němci.
Marš pryč! — Není nebe pro vás!

(Dle německé posměšné karikatury z r. 1848.)

„Před našima očima zdvihá se strašlivou zkázou hrozící bouře, jeť to chudoba dělníků a váznutí všeho průmyslu a obchodu“ — hlásá

se tu a vykládá dále, kterak továrníci dávají pracovat s vlastní škodou. Má-li se ale dělníku pomoci, musí se průmysl oživiti, továrnám domácím odbyt zjednati, práce celou zemí pojistiti. Provolání pak hlásá: „Bratří a sestry, spoluobčané v krásné konstituční vlasti, odívejte se na několik měsíců *jenom v látky ve vlasti naší vyrobené.* Odložte na nějaký čas

U nebeské brány II.

Sv. Petr: Kdo to?
Svornosťák: Člen Svornosti z Prahy.
Sv. Petr: Jen račte dál. — Andělé, trubte.

(Dle německé posměšné karikatury z r. 1848.)

všechny hedvábné látky a kupujte za to výrobky domácí, bavlněné, lněné a vlněné.“ Především dovolává se provolání útlých srdcí českých paní: „Odložte svůj hedvábný šperk a dejte důkaz pravého vlastenectví, zdobte se jenom těmi výrobky, jež ruce vašich krajanů s namaháním tkaly . . . Onen lněný, bavlněný a vlněný oděv, jejž na místě hedvábného nositi budete, bude krásnějším a šlechetnějším šperkem, nežli aksamit a hedvábí . . .“ Mužům pak se klade na srdce: „I vy bratří, buďte vlastenci, odložte hedvábné šátky na krk i do kapes, hedvábné vesty, hedvábné klobouky a rukavičky a oblékejte se v *české látky* . . . Za lepších časů zaměstnávaly Čechy přes 60.000 tkalcovských stavů. Nyní jich sotva 30.000 práci má! Každý tkalcovský stav zaměstnával v průměru jednoho vzrostlého člověka a dítě u cívky. Není málo počítáno, řekneme-li, že 50.000 lidí bez chleba jest, jižto se před tím tkalcovstvím živili. Kolik tiskařů, strojařů, předáků, krajkářů atd. musí se k tomu ještě připočísti!“

V.

Morava a Slezsko.

Morava spala ještě těžký sen, když v Čechách procitnuvší národ 11. března vstupoval na kolbiště politické a domáhal se jako hlavní podmínky svého vývoje a lepší budoucnosti sjednocení Čech, Moravy a Slezska, dějinnou minulostí posvěceného a potřebou přítomnosti vyžadovaného. Země tak velikou většinou československá, s ryzím svým lidem, zachovaným mravem a krojem vypadala na venek jako německá. Města byla německá, čeští měšťané mluvili: „Wir Deutsche“, vládní úřady a úřady vůbec byly německé. Němectvím, jež znamenalo panskost, lišila se městská a úřadní společnost od poddanského lidu, robotou stiženého a bezprávného. Dosti zle bylo v Čechách, kde vládní moc, rozmnoženou ještě do jisté míry soudní mocí ve sporných věcech a těžkých policejních přestupcích, vykonávalo 1193 hospodářských úřadů vrchnostenských, t. j. tolik pánů direktorů či vrchních se svými pány Franci, podřízených svým vrchnostem, které je ustanovovali, a krajským úřadům. V Čechách vzepřelo se proti nim veřejné mínění a jejich moc od dnů březnových brala leckde i tragický konec. Na Moravě však byl každý od krajského hejtmana do posledního pana

France národně odpůrcem lidu a vypínal se nad něj jako Němec. Nepočítaje magistráty v městech a krajské i jiné úřady, bylo 854 hospodářských úřadů na Moravě tolikaramenným hlavonožcem, jenž národně, mravně a hmotně svíral a ničil život lidu moravského. V Čechách mělo české národní a politické hnutí přirozená ohniska ve městech; sama Praha setřela umělý nátěr němectví a stala se „přes noc“ českou. Na Moravě žádné město nebylo ohniskem národním, nýbrž naopak semeništěm germanisace. Vždyť sám horlivý později Pavel, dr. Pražák, byl tehda ještě Šavlem Praschakem, ačkoliv uhersko-hradišťská matrika zná jen „ž“ a ne „sch“ v rodinném tom jméně. Takový byl proud času, který události r. 1848 na Moravě ještě nezastavily. Co nazývalo se duchem moravským, byl *duch olomoucko-brněnský*, především protičeský, který vše při starém v platnosti chtěl zachovat. To bylo též i nejvíce po chuti vídeňské vládě. V Brně v dnech březnových zřízen byl *representační komitét* měšťanský, který nehrál sice žádnou vůdčí úlohu, avšak řídil štvanice proti národnosti československé.

Olomouc a Brno jako hlavní města neostávala, jak samo se rozumí, bez české společnosti. V Brně vycházel nejstarší český list na Moravě, „*Týdenník*, listy ponaučné a zábavné,“ redakcí Jana Ohérala a F. M. Klácela. V Olomouci objevily se „*Selské nowiny*“, které vydával knihkupec Hölzel a redigoval prof. Helzelet. Nátlakem donucován Hölzel je zastavil, jelikož prý „pobuřují lid“. Později vyšly „*Holomaucké nowiny*“ s přílohou „Konstituční posel“, redigované nejprve od Jana Helzeleta, pak od Jana Hanuše. „Neue Zeit“ od prof. Hanuše ve smyslu smířlivém vydávaná, odňata témuž a dána redaktoru, který z ní učinil zuřivý frankfurtský list. Olomouc byla i městem universitním. Přes 600 posluchačů navštěvovalo tamní vysoké školy, jež čítaly všechny čtyři fakulty, bohosloveckou, právnickou, lékařskou a filosofickou, s tím jen rozdílem od pražské, že lékařská obmezena pouze na chirurgii, na nižší lékařství dle tehdejších pojmů. Studovalo zde velmi mnoho Čechů, avšak národní vědomí nebylo tu valné; r. 1848 nahrazeno aspoň svobodomyslností. Studenti zdejší udržovali přátelský a družný poměr se studenty v Praze, ovšem ale také i ve Vídni. Ve své petici za reformu universitního učení ze dne 21. března dovolávají se též, aby učiněno bylo možným i vyučování druhým jazykem zemským. Nejčetnější poměrně a nejprobudilejší moravská společnost shledala se ve Vídni, kde Moravané s Čechy a Slezany založili *česko-*

moravsko-slezskou jednotu. Sjednocení bylo známkou národní probudilosti vůbec, každý Moravan, jenž cítil se Čechoslovanem, byl pro sjednocení, kdo Němcem a zněmčilcem, byl proti němu. Vídeňská jednota vytkla si je za svůj cíl a vydávala ve Vídni noviny „*Wídeňský posel*“ prostonárodní časopis, jehož redaktorem byl Josef Pytlík.

Hned po udělení konstituce v březnu kruh vlastenců, sestávající z profesorů M. Klácela a A. Šembery, hraběte Bedřicha Silvy Tarouccy, Jiřího Vinarského, Med. dr. M. Otta, J. U. Dr. Fr. Kutticha a redaktora Ohérala, sestoupil se k vůli podání adresy panovníkovi. *Adresa moravských vlastenců* byla prostinká a bezobsažná. Významna jest jen dvěma okolnostmi: že mluví ke *králi* a jménem *části československého národa* kmene Moravského. Jinak projevuje jen upřímné díky Ferdinandu V. za jeho velkodušné dary národům. Datována byla v Brně 16. března. Přes to setkala se s tuhým odporem vládnoucí na Moravě strany, která obávala se důsledku, že pořadatelé adresy ujmou se vůdcovství. Adresa byla hojně podpisována, jmenovitě od dědin na Hané, a 1. května od deputace s dr. Dvořáčkem v čele arciknížeti Františku Karlu podána, který blahosklonně ji přijal a mocnáři doručil. Ministeriálním dopisem ze dne 14. května došlo na ni díkůvzdání jménem mocnáře.

V první chvíli však ujaly se Olomouc a Brno a po nich jiná moravská města agitace jak proti tomuto kruhu vlasteneckému, tak proti Čechům. Požadavek za spojení vzrušoval je tím více, čím byl přirozenější. Maďaři provedli sedmým zákonem březnovým, jenž s ostatními 11. dubna od panovníka byl potvrzen, spojení Uher a Sedmihradska, které nebylo dalece tak odůvodněné a oprávněné, jako spojení Čech a Moravy. Proto tím urputněji vystupováno proti národnímu probuzení na Moravě. První poselstvo české vzbudilo 19. a 20. března velkou pozornost na Moravě. Dne 31. března ubíralo se druhé do Vídně. V Brně obávali se, že vstoupí do města a vztyčí tam český prapor. Jako předvoje očekávalo se 7. dubna několik set studentů z Prahy. Nádraží bylo přeplněno. Němci čekali s velkou korouhví německých barev, aby ji rozvinuli *proti Čechům*, připravovali kočičinu i branný odpor. Rytíř Laminet, člen stavovského sněmu moravského, dal ukovati asi tisíc pik a vyzbrojiti jimi tovární dělníky, kteří v nádraží tvořili zálohu. „Mysleli i na to, že jim ani slézt nedají a že hned budou musit zpátky. Usnesli se, že je přivítají pískáním a hulákáním, a jeden

dal se slyšet, jak někdo české slovo promluví, že mu dá německou facku, až se převalí," čteme v brněnském dopisu „Nár. Novin". Čekáno na Čechy, ale marně. Přes to celý oddíl brněnských zněmčilců ostával na stráži, aby nenastalo žádné překvapení. Zatím i úřady se do toho vložily.

Čechové předvoláváni do presidia, kde jim kladeno na srdce, kdyby poselstvo přijelo, aby se všeho vystříhali, co by mohlo považováno býti za českou demonstraci. V Olomouci zase přijala cís. král. obecní správa *petici k mocnáři*, v níž zavrhuje spojení s Čechy, a žádá aby Morava k německému spolku byla přivtělena.

Boj uvědomělé společnosti obmezoval se na poučování, jež činila hlavně *provoláními k Moravanům a Slezanům*. Rozšířena byla jmenovitě „Provolání z Čech na Moravu" ze dne 30. března, v němž se poukazuje na sv. Cyrilla a Metoděje, na Svatopluka, jeho pruty a potřebu a možnost sjednocení. Ve shodě s tímto provoláním sestoupili se studenti olomoučtí a vypracovali formulář pro petice, které by z celé Moravy k trůnu se podávaly. „Ozvání moravského lidu," jak se zove, obsahuje třináct článků, v nichž hájí se národnost, českomoravská jednota, vedle společného sněmu v Praze i zvláštní na Moravě, zrušení roboty, obecnost jazyka českého jakožto čtyřikrát mocnějšího, vedle něhož i němčině by bylo přáno rovného práva, veřejnost soudů, sněmu a škol, přístup k úřadům jen občanům českomoravskoslezského království, souhlas s peticí českou a blahořečení panovníku. Rokování bylo pohnuté, poněvadž se němečtí studenti proti tomu ohražovali, vyzváni však byvše od Dudíka, mezi jednáním odešli. „Hlas Moravanů a Slezanů ve Vídni", vytištěný v několika tisících výtiscích, dovolává se působení na sněm moravský, aby jednotu přijal. „Chceme starý svazek s Čechami, nechceme co sirotci samotni ostati" — praví se tu — „stojíme s Čechami pod jednou korunou, korunou sv. Václava; už my dobře vidíme, čím více nás bude spojených, tím lépe se nám všecko bude dařiti, budeme svoji," atd. Sem náleží i „Slovo k Moravanům", vynikajících Čechoslovanů ve Vídni (viz str. 288). Pěvec „Slávy dcery" Jan Kollár vydal 24. dubna v Pešti vyzvání k slávočeskému svazku, v němž k Čechám, Moravě a Slezsku družil i Slováky a Lužici. Vyzvání jeho podepsali i Čechové z těch krajin. Bílkův „Otevřený list studujícím moravským a slezským" ze dne 14. dubna, manifest Národního výboru ze dne 6. května, Riegrovo „Slovo k Moravanům" ze dne

21. května i slezské „Osvědčení pro svornost“, datované v Těšíně 28. března, v němž Čechové i Poláci pro sjednocení se vyslovují.

Ačkoliv německým studentům a agitátorům se nečinily překážky, aby po obcích obcházeli a tam německé prapory a německé smýšlení kolportovaly, jako v časopisech zprávy nasvědčují, přec proti Čechům zakročováno celým těžkopádným úředním aparátem. Guberniální rada a krajský hejtman brněnský hr. Ferd. Bubna *v oběžníku hospodářským úřadům* ze dne 20. dubna poukazuje, „kterak studenti a jiní emisarové k politickým účelům venkovský lid u větším množství shromažďují a ve svém smyslu jmenovitě pro spojení Moravy s Čechy povzbuditi jej se pokoušejí.“ Snahy takových „individuí, proti nimž se má dokročit i podle předpisů o průvodních listech nebo dle platných zákonů“ vypátrati, bylo prý by ve veřejném prospěchu žádoucí. — Jestli podněcují obyvatelstvo k výtržnostem, mají úřady taková individua zatknouti, a má proti nim s přiměřenou přísností trestní vyšetřování býti zavedeno. Podobný, ještě přísnější oběžník vydal týž krajský hejtman 2. května, v němž hlásá: „Vysokému zemskému presidiu opětovně bylo udáno, že po venkově emisaři, jmenovitě studenti se potlou-

Emir Hab d-el-Šek (Havlíček) jako nový Mojžíš.

I. Jenom česky mluv! VI. Jenom česky mluv!
II. Jenom česky mluv! VII. Jenom česky mluv!
III. Jenom česky mluv! VIII. Jenom česky mluv!
IV. Jenom česky mluv! IX. Jenom česky mluv!
V. Jenom česky mlnv! X. Jenom česky mluv!

Dle posměšné karikatury německé z r. 1848.

kají, kteří si činí řemeslem provolání mezi venkovským lidem rozšiřovati, aby vrstevníky pro spojení Moravy s Čechy získali, a hotová shromáždění pořádati k vůli pojednání o této záležitosti a k domnělému poučování poddaných o zrušení roboty a jiných zákonných dávek. – Z toho důvodu cizí, zejména do jiných provincií (t. j. do Čech!) pří-

Patriarcha Rajačić,

hlava srbského hnutí roku 1848

slušná individua, která jsou v podezření, že lid podněcují, mají býti ihned odstraněna do svého domova, i kdyby prý měla průvodní listy. Ona individua, která podněcují, mají býti trestním soudům k úřednímu řízení vydána. Kdyby patřili dotyční mezi vagabundy, mají býti ihned k vojsku dodáni. Dne 22. dubna došel od krajského hejtmanství v Olomouci oběžník všem hospodářským úřadům, v němž se vyzývají, „aby všech těch se zmocnili, kteří by lid k povstání drážili, a ihned jako

nebezpečné emisary olomouckému trestnímu soudu k soudnímu vyšetření odevzdali.“

„Ty bídná, v historii ba v ničem nepovědomá byrokracie!“ podotýkají k tomu Havlíčkovy „Nár. Noviny“. „Byl to váš přestupek, že jste Moravu a Čechy roztrhli, abyste nás oslabili a tím pevněji na šijích našich seděti mohli. To byl přestupek, ale toužiti opět po tom spojení přirozeném a dle práva příslušném, není přestupek, nýbrž čest, zásluha o národ . . . Myslíte, že nevyjde i nad Moravou slunce, které osvítí vás i vaše činy před celým lidem moravským, aby poznal, že jen proto se protivíte spojení onomu, abyste tím snadněji mohli dle starého způsobu aspoň na Moravě hospodařiti, když v Čechách nesmíte?“

Jako brněnský a olomoucký, činili ostatní krajští hejtmané na Moravě, neboť německé jejich oběžníky vyšly z podnětu brněnského zemského presidia. Že bez účinku neostávaly, toho jest hojně dokladů. Student Kobza, jenž v Zahrádce, Studenicích a jinde šířil „Ozvání“, aby podle něho sestavena byla petice k sněmu, byl v Budišově od kancelářského odveden na úřad, kde zpravil to protokol a zákaz, aby neobcoval se sedláky. Majitel panství rytíř Barat byl Čech, a proto šťastně to prošlo. Jinde jiný student při výslechu slyšel, jak děvečka majitele panství poněkud nahlas šeptala vrchnímu vzkaz, aby zavřel studenta. To však slyšeli i někteří sedláci, kteří opřevše se tomu, studenta vyvedli.

Jinak byli studenti honěni postrkem, hrozeno jim kriminálem, odvodem.

Takovým způsobem veden za konstituce na Moravě boj proti sjednocení.

Ani však duchovní pastýři neostávali za úředními vlky. I mezi hierarchií v Čechách a na Moravě byl velký rozdíl. V Čechách jevil kníže arcibiskup hlubokou vnímavost pro urovnání poměrů národních a předcházel dobrým příkladem co do rovnoprávnosti ve škole a volného vývoje ústavního. Podobně vedli si biskupové. Kníže arcibiskup olomoucký však stál na straně německých odpůrců Čechů a dával zakoušeti své nelibosti duchovním, kteří jakkoliv pro národní věc se osvědčili.

Brněnský biskup Antonín Arnošt hrabě Schaafgotsche vydal *úřední akty dekanátům* své diecése dne 19. a 20. března, 13. a 16. května.

V tomto se odvolává na zprávu zemského presidia, že duchovenstvo na venku se zanáší politickými a státoprávními věcmi, a že jmenovitě někteří duchovní se snaží získati moravský venkovský lid pro spojení Moravy a Slezska s Čechy a tím rozčilení, nedůvěru k vládě a nesjednocenost způsobují. Poukazuje na svá dřívější vrchnopastýřská napomenutí a zakazuje účastenství v politických věcech a „jmenovitě v národních snahách . . ., které sv. církvi jsou úplně cizí a jejich služebníků nepovznášejí, ovšem ale snižují a těžké odpovědnosti vydávají.“ Dekanáty měly za povinnost podřízenému duchovenstvu uvésti to na paměť s připomenutím, že neuposlechnutí „považovati bychom musili za vzepření se našim vrchnopastýřským opatřením, za zjevné odřeknutí se povinného nám kanonického poslušenství“, proti čemuž se slibuje zakročiti všemi prostředky co nejpřísněji. Co to mělo za účel, jest pochopitelno: upřímně smýšlející nižší duchovenstvo odvrátiti od lidu. — „To je tedy ta sůl, kterou Morava solena býti má!“ volá Havlíček ve svých novinách, které v markrabství značného poměrně docházely rozšíření. „To jest biskup, pastýř lidu?! Ne, to jest nájemník, cizinec, zrádce národu, jenž staré policejství i do církve uvádí a tím przní svatyni Boží. O kéž bychom již mohli splésti onen provaz Ježíšův a vyhnati takové prodavače z chrámu Páně!“

Trpce posuzoval Havlíček poměry moravské, když ubíraje se do Krakova na počátku května do Olomouce zavítal. „Proti Čechům rozšiřuje se tu systematická zášť a kyselost,“ praví (N. N. 5. kv.) „a to všelikým dovoleným a nedovoleným, motorným a nemotorným způsobem.“

Dále praví: „Proto prý Čechové chtějí spojení s Moravou, aby se z bohatství moravského co hladovci najedli. O Praze nemluví se zde jinak, než jako bychom tam na všední den a ve svátek německé maso jedli a krev Němců pili . . . Proto jsme chtěli spojiti se s Moravou, abychom všechny úřady jen do Prahy a do Čech dostali a tak se na moravské útraty vyživili! atd. Škoda péra dále popisovat.“ Havlíček touží také: „Duch zde panuje strašlivý, největší část studentů nosí německý trikolor a to ještě ne z horlivosti pro Německo, nýbrž z pouhé apathie, z nedbalosti o všechno politické smýšlení, zrovna jen proto, že olomoučtí čepičáři takové čepice prodávali! . . . Malý počet studentů, probuzení vlastenci, nosí barvy slovanské, totiž modrou čepici s červeným a bílým páskem.“

Život politický v Olomouci i Brně nebyl čilý, až na některý demonstrace a výtržnosti: zamlklost ta snadno se vysvětluje tím, že neproudil tu život národní. Olomoucko-brněnský duch záležel v opičení se po Vídni. Když tam velkoněmecké prapory byly vztyčeny, nemohlo si jich odepříti ani Brno ani Olomouc a po nich jiná menší města. Jako však na každém kroku bylo patrno, jak falešná provádí se tu hra s národem dosud neprocitnuvším, tak i proti velkoněmeckým barvám *Morava nám dala českou trikoloru.* Stříbrně a červeně kostkovaná moravská orlice souhlasila co do barev se stříbrnou a červenou barvou českého lva, jen že k orlici družila se ještě modrá barva štítová. Bílá, červená a modrá byly tedy barvy moravské a byla trikolora zemí koruny Svatováclavské. Na prsou Moravanů objevily se také prvně barvy ty a od nich přijali je i Čechové ve Vídni. Tato trikolora rozšířila se pak i v Praze a v Čechách. Jelikož i Chorvaté a Srbové měli tutéž trikoloru, splynuly barvy moravské s barvami slovanskými, česká trikolora s trikolorou slovanskou.

Emir Habd-el-šek (Havlíček) poučuje slovanské hosty.

Dle posměšné karikatury německé z r. 1848.

Olomoucko-brněnský duch hnedle však se vzepjal proti tomu a proti české trikoloře podnítil *otázku znakovou.* Nikomu nenapadalo, že by moravské barvy byly jiné. V zemském znaku byla všude jen

bíle a červeně kostkovaná orlice, tak byla i na praporech stavovských, pod nimiž za válek Napoleonských zemská obrana vytáhla do pole, tak na všech ozdobách v knihách i reliefech. Tu však rozpomenuto se, že císař Bedřich IV. moravským pánům a rytířům v prosinci r. 1462. za prokázanou pomoc udělil právo, aby místo stříbrné barvy v orlici užívati směli zlaté, a že právo to r. 1628. císař Ferdinand II. potvrdil. Do zemského znaku markrabství nepřišla však zlatá barva do r. 1848. nikdy.

Nejvyšším dekretem ze dne 22. října 1807 byl sice jako nová uniforma pro členy stavovského sněmu moravského ustanoven červený frak s modrými výložkami a zlatem vyšívaný, kdežto čeští páni na sněmu měli místo zlata a modrých výložek stříbro, avšak při samém popise císařského znaku r. 1836, který ve shodě s upravením znaků z r. 1806. byl vydán a také cizím dvorům zaslán, měla moravská orlice barvy stříbrnou a červenou. Stavovský výbor moravský dovolával se r. 1838. zlata místo stříbra a česká dvorská kancelář vstoupila o tom ve vyjednávání s tajnou dvorskou a státní kanceláří, avšak povoleno zlato nebylo, věc ostala nevyřízena. Za to demonstrovali nyní v Brně a jinde ve městech proti českomoravské a slovanské trikoloře, jež ze znaku moravského bezděčně vystoupila, zlatočervenými prapory, jako prapory moravskými. Ano i před sněm uvedena byla tato otázka.

Čeho v Čechách nemohli jsme se dovolati, bylo na Moravě snadno povoleno: svolání sněmu. Ovšem byla si vláda vědoma, že *moravský sněm* nebude výrazem snah národních, vůle lidu, nýbrž jen bylinkou, která kořeny nezapouští hluboko. Sněm ten k žádosti stavů reskriptem ze dne 18. března svolaný a 30. března zahájený jest zajímavý svým průběhem, avšak činnost jeho sdružovala jen velmi úzký kruh a zastupitelstvem národním se nestal, ani když na venkovské obyvatelstvo byl rozšířen. Jako jiné stavovské sněmy sestával z hodností duchovních, pánů, z nichž knížata měli zvláštní lavici, a z rytířů a zástupců královských měst, sedmi počtem (Olomouce, Brna, Znojma, Jihlavy, Uherského Hradiště, Kyjova a Unčova), kteří měli společně jeden hlas. Reskript vyzýval stavy, aby „podali návrhy, jakým způsobem by se měl pojistiti rozsáhlejší vliv stavu měšťanskému při poradách stavovských, jakož aby předložili svá přání a návrhy týkající se času přiměřeného přetvoření a upravení municipálního a obecního zřízení. Než ještě přikročeno k jednání, povoleno po návrhu předsedově městskému

stavu, aby každé město mělo hlas pro sebe, tedy celkem 7 hlasů z 69 přítomných stavovských zástupců. *Momentaneum městům* nazván první ten ústupek. Dne 31. března uznáno v zásadě, aby zastoupen byl také stav selský usedlými gruntovníky; jakým způsobem se to má státi, odkázáno výboru sněmovnímu, zvolenému z polovice od vyšších stavů, z polovice od městského. Sněmovním světlem, které ve všech otázkách svítilo, byl velkokupec Bartoloměj Szabel, rodem ze Sedmihradska, kde si osvojil prý školu parlamentární. Vedle něho byl dr. Alois Praschak, zástupce z Hradiště, dr. Ig. Streit, později president vrchního soudu v Praze, zástupce jihlavský, rytíř Petr Chlumecký a j. zběhlejšími v jednání. Ve smyslu českém vystupoval jedině duchovní hr. Bedřich Sylva Taroucca.

Ve schůzi 3. dubna přijata *děkovací adresa* mocnáře, do níž po návrhu Szablově vložen odstavec stranu porady časových otázek, čímž naznačeno rozšíření právomoci sněmovní. Návrhy na zrušení roboty za náhradu, od zemského výboru podaný a na zlepšení stavu dělnictva od Lamineta podaný přiděleny sněmovnímu výboru. Jako *provisorium městům* povoleno v této schůzi rozmnožení městských zástupců na 30, z nichž připadlo Brnu 10, Olomouci 5, Jihlavě 5, Znojmu 3, Unčovu 3, Uherskému Hradišti 2 a Kyjovu 2. Aby volby mohly býti vykonány, sněm se na 11 dní odročil. Marně ohlížíme se mezi zvolenými po nějaké otevřené, české hlavě. Měla-li dříve zastoupení sněmovní v rukou byrokracie, zachovala si na ně vliv i na dále.

Národnosti svobody a svých práv se domáhající měly z jara r. 1848. své velké dni, kdy s odhodlaností i obětavostí hlásily se k tomu, co za své považovaly, na Moravě byl, avšak ve smyslu opačném, takovýmto dějinným dnem *čtrnáctý duben*. Stavovský sněm s rozmnoženým počtem městských zástupců odbýval první schůzi a na denní pořádek přišla *otázka spojení*. Zpravodajem výboru byl dr. Praschak, jak se tehda psal. Byl syn hradišťského měšťana Augustina Pražáka, jenž také byl poslancem za své město. R. 1847. byl povýšen na doktora a složil advokátní zkoušku, jelikož však počet advokátů byl obmezen a nucen byl čekati, vymohl si od zemské vlády oprávnění k veřejné agentuře, jednání v nesporných věcech se sídlem v Brně, čímž v měšťanském kruhu hradišťském získal postavení, které jej činilo jaksi důvěrníkem jejich v zemském hlavním městě. Před stavy uvedena byla otázka ta od vlády. Na základě obou adres Svatováclavského výboru

Ceská Walhalla.
Protičeská karikatura z r. 1848.

a odpovědi panovníka na první, že spojení státi se má za souhlasu stavů moravských, dotyčně i slezských, a na druhou, že má býti předmětem rokování na sněmu království a zemí rakouských nejprve příštím, zemské presidium v Brně oznámilo 2. dubna dotyčnou záležitost moravskému zemskému výboru úřadní cestou „ponechávajíc stavům moravským, aby v té záležitosti zákonitě zakročili.“ Dne 14. dubna odůvodňoval dr. Alois Pražák jako zpravodaj sněmovního výboru *adresu mocnáři proti spojení Čech a Moravy.* Dovozoval nejprve, že adresu ze dne 11. března nelze považovati za zákonný výraz tužeb království Českého, neboť zákonným orgánem že jsou stavové. Moravští stavové musejí pak v požadavku tom spatřovati i útok na integritu Moravy. Poukazuje pak na druhou petici nazýval nerozlučný svazek zemí koruny české se společným odpovědným mu ministerstvem separatismem, „právě nyní tím politování hodnějším, čím větší se jeví potřeba zároveň s vládou vším úsilím působiti ke konsolidování společného svazku veškerých provincií v jednu mohutnou konstituční monarchii.“ Centralism mluvil z odůvodnění a separatismem v středověku na oslabení československého kmene pěstovaným adresa, jež rozpadá se v tři podstatné části. V první se odmítají požadavky české adresy. „Vznikání snah provinciálních“ pokládá se tu „společnému blahu jednotné vlasti na

tento čas za podřízené" a prohlašuje se „rozhodně proti žádosti o sloučení Čech a Moravy společným sněmem pro tyto země". Druhá část věnována jest historickým dokladům, že Morava od pádu velkoněmecké říše vždy byla samostatna. Od časů Konráda, prvního markraběte r. 1182., který zemi od německého císaře v léno obdržel, až k reversu stavům o korunování Ferdinanda V. na krále českého r. 1836, že jejich holdování v Praze nebude na újmu neodvislosti Moravy od Čech, ukazuje již historie na samostatnost Moravy. Třetí část obsahuje závěrek a petitum; Morava že jest země neodvislá od Čech a příslušná ku svazku zemí říše rakouské a že mezi Moravou a Čechy trval sice vždy úzký svazek z příčiny stejné národnosti a stejného panovníka, avšak sloučení stavů že nijakž vysloviti nelze. Obecná konstituce pro celou říši jest prý jedině způsobilá, „aby vznikající snahy provinciální s obecným blahem velikého, jednotného, svobodného Rakouska v jedno spojila."

Jako jasný paprslek světla v této duševní mrákotě vyjímá se *hlas hr. Bedřicha Sylvy Taroucey k stavům moravským.* Vidíme z něho, že nebylo tak úplně tma na Moravě a že by národ byl procitoval, kdyby nebyl býval zatlačován z cesty národního výboje. Tarouccovo prohlášení bylo i jako zvláštní spis vytištěno a připojeno k aktům sněmovním. Hlásá takto:

„Jedním z nejkrásnějších výsledků politického uvolnění Rakouska jest všestranně na jevo vystupující procitnutí a rozvinutí snah *národních* po tak dlouhou dobu potlačených. Jediná toliko země v tom dospělosti dosáhnuvším Rakousku dává na jevo netečnost, kterou nelze prominouti, kdežto zatím veškeré země monarchie sesílení národního živlu za úkol si položily — a země ta jest, buď to Bohu žalováno, malá, však bohatá a požehnaná Moravěnka.

„Moravané jakožto Slované mají toliko *dvě* cesty před sebou: buď své národnosti samochtíc se vzdáti a poněmčiti se docela: aneb pevným vnitřním přilnutím (nikoli podrobením) k Čechům zachrániti se před úplnou germanisací. Kterou cestu má nastoupiti Morava, jest jí zeměpisnými a dějinnými poměry jasně a nepochybně předepsáno. Nehledě ku hmotným zájmům a institucím historickým naší vlasti, bylo by dobrovolné obětování vlastní naší národnosti samo o sobě již největším naším ponížením, však v době nynější, kde národnost jediným rozumným základem společenstev národních se stala, bylo by i politickou samovraždou.

Hlučná schůze Národního výboru a poselstva.

„Že však takováto nepřirozená myšlénka každého vlastence zajisté jest daleka, poznejme v Čechách, zemi, která jsouc k tomu povolána dějinami, zajisté ráda a s ochotou podá nám ruku sestersky pomáhající k osvěžení národnosti naší. Jest to tedy hlavně náš vlastní prospěch, abychom pevně stáli při státoprávním svazku mezi Čechami a Moravou, beztoho již platném, a sice v cestě konstituční a zákonité, pokud to povinná věrnost k vznešenému domu císařskému a státnímu svazku rakouskému dovoluje.

„Byť i tu a tam nechuť proti Čechům projevena byla: můžeme tvrditi s určitostí, že se zakládá v předsudcích nejvýš nespravedlivých. Čtěte v listech velkolepé české historie a naleznete předsudky ty pádně vyvráceny. Moravané jsou národ netoliko Čechům spřízněný, nýbrž i původem a tisíciletou historií společnou s nimi těsně sloučený. Historie nám vypravuje o výbojných plucích slovanských, kteří pod svým vojevůdcem Čechem Chorvatsko — část země srbské na severu Karpat položené, své staré sídlo — opustili, Moravu i Čechy tehdáž opuštěné a neobydlené zaujali, a od této doby nikdy více tuto svou novou domovinu neopustili. Dějiny Moravy jsou od českých dějin nerozdílné a zvěstují nám, že Morava, když své popřednictví mezi národy slovanskými po smrti Svatoplukově ztratila, od Čechů nikdy za podrobenou provincii považována nebyla, ale vždy za zemi *rovně oprávněnou.*

„Kdyby zakořenělé předsudky, vyšších stavů zněmčilé vychování, jakož i jednostranná převaha několika měst poněmčelých a cizích živlů v zemi beztoho až příliš vniklých, vehnala zemi v protivné koleje: naleznou dějinné události časem svým přec *pravou vlastní dráhu,* a tím trpčeji pomstí se zmeškání pravého okamžiku na původcích tak nešťastného nedorozumění: neboť *duch národní v přítomné době slavící všude svoje z mrtvých vstání, i v národě našem konečně se probudí* a Slované českomoravští přes 4 miliony čítající nebudou chtíti býti obyvateli poslední, jelikož z nejrůznějších živlů složené — provincie Německa, a nebudou vyhledávati u vše centralisujícího parlamentu Frankfurtského výrok o svém národním bytí či nebytí.

„Nížepsaný člen stavovského shromáždění maje za to, že plní důležitou povinnost, upozorňuje ve jménu přátel svých na předmět tento, jímž právě nyní zastupitelstvo zemské se zabývá, k němuž i jeden výnos ministrův se táhne, předkládaje jej svým pánům kollegům na uvážení, a podav jej také u všeobecnou známost.

„Není o tom pochybnosti, že jako všude tak i zde rozhodne vrozený cit, co platiti má o národnosti; avšak bylo by to velmi čestné, kdyby páni stavové svodně a opatrně svobodnému a neodolatelnému proudu napřed již upravili volné řečiště, aby nutnost proudu nevhodnými stavidly obmezená nebyla nucena vykročiti přes zákonné břehy.

„Moudrost přichází rada vstříc nutnosti a získává si zásluhy o přirozený běh dějin, kteréž konečně vždy toliko odhalí pravdu. V Brně, dne 7. dubna 1848. Bedřich hrabě Sylva Taroucca.“

Hr. Bedřich, druhorozený syn hr. Františka Sylvy Tarouccy, studoval bohosloví v Praze, Olomouci a Brně. Na všech těch místech vyhledával společnost českých vlastenců, s nimiž se stýkal i později. Po smrti staršího svého bratra Ervina roku 1846. stal se majorátním pánem statku Čechy u Olomouce, který však později postoupil mladšímu bratru svému a sám oddal se podporování snah osvětových a humanitních. Vystoupení osvíceného muže toho považováno bylo za cosi neslýchaného od sněmovníků a ostře proto naň doráženo, statečně však proti útokům se bránil.

Jako krajní strana, která chtěla míti adresu ještě ostřejší, vystoupil brněnský representační komitét, jenž ve zvláštním podání horlil, aby sněm „vyslovil slavný a vážný protest proti obmyšlené české usurpaci,“ že „proti Praze mluví sympatie valné většiny jak německého tak slovanského obyvatelstva, a Moravany táhne srdce k Vídni, k císaři a říši.“ Podání to podepsali i mnozí šlechtici, mezi nimiž hr. Em. Dubský, hr. Jan Mazuchelli a j., též dr. Kaj. Mayer, kteří jako centralisté se pak stali pověstnými. Podání tomu přikládána taková váha, že uzavřeno, znění hotové již adresy doplniti dodatkem: „Svobodnou volbou obyvatelstva všech tříd královského hlavního města Brna zřízený representační komitét podal již slavné ohražení k shromážděným stavům moravským proti oné části petice Pražské, která ohrožuje samostatnost Moravy.“

Baron *Schell* při rokování horlil, že by na společném sněmu zmizely prospěchy Moravy v rozhodné většině poslanců českých. — Kníže Hugo *Salm:* „Neposlouchejme žádných rozkazů ani z Prahy ani z Vídně, ani z Frankfurtu ani z Petrohradu! Držme se císaře a jeho říše!“ — Hrabě Egb. *Belcredi* vytýkal Sylvovi Tarouccovi jeho snahy o připojení k Čechám. — Dr. *Streit* jménem Jihlavských hájil stanovisko, aby místo „rozhodně se zamítá“ (sjednocení) stálo „tentokráte“, poněvadž

Jihlavští možnost spojení uznávají. Při tom se ohradil, aby společný sněm rakouský měl rozhodovat o této věci. — Kníže *Lichtenstein* mluvil pro rozhodné zamítnutí, *Szabel* a *Laminet* pro centralism. — Řeči proti spojení přijaty byly hlučným souhlasem. Adresa většinou 72 přítomných proti 6. Pro spojení Čech a Moravy úplné byl jedině hr. Bedřich Sylva Taroucca.

Dne 26. dubna přišly i v moravském stavovském sněmu *volby do Frankfurtu* na denní pořádek. Sněmovníci byli v pochybnosti, vláda vypsala volby, byla tedy pro volení a proti vládě nemohli býti, naopak ale obávali se z Frankfurtu republiky a převratů, pro které také nebyli. Sněmovní výbor žádal nejprve vládu za odročení voleb, a když ministerstvo odvětilo, že volby byly vypsány od bundestagu za účasti rakouského zástupce a že všechny země k německému spolku patřící se jim podrobily, navrhoval výbor protest, v němž odporučoval: „Aby slavní stavové protestovali u ministerstva záležitostí domácích proti připojení markrabství Moravského k novému německému spolku, spolu ale aby ministerium žádali, aby z volení pro parlament německý v zemi naší nařízeného sešlo, poněvadž by volení toto v obyvatelstvu slovanském, považujícím je za útok na národnost svou, zajisté způsobilo jitření, zvláště ana země, ačkoliv za příčinou připojení jí k Čechám rovnost práv se vyřkla, plna jest emisařů, vynakládajících vše, by lid v tomto národním smyslu jitřili, jakož to vůbec každému jest známo, a slavné presidium zemské ze svého úřadního pozorování snadno potvrdí.“

Rokování bylo živé. Baron *Schell* poukazoval, že frankfurtský parlament má býti sborem konstitujícím a že 200 rakouských poslanců v něm podlehne proti ostatním 600 rakouských poměrů neznalým. Hr. Egb. *Belcredi* přiznával na základě obnoveného zemského zřízení z r. 1628. jen císaři právo dávati zákony: rozkáže-li, aby se volilo, nerozkáže-li, aby se nevolilo. *Laminet* mluvil proti volbám. Dr. Alois *Pražák* hájil zásady, že v Rakousku jen říšský sněm může dávati zákony. Ale poněvadž ve Frankfurtu chtějí zatím konstitovati Německo, má se v tom bráti podíl, ale zároveň obšírně tam říci, že se Rakousko Německu nikdy nepodrobí. Hrabě *Stockau* učinil návrh odročující, aby se počkalo, až se nový sněm sestoupí, ten aby rozhodl. *Belcredi* navrhoval, aby se volby do Frankfurtu předsevzaly. — Při hlasování padl návrh výborový, pro který hlasoval jedině hrabě Dalberg st..

i návrh Belcrediův, pro který hlasovalo 20 poslanců, většinou 45 hlasů přijat pak *odročující návrh* Stockauův. Ne tedy zásadní stanovisko protestu, nýbrž jen vytáčka. Volby frankfurtské byly od vlády vypsány.

Vzdor tajným cirkulářům a nařízením krajským národní uvědomění šířilo se po Moravě přece jen měrou pro pojmy stavovské povážlivou, což sněmovníky brněnské vedlo k snaze, aby také na Moravě měli rolníci a měla československá národnost to a snad ještě hojněji, po čem by v Čechách toužiti mohla. Slovo „český“ a „československý“ bylo ovšem na indexu zakázaných výrazů; všude mluvilo se jen a psalo o „moravském jazyce“, o „vlasteneckém“, o „doma obvyklém“ nebo nejvýše „slovanském“. V tom smyslu veden usnesl se také stavovský sněm na *rovnosti moravské řeči s německou* v církvi, škole, úřadech a soudech. Rozhodnutí zajímavé jest odůvodněním Petra Chlumeckého, jenž rovnost považoval za důležitou k vůli sedlákům. „Přijavše zastoupení rolníků na sněmě aklamací“ — pravil — „uznali bychom politická práva sedláků jen theoreticky, kdyby se nestala sedláku přístupna vzdělanost tím, že jazyk moravský postaven bude na roveň s německým.“ Sněm požádal pak prof. Heinricha a Vojtěcha Šemberu za dobré zdání. Ze dne 25. dubna vydal pak *výbor moravských stavů provolání,* jež celé jest protestem proti spojení Čech a Moravy, v němž se vykládá, že: „— pod správou nových zákonů moravský jazyk, jenž jest jazyk většího počtu moravského obyvatelstva, svobodně se vyvinovati může . . . jak v kostelích a školách, tak v úřadě a před právem s německým jazykem stejně se postaví.“ Poukazujíc na obnovené zřízení zemské z r. 1628., které moravštinu a němčinu za zemské jazyky vyhlašuje, praví se dále v provolání: „Tento zákon nyní v celém rozsahu do života vstoupí a vy můžete od zástupců své země všeho očekávati, *čehož slovanský národ v Čechách účasten bude.*“ Proto prý žádné lživé dráždění a obluzování. Lidu moravskému ukazuje se pak, kam by přišla Morava spojováním s Čechy. „Pomněte, že by náš nebezpečný soused Rus okoličnosti, že se při našem mocnáři pevně nedržíme, jen k naší záhubě použil, a že my jen jakožto samostatná krajina v upřímném spojení s veškerým mocnářstvím pod naším dědičným císařem tomuto nebezpečenství ujíti můžeme.“

Tak nízce cenil stavovský sněmovní výbor duševní úroveň československého kmene na Moravě, že takovýmito povídačkami naň chtěl působit! —

S rovnoprávností šlo to ostatně pomalu. Dne 12. května dekretem zemského presidia z příkazu ministra vnitra od 5. kv. ustanoveno, že všechny obce dostávati budou po výtisku zákona a vyhlášení a že „všechny výnosy („výroky“ dle originálu) a nařízení obcím a poddaným“ mají úřadové vydávati „v jazyku vlastenském, v každé krajině obvyklém, v kterémž zvláště i všeliké smlouvy zhotoviti se mají.“ K této rovnoprávnosti dlužno ještě dodati ustanovení dvou tlumočníků pro příští sněm, kam příchodem sedláků zavítati měla i moravština, a vydávání denního časopisu „*Morawské nowiny*“ nákladem zemským vedle stejného německého listu, redakcí Klácela a Šembery, které však teprve od 1. listopadu počaly vycházet.

Stavovský sněm s rozmnoženou městskou kurií vydal provolání ke všem na sněmu dosud nezastoupeným městům, aby zaslala svá přání pokud se týče volebního řádu, a sice k rukoum dra. Pražáka, který povolán byl spolu do výboru pro *nové zřízení.* Dne 27. dubna bylo vyřízeno po delším rokování. Ohled na Čechy i tu hrál úlohu. Císař na druhou petici Pražskou prý povolil, aby zemské zastupitelstvo v Čechách spočívalo na nejširším základě volebním, podobně tudíž složen buď prý i sněm moravský, jenž má sestávati z jediné sněmovny, ale v trojích oddílech:

1. Velkostatkářském, sestávajícím ze zletilých majitelů statků v deskách zemských nebo manských zanesených, s kterými spojeno vykonávání patrimoniálního soudnictví. 2. Městském, sestávajícím z rektora university olomoucké a zástupců každé fakulty, ze zástupců měst královských a jiných, která na 3000 duší volila poslance a pokud měla méně obyvatel a nebyla královská, několik společně v tom poměru. 3. Venkovském, sestávajícím ze zástupců volených na každých 15.000 duší po jednom. — Volení v městech i na venkově dělo se nepřímo; v městech na 200, na venkově na 300 duší volen jeden volitel. I to však bylo jen „*prozatímné*, dokud říšský sněm neučiní usnesení ohledně předložených změn posavadního zřízení zemského.“

Výnosem ze dne 10. května schválil ministr vnitra baron Pillersdorf toto prozatímné nové zřízení a 13. května odbýval starý sněm poslední — celkem osmou — schůzi. Osvědčení proti buřičům vídeňským, zaslané stavovským výborům i v ostatních zemích, a stížnosti na „české emisaře, svádějící a bouřící lid proti stavům“, byly i tu opět na denním pořádku. Dr. *Pražák* viděl v tom důvod, aby co nej-

Český student: Servus! I hrome ty vypadáš... odkud pak jdeš?
Něm. student: Ze slavnosti smíru.

Dle soudobé karikatury z r. 1848.

rychleji svolán byl sněm nový, že lid pojme k němu ihned důvěru, zvláště když na sněmu tom i v moravské řeči rokovati se bude; hlavní rozčilení že pochází od útisku moravské národnosti, kteréž obavy budou zaplašeny, když moravská řeč na roveň postavena bude s německou.

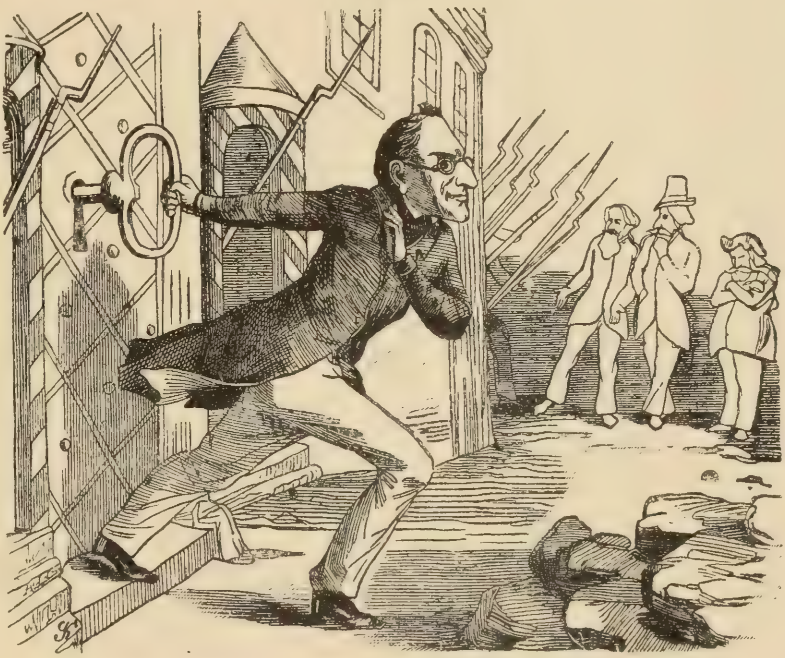
Nově zvolený sněm sestoupil se 31. května. Z více než 200 velkostatkářů dostavilo se 55 a z těch ještě mnoho jich ubylo. Slabé to účastenství, jedva čtvrtina a později jedva pětina všech oprávněných, není nic podivného, bylo tak na všech dřívějších sněmech stavovských. Za města zvoleno 82 zástupců, za olomouckou universitu 4. Venkovské obce zastoupeny byly 110 poslanci. Celkem čítal sněm 253 členů, a jelikož poprvé a hned v značném počtu zastoupeny byly na něm obce venkovské, stal se znám i pod jménem *selského* sněmu. I účast však městských i venkovských poslanců klesala rychle.

Sněm ten nebyl výrazem citů, smýšlení a snažení národního, a to z příčin na snadě ležících. Především byly to již volby samy. Velkostatkáři, změmčilá města a universita nepadají na váhu. *Jak se volilo ve venkovských obcích,* toho máme nejeden poučný doklad, z něhož souditi můžeme na volení vůbec. Do obce došel 25. května tento psaný lístek:

> W Patek rano o 8 hodinach se bude držet Wolenj Woličů deputyrowanych k Landtagu morawskému do Brna. Tehdy Auřad awssichnj sausedj domkařj Podruzy a Rzemeslnjcy y P. Richtarze wobci s chromaždeny bity magj, kam geden Komisar z Kanzelaře přigde.
>
> P. Wrchnj.

Uvědomělejší obec ptala se po nějakém poučení, cirkuláři a pod. Ale kde nic tu nic. Přišly prý čtyři cirkuláře od krajského úřadu na panství 14 obcí čítající, ale jeden prý si nechal pan vrchní, druhý si vzal milostpán, třetí justiciár a čtvrtý aktuár. Na sedláky nezbylo tedy nic. „Když jsme měli volit do spasitelného Frankfurtu, dostali jsme v každé obci cirkulář jako vrata, až jsme se ho polekali; na náš sněm nedostaneme nic.“ Tak stěžují si moravští sedláčkové v „Nár. Nov.“ (č. 52). Při volbě, věci dosud neslýchané, označen byl pak ten nebo onen za volitele, a z volitelů pak vybrán ten nebo onen za poslance. Vládě i vrchnosti záleželo na tom, aby přišel na sněm „gruntovník“, což se líbilo i rolníkům, a tím způsobem mladá intelligence nadobro pominuta. Rolníků jako Wurm mimo tohoto skoro ani nebylo. Dále ve volebním řádu úplně vynechány poslanecké diety, které náleží k podmínkám demokratického a svobodného zastoupení. Tím již obmezen a znesnadněn výběr sněmovníků. Tímto způsobem sestavení vysvětluje se také slabé zastoupení české národnosti. Slované a Němci byli si na sněmu počtem rovni. Při tom však ještě měly vliv na sněm ulice brněnské, Brno jako předměstí Vídně, kdežto slovanský živel ve sněmu byl mdlý a poddajný vyjma otázku roboty.

O *zrušení roboty* jednáno hned v první schůzi po návrhu barona Vojtěcha Widmanna, rolníci nebyli však spokojeni s pouhým zásadním usnesením, nýbrž chtěli slyšet o cenách, shodnouti se o výkupu. Ve výboru k tomu cíli ustanoveném byl

Poslední funkce.

Pořadatel (uzavřev dvéře): Tak — nyní je nejvyšší čas, abych zmizel též.

Dle soudobé karrikatury z r 1848.

dr. Pražák prostředníkem mezi statkáři a rolníky. Již 9. června podal první zprávu, kteráž přijata, tak že první závažné rozhodnutí o výkupu odnášeli si rolníci již na Svatodušní svátky. Další usnesení za účastenství Pražákova stala se 20., 26. a 30. června. Nejvyšší schválení zákonů zemských o zrušení roboty na Moravě následovalo 8. července, při čemž však stanovení obnosu náhrady vyhrazeno bylo zasedajícímu již ustavujícímu sněmu říšskému.

Zajímavé jest toto zasedání svým přechodem od stavovského zastupitelstva k národnímu, ač i základy nového sněmu byly stavovské. O jiné základy pokusil se sněm později. Obrat k skutečnému zastupitelstvu byl by nastal jedině, kdyby probudilý národ na sněm si byl prorazil cestu a byl rozehnal sejčkovské hospodářství tajnými oběžníky, stíháním domnělých emisařů a potlačováním české národnosti. Naděje, že by k tomu posléze dojíti mohlo, vyloučena nebyla.

Nepoměrně hůře než na Moravě bylo *ve Slezsku,* kde česká národnost neměla hlasu ani zastoupení. Tam panovala tma úplná, hluboká noc, v níž ozýval se jen ryk velkoněmecký. I slezské stavy, bezvýznamné arci ve svém složení, byly svolány do Opavy, a vyslovily se jednomyslně a rozhodně proti každé myšlénce sjednocení s Čechy.

VI.

Slované a Praha.

Zářným leskem zaskvěla se Praha v světě slovanském na úsvitě národního jara roku čtyřicátéhoosmého. Ne k Pešti, kde budovali prestol svému panství Maďaři, ne k Vídni, která neporozuměla tomu být matkou národů na rozhraní východu a západu, ale k Praze nesla se srdce slovanská a k Praze cítili se přitahováni všicci ti, kdož nechtěli nésti cizí jařmo, ale svobodnou budovati chtěli říši Habsburgskou. Praha vystupovala jako hvězda vedoucí na nebi slovanských národů: právo a samostatný vývoj všech kmenů bez rozdílu byl její Betlehem.

Jako ručeje, jejichž ledový příkrov na jaře dmoucí se vody rozrážejí a kypícím proudem unášejí, tak rozvlnil se v březnových dnech život národů nemaďarských v Uhrách. Nejenom Maďaři, ale i Slováci, Chorvaté, Srbové, Rumuni hlásili se úsilovně k nové době svobody. Mocný záchvěv, jenž nesl se Evropou, vzbudil i mezi nimi nové naděje a mužnou odvahu. Nenáviděný tlak vídeňské vlády byl jim tak proti mysli jako fanatické úsilí maďarisační. Rovnost prohlášená byla slovanským kmenům a Rumunům jako živlům demokratickým, které maďarským aristokratismem více ještě trpěly než potlačovací soustavou vídeňskou, cennější než samým Maďarům. Svoboda pak poskytovala jim možnosti, aby své národní potřeby formulovali a právu sebeurčení

*

platnost zjednávali. Jen naprostá neznalost věcná a klam později od odpůrců šířený mohly pronikavé to hnutí jejich líčiti jako nástrahu reakce. I národům těm nadcházela nová doba a že Maďaři ústavu učinili jen pro sebe a ne spolu pro ostatní kmeny národní, bylo příčinou tragického konfliktu, který potom živelní silou se vyvíjel.

Vzdor Pešti a Vídni rostlo národní hnutí v Uhrách a Chorvatsku a společného orgánu s ostatními Slovany rakouskými, jenž by je v souhlas uváděl, jednoty mu dodával a je řídil, vyhledávalo v Praze. Základem orgánu takového měl býti slovanský sjezd. Dvůr sám z prvu kolísal a byl proti hnutí národnostnímu v Uhrách, později se věc změnila. Oporu musili hledati a bráti uherští Slované tam, kde ji nalezli, avšak Chorvatům ani Srbům, Slovákům ani Rusínům aniž Rumunům netanulo na mysli Rakousko jako žalář svých národů, nýbrž jako mocná říše svobodných a spokojených kmenů. Za tu bojujíce domnívali se bojovati i za sebe.

S důvěrou a bez všeliké předpojatosti obraceli se Slované v Uhrách k uherské vládě se svými požadavky. Ta však nechtěla slyšet o nikom jiném než o Maďarech; magyarország t. j. Uhry jsou vlast Maďarů a nikdo jiný nemá tu místa. Odpověď 8. dubna Košutem daná srbské deputaci od Stratimiroviće vedené: „Nuže, ať rozhodne mezi námi meč!" byla odpovědí všem nemaďarským národnostem.

Tatranská větev československého kmene, *Slováci*, hlásili se hned první chvíli o svá práva. Na shromáždění v Liptovském sv. Mikuláši 28. března, usnesli se na těchto šesti článcích:

a) Žádáme, aby národ a lid kraje tohoto podle občanských práv svých, jemu nyní udělených, skutečné a positivní účastenství měl na shromážděních národních kraje tohoto, a tak přirozeně a následovně: aby rokování a rozvahy v slovenské, jemu srozumitelné řeči se držívaly. To žádá čest a povinnost občanstva a veřejnosti, která nikdy a nikde k cíli svému nepřijde, jestliže se o vespolné a všeobecné usrozumění neopírá.

b) Žádáme, aby soudy, prosby, úřadní oznamování atd. v slovenském jazyku se vykonávaly.

c) Žádáme, aby k přepotřebnému vyučování a vzdělání slovenského občanstva, na základě jeho mateřské řeči slovenské, hned se přípravy činily a národní školy dle potřeb našeho lidu se uspořádaly.

d) Žádáme, aby co nejdříve do pořádku uveden byl způsob, kterým národ a lid na sněmě má býti representován.

e) Žádáme a prosíme a žádat a prosit nepřestaneme, aby všichni na to doléhali, by naší slovenské národnosti právo, kterého se my odříci nechceme, ani

nesmíme, nám v politickém životě svatě pojištěno bylo a zachráněno a nedotknuto na věčné časy ostávalo.

f) Žádáme, aby žádost tato všem stolicím a právomocnostem Uherským, Chorvatským a Slavonským, jakož i Jeho Cís. Výsosti místokráli Štěpánovi a slavnému uherskému ministerstvu v známost uvedena byla, tak aby ji všichni přátelé svobody a člověčenstva podporovali a zastávati ráčili.

Nevídané hnutí nastalo po Slovači. Odbývána shromáždění, jichž se i tisícové účastnili. Se zápalem hájena řeč, národnost a svoboda slovenská. Liptovské články byly přijímány. Pro ně vyslovilo se i shromáždění liptovské župy. Slovenština měla míti platnost ve školách, u soudů, ve vnitřní správě, ve sněmu. V květnu odbýváno v Liptově shromáždění, jež se usneslo žádati uherský sněm, aby výhradná platnost maďarštiny byla zrušena neb obmezena dle potřeby ústřední správy, aby župy či stolice dle národnosti byly vymezeny, poslanci ze slovenských žup aby ve sněmu směli užívati svého mateřského jazyka, a slovenský jazyk aby platil i v župní správě a na župních hromadách, ve škole a vzdělávacích ústavech. Petice odevzdána byla hr. Batthyányovi předsedovi ministerstva, aby na sněmu ji vláda podporovala. A výsledek? Všeobecné pronásledování slovenských vlastenců, věznění mládeže, kyje a karabáče. To znamenala jitřenka svobody našemu nejbližšímu slovanskému kmeni, Slovákům.

Národní vůdcové byli jímáni a mučeni a nejeden z nich, jako Ljudevit Šulek, Janko Král zahynuli ve vězení. Oblíbený národní básník Janko Král byl svázán do kozelce a mučen. Uvězněni byli i Rotarides, Modraň, Daniel Borika a j. Slováci byli i úskočně přepadáni. Tak povolena Nitrancům národní schůze 28. dubna v Březové. Když se tu u valném počtu sešli a o žádosti k župnímu úřadu radili, obsadilo náhle vojsko okolní dědiny a zjímalo přátele Slováků. „Nechceme-li pod krvavým mečem maďarským pohynouti, musíme vstáti k vojně,“ volá dopisovatel z Nitry k Pražanům. Jelikož měli Maďaři své ministerstvo, používali i branné moci proti svým národním odpůrcům. Hurban, Štúr a jiní slovenští předáci byli od Maďarů hledáni a honěni a již ta okolnost vedla je do Prahy, kde s otevřenou náručí byli přijímáni a kde působili ve smyslu národním.

A hůře ještě bylo, když jednalo se o částečnou mobilisaci národní gardy proti Srbům a Chorvátům, o níž uherský sněm se byl usnesl. Slovenské obce řídily se příkladem Tisovce v gemerské župě, kde občanstvo odepřelo vydati se do pole ukazujíc na to, že v Uhrách

jen takové příkazy mají právní platnost, které od krále jsou potvrzeny, čehož zde není, a že Slovač proti svým rodným bratrům zbraně se neuchopí. Odpověď na to byly šibenice, které ve všech téměř slovenských obcích byly postaveny, aby vzdorní Slováci na nich byli trestáni. To byly „stromy svobody" pro Slovač a Slováky.

Chorvaté již léta vedli tuhý boj proti maďarismu, jenž i Chorvatsko uchvacoval ve své spáry. V Záhřebě dne 20. března župní hromada se změnila ve *velké národní shromáždění chorvatské*, které jednomyslně se usneslo hájiti práva trojjediného království a ve smyslu illyrského programu žádalo za spojení chorvatských a slovinských zemí rakouských. Tužby národní nesly se ovšem dále. Jihoslovanská skupina ta byla by také zajisté přítažlivě působila na sousední země turecké, jmenovitě na Bosnu a Hercegovinu. Svoboda tisku, slova a shromažďování, ročně zasedající, v Záhřebu, Oseku, Zadru a Rjece se střídající sněm, jemuž by vláda chorvatská byla odpovědna, měly tvořiti základní zákony státního útvaru toho. Domácí vojsko mělo ostávati v zemi. Stejná nedůvěra jevila se k Pešti i Vídni, od nichž Chorvatsko mělo být osvobozeno; jenom v Rakousku, v němž by právům Slovanů bylo vyhověno, viděli Chorvaté záruku svobody a chtěli mu důvěřovati. Mimo jiné usneseno též žádati za zrušení bezženství duchovenstva katolického. Pro osudy uherského státu bylo nejvýznamnějším skutkem zvolení *Jelačiće banem Trojjediného království.* Hodnost bana jako nejvyššího správce zemského byla uprázdněna od Hallerova odstoupení; biskup Haulik vedl jen prozatímně správu banství; po návrhu Gajově národ jednomyslně prohlásil Jelačiće banem. Do Vídně vypraveno bylo ono poselstvo, s nímž se tam druhé poselstvo české setkalo. (Viz str. 270.) Než však ještě tam stihlo, byl Jelačić od mocnáře jmenován banem a 14. dubna ujal se veřejné moci v Záhřebě, téhož dne, kdy uherská vláda v Pešti počínala svou činnost. V manifestu při té příležitosti vydaném vytknul za úkol příštího sněmu: „Jest naléhavou potřebou, abychom, nechávajíce úplně stranou nynější uherskou vládu, položili základy poměru mezi námi a uherskou korunou v duchu svobody, samostatnosti, jednoty, jak přísluší svobodnému a chrabrému národu."

Josef Jelačić (viz podobiznu na str. 333.), narozený v Petrovaradině 16. října 1801, byl syn chrabrého chorvatského generála. Vychován byv v Terezianské rytířské akademii vstoupil r. 1819. jako poručík do dragonského pluku Kneževićova a r. 1830. jako setník do Ogulinského

uherskou korunou prohlášen za politicky svobodný a samostatný a Sřemsko s Vojenskou Hranicí, župy Báčská a Baranská, obvod šajkášů a Banát za Vojvodinu, jejíž samostatnost a sněm teprve bylo proudy krve na Maďarech dobývati. Vojvodina a Trojjediné království měly ostati v těsném poměru bratrském. Tolikéž uznána národní samostatnost Rumunů. *Hlavní odbor* zřízen jako vláda s plnou mocí, aby usnesení učiněná provedl. Jemu svěřena i správa značného církevního jmění srbského.

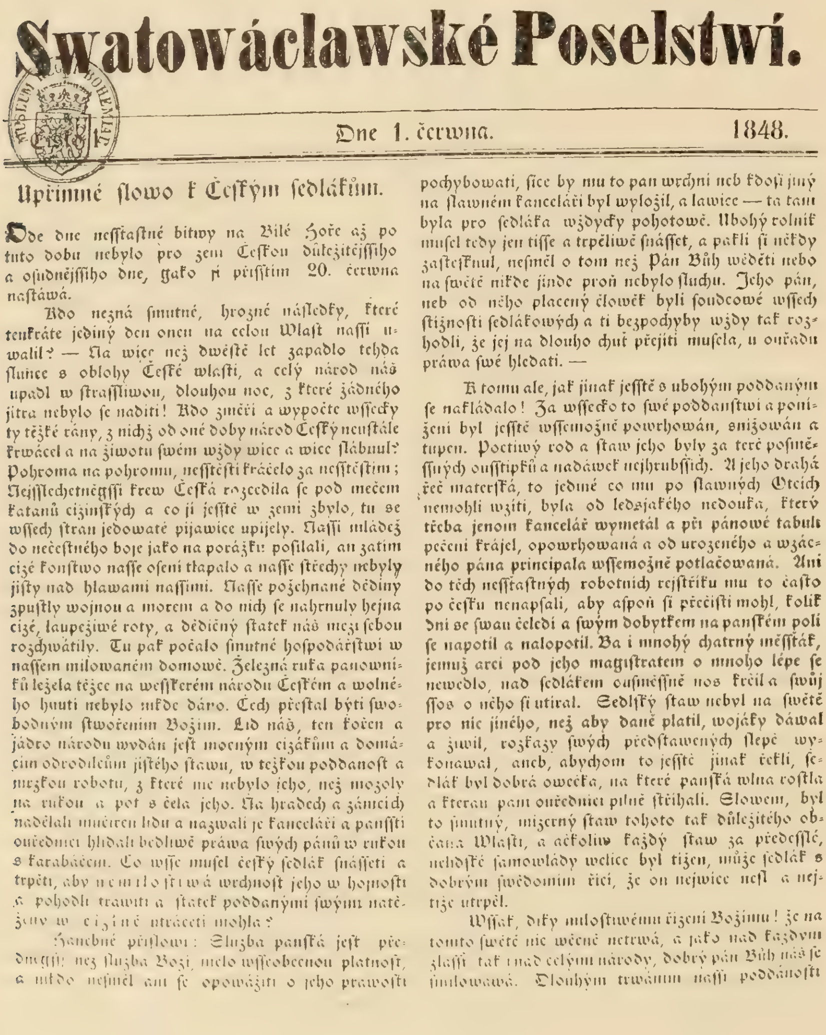
Ani nejopuštěnější národnost té doby, *Rumuni*, nechtěli ostati za Srby, Chorvaty a Slováky. Jakkoliv tehdá nebylo se Sedmihradskem telegrafního ani železničního spojení, ba ani pravidelné denní poštovní dopravy, přece i tu již v březnu počal se národ hlásit k svobodě a v dubnu přišla deputace dvou tisíc hlav k biskupům za svolání velkého národního sboru. Přes neochotu vládní a tuhé nepřátelství statkářstva zahájeno 15. května *velké národní shromáždění rumunské v Blažově*. Kolísavé tehda gubernium povolilo shromáždění jen 400 zástupců od obcí zvolených, místo toho přicházely celé zástupy národa z blízka a daleka. I do odlehlých končin rozšířilo se hnutí to a všude hlásil se ku právům a svobodě dlouho utlačovaný rumunský lid. Přes 40.000 Rumunů dostavilo se k Blažovu, kdež na rozsáhlém prostranství, jež nazváno od toho dne „pole svobody" (Campul libertatii), konalo národní sněm, jenž se usnesl o šestnácti článcích na obranu národní, zrušení nevolnictva, zavedení svobody. Do Vídně vyslána byla deputace rumunských předáků, aby tam jako národní orgán setrvala a požadavky a potřeby rumunské tlumočila. Jsouc spolu prostředníkem mezi Rumuny a Slovany, vytrvala v úkolu tom téměř tři léta.

Chorvaté a Srbové stvořili hotové události a zřídili své administrativní území oproti panství maďarskému; to sice Rumuni tak jako Slováci nemohli, přece však položen v Sedmihradsku národním výborem Blažovským základ k národní organisaci rumunské, která později v boji s Maďary podstoupila i křest ohněm. Pronásledování Rumunů ostatně ihned nastalo. Vracející se lid byl týrán od maďarských statkářů, účastníci sněmu místy vězněni, bitím a hladem trýzněni, a kde činili odpor, voláno proti nim vojsko. Oddíly prvního sikulského pluku nutily na svých obcházkách obyvatelstvo strhovati s věží vyvěšené rakouské prapory a vztyčovati maďarské; v Koslardu (25. května) řádili proti Rumunům a jmenovitě ženám a dívkám hůře než bašibozuci, a v Mi-

halově, kde odepřel lid roboty, zabili (2. června) na 30 Rumunů a přes sto jich zranili.

Ve vzkypujících těch proudech kromě potřeby organisace a jednotnosti i jiné ještě důvody vedly Slovany ku Praze. Vídeň a Němci s ní spojení prohlašovali se pro Velkoněmecko. Česká koruna a dědické země rakouské měly býti částí německého spolku a měly podřízeny býti Frankfurtu, kde sídlily německý parlament a německá spolková vláda. Opříti se tomu co nejdůrazněji a zmařiti všeliké to úsilí stalo se pro Čechy životní otázkou.

Jinak bylo s Maďary. Po Uhrách Německo nesahalo a Maďaři neviděli v Němcích svého nepřítele, nýbrž spojence. Samostatnost Uher a panství maďarské zdály se Pešťským politikům více zabezpečeny, když Čechy a Slovany dědických zemí vezmou si Němci na starost. Jako Čechové, domáhajíce se samosprávy zemí koruny české, postavili se proti snahám velkoněmeckým na obranu jednoty říše rakouské, tak i nemaďarští národové v Uhrách proti maďarské trikoloře zdvihli pošlapaný černožlutý prapor rakouský, jejž vztyčili vedle

Swatowáclawské Poselstwí.

Dne 1. čerwna. 1848.

Upřimné slowo k Českým sedlákům.

Ode dne nesstastné bitwy na Bílé Hoře až po tuto dobu nebylo pro zem Českou důležitějssího a osudnějssího dne, gjako ni přisstím 20. čerwna nastáwá.

Kdo nezná smutné, hrozné následky, které tenkráte jediný den onen na celou Wlast nassi uwalil? — Na wíce než dwěstě let zapadlo tehda slunce s oblohy České wlasti, a celý národ náš upadl w strasslíwou, dlouhou noc, z které žádného jitra nebylo se naditi! Kdo změří a wypočte wssecky ty těžké rány, z nichž od oné doby národ Český neustále krwácel a na žiwotu swém wždy wíce a wíce slábnul? Pohroma na pohromu, nesstěstí kráčelo za nesstěstím; Nejsslechetnějssí krew Česká rozcedila se pod mečem katanů cizinských a co jí jesstě w zemi zbylo, tu se wssech stran jedowaté pijawice upíjely. Nassi mládež do nečestného boje jako na porážku posílali, an zatím cizé konstwo nasse osení tlapalo a nasse střechy nebyly jisty nad hlawami nassimi. Nasse požehnané dědiny zpustly wojnou a morem a do nich se nahrnuly hejna cizé, laupežiwé roty, a dědičný statek náš mezi sebou rozchwátily. Tu pak počalo smutné hospodářstwí w nassem milowaném domowě. Železná ruka panowníků ležela těžce na wesskerém národu Českém a wolného hnutí nebylo nikde dáno. Čech přestal býti swobodným stwořením Božím. Lid náš, ten kořen a jádro národu wydán jest mocným cizákům a domácím odrodilcům jistého stawu, w težkou poddanost a mrzkou robotu, z které mu nebylo jeho, než mozoly na rukou a pot s čela jeho. Na hradech a zámcích nadělali mučíren lidu a nazwali je kanceláři a pansstí ouředníci hlídali bedliwě práwa swých pánů w rukou s karabáčem. Co wsse musel český sedlák snássetí a trpěti, aby nemilostiwá wrchnost jeho w hojnosti a pohodlí trawiti a statek poddanými swými natěžený w cizině utráceti mohla?

Hanebné přísloví: Služba panská jest přednějssí než služba Boží, mělo wssеobecnou platnost, a nikdo nesměl ani se opowážiti o jeho prawosti pochybowati, sice by mu to pan wrchní neb kdosi jiný na slawném kanceláři byl wyložil, a lawice — ta tam byla pro sedláka wždycky pohotowě. Ubohý rolník musel tedy jen tisse a trpěliwě snásset, a pakli si někdy zastesknul, nesměl o tom než Pán Bůh wěděti nebo na swětě nikde jinde proň nebylo sluchu. Jeho pán, neb od něho placený člowěk byli soudcowé wssech stížností sedlákowých a ti bezpochyby wždy tak rozhodli, že jej na dlouho chuť přejíti musela, u ouřadu práwa swé hledati. —

K tomu ale, jak jinak jesstě s ubohým poddaným se nakládalo! Za wsseсko to swé poddanstwí a ponížení byl jesstě wssemožně powrhowán, snižowán a tupen. Poctiwý rod a staw jeho byly za terč posměssných ousstipků a nadáwek nejhrubssích. A jeho drahá řeč mateřská, to jediné co mu po slawných Otcích nemohli wzíti, byla od ledajakého nedouka, který třeba jenom kancelář wymetál a při pánowé tabuli pečeni krájel, opowrhowaná a od urozeného a wzácného pána principala wssemožně potlačowaná. Ani do těch nesstastných robotních rejstříku mu to často po česku nenapsali, aby aspoň si přečísti mohl, kolik dní se swau čeledí a swým dobytkem na panském poli se napotil a nalopotil. Ba i mnohý chatrný měssták, jemuž arci pod jeho magistratem o mnoho lépe se wedlo, nad sedlákem ousměssně nos křiwil a swůj ssos o něho si utíral. Sedlský staw nebyl na swětě pro nic jiného, než aby daně platil, wojáky dáwal a žiwil, rozkazy swých předstawených slepě wykonáwal, aneb, abychom to jesstě jinak řekli, sedlák byl dobrá owečka, na které panská wlna rostla a kterau páni ouředníci pilně stříhali. Slowem, byl to smutný, mizerný staw tohoto tak důležitého občana Wlasti, a ačkoliw každý staw za předesslé, nelidské samowlády welice byl tížen, může sedlák s dobrým swědomím říci, že on nejwíce nesl a nejtíže utrpěl.

Wssak, díky milostiwému řízení Božímu! že na tomto swětě nic wěčně netrwá, a jako nad každým zlassí tak i nad celými národy, dobrý pán Bůh náš se smilowáwá. Dlouhým trwáním nassí poddanosti

Faksimile 1. strany.

svých barev národních. I po jiné ještě stránce shodovaly se prospěchy maďarské s německými. Maďaři jako Němci byli přívrženci centralismu, národní a politická moc Maďarů byla jedině možná tuhým centralismem v Uhrách, a tutéž moc ochotně přáli i Němcům nad ostatními zeměmi rakouskými. Proti tomu Slované byli federalisté a jedině na základě federace viděli možné upravení poměrů říše a zabezpečení svého národního vývoje.

Politika česká došla přesného výrazu v odpovědi Františka Palackého do Frankfurtu (viz str. 320 a násl.), v níž nejen hájil samostatnosti a práv koruny České, která nikdy nebyla částí Německa, ale i samostatnosti soustátí rakouského, potřebného k ochraně spojených v něm národů. Odpověď ta měla význam nejen pro Čechy, ale i pro Slovany s Maďary zápasící, jejichž předáci cítili potřebu ochrany proti panství maďarskému jako Čechové proti Velkoněmectví. S tím v souhlase vznikla i *myšlénka sjezdu slovanského* či sněmu, který by potřebám a požadavkům Slovanstva rakouského a uherského zjednával platnost a uváděl je v souhlas s říší. Ačkoliv myšlénka sjezdu pociťována byla u všech slovanských kmenů a ačkoliv o ní jednáno i dříve mezi Šafaříkem a Jelačičem, přece první určitý návrh nevyšel z Prahy, nýbrž z horké půdy jihoslovanské. Byl to *Ivan Kukuljevič Sakcinski* (podobiznu viz na str. 295.), jenž prvně 18. dubna s ním vystoupil v Záhřebě v úvaze, kterou Gajovy „Narodne Novine" přinesly. Myšlénky té ujali se Šafařík, Palacký, Rieger, Havlíček, Zap a vlastenecká společnost pražská, naklonila se jí i ona část šlechty, která stála při straně národní. Dne 30. dubna přinesly „Národní Noviny" Havlíčkovy na čelném místě článek Kukuljevičův v doslovném překladě. Široký význam jeho, aby se sestoupili zástupcové všech Slovanů, obmezen na Slovany rakouské a zahraničným jen jako vítaným hostům dopuštěna přítomnost. Jakožto sídlo sjezdu a příštího slovanského spolku uznána jednomyslně Praha. První schůze sjezdová konána 30. dubna v bytě J. Er. Vocela, redaktora „Musejníka", kde zvolen byl přípravný výbor. Jeho předsedou byl hrabě Josef Matyáš Thun, náměstkem rytíř Jan Neuberg a jednatelem Karel Vladislav Zap. Kancelář sjezdová zařízena byla v Měšťanské besedě Pražské, sem zasílány dopisy ze všech slovanských zemí a zde úřadováno ve všech slovanských jazycích ústně a písemně. Vydatné služby svolání sjezdu konal i Ludevít Štúr, z jehož péra pochází i *provolání k Slovanům* dne 1. května podepsané a po rozeslání Slovákům, Chorvatům, Srbům, Polákům, Rusínům uveřejněné.

Slowané, Bratři!

Kdo z nás nepohledne se žalostí na minulost naši? A kohož tajno, že to, co jsme přetrpěli, stalo se w našem nepowědomí a rozdrobenosti, dělící bratry ode bratří? Ale po dlauhých wěkách, w nichž zapomněli jsme jedni na druhé, w nichž tolikeré neštěstí na hlawy naše sesypalo se, přišli jsme k tomu poznání, že jsme jedno — že jsme bratří. Přichwátili časowé důležití, jenž oswobodili národy a sňali s nich břímě, pod jehož tíží stonali; časowé tito sňali břímě na mnoze i s nás, a my teď to, co jsme již ode dáwna cítili, můžeme wyslowiti, to, co ku prospěchu našemu slauží, rozwážiti a uzawírati. Národy ewropejské usrozumíwají a sjednocují se. Němci powolali ke sjednocení swému do Frankfurtu parlament, kterýž na tom stojí, aby jemu mocnářstwí Rakauské ze swé neodwislosti tolik ustaupilo, kolik toho k jednotě Německé potřeba, a aby mocnářstwí se wšemi zeměmi mimo-uherskými do nowé Německé říše se wtělilo. Takowý krok zrušil by netoliko jednotu Rakauska, ale i spojení a samostatnost kmenů Slowanských, jichžto národnost by se tím w nebezpečenstwí uwedla. Na nás jest, abychom toho co nám nejswětějšího statečně hájili; přišelť čas, abychom i my Slowané usrozuměli se a sjednotili úmysly swé. A protož ke mnohým žádostem, zaslaným k nám z rozličných krajin slowanských, radostně přiwolujíce činíme pozwání ke wšem Slowanům rakauského mocnářstwí a wyzýwáme wšecky muže, důwěru národu mající, kterýmž na obecném prospěchu našem záleží, shromážditi se w staroslawné slowanské Praze České ke dni 31. Máje t. r., kdežto bychom společně w poradu wzali wšecko to, co prospěch národu našeho žádá a co za důležitých těchto časůw činiti máme. Chtějí-li jiní Slowané mimo mocnářstwí naše žijící nás přítomností swau poctiti, budau nám hostmi srdečně wítanými.

W Praze dne 1. Máje 1848.

Josef Matiáš hrabě *z Thunu.*
Wojtěch hrabě *Deym.*
Jan rytíř *z Neuberka.*
Páwel Josef Šafařík.
Karol Malisz, członek deputacyi Polskiéj.
Frant. Palacký.
Wáclaw Hanka.
Ludevít Štúr.
Jan Petr Jordan.
J. Erazim Wocel.
Karel Wladislaw Zap.
Dr. *F. Lad. Rieger.*
Witalis Grzybowski.
Stefan Aranitski.
Hrabě *Hanuš Kolowrat-Krakowský*
Robert swob. pán *Hildprandt.*
Wáclaw Štulc.
Michail Panić.
Karel Maria baron *Villani.*
Karel Jaromír Erben.
Dr. *Fr. Miklošić.*
Dr. *Ant. Jaroslaw Bek.*
Fr. Mat. Klácel.
Dr. *Jan Dworáček* na Mareyši, Morawan z Tišňowa.
Jerzy Lubomirski.
Jan Dobrzański, pełnomocnik rady narodowéj Lwowskiej.
Vincenc hrabě *z Waldšteina.*
Maxim Papić, protopresbyter.
Bedřich hrabě *Rummerskirch.*

Provolání k slovanskému sjezdu učinilo dojem velmi mocný. Slované sjezd vítali, frankfurtští Němci a Maďaři jej zavrhovali, podezřívali a zmařiti se pokoušeli. V Chorvatsku byl přijat ihned a úřadně. Tolikéž mezi Srby. Za nálady, s kterou zvolil národ patriarchu a vojvodu a prohlásil se pro obranu práv národních, zvolil také zástupce na slovanský sjezd do Prahy. Slováci sjezd pozdravovali jako orgán podpory v těžkém postavení. I pro Moravu však a Slezsko měl svou důležitost: uvědomělí vlastenci ihned se myšlénky té chápali, sjezd mohl jim nahrazovati, čeho doma postrádali. Praha stávala se střediskem nejen českým, ale všech Slovanů. Za to jízlivě pohlížela na sjezd vládnoucí strana olomoucko-brněnská, jež cítila, že rostoucí probudilostí Morava by se vymkla z jejích spárů. Aby utišeny byly agitace, vydal sjezdový výbor *osvědčení k národům neslovanským.*

Jen *Poláci* zbývali a k vůli Polákům vypraven Havlíček do Krakova a Lvova. I shoda mezi mnohými Poláky a Čechy trvala již od starší doby a byla oživena i r. 1848. Poláci však celkem vymykali se svými snahami z rámce obecné shody. Byli živlem v Evropě sympatickým, od svobodomyslných stran všude vítaným, avšak doma jsouce pronásledováni a utlačováni, byli spolu národem revolucionářů. Všude, kde stavěli se barikády a se střílelo, byli při tom i Poláci. V každém vzbouření byla i polská legie. Pevně věřili v obnovu Polsky, národní myšlénce přinášeli všeliké obětí krve a statku. ztráceli však při tom půdu pod nohami. Teprve po posledním povstání r. 1863. nastal obrat; politika Stančika šaška Sigmandova, za hluboké tragiky okolností po dvou stoletích přišla k platnosti. V Haliči byl každý úřadník nepřítelem Polákům, za tím účelem již tam byl poslán. Havlíček přijel do Krakova 4. května krátce po vzbouření. „Našel jsem město v takovém stavu, píše, jako by nedávno od nepřítele vydobyto bylo. Na mnohých místech vytrhána dlažba, okna rozbita, rozstřílena, leckde známky bomb a kulí, všude plno vojska.“ Jablonský mu dal na památku dělovou kuli, jež na město byla vystřelena. Vzpoura vypukla z nepatrné příčiny v městě, které teprve dvě léta bylo rakouským. Havlíček touží na „janičáře a satrapy systému Metternichova, kteroužto roli zde bohužel naši odrodilci čeští co úřadníci a důstojníci hrají.“ „Pokud se úřadnictvo v Haliči nezmění,“ soudí, „pokud zde budou jen cizinci nejvíc úřadovati, není pomyšlení na nějaký pokoj v Haliči. C. k. úřadnictvo a národní strana stojí proti sobě co zjevní nepřátelé.“ Ostatně dobře po-

řídil. „Snažil jsem se dle možnosti vysvětliti Polákům politiku českou, která u nich všeobecné pochvaly došla . . . Strana opatrná, mírná, srovnávala se s tím, že Čechoslované, Jihoslované a Poláci spojeni politicky a pomáhajíce jeden druhému, jistě a bezpečně dojdou společného účelu svého, jenž jest samostatnost a důstojnost národní a politická svoboda a z toho ohledu hotova jest obeslati slovanský sjezd.“

To bylo velice proti mysli Maďarům. Nejvíce znepokojena byla slovanským sjezdem v Praze vláda uherská. Ku podnětu Košutovu předseda ministerstva hrabě Batthyány obrátil se na uherského ministra zahraničných věcí knížete Esterházya ve Vídni sídlícího, aby *jménem uherské vlády zakročil proti slovanskému sjezdu* u Vídeňské vlády. Není prý pochybnosti, že sjezd má napomáhati rebelům v Uhrách; nelze-li ho úplně překaziti, má býti aspoň tolik docíleno, aby zbaven byl svého všeslovanského rázu a obmezen ostal na pouhé české provinciální shromáždění. Mimo to Esterházyovi uloženo domáhati se rozsáhlých ústupků pro Poláky, aby ve spolku s ostatními slovanskými kmeny nevyhledávali oporu svých požadavků. Na odvrácení Poláků zvláště Pešťské vládě záleželo. Poláci měli evropské jméno, byli dobře zapsáni u demokracie pařížské i německé a přítomnost jejich byla by sjezdu dodávala evropského zvuku. V Pešti byli také dobře zpraveni o událostech v Praze, Krakově a Lvově a věděli, že hlavně umírněná frakce knížete Lubomirského obeslání se ujímá. Ale jak ve Vídni tak mezi Poláky minuly se snahy maďarské s úspěchem.

Za to jiným způsobem snažila se uherská vláda zjednati platnost maďarské politice. Eötvös a Košut se přičinili, aby vysláni byli Szalay a Pazmandy jako zástupcové uherské vlády do Frankfurtu, a dány jim tyto instrukce pro hájení *vzájemnosti mezi Německem a Maďary:* 1. aby tlumočili sympatie uherského státu k německému národu jakožto zástupci civilisace a přesvědčili Němce, že v uherském státě a v silné maďarské národnosti naleznou nejlepší a nejvěrnější spojence. 2. Uhry že mohou se státi bratrským spojencem Německa, prospěšným a významným před Evropou jenom tehda, budou-li se vyvíjeti v duchu maďarské národnosti. 3. Uhry nemohou splynouti s německým živlem, ježto by takto pozbyly své životní síly, která se zakládá na maďarské národnosti, a tím by poklesla. 4. Uhry by nesouhlasily, kdyby Rakousko takovým způsobem mělo býti přeměněno, aby jeho provincie, které

dosud patří k německému spolku, státi se měly slovanskými zeměmi. 5. Po obchodní stránce Uhry nemohou přistoupiti k německému celnímu spolku, ale jsou hotovy uzavříti s Německem obchodní a celní smlouvu. — Ubírajíce se k zahájení německého parlamentu do Frankfurtu Szalay a Pazmandy představili se 30. května ve Vídni Esterházyovi, který instrukce ty a plné jejich moci oznámil předsedovi rakouského ministerstva, načež Pillersdorf odvětil, že s nimi souhlasí a nemá se své strany čeho připomenouti. Vídeňská vláda neviděla v tom tedy úkor ani pro Čechy a ostatní země rakouské.

Karel Sladkovský,
účastník hnutí červnového.

Karel Havlíček opustiv Halič, odebral se ještě přes Vídeň ve vší tichosti do Záhřeba. Zde měl příležitost porovnati, jak velký jest rozdíl mezi poměry v Čechách a v Chorvatsku, jmenovitě však mezi Jelačićem banem a náčelníkem zemské správy v Praze. Jelačić byl ohebný, horlivý, plný iniciativy, nejpříkřejší spor, jenž vypukl, dovedl hladce vyrovnati, vše věděl prodchnouti životvornou silou, hrabě Lev Thun nechtěl než kráčeti vyšlapanou cestou a každá záležitost vadla v jeho rukou. Ban Jelačić srdečně přijal Havlíčka a tiskna mu ruku, upřímně s ním se rozloučil. Havlíček byl pevně přesvědčen o ryzosti povahy banovy.

Čině přípravy k zahájení sněmu v Záhřebě počátkem června za příkrého protivenství se strany uherské ban Jelačić osnoval i při té příležitosti pásky vzájemnosti se srbskou Vojvodinou a Čechy. Ani *chvíli* nebyl o tom v pochybnosti, že Národní výbor v Praze jest zástupcem českého národa, ač vláda Thunova nerada jen a okolnostmi nucena toho dopouštěla. *Jelačić Národnímu výboru* zaslal přípis ze dne 20. května, kterým zve národ český k vypravení zástupců na sněm chorvatský rozepsaný k 5. červnu. Za velkého jásotu četl Rieger ve schůzi 29. května, poslední, v které meškal, list Jelačićův chorvatsky a potom v překladu českém a německém a navrhoval, aby ku přátel-

Prowolání

k neslowanským národům w Rakausku.

Podepisujíce prowolání k slowanským bratřím našim v říši rakauské, aby dne 31. Máje t. r. shromáždili se w Praze ku poradě o společných záležitostech našich, i majíce při tom také zření k powinnostem, ježto máme k neslowanským našim krajanům, widíme se tím býti pohnuty, o úmyslech a zásadách, ježto nás k tomu wedly, zřetelně i neukrytě tímto se pronésti:

1) Prohlašujeme se zjewně a swatoswatě, že jsme pewně i nepodwratně odhodláni, k dědičnému našemu podlé zásad konstitučních nad námi panujícímu domu Habspursko-Lotharinskému zdržeti bez porušení starau wěrnost i hájiti zachowání celosti a samostatnosti císařské říše rakauské wšemi nám možnými prostředky. A protož wšecka od lidí zlomyslných snad na nás uwalowaná podezření nějakého separatismu, panslawismu, rusismu, a jakkoli ta hesla jinak ještě znějí, již napřed od sebe odwracujeme tam, odkudž přicházejí, totiž do říše lží a utrhačstwí.

2) Prohlašujeme se taktéž swatoswatě, že nikdy nebyl úmysl náš ani kdy bude, abychom některé neslowanské národnosti ubližowali aneb ji potlačowali; ale snažení naše odjakžiwa směřowalo jediné k tomu, aby se zásadě auplného stejného práwa wšech národností w říši rakauské zjednalo náležité uznání i praktická platnost.

3) Konečně prohlašujeme se, že jsme odhodláni práw, ježto nám podlé této nyní wyslowené zásady w žiwotě národním i státním náležejí, w auplném jich obsahu pohledáwati, je sobě zachowati i před každým autokem, přijď odkud přijď, hájiti, a že proto shromáždění slowanské, ježto zamýšlíme, nemá w sobě žádné jiné příčiny, nežli žádost, abychom přátelským srozuměním-se rozdělených od sebe národů dosáhli tohoto nám swatého cíle spolu nejjistějším i nejpokojnějším spůsobem. Poněwadž tedy národní samostatnost i sjednocení naše spolu záleží na dalším zachowání celosti a samostatnosti císařské říše rakauské, proto jest patrné, že celé toto naše podniknutí we swé podstatě jest powahy zachowání a že w něm není žádné příčiny, pročby sprawedliwí a swobodomyslní naši spoluobčané kmene neslowanského mohli se i dosti málo nepokojiti.

W Praze dne 5. Máje 1848.

Josef Matiáš hrabě z *Thunu*. — *Jan* rytíř z *Neuberka*. — *Wojtěch* hrabě *Deym*. — *Hanuš* hrabě *Kolowrat-Krakowský*. — *Karel Maria* swob. pán *Villani*. — *Bedřich* hrabě *Rummerskirch*. — *Wáclaw Hanka*. — *Robert* swob. pán *Hildprandt*. — *J. Erazim Wocel*. — *J. Franta Šumawský*. — *Mat. Fr. Klácel*. — *Wáclaw Štulc*. — *Wáclav Staněk*. — *Karel Jaromír Erben*. — *Frant. Palacký*. — *W. W. Tomek*. — *Wáclaw Nebeský*. — Med. dr. *Fanta*. — Dr. *Fr. Ladislaw Rieger*. — *Karel Wladislaw Zap*.

skému pozvání banovu odpovědělo se nejen písemně, nýbrž i vysláním zástupců jakožto hostů na chorvatský sněm. „Národ chorvatský stojí nám teď nejblíže v celém rakouském mocnářství," pravil Rieger. „Jeho bratrství bude nám v příštích časích velmi užitečné." Oznámil též, že výbor ke svolání slovanského sjezdu vypravuje Erbena a Lambla do Záhřeba. Avšak nyní nastaly obtíže a námitky. Tlumočník mínění Thunova hr. Wurmbrand pochyboval o kompetenci Národního výboru a mínil, aby se to nechalo sněmu nebo stavovskému výboru zemskému. Usneseno potom, aby Šafařík napsal odpověď banovi a Národní výbor spolu se stavovským aby ji podepsali, a Karel Jaromír Erben a Vilém Dr. Jan Lambl aby se odebrali do Záhřeba i jako zástupcové Národního výboru předpokládaje stvrzení v této hodnosti od příštího sněmu.

Slavný Výbore Národní!

Na den 5. června (Junia) t. r. položen jest sněm trojjediného království Dalmatského, Chorvatského a Slavonského. — Kterak a na jakém základě sněm ten bude složen, shledáte na přiloženém prozatímném nařízení, od bánské rady vypracovaném, kdež pod číslem 8mým výslovně se prohlašuje, že na řečeném sněmě příhodné místo bude dáno zástupcům kterékoli jiné země rakousko-slovanské, kdyby sněm přítomností svou chtěli poctiti.

I těší mne, že Slavnému Výboru, jakožto zástupci pobratimského národa českého, tedy rakousko-slovanského, mohu to oznámiti, zdvořile pozývaje ho, a jím celého národa českého, aby — pokud možno — svrchu projevené přání národa chorvatsko-slavonského ráčil splniti a sněm trojjediného království svými poslanci navštíviti.

Přijměte, Ctění Pánové, upřímný pozdrav můj.

V Záhřebě 20. května 1848.

Jelačić bán.

Do konce května všeliké přípravy k slovanskému sjezdu byly hotovy; i pohostinství ukázalo se pěkným způsobem a se všech stran hlásili se Pražané o ubytování a uhostění drahých bratří. Změna stala se jen potud, že místo na 31. května ustanoveno zahájení sjezdu na 2. června.

*

VII.

Slovanský sjezd a úspěchy české.

Radostní dnové, plní oživující naděje, nadešli Praze od konce měsíce května. Jakoby samo nebe na český národ se bylo usmálo, viděl uskutečňovati se svůj nejkrásnější sen. Ze všech končin slovanských Habsburské říše i zemí sousedních přicházeli do hlavního města Čech zástupcové Slovanstva. Sjednocení, praktický program, který by rozptýlené jejich síly společně k plné přiváděl platnosti, měla jim podati Praha. Zlatá Praha Jihoslovanů stala se na čtrnácte dní opravdovou slovanskou Prahou, ohniskem Slovanstva rakouského, městem, k němuž přátelé i nepřátelé obraceli pozornost.

Kdo dovede si představiti tichou radost českých vlastenců starých dob nad každou knihou českou, nad každým zdařeným národním podnikem, může i ocenit posvátné ono nadšení, které propukalo, když vítali jsme zástupce Srbů, Chorvatů, Poláků, Rusů, Slováků, Moravanů, i burácející jásot i slzy mocného pohnutí, když národ viděl, že slovanství není jen básnickým pojmem ale živou skutečností. Nadšení to bylo tak velké a projevovalo se tak mohutně, že se ho až lekali kruhové, kteří ho nechápali, jako vládní, vojenští a částečně i šlechtičtí.

Velký byl den 30. května, den uvítání slovanských hostí, a ještě větší 2. červen, den to zahájení sjezdu či sněmu slovanského.

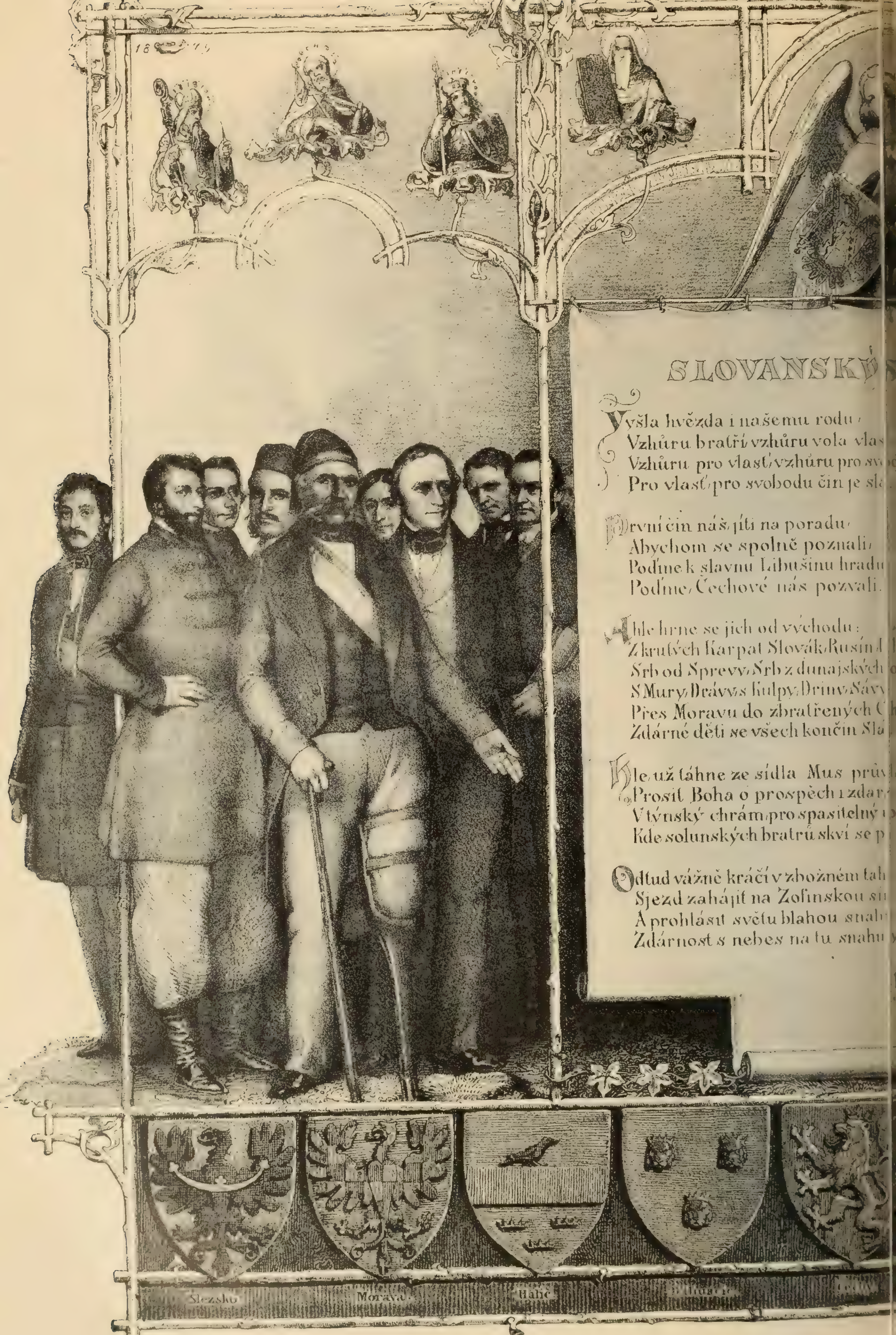
Někteří Poláci, Jihoslované a Slováci meškali v Praze již od počátku května a měli podíl v prácech připravních. Během května přibývalo jich vždy více. Avšak hlavní vlak se slovanskými hosty přijel 30. května o 4. hodině odpolední. Bylo v něm 24 Chorvatů, Srbů a Slovinců, 30 Poláků a 105 Slováků, Moravanů, Slezanů i Čechů. Již cestou v stanicích vítal je národ s horoucností jako naději lepší budoucnosti. V Praze pak *příchod slovanských hostí*, udalost, jížto nikdy před tím nebylo rovné, vzbuzoval ruch ve všech ulicích. Od nádraží Hybernská ulice, Kolovratova třída, Nové aleje byly přeplněny zástupy. S domů vlály prapory bíločervené a modrobíločervené. V nádraží čekal výbor, Svatováclavský sbor Svornost a Slávie. Lokomotiva vlaku slovanského ozdobena byla prapory slovanskými a českými. S jásáním uvítán vlak a slovanští hosté přijati s otevřenými náručemi: všichni objímali se a líbali vespolek. Vztyčeny prapory slovanských národů a průvod vystoupil z nádraží za zpěvu pozdravován od tisíců. Oddíl Slávie zahajoval průvod, dále pod prapory slovanskými kráčeli poslové slovanští a výbor; členové „Svornosti“ tvořili po obou stranách pohyblivé řady a Slávie se zbraní uzavírala opět malebný průvod. U řetězového mostu, kde v místech nynějšího Národního divadla a Lažanského paláce byly prohlubiny s Vltavou spojené, byla zácpa, že průvod jedva se mohl protlačiti k Žofínskému ostrovu, kde ve velkém sále bylo první uvítání. Sál i galerie byly přeplněny pražskými hosty a s hlučným jásotem uvítáni i tu slovanští zástupcové. K volání slávy přidružilo se tehda i „živio!“ „živili!“ a „urá!“. Z Čechů promluvil několik slov Petr Faster, jménem Moravanů dr. Dvořáček z Vídně, ze Srbů Mato Topalović, dr. Subotić, dr. Daničić, Štěpán Vuk Karadžić, z Chorvatů dr. Prica, dále Hurban, Hodža a j. Řeči přijaty s hlučným potleskem. Od čestných stráží a zástupů provázeni pak byli slovanští hosté do svých domovů.

Hned v předběžné této schůzi rozdány tiskem od prozatímného výboru uchystané dvě osnovy. *Zřízení sjezdu slovanského v Praze* zove se první. Jest to jednací řád od Šafaříka vyhotovený, který v 22 článcích stanoví:

Tři komisaři od prozatímného výboru ustanovení uvítají každého příchozího a ku sjezdu hlásícího se Slovana, jehož jméno podle národ-

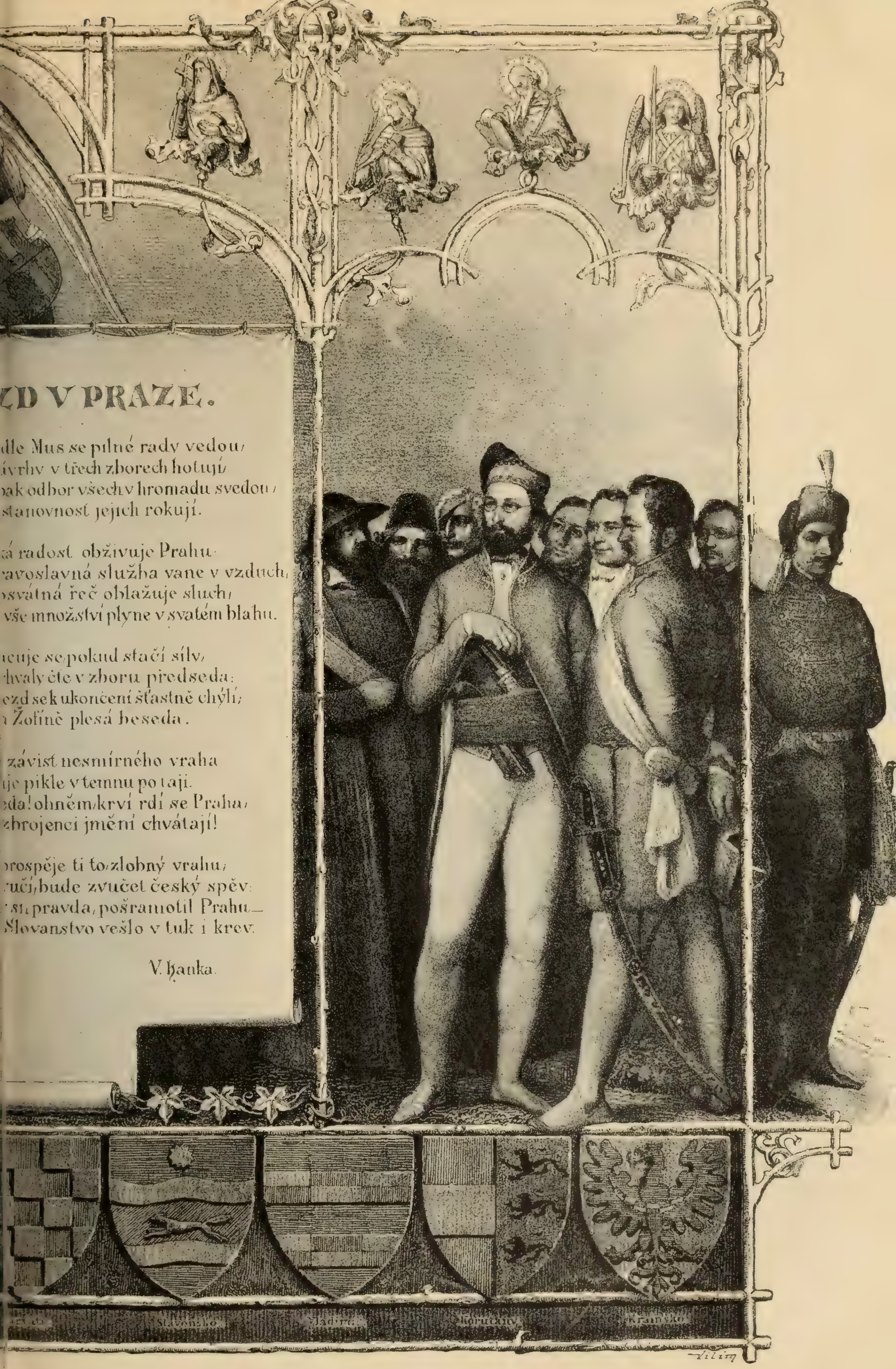
nosti, k níž se hlásí, zanesou do jedné z tří zápisních knížek, které pro tři hlavní oddíly *rakouských Slovanů* jsou určeny. Jsou to: 1. sbor Čechů, Moravanů, Slezáků a Slováků; 2. sbor Poláků a Rusínů; 3. sbor Slovinců, Chorvatů, Dalmatinců a Srbů čili sbor jihoslovanský. Slezané jazyka polského připojí se ke sboru polskorusinskému. Sbory zřizují se tím způsobem, že nejprve každý vyvolí tři důvěrníky, načež 31. května se ustaví, o zapsaných členech bude hlasováno a sice nejprve od důvěrníků, načež každý přijatý hlasuje s sebou. Sbor zvolí pak předsedu, místopředsedu a zapisovatele. Každý přijatý člen obdrží legitimaci. Každý sbor zvolí 16 členů pro *velký výbor* sjezdový, potom kandidáta pro předsednictví a zapisovatele i jeho náhradníka. Starosta sjezdu, oba jeho náměstkové a zapisovatelé a předsedové, místopředsedové a zapisovatelé sboroví tvoří společně *malý výbor*. Každý sbor může jednati v odborech a užších výborech, a práce své předkládá sjezdu jménem celého sboru. Každý sbor ustanoví pro druhé sbory po dvou poslech, kteří ve jménu jeho v druhých sborech mluviti, o všech věcech národnosti své se týkajících objasnění a zprávy dávati mají a tolikéž své sbory opět zpravovati budou o průběhu jednání. Společné usnesení může se činiti jen tenkráte, když všichni tři sborové s ním souhlasí; není-li tomu tak, zůstává takové usnesení jen projevem vůle jednotlivých sborů, kteří je učinili. Srovnávají-li se usnesení všech tří sborů úplně, tedy malý výbor je sestaví a ve veřejném shromáždění u všeobecnou vědomost podá. Liší-li se usnesení v nepodstatných věcech, velký výbor srovnání mezi nimi učiní. Nesrovnalosti podstatné předkládají se malému a velkému výboru, kterýžto urovnav věc se svou zprávou o tom sboru ji k vyjednání podá. Veřejná valná shromáždění konána budou v sále na Žofíně. Jednání sborů se přečte a tištěné rozdá, srovnávající se usnesení všech sborů se ohlásí, od řečníků od tří sborů volených se odůvodní, načež na vyzvání starostovo shromáždění povstáním o nich hlasuje. Vyhlášení mělo se pak státi i německy.

Jak patrno z toho, byla to organisace povšimnutí hodná a to zvláště v době na formy parlamentární u nás nezvyklé. Za důvěrníky ustanoveni byli 30. května pro sbor československý Václav Hanka z Prahy, Jan Helcelet z Holomouce a Miloslav Hurban Slovák; pro sbor polskorusínský kníže Jiří Lubomirski, Mauric Kraiński a Jan Borysikiewicz; pro sbor jihoslovanský protojerej Jiří Stamatović Srb, baron Dragutin Kušljan Chorvat a Stanko Vraz Slovinec.

Štulc. Daničić. Presl. Dvořáček.
Štúr. Lubomírský. Vuk. Palacký. Šafařík.

FOT. SNÍMEK PAMĚTNÍHO O

VANSKÉHO SJEZDU V PRAZE

MILORADOV. KOLOVRAT. HURBAN. HANKA. ZAP.

Ještě pozoruhodnější jest listina druhá, kteráž ostává historickým dokladem, kam směřovaly mysli pořadatelů sjezdu slovanského. Z větší části pochází z péra Moravana Františka Zacha, pozdějšího generála srbského, jenž jakožto zástupce knížectví srbského již přípravných prací se súčastnil. Prozatímný výbor ji probral, schválil a tiskem vydal. Zní takto:

Program předmětů, o nichž se na slovanském sjezdu jednati má.

V posledních týdnech přetvořují se docela skoro všickni evropští státové. Všude se jedná o zrušení samovolných vlád, o větší účastenství lidu při vládě, o státní oprávnění potlačených národností.

My Slované rakouští nevstoupili jsme na tu dráhu teprvé následkem událostí v cizině sběhlých; snaha po konstituční svobodě a národním vyvinování jest u nás, jako u mnohých národů jiných, historická a původní; ačkoliv netajíme, že události v nejnovější době ve Vlaších, Francouzích a Německu na nás mocně působily a rozhodnutí našich vlastních záležitostí o mnoho zrychlily.

Také u nás se sbořila stavba staré vlády, a nejedná se teď jenom o částečné opravování této stavby, nýbrž o novou budovu, ku které se ale starého staviva s prospěchem upotřebiti dá.

V časech tak divoce zbouřených, kdežto bouře uvnitř i zevnitř burácí a bezvládnost každou hodinu se přibližuje, nestačí síly žádné vlády, nyní nad zříceninami postavené, aby sama provedla velký a nesnadný úkol nového pořádku. Povinnost zachování sebe samých ukládá národům, aby se sami zasadili o zavedení pořádku a ochránění svobody sotva vydobyté.

Důtklivěji, nežli ve všech ostatních evropských státech, upomíná národy rakouské na tuto občanskou povinnost již počaté rozpadání rakouské říše. Chraňme, co se chrániti dá, abychom se nerozpadli v samé malé a slabé části, kterých se snadně cizinec zmocniti může, nechť přijde od západu, nebo od východu.

Nejjistější pomoc pro nás samy jakož i nejpevnější spojidlo pro celou říši k novému zřízení jejímu jest příbuznost slovanských kmenů v Rakousku.

Mezi všemi národy rakouskými jsme sobě rodem, jazykem, povahou, mravy a obyčeji, ba i společnými neb vzájemnými dějinami nejbližší a máme bratrský soucit spolu, kterýž pro národní nám společné záležitosti skutečný státní význam má.

Sesilněni vřelým bratrským soucitem a přesvědčeni, že společné záležitosti naše nejprospěšněji společným zastoupením k dobrému cíli přivedeme, pozvali jsme Vás, bratři, k slovanskému sjezdu do Prahy.

Bratři! Přijali jste pozvání, Vám s věrnou myslí zaslané, a jest tedy patrno, že všickni cítíme potřebu, jednati společně, a že tedy také připraveni jsme, o tom, co nyní společně podnikáme, se srozuměti.

Myslíme, že nám, kteří jsme Vás důvěrně pozvali, také přísluší, abychom zavedli porady a předměty naznačili, o kterých by se bez odkladu rokovati mohlo.

Jest to ale pouze právo návrhu, kterého práva každý z nás účasten jest, a jsme přesvědčeni, že si žádný naše počínání v ten smysl vykládati nebude, jako bychom práva nám všem společná ztenčovati chtěli.

I. *O významu Slovanů v rakouské říši a o jejich vzájemných poměrech.*

V tak důležitých časech, ježto část říše, Lombardsko-Benátské království, se odtrhla, J. M. náš císař ze svého hlavního a sídelního města uchýliti se za dobré uznal a mezi Jihoslovany a Maďary strašlivý boj národní nastává, který snad celé Uhry zachvátí — v takových časech nesmíme býti my Slované rakouští pouze rozptýlení pozorovatelé nynějších událostí, které nejenom celost, ale i další trvání říše v nejistotu uvádějí, a nás konečně i do propasti záhuby strhnouti mohou, jestli se mimořádnými a příhodnými prostředky neohradíme.

Když ministrové vídenští u J. M. císaře tak málo důvěry zbudili, že se s nimi ani o svůj náhlý odjezd neporadil, jak bychom mohli my slovanští národové v tyto muže více důvěřovati? Vždyť víme, že smýšlejí výhradně německy a že podléhají straně ve Vídni, která nejenom revoluční, ale i Slovanům záhubné zámysly má.

Musí se vůbec pochybovati, jestli nynější nebo jiné ministerstvo říši spasiti může.

Spasení zakládá se jedině na úzkém spolku národů. Nepoznají-li to národové sami, že státní jejich byt, jakož i jejich konstituční svobody, jenom tenkráte zachovati se dají, když se všichni spojí ve *spolkový stát*, není na světě žádné lidské moci, která by je nyní k tomu přinutiti mohla.

Na tuto společnou záležitost rakouských národů odvoláváme se tedy, navrhujíce tedy *obzvláště slovanským národům* říše, aby vstoupili v národní spolek, aby uzavřeli smlouvu k obraně a odporu, aby rakouská říše zase jakožto *spolkový stát* sesíliti se mohla.

Zaručíme sobě vzájemně konstituční svobody nám od J. M. udělené, neporušenost národností, a zavážeme se pro budoucí časy k vzájemné pomoci, kdyby jeden z údů spolku se svými konstitučními svobodami nebo svou národní samostatností do nebezpečí upadl, nechť si buď z ciziny buď ve samém vnitřku hrozí.

Tímto spolkem k vzájemné obraně, kterýž by větší polovici rakouské říše obsahoval, obdrží také neodvislost a celistvost říše nové rukojemství a svobodný spolek slovanských národů rakouských pojistí císařské koruně i tenkráte znamenitého lesku, kdyby se část říše zcela odloučiti měla.

Taktéž jest srozumění o výminkách, pod kterýmiž národy rakouské do jednoho spolkového státu náležeti chtějí, jediný prostředek k vyrovnání národních sporů v říši, a jen tím lze občanské války a stav bezvládnosti předejíti. A kdyby se i nad to vnitřní pokoj udržeti nedal, lze očekávati, že síly národů, ježto ve spolek vstoupily, postačí, aby samy mezi sebou pořádek udržely a před cizími vpády se ubránily.

Vytkneme tedy první otázku v ten smysl: Jste-li, bratři, pro uzavření slovanského spolku k vzájemné obraně a v jakém to způsobu?

II. *O poměru slovanských národů k ostatním národům rakouské říše.*

Spolek náš, spolek svobodných slovanských národů rakouských, jest spolek stejně oprávněných národností. Příčí se tedy s osobní povahou jeho, podmaňovati sobě jiné národnosti. Nesli jsme sami příliš dlouho cizí jařmo, než abychom bídu, která z toho povstává, na jiný národ uvaliti chtěli.

Války podmaňovací neleží vůbec v povaze Slovanů a jestli se Slované k nim potřebovati dali, stalo se to proto, že sami nebyli svobodni. Nyní, když

sami svobodni jsme, nemá žádný národ rakouské říše nedůvěřovati se v upřímnost našich úmyslů.

Rádi, od srdce rádi podáváme všem ostatním národům říše své ruce, Němcům, Maďarům, i Valachům, chtějí-li své síly spojiti s našimi k ujištění rakouského spolkového státu.

Národové rakouští všech jazyků srozumějme se na *sněmu národním ve Vídni* o vzájemné naše záležitosti stejným počtem zástupců, zaručme sobě vzájemně stejné oprávnění a neodvislost národností, úplnou vnitřní svobodu a spojme se ve spolkový stát pod rakouskou císařskou korunou. Zajisté se sjednotíme také o prostředky, kterými se úplná neodvislost říše s ohledem na cizinu udržeti dá. Při takovém úmyslu poznají všickni národové rakouští, že jednáme důsledně, vyslovujíce se veřejně proti utiskování slovanské národnosti v Uhrách.

Všem Slovákům a Rusínům, všem Srbům a Chorvátům musí tedy volno býti použiti všech občanských svobod, nyní nabytých, k vyvinování svých národních práv. Slované v Uhrách nesmějí déle zůstati národ od Maďarů potlačený. Také Uhersko nesmí odtud jiných, leč stejně oprávněných národností uznati.

Jakož Slovan na sněmu národním ve Vídni povinen jest vyslechnouti německé údy v jazyku německém, taktéž i Němec Slovana v jeho národním jazyku vyslechnouti musí, totéž právo musejí Slované i Maďaři na uherském sněmu seznati.

Srozumění a naučení se několika jazykům jest ve všech rakouských zemích nevyhnutelnou výminkou pro ty, kteří ve veřejném životě vystoupiti chtějí.

Nechť pováží Maďarové tato přání vyslovená s ohledem na stejné oprávnění všech národností, aby se spravedlivěji prokazovali k spoluobčanům svým.

Ať se ještě v čas smíří národnosti ve sporu proti sobě stojící, neb strašlivá válka hrozí, nesmíří-li se národové tímto způsobem. A přijde-li skutečně k tomu krvavému boji, prohlašujeme zde slavně, že se přidáme k svým soukmenovcům nejenom proto, že jsou národ bratrský, ale poněvadž i dobré právo na své straně mají. —

Proto klademe druhou otázku v ten smysl: Pod jakými výminkami žádáme utvoření rakouského spolkového státu?

III. O nynějších poměrech rakouských Slovanů k ostatním Slovanům.

Z politického ohledu můžeme jenom vřelý soucit se všemi našimi soukmenovci vysloviti.

Kdyžby naše slovo mimo Rakousko uvážiti se mělo, vyslovili bychom se pro vyrovnání ruskopolských sporů a pro osvobození Slovanů zpod jařma tureckého. Mezi Rusy a Poláky jedná se hlavně o stejné oprávnění obou národností. Má-li toto právo místa, bude z toho bližší srozumění mezi oběma mohutnými národy samo sebou. Nechť světlo svobody, které nám rakouským Slovanům na dráze sjednocení svítí, také Rusy a Poláky do přístavu pokoje uvede. Kéž by zvláště ruský národ světlo svobody brzo ve své otčině spatřil!

Slovanům v Turcích odbije hodina osvobození brzo, neb šlechetný národ srbský vztyčuje korouhev svobody vždy výše. Voj takovými reky, jako jsou Srbové, vedený, kráčí jenom po dráze k vítězství.

Až si neodvislost vybojují, pak obejme i je bratrský svazek slovanského spolkového státu.

Doufáme, že osvícená vláda saská nezničí malý jí neškodný národ lužických Srbů, proto že se ještě na svůj slovanský rod pamatuje.

S touže důvěrou očekáváme od Prusů, že zanechají systematického zněmčování slovanských krajin ve Slezsku, Lužici, v západním a východním Prusku.

A která jsou přání naše pro zvelebení slovanských věd a umění?

Na tom poli mohli jsme se dosaváde svobodněji pohybovati a mnohonásobně byla již myšlénka literární vzájemnosti od učenců všech slovanských kmenů vážena. Naznačujeme-li svoje přání v tom ohledu jen zkrátka, nestává se to proto, že duševní společenský život Slovanů dosti neoceňujeme, nýbrž že pouhé naznačení ku všeobecnému uznání věci stačí.

Nechť ve všech slovanských zemích učení se všem slovanským nářečím na všech vyšších školách k řádným předmětům učení náleží.

Nechť se slovanští učenci dle příkladu vlaských a německých každoročně k poradám a k vzájemné výměně myšlének shromažďují.

Nechť si ústavy pro vědy a umění ve slovanských zemích přede vším ušlechtění slovanských vloh za úkol kladou; a na této dráze svobodnou konkurenci všech Slovanů dovolí neberouce ohledu na náboženství. Na tomto poli neměli bychom se aspoň sami obmezovati.

Proto stavíme třetí otázku v ten smysl: Jaká jsou přání v ohledu na mimorakouské Slovany, a jakým způsobem dá se slovanská věda a umění nejlépe zvelebovati?

IV. Vyznačení poměrů rakouských Slovanů k ostatním evropským neslovanským národům.

Předně jest to ovšem poměr rakouských Slovanů k Německu, o kterém se nyní jednati musí. Německo požaduje znamenitou část rakouského mocnářství jako k německému spolku patřící. Rakouští spolkoví státové mohou ovšem jako úplně samostatné země s Německem, buď si ono již spolkem národů neb knížat, v diplomatické spojení vejíti. Ale my Slované nemůžeme se k tomu poddati, abychom samostatnost rakouského mocnářství, vtělíce se sami aneb jiné části mocnářství toho do cizího státu, zrušili. Nikdy a nikdy neuznáme vrchnictví Německa nad námi.

Císař a král Ferdinand jest a zůstane naším jediným panovníkem jak posud, nad něho neuznáváme žádného druhého vrchnictví, on jest jediná hlava státu našeho a mezi ním a námi není jiného prostředníka krom příslušných nám parlamentů.

Tyto předkládají bezprostředně přání a stížnost národů císaři a králi, a on jediný potvrzuje zákony na našich sněmích navržené. Nikdy nepřiznáme se k výrokům frankfurtským. Pročež protestujeme slavně proti všem a každým krokům, které v Rakousku pro obeslání frankfurtského parlamentu buď si s přivolením ministerstva buď bez něho učiněny byly.

Důvěřujeme v tom ohledu v uznání všech národů rakouských; neb jestli že svým záležitostem dobře rozumějí, proti všelikému třeba i částečnému podvržení se mocnářství pod Německo s námi vyjádřiti se musejí. Zvláště ale důvěřujeme se v tomto ohledu v uznání slovanských národů Rakouska, kteří zajisté se nyní nebudou chtíti ku prospěchu německého národu onoho rukojemství pro svou národnost pozbaviti, které jim od J. Cis. M. teprv nedávno uděleno jest. Pročež

s jistotou doufáme, že všickni rakouští Slované společně upírati budou platnost výrokům frankfurtského parlamentu v kterékoli části slovanského Rakouska.

Pročež přikládáme za čtvrtou otázku: Mají-li výroky frankfurtského parlamentu pro kteroukoli část slovanského Rakouska právní platnost? a nemají-li, v jakém způsobu s naší strany proti tomu protestováno býti má?

V.

Učinili jsme návrh k smělému dílu, k novému zřízení Rakouska a ku proměnění jeho v stát spolkový. Jest to ovšem jenom návrh, a proto právě navrhujeme, aby tato naše přání, jak mile souhlasem všech tří sborů za všeobecná usnešení uznána budou, zvláštní deputací k vědomosti J. Cis. Milosti podána byla. O nejvyšší potvrzení mohou ale zákonně volení zástupcové národů na sněmích žádati, když totiž sněmové tato naše usnesení jako návrhy k zákonům přijmou.

Konečně tedy pátá otázka: Mají-li se od našeho sjezdu za všeobecná uznaná usnesení zvláštní deputací k vědomosti J. C. M. podati?

V Praze, dne 27. května 1848.

Od prozatímního výboru pro slovanský sjezd.

*

Ustavující schůze tří sborů slovanského sjezdu konány byly 31. května v Musejní budově v Kolovratově třídě (na Příkopě, kde jest nyní palác Zemské banky). Svornost a Slavie postavily tu čestné stráže; obecenstvo v zástupech tlačilo se kolem budovy a vítalo slovanské hosti. Většina z nich vynikala i statečnými postavami, jež k platnosti tím větší přiváděl národní kroj. Srbové s fesy na hlavách, pistolemi za pasem, Chorvaté v červených čapkách, národním kroji se šavlemi po boku, pravoslavní duchovní v kněžských hávech svých s dlouhými vousy, Poláci v malebných krojích se šavlemi po boku a konfederatkami poutali již z daleka pozornost. I mnoho tklivých výjevů se odehrávalo. I žen zmocňovalo se nadšení, že čteme té doby projevy „K dcerám slovanským“, „Ženám — Slovankám“ a jiné.

1. Sbor jihoslovanský zvolil za svého předsedu Pavla Stamatoviće za jeho náměstka Františka Zacha, za zapisovatele Dra. Jovana Subotiće a jeho náhradníka Andru Brliće. Do velkého výboru byli zvoleni: Stamatović, Zach, Subotić, Brlić, Milutin Gruić, Dr. Đorđe Stojaković, Slavko Zlatojević, Pavel Ridžicki, Tadea Brkić, Josif Praus, Mato Topalović, Al. Šparovac, Guta Globočnik, Matija Ban, Đorđe Daničić a Bogoljub Đorđević. Za posly ke sboru českému zvoleni Praus a Zlato-

jević, ke sboru polsko-rusínskému Dragutin Kušljan a Maxim Prica. Ostatní členové byli Đorđě Atanasiević, Adam Dragosavljević, MUDr. Miroslav Dražić, Petar Frančeskini, Jovan Đorđěvić, Andra Grlović, Nikanor Gruić, tajemník patriarchy Rajačiće, Filip Hristović, Đorđě Janković, Stefan Vuk Karadžić, Kosta Petrović, Jovan Lazarević, Vatroslav Lisinski, Đorđě Mijatović, MUDr. Đorđě Natošević, Mita Oreš-ković, Mijajlo Panić z knížectví srbského, Đorđě Popović, Nikola Ristić, Pavel Stakić, Al. Šparovac, Tapovica Novak, Franjo Tkalac, Stanko Vraz, Vicentij Zevnik, Živko Stefanović.

Mezi 42 zástupci chorvatskými, srbskými a slovinskými nalézáme většinou jména mužů vynikajících, kteří velkou v národě svém hráli

Národní kroj pro gardu navržený.

Dle soudobé litografie.

Oznámení

předpisu, dle kterého oděv národní obrany k města Prahy zřízen býti má.

Správní rada a výbor k ustanovení oděvu a ozbroje-ní národní obrany uzavřel, že oudové národní obrany následující kroj a zbraň nositi mají:

a. Čáka, jenž musí býti opatřena znamením důstojenst-ví, jest červenobarevná; že je však její zhotovení obtíž-né a znamenitou výlohu požaduje nelze očekávati, aby si ji veškeří oudové v krátkém čase zjednali, pročež také prozatím nošení červené čepky zavedeno býti má.

b. Kabát dle vojenského kroje tmavo-modré barvy s červeným paspolem a s dvojnásobnau řadou bílých knoflíků.

c. Kalhoty soukenné jasno-šedivé barvy s červenou, na coul širokou páskou a s ouzkým podšlapkem, který se odejmouti nechá.

d. Na krk černý obojek dle vojenského spůsobu, však bez bílé obruby.

e. Šavle od šikovatele až dolů k obranci, v černé koženné pošvě, bíle vykládáné bude se nositi za-strčena v černém lesknatém opasku, na nějžto se i pošva na bodák; a kartuš připnouti má.
Důstojníci od setníka dolů budou nositi šavli v ocelové pošvě zavěšenou na černem lesknavém opasku.

f. Veškeří obranci bez rozdílu mají Port d'epée z červeného, stříbrem protkaného hedbáví, v němž, to ze předu význam jmena krale Ferdinanda V,

/.

pozadu však český lew witkaný býti má.

g. Stran ručnic oznámí se ustanowení později.

h. Znamení rozličných důstojnosti:

Wrchní dustojnici nosejí pásy z čerweného a bíle=ho hedbáwí okolo boku, dokud však zhotowené nebudou, může se užíwati těch, které až potud w obyčeji jsou. Mimo to nosí nadporučík a po=ručík trubku na čerwenohedbáwné, stříbrem pro=tkané šňůře, která je též znamením poddůstoj=niků, jen že ji na šňůře z čerwené a bíle wl=ny nosejí; šikowatel /: Oberführer :/ zwbášte na te šňůře kulaté třapce z čerwené a bílé wlny má. Co se týká ostatních znamení na čáce bude další předpis pro rozličné stupně důstojniků později oznámen.

O 10^ho Čerwna může se každý we správním kanceláři stran určitého wzoru, pak zřejmého wyswětlení o barwě, o kroji a o wyměření usta=noweného oděwu hlásiti.

Konečně se oznamuje, že každý obrance swo=bodnou wůli má, mimo službi tak jako dů=stojníci šawli s ocelowou pošwou na wlekou čím se opasku či kupli nositi.

Od wrchního welitelstwí narodní obrany
w králowstwí českém w Praze
dne 5. Čerwna 1848

Kníže z Lobkowic
c. k. G. M.
nejwišší wůdce národní obrany
w králowstwí českém.

úlohu. Vuk Karadžić, obnovitel pravopisu a jazyka srbského, jejž postavil na základy ryze národní, znám byl i daleko za hranicemi vlasti, tolikéž Daničić proslul veledíly jazyka jako u nás Jungmann, Stanko Vraz jest přední básník chorvatský, Slovinec a Chorvat zároveň, Stamatović proslul jako kněz a vlastenec srbský, Kušljan náležel k buditelům chorvatským, Tkalac znám jest svou svobodomyslností a svými spisy chorvatskými. Všichni z přítomných Jihoslovanů hráli důležitou úlohu ve své domovině. Svými snahami a svým cílem byli nám nejbližší ze všech Slovanů. Konstituce česká vypracovaná v Národním výboru byla jako by stvořena i pro jejich politický a národní program. Na základě konstituce takové bylo by se ustavilo i Trojjediné království s Vojvodinou, spojenou jako Morava s Čechy, při tom však samostatně spravovanou.

II. Sbor polskorusínský zvolil za svého předsedu Karla Libelta, za jeho náměstka Řehoře Ginilewicze, za zapisovatele Ant. Wolewského a jeho náhradníka Alexu Zaklinského. Do velkého výboru byli zvoleni: Leon Sapieha, Ludvík Stecki, Karel Malisz, Julian Dzieduszycki, Mauric Kraiński, Pavel Stalmach, Adam Gorczyński, Adam Kochanowski, Leslaw Lukaszewicz, Kašpar Cieglewicz, Jakliński, Vojtěch Brandys, Karel Midowicz, Olympij Miloradov, Ginilewic, Zenon Poglodowski. Za posly ke sboru českému zvoleni Vitalis Grzybowski a Leslaw Lukaszewicz, ke sboru jihoslovanskému Vojtěch Cybulski a Michal Bakunin. Ostatní členové byli Gabriel Baczyński, Marcel Bakowski, Rych. Berwiński, Jan Borysikiewicz, Ign. Brzożowski, Felix Buchwald, Sev. Celarski, Lud. Chlejdowski, Edmund Chojecki, Dobrański, František Gracowski,

Náwěſſtj.

Neywyšſſjm uſtanowenjm dne 8. Dubna t. r. ráčila Geho c. k. Miloſt neymiloſtiwěgſſj cjſař a král náš wěrnému ſwému národu w králowſtwj Čeſkém powoliti, aby ſe na přjſſtjm ſněmu čeſkém ſhromáždili wſſichni ſtawowé zeme, ſ práwem takowým, by o wſſech záležitoſtech země radili ſe a rozhodowali. Proſpěch země celé na tom záležj, aby ſe tento ſněm co možné negrychlegi ſeſſel. Mage od Geho c. k. Miloſti řjzenj zpráwy králowſtwj tohoto neamiloſtiwěgi ſobě ſwěřené, widjm ſe proto býti pohnut ſwolati ſněm na ſtředu dne 7. čerwna t. r., a wypſati k němu wolenj diputowaných. Nechť wſſickni ti, kteřj ſamo práwo magj, k němu přigjti, gakož i ti, kteřj toto práwo wolenjm obdržj od ſwých ſpoluobčanů, powolánj mého ſ radoſtj poſluſſni gſau, nebo wlaſt potřebuge gich pomoci.

Od c. k. zemſkého preſidium.

W Praze dne 18. Kwětna 1848.

Lew hrabě Thun,
cjſ. kr. gubernialnj Preſident.

*

Antonín Helcel, Homulacz, Ed. Kalist Horoch, Ap. Huppen, Janiszewski, Adam Kochanowski, Julius Kossak, Andrzej Kottula, Vazil Kowalskij, Kulik, Kulmaticki, Ben. Litynskij, Jerzy Lubomirski, Lacki, Lukaszewicz, Teofil Magdzinski, K. Malisz, Jóg. Mielowicz, Jedrzej Moraczewski, Jan Pawlowski, Kaz. Potulicki, Jan Purkyně z polského Slezska, Jos. Puzyna, Sigm. Sawczyński, Luc. Siemiński, Leon Stabkowski, L. Stecki, L. Sydów, Stan. Szumlanski, Felix Szynglarski, Aloysy Wiszniewski, Jerzy Woloszak a Wlad. Zawadski.

Sbor polský byl nejsmíšenější. V jménech zde uvedených vidíme osobnosti jako Sapiehu, Lubomirského a jiné, kteří nebyli přátely revoluce, neváhali sice přinášeti oběti krve a statku, byli horlivými, poctivými Poláky, avšak odpůrci sázení národního života na jednu kartu a revoluce stůj co stůj. Byli tu i Rusíni, kteří si přáli shody s Poláky, ale trvali na svých národních požadavcích. Vůdcem jejich byl sám Miloradov, kněz východně sjednoceného vyznání. Byli tu i přátelé revoluce jako Libelt a především Bakunin.

Michael *Bakunin* (podobizna na str. 499) nebyl tehda sice ještě spolutvůrcem anarchismu, ovšem ale revolucionářem, jenž vládám dobře byl znám a který revoluci učinil si životním úkolem. Měl již svou revoluční historii, když zavítal do Prahy, o níž však česká veřejnost neměla vědomí. Byl považován jen za Rusa a jako takový byl uvítán tím spíše, poněvadž byl proti absolutismu Mikuláše I. a pro svobodu Ruska i Poláků. Byl Rus z Tverska, tedy z krajiny ryze ruské. Otec jeho, poměščík (statkář) v Toržku, postaral se o pečlivé jeho vychování. Z kadetní školy vyšel jako důstojník dělostřelecký. Touha jeho však se nesla po všestrannějším ještě vzdělání a jako 27letý muž opatřen průvodním listem, vydal se r. 1841. do Berlína, kde mnoho tehda Rusů studovalo a kde Heglova filosofie zvláště přítažlivě na Rusy působila. U jedněch jako Chomjakova, Aksakova a j. přispěla k slavjanofilskému přesvědčení a zásadám konservativním, u Bakunina k mezinárodnímu revolucionářství. Přidržel se mladé školy, jejímž vůdcem byl Arnold Ruge, jenž dospěl k světovému občanství filosofickému, národnost opouštějícímu; „hranice států nejsou zásady“ bylo jeho heslem. Ruge byl oddán Francii a s Ledru-Rolinem a Mazzinim náležel ústřednímu evropskému výboru demokratickému, který svým způsobem chtěl zaříditi svět a pozemský život. Rozdíl mezi mladým ruským Hegeliánem a německými jeho druhy byl ten, že tito nej-

světobornější své plány nechávali si pro sebe schovány, kdežto Bakunin činil z nich ihned důsledky pro praktický život a snažil se je provádět. Ruge, jako celé ono „Mladé Německo" stal se r. 1866. bez přemáhání Bismarkovcem, kdežto ruský jeho žák stával se vždy krutějším bořitelem platných společenských řádů. Z Německa octnul se Bakunin ve Švýcarsku a odtud ve Francii. Zde obrátil na sebe pozornost zvláště řečí o polském politickém banketě v prosinci r. 1847. pronesenou, v níž hájil bratrství ruskopolského a dovozoval nezbytnost revoluce na Rusi, která by učinila přítrž carské vládě a Polákům zjednala svobodný jejich stát. Na zakročení ruské vlády byl v lednu 1848. z Francie vypovězen. Vrátil se však po únorové revoluci a měl účastenství v osnování komunistických programů. Jako posel hnutí toho zavítal do Německa a pomohl Rugeovi k mandátu do frankfurtského parlamentu, očekávaje patrně, že tam pracovati bude ve smyslu společného programu. Všeobecně se i tehdá soudilo, že ve Frankfurtu prohlášena bude německá republika, k čemuž ovšem nedošlo. Z Německa octnul se „tajemný Rus" koncem května v Praze. Přijel s Libeltem. Neměl kroj národní, nýbrž černý, elegantní oděv, nákrčník čistě uvázaný, zevnějšek jeho nevypadal zanedbán jako v letech pozdějších. Obličej jeho nebyl výrazný, nýbrž kulatý, splývající, plnovous nepřistřižený, nevelké, šedomodré oči těkavě pohlížely do světa, vzezření jeho bylo medvědovité. Chování jeho, jako by vládl velkými prostředky, ač nejednou nedostatky na něho naléhaly, a jako byl měl rozsáhlá spojení, dodávalo mu tajemnosti, která té doby zvyšovala jeho vliv.

Bakunin jako zahraničný Slovan neměl právo než leda jako host obcovati slovanskému sjezdu, avšak Poláci přijali ho, ač byl Rus, za člena svého sboru, rovněž jako Poláky z Poznaně i některé emigranty z ruského Polska. Polský sbor nebyl veden při schvalování svých členů onou přísností, jako sbory jihoslovanský a český; neřídil se pouze Haličí, ale polskými zeměmi vůbec; mezi Poláky zasedl i Purkyně, jenž z Vratislavi byl zavítal, a jak přijetí Bakunina ukazuje, neobmezili se ani na země bývalé Polsky. Pravda, i v jihoslovanský sbor přijati byli zástupcové z knížectví srbského, avšak ti politicky hráli podobnou úlohu jako Srbové z Vojvodiny a Zach krom toho byl i Moravan.

Snahy Čechoslovanů a Jihoslovanů úplně se shodovaly; souhlas-

nost s Poláky v snahách těch měla teprve býti docílena. Jako živel i v samé Haliči vzdor konstituci potlačovaný a tudíž nespokojený, počítali se zahraničnými zápletkami, s revolucí, která by i k nim pronikla a Rusko převrátila, v Italii zřizována polská legie proti Rakousku, na Rýně zřizovala se jiná polská legie, jež Rusko měla na mysli. I Maďaři, ačkoliv té doby posměšně hleděli na revoluce vídeňské a snažili se získati dvůr v Inspruku úplně na svou stranu, byli blízci Polákům, v nichž viděli spolehlivý živel proti Rusům. Z těch však právě důvodů muselo se zdáti velkým úspěchem slovanskému sjezdu, aby i Halič pojata byla ve společný program Slovanů rakouských, aby i tam zavedeny byly poměry uspokojivé a haličtí Poláci s Rusíny stali se spojenci ve vybudování Habsburské říše na základě svobody, rovného práva a přirozených státoprávních útvarů.

III. *Sbor českoslovanský* zvolil za svého předsedu dr. Pavla Josefa Šafaříka, za jeho náměstka Moravana dr. Jana Dvořáčka, za zapisovatele Karla Storcha a jeho náhradníka Václava Nebeského. Do velkého výboru byli zvoleni: Šafařík, Fr. M. Klácel, Miloslav Hurban, Michael Miloslav Hodža, hr. Vojtěch Deym, Dvořáček, dr. Jan Helcelet z Holomouce, Frant. Palacký, rytíř Jan Neuberk, hrabě Hanuš Kolovrat, Jan Erasim Vocel, Ludevit Štúr, V. Hanka, Trojan, dr. Brauner, dr. Josef Frič, Bohuslav Nosák (Slovák) a Václav Štulc. Za posly ke sboru polskorusínskému zvoleni: Václav Štulc a K. Vladislav Zap, k jihoslovanskému dr. Terebelský a prof. Jan Jodl. Ostatní členové byli: Slováci Branko Abaffy, Ohnislav Bednarovič, Samo Ballani, Pavel Bozinský, Dianista, Jos. Květ. Holub, Samoslav Jurenka, Ondřej Lukáč, Božetěch Klemens, Pavel Senický a Michal Mil. Valášek; Moravané a Slezané: kněz Jan Bílý, důstojník B. Bloudek, Tomáš Fikejs, kněz Tomáš Juranek, kněz Karel Kaštil, Br. Mat. Klácel, J. E. Kormyšl, Jan Lepař, Fr. Mathon, Mat. Mikšíček, dr. Otto, F. V. Prúdek, Frant. Řepka, B. Rozehnal, Fr. Sankot, Daniel Svoboda, Frant. Terebelský, Václav Tieftrunk jako zástupce jednoty moravskočeské z Vídně; z Čech: bar. Jan Aehrenthal, dr. Ambros, Med. dr. Ammerling, bar. Augustinec, Josef Bačkora, Štěpán Bačkora, dr. Beck (z Vídně), dr. Bělský, Ant. Bayer (z Kuklen), rytíř Bohuš z Otošic, Martin Brabec, dr. Bruna, Med. dr. K. H. Caspar, Med. dr. Čejka, hrabata Jaromír a Otakar Černínové, dr. Červinka (známý svým vlasteneckým působením na Ostředku), hr. Jindř. Chotek, K. Chvála, voj. soudce, dr. Čupr., Fr. Cvetler (z Chru-

SLOVANSKÁ MŠE NA KOŇSKI

SNÍMEK DLE SO

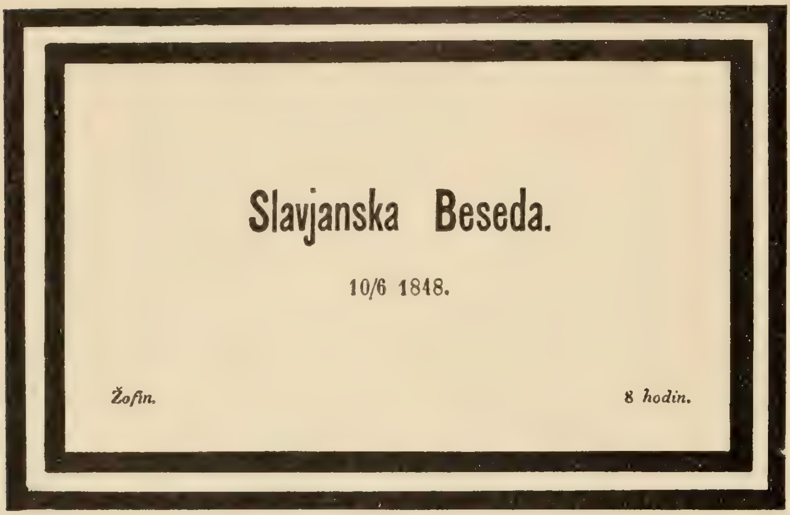

...HU DNE 12. ČERVNA 1848.

...DAGUEROTYPIE.

dimi), farář Daneš (z Peruce), Ant. Deč (z Obříství), Doucha, kněz Jos. Fabian, Petr Faster, J. Feyereisel (z Žebráka), Ferd. Fingerhut, Vojtěch Fingerhut, Dan. Fleišmann (ze Sadské), Jos. Frič, dr. Gabriel, Vil. Gauč, Frant. Hajniš, Med. dr. Hamerník, hrabata Alfred, Jan a Arnošt Harrachové, M. Matějka (z Nymburka), Frant. Havlíček, Karel Havlíček Borovský, bar. Hildprant, Ant. Hlávka, Jos. Holman (z Jičína), dr. Horáček, Fr. Horčický, kněz Alois Janata (z Čáslavi), Fr. L. Jaroš, Alois Jelen, Jarolím Jelínek (Františkán), Jos. Jireček, kanovník Jirsík, Med. dr. Vinc. Jiruš, dr. Eberh. Jonák, dr. Jordán, prof. Ant. Jungmann, L. J. Kádiš, Med. dr. Kampelík, dr. Mat. Kavka, K. Kinzelberger, V. Kleinert, prof. V. Klicpera, Med. dr. Kodym (z Litomyšle), hr. Jindř. Kolovrat Krakovský, prof. J. Pr. Koubek, děkan Vojt. Kramerius (z Mnichovic), Al. Fr. Krása; Med. dr. Vil. Kraus, kněz Jan Krbec (rektor u sv. Jiří), Jan Krejčí, farář Krolmus, kněz Otto Kröpfl (křížovník), kněz Ig. Kunc (z Polné), V. Kuneš, Jarmil Lambl, Fr. Lud. Lambl (z Přeštic), Štěpán Langer (z Bělé), Fr. Laušmann (z Nového Bydžova), prof. Lerch, kníže Jan Lobkovic, Dion. Loos, Jakub Malý, děkan Marek (z Libuně), J. Bran. Mencl, V. Merklas, Fl. Michal (z Domažlic), V. Michalovský (z Vídně), Mikovec, J. Mildner (ze Smečna), Pav. Mnouček, Ant. Mokrý (z Netolic), kněz Frant. Mudra (z Peruce), Ant. Musil, zem. úřadník, Jan Nejebsa (z Kostelce), Neubauer, fisk. úřadník, J. Novák, Jos. šl. Obereigner (z Poděbrad), Fil. Opic, J. Pelikán (ze Sezemic), kanovník Pešina, B. Peška, farář Petera (z Bělohradu), Med. dr. Bojislav Pichl, Fr. Plaček (z Chrudimi), Med. dr. Podlipský, J. Host. Pospíšil (z Král. Hradce), Jar. Pospíšil, Med. dr. Jan Svat. Presl, Med. dr. K. Boř. Presl, Přibík (z Berouna), kněz Frant. Řezáč, Prok. Richter, Al. Rierenšaft, kněz Rojek (z Bohuslavic), kněz Roštlapil (z Dobrušky), Rott, Med. dr. Rubricius, hr. B. Rumerskirch, L. Rupert, ev. duchovní Jos. Růžička, K. Sabina, Václav Seidl, Karel Sladkovský, prof. Smetana, J. Spudil, Med. dr. Staněk, Fr. Steinhart, hr. Zděnek Šternberk, dr. Ant. Strobach, malíř Karel Svoboda, prof. V. Svoboda, dr. Edm. Šebek, Jan Škoda, Jan Šmid, inž. Jos. Šnirch, Frant. Šohaj, Jan Špaček (z Vídně), Frant. Špatný, Med. dr. Špott, Franta Šumavský, knížata: Josef Adolf a Jan Adolf Švarcenbergové, K. Švippel, hr. Jos. M. Thun, Václav Vladivoj Tomek, J. Fr. Tomíček, dr. K. Tomíček, Med. dr. Treitz, Frant. Turinský, Jos. Kaj. Tyl, prof. Unschuld, bar. Villani, děkan Jaroslav Vacek (z Blovic), hrabata:

Kristian a Vincenc Valdštýnové, Vinc. Slavomil Vávra, dr. Weitenweber, prof. J. Wenzig, kněz Fr. Vlasák, Fr. Welc, Jan Vodka, kněz V. Vondra, hr. J. Vratislav, Ant. Vrťátko.

Slavjanska Beseda.

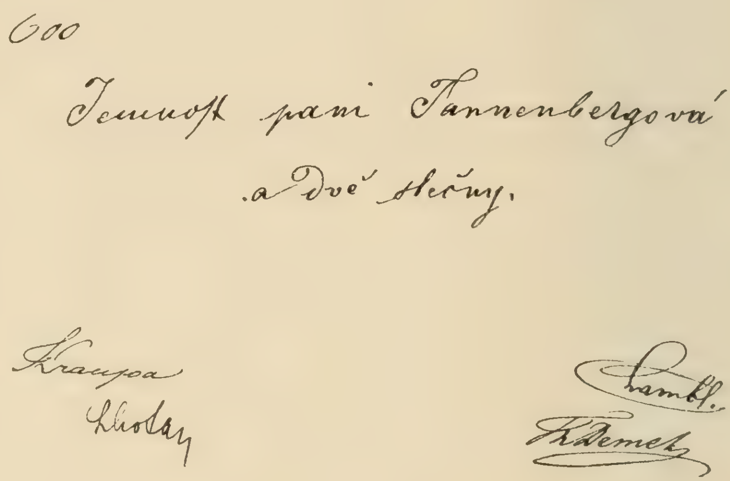
10/6 1848.

Žofín. 8 hodin.

Vstupenky do Slavjanské besedy.

Za členy českoslovanského sboru nebyli přijati všichni, kdož se hlásili. Pro neznámost osobní zamítnut i Slovák Marcel Turaňský dle udání z Prešova, ač svým bílým národním krojem a statnou postavou budil pozornost. Z mladší generace přijati jen poslové „Slávie" a známí osvědčení mladí mužové.

Za kandidáty předsednictva velkého výboru a sjezdu zvoleni: Stanko Vraz, Jiří Lubomirski a František Palacký; za zapisovatele: Maxim Prica a Kušljan, Konstantin Zaleski a Jan Borysikiewicz, Karel Havlíček Borovský a Václav Seidl, jenž jako jeho otec, vzpomenutý již lidumil a vlastenec Václav Seidl, měšťan pražský a sládek malostranský a jako jeho starší bratr Jindřich vynikající podíl brali v hnutí národním.

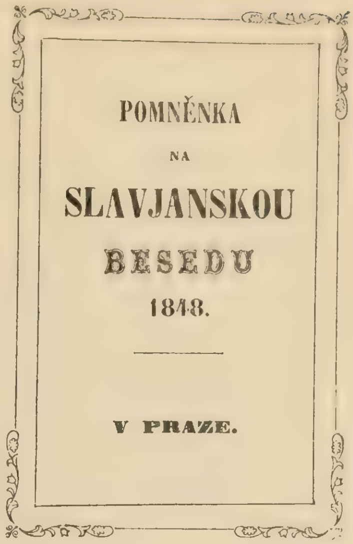
Pozvánky k Slavjanské besedě.

Musejní budova v Kolovratově třídě stala se nyní střediskem obecné pozornosti. Od rána do pozdního večera, pokud schůze se tu odbývaly, shromáždily se tu zástupy pozdravujíce přicházející a odchá-

zející členy slovanského sjezdu. Dva členové „Slávie“ konali stráž před budovou, vnitř budovy vraty do kořan otevřenými pozorovati bylo „Svornost“, jež v průjezdu a na chodbách stála na stráži. Třpytná zbraň postavena byla v jehlancích po dvoře a dodávala klidným vážným místům těm se zeleným pozadím stinné zahrady svěžího lesku. Sem na nádvoří a do zahrady měli přístup i hosté členů a hojně používaly práva toho jmenovitě dámy. Mnohé byly v krojích historických, tak i dcery Fastrovy, jež kroj svůj doplňovaly pistolemi za pasem. Pistole za pasem dle způsobu jihoslovanského vůbec rychle se v Praze ujímaly.

Dne 1. června shromáždily se dopoledne tři sbory sjezdové, schválily jednací řád a program jednání. O polednách odebrala se předsednictva sborů a neustavené dosud předsednictvo velkého výboru v kočárech k presidentu gubernia, kterýž je přijal na hradě Pražském. Zde úředně mu oznámeno, že nazejtří zahájen bude slovanský sjezd. Hr. Lev Thun uvítal deputaci a sjezd, poukázal však na to, že sjezdu účastní se i živlové cizí mimo program sjezdový, a že tím sjezd od prvotního účelu se odchýlil. Výtka ta týkati se mohla jedině sboru polsko-rusínského. Předbřeznové zpátečnické Rakousko a kruté řády absolutismu Mikulášova byly zvláště citlivy co do Poláků, a nepřátelství toto nevymizelo ani později. Česká veřejnost neznala však a nechápala toho stanoviska, právo národů stavěla nad jedinovládu s domnělou boží milostí a policejním aparátem ducha a tělo svírajícím, a deputace pravému smyslu výstrahy Thunovy ani nerozuměla.

Odpoledne sestoupil se velký výbor, aby

POMNĚNKA
NA
SLAVJANSKOU
BESEDU
1848.

V PRAZE.

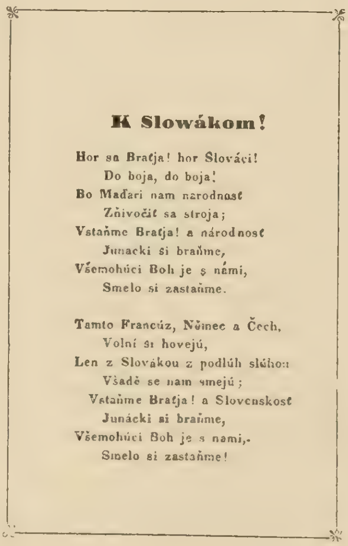
Sloga Slavjanska.

Polazili iz krapine grada,
Iz vitoga gnjezda sokolovah,
Čeh, Leh i Meh do tri brata mlada,
Slavni otci slavskih vitezovah.

Čeh na lěvu udario ruku,
Pa spram gorah Krkonošnih pade,
Da vodjenom sa sobome puku
Krasnu česku tu za stanak dade.

A najskrajne na sěvera strane,
Gdě ledena kora zemlju čini,
Pa na kraju Europe stane
Meh u novoj velkoj otačbini.

Tu on stoji sám na tvrdoj straži
Prot navalam silnih Tatarah,
Tu on divjad asiatsku blaži
Tu mač njegov Mogole obaral.

K Slowákom!

Hor sa Bratja! hor Slováci!
Do boja, do boja!
Bo Maďari nam narodnosť
Zničiť sa stroja;
Vstaňme Bratja! a národnosť
Junacki si braňme,
Všemohúci Boh je s námi,
Smelo si zastaňme.

Tamto Francúz, Němec a Čech,
Volní si hovejú,
Len z Slovákou z podlúh slúhou
Všadě se nam smejú;
Vstaňme Bratja! a Slovenskosť
Junácki si braňme,
Všemohúci Boh je s nami,
Smelo si zastaňme!

se ustavil. O volbě starosty sjezdového bylo již rozhodnuto. Jednomyslně zvolen byl kandidát českého sboru František *Palacký*, vedle něhož kníže Lubomirski a Stanko Vraz stali se místostarosty. Tím byl ustaven velký výbor, dotyčně i malý výbor a celý sjezd.

Vynikající účastenství v zařízení celého sjezdu a ve všelikých k němu přípravách měl *Pavel Josef Šafařík* (podobizna str. 509), jenž jak rozsáhlými svými osobními známostmi, jmenovitě pobytem v Novém Sadě nabytými, tak znalostí jazyků slovanských slovem a písmem a posléze obcováním s předáky slovanskými ve Vídni nad jiné byl k tomu způsobilý. Muž tento neobyčejných vlastností ducha a srdce, jehož vědecká veledíla jsou spolu skutky hrdinnými pro soustavné, ničivé překážky jeho práci i životu v cestu se kladoucí, byl po březnovém převratu od barona Sommarugy, jakožto prvního ministra vyučování, povolán do Vídně do rady „k přípravám o zvelebení a spořádání veřejného školstva“. Mimo Šafaříka, jemuž zvláště přiřčeno „zastupování slovanských zájmů ve školstvu a v literatuře“, byli to vídeňští profesoři J. Scheiner, A. Hye, Feuchtersleben, Štěpán Endlicher, A. Schrötter a piarista Podlaha, z Prahy Fr. Exner a J. Zimmermann. Dne 5. dubna odbývána první porada, odtud pak porady bez přítrže trvaly, až se květnovými bouřemi pokračování v nich stalo nemožným. Šafařík vrátil se 18. května opět do Prahy. Výsledek této první „učebné rady“ uveřejněn byl v červnu pod titulem: „Nákres základů veřejného vyučování v Rakousku“. Mimo obecnou účast v rokování poradním Šafařík hlavně přihlédal k těm otázkám, které se blíže dotýkaly živlů slovanských. Pojednání jeho tehda o rovnoprávnosti ve školách od něho vypracované otištěno bylo později v „Musejníku“; Šafařík vycházel od toho stanoviska, aby na obecných a středních školách vyučovalo se jazykem mateřským a druhý zemský jazyk aby zaveden byl jako předmět učební od čtvrté třídy hlavních škol. Na vysokých školách i po stránce jazykové měla býti svoboda vyučování vedoucí zásadou, nicméně pro potřebu praktickou mělo býti o to postaráno, aby se jistý počet předmětů obligátně přednášel česky a německy. Za porad těch seznali Šafaříka jako mnohozkušeného znalce v oboru školském i přičiňovali se o to, aby jej co ministeriálního radu trvale získali pro ministerium vyučování. Jmenovitě se baron Pillersdorf snažil, aby Šafaříka na to přemluvil. Jemu však více než jedna pochybnost na mysli se vyskytala. Přijmutím úřadu toho byl by se odcizil vědě

slovanské, jejížto pěstování mu bylo životním úkolem. Také politika vlády, jež každé pouliční bouři vídeňské podléhala, nemohla mu být lákavou. Ochotně přijal však jmenování za bibliotékáře universitní knihovny pražské, jehož se mu 25. dubna dostalo. Za pobytu jeho ve Vídni dozrávala i myšlénka slovanského sjezdu, k níž Šafařík svým prostřednictvím nemálo byl přičinil. Šafařík také především vyhlednut byl za starostu slovanského sjezdu, k němuž jak vroucnost jeho povahy tak znalost jazyků zastoupených na sjezdu národů opravňovala. Šafařík však trval na volbě Palackého, jejž také přiměl k tomu, aby volbu přijal.

Dne 1. června dostavili se opět noví účastníci, většinou napřed již ohlášení a v slavném průvodu, od „Svornosti“ a „Slavie“ provázeni, se slovanskými prapory v čele vedeni byli do budovy musejní. Večer pak na Střeleckém ostrově konána slavnost na počest sjezdu. „Holdování Slovanstvu a Svornosti“ bylo thematem slavnosti, jež vzdor pochmurnému počasí nádherně dopadla. Slovanští hosté byli uneseni pohledy na Hradčany, na Karlův most, v dáli na Vyšehrad a na hladinu vltavskou, po níž četné osvětlené lodi se projížděly. Řeč Štúrova budila mocný ohlas. Mluvil o Praze, jejím českém původu, české minulosti a české budoucnosti jako severozápadní nerozborné baště Slovanstva. Hřímavým potleskem přijímány byly vývody řečníkovy, šavle taseny a břinkotně projevován souhlas a nadšení.

Zahájení slovanského sjezdu konáno slavnostně 2. června. O osmé ráno shromáždili se členové ve svých místnostech v musejní budově. Sem dostavily se i kohorty studentské, „Slavie“ a „Svornost“. Průvod zahajovalo ozbrojené studentstvo, za nímž následoval pěvecký sbor techniků zpívaje české, chorvatské, srbské a polské písně. Dva praporečníci v bohatém národním kroji, jeden polském, druhý jihoslovanském nesli prapory červenobílý a bělomodročervený. Za oddílem „Svornosti“ následoval pak prozatímný výbor s rytířem Neuberkem v čele, dále starosta sjezdu Palacký s oběma místostarosty a zapisovateli, za nimiž kráčeli sborové sjezdu, jihoslovanský vedený od Stomatovice, polský od knížete Lubomirského a československý od Šafaříka. Závěrek tvořila kohorta studentská, a po obou stranách průvodu činily „Svornost“ a studentstvo pohyblivé řady. Voláním, máváním šátků a kvítím vítán ubíral se průvod Kolovratovou třídou, Havířskou a Železnou ulicí a přes Staroměstské náměstí do chrámu Týnského. Zde

před sochami apoštolů slovanských sv. Cyrilla a Methoděje člen prozatímního výboru Štulc konal pobožnost a vzdával modlitbou vroucí díky Všemohoucímu, že posléze v duších Slovanstva probudil ducha svornosti a bratrské lásky, a prosil Pána zástupů, aby požehnal dílu započatému a zdařiti je nechal ku blahu národa a celé vlasti. „Líce mužů a starců smáčena jsou slzami citů netušených, jimiž v shromáždění tom, posud jediném v dějinách Slovanstva, dmula se prsa každého přítomného," praví Jakub Malý. „Tento velepamátný den v dějinách veškerého člověčenstva, kdežto učiněn jest první počátek opravdivého spojení roztrhaných slovanských kmenů, nepochybně bude také jasná hvězda dennice v dějinách národu našeho. Především ale zůstane Praze naší skvělá upomínka nejen ze dne tohoto, leč i ze všech těch neobyčejných výjevů, s kterými spojen byl sjezd slovanský," pronášejí se Havlíčkovy „Nár. Nov." o zahájení sjezdu.

Z Týnského chrámu ubíral se průvod kolem Staroměstské radnice Jezuitskou a Dominikánskou ulicí přes Perštýn do Alejí a tudy k řetězovému mostu a na Žofín. Když průvod hlučně vítán vstupoval do sálu, byla tam všechna místa hostům vyhrazená úplně obsazena. Na galeriích byly paní a dívky, v dolejším pozadí páni. „Svornost", „Slavie" a studentstvo i tu konaly stráže, uzavíraly most a tvořily řady až k vchodu do sálu. V průčelí vztyčeny byly korouhve se znaky všech národů slovanských říše Habsburské a prapory jejich, mezi nimiž byl černožlutý prapor na význam pevného trvání při říši. Předsednické místo, tribuna, galerie byly červenobíle vyzdobeny. Jihoslovanský sbor zaujal místa nahoře po pravé straně a polskorusínský po levé, za nimi celé pozadí zaujal sbor československý.

Na vyvýšené místo předstoupil nejprve prozatímný výbor, jehož místopředseda rytíř *Neuberk* srdečnými slovy uvítal shromážděné a ohlásil volbu Palackého za starostu a celého sjezdového předsednictva. Prozatímný výbor pak odstoupil a František *Palacký* zaujal místo předsednické mezi Stankem Vrazem a kn. Lubomirským, dále zaujali místa zapisovatelé.

Velebné ticho provázelo historicky památné ty chvíle. *Palacký* povstal, aby zahájil sjezd. Učinil tak touto významnou řečí: „Čeho naši otcové nikdy nenadáli se, — pravil — co za mládí sotva jako krásný sen tanulo na srdci našem, co před nedávnou ještě chvílí ani za vřelou tužbu vyjevovati jsme si netroufali, — to den dnešní

Obrat ve válce italské: Radecký dobývá Vicenzy 10. června 1848.

Dle soudobého vyobrazení.

oblaženým očím našim staví již co skutek živoucí. Slované bratři ze všech široko daleko rozlehlých vlastí svých sešli se u valném počtu k nám do staroslavné Prahy, aby tu přihlásili se k veliké rodině své, a podali sobě ruce *k věčnému spolku lásky a bratrství.* Povolán jsa vůlí Vaší, pánové moji, za starostu velebného shromáždění tohoto, z hlubokosti vřelého srdce neméně nežli z povinnosti úřadu svého, vítám Vás všecky, jenžto z blízka neb z daleka sešli jste se do přátelského sboru tohoto: Vás, bratři jihoslovanští, statní Illyrové, Chorvaté a Slavonci, Vás, vyslanci hrdinného a zbožného národu Srbského. Vás, jenž přišli jste s obou stran Tater nebetyčných, společné to kolébky národu našeho. Slováci, Rusíni a Poláci udatenstvím i nehodami rovně proslulí, i Vás bratří od Moravy, a Vás, kteří se všech končin krásné vlasti naší České sem jste si pospíšili.“

„Jest to cit svobody, cit bratrské lásky a svornosti, jenžto spojuje nás na místě tomto. Svoboda, kterou nyní se žíčíme, není host nový a nebývalý mezi námi, není štěp přinesený k nám z ciziny: jest to strom samorostlý na domácí půdě naší, jest to původní a prvorodinné dědictví dávných otcův našich.“

„Pravěcí Slované byvše před zákonem všichni sobě rovni, a nebaživše nikdy po panování nad jinými národy, rozuměli tomuto dědictví od jakživa mnohem lépe, nežli mnozí za našeho věku chválení kmenové sousedův našich, jenž i podnes tuším ještě svobody bez panství chápati a pojímati neumějí. Nuže, učtež se napotom od nás, kterak rovnoprávnosti národův rozuměti a šetřiti se má.“

„Tať jest hlavní úloha sjezdu našeho, abychom upamatovali pobouřený za dnův těchto svět na prostičkou ale věkověkou pravdu: „*čeho sobě nechceš, jinému nečiň*“, — božský to pramen všeho práva i vší spravedlivosti. Veliký národ, jakovýž jest náš, nebylby nikdy lišil se původní své volnosti, kdyby v sobě sám byl se neroztrhnul, nerozptýlil, neodcizil se jeden druhému, nechodil každý po směru zvláštní a různé politiky: ale byloť toho tuším potřebí, abychom poučeni zkušeností mnohověkou ale trpkou, porozuměli konečně a důkladně tomu, čeho nám jediné zapotřebí jest.“

„Že jsme nyní opět dosáhli starého dědictví svého, že jsme opět a zůstaneme navždy svobodni, za to děkovati máme především probuzení svému a upamatování se v tom, co nám jediné spásu nésti může: za to děkovati máme i dobrotivému panovníku, císaři a králi

Ferdinandovi, jenž ochotně uznal a k srdci svému přivinul práva i potřeby naše; za to děkovati máme citu vřelému, jenž všechny žíly ve shromáždění našem probíhá: citu bratrské lásky a svornosti!

Michael Bakunin,
člen polského sboru slovanského sjezdu v Praze 1848.

„Slovan jest a bude nepřemožitelným, pokudkoli heslo spojené svobody a svornosti ozývati se bude v srdci jeho. Heslem takovým zakládá se v životě národu našeho věk nový a skvělý: blaženi jsme my, kteří ke slavnosti zrození jeho zde spojili jsme se. Já pak, znaje dávné nehody a strasti jeho, a prohlédaje okem jasným do veliké budoucnosti národu mně celou duší milovaného, volám v nadšení, zároveň muži v evangelium: „Nyní propouštíš sluhu svého, Pane; neboť jsou viděly oči mé spasení, kteréž si připravil nám před obličejem všeho světa; světlo k zjevení národům a slávu kmene Slovanského!“

„Pánové! Mocí úřadu od Vás mně svěřeného, prohlašuji a provolávám Sjezd Slovanský zde za otevřený a počatý; i zahajuji právo i povinnost jeho, aby jednalo se o něm o dobro vlasti a národu duchem svobody, duchem svornosti a míru, ve jmenu staroslavné Prahy naší. jenž nás v lůně svém chová, ve jmenu naroda Českého, jenž srdečným účastenstvím k jednání našemu prohlédá, ve jmenu velikého kmene Slovanského, jenž od porad našich očekává posilu k odvěkému svému novorození! Takž nám bůh pomáhej!“

Když hlučný souhlas se utišil, četli zapisovatelé jména členů. každý svého sboru, načež předčítány jednací řád a program sjezdový. Předmět všech řečí v tomto obecném shromáždění byl nejvíce všeobecný, osvětlení oněch velkých idei, které sloužily za základ svolání sjezdu. Bylo to povšechné rokování o tom, co v podrobném rokování ve sborech mělo býti provedeno. Třetí čtení mělo se státi v závěrečném opět shromáždění.

První ujal se slova *kn. Jiří Lubomirski*, „muž významné, šlechetné postavy, v národním oděvu polském. Jeho řeč beze všech hledaných řečnických okras pouze myšlénkami svými působila nesmírně na obecenstvo,“ podotýká Havlíček. „Jemné, poněkud menší postavy, bledé tváře s energickým nosem nad černým zakrouceným knírem a svítivých očí, v prostém, avšak elegantním národním oděvu,“ zmiňuje se o vynikajícím tom zjevu J. Schopf. Uvítav shromážděné bratry k tak chvalitebnému cíli, jako jest spojení všech Slovanů, tlumočil kníže Lubomirski své přesvědčení, že Slované jakožto třetí velký národ evropský nyní přicházejí na řadu, ale více pro pravou lidskost učiní než germanské a románské národy, poněvadž Slované dle národní povahy své ničeho jiného nežádají než rovnosti všech lidí a důsledně rovnosti všech národů. Slované nechtějí jiným národům opláceti, co od nich byli utrpěli. Náš úmysl má za cíl federaci, a již toto federativní spojení národů jest světu ubezpečením o čistotě našeho smýšlení, jakož i jedině federativní způsob jest s to, aby zachoval mír. To, co mnozí za nehodu pokládali, že mezi námi rozliční jiní neslovanští národové obývají, bude pro nás nyní v pravé štěstí obráceno. Učíme se totiž spravedlnosti k jiným. My Slované dle přirozené povahy své chceme se uvarovati všelikých válek, z kterých jenom despotové kořistí, aby národy jimi oslabené opět uváděli do svého poddanství. Ale my nechceme míru za cenu svobody. Pro svobodu jsme hotovi vždy podstoupiti boj, držíce se jinak vždy zásady: Čeho sám nechceš, nečiň jinému. Hledáme jen mravního vítězství nad národy, ale za mravním vítězstvím přijde i hmotné, sáhne-li se na naše spravedlivá práva. Lubomirski poukazoval, kterak Poláci první se pokusili o takovou federaci, jakou nyní mají Slované na sjezdu shromáždění na mysli, ale federace ta se nezdařila, poněvadž nebyla spojena všeobecnou svobodou. Nyní poučeni trpkou zkušeností dbáti musíme toho, aby poslední nevolník slovanský byl také posledním nevolníkem na tomto světě. Pak stane se náš svazek pravou svatou alliancí a to lepší, než byla dosavadní, která se neprávem tak nazývala a kterou tuto trháme. „Řeč knížete byla na mnohých místech hlučnou pochvalou přijata a způsobila celkem výborný dojem,“ čteme v „Nár. Nov.“ Jsou to sice vývody všeobecné, při nichž názor o nastoupení éry slovanské jest týž jako slavjanofilů ruských, avšak aspoň myšlénka federace zněla určitě a jasně.

Moravan Dr. *Dvořáček*, horlivý účastník v hnutí za sjednocení

Čech a Moravy, vysvětloval poměry vídeňské a dokládal, že jen v národních věcech jsou Slované proti Vídni a že nijakými nejsou reakcionáři.

Chorvatský glagoláš, kněz *Mato Topalović* s velkým úspěchem řečnickým líčil poměry na slovanském jihu. Jedni úpí dosud pod jhem tureckým, druzí jsou rozkouskováni v různé správní celky, Vojenskou hranici, srbské území, Chorvatsko, Istrii, Dalmacii a slovinské země. Cizinec dotírá se v zemi k moci. Dalmacie, Slavonie a Chorvatsko jsou sice jediným královstvím, ale jen na papíře a v titulu královském. Ludvík Košut veřejně prohlásil, že v Uhrách bydlí jen jediný národ a to maďarský. Můžeme tento neblahý stav dále strpěti? Probuzený duch národní poznal potřebu spojiti, co k sobě náleží a hájiti, se proti cizotě. Nechceme ani z Pešti ani z Vídně dostávati rozkazy, ale jen svého bána a svého krále za hlavy uznáváme. A nyní, když jsme se všichni Slované sešli, ve shodě tím spíše dojdeme svého cíle. Jeden za všechny, všichni za jednoho budeme bojovati a sobě k vítězství pomáhati.

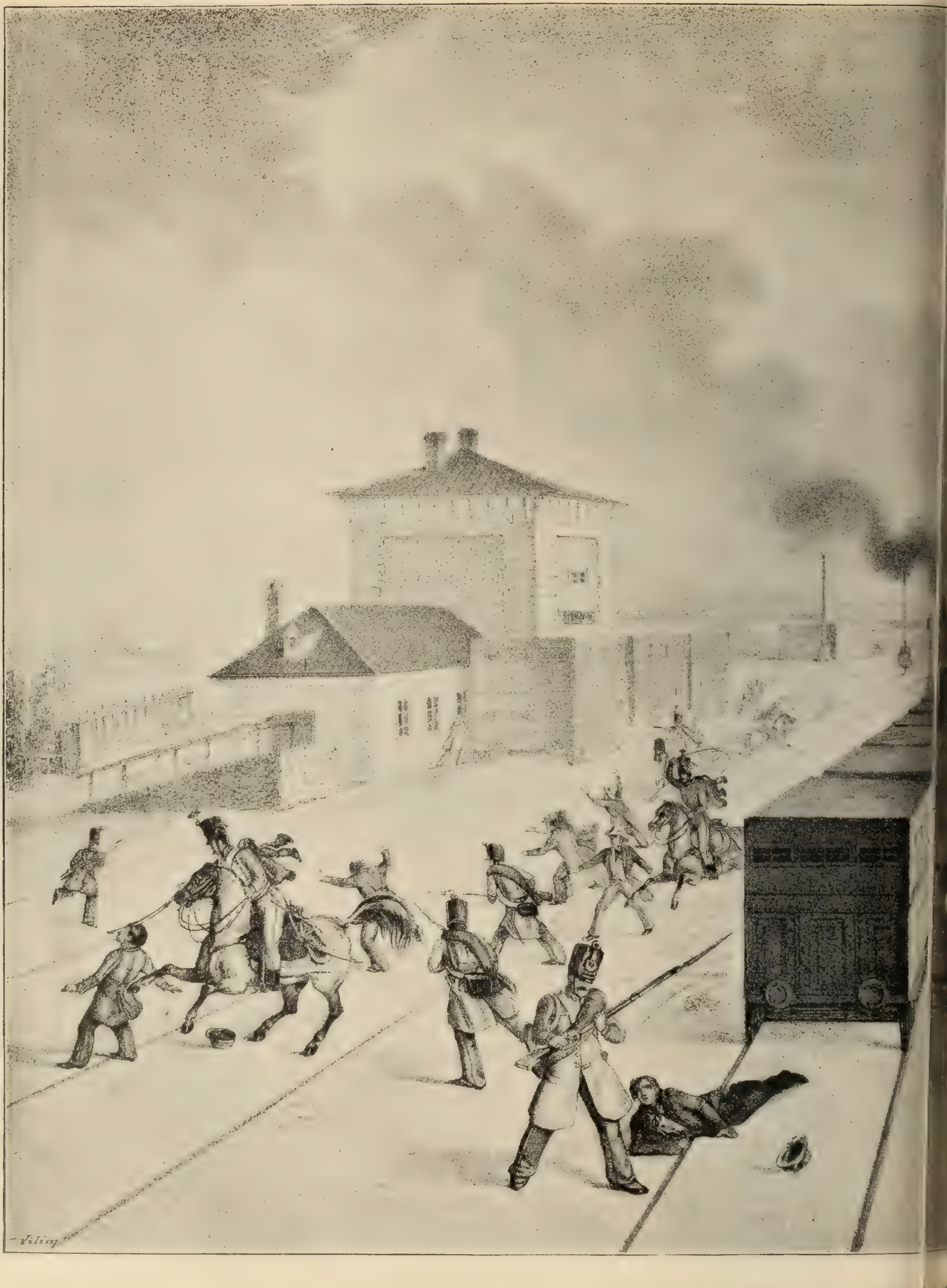
Profesor Jan Pravoslav *Koubek*: Mužové slovanští! Dnes nabývá v našich srdcích nových sil ta víra, že po nových brázdách matky země dál ku předu chvátá lidské plémě. Jako ona kouzelnice z Endoru svým mocným slovem a čarodějným prutem ze tmavého hrobu vzbudila Samuela, tak archandělská trouba svobody svolala vás sem do města Libušina, abychom zde společně rokovali o prospěchu a blahu jednotlivých plemen a celého národa slovanského. Cituje průpovědi slovanské, probíral poměry jednotlivých kmenů dovozuje, že dosavadní vzájemnost byla jen literární, nyní že musí býti literární a politická. Svoboda a národnost — či raději národnost a svoboda, pravil, jelikož bez národnosti, to jest bez národního povědomí svoboda exotickou jenom jest bylinou — na základě slovanské svornosti, jednoty a lásky musí býti naším nejsvětějším heslem. Kdo se neopouští, nebude opuštěn, dovozoval dále a končil vyzváním: Pomoz sobě a bůh ti pomůže. Ani tato řeč neostávala bez hlubokého účinku a velkého souhlasu.

Nikanor *Gruić*, protosyngel srbského patriarchy Josefa Rajačiće, muž statečné postavy, ohnivého slova, jemuž důstojnosti dodávalo jeho řeholní roucho, promluvil takto: Tisíc let přešlo, než nám popřáno bylo sejíti se na tento bratrský sněm, abychom na něm opět zhojili rány osudu a rozkouskování slovanského. Měli jsme i my někdy svého

jednoho otce, svého slovanského Adama a jednu společnou matku, slovanskou Evu a byli jsme tehda všichni jedna rodina. Od té doby však rozešli jsme se a vystavěli sobě každý zvláštní dům. Ale kde jest největší díl těchto našich slovanských říší, kde jest veliká Morava, kde říše polská, kde chorvatská, kde carstvo Dušanovo, kde říse Asěnovců? Zahubil je čas jednu po druhé, a my nyní stojíme na rozvalinách jejich. Národnosti naše seslábly, církev vyhnala je z chrámů, vláda vymezila je z úřadů, a jen prostý lid zachoval sobě svatyni národnosti naší. Sláva prostému lidu našemu! My nyní sešli jsme se, abychom toto dědictví společně přijali a poradami svými společnými opět zvelebili národ svůj.

Po něm jménem Rusínů promluvil *Borysikiewicz:* Co ctihodný Topalović o svém státu pravil, že jenom jest na papíře, to, bohužel! ani nemůžeme říci o svém národě maloruském. Náš národ posud ani na papíře nebyl. Nyní však i on se upomíná o svou národnost a prosí vás, drazí bratří slovanští, abyste jej přijali ve svou federaci. Posud jsme sice s vámi byli v jednom státu, ale byli jsme nesamostatní a vystupovali vždy jen s rouškou německou. My Rusíni jako každý jiný národ věrně jsme dávali vše pro Rakousko, statek i krev, ale neměli jsme stejného podílu s ostatními národy. Nyní však žádáme, abychom i my účastni byli všech svobod, a aby pod společnou zárukou všech národů slovanských stála samostatnost a svoboda naše. Souhlasíme úplně, aby lidé byli si rovni a aby také národové byli jeden roveň druhému.

Michal Miloslav *Hodža*, ev. farář z Liptova, jménem Slováků pravil: Bůh, jenž chce, aby se milovali bratří, těší se nyní z toho, že jeho děti se milují, že se sestoupili k uzavření spolku bratrského. Jinak ale není spásy pro národ slovanský, a k provedení zdaru svého musíme ustanoviti za věrouku svornost a jednotu slovanskou. Kdo proti dogmatu tomu povstane, ten padne. Až je učiníme skutkem, budeme teprve jedním z nejmocnějších tří národů v Evropě. Dle svých zásad můžeme se smluviti a v mír vejíti i s těmito národy evropskými, německými a románskými. Řečník dovozoval, že naše zásada jest rovnost národů, rovnost veškera lidstva. Jen na této zásadě mohou se národové srovnati a může sláva a království boží na zemi se rozhostiti. Nic lidského nesmí býti Slovanu cizí. Přinutíme posléze i Němce k tomu, aby byli našimi bratry. Posléze dovozoval, že zachování monarchie

Husaři a Laturáci na nádra

Dle s do

H VICÍCH Z RÁNA 17. ČERVNA 1848.

y azeni.

jest naší snahou, lid že jest všude smýšlení monarchického, a že jde o zabezpečení jeho vývoje a jeho práva.

Posléze ujal se slova Pavel Josef *Šafařík.* „Hlasem klidným i jasným jal se za bezhlasého ticha mluviti; řeč jeho byla jednoducha, prázdna všech řečnických okras. Každé slovo svědčilo o hlubokém citu, kterým řečník byl ovládán. Byla to nejslavnější chvíle jeho života," napsal o řeči té účastník sjezdu a známý později ministr poctivec Josef Jireček. Památná řeč tato zní: Slavné shromáždění, drazí bratří! V okamžení tak vážném, jakého jsme se dočkali, nepozdraviti Vás srdečným pozdravením slovanským, byl by u mne hřích kárání hodný; meškati Vás dlouhou řečí, byl by přestupek důtky zasluhující. Pročež buďte mi srdečně vítáni, stateční bratří z vlastí slovanských, blízkých i dalekých, synové jedné matky, jež jedna mysl, jedna vůle zde shromáždila. Srdce mé se šíří, vida vás, šíří citem posud netušeným, a hoří splynouti se srdci Vašimi v jednom citu, v jedné myšlénce. Poslyštež mé ranní city a myšlénky, má přání na úsvitě tohoto na věky památného dne. Co nás zde shromáždilo? — Hnutí národův trojího plemene, hnutí, jakého v dějinách lidských nebylo, pod nímž se země chvěje a otřásá, před nímž prchají mohutní obrové, vláda bodákův a špehův do hrobu klesá, lid o dědictví jemu od boha odkázané se hlásí — hnutí to i námi hnulo a nás zde shromáždilo."

„Vláda bodákův a špehův jest déle naprosto nemožná. Kdyby vláda bodákův a špehův byla možná, nebyla by vypadla z rukou těch, ježto ji měli, neboť byli obrové umu nevídaného a odvahy neslýchané, ale srdce bohaprázdného. Národové se uvázali ve svá věčná práva. Oniť se sestupují a radí o sobě i o nás, o své i o naší budoucnosti, radí nad Mohanem ve Frankobrodu i nad Dunajem v Budíně u Pešti, doma i vně mocnářství našeho. *Nuže, když jiní národové o nás se radí a naši budoucnost ustanovují, poraďme se i my sami o sobě a o své budoucnosti.* Bohdá, my sami sebe lépe než jiní známe; potřeb našich, tužeb našich, cílův našich lépe než jiní sobě povědomi jsme. Což jest výrok porad jiných národův, sousedův našich, Němcův, Maďarův, Vlachův o nás? — Vyznejme se — a netajme se, jakkoli to trpké jest. Výrok jejich jest, že nejsme schopni úplného svobodství, že nejsme schopni úplného vyššího politického života proto, proto jediné, poněvadž jsme Slované. Slovan, tak zní úsudek jejich, od přírody veden

jest ke služebnosti, k poddanství jiných vyvolených, nadanějších a ušlechtilejších národů. Kdo pak jsou ti, co tak soudí o nás — ti, jenž nad námi posavad železnou ruku drželi a dílem ji ještě drží; ti, jenž stříhali vlnu ovcí našich, jenž tyli tukem kostí našich; ti, jenž se živili potem a mozoly rolníků našich, ti, pro něž bojovali a krev svou lili bratří naši, synové drahých matek našich; ti, jenž sebe nazývají vzdělávateli a ochránci našimi, jenž nás vysvlíkají ze slovanství a jež my proto jmenujeme utlačovateli našimi, vrahy duší našich?"

„Bratří! Ti, co tak o nás soudí, jsou nepřátelé a utlačovatelé naši; jejich svědectví jest stranné a proto křivé. Jejich výrok jest odporný sobě samému, jako každá lež. Nechceme-li se vzdělávati, jako oni říkají, t. j. nechceme-li se poněmčiti, pomaďařiti, povlaštiti, tuť nám nadávají surovců, barbarů a otroků. Chceme-li se opravdově vzdělávati, t. j. veskrz a veskrz zeslovaniti a Slovany býti, jakž nám hlas svědomí velí, bychom dokázali, že jako Slované schopni jsme svobodství a vyššího politického života, tuť nám spílají zrádců vlasti a zlosynův, nepřátelův svobody jejich. A tak děj co děj, mluv co mluv, oniť vždy trhají a mučí řeřavými kleštěmi nevinné svědomí naše, oniť vždy skvrní horoucím železem čisté čelo naše."

„Bratří! Tento stav věcí déle *trvati nemůže.* Losy národův vrženy; *přišlať i pro nás doba rozhodná, dříve než jsme se jí nadáli.* Nevinnost před svědomím a bohem není platna před soudem světa, soudem národů. Buďto se očisťme skutkem a dokažme, že jsme schopni svobodství, anebo se přelejme cválem v Němce, Maďary a Vlachy, bychom nebyli déle jiným národům k obtíži a urážce, bychom nepřenesli pohanění a snížení naše na syny naše. Buďto doveďme, abychom s pravou chloubou mohli říci před národy: *Já jsem Slovan* — anebo přestaňme Slovany býti. *Mravná smrť jest nejhorší smrť.*"

„Mravná smrť jest nejhorší smrť, ale i *mravný život nejvyšší život.* Proto dříve, nežli se odevzdáme na milost jiným národům, nahlédněme hloub do vnitra duší našich, vizme, jaká v nich mravná síla, zkusme, jsme-li s to, bychom pozdvihli hlasu svého v radě národův, jsme-li s to, bychom jednali s nimi *o rovnost národních práv na základě spravedlnosti,* bychom dokázali, že umíme vládnouti i heslem svobodství, když oni nás viní, že jsme posud jen mlatem a nástrojem otroctví. Bude-li v nás mravná síla, pronikne-li jedna myšlénka, jedna vůle tělo národu našeho, národové celé země jí neodolají. Neboť všecko, co pod

sluncem i nad sluncem, převyšuje síla mravná. Síla, kteráž hvězdami hýbá a jimi v nekončeném víru a nekončeným prostorem točí, síla, kterouž vesmír na své centrum tlačí, nevyrovná se síle velkého národu, který ke mravnému povědomí sebe přišel a svého bytí v spravedlivém boji hájí. Zda-liž národ náš slovanský celou svou silou o svá práva se zasaditi, zda-liž jich sobě, na základu spravedlnosti k sobě i jiným národům vydobyti chce a může, o tom rokovati, ejhle, toť jest veliká svatá úloha naše! Drazí bratří! Neníť již pro mne dnes času k dlouhé řeči, k umělému řečňování; toť věc jiné chvíle a jiného místa. Běžíť nám všem o skutky, o děje. *Z otroctví není bez boje cesty k svobodství — buď vítězství a svobodné národství, buď čestná smrť a po smrti sláva!*“

Pavel Josef Šafařík.

„Shromáždění, patrně v hloubi duše dojati, beze všelikého jevení souhlasu řeč vyslechli až ku konci: ale když poslední slova dozněla, tuť propuklo nadšení věru nepopsatelné. Ohniví Jihoslované máchali tasenými šavlemi, jiní si padali v náručí: všechněm srdce překypovalo. Byla to scena, jakou ani připraviti ani napodobiti nelze,“ píše Jos. Jireček, muž zajisté ducha střízlivého, jenž i dokládá, že poměr Slovanů byl v ní vylíčen zárysy živými ale nikoliv příliš křiklavými a obrat, na kterém tehda Slovanstvo rakouské stálo, vyobrazen v ní slovy nikoli přehnanými.

Tím ukončeno první valné shromáždění, po němž následoval společný stůl. Přípitky mezi jinými vyneseny Jelačiči bánu, pěvci Slávy dcery Kollarovi, Adamu Mickiewiczovi. Silné sbory „Mnohaja ljeta“ a „Živio, živio, mnoga leta srećan bio, mnoga leta živio!“ provázely přípitky.

V příštích potom dnech bez přítrže šla podrobná rokování. Sborové scházeli se dopoledne a odpoledne. Ve sboru polsko-rusínském panovala přísná parlamentární kázeň. V českém zabíhaly někdy rozpravy za meze denního pořádku. Sbor jihoslovanský bez dlouhých

rozprav chvatem přistupoval k usnesením, jakož toho poměry na slovanském jihu vymáhaly. Jelačićovi hrozilo se úplným sesazením, a vskutku z Inspruku vyšel manifest, jenž bana zbavoval všech hodností. Napjetí rostlo. Maďaři s pomocí dvora chtěli prosaditi své, neohlížejíce se při tom nikterak, je-li co svobodomyslného nebo není. Zástupcové Jihoslovanů k soukmenovcům svým v Praze shromážděným neměli jiného požadavku než: Dejte nám pomoc a podporu! Každý z nich hořel touhou, aby se ocitnul u svého krbu, neboť nastávala chvíle, kde pušky spouštěly samy sebou. Podpory se jim mělo dostati společnou adresou a společnou deputací slovanskou k panovníku.

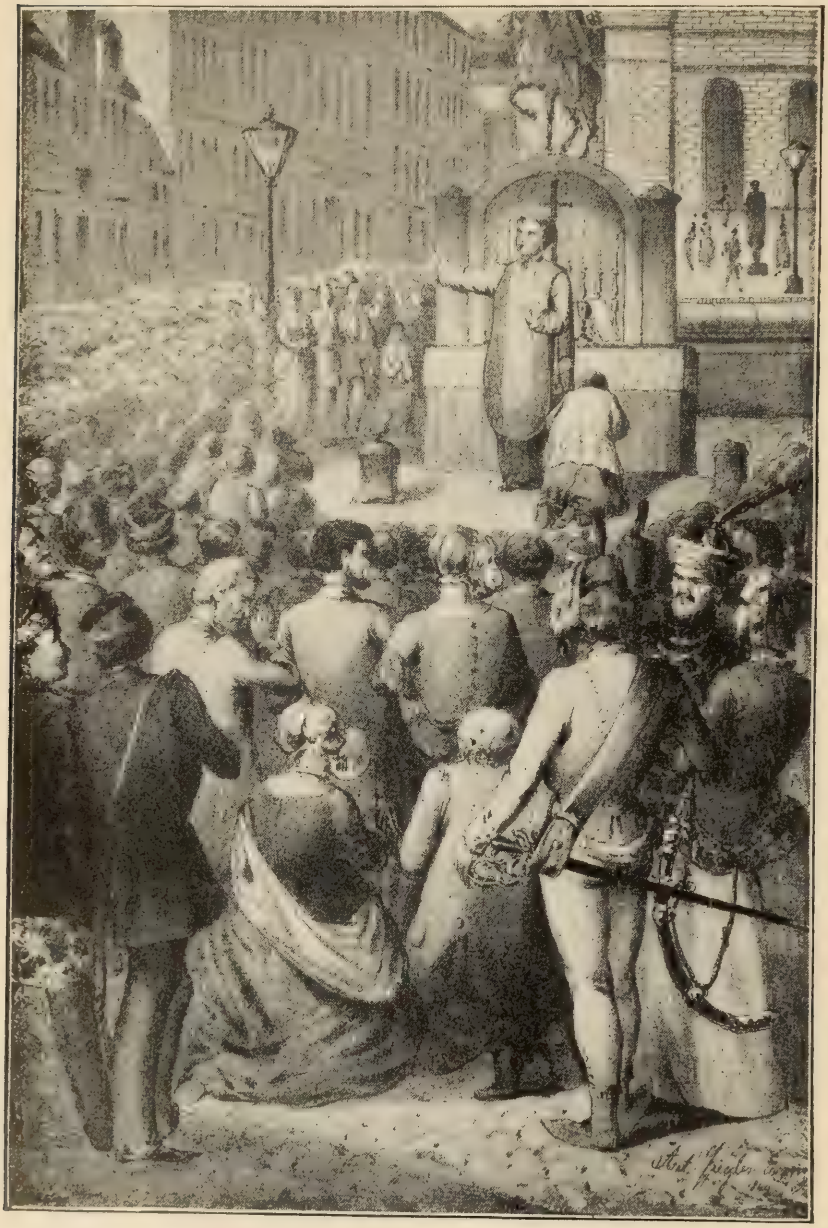
Za předsednictví Šafaříkova sbor český dne 3. června v poradu vzal otázku svazku slovanského. Při tom jevil se dvojí směr: První, zastupovaný hlavně Slovákem Štúrem, vyslovil se pro bezodkladné a samodělné „zřízení neodvislých Spojených obcí slovanských pod panstvím rakouským.“ Jinými slovy pro odstranění všeho bytu historického a pro obnovu říše na základě čisté idey národnostní. První povinností spolkovou mělo býti odstranění převahy Maďarů, kteří se v Rakousku domáhají státi se centrální mocí. Proti příkrému v mlhovité své neurčitosti povážlivému náhledu Štúrovu ozval se Šafařík jako zástupce směru druhého. Podle jeho mínění měli se Slované zasazovati jen o to, aby sobě zabezpečili stejná práva politická a národní, aby v zemích slovanských jazyk slovanský převládal v úřadech, soudech a ve školách. Národ že svobodným jest jen tehda, když má úřady a soudy, kteří jeho jazykem jednají. Utvoření států Slované že sobě osobovati nesmějí. Vše, oč se jim jednati může, soustřeďuje se v tom, aby utvořena byla jednota k vydobytí stejných politických práv v říši rakouské, počítajíc v to i Uhry, které se od Rakouska, jsouce jeho celostnou součástkou, nikdy odtrhnouti nemohou. Návrh svůj Šafařík písemně formuloval takto:

Shromáždění vyslancové slovanských obcí a národů celého Rakouského soustátí zaujímajíc v to i země koruny Uherské vstupují na základu konstitučních svobod v jednotu k uhájení své národnosti v úplném slova toho smyslu tam, kde právo národu již požívají, k vydobytí jí sobě tam, kde toho práva posud zbaveni jsou. K tomu účelu chtějí použiti všech prostředků, kteří v správně zřízené společnosti k hájení přirozených práv proti utiskovatelům možni a platni jsou.

Dne 4. června byla neděle a pro široké obecenstvo byl to velký den slavnostní pro *slovanskou mši*, kterou pod širým nebem u sochy sv. Václava na Koňském trhu sloužil srbský arcikněz Pavel Stamatović v církevním jazyce staroslovanském. K slovanské té mši, jakéž

Praha neviděla od prvních dob křesťanství, ubíral se z českého musea velkolepý průvod. Zahajovaly jej řady „Slavie“ s oštěpy, dále dva praporečníci ve slovanských krojích, za nimi uprostřed řad ozbrojeného studentstva děvčátka bíle oděná s páskami slovanských barev, nesouce košíčky s květinami. Za družičkami četní hosté a pak za prapory červenobílým a modrobíločerveným účastníci sjezdu v národních krojích. Průvod uzavírala „Svornost“. Celá Praha byla si dala dostaveníčko u sochy sv. Václava. Tiše a důstojně ubíral se průvod k soše ochrance české země, před kterou byl upraven oltář k pravoslavné mši. Nejen ulice a všechna okna, ale i vikýře na střechách byly obsazeny. Služby Boží trvaly přes hodinu a činily hluboký dojem, jmenovitě srozumitelným všemu lidu jazykem, kterým druhdy slovanští věrozvěstové hlásali předkům našim slovo boží. Stomatovići asistoval protosyngel patriarchův Gruić. Ozbrojený pěvecký sbor zpíval „Gospodi pomiluj!“ a staročeské „Hospodine pomiluj ny!“ Zpěvy a responsorie řídil rusínský kněz Miloradov. Po pozdvihování vzpomínal arcikněz věrných synů slovanských, cara Dušana Silného, Karaďordě, který zdvihl zbraně srbské za svobodu proti nevěřícím, Petra Velkého a jiných zemřelých, konče jich řadu Jungmannem, Hněvkovským a Kalinou a zahrnuje všechny ve věčnou paměť a modlitbu slovanského pravověrného lidu. „Věčnaja pamjať“ odpovídal sbor. Potom modlil se za živé, císaře a krále Ferdinanda Dobrotivého a celý královský rod, za patriarchu Josifa, za bana Jelačiće, za shromážděné v Praze slovanské posly, za všechny národy slovanské. „Mnohaja ljeta!“ zpíval sbor. S lesklým křížem v ruce udílel pak Stomatović požehnání všem národům slovanským a do všech úhlů světa. Shromáždění byli tak uneseni, že každé slovo provázeli hřímavým „sláva!“ a „živio!“ tak že ani zpěv nebylo slyšeti. Od evangelia proslovil arcikněz k lidu řeč, v níž ohnivými slovy slavil vůli všemohoucího, který vzbudil Slovanstvo k novému životu, vyzýval shromážděné slovanské bratry k svornosti, která jest základem slovanské budoucnosti, a prosil Pána osudů, aby slovanské národy osvěcoval a vedl až k dokonání velikého jejich cíle. Potom lámal požehnaný chléb a podával. První přijímal Štěpán Vuk Karadžić, po něm jiní Srbové, Rusíni, Chorvaté, Poláci a Čechové. V témž pořádku vrátil se průvod zase do budovy musea. Byl to pravý průvod triumfálný, jak současníci zaznamenali, při němž zanikal zpěv za volání „Sláva! Ať žijí Slované!“

Sbory sjezdové odbývaly pak porady, a večer byla velká slavnost opět na Střeleckém ostrově. V polském sboru vystoupily dvě strany proti sobě, domácí haličská trvala na programu, jak byl stanoven, nehaličtí Poláci, emigrace i Bakunin uchopili se počinu v odchylném smyslu. Na základě hotového programu navrhli zkrácený, jenž měl za účel 1. manifest k národům evropským, 2. adresu panovníku a 3. spolkovou aktu slovanskou. Polský sbor přes odpor Lubomirského se pro to prohlásil. Z té příčiny svolán byl na 5. června velký výbor. Jihoslované byli pro všeliké zkrácení prácí a jako mnozí Čechové neviděli v tom úkoru. Co však Bakunin, Libelt a někteří jiní měli na mysli, nebylo tak ani zkrácení doby, nýbrž sestavení aktů těch v jejich smyslu. Velký výbor zvolil tři výbory diplomatické k vypracování tří osnov ve smyslu návrhů těch. Do prvního zvoleni Pa-

Svatováclavská mše 12. června 1848.
Dle soudobého vyobrazení.

PRAŽSKÝ STAROMĚSTSKÝ MOSTECKÝ PLAC O SVATODUŠNÍM TÉMDNI.

Dle soudobého vyobrazení.

lacký, Dr. Jordán, Klácel, Vocel, Praus, Siemeński, Dr. Libelt, Kušljan, Zach a Moraczewski. Do druhého Dr. Dvořáček, hr. Ot. Černin, Helcelet, Stamatović, Prica, Lubomirski, Helcel, Brlić, Sapieha. Do třetího Dr. Dvořáček, Černin, Stamatović, Helcelet, Prica, Brlić, Cybulski, Janiszewski, Bakunin. Mimo to zvolen výbor hospodářský pro vyřízení hmotné stránky sjezdové.

Ve sborech jednáno 6. června dále o požadavcích národních, jejich vytknutí v adrese a zabezpečení vzájemné pro ně pomoci. Dne 7. června ve schůzi velkého výboru vystoupili Libelt a Bakunin zevrubněji se svými návrhy, které nesouhlasily se zásadami k manifestu evropským národům navrhovanými, jež Palacký odporučoval. K roztržce však nedošlo. Manifest k národům evropským vypracoval Palacký s Bakuninem, Libeltem a Zachem, dotyčně dle připravených osnov. Palacký a Bakunin, muž práva a hlubokého národního přesvědčení a revolucionář evropský! Tolik aspoň patrno, že Bakunin byl v dobré společnosti a že nemohl býti tak škodlivým a hrozným zloduchem, jak vládní kruhy pouhým jeho jménem byly plašeny. *Manifest k národům evropským* přijat byl definitivně dle návrhu Palackého a sepsán jeho vlastní rukou. Jen odstavce čtvrtý, šestý a sedmý přijaty dle návrhů Bakunina, Zacha a Libelta. Manifest ten hlásá:

Manifest sjezdu slowanského k národům ewropejským.

Sjezd slowanský w Praze jest příběh nowý jak w Ewropě, tak i mezi Slowany samými. Ponejprw, co nás jmenuje dějepis, sjeli jsme se rozptylení audowé welikého kmene národů w hojném počtu z dalekých krajin, abychom poznajíc se mezi sebau zase co bratří, wzali w pokojnau poradu společné swé záležitosti. I porozuměli jsme sobě netoliko krásným swým od osmdesáti millionůw mluweným jazykem, ale i sauzwučným tlukotem srdcí našich i stejností duševních našich prospěchů. Prawda i přímost, kteréž wedly weškerá naše jednání, ustanowily nás na tom, abychom také před Bohem i před swětem wyřkli, co jsme chtěli a jakými zásadami jsme w jednání tom se řídili. Národowé romanští a germanští, druhdy slawní w Ewropě co mocní podmanitelé, pojistili od tisíciletí sílau meče swého netoliko státní swau neodwislost, ale uměli také wyhowěti wšelijak swé chtiwosti po panstwí. Státní umění jejich, zakládajíc se hlawně na práwu wětší síly, osobowalo swobodu toliko wyšším stawům, wládlo prostředkem priwilegií, lidu pak neukládalo než samé powinnosti; teprw za nejnowější doby podařilo se moci wełejného mínění, rozléhající se co dech boží náhle po wšech krajinách, zrušiti wšecka pauta feudalismu a nawrátiti jednotliwci zase wšude nepromlčitelná wěčná práwa člowěka i člowěčenstwa. Tomu naproti u Slowanů, kdežto swoboda odjakžiwa milowána byla tím wraucněji, čím méně jewila se u nich chtiwost po panowání

a podmaňowání, kdež tauha po neodwislosti wždy překážela utwoření jakékoli wyšší austřední moci, upadal během wěků kmen po kmenu w odwislost; politikau, která před očima swěta dáwno již jak sluší, jest odsauzena, zbawen jest posléze i hrdinský národ Polanůw, našich ušlechtilých bratří, swé státní bytnosti; celý weliký swět slowanský, zdálo se, že octnul se na wždy w porobě, jejížto pak ochotní slauhowé neopomíjeli upírati jemu až i schopnost ke swobodě samu. A wšak i toto pošetilé domnění hyne konečně před slowem božím, mluwícím ohlasně k srdci každému w ohromných převratech doby této; duch dosáhl konečně wítězství: kauzlo staré kletby zrušeno jest; stawba tisíciletá, kterauž stawěla i hájila síla surowá we spolku se lstí a potměšilostí, boří se před očima našima w ssutiny; čerstwý duch žiwota, wanaucí po širých niwách, twoří nowé swěty; slowo swobodné, skutek swobodný staly se konečně prawdau. Tu powztýčiw i dlauho utištěný Slowan opět hlawy swé, plaší násilí od sebe a hlásí se mocným důrazem o staré swé dědictwí, o swobodu. Silný počtem, ještě silnější wůlí swau a nowě nabytau bratrskau jednomyslností swých kmenů, zůstáwá nicméně wěren swé přirozené powaze i zásadám otců swých: nežádáť panstwí ani wýboje, ale žádá swobodu, jak pro sebe tak i pro každého, žádá wšeobecně bez wýminky, by uznána byla co nejswětější práwo člowěka. Protož my Slowané zawrhujeme a w ošklivosti máme každé panstwí pauhé síly, stawící se zákonům w bok; zawrhujeme wšecka priwilegia i nadpráwí, jakož i wšecky politické rozdíly stawůw; žádáme bez wýminky rownost před zákonem i stejnau míru práw a powinností pro každého; kdežkoli mezi milliony i jeden porobek se rodí, tamť ještě prawé swobody neznají. Ano, *swoboda, rownost a bratrstwí* wšech we státu žijících jest, jako před tisíciletím, tak i dnes zase heslem našim.

A wšak my netoliko pro jednotliwé osoby we státu pozdwihujeme hlasů swých a předkládáme žádosti swé. Neméně swatý, nežli člowěk we přirozeném swém práwu, jest nám i *národ* s auhrnkem duševních jeho prospěchůw. Byť i dějepis přiřknul dokonalejší lidské wywinutí některým národům před jinými, wždy předce ukazuje, že schopnost k wywinowání-se těchto jiných národů nikoli obmezena není. Příroda neznajíc ani ušlechtilých ani neušlechtilých národů sama w sobě, nepowolala nižádného z nich ku panowání nad druhým, aniž určila kterého k tomu, aby slaužil druhému za prostředek k jeho zwláštním účelům; stejné práwo wšech k nejušlechtilejší lidskosti jest zákon boží, jehožto žádný z nich bez trestu přestaupiti nesmí. Pohříchu wšak zdá se, že zákon takowý za našich dnů ještě ani u nejwzdělanějších národů není uznán a zachowáwán, jakby náleželo; čeho naproti jednotliwým osobám již dobrowolně se odřekli, wrchnosti totiž a poručnictwí, to ještě wždy osobují sobě naproti jednotliwým národům; přiřikají sobě panstwí we jménu swobody, neumějíce tuším děliti je od sebe wespolek. Takto zdráhá se swobodný Britan uznati Ira za auplně sobě rownorodého, tak wyhrožuje Němec mnohému kmenu slowanskému násilím, nebudeli chtíti pomoci ke stawbě politické welikosti Německa, tak neostýchá se Maďar osobowati sobě samojedinému práwo národnosti w Uhřích. My Slowané tupíme naprosto wšecky takowé pretensie, a zamítáme je tím důrazněji, čím nepráwěji rauchem swobody se zastírají. A wšak wěrni jsauce přirozené powaze swé a žádosti msty za minulé křiwdy k sobě nepřipauštějíce, podáwáme bratrskau ruku wšem sausedním národům, kteří hotowi jsau zároweň nám uznáwati a skutečně hájiti auplnau rownopráwnost wšech národností, bez ohledu k politické moci a welikosti jejich.

Nápodobně haníme také a w ošklivosti máme onu politiku, která se opo-

wažuje nakládati s zeměmi a národy jako se hmotau moci panownické poddanau, bráti, měniti a děliti je dle libosti a chuti, bez ohledu na kmen, jazyk, mrawy a náklonnosti národů, newšímajíc sobě jejich přirozeného spojení, jejich oprávněné samostatnosti. Surowá moc meče rozhodowala samojediná osud přemožených do boje často ani nepřišlých, od nichž obyčejně jiného ani se nežádalo, než wojáků a peněz k upewnění moci násilné, a leda pokrytské lichocení se k násilníku.

Zakládajíce se na přeswědčení tom, že mohutný duševní praud nynější doby požaduje nowé politické útwary, a stát, ne-li w nowých mezích, alespoň na nowých základech nowě stawěti se musí: učinili jsme náwrh císaři rakauskému, pod jehožto wládau konstituční u wětším počtu žijeme, aby stát jako císařský proměnil se we spolek národů rownopráwných, jimžby k rozdílným těchto potřebám neméně nežli k jednotě mocnářstwí se prohlédalo. Spatřujeme w takowémto spolku spásu netoliko nás samých, nýbrž i swobody, oswěty a lidskosti wůbec, a důwěřujeme se w ochotné přispění Ewropy k uskutečnění jeho. Na každý příběh jsme odhodláni, získati národnosti swé w Rakausích wšemi nám přístupnými prostředky plné uznání téhož práwa we státu, kteréhož národ německý a maďarský již požíwá, spoléhajíce se při tom na mocnau podporu, která pro dobré práwo w každém oprawdu swobodném srdci wřele se prýštíwá.

Nepřátelům národnosti naší podařilo se poděsiti Ewropu strašidlem politického panslawismu, jenž prý hrozí záhubau wšemu, co kde pro swobodu, oswětu a lidskost získáno jest. My pak známe ono kouzelné slowo, které samojediné postačuje k zaklení strašidla toho, a ku prospěchu swobody, oswěty a lidskosti nechceme se jím tajiti před národy tytýž i hryzením wlastního swědomí znepokojenými: slowoť ono *sprawedliwost*, sprawedliwost i ke slowanskému národu wůbec i k utlačeným jeho wětwem obzwláště. Němec chlubíwá se, že nad jiné národy schopen a naklonén jest, uwažowati a ceniti sprawedliwě wšecky zwláštní powahy jinonárodní: přejeme sobě a žádáme, aby mluwě o Slowanu nemohl w tom ze lži stíhán býti. Pozdwihujeme rázně hlasů swých za nešťastné bratří naše Polany, jenž ošemetným násilím přiwedeni jsau o swau samostatnost; wyzýwajíce wlády, aby naprawily konečně starý tento hřích, tuto kletbu, tížící dědičně na kabinetní politice jejich, spoléháme w tom na saucit celé Ewropy. Protestujeme také proti libowolnému trhání zemí, jakowéž za těchto dnů zwláště w Poznaňsku prowésti se chce; očekáwáme od wlády pruské i saské, že upustí konečně od dosawadního systematického odnárodňowání Slowanůw w Lužici, w Poznani a w Prusku wýchodním i západním; žádáme od uherského ministerium, aby bez odkladu přestalo se užíwati prostředkůw nelidských a násilných proti slowanským kmenům w Uhřích, jmenowitě Srbům, Chorwatům, Slowákům a Rusínům, i aby práwa národní jim náležející co nejrychleji auplně pojištěna byla; i doufáme konečně, že necitelná politika nebude již dlauho překážeti slowanským bratřím našim w Turecku, aby mohli národnosti swé i státně howěti a cestau přirozenau ji rozwíjeti. Kladouc tudíž slawný odpor proti skutkům tak nehodným, činíme to práwě z důwěry w dobročinné působení swobody. Swoboda učiní národy, kteří posud panowali, sprawedliwějšími, a dá jim porozuměti, že křiwda i pych nepřináší hanbu tomu, kdo je trpěti musí, alebrž tomu, kdo jich se dopauští.

Wystupujíce my co nejmladší, ač nikoli nejslabší, opět na politickém dějišti Ewropy, činíme tudíž náwrh k obeslání wšeobecného ewropejského sjezdu národů na wyjednáwání wšech mezinárodních otázek; přeswědčeni jsme zajisté, že národowé swobodní snáze se usnesau, nežli placení diplomati. Kéžby náwrh tento našel

powšimnutí, prwé nežli zpátečnická politika jednotliwých dworů zase přiwede k tomu, aby národowé podnícení záštím a nenáwistí sami wespolek se hubili.

We jménu swobody, rownosti a bratrstwí wšech národů.

Frant. Palacký,
starosta sjezdu slowanského.

*

Slovanská akta o vzájemné pomoci a podpoře přijata ve smyslu od Šafaříka navrženém s dodatkem knížete Lubomirského, jenž stanovil, aby v jednotlivých zemích slovanských předložena byla sněmům ke schválení. Sjezd slovanský měl se odbývati každého roku na jaře a na podzim, vždy v jiném slovanském městě a měl voliti stálý slovanský výbor, který by v jeho nepřítomnosti běžné věci vyřizoval, dotyčně připravoval a byl prostředníkem mezi slovanskými národy. Definitivně vyřízena býti měla úmluva sjezdu slovanského 13. června, kdy i adresa měla býti schválena, na 14. června položeno pak schválení předmětů ve valném shromáždění a slavnostní zakončení sjezdu.

Jak ze slovanské smlouvy, tak z adresy vyloučeno přesně vše, co přesahovalo rámec rakouského mocnářství. Libelt, Bakunin a emigrace ostali v té příčině v menšině. *V adrese panovníkovi* vytknuty takto požadavky národů slovanských:

Čechové, jejichž prosby před trůnem Vaší Císařské Milosti složené k úplné spokojenosti naplněny jsou milostivým patentem od 8. dubna b. r., ujímají se prwního slova, slova vděčnosti k Vaší Milosti Císařské za udělenou svobodu a ubezpečení odvěčných práv jejich národnosti.

Moravané, rodní bratří Čechů, s nimiž od věků ve spojení žili, pročež stejné s nimi potřeby uznávají, o to prosí: 1. Aby jim táž práva udělena byla, kterých nabyli Čechové patentem nahoře dotčeným, jak v ohledu na zřízení zemské, tak i na zřízení obcí. 2. Aby Morava při této rovnosti práv zůstala nicméně samostatná. 3. Aby nejvyšší odpovědné úřady pro Čechy měly i moravské záležitosti v obsahu svých povinností. 4. Aby se výborové sněmu českého i moravského scházeli ke společné poradě. 5. Aby národ český a moravský na vzájem zaručili sobě svobodu občanskou, jakož i rovnost národností.

Haličané, polského i rusínského kmene, přijavše s nelíčeným nadšením slib ústavy v dnech březnových vyslovený a skládavše v něj jistou naději nového vzkvětu své národnosti, až posud krom svobody tisku žádného jiného dobrodiní z ústavy nenabyli. Prosby jejich jsou: 1. Aby účastni učiněni byli týchž práv, které uděleny jsou kmenovcům jejich Čechům. Žádají o povolení podobných odpovědných úřadů soustředných pro Halič, jaké jsou Čechům přislíbeny, a o brzké svolání ústavního sněmu zemského, jenž by uzavíral o všech záležitostech zemských, ještě před sestoupením říšského sněmu ve Vídni. 2. Poněvadž posavadní postulatní sněm haličský v nejnovějším složení svém ukázal se býti nedostatečný k řádnému

zastoupení všech potřeb národu, pročež dne 26. dubna t. r. sám se rozpustil, prosí o takový volební zákon, jenžby učinil sněm pravým zastupitelstvem národu a obou haličských národností. 3. Poněvadž odpovědi na žádosti haličské a krakovské, před trůn VCM. přinešené, byly tak nedostatečné, že ani nejmírnějším v zemi zadost nečinily, ano i svobodné vyvinutí obou národností, polské i rusínské, ve školách a úřadech nálezy ministerialními dne 9. a 19. května velmi málo jest pojištěno, usnesli se Haličané obou národů na tomto sjezdu slovanském přítomní o jistý způsob pravého ústavě přiměřeného pojištění jejich národností, kteréžto vzájemné usnešení doleji Vaší Císařské Milosti předkládají, s tou poníženou žádostí, aby VCM. zásady v něm pronešené co nejrychleji uskutečniti dáti ráčila. 4. V témž ohledu žádají, aby úředníci, jenž oněch dvou řečí zemských mocni nejsou, jinými, kteří se v nich znají a spolu důvěry všech tříd obecenstva požívají, nahraženi byli, aby tudy posavadní nedorozumění mezi vládou a obyvateli země co nejrychleji přetrženo a žádoucí vzájemná důvěra způsobena byla, navrhujíce, jestliže by úředníci odstranění k jiné službě obráceni býti nemohli, aby jim systemalní pensí na útraty země od stavů zemských pojištěna byla.

Slováci a Rusíni uherští žalují na těžké útisky, které se jim dějí od Maďarů a jmenovitě od nynějšího uherského ministerstva, pouze a výhradně maďarsky smýšlejícího, žádajíce: 1. Aby Slováci s uherskými Rusíny uznáni byli od Maďarů za národ a v sněmě rovná práva měli s nimi. 2. Aby měli své národní sjezdy (kongressy) se zvláštním ustavičným slovenským a rusínským výborem, majícím právo a povinnost bdíti nad národními právy Slováků a Rusínů, a ustanovení sjezdu národního vykonávati. 3. Aby si mohli zříditi národní školy jak počáteční tak realní, měšťanské, ústavy diecesní a ústavy pro vychování učitelů, dále ústavy literární vyšší, jakož gymnasia, lycea, akademie, ústav polytechnický a jednu universitu. Řeč vyučovací nechť jest slovenská a rusínská, a budiž svoboda vychování národního. 4. Aby stolice řeči slovenské a rusínské pro Maďary, a maďarské pro Slováky a Rusíny na útraty zemské založeny byly. 5. Aby žádný národ v Uhrách nebyl vyhlášen za panující, nýbrž všichni za rovnoprávné. 6. Aby Slováci, kteří pro zastávání práv národních Slováků ve vězeních držáni jsou, hned byli vypuštěni. 7. Aby Slovákům a Rusínům nebylo odpíráno právo k zakládání a chování spolků, ježto by měly za cíl napomáhati rozkvětu národního života slovenského nebo rusínského, nýbrž aby užívati mohli úplně stejného práva spolčování jako Maďaři.

Srbové v Uhrách a zemích spojených obývající žádají: 1. Aby se vyplnila všecka uzavření srbské národní skupštiny v Karlovcích o právech Vojvodiny. 2. Aby se potvrdilo vše, co prozatímní vláda Vojvodiny srbské v Karlovcích ve smyslu uzavření téhož sjezdu karlovického ustanovila neb ustanoví.

Chorváti žádají: 1. Aby se potvrdilo a schválilo všecko to, co posavad od bána ku prospěchu dynastie, národnosti a municipalní samostatnosti království chorvatského, slavonského a dalmatského jest učiněno. 2. Aby se všecko vyplnilo, co žádati bude sněm království dalmatského, chorvatského a slavonského v témž smyslu.

Slovenci obývající ve vévodství štýrském a království ilirském žádají: 1. Aby všichni Slovenci obývající ve Štýrsku, v Krajině, v Korutanech a v Přímoří spojeni byli v jeden politický celek, pod jménem království slovenského (Slovenie), tak aby společnou vládu měli v Lublani. 2. Aby slovenský jazyk byl diplomatický,

VÝPAD PROTI LIDU U GENRA

Dle

LITELSTVÍ DNE 12. ČERVNA.

azení.

aby uveden byl ve školy, kanceláře a soudy, i aby každý úředník povinen byl umět jím mluviti. Aby v Lublani zřízena byla universita.

Konečně *Čechové, Moravané a Slovenci* vespolek ohrazují se proti všelikému vtělení do jednoty německé, kteréhož následkem by byla ujma svrchované moci panovníka rakouského a závislost řečených národů od zákonodárství parlamentu zahraničného, kteroužto žádost všichni ostatní Slované rakouského státu, jednohlasně podporují.

V sobotu 10. června před Božím hodem Svatodušním odbýván byl skvělý representační ples na počest slovanských hostí, *Slavjanská beseda*, jež vynikala nejen účastenstvím všech pražských kruhů, ale i národním krojem paní a dívek. Jako hosté dostavili se i arcikníže Karel Ferdinand, kníže Windischgraetz s chotí svou, kníže Josef Lobkovic a j. Pro společenské kruhy pražské byla beseda ta událostí. Vstupenky, program hudební a elegantní knížečky dámám s básněmi slovanskými chovají se po dnes v některých rodinách jako milé upomínky.

V pondělí 12. června konal schůze v musejní budově velký i malý výbor sjezdový a bylo patrno, že sjezd za souhlasu a s dobrým zdarem bude zakončen.

Té doby, co v Praze zasedal slovanský sjezd za nadšení všeho obyvatelstva, meškali oba čeští poslové *Dr. Rieger a hr. Nostic v Inšpruku* u dvora mocnářova. Z Prahy jeli bez odpočinku dnem i noci přes Norimberk a Mnichov. Nevelké, jedva 12.000 obyvatel čítající město v údolí bystrého Inu hostilo v stísněném středu svém císaře a krále Ferdinanda, jeho choť Marii Annu, arciknížete Františka Karla, jeho choť Sofii, arciknížete Františka Josefa, jenž se byl od Radeckého z Italie navrátil, kde 6. května se byl účastnil bitvy u sv. Lucie, a jiné členy panovnické rodiny. Dvůr obýval v nevelkém sídle nad Inem. Několik hostinců a soukromé domy byly přeplněny dílem příslušníky dvora a kavalíry sem zavítavšími, dílem posly a deputacemi se tu střídajícími. V malé té prostoře setkávali se i úhlavní odpůrcové a odehrávaly se děje dramaticky pohnuté. Rieger a Nostic ubytovali se 3. června v hostinci „u jelena“. Vídenští ministři Wessenberg a Doblhoff všemožně pracovali proti deputaci české, která marně se snažila s nimi se dohodnout. Hrabě František Stadion, pozdější ministr, starší bratr hr. Rudolfa Stadiona, předchůdce Thunova v úřadě zeměsprávce království Českého, byl sem povolán ze Lvova a podáváno mu ministerstvo, což on té doby odmítnul.

Před příchodem Čechů a několik dní za jejich pobytu meškal tu předseda uherského ministerstva hr. Batthyányi. *Vliv maďarský u dvora* dosahoval tehda svého vrcholu. Jemu se podařilo již 7. května prosaditi vlastnoruční list císařův, kterým nařízeno, aby všichni generálové již v Uhrách mají velení, bana Jelačiće nevyjímajíc, řídili se příkazy uherského ministerstva a rakouský ministr vojenství aby ve všech důležitých věcech se dorozumíval s uherským. Kromě toho zaslal mocnář banovi vlastnoruční list, že nikdy nestrpí, aby zákonný svazek uherských zemí samovolnými příkazy byl uvolňován. Palatin byl zmocněn, aby vyslal plnomocného komisaře do Chorvatska. Přes to docházely z jihu do Pešti stále horší zprávy. Ban zjevně podporoval Srby v Banátě, dopouštěl demonstrace proti Pešti a s vroucností pozdravil slovanský sjezd v Praze. Nyní bylo z Pešti velícímu generálu v Slavonii, starému baronu Hrabovskému rozkázáno, aby veškerá opatření banova prohlásil za neplatna a ztrestal rebela, jemuž dána lhůta, aby se pokořil. Ban odpověděl svoláním chorvatského sněmu na 19. června a svolal jej pak ještě o 14 dní dříve. Maďaři snažili se přesvědčiti mocnáře a jeho dvůr, že oni jsou nejspolehlivější zárukou trůnu. Když císař opustil Vídeň, opustil ji i Esterházy a s tajemníkem Zsedenyim odjel do Inšpruku. Dvoru nabízela uherská vláda Budín za sídlo, tam že bude nejbezpečnější a přispěje k roznícení maďarského vlastenectví, které zdrtí jeho nepřátele. O vídeňských bou-

Puma.
Dle soudobé karrikatury.

řích a barikádách psaly peštské časopisy opovržlivě a v Inšpruku mluvilo se již o tom, kterak jedna armáda uherská potáhne do Italie a druhá na Vídeň. Tím více byl stržen dvůr do proudu maďarského, když zavítal Batthyányi do Inšpruku. Nepotvrzoval sice zprávy o armádách uherských, ač pověst určitě udávala i počet jejich po 40.000 mužích, ale sliboval, že příští sněm peníze i vojsko proti Italům povolí. Za to žádal, aby mocnář osobně zahájil 2. července sněm v Pešti, aby schválena byla všechna opatření uherské vlády a aby též Sedmihradsko podřízeno bylo právomoci palatinově. Ve smyslu tom žádal za rozhodné zakročení proti Chorvatům, Srbům, Rumunům a Sasíkům a aby zbaveni byli vší naděje, že dvůr s nimi souhlasí.

Vlastnoručním listem ze dne 29. května vyzván byl ban *Jelačič*, aby ihned rozpustil samovolně svolaný sněm chorvatský a 24 hodin po obdržení listu aby se dostavil do Inšpruku k zodpovědnosti. Jelačić nevyhověl tomuto příkazu, sněm chorvatský měl dříve utvrdit hotovou událost, obnovu práva domácího, provésti nastolení bana, kterýž pak na základě práva domácího pokládati by se mohl právoplatně za vládce zemského a utvrditi svazek se Srby. Z těch důvodů svolal ban sněm již na 5. červen. Batthyány použil pak neposlušnosti té, aby vymohl ještě příkřejší opatření proti banovi. Jelačić nezamýšlel ovšem postaviti se proti králi, jen že za nejvhodnější chvíli vyhověti vyzvání uznával tu, až rakouské Slovanstvo, zastoupené četnou deputací slovanského sjezdu Pražského předstoupí před trůn. Takovou situaci shledala česká deputace v Inšpruku. Jelačić měl přijíti jako vinník, aby se zodpovídal, ale nepřicházel, dostavil se až v polovici června. Mimo to byla tu hlučná deputace Vídeňanů, která přišla žádati císaře, aby se navrátil, a podporovala ministerstvo. Jako rádce postavil se k službám dvoru hr. Bedřich Thun, starší bratr Lvův, vyslanec v Štokholmě (viz str. 189). Ten společně působil u dvora s Nosticem a Riegrem, při čemž Riegrovi připadla úloha sepsati pamětní spis, určený pro panovníka. K urychlení práce Rieger diktoval a oba hrabata po něm psali. Znenáhla získány dvorní kruhy požadavkům českým. Mocnáři předložen návrh sepsaný od Riegra a Nostice o zřízení místodržitelské rady pro Čechy, odpovědné sněmu českému. Přes odpor vídeňských ministrů byl přijat s některými změnami. Cílem poslání Riegra a Nostice bylo toliko potvrzení prozatímné vládní rady, ale Rieger šel dále tím směrem, jejž byl v Národním výboru vyznačil a který byl vytčen

v přípravné osnově české konstituce. Ve vyjednávání s dvorem naléhal na bezodkladné svolání sněmu zemského a definitivní zemskou vládu, v jejímž čele by byl arcikníže František Josef jakožto místokrál. Potřebu ústředních úřadů a větší samosprávy odůvodňoval netoliko právem historickým, nýbrž i prospěchem panovnické rodiny, uváděje na doklad, když všechna moc soustředěna jest ve Vídni, že vídeňský lid může snadno, jakož se v tu chvíli právě dělo, terrorisovati vládu. Dále koncipoval patent ku svolání sněmu, jenž s malými proměnami přijat a od mocnáře podepsán.

Vyjednávání bylo provázeno, jak se podobalo, zdarem; dvůr svolil ku jmenování místodržitelské rady, do níž měli býti povoláni hrabě Prokop Lažanský, známý svým sympatickým vystoupením v Národním výboru, pro finance, dvorní rada Klecanský, jenž s oběma poselstvy českými ve Vídni byl vyjednával, pro vnitřní správu politickou a Dr. Štrobach pro soudnictví. Klecanský obdržel již dekret.

Před odjezdem svým měla česká deputace ještě slyšení u arciknížete Františka Karla a byla uvedena u arcikněžny Sofie, která s nemalou bystrostí ducha si vedla v době velké nesnáze. Oba přijali české posly nad míru milostivě a arcikněžna vyslovila v spravedlivém rozhorlení: „Tato politika obvodu štěpánské věže musí vzíti konec.“ *) Deputace pozdravila i arciknížete Františka Josefa jakožto místokrále českého, kterýž titul směl mu již býti přikládán. Dne 13. června opustila Inšpruk s nejlepšími nadějemi a opět přes Mnichov a Norimberk se vracela.

*) Doslova: „Mit dieser Stefansthurmpolitik muss es ein Ende nehmen“.

ČÁST TŘETÍ.

Krvavý Svatodušní týden.

(Od Svatodušních svátků do konce července.)

I.

Kníže Windischgraetz.

Za času kdy stávala se Praha ohniskem Slovanstva rakouského a odtud zamýšlel se pokus o nápravu a trvalé urovnání poměrů Habsburské říše a kdy přes vše příkoří a ledovou neochotu vládní nastoupil národ na cestu, na níž kýžený cíl mu kynul, v době té stahovaly se nad hlavním městem naším a celým královstvím zlověstné, černé mraky, rostlo napjetí a nastávaly povážlivé chvíle. Mnohé byly příčiny, které to způsobovaly, a státnické umění vládních osob jevilo se v tom, že napjetí rozmnožovaly a rozechvění hnaly do krajností, místo aby vhodnými hromosvody z politického ovzduší je odváděly. Místo splnění tužeb národních a vybudování domácnosti české přinesla nám vláda hr. Lva Thuna jako posměch všemu tomu volby do Frankfurtu. Jedině nejtužší odpor a všeobecné rozechvění dovedly zlomiti tento hrot, mířený proti srdci národa. Odpor ten a rozechvění nedaly se však jen tak zhola odčinit a také methoda krajních prostředků docházela tím od samé vlády sankce. Jako hladina bouří rozčeřená trvalo mocné vzrušení dále, živeno jsouc nekonečnými průtahy co do svolání a právomoci sněmu a vydání české ústavy. Vše, co v Uhrách na prešpurském sněmu bylo hotovo do čtrnácti dnů, u nás protahovalo se do

nekonečna, a nedůvěra národa k vládě byla, jak skutky ukázaly, více než oprávněná. Národ chtěl své a vláda neměla pro to smyslu; ký div, že to, co činila okolnostmi nucena, považovalo se jen za léčku a vytáčku, a že lid věřiti chtěl jen skutkům. K vnitřním příčinám družily se i vnější. Radikalism vídeňský nemohl ostávati bez jistého účinku ani na Prahu. Jak a čím tam se dobývaly úspěchy, považovati musila jmenovitě část mladšího pokolení za prostředek i u nás dovolený a vhodný. K tomu přispívaly i zahraničné udalosti; republika ve Francii přestala býti nebezpečnou a v Italii nastával obrat ve prospěch zbraní rakouských, což bylo znamenitou posilou moci vojenské. Nad jiné však osudným pro Prahu a Čechy byl příchod maršálka knížete Windischgraetze.

Jméno Windischgraetzovo neznamenalo jen osobu, ale celý směr, a to, ať právem či neprávem, směr odsouzený, padlý, předbřeznový. Metternich, Sedlnitzky, Windischgraetz byla trojice reakce. Všichni tři zmizeli, ale Windischgraetz jen na čas, a k nemalému ustrnutí objevil se pojednou v Praze. Lid, jenž ničeho dobrého od něho neočekával, viděl v tom známku, že se mohou vrátit i oba prvnější. Jeho příchodem do Prahy počíná místo pěstované vzájemnosti a bratrství mezi vojskem a občanstvem nevraživá vyzývavost, kastovní nepřátelství v kruzích vojenských, smělé vystupování reakcionářského šosáctva, zamlklého dosud a zahanbeného v kruzích občanstva, a při tom rozmanitými povídačkami o spiknutích, úkladech strojených a přepadech chystaných maluje se čert na zeď, před nímž i sami předáci veřejné moci se křižují. U nás reakcionářské šosáctví šlo spolu ruku v ruce s němectvím a tím se snažilo upoutati k sobě i německou pomoc národní.

Kníže Alfred Windischgraetz (podobizny na str. 111. a str. 401) byl státem v státu. Postavení jeho, neznámé tehda, a jedva tušené, dosud pak nedoceněné, bylo vyšší než ministrů, ano i oproti dvoru často samostatné. Více než kdo jiný znal všechny důvěrné poměry dvora, s nímž ustavičně býval ve spojení, i zahraničné svazky, jmenovitě s Ruskem. Narozen byv r. 1787., účastnil se jako major hulánského pluku válek Napoleonských, r. 1812., když Rakousko pomáhalo Napoleonovi proti Rusku, opustil armádu, a teprve r. 1813. jako podplukovník a potom plukovník kyrysnický súčastnil se polního tažení ku pokoření Napoleona Bonaparta, vyznamenav se při tom v některých srážkách a podnicích. V Paříži již přišel do blízkých styků s ruským

následníkem velkoknížetem Mikulášem, o devět let mladším, s nímž potom jako s panovníkem se setkal o památné schůzi císařů r. 1833. v Mnichově Hradišti. Jako velitel veškerého vojska tu soustředěného stýkal se denně jak s císařem Františkem, tehda značně sestárlým, tak s carem Mikulášem. Oba panovníci často celé hodiny meškali pospolu, a zde jednáno i o zabezpečení trůnu rakouského. V důvěrném

Odvádění odzbrojených granátníků do zajetí o pondělí Svatodušním.
(Dle soudobé litografie.)

rozhovoru na zámku Valdštýnském, nad Jizerou se vypínajícím, netajil se císař František obavami o budoucnost říše, až nastoupí jeho syn Ferdinand, jenž trpěl nervovými záchvaty, které právě rok před tím se opětovaly. Když pak žádal cara, aby jeho synovi byl tím, čím byl jemu, tu Mikuláš dojat poklekl a slavně přísahal, že slovem i skutkem bude mu nápomocen, načež rakouský panovník přijav slib, položil carovi na hlavu pravici, jako by mu žehnal. Windischgraetz jako důvěrník obou císařů měl ve všech úmluvách účastenství. Když potom r. 1837., po smrti již císaře Františka, jako zástupce rakouský zavítal do Voznesenska. kde byla konána velká cvičení ruského vojska, při

*

nichž nevídané dosud v Evropě množství jízdectva, 40.000 mužů, shromážděno bylo na jednom místě, pravil o přehlídce Mikuláš I. Windischgraetzovi: „Pokládejte vojsko to jako svou zálohu."

Již z těchto okolností vysvítá zvláštní význam Windischgraetzův, který však zvyšovaly ještě jeho styky v armádě. R. 1840. stal se Windischgraetz velícím generálem v Čechách. Když nastal převrat ve Francii a v Italii propukaly bouře, meškal, jak na počátku pověděno, ve Vídni, kde počal hráti vynikající úlohu. Neobmezenou moc diktátora sice nepřijal, ovšem ale vymínil si bezvýminečné poslušenství všech úřadů, občanských a vojenských, a snažil se rozmnožiti počet vojska, tehda jen 9000 mužů čítajícího, o které by se dvůr ve Vídni mohl opírat, vyminiv si také, aby dvůr nepřijímal žádné deputace, leč s jeho souhlasem. Odpor proti němu byl však tak velký, že pouhé jeho jméno bouřilo krev Vídeňanů. Mimo to měl i mnohé odpůrce v kruzích nejvyšších, především v palatinovi arciknížeti Štěpánovi, v radě koruny i jinde. Tím se stalo, že v polovici dubna odstoupil, vyznamenán vlastnoručním listem mocnářovým, který však nebyl uveřejněn, „aby se veřejné mínění šetřilo".

Windischgraetz zmizel tehda z veřejnosti. Odebral se na svůj statek do Leskova u Trnavy v Uhrách. „Činil jsem, co se činiti dalo, nejsme však dalece ještě hotovi; přijdu ještě k tomu, abych táhl na Vídeň a kolísající se trůn císaři upevnil," pravil, setkav se se svou rodinou. Svými náhledy netajil se Latourovi, když tento stal se ministrem války. V dopisech francouzsky a německy psaných vyjevoval mu své názory. „Budu uvažovat, co mám činiti, nevím dosud, jakým způsobem," psal mu již v dubnu. Dubnová ústava zdála se mu příliš centralistickou, povaze rakouského císařství se příčící. Povolnost vídeňské vlády odsuzoval. Také však události v Praze nebyly mu po chuti. Arcikníže Karel Ferdinand byl v Praze vlastně jen jeho zástupcem jako velícího generála a zpravoval ho o udalostech a stavu věcí. Vídeňské ministerstvo si nepřálo, aby Windischgraetz se vrátil do Prahy, nemělo však odvahy, aby tak mocné osobě to zabránilo. Obávaloť se zcela přirozeně neblahých účinků jeho přítomnosti. Hrabě Latour zrazoval ho však pouze z jeho záměru, jelikož „veřejné mínění jest proti němu". Psal mu o severní armádě, která by se měla zříditi a jejíž velení měl převzíti. Tu stihla do Leskova zpráva o udalostech vídeňských 15. května, o útočné petici, která přiměla dvůr k odjezdu

do Inšpruku. Windischgraetz uznal, že nyní nadešla jeho chvíle. Ve francouzském listu píše 18. května ministru války Latourovi: „Odjíždím do Prahy, kam mne volá moje povinnost, jedná se o prospěchy mého mocnáře, císařského domu a všech poctivých lidí.“ Stihnuv do Prahy, chtěl Windischgraetz táhnouti odtud na Vídeň, měl však málo vojska. Českou či severní armádu, kterou zřizovati se jal, chtěl míti

Barikáda v Jezuitské ulici o Svatodušním témdni.
(Dle soudobé litografie.)

přímo dvoru podřízenu, což však Latour odmítal, dokládaje, „pak nemohu zůstati ministrem“. Neohlížeje se však mnoho na ministra, jednal dle svého.

Byl v horlivém spojení s Radeckým v Italii, jenž v nejhorším případu byl hotov poslati mu 15.000—20.000 mužů, s knížetem Reussem a baronem Hammersteinem, velícími generály v Brně a ve Lvově, a jmenovitě i s dvorem v Inšpruku, kde sama císařovna vedla jednání. Windischgraetz připravoval brannou moc, která by byla pro

všechny případy pohotově, a že vojenská reakce zasadila v Praze svou patu, bylo hnedle velmi citelné.

Obrat *na bojišti italském* povznesl značně vědomí vojenské, tak důležité pro armádu, kde se jedná o dobývání vítězství, a tak povážlivé, kde znamená politiku. Po útěku Radeckého z Milana do Verony bylo postavení rakouské armády téměř beznadějné. Italští dobrovolníci byli sice během dubna z jižního Tyrolska vypuzeni, avšak Piemontští dobývali ještě 8. dubna u Goita a 30. dubna u Pastrenga nových úspěchů. Avšak *bitva u sv. Lucie* 6. května zarazila již proud italský. Vítězství italské bylo by tu znamenalo úplný rozvrat válečné moci rakouské a postup Italů do vnitř země. Odražení útoku nebylo ještě rozhodnutím, ovšem ale zmařením záměrů italských. Rozhodnější byla *bitva u Vicenzy* 9. června. Krajinu ovládající postavení na Monte Berico bylo ztečeno a Vicenza donucena se vzdáti. Zde poprvé ukázalo se, že Radecký má převahu i v útočném postupu a že nadšení prvních dnů, jímž Italové byli neseni, zmizelo bez skutečných výsledků. Kromě toho Neapolsko bylo odvolalo svou brannou moc a podobně Řím. Na jihu italském jevila se již reakce proti revoluci. Mnoho dalo se sice ještě dosíci, avšak potíží přibývalo Italům každým dnem. Již 22. května obdržel Radecký 20.000 pomocného vojska, hlavně hraničářů a Jihoslovanů, jehož pomocí mohl od obrany přejíti k útoku, a posil mu přibývalo i dále, kdežto Piemontsku hrozilo osamocení.

Ve *Francii* staly se rozhodujícím obratem všeobecné volby ustavujícího shromáždění, 23. dubna odbývané. Všeobecné právo hlasovací vedlo k pravému opaku, než co od něho očekáváno. Z 6,867.000 hlasujících velká většina soustředila své hlasy na osobách, které se jí zdály býti zárukou klidných poměrů. Nikdo nemusil se více obávati, že republika jakkoliv výbojně vystoupí, zvláště když Francii nastávaly domácí potíže a boje mezi dělnictvem a ostatní společností. Výsledek voleb svědčil, že ani republika není pevna, nýbrž jen pomocí z nouze. Také z *Německa* nehrozilo více nebezpečí republikánské. Třebas zahraničné poměry nebyly urovnány a Mazzinisté v Italii šířili svou propagandu, přec oproti březnu a dubnu počátkem června nemělo se již Rakousko co báti pohromy zahraničné.

Vojenský ruch v Praze jevil se na přehlídkách, v kasárnách, veřejných projevech posádek, o hostinách, slovem i písmem, sesilováním a procházením hromadných stráží po Praze a málo zakrývaným pro-

nunciamentem. Čím více usilovalo veřejné mínění o odvolání Windischgraetzovo, tím důrazněji stavělo se tomu vojsko na odpor. Vojákům vštěpována nenávist proti všem, kteří nesouhlasili s Windischgraetzem. Velká přehlídka 6. června na Invalidovně byla velkou vojenskou demonstrací pro vrchního velitele. Všude byl bouřným voláním zdraven a celou cestou provolávala mu posádka „hura!“ a „vivat!“ Ze středu důstojnictva byla přehlídka ta ještě i zvěčněna zvláštním tiskopisem, jenž končí slovy: „Jako pražská posádka, tak volá každý voják v celém království: Ať žije náš velící generál kníže Windischgraetz!“ Od přehlídky té byly sesíleny i stráže na strážnicích, v budově generálního velitelstva (na rohu Celetné ulice a Ovocného trhu) a postavena děla v Králodvorských kasárnách a na Vyšehradě.

V kasárnách nastávaly poměry občanstvu málo příznivé, a „Windischgraetz“ činěno heslem. Projevy posádek lvovské, pražské a jiných znepokojovaly právem mysl občanskou. Vystupovalyť jako samostatní političtí činitelové, ač význam vojska nezakládá se na politice, nýbrž na zdrželivosti politické. V projevech těch mluví se sice o zachování ústavy, tak jako sám Windischgraetz ujišťoval, že císař ústavu zachová: avšak co znamená ústava, kde rozhoduje branná moc a jí přísluší hlavní slovo! „I my, soudruhové, máme vůdce, jehož celá armáda vysoce si váží a miluje a v jehož důrazné a šlechetné vojevůdcovské vlastnosti skládáme onu důvěru, která naši sílu učiní neodolatelnou!“ Těmi slovy odpověděla 5. června posádka pražská posádce lvovské. Avšak i jiné projevy podepsané „Od štábního důstojníka“ neb „Od důstojníka“ byly šířeny tiskem. I v těch uznává se ústava a svoboda, avšak důraz klade se na pořádek a to pořádek ve smyslu vojenském.

Před samými Svatodušními svátky usneseno: „Veřejné prohlášení pražské posádky k pražskému obyvatelstvu“, podepsané: „Jménem posádky šl. Cerrini, major“, v němž se krvavě hrozí všem odpůrcům Windischgraetzovým ... „prohlašujeme rovněž tak slavně, že urážku našemu vysoce ctěnému náčelníku, velícímu panu generálu knížeti Windischgraetzovi učiněnou, jako našemu stavu platící uznáváme,“ — praví se tu. „Od té chvíle, co opět od Jeho Veličenstva císaře mu svěřený obor působnosti nastoupil, snaží se frakce, — jež pod pláštíkem konstitučních svobod a s pomocí bezuzdného tisku nešvar a anarchii rozsévá — drzým způsobem ho hanobiti a podezřívati. Od špatně smýšlejících pořádají se dokonce i shromáždění, aby bez všeliké pří-

činy Jeho Veličenstvo žádala za odvolání našeho velícího generála.. Žádáme tudíž všechny dobře smýšlející obyvatele pražské a jmenovitě k zachování pokoje a pořádku povolanou národní gardu v celém její složení co nejdůtklivěji, aby slovem a skutkem o to se zasazovala, aby rozvratná ona frakce se vystříhala všeho osočování a podezřívání jak vojska tak jeho od nejvyššího do nejnižšího ctěného náčelníka, aby posádka pražská, jež jest volna s národní gardou vždy jíti ruku v ruce, kde jde o zákonnost, pořádek a zachování konstituce, neocitla se v smutné nutnosti, důrazně zakročiti proti podobným rušitelům míru a štváčům."

Zda není to již hotové pronunciamento, když posádka, a to s vědomím vrchního velitele, který prohlasy ty, ne-li dříve, četl aspoň tištěné a v novinách, zakazuje obyvatelstvu, že nesmí prositi mocnáře, aby odvolal osobnost, která velikého neštěstí může býti příčinou. Z toho patrno také, kdo vystupoval *útočně.* Podobně pořádány i vojenské hostiny za účelem politickým, jež později uvedeny byly i před říšský sněm. Trpce touží Karel Havlíček v „Národních Novinách" na nebývalá dotud vojenská divadla v pražských ulicích. „S velikou nelibostí musí každý poctivý hleděti na ty stálé vojenské výpravy a demonstrace, které se před očima Pražanů konají. Nesmírné patroly, časem i s jízdou, vláčí se ustavičně ve dne a v noci po Praze, a neví nikdo, proč by toho zapotřebí bylo, ne-li snad proto, abychom měli ustavičně „Memento mori!" A národní garda tak jest obtížena ustavičnými ponůckami, že věru se domýšliti musíme, nechce-li snad vláda mermomocí každému zoškliviti tento nový konstituční ústav. Také se silně po Praze začínají ukazovati husaři. Ejhle, jak se tomu dobře rozumí, že Čechové nejsou s Maďary za dobré." Oproti vší té vyzývavosti dokládá (8. června) Havlíček: „Ostatně můžeme ubezpečiti vládu, že se od nás násilí obávati nemusí. Působiti budeme jen na rozum, na přesvědčení, vědomi si jsouce, že se všechno to v Čechách státi musí, co za dobré uzná veškero obyvatelstvo."

Nedosti na tom, že sesilována a politicky připravována posádka pražská, ale i do Králové Hradce, Josefova, Pardubic, Brandýsa, Poděbrad došly rozkazy, aby posádky byly připraveny na pochod ku Praze, a o Svatodušním božím hodě byla jich také část soustředěna za Invalidovnou v Karlíně. Tím a předcházejícím vysvětlují se také poplašné pověsti, jež o Praze se šířily. Ze Lvova docházely dotazy

»SLOVANKA«, VŮDKYNĚ NA BARIKÁDÁCH V KRVAVÝCH DNECH SVATODUŠNÍCH R. 1848.

pražských rodin, je-li pravda, že studenti a dělníci povstali, že pálili a plenili a musili býti zkroceni. Ve Vídni byly 5. června rozšířeny zprávy, že v Praze jest vše vzhůru. „Oesterr. Deutsche Ztg.“ oznamovala, že hrabata Thun, Lažanský a Nostic svázáni přivlečeni byli do Karolinum. Jiný list, že stavějí se barikády proti vojsku, a němečtí a čeští demokraté že se spojili k obraně ústavy. Ministr vnitra dotazoval se pak ještě v pozdní noci telegraficky v Praze, co jest na hrozných událostech pravdy, a obdržel ovšem odpověď, že nic. I po venkově v Čechách a na Moravě roznášely se strakaté pověsti, kdežto v Praze i v horkokrevných schůzích studentských mluveno jen o zákonu a cestě zákonné, a dávána výstraha, aby se nikdo nedal uchvátit vášní a nešel Windischgraetzovi pod nůž.

Jako všude jinde tak i u nás všeobecná rozkvašenost a nespokojenost podporovala ostřejší živly. Jevilo se to především i v žurnalistice. Havlíčkovy „Národní Noviny“ byly výrazem národního celku. Vedle nich jako orgán konservativní a vládní počal vycházeti dnem 6. června „*Pokrok*“, redigovaný Václavem Vladivojem Tomkem a tištěný u Haasovců. Dočkal se však jen šesti čísel, bouřné události Svatodušní zhasly plamének jeho života. Krátké jeho trvání vyniklo jmenovitě zevrubnějšími zprávami o sjezdu slovanském. Jako orgán radikální či demokratický, jak byl tehda oblíbený název, vycházel od 1. června „*Pražský Večerní List*“, denník malého formátu, jenž záhy dosáhl značného rozšíření 6000 výtisků. Redaktorem jeho byl J. Sl. Knedlhans-Liblinský a nakladatelem knihtiskař K. V. Medau. Vedle toho jedva živoře objevil se na krátko i „*Vlastimil*“, česky a německy hájící strany zpátečnické. Od „Večerního Listu“ dělil Havlíčka praktický směr, politika potřeby národní a státoprávního cíle, jež si nelibovala v heslech ani sebe zvučnějších, jež světem se nesla, pokud neplynula z politické potřeby domácí. Avšak i Havlíček byl rozhorlen na okolnosti panující a hledě k tomu, že vláda si pořizovala svůj orgán, prohlásil 6. června „Národní Noviny“ za oposiční a v následujícím čísle vytknul zásady své. Byly to: 1. Blaho a sláva českého národa. 2. Rovnoprávnost, ale s předností Čechů, poněvadž v Čechách jsou většinou. 3. Kdo spojení Čech a Moravy se protiví, toho za zrádce národa považujeme. 4. Žádným způsobem nechceme býti provincií rakouskou, nýbrž koruna Česká požívati musí úplné samostatnosti. 5. Úplná rovnost všech před zákonem. 6. Všech stavů si vážíme, pokud jiným neškodí a nepřekážejí. 7. Co

do náboženství ctíme každé upřímné a svědomité přesvědčení, katolickou církev považujeme za hlavní zemskou, dále zrušení bezženství kněžského, národní jazyk v církvi, církevní synody, zrušení patronátu a desátků, spojení učitelského a kněžského stavu v jedno. 8. Rozmnožení nákladu na školy a zmenšení na vojsko. 9. Úřadník jest služebník země, obce jsou svobodné ve své správě. 10. Zřízení zemské s jednou sněmovnou. — Havlíček bezohledně nyní posuzoval a odsuzoval počínání vlády a tlumočil roztrpčení národní, že posud ničeho nevykonáno ve prospěch uspokojení národa.

Ostřejší živlové měli posilu v Češích z Vídně zavítavších. Vynikající účast v hnutí politickém od konce května do dnů Svatodušních měl jmenovitě *Karel Sladkovský* (podobiznu na str. 465.). Byl rodák pražský, nevlastní syn malostranského měšťana Trmala, jenž o vychování jeho pečoval. Narozen byv v únoru 1823 byl nyní v dvacátém šestém roce věku. Studoval s nejlepším prospěchem a odbyv si právnická studia částečně v Praze odebral se r. 1845 do Vídně, kdež trvale chtěl se usadit. Na vídeňské universitě složil čtyři rigorosa, tak že k doktorátu nechyběla mu než promoce. Soudní praxi odbyl si se skvělým úspěchem u magistrátu ve Vídeňském Novém městě a se stejným úspěchem složil politickou státní zkoušku. Obrat březnový nalezl ho na svém místě. Náležel k vynikajícím řečníkům ve Vídni a ač zaujat duchem demokracie ve Vídni tehda běžné a světovými její hesly, nezapomínal ani na chvíli, že jest Čech. Jmenovitě volby Frankfurtské vzbudily v něm tuhý odpor. Zavítav do Prahy stal se nejohnivějším řečníkem proti Windischgraetzovi.

Již 27. května ve velkém shromáždění, jež do Svatováclavských lázní byl svolal, výmluvně dokazoval potřebu, aby kníže Windischgraetz byl odvolán. V téže schůzi jednáno i o národní odměně Fastrovi a odstoupení starosty pražského Pštrossa, které se pak i stalo skutkem. Požadavek, který Sladkovský tlumočil, aby Windischgraetz byl odvolán, byl požadavek veškery veřejnosti nejen české ale vůbec svobodomyslné. I Němci, kteří byli s Čechy ve veřejných sborech, byli téhož náhledu, nemluvě o Vídni, kde Windischgraetz považován byl za škůdce národů. Sladkovský dovolával se i toho, aby stavovské právo šlechty zasedati na sněmu neplatilo pro nový ustavující sněm český. Otázka ta, často přetřásaná, neměla v podstatě toho významu, který se jí podkládal. Předně byl počet volených od lidu poslanců daleko větší než stavov-

Kundmachung.

Am 13. d. M. Abends sind die militärischen Operationen von mir eingestellt, und ist als Bedingung des Friedens nebst der Freilassung des Gub. Präsidenten Grafen Leo Thun festgesetzt worden, daß die Barrikaden in der Stadt weggeräumt werden.

Die Alt- und Neustadt hat diese Bedingung nicht erfüllt; um nicht durch einen erneuerten Waffenkampf das Blutbad fortzusetzen, ist die Garnison gestern Abend abgezogen, und hat ihre dermalige Stellung angenommen. Kaum war sie hier angekommen, als vom rechten Moldau-Ufer geschossen wurde. Von Unterhandlungen ist unter diesen Umständen keine Rede mehr. Die Alt- und Neustadt hat sich bis Morgen Mittag 12 Uhr unbedingt zu ergeben und alle vorhandenen Waffen auszuliefern, hievon bis heute Abend unter Stellung von Geiseln die Zusicherung zu geben, widrigens sie durch Bombardiren dazu gezwungen werden würde.

Das Wurfgeschütz ist aufgefahren.

Gegeben am königlichen Schloße am 15. Juni 1848.

Graf Leo Thun, k. k. Gubernial-Präsident.

Alf. Windischgrätz, Glmdt.

Oznámení.

Dne 13. t. m. večer válečné účinkování jsem zastavil, ustanoviv za výminku pokoje, aby guberniální president, hrabě Leo Thun propuštěn byl, a aby barikády v městě se odstranily.

Staré a Nové město výminku tuto nevyplnilo; aby tedy obnoveným zápasem prolíváním krve se nepokračovalo, odtáhlo vojsko včera u večer do postavení nynějšího. Sotva však že odtáhlo, bylo s pravého břehu Wltavy stříleno. Za okolností těchto není již o pojednávání slova.

Staré a Nové město ať se do zítřka do 12ti hodin v poledne bez výminky vzdají, všechnu mající zbraň složí a o tom až do dnešního večera, dostaviv-še rukojmě, pojištění podají; sice by k tomu bombardováním přinucena býti musela.

Bořící děla stojí vytažená.

Dáno na hradě královském dne 15ho Června, 1848.

Hrabě Leo Thun, c. k. guberniální president.

Alf. Windischgrätz, Glmdt.

ských a za druhé duchovenstvo, páni a rytířstvo dostavovali se na sněm v tak nepatrném počtu, že z 210 oprávněných jedva třetina sněmování opravdu se súčastnila. Mimo to jednalo se o nepřetržitost právní, aby staré sněmy přeměnily se v nové, aby tedy budovalo se na starším právním základě a nepočínalo se znovu.

Zároveň pod ochranou vládních a vojenských orgánů organisoval se v Praze nový činitel: *spolek pro hájení veřejného pokoje a pořádku.* Stará strana frankfurtská a oživované opět šosáctvo byly jeho základem. Hnedle také vyšlo na jevo, co jest vlastní jeho cíl: horliti pro Windischgraetze. Téhož 27. května, kdy Sladkovský v Svatováclavských lázních za souhlasu 2—3000 účastníků hlásal jako naléhavý požadavek odstranění Windischgraetze, odbýval v hostinci „u tří lip" v Kolovratské třídě spolek onen ustavující hromadu. Shromážděné tu osoby a snahy jejich byly tak známy, že hned v první chvíli veřejná nevole proti nim se obracela. Několik techniků, filosofů, členů „Slávie" a zástup Emanuelem Arnoldem vedený vtrhli dovnitř. „Tu máme ty Němce, ty byrokraty, ty aristokraty!" voláno na ně. Svolaní šosáci byli velice polekáni a omlouvali se, že jsou pro pořádek, že jsou také Češi a nevyrušil-li nikdo shromážděné v Svatováclavských lázních, aby stejného práva také jim bylo popřáno. Za zpěvu „Sušelka nám píše," odešli potom nevítaní návštěvníci. Nazejtří vydal spolek ten svůj manifest, v němž se vyhlašoval za orgán veřejného pořádku a zval všechny dobře smýšlející do svého středu. „Pociťujeme všicci" — praví se tu — „že jmenovitě Praha nesmí ostati v stavu ustavičného rozčilení, nemáme-li vesměs proto zahynouti." Podepsáni byli děkan dr. Fischer, M. C. Unschuld, Riedl, Med. dr. Reissich, J. F. Brunner, Ellenberger ml., Grohmann, Kucklick, Dausek, Wurm a Landauer.

Zatím odbýváno 29. května nové shromaždění v Svatováclavských lázních, na němž Sladkovský se dovolával *opravy volebního řádu,* aby místo 210 oprávněných stavovských poslanců voleno bylo tolikéž jiných od lidu. Naprosto proti šlechtě Sladkovský však nebyl. Vykládal, že jest záhodno, aby v ústavě české spojeny byly dvě zásady, požadující a osvětlující. První náleží zástupcům všeho lidu na sněmu, druhá souboru nejosvícenějších mužů, zástupců šlechty, statkářstva, vysokého a nižšího duchovenstva, zemských a patrimoniálních soudců, učitelstva a vojska, obchodu a průmyslu a posléze dělnictva. Měltě tedy na mysli sněmovnu ne jedinou, které hájil i Havlíček, ale

dvě, jednu národní a druhou prospěchovou, kteréž jméno jest zajisté vhodnější než zásada „osvětlující“. Rychle obracela se pozornost k Sladkovskému a záhy měl velký hlouček přívrženců, kteří se snažili prosaditi ho i do Národního výboru.

Zatím pokračoval spolek pro pořádek ve své agitaci, ovšem opatrně a vždy tak, aby dostatečně byl chráněn. Dne 31. května večer odbýval opět hromadu na Střeleckém ostrově. Řečníci, jmenovitě Dr. Prasch vyslovili se pro ústavnost zcela jak to činily posádky. Usneseno tu dokonce poslati i „Svornosti“ členské lístky, aby snažila se získati členy. Byl to prozíravý ovšem zálud, buď měl nejnárodnější spolek dělati agenta šosákům nebo uvaliti na sebe obviňování, že jest proti pořádku, jelikož spolek s pořádkem se stotožňoval.

V dnech červnových obracel slovanský sjezd všeobecnou k sobě pozornost, přece však napjetí rostlo. Vláda neopomíjela ničeho, co vedlo k podrážďování myslí lidu. Dne 1. června vydán prozatímný *statut o národní gardě,* který vedl i k návrhům o národním pro ni kroji. Svornost nebyla zakázána, avšak zemské presidium nenechalo si ujíti té příležitosti, aby všeobecně oblíbený český tento sbor aspoň nějak neobmezilo. Povolilo jej, ale jen *prozatímně* a neměl čítati více než čtyři setniny po 150 mužích podle čtyř obvodů pražských. Nenávist proti sboru, jenž česky se nesl, české velení zavedl a na národní ráz všude váhu kladl, byla patrna. Bezděky kladl si lid otázku: čeho vlastně lze od takové vlády očekávati?

Staly se však jiné ještě věci. Bouřné udalosti vídeňské 15. a 26. května, bez velké politické důslednosti od studentstva podniknuté, měly býti odstrašujícím příkladem, kam vede radikalism. A ejhle to, čeho dosaženo, stalo se skutkem. Ministři Wessenberg a Doblhoff dosáhli pro to v Inšpruku nejvyšší sankce. Manifestem ze dne 3. června přistoupil mocnář na to, aby příští říšský sněm byl ustavující a v tom směru aby vydán byl volební řád. Vídeňská ulice slavila tedy vítězství. Za to do Čech docházely z Inšpruku zvěsti, které málo svědčily o úspěších tam dosažených od Riegra a Nostice, s nimiž posléze se vraceli. „Věrným Čechům“ platil manifest ze dne 8. června od Wessenberga a Doblhoffa spolu podepsaný, a v něm opětováno, že říšský sněm bude ustavující a ve Vídni že bude zahájen. České jeho znění jest téměř nesrozumitelné a svědčí, že jej čeští poslové v Inšpruku do rukou nedostali.

Čím více z uvedených všech příčin množila se v českých kruzích nedůvěra k vládě a obavy před jejím počínáním, tím více vzmáhalo se i podezřívání českých snah a českých mužů. Nejen Bakunin a Poláci byli kamenem úrazu vládním lidem, ale jich ano i šlechty zmocňoval se strach před nadšením, jaké jevilo se v lidu při vítání slovanských hostí a na Žofíně o první valné schůzi. Hrabě Matyáš Thun tak byl polekán, že nepřišel ani k zahájení sjezdu a že vzdal se hnedle veřejné činnosti. Udavačské báchorky činily i z Palackého revolucionáře, který pracuje pro odtržení Čech od Rakouska. Ačkoliv i málo soudný rozum byl by prohlédl nejapnou osnovu výmyslu, jež neměla pro sebe nijakého důvodu, přece báchorky ty sloužily i za podklad vyšetřování vojenskému soudu, byly tedy plnou měrou věřeny. O velkém duchu vládců zemských ovšem to nesvědčilo Romantickým tímto udavačem byl, jak později doloženo, Marcel Turanský, s nímž žádný z Čechů ani Poláků nikdy neměl žádný styk.

K mým wěrným Čechům!

Náwštěwa u Mých dokonalých a wěrně oddaných Tyrolů přiwedla Mi nowé důkazy příchylnosti a wěrnosti Mých prowincií.

Z wděčných citů národů Mých za instituce ochotně jim udělené seznal jsem teprw dokonale cenu jejich — a proto také při nich pewně setrwám. Ať tedy se spoléhají na Moji neodwratnau wůli w auplné wyplnění slibů Mých.

Awšak — čin Mnau založený není posud dokonán. Maudrau a statnau *saučinností poslanců z říše Mé* we skutečnost wšeobecným důležitostem prospěšnau teprw wzrůsti může.

Pokročil jsem sice žádostem Mých národů wstříc základními prawidly *zemského zřízení*, jenž se zdálo pro wyhowění požadawkům času a potřebnostem jednotliwých zemí whod. Při tom wšak jsem *neobmyšlel* položiti meze *mínění národů Mých přewahu majícímu* a abych tento aumysl Swůj zřejmě dokázal, shledal jsem za dobré prohlásiti *prwní sněm říšský* za *austawní* a změniti podle přirozenosti jeho i také wolební jeho řád.

Tento austawní sněm i říšský chci *w sídelním Swém městě Wídni*, kde již potřebných připraw učiněno, otewříti, pokudž tam pokoj a pořádek docíleny budou, aby podle toho *poslanci na český sněm shromáždění*, týkajíc se swobodného a newytrženého radění se o budoucí zákonodárstwí *uspokojeni býti mohli.*

Nadějiť se, že tam spatřím wůkol Sebe pro nejwyšší důležitosti wlasti *shromážděny i ty*, jenž za mnou sem srdečná pokoření swá odeslali.

W Inšpruku, dne 8. čerwna 1848.

Ferdinand v. r.

Wessenberg, *Doblhoff*.

Ve čtvrtek 8. června odpoledne odbýváno opět shromáždění v Svatováclavských lázních, aby dalo odpověď Windischgraetzovi na poslední jeho opatření. Sladkovský horlil jmenovitě na to, že Windischgraetz vyváží děla proti Praze, že po přehlídce na Invalidovně umístil

OTCOVÉ FRANTIŠKÁNI NA BARIKÁDÁCH.

jízdní baterii v Králodvorských kasárnách a jinou že dal vyvézti a postaviti na Vyšehradě. I posádka vyjednává s posádkou. Jsme vydáni nebezpečí útoku z vojenské strany a tomu včas dlužno postaviti se na odpor. Podejmež tedy petici ministru války, aby odvolal z Prahy knížete Windischgraetze, jehož přítomnost je tu stálou hrozbou, a obraťme se k milovanému králi Ferdinandu, aby vrchním velitelem v Čechách ustanoviti ráčil arciknížete Karla Ferdinanda. Dále protestováno proti strašení obecenstva a cizinců ustavičnými obchůzkami četných stráží vojenských, čímž se dává na jevo, jako by snad hrozilo Praze nějaké nebezpečí. Sladkovský dovozoval dále, aby žádáno bylo na Národním výboru útočnou peticí po způsobu vídeňském, aby odstraněny byly stavovské výsady, pokud se týče zastoupení na sněmu. K tomu cíli aby svoláno bylo na 13. června demonstrační shromáždění. Útočná petice i co v zápětí následovalo, požadování děl pro studentstvo, byla ovšem hra na Vídeň. Avšak co ve Vídni bylo uplatněno, zda i v Praze nemohlo býti právem? Žádost za vydání děl, nábojů a pušek učiněna poprve na shromáždění studentstva a měšťanstva 9. června. Za tím účelem zvolen i výbor se Sladkovským v čele. Dne 10. června odbýváno četné shromáždění v aule universitní. Sladkovský a Villani poukazovali na hrozivé chování vojska, které den ode dne příkřeji se staví proti občanstvu. Aristokracie a reakce zdvihají prý hlavu, Windischgraetz činí přípravy. K vůli pokoji aby se žádalo za odvolání Windischgraetze a za jednu baterii děl, pušky a náboje pro studentstvo. Deputace odebrala se ihned k arciknížeti na Koňský trh. Karel Ferdinand neuznal však její oprávněnost, zbraň že může udíleti jedině vrchní velitel a kdyby Windischgraetz opustil Prahu, že by ji opustil též. Studentstvo rozhodlo se vydati prohlášení občanstvu o svém požadavku zbraní a po případě útočnou peticí domáhati se splnění. Zatím svoláno na Boží hod 11. června nové shromáždění studentstva do auly.

O Božím hodě Svatodušním bylo v ulicích pražských jako v městě od nepřítele obsazeném nebo v stavu obležení. Znepokojivá vojenská opatření byla ještě rozmnožena. Hlavní stráž na Staroměstském náměstí zaujalo silné oddělení granátníků sesílené četou více než 20 husarů. Budova vrchního velitelstva byla plna granátníků. V Králodvorských kasárnách stály pěchota, jízdectvo a dělostřelectvo. Městem procházely silné oddíly pěchoty v předu a v zadu s jízdeckými strá-

žemi, jež měly ruku na spoušti karabin. Nikdo nevěděl, k čemu to a proč. Všeobecně považovalo se to za vyzývavost a dráždění. Při tom i hloučky vojáků chovaly se vyzývavě po chodnících.

Okolo desáté dopoledne naplnily se místnosti Karolina. Přišli studenti i cizí, namnoze v národních krojích a po jihoslovanském způsobu s bambitkami a dýkami za pasem. Sladkovský vystoupil v aule na estrádu a proslovil německy, že jest svatou povinností každého studenta, aby nyní neopouštěl Prahu, nýbrž bratrsky držel se svými soudruhy. Jako při všech příležitostech, tak i nyní kladl důraz na přísnou zákonitost. Nikdo aby neopouštěl cestu zákona, nedal se strhovati k nerozvážnostem a v tom smyslu aby každý student působil na obecenstvo. „Každý krok proti veřejnému pořádku,“ pravil, „byl by jen vítanou záminkou k násilnickým opatřením. Jen zrádce svobody a vlasti odvážil by se dáti takovou příležitost nepřátelům. Poukázav pak na shromážděné v Praze Slovanstvo a obrat, který tím nastává, končil slovy: „Nesmíme více říkati, že jsme Čechové, Poláci, Chorvati, Srbové, nýbrž pro příště pouze: Jsme Slované!“ Požadavky učiněné zněly: Děla na Vyšehradě, Petříně a Královských kasárnách buďtež odstraněna, studentstvu budiž dána baterie děl, 2000 pušek a 80.000 nábojů. Studující filosofie Jan Palacký, tehda osmnáctiletý, mluvil proti dělům, poněvadž by prý nikdo nevěděl, co s nimi. S ním souhlasil V. Zavadil. Ostatní byli pro děla. Usneseno vypraviti deputaci k Windischgraetzovi a kdyby ji neuznal, dostaviti se plným počtem a v plné zbroji k vrchnímu velitelstvu. Do deputace k Windischgraetzovi byli zvoleni Karel Sladkovský, Vodka, Brůna, právník Jaroš a technik Brádka.

Zatím však velitel národní gardy kníže Josef Lobkovic, zpraven byv o všem, byl vyzval městské radní, aby se dostavili do auly a záměr studentstva zmařili. Starosta Vanka a měst. radní Borosch snažili se studentstvu záměr ten vymluvit. Jen s jednou věcí souhlasili, co se týče odstranění děl z města. Za to žádali, aby studentstvo posečkalo s nalepením tak zvaného *červeného plakátu* o svých požadavcích, který ve smyslu včerejšího usnesení mělo připravený.

Po jedenácté dostavila se deputace k vrchnímu veliteli, který ji přijal chladně a odměřeně. Teprve když spatřil, že Vodka, starosta Slavie, má za pasem pistoli, tázal se: „Je ta hračka nabita?“ *Vodka* vytáhl pistoli a podával ji Windischgraetzovi se slovy, aby ji zkusil

proti komukoliv z nich, což tento pokynem ruky odmítl. Odpověď ta nebyla nemístna, neboť večer před tím o Slavjanské besedě podobné dvě nenabité pistole, které Josef Frič ml. měl za pasem, zavdaly podnět k poplachu, že chtěl jimi Windischgraetze sprovodit se světa. K žádosti měšťana a mistra pokrývačského Šulce Frič je pak odložil. Požadavky deputace studentské vrchní velitel naprosto odmítl. Pušek a nábojů potřebuje prý vojsko a děla nedá. Na to ujal se slova městský radní *Borosch*. Ač Němec, jenž byl i z Národního výboru odstoupil, vykládal živě knížeti Windischgraetzovi, že podle ústavních zásad nemá vojsko právo vystupovati jako samostatný činitel, nýbrž teprve k žádosti civilních úřadů. Od těch povoláno že teprve smí zakročovat. Zároveň činil Windischgraetze odpovědným za každé zakročování brannou mocí proti lidu. Toho náhledu byl i starosta pražský dr. *Vanka*. *Windischgraetz* odpověděl na to rozhodně: „Císař mne postavil na toto místo a jenom jemu cítím se odpověden.“ Ani děla z Královdvorských kasáren nechtěl dát odstranit. Dr. *Vanka* a *Borosch* upozornili ho na neblahé následky tohoto počínání a na rozčilení obecné, které odmítavou jeho odpovědí jen ještě se zvýší. *Windischgraetz* odvětil: „Nedám se ani odstrašiti, ani sobě hroziti, vyčkám, co to bude, a učiním pak svou povinnost.“

Jednání to bylo významné tím, že ukazuje, že nebylo to jen studentstvo, ale celé slušné měšťanstvo, které hlu-

---

Obywatelé a ſpoluobčané Pražſſtj!

Giž delſſj čas ſtáwagj ſe w naſſem hlawnjm městě po tagmu w noci wogenſké přjprawy, které w neywětſſj staroſt nás uwáděti muſj. Celé baterie zawážj ſe w noci na mjſta, kdežto patrně proti městu ſamému ſtogj, totiž na Wyšehrad, na Petřjn, do kaſáren na Joſefſké n place.

Garniſony naſſe a polſká zaſjlagj ſi weřegné dopiſy obſahu takowého, že prý nyněgſſj přepiatoſt ciwilnjho řádu déle ſe trpěti neſmj atd.

Totoť ukládá ſtudentſké legii ſwatau powinnoſt, co neyſilněgi a ſe wſſj prozřetelnoſtj každému pokuſſenj ſe reakcionářůw odolati. Pročež wyſjlá dnes deputaci na zdegſſj generálnj komando, aby ſe wydobylo powolenj náſledownjch článkůw:

1. Wydánj 2000 kuſů ručnic a 80.000 kuſů oſtrých patron pro legii ſtudentů.

2. Wydánj gedné auplně wyſtrogené baterie pro ſtudentſkau legii!

3. Odweženj tagně a w noci wywežených baterij s Wyſſehradu, s Petřjna a giných podezřelých mjſt.

Poſuďte, obywatelé a ſpoluobčané Pražſſtj, zdali žádoſti naſſe prawé gſau!

Důwěřugeme ſe w podporu Waſſi, a prohlaſſugeme ſe, že my též Wás celau mocj podporowati budeme, poněwadž přeſwědčeni gſme, že potřebu tuto uznawſſi, ſtegné přánj progewjte.

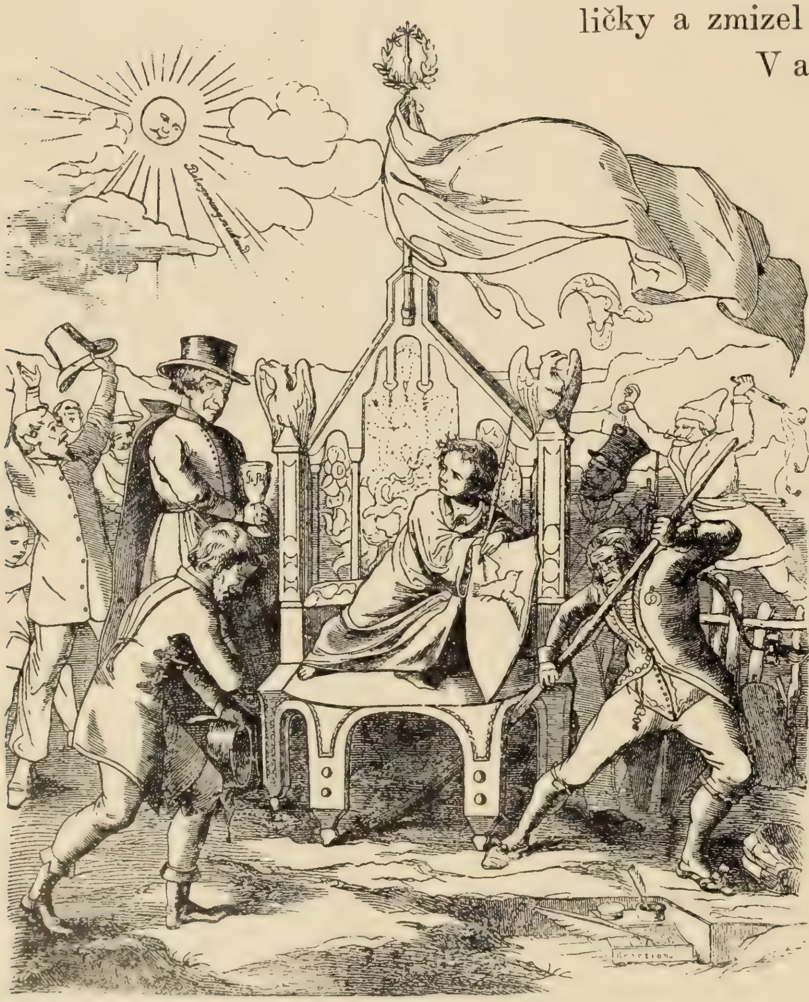
Od ſpoluaudů deputace:

Dra. Sladkowſkého, Jaroſſe, Čermáka, Dra. Bruny, Rodka.

(Červený plakát Svatodušní)

boce bylo znepokojeno počínáním vrchního velitele. Zatím, co deputace meškala u vrchního velitele, někteří studující technické kohorty lepili na rozích červená návěští o požadavcích studentstva, podpory měšťanstva se dovolávajících. Na Staroměstském náměstí a v Celetné ulici bylo velmi živo, zástupy se tu hromadily a proudy obecenstva ubíraly se ke Karolinu, k Prašné bráně a zpět. Jedva plakáty, jejichž červená barva činila je nápadnými, objevily se na rozích, byly od vojáků, jmenovitě granátníků trhány. Velitel národní gardy kníže Josef Lobkovic dal k tomu rozkaz, nařídiv spolu, aby poplachem svolán byl sbor měšťanských granátníků. Bubenník bije na poplach, s osmi muži národní gardy ubíral se od Královdvorských kasáren Prašnou branou a po Ovocném trhu k stavovskému divadlu, kdež od zástupu lidu byl zadržán. „K čemu to bouření? K čemu ten poplach?“ ozývalo se ze všech stran a kdosi ze zástupu vzal bubenníkovi paličky a zmizel s nimi.

V aule v Karolinu shromáždění ještě vzrostlo. *Hurban* vybízel k vytrvalosti a neohroženosti, když se jedná o nejdražší statky svobodomyslných občanů, a dokládal, že třeba i životy nasaditi. Než ještě dokončil, přikvapil všecek rozechvěn profesor *Potruban*, tribun kohorty mediků. „Na Staroměstském náměstí,“ oznamoval, „trhají granátníci plakáty. Sám

Nepřátelé mladé svobody.
(Z červnových karikatur roku 1848.)

Dle soudobé rytiny.

osobně postavil jsem se tomu na odpor, byl jsem však od vyššího důstojníka sprostě uražen.“ Brzo potom přiveden byl jistý důstojník od jízdectva v občanském přestrojení (baron Enis nebo snad dr. Wenzel od pluku dragonského), jenž vlastní rukou strhoval plakáty. Vymlouval se, že tak učinil z rozkazu velitele národní gardy knížete Lobkovice. Bouře nevole propukala v shromáždění a ozývala se daleko do okolních ulic. Tu vracela se deputace. Ode dveří již kynuli někteří, že přicházejí s nepořízenou. Uradiv se krátce se sousedy uvolnil si *Sladkovský* cestu na estrádu a podával německy zprávu o nezdaru poslání. Za lomozného rozruchu razil si *Borosch* cestu shromážděnými. „Upokojte se, pánové,“ mluvil v hlubokém pohnutí a se slzami v očích, „nepodnikejte ničeho nerozvážného, pomněte na své rodiče, pomněte, že studující mládež jest budoucnost Rakouska.“ Právník *Tieftrunk*, jenž z Vídně se Sladkovským byl zavítal, horlil: „Svobodu musíme brániti a pro případ potřeby barikády stavěti. My, vídeňští studenti, ukážeme vám, jak se to dělá.“ *Sladkovský* vystoupil opět v před a mohutným hlasem žádal za ticho. Plamennými slovy zrazoval od všelikých nerozvážností. „Nesmíme hned chápati se násilí, nýbrž jednati dle rozvahy.“ Cestu zákona považoval za jedinou, která povede k cíli. Učinil návrh, aby ustanoven byl výbor, který by společně s obecním zastupitelstvem učinil potřebné kroky na obhájení ohrožené svobody proti reakcionářským násilnostem. Návrh přijat s uspokojením. Za velkého rozčilení, ale bez všelikých dalších projevů rozcházeli se shromáždění. Sladkovskému náležela zásluha, že nejen slovy odporučoval, ale i skutkem naznačil cestu zákona, kterou lze nastoupiti.

Neobyčejně velké vojenské průvody po ulicích, proti nimž vzpíral se všecek občanský smysl, budily, jak snadno pochopitelno, nevoli lidu; ukazováno na ně a místy ozývalo se i pískání a syčení, když táhly kolem. Pouliční mládež šla někdy ještě o krok dále, činila pošklebky na důstojníky. Velký sběh způsobilo v Celetné ulici, když důstojník popadl takového chlapce a chtěl ho ztrestati, obecenstvo zakročilo a důstojník byl nucen odejíti. Při tom se strany důstojnictva propukala nenávist proti všem národním sborům a jmenovitě proti „Svornosti“. Oddíl granátníků, který o polednách táhl kolem hlavní stráže „Svornosti“ v musejní budově v Kolovratově třídě, neodpověděl na vojenský pozdrav a nevzdal čest. Důstojník stráže „Svornosti“ odebral se k velícímu důstojníku vojenského oddílu, aby mu vytknul ne-

přístojnost jeho počínání, ten však jej odbyl hrubými slovy. Následkem toho odřekla „Svornost“ veliteli gardy kn. Lobkovici vyslati stráže do ulic na rozptylování zástupů, dokud nebude sboru zadost učiněno.

Za to na Malé straně svoláno poplachem několik setnin národní gardy a táhlo oddíl za oddílem přes Karlův most na Staré město. Marně však ohlíželi se gardisté po nebezpečných ozbrojených demonstrantech, neviděli než demonstranty Windischgraetzovy a za několik hodin vrátili se zpět. V Praze panoval o Božím hodě odpoledne úplný klid a nikdo ani rouhavým slovem nezavdal příčinu k zakročení. Pražané byli většinou na vycházkách v okolí, a kdo zůstal v Praze ze studentstva a občanstva, odebral se do schůze do Svatováclavských lázní, jež o páté odpoledne byla zahájena. „Pryč s Windischgraetzem!“ bylo heslo, jež ozývalo se na schůzi. Nechať i vojsko opustí Prahu, lid učiní si pořádek. *Sladkovský* mluvil s balkonu a vyzýval opětně k rozvážnosti. Varoval před všelikými výtržnostmi, které by za nynějších okolností zavdaly ozbrojené moci jen příčinu k násilnému zakročování. Odporučoval petici veškerých gard a akademické legie k ministerstvu, aby Windischgraetz byl odvolán. Výslovně však připomínal, aby se každý vystříhal všelikých projevů nelibosti oproti podrážděným, proti občanstvu patrně poštvaným vojínům, kteří nemohou za to, co činí, neboť konají, co jim bylo poručeno. Klidem, statečností a cestou zákona dosáhneme svého cíle. Nemohouce podstatě řeči Sladkovského vyčítati nezákonnost, uvalovali naň šosáčtí živlové aspoň vinu za způsob jeho mluvy. Mluvil prý tak zvučně a ohnivě, že opravdu prý podněcoval místo usmiřoval, horlí na něho Schopf. Také dr. *Kampelík* odporučoval cestu zákona za jedině pravou a zval na zítřek k slavné mši, která u sochy sv. Václava na Koňském trhu měla být sloužena a při níž by se sbratřily všechny vrstvy pražského obyvatelstva. Ne se zbraní, nýbrž všicci jen beze zbraně aby se dostavili.

Sám hrabě Vilém Wurmbrand, člen prozatímné vládní rady, pozoroval, jak Palacký praví, „podezřelé přípravy vojenské, jichž nezávadnost hrabě Lev Thun, mylně zpraven byv, ve prohlášení svém dne 12. června ráno byl nadarmo dolíčiti se snažil.“ Wurmbrand povolal Palackého i jiné členy prozatímné vlády v poslední ještě chvíli, kdy bylo vzbouření takřka ve dveřích, a naléhal na okamžité upokojení lidu prohlášením, že kníže Windischgraetz odřekl se nebo zbaven byl komanda svého. K tomu ale neměla prý prozatímná vládní rada ani

Hájení staroměstské mostní věže v Praze.
Z pouličních bojů svatodušních.

Dle soudobého vyobrazení.

moci ani práva a rozešla se bez pořízení. *Palacký sám hned na místě odřekl se titulu vládního rady.* Byly to tedy i osoby velice povážlivé, které ve vzdálení Windischgraetze viděly východiště z nebezpečné situace.

To však se státi nesmělo. Ještě téhož dne pořízeno bylo na zítřek valné shromáždění spolku pro pořádek, který demonstrovati měl pro Windischgraetze a jemuž zabezpečena k tomu cíli ochrana bodáků. A téhož večera stalo se cosi neslýchaného: Velitel národní gardy kníže Josef Lobkovic, osobnost tedy, která s politickou správou neměla nic společného, poslal do čtyř nejčelnějších hostinců pražských: „U zlatého anděla", „u modré hvězdy", „u černého koně" a „u saského dvora" kde největší část členů slovanského sjezdu byla ubytována, určitý rozkaz, *aby bez prodlení Prahu opustili.* Mezi ním a knížetem Sapiehou došlo prý v té příčině k příkrému rozkladu. Rozkaz ten neplatil snad jen Polákům, nýbrž i Srbům, Chorvatům a všem bez rozdílu. Vysvětliti si to lze tím, že v Praze rozhodovala již úplně vojenská moc, t. j. Windischgraetz, jejímiž pokyny se řídil i velitel gard. Hr. Lev Thun, tak choulostivý v jiných případech, kde lid se hlásil k právu, neměl slova výtky ani odporu proti hospodářství vojenské moci. Jediný ústupek, který v noci na druhý svátek Svatodušní s Windischgraetzem ujednal, záležel v tom, že děla z Králodvorských kasáren vyvezena budou na Hradčana. Vše ostatní bylo nezávadné. V tom smyslu tištěno bylo také ohlášení. V Praze panoval té noci hluboký a úplný klid, který rušen byl jedině pochůzkami vojenských stráží.

II.

Pondělí Svatodušní.

Po tiché, klidné noci, za níž v liduprázdných ulicích ozývalo se jen odměřené klupání pěšáků, klusání jezdců a časem řinčení pažeb o dlažbu sesílených stráží Windischgraetzových, vzešlo na modrojasném nebi žhoucí slunce červnové. Večer hromadily se sice zástupy na Staroměstském náměstí, lid, děšený počínáním vojska netuše ničeho dobrého tlačil se k nárožím, kde lepena byla ohlášení o volbách do ustavujícího říšského sněmu. Když president gubernia v kočáře se vracel od kn. Windischgraetze na Malou stranu, nařídil, aby se volby ještě odložily, doufaje, že to přispěje k upokojení myslí. Když však ještě jednou zajel do paláce vojenského velitelstva a tu vymohl od Windischgraetze svolení, aby se děla z Králodvorských kasáren vyvezla na Hradčana, nebylo již mimo vojáky živé duše na ulicích. Ve smyslu svolení onoho vyšlo ještě 12. června ráno vyhlášení.

Kníže Windischgraetz neobmezil se však jen na pouliční stráže, ale z jeho rozkazu po celou noc byla veškera posádka v hotovosti, na všech strážnicích byly stráže rozmnoženy a vrchní velitelství obsazeno granátníky. Na vzdor všem těm opatřením panoval úplný klid, a nikde nejevilo se ani zdání nějakého odporu. Rozechvění myslí dosahovalo

sice velké míry, od násilností však bylo zrazováno jak v aule tak na shromážděních lidu i jinde ve veřejných místech.

Čtvero shromáždění konalo se o druhém svátku Svatodušním. Hned záhy ráno shromáždili se členové sjezdu slovanského v Museu, jednali dílem ve sborech, dílem vedli volné hovory o politické situaci, až posléze sestoupil se velký výbor, aby zjednal shodu v usneseních. Chorvaté i Srbové byli roztrpčeni zprávami z domova, útokem generála Hrabovského na Karlovce ve Sremu a vítězícím vlivem maďarské vlády u dvora v Inšpruku, odkud vyhlášeny právě dekrety o sesazení bana Jelačice. Nemálo byli pak všichni rozhořčeni příkazem velitele národní gardy kn. Josefa Lobkovice, aby opustili Prahu. Proti Polákům prováděn příkaz ten i mocí.

Zvláštního druhu shromáždění odbývalo se v zemské jízdárně v Bredovské ulici. Svolal je spolek pro pořádek, aby prosadil manifestaci ve prospěch Windischgraetzův. Bredovská ulice k samým až hradbám sahající byla odlehlá a tichá, a městská jízdárna v ní téměř skryta. Ani to však nebylo považováno za dostatečné; k ochraně schůze dostavilo se mnoho důstojníků a granátníků. U přítomnosti asi tří set účastníků rokoval spolek, jehož předáci měli důvěrné styky s Windischgraetzem, o stálé shovívavosti, ústupnosti a nestatečnosti zemských úřadů oproti rostoucí pánovitosti proletářstva a zhoubné drzosti jeho podněcovatelů. Shromáždění se usnesli vyslati deputaci k vojenskému veliteli s důtklivou žádostí, aby pod žádnou podmínkou neodstupoval, a odebrali se tam okolo půl 12. hod. dopolední jako deputace hromadně.

Třetí shromáždění odbývalo se o desáté dopoledne v Klementinu. Nádvoří, na něž z Mariánského náměstí se vchází, bylo přeplněno studentstvem. Z okna v povýšeném přízemku u širokých schodů k universitní knihovně vedoucích, mluvil Sladkovský k zástupu. V řeči své odporučoval shodu a jednomyslnost se studentstvem vídeňským, zapřísahal však všechněch, aby se vystříhali každého násilí a každého kroku, který by k němu vésti mohl. Hlučně si slíbili všichni, že neučiní ničeho, co by vedlo proti pokoji a pořádku. Beze zbraně seřadili se studující v průvod a ubírali Marianským náměstím, kolem radnice, Sirkovou ulicí a Můstkem na Koňský trh k soše sv. Václava.

Mše u sv. Václava (vyobrazení na str. 488—489 a 512) byla hlavní událostí toho dopoledne. Mše u sochy té těšily se velké oblibě a z daleka

široka spěchalo sem obecenstvo. Velký počet byl tu i dívek a paní z rodin měšťanských, se dostavily jednoty pražské, studentstvo, měšťanstvo a také i dělnictvo, jmenovitě mnoho tiskařů kartounů. Dělníci počtem okolo 2500 přitáhli v řadách Koňskou branou kordonem vojenským. Postavili se podle hlavní strážnice, kam přišel k nim J. Frič, ml. a někteří studenti a líbali se s nimi na důkaz bratrství. Nikdo neměl pušky, jen šavlemi byli někteří opásáni. Z četných účastníků přišli někteří vedeni zálibou nebo zvědavostí, jiní k vyzvání den před tím v Svatováclavských lázních učiněnému „aby veliká demonstrace pod jménem sbratření se tu učinila, k nížto se všichni neozbrojeni dostaviti a svým velkým počtem reakci zastrašiti mají," jak čteme v „Nár. Novinách". Mši sloužil známý a oblíbený miletínský farář na odpočinku, Jan Edvard Arnold (podobizna na str. 23.), zakladatel Měšťanské besedy Pražské. Ctihodný tento muž, narozený r. 1785 v Hradišti nad Jizerou, tedy již třiašedesátiletý, zanechal velkou pamětní knihu, jižto chová městské museum Plzeňské, z které mluví k nám onen vroucí, hluboký cit národní, kterým se vyznačuje jmenovitě starší pokolení vlastenecké. Tu dovídáme se, že prvotně měl tuto mši sloužiti kanovník Václav Pešina, jenž však byl ochuravěl, načež měšťanstvo faráře požádalo u sv. Jindřicha, Ignáce Hauku, aby úkol ten za něho převzal. Avšak farář měl křest v hraběcím domě právě v tu hodinu a Arnold ochotně převzal mši tu, která mu způsobila potom dlouhé žalařování.

„Ráno v pondělí jdu do museum — píše — kdež sbor Svornosti svou stráž měl, a ptám se velitele, zda-liž se nějaký průvod povede, jako veden byl před slovanskou mší sv., zpívanou od kněze řecké církve Stamatoviće." Tam však neobdržel žádné vyřízení. Čekal dle úmluvy do půl jedenácté, načež se odebral na Koňský trh, kde již množství obecného lidu shromážděno bylo.

Malebný byl rozhled kolem po prostranném náměstí. Národní kroje byly v plném rozkvětu. Pestré, veselé barvy zdobily muže a ženy, staré i mladé, a kdo neměl národního kroje, aspoň kokardou krášlil svůj klobouk, svou hruď nebo vlas. Studenti různých sborů, „Slávie" „Svornost", slovanští hosté, gardisté a p. velký počet družiček, několik set dívek a žen tvořilo malebné skupiny, u nichž dělnictvo stálo jako dlouhá neprostupná hradba: za ním na hlavní strážnici stáli granátníci po celý ten čas s puškami v rukou jako by k útoku připraveni. „Svatý Václave, oroduj za nás", zvučelo mohutným tisícehlasým sborem po

náměstí. Po skončené mši táhly paní a dívky provázeny od členů „Svornosti“ kolem sochy sv. Václava, před níž přísahali si účastníci věrnost a vytrvalost až do těch hrdel a statků. Zdvihali ruce k přísaze a podávali si je pak. Účastenství bylo však tak veliké, že zadnější ani nevěděli dobře. co v předu se děje. Tisknouce si ruce rozcházeli se tisícové po skončené mši od sochy sv. Václava.

Jak farář Arnold vypravuje, pronášel po skončení mše sv. modlitbu o zachování svornosti a pokoje z modlitební knihy „Růže Sionská“. Od sv. Václava pospíšil domů, poněvadž téměř hodinu stál v úpalném slunci a obával se zážehu.

Dělnictvo v témž pořádku, v jakém bylo přišlo, ubíralo se zpět provázeno až ke Koňské bráně od J. Friče ml. Vyšli opět z města a vojenská stráž, i v bráně velice četná, zavřela za nimi, jako by je propouštěla z pevnosti v době válečné. Ostatní zástupy seřadivše se braly se po Koňském trhu dolů. Zde rozdělil se průvod; část ubírala se za zpěvu Ovocnou ulicí a druhá část Kolovratskou třídou. Podle J. Arnolda ubíral se průvod ten k museu, aby tu provolal „živili“ slovanským hostům. *„Okolo Vindišgréce!“* ozvalo se tu pojednou volání, aniž se ví od koho, a jak v zástupu bývá, jenž jako dítko vodit se dává, opětovány hlasy ty.

Z dlouhého proudu, jenž šel z Koňského trhu do Kolovratské třídy, dala se jedna část přes Můstek, kolem divadla, Železnou ulicí a na Staroměstské náměstí. Zbývající ve dvou dlouhých oddílech ubírali se k Prašné bráně. Ve všech těch průvodech byly paní a dívky, měšťané, otcové neb manželé ženských účastníků, gardisté, studenti, tedy obecenstvo celkem usedlé, jež k výtržnostem nebylo ani naladěno ani opatřeno.

Za zpěvu „Hej Slované“ zahnul první oddíl do Prašné brány, kde stranou stál Ruben s „Konkordií“ a hr. František Thun s oddílem novoměstské národní gardy. Seřaděni v delších nebo kratších řadách ubírali se účastníci mše kolem paláce vrchního velitelstva, jehož hlavní průčelí hledělo do ulice Celetné. Právě té doby vycházela též četná deputace spolku pro pořádek. Granátníci, k politickým sympatiím a antipatiím již vycvičení, přijali ji s velkou ochotou. Kníže Windischgraetz uvítal ji v přijímací síni, kde od ní pozdraven byl voláním „Vivat!“ Když mu přednesl výkvět pražského šosáctva svá přání, aby neodstupoval, odvětil vrchní velitel: „Vím, že se mi z více stran strojí

smrt. Budu pevně konati svou povinnost. Slovo císařovo, jenž svým národům dal ústavu, jest mi a mým důstojníkům svaté; jenom štváči mohou mluviti o hrozící reakci. Ale každá svoboda má své meze; kde ty se porušují, tam nastává anarchie, nejhroznější druh despotismu, a tuto zabrániti jest má povinnost. Prostředky k tomu mám ve své moci. Nerad jen však bych jich použil a přál bych si, aby věc bez krveprolití k zdárnému konci přivedena býti mohla.“ — Slova tato opět ukazují, jak velkou a rozhodující politickou úlohu osoboval si vrchní velitel, jenž mluvil jako moc nad zeměmi a národy postavená. Z deputace poukazováno ještě, že prý vojsko všem dobře smýšlejícím přeje, roztrpčeni že jsou jen buřičové, studentů že dlužno litovat, když se propůjčují za nástroje cizích plánů. Vůdcové studentů jsou prý buřičové a spojenci těchto proletáři. Jeden z deputovaných podal vrchnímu veliteli i seznam členů spolku pro pořádek. Za volání „Vivat!“ loučili se s knížetem Windischgraetzem, jenž je vyprovázel a před vojáky stručně opakoval, co byl nahoře pronesl. Řadami bratrsky jim ruku podávajících důstojníků a vojínů, provolávajících statečníkům těm „Hoch!“ opouštěli budovu a setkali se náhodou s oddílem lidu, od mše na Koňském trhu se vracejícího.

Nastal vážný, historický okamžik; zahájena byla tragedie neblahých důsledků nejen pro národ náš ale pro celou říši rakouskou. Z lidu ozvalo prý se „Pereat!“ Jedni to popírají, jiní to dopouštějí, a někteří soudí, že nemohlo platit nikomu jinému než oněm pověstným šosákům, kteří za ovací vojska opouštěli budovu vrchního velitelstva. I nadávky prý bylo slyšeti, což stejně se vyvrací. Buď jak buď, ať ozval se někde výkřik nebo ať všichni byli pamětlivi slibu vyhnouti se všemu nepřátelskému styku s vojáky a byli zticha: jisto jest a od žádné ani nepřátelské strany není popřeno, že celkem průvod nepokřikoval, že snad se ozval jednotlivý hlas, ale žádné volání všeobecné. Nenávist v lidu proti Windischgraetzovi byla sice veliká, ale bojovnost nejevila se v průvodu tom ani nejmenší a také žádná vyzývavost! Za jednotlivce, který může býti i placeným podněcovatelem, celek nemůže a není-li zločinným úmyslem, jest aspoň zločinnou nerozvážností, jestli v takové choulostivé chvíli a za tak povážlivých okolností rozdmychuje se jiskra k požáru, který bůh ví kde skončí a co zachvátí.

Z dvou stran současně stal se o polednách 12. června v Celetné ulici *útok na lid* (soudobé vyobrazení str. 520.) „Sláva bratřím vojákům!“

pozdravovali ještě někteří granátníky u Windischgraetze. Asi třetina průvodu byla minula a v tom za víření bubnů vytrhl oddíl granátníků z velitelské budovy a s nasazenými bodáky pustil se do hustých, v úzké Celetné ulici značně stísněných řad lidu. Současně zarachotily bubny a od králodvorských kasáren hnal se útokem s nasazenými bodáky jiný oddíl granátníků, půl setniny pluku Wacherova vedené poručíkem Jablonowským. Nastal zmatek, ozývalo se volání a sténání, ženštiny ano i děti octly se v děsné tísni a úpěly o pomoc. Kletby a hrozby proráššeny původci přepadu, v chvatu utíkali jedni k Ovocnému trhu, jiní do sousedních domů a Svatojakubské uličky. Zatím přitáhl od Staroměstského náměstí zástup, by spatřil, co se děje, a poručík Jablonowski znovu obnovil svůj útok. Lid z tří stran tísněný, na útok nepřipravený, od nikoho nenapomenut, aby se rozešel, doháněn byl k zoufalství. Dva členové „Svornosti" vystoupili ze zástupu a nižádné zbraně, ani šavle při sobě nemajíce okřikovali granátníky, co počínají. Místo odpovědi byl jeden bodákem, druhý kordem poručíka Jablonowského k zemi sražen a oba pošlapáni od kvapícího vojska. V zmatku tom jeden student v stejnokroji bratrstva „Praga" se zelenou čapkou s bílým peřím, jenž jedva se byl bodákům uhnul, praštil důstojníka holí, jedinou to zbraní, kterou měl v ruce. Dva jiní ze zástupu přiskočili a jeden pistolí, druhý šavlí hrozili důstojníku. Již však přikvapili granátníci, obklíčili oba druhé a pažbami srazili k zemi, kdežto prvnějšímu se podařilo uniknout. Oba týráni pažbami, kopáni a vlečeni byli k budově velitelstva, kdež je granátníci trhali, až kn. Windischgraetz kázal ustati a zatčené dal dopraviti do vězení do kasáren. Jablonowskému student patrně mnoho neublížil, neboť ihned vedl k dalšímu útoku proti lidu vojáky, kteří bodáky, pažbami a šavlemi krvavili stísněné a prchající. „*Hanba! Zrada! Barikády! Ať zhyne Windischgraetz!*" ozývalo se po různu z řad zástupu k Staroměstskému náměstí prchajícího. S jednoho domu v Celetné ulici shozena cihla, která však nikomu neublížila. Vojáci jímali každého, kdo se jim do rukou dostal. Jmenovitě čapky Svornostské a studentské byly jim solí v očích. Národní kroj byl již sám sebou proviněním. Se 40 zajatými studenty a občany, jimž krutě se dařilo v řadách vojáků, vracel se Jablonowski k Windischgraetzovi. Současně útočil jiný oddíl proti lidu a hnal jej k Prašné bráně, kterou uzavřela „Konkordie" se svým velitelem Rubenem. *Jak směrem k náměstí tak směrem k Prašné bráně*

Palacký, Havlíček a Seidl přimlouvají se za vydání hr. Lva Thuna ze zajetí v Klementinu 13. června dopoledne.

prolévána krev bezbranného, nic zlého netušícího lidu. Ranění odnášeni do lékarny „u bílého jednorožce“ na Staroměstském náměstí, do radnice, k Milosrdným bratrům, do všeobecné nemocnice a do domácího ošetřování. Poraněných bezbranných osob v Celetné ulici v první tu chvíli bylo (dle Hallova Lékařského sborníku Pražského z r. 1848) ne méně než padesát. To byla však poranění povážlivá, mnohem větší počet byl poranění lehčích a takových, která v domácnosti byla opatřena. Již podle toho lze posouditi, jakých tu nabylo krveprolití rozměrů.

Téže chvíle *vrchní velitel dal poplachem svolati posádku.* Generál Schütte, jenž stál ve vratech budovy vrchního velitelstva, poslal svého pobočníka nadporučíka Gerstäckra do Královdvorských kasáren a poručíka Fischhofa do jízdeckých kasáren na Poříčí a jiné do jiných kasáren. Gerstäcker razil si cestu zástupem a vytasil šavli. „Co vám napadá s tasenou šavlí na bezbranné lidi se vrhati?“ vykřikl na něho káravě technik Edvard Schwarz. Důstojník tasil nyní šavli na technika, oba se postavili proti sobě, při čemž Gerstäcker třikráte ťal technika Schwarze a uťal mu ucho, aniž ten hned to zpozoroval. Krváceje unikl bez čapky průchodem vedle Prašné brány do Kolovratské třídy a byl doveden do musea, odkudž po

Prowolánj.

Občané!

Wýtečně gſme obſtáli w bogi zrádném a neːowném — ano můžeme řjci, že gſme zwjtězili. Počawſſe tak ſlawně neuſtupugme giž wjce. Na nás hledj celá země Čeſká, Morawa, Wjdeň, ba celá Ewropa — to geſt lew Čeſký, který ſtraſſně zdwjhá ſe ze ſna dwauwěkowého!

Nedeyme mýlit ſe nižádnými ſliby; při nás geſt celý národ. Uſtaupenj wogſka do kaſáren nic neproſpěge; aniž wytaženj za měſto, neb tak by drželi w ſewřenj wůkolnj lid — ale wýminky buďte:

W Cechách budiž komandant neb wogwoda Čeſký, a tedy též generalnj komando Čeſké — které nebude záwiſet od Wjdně než co ſe týče wſſeobecné ſpolečné obrany Rakauſka — a náš Čeſký lid, naſſe Čeſké regimenty budau hlawně k obraně wlaſti.

Komandant a wogſko přjſahey přjſahu konſtitučnj naſſj wládě Čeſké, národu Čeſkému, w njž owſſem také bude dotknuto wſſeobecného ſwazku Rakauſkého

Windiſchgrätz budiž wyhláſſen za nepřjtele národů Rakauſkých a pohnán před ſaud národnj Čeſký; a na něm bude hlawně pohledáwána náhrada ſſkod způſobených we měſtě a zadoſtučiněnj co možné wdowám a dětem padlých a giným oſobám přiwedeným w neſſtěſtj.

Pražſké brány a kdekoliw toho bude uznána potřeba, buďte drženy od měſſtanſtwa a ſtudentſtwa.

Padlým občanům buď wyſtrogen ſlawný pohřeb podlé okolnoſtj. Zatjm ſe nerozcházegme, nepauſſtěgme zbraně, až dokonáme, co gſme giž počali — O wykonánj těchto proſtředků rokug a wygednáwey u nynějſſj prowiſornj wlády měſſtanſtwo ſpolečně s wýborem ſtudentſtwa — bez odkladu co možná — Konečného upewněnj naſſich záſad čekáme od brzkého ſněmu.

(Provolání studentstva v Klementinu 15. června 1848.)

*

první pomoci přes zahradu dopraven do svého domova. Vše to bylo skutkem nedlouhé doby. Lid prchal, ale nemohl nikde nalézti ochranného útulku. V Kolovratské třídě postupoval ještě zvolna poslední oddíl účastníků mše, a nikdo neměl tušení o tom, co se děje. Písně zaznívaly ještě lidu z úst, úsměv jevil se na tvářích, když tu obrátil k sobě pozornost oddíl granátníků. Paní a dívky v pozadí průvodu — jak účastnice a očitá svědkyně líčí — zvědavě pohlížely, co asi ozbrojená ta moc tu pohledává. Pojednou však zaleskly se pušky v jasném slunci a napřaženy s nasazenými bodáky obrátily se proti lidu. Granátníci hnali útokem. Zoufalý výkřik vydral se všem z úst, a nastal útěk na všechny strany. Někteří dostali se do musea, jiní do Nekazanky, mnozí veběhli do „Skleněné uličky“, jež z Kolovratovy třídy vede na Ovocný trh. Tam našli útočiště i někteří, jmenovitě ženské a něco dětí, kteří z Celetné ulice po Ovocném trhu bez dechu sem přiběhli. Ulička i dům byly přeplněny. Na obou stranách zavřena rychle vrata, jež později teprve otevřena do Ovocného trhu aby tím směrem, kde bylo bezpečněji, mohli se lidé utéci domů, neboť na Kolovratské třídě ozývala se zatím střelba pušek.

Zdrcující byl účinek těchto výpadů a toho krveprolití na mysle lidu. Jako upřímné a všeobecné bylo nadšení, když 15. března stihla konečně zvěsť, že staré, kruté řády béřou za své, a jako tehda druh druhu padal do náruče, lidé na ulicích se líbali a žehnali králi: tak nyní krajní roztrpčenost, nenávist a odpor zmocňovaly se všech myslí. Bylo patrno, že obavy před Windischgraetzem nebyly plané, že starý ten muž nad očekávání krutým způsobem uskutečňuje to, co veřejné mínění o něm předpokládalo a k čemu se byl pečlivě připravoval. Hlasy radosti změnily se v hlasy zoufalého volání o pomoc. Prolitá krev, rachot střelby, jímání a týrání lidu, svolávání vojska a jeho chování jako jediné oprávněné moci: vše to účinkovalo jako rána do hlavy, po níž padaly všechny krásné vidiny blahého jara, a reakce ve vší své příšernosti vystupovala z pozadí.

Se zděšením v tváři, chvějíce se hněvem a hořkostí, rozbíhali se jednotlivci z Celetné ulice a Kolovratské třídy, volajíce: „*Zrada! Vojsko nás vraždí! Teče krev!*“ Hnedle družilo se k tomuto volání jako hlas pomsty i „*Stavte barikády! Zle je, zle!*“ Po nějakém čase zněly i zvony na poplach, jejichž postrašný, úzkostný hlas divně se vyjímal o Svatodušní svátek míru. Mužové, kteří po ulicích hlásali s úžasem o krve-

prolití, nebyli snad proletáři, nebo mladiství jen studenti, ale byli to usedlí měšťané i úřadníci, všichni ti, co česky cítili a nyní v útocích Windischgraetzových viděli vražedný úklad českému národu. Z celé Prahy sešli se účastníci na mši Svatováclavskou, a jest tedy pochopitelno, že zvěst za nedlouho rozlétnouti se mohla do všech končin. Někteří prchajíce i s manželkami neb dcerami, nebo příbuznými, oznamovali všude, co jest. I z vináren, kde měšťanstvo pražské v neděle a svátky dopoledne často se shromažďuje, z hostinců a kaváren rozbíhali se hosté, zvěstujíce všude hroznou novinu. — Lid se shlukoval, spílal zrádcům, trhána dlažba a snášeny věci na barikády na obranu proti přepadům a útokům vojenským. Pomstychtivost a bojácnost družila se k tomuto počínání.

Z musea odebrali se dosud přítomní tam členové sjezdu do svých domovů. — Kníže Lubomirski zastavil se cestou v hostinci „u modré hvězdy", kdež přítomným tam Polákům domluvil, aby nižádným způsobem se neúčastnili bouřného hnutí, které propukalo, sám pak odebral se do svého hostince „u zlatého anděla", kde s Helceletem jal se dokončovati adresu panovníku, aby večer mohla býti vyřízena. Jak jsme pověděli, již dne včerejšího obdrželi rozkaz od velitele národní gardy, aby opustili Prahu. Nyní jal se rozkaz ten provádět hrabě František Thun ml., jenž se svou setninou gardy byl zaujal postavení před „modrou hvězdou" a byl k službám Windischgraetzovi. Prohlížel čelní hostince a dával odvádět členy slovanského sjezdu na nádraží. — Mezi jinými odvedeni tam i kníže Sapieha a Terebelski a vsazeni do vagonu, v němž byli střeženi, než odjeli. Bylo-li nezákonností, aby velitel gardy si osoboval moc vypovídati vynikající osobnosti, bylo toto počínání tím hrubším násilím.

Z hostince *„u modré hvězdy"* padla prý rána, když granátníci táhli. Pověst učinila dokonce z jedné rány celou střelbu. Po výstřelu, jenž prý se ozval, ukazováno aspoň granátníkům na ten hostinec. — Nikdo nebyl poraněn, nikdo také nevěděl ani určitě, odkud rána padla. Granátníci odpověděli na to hned řadovou palbou do průčelí hostince, a hrabě Frant. Thun s gardisty vtrhl do vnitř, aby vinníka vypátral a zatknul. Členům slovanského sjezdu — byli tu hlavně Poláci a také Bakunin, dal prohlédnouti věci a příkře jim vytýkal, proč již včera neodjeli. Přese všechno pátrání nebyla tu však mimo dvě parádní karabely polské nalezena žádná střelná zbraň, natož nabitá. Z hostince

toho stal se pak hlavní stan gardy Thunovy, kde přijímáni od vojska zajatí občané a v poutech odváděni do Královdvorských a Jízdeckých kasáren, při čemž zvláště ochotné služby konal člen spolku pro pořádek, Vincenc Weiss, kupec, jenž později dostal se do rukou studentům. Posléze proměněna „modrá hvězda“ v nemocnici, v níž postupem bojů leželo přes šedesát raněných, větším dílem vojáků, poněvadž studenti vůbec a občané i se zejícími ranami a krvácejíce, vláčeni byli do kasáren, kde s 30—40 zajatci v jedné zamřížené síni byli stěsnáváni.

Do Kolovratovy třídy kvapili lidé s křikem: „*U generalního komanda mordují lidi!*“ Rozjitřený lid volal: „*Pomoc, pomoc! Běžte pro zbraň! Zrada, zrada! Stavte barikády! Nedávejte se tak zrádně mordovat!*“ Hnedle voděni byli ranění z Celetné ulice.

Několik domácích lidí vykopávalo dlažbu, nebylo však na obou stranách ani dvacet kamenů z chodníků vyňato, když granátníci přikvapili a u domu vedle musea vystřelili, načež se pracující na blízku rozutekli.

Hnedle potom přikvapil nový oddíl granátníků útokem. Tak zaznamenává očitá svědkyně v „Nár. Nov.“ (3. srpna). Významné jest svědectví to hlavně jako doklad, že útok proti museu podniknut dříve, než zdviženy byly v třídě té barikády.

Velice nakvašeni byli vojáci na *museum v Kolovratově třídě.* Nejsou tím ovšem vinni vojáci, — nýbrž ukazuje to, kam mířila nevole vrchního velitele a koho především měl na mušce. Zde měla „Svornost“ svou hlavní strážnici, zde konal slovanský sjezd své sborové a výborové schůze, proti museu bylo ve vojště nejvíce štváno, ač bez všeliké příčiny. „Národní Noviny“ líčí události před museem a v museu (patrně z péra samého Hanky) takto: Mnozí členové sjezdu slovanského byli v musejní budově ještě pohromadě, když přinesl lid do budovy raněného technika Schwarze. — Členové sjezdu, vidouce blízké nebezpečí, odešli z domu. Ženy a děti při prvním hluku do museum vběhnuvší a někteří od „Svornosti“ vyšli zadními dveřmi, kdežto jiní zatarasili průjezd, čímž chtěli dům, v němž jest uloženo tolik pokladů národních, jako kněh, starožitnin, spisů, sbírek přírodních a j. v., uchrániti před účinky boje v městě. Když vojsko přitáhlo, byli v domě jen lidé domácí s kustodem Hankou a slabá stráž šesti údů „Svornosti“. *Z musea neučinilo se nic proti vojsku,* dvěma setninám granátníků. Mužové od „Svornosti“ neměli ani nabito. Nepatrný sklad zbraně „Svornosti“ ve

dvoře, jejž vojsko hned zabavilo, byl naplněn ručnicemi, což svědčí o tom, že tolik údů nemělo zbraň v rukou svých. Před museem se sbor vojska zastavil. Dva granátníci vystoupili z řady a vypálili do větru. Proč, o tom se neví. Hanka na to, stoje u okna, viděl, jak vojsko postavilo se čelem k museu a chystalo se k palbě. Sotva Hanka uskočil, vystřelilo se *na komando* na dům, že se okna roztřískala a stropy prostřelily v obou poschodích, tak že na některých místech se strop podobá toku. Hanka slyšel komando z ulice a není pravdě podobno, aby se vydala řadová palba bez komanda. Na štěstí stojí skříně se sbírkami tak, že nemohly být tím vystřelením porouchány. Sotva vojáci vypálili, žádali zhurta, aby se otevřela vrata a to hned. Hanka pravil z přízemí, že otevře, co možná nejdříve, ale že k odstranění kamení ode vrat z vnitřku je potřebí času. Komandant stál na tom, aby se otevřelo hned, hroze, že vrata děly zestřílí a všechno nechá roztlouci. Konečně se ale dal přece přemluvit a vešel s druhým důstojníkem skrze okno do domu, aby se přesvědčil. Když se vrata otevřela, vrazili granátníci šturmem do domu, zajali oněch šest mužů a zmocnili se zbraně na strážnici. Pak se zmocnili dvou slovanských, nad vodometem u zahrady zatknutých korouhví. Nejzuřivěji naložili s velkou korouhví českých barev, kterou dalo museum zhotoviti k slavnosti narozenin Jeho Císařské Milosti z bohaté látky. Roztrhali ji na cáry před důstojníkem. — Jiné dvě ze skvostné látky zhotovené korouhve nemohl Hanka více vypátrat, ačkoliv se řečené slovanské prapory opět ve zbrojnici našly. Vojáci vzali pak tři hákovnice ze středověku a dvě damaskované bambitkové hlavně bez pažby, které byly darovány museu co úkazy mistrovského průmyslu českého. — Kustod Hanka obohatil museum vestřelenými kulemi, nalezenou na ulici kartáčovou kulí a několika střepinami pumy.

Po první této prohlídce byla ještě pětkráte vojenská prohlídka v museu a vždy se tam kopalo, ale nevykopali ničeho. — Překopali sklepy, zahradu i dvůr pětkrát na všechny strany a klepali pilně na stěny, nejsou-li duté. Při pátém kopání našli ve sklepě pod větrákem bodák, jak Hanka jim vysvětlil, hozený větrákem do sklepa od některého procházejícího. Pátá prohlídka stala se dne 17. června večer a trvala as 24 hodiny. Pátralo se nejvíce po papírech a slídiči nahlédali nejpilněji do archivu Sternberků, ale nenašli ničeho, ačkoliv pověst pravila, že tam našli dva hrozitánské balíky papírů — písemnosti „Svor-

nosti" o tom spiknutí. (Byly to Klicperovy spisy dra. Gabriela.) — Z musea neodnesli žádné papíry. Tato poslední komise odešla z musea za soumraku zadními dvířkami, jeden za druhým, jen někteří vyšli předními dveřmi. — Vojsko v museu neukradlo nic, jen v zahradě surážélo sochám nosy."

Tak Havlíčkův orgán od Jana Slavomína Tomíčka tehda redigovaný. Připomínáme k tomu, že Windischgraetz hned v první chvíli dal rozkaz, aby Kolovratova třída, kde počínala se trhati dlažba, byla obsazena. Generál Schütte vedl dvě setniny granátníků, vojsko z Josefského náměstí postoupilo dále ke Kolovratově třídě, dvě děla s přípřeží a nábojem postavena s jícny do Široké třídy namířenými. Důstojníci, již s museem měli co činit, byli majoři Adolf Lang a Vandermühlen. Lang dal přivézti jedno z obou děl proti museu.

Farář Arnold uvádí tyto podrobnosti o jednání před museem: „To když se dělo, vzal Hanka na se řád ruský sv. Anny a řád sv. Vladimíra a prosil snažně velitele, aby nepustil vojáky do musea, v němž se vzácné poklady celého českého národa nacházejí, a vojáci že by mohli ve své krátkozrakosti drahocenné ty památky zničiti. — Major Vandermühlen se dal uprosit, vstoupil oknem do musea a s ním nadporučík Gustav Mell." Dále pak: „Pravilo se, že první rána z musea na kolemjdoucí vojsko vyšla. Lež to přehrozná! Josef Hlaváček, ouředník knížete Fürstenberga a faktor v železném skladě, přebýval v domě knížecím naproti museu. On viděl, jak se prapor vojenský před museem postavil a do musea střileti počal. Z musea nevyšla ani jediná rána. Ubezpečil mne Hlaváček, že tuto pravdu přísahou stvrditi hotov jest." Trpce touží vlastenecký kmet a duchovní na soldatesku a dle jeho přesvědčení vznikly bouře nástrahou z vojenské strany. Zaznamenává, kterak báby, jež v Králodvorských kasárnech té doby housky a kořalku vojákům prodávaly, na vlastní oči viděly, jak vojáci v měšťanském přestrojení, s obličejem cizími vousy zakrytým v rychlosti vycházeli a z města zase se vraceli. Táže se, zda nebyli to náhončí, kteří mládež u musea sváděli, aby šla k stavení generálního velitelstva a Windischgraetzovi kočičinu způsobila. Jako pověst kolovavší jest to pro smýšlení lidu charakteristické. Ostatně kocovina žádná se nestala, studenti si byli dali slovo a chovali se klidně, ženské v průvodu byly daleky vyzývavosti, a co jednotlivec učinil, nemůže celku se klásti za vinu.

GRANÁTNÍCI ZMOCŇUJÍ SE KAROLINA 12. ČERVNA O 2. HOD. ODPOLEDNÍ.

Dle soudobého vyobrazení.

Všude v ulicích, kam roznesly se pobuřlivé zprávy o krveprolití a střílení do bezbranných, shlukoval se lid, zdvihána dlažba, vynášeny lavice, sudy, bedny, dříví, někde i nábytek, převrhovány vozy a kočáry, jež v ulicích postiženy, strážní boudy a průjezdní krámky, vše to vynášeno na zřízení hradby proti útoku vojenskému. Na všech stranách zdvihaly se barikády, někde vysoké a pevné, jmenovitě kde blízké stavby a školy poskytovaly k nim materiál, jinde jen nepatrné, jež snadno mohly býti stečeny. Obyvatelům dávány někde příkazy, aby zatarasili okna kamením nebo jiným materiálem a vařili vodu. Zděšení, jemuž nezdálo se nic jiného možným, chápalo se těchto prostředků; slepá rozhorlenost, jež nepočítá, kolik je odpůrců a lze-li odolati jim bez přípravy a slabými jen silami, volala po pomstě; obrazotvornost, jež v případech obecného vzrušení hrává velkou úlohu, viděla spojence v celém národě a v celém svobodomyslném světě. Ale vše to bylo jen věcí citu a nálady, nikde nebylo stopy po výpočtu nebo nějakém pevném plánu. V jedné ulici nevědělo se, co v druhé ulici se děje. Nikde nebylo velitele, leda toho, který o své ujmě se ujal komanda, tím méně nějakého jednotného plánu, podle něhož by se bylo postupovalo. K Františku Zachovi, jenž ze Srbska na sjezd se byl dostavil a v Riegrově bytu na Koňském trhu bydlel, dostavila se deputace, žádajíc ho, co soudí o možnosti obrany, dotyčně úspěchu boje. Zach, jenž jako vojín v hradebnictví vynikal, pokrčil rameny a dal odpověď, že úspěch boje jest nemožný, že barikády bez všeliké osnovy založeny jsou nahodile a že se nedostává branců vůbec, neřku-li vycvičených.

Studentstvo i měšťanstvo bylo krvavými událostmi v Celetné ulici překvapeno a usedlá měšťanská společnost, ani slušné Němce nevyjímaje, jak „Bohemie“ nejlepším jest dokladem, byla hluboce uražena i rozhorlena skutkem Windischgraetzovým. Stavbě barikád pomáháno také horlivě se všech stran, někde s ochotou, jinde z obavy před rozkaceným zástupem. Na barikádách byli po různu studenti, řemeslníci, dělníci, gardisté, někde členové „Svornosti“. I ženy a dívky účastnily se boje a osvědčovaly někde velkou neohroženost. Místy barikády jedva postavené byly zase opouštěny. Ten a onen považoval již za dostatečné, když pomáhal je zbudovati, a pak se vytratil. Přišli jiní, zastavili se a zase odešli. O zvonění na poplach měl zvláštní zásluhu měšťan Wesemann, vlásenkář pražský, rodem Bavorák, jenž však upřímně přilnul k straně české. Z kláštera otců Františkánů u Matky

Boží Sněžné vyneseny bedny, vyvaleny sudy a podobné náčiní na barikádu v Ovocné ulici a v úzkém východu z Františkánského náměstí ke Kolovratově třídě a Ovocné ulici. Klerikové sami pomohli vynésti tyto věci, aby předešli vynášení chrámových lavic a zpovědnic. Řádoví duchovní neohroženě podávali poslední útěchu umírajícím. Někteří klerikové nasadili si svornostské čapky a jeden opásaný šavlí bojoval i na barikádách, proti Kolovratově třídě vedoucích. Řád, čestností i vlastenectvím známý, těžce potom zakoušel prohlídkami.

Bylo-li občanstvo úplně nepřipraveno proti jakémukoliv útoku, mělo za to vojsko zevrubné instrukce, jak se mu jest zachovati na první znamení poplachu. Vrchní velitel vojenský vedl si při tom, předpokládaje, jakoby k srážce dojíti musilo. — Vojsko mělo se na určitá místa dostaviti a tam zástupy lidu nejprve bodákem rozháněť. Kdyby nalezlo odporu, nemělo do úzkých uliček vnikati, nýbrž jen si vymoci hlavní komunikace. — V hlavních třídách měly se barikády jedna po druhé dobývati a proti nim děl užiti a byla-li jedna dobyta, měli různostřelci páliti do oken obou řad domů, nárožní domy měly se dobýti a obsaditi a do ostatních mělo se mužstvo zdmi prolamovati, nebo střechami dostávati. Z kterého se domu střílelo, tam nalezená posádka měla býti porubána.

Prvním cílem poplachem svolaného vojska bylo rozložiti se na všech stranách kolem vrchního velitelstva. Celetnou ulici mělo vojsko na obou stranách obsazenou, rovněž Prašnou bránu a Hybernskou ulici. Královdvorská kasárna a ulice, Svatojakubská ulička a Josefské náměstí byly též v moci vojska, jež udržovalo odtud spojení k Poříčské bráně a do Karlína. V kasárnách u sv. Trojice u novoměstských masných krámů setník Alois Müller, bratr posledního cís. kr. purkmistra Müllera, dal hned v první chvíli bíti na poplach a táhl Širokou (nyní Jungmannovou) ulicí a přes Můstek na Ovocný trh, kde se postavil čelem proti zadní straně stavovského divadla, měl tedy vrchní velitelství za zády. Setnina granátnického praporu Cerriniova, postavená za ním, příč Ovocného trhu, tvořila jako zálohu pod velením setníka Monbacha. V předu u samého stavovského divadla stála setnina granátníků pluku Wellingtonova pod velením nadporučíka Glasera. Na Josefském náměstí soustředily se dva prapory pluku Hocheneggova, čtyři oddíly granátníků, k nimž se připojil i setník Scherb se svým oddílem a dvěma děly a četa kyrysníků. Z Hradčan byla sem přivezena jízdní baterie

děl, která ráno z Králodvorských kasáren tam byla vyvezena. Setník Scherb byl na stráži v Staroměstské radnici, kde se necítil v bezpečí, když na Malém rynečku, v Celetné a Železné ulici počaly se barikády stavět. Z Dlouhé třídy přikvapila zatím četa hulánů pluku Civalartova s přípřeží. Dvě děla byla na rychlo zapřažena a průvod rychlým krokem ubíral se přes náměstí, Dlouhou třídou a dále na Josefské náměstí.

Scherb měl příležitost přesvědčiti se o velkém rozechvění. Cestu musil si takřka raziti lidem lajícím na zradu Windischgraetzovu, při čemž měšťanský jeden granátník mu koně od přípřeže probodl, tak že mrtev klesl k zemi. Hned po odchodu vojska vynesl lid vše ze strážnice na barikády a porazil k tomu cíli i kaštanové stromořadí. — Baterie z Hradčan dopravena sem byla pod ochranou oddílu husarů pluku palatinova přes Letnou, lodní most u železničního viaduktu a Karlín. Cestou srocoval se již také lid a zastřelil jednoho z koňů.

Budova vrchního velitelství byla jako středem pevnosti, kolkolem všechny ulice byly zaujaty vojskem. V středu tom probíhaly ordonance s rozkazy a oznámeními, zavznívaly povely, vodili a týrali se zajatí, jmenovitě byl-li polapen nějaký Svornosta. Další opatření platilo městským branám. Především obsazeny brána Poříčská Prahu s Karlínem spojovavší a Nová, potom Koňská a Žitná. Hlavní vjezd byl uzavřen a vedlejší pro pěšáky určená branka byla silně vojskem obsazena, jež propouštělo jednotlivce, kteří se mohli legitimací prokázati, ven a dovnitř osoby jen po bedlivém prohlédnutí, nemají-li zbraně u sebe. — Vyšehrad byl již dříve obsazen. Četa hulánů Civalartových. vyslána do Karlína, nádraží v Hybernské ulici až k Žižkovu obsadily dvě setniny pluku Hocheneggova a viadukt myslivci. Windischgraetz se totiž obával, že z venkova po železnici přibudou ozbrojené gardy. Myslivci na viaduktu pro pouhou kratochvil, jak žaluje Jakub Malý, stříleli do města a kulky jejich lítaly až na dvůr domu, v kterém na Poříčí bydlel. To bylo i v dnech následujících. Když druhého dne šel Malý Jízdeckou ulicí, div jej kule taková neskolila.

* * *

V Karolinu.

Hned při prvním útoku vojska na lid a zmatku z toho povstalém uprchlo mnoho studujících a nestudujících do Karolina. Pro jedny bylo

DOBÝVÁNÍ BARIKÁD V KOLOVRATOVĚ TŘÍDĚ 12. ČERVNA O 3. HOD. ODPOLEDNÍ.

Dle soudobého vyobrazení.

to útočiště v první chvíli, pro jiné, jmenovitě studující, bylo to přirozené střediště. I zde činily se přípravy na obranu proti útoku. — Zatím však asi okolo jedné hodiny s poledne, když i v Kolovratově třídě postupovali granátníci a potom i děla počala palbu, posunovala se vojenská moc, na Ovocném trhu rozložená, volně ku předu. Předvoj pod velením nadporučíka Glasera vytrhl proti zástupům kolem Karolina nahromaděným. Zde ze škamen a různých beden a kamení nahromadili studenti barikádu před hlavním vchodem do Karolina. Zástup byl zatlačen dílem do tarmarku a ke Kotcům, dílem do Železné ulice. Při útoku zastřelen jeden z procházejících, proražena mu od zadu lebka, až mozek vytékal. Mrtvola jeho byla odnesena do Kotců. Byl to kupecký ze závodu Madrova, jenž prý z bambitky poranil granátníka, což nezdá se pravdě podobno.

Zatím postoupil i setník Müller se svým sborem okolo půl druhé a zaujal postavení mezi stavovským divadlem na levo a Karolinem na pravo. Nadporučík Glaser obsadil barikádu a sám vylezl na její vrchol. Tribun lékařské kohorty, profesor Potruban, vyjednával o kapitulaci, mávaje bílým šátkem. Co se to dálo v průčelí, dostali se granátníci Müllerovi z pozadí dovnitř. U postranního vchodu do Karolina byla policejní strážnice a tou měli vojáci volnou cestu na dvůr. Studující odhazovali kule a náboje, jež měli, z oken nebo do kamen. Na profesora Potrubana, jakmile se objevil, padaly výstřely ze dvora.

Zraněn kulemi vojáků, klesl a byl pak odnesen. Na štěstí nebyly to rány smrtelné. Za střelby s nasazenými bodáky hnali se granátníci nahoru.

Někteří studující zachraňovali se skoky s oken na ulici. Granátníci hnali se útokem po hlavních schodech do prvního patra, vylamujíce dvéře a kácejíce co kde bylo v cestě. Hnedle měli celou budovu ve své moci a krutě ve všech síních řádili. Sráželi obrazy se stěn, roztrhali legionářský prapor z r. 1809, vypáčili archiv, z něhož zmizela pečeť ze zlaté bully Karla IV. Bodáky a pažbami doráželi na studenty, obírajíce je. Nejkrutěji vedli si v chemické laboratoři, kde pátráno po jedu, kterým vojáci měli býti otráveni. Jed hrál ve fantasii Windischgraetzově vůbec velkou úlohu. Po jedu pátráno v museum a ač nalezeno tam ve sbírce nerostů jen několik otrušíkových kyzů a břidlic, přece oznamovaly cizí noviny, že na centy jedu tam bylo pohotově. Jed ten mimo jiné velezrádné věci hledán byl i u Franti-

škánů o dvou prohlídkách 21. června, z nichž jedna dála se za dne a druhá o půlnoci, každá celým oddílem vojenským.

Teprvé zakročením setníka Müllera zjednána kázeň a přestalo řádění vojska v Karolinu. Všicci se zbraní a bez zbraně nalezeni tu muži byli prohlášeni za *válečné zajatce.* Bylo to celkem 56 osob, většinou studentů, mimo to několik Svornostů a řemeslníků. Nejhůře dařilo se při tom Svornostům. Vězňové ostali tu o hladu do druhého dne, kdy odvedeni jako zajatci do Králodvorských kasáren, ač vlastně nikdo z nich se ničím neprovinil.

Jinak průběhem odpoledne nebyli týráni a v rozhovoru se setníkem se vyslovili, že by čtyři z nich se odebrali utišit lid a přimět ho, aby barikády odklidil, že vše zakládá se na omylu. V tom směru učinil již také kroky dr. Leopold Klaudy, subtribun právnické kohorty. Den před tím byl se vzdal této hodnosti, když však propukly nepokoje, podržel hodnost tu a pospíšil na vrchní velitelstvo, aby vymohl propuštění zatčených od vojska studentů, dotyčně jejich vydání občanskému soudu. Kníže Windischgraetz rozhodl, aby dříve byly barikády odklizeny, pak že mohou být studenti propuštěni. S tímto vyřízením odebral se Klaudy do Karolina, kde čtyři studující na čestné slovo, že se vrátí do zajetí, jestli ničeho nepořídí, vydali se s ním k nejbližší hned barikádě. Tam však nechtěl jejich slovům nikdo uvěřit. Lid byl rozechvěn nejvyšší měrou, v Karolinu již jsou studenti trýzněni, vojsko prý je ubíjí a místo zrušení barikády chtěl kde kdo táhnouti na pomoc do Karolina. *„Osvoboďme své nevinné bratry, vzhůru do Karolina!“* ozývalo se ze zástupu. Čeho jedině pořídili, bylo, že zástup nedal se ke Karolinu, na odklizení však barikády nebylo pomyšlení. Čtyři ti studující, mezi nimiž byl absolvovaný právník Karel Veselý dobrým řečníkem, vrátili se zase zpět do zajetí.

Klaudy namáhal se dále o vyprostění studentů a zastavení boje. Neslýchaný jest způsob, jakým slova jeho byla překrucována. Omlouvaje studenty a dokládaje, že zajisté jen omylem mohl někdo zvolati „pereat“, když se zástup ubíral Celetnou ulicí, pravil, že nemůže pochopit, jak se v pondělí to neštěstí mohlo přihodit. Studenti prý si dali čestné slovo, že ničeho nepodniknou, a všichni byli bezbraní. Slova ta překroutil Cerrini, jehož jsme již slyšeli mluviti jménem pražské posádky, v ten rozum, že prý Klaudy řekl, že to v pondělí nemělo propuknout, nýbrž až v úterý. A z toho veřejně dr. Klaudyho

nařkl. Případ ten není však ojedinělý, naopak jest to pouze jedna ukázka z důkazů a obviňování českého hnutí a českých mužů vůbec. Přihodily se věci ještě křiklavější.

* * *

V Klementinu.

Druhým střediskem studentským bylo Klementinum. Šeré, pevné skupení staveb z dob světové moci řádu Ježíšova, prostírající se od Křižovnického náměstí až k Marianskému a tvořící celou stranu ulice Křížovnické a Platnéřské na jedné a Karlovy a Seminářské na druhé straně, jest samo o sobě přirozenou tvrzí, jejíž pevnost lze snadno ještě zvýšiti barikádovými hradbami v těsných ulicích okolních. V Klementinu byla i strážnice filosofické kohorty. Zde soustřeďovala se i „Slávie". Mnoho studujících bylo se sice rozjelo dílem domů, dílem i na návštěvu do Vídně, přece však bylo tu vždy živo. Sem odebrali se také někteří studující hned od mše na Koňském trhu nemajíce tušení o tom, co se přihodilo. Mezi těmi byl i Josef Frič ml., syn advokáta dr. Josefa Friče, osmnáctiletý ohnivý jun, jenž se sem ubíral se soudruhem svým Valdštýnem. Zatím nastávalo poplašné hnutí. Lidé kvapili z Celetné ulice se zoufalým pokřikem, co se děje. Prostovlasá žena z lidu, všecka bez sebe, běžela pádinou každému na potkání vstříc volajíc: „Lidičky, zle je! Jsme přepadeni! Teče krev! Střílí se do nás, braňte se, stavte barikády." Nezastavila se, běžela k mostu a přes most na Malou stranu. Zatím hromadili se lidé. Soudruh Fričův zastavil kolemjedoucího fiakra, kázal mu vypřáhnouti koně, sám překotil kočár a s pomocí několika žen a mužů, kteří se tu nahodili, zavlékl jej pod klenbu podjezdu z Mostomlýnské ulice na Křížovnické náměstí. „Barikády, barikády!" ozývalo se již ze všech stran. V tom přicházela granátnická stráž z Jezuitské (Karlovy) ulice. Valdštýn sebral zástup, obklíčil granátníky a vyzval je, aby vydali zbraň. Mlčky podali své pušky a utíkali pak na most a Malou stranu. Hnedle zaskočena i nevelká zděná strážnice, jež stávala po pravé straně od vchodu do staroměstské mostecké brány.

Co však počíti a jak se zachovati, nebylo nikomu jasno, nikdo neměl určitý plán. Samy sebou vyvíjely se však okolnosti. Sám mladistvý Frič bezděky stal se tu vůdcem. Jakým způsobem se to stalo,

Požár Staroměstských mlýnů bombardováním v noci na 17. června 1848 zapálených.

 Dle soudobého vyobrazení.

jest charakteristické pro bouře pražské, neboť jest novým dokladem, že nikomu ani ve snu nenapadlo chystati povstání. Především pomýšlel, jak by se mohl dostati k dělnictvu, jež branou odešlo. Domníval se, že část ho najde na Letné. Pospíšil si však do jízdárny na Rejdišti, kde se cvičil v jízdě, aby si tam vypůjčil koně. Po dlouhém odporu půjčil mu jízdárenský neúhledného hnědáka. Vyšinul se naň, poněvadž však na jízdu na Malou stranu nebylo pomyšlení, vrátil se na koni na Křížovnické náměstí. Zatím stavěly se již barikády: v mostecké věži, která hnedle byla obsazena, a jiné před ní na Karlově mostě, v obou podjezdech do Mostomlýnské ulice, jež brzo zataraseny a před nimiž v nábřeží vynikala barikáda nová, v Křížovnické ulici, v Platnéřské ulici, v Jezuitské ulici a před těmi další v Linhartské ulici, na malém náměstí, na Betlemském plácku, v Dominikánské ulici a na Perštýně. Kůň, malebný oblek „Slávie" a konfederatka na hlavě obrátily k studentu filosofie pozornost. Vida, že každý dělá něco jiného, že nepanuje dostatečný řád, rozkřikl se: *„Já tady komanduju!"* „Hlavně že volal jsem tak s koně," píše Frič ve svých Pamětech, „převyšuje všecky přítomné o dobrou půli těla, učinil jsem na dobrovolné barikádníky žádoucí dojem a zjednal si potřebného respektu i u lidí mně zcela dosud neznámých. Větší část byli ovšem známí; v malé chvíli hlásili se u mne napořád Josef Meisner, Václav Hodek, Nepomucký, Prošek z Malé strany, Schardtner, Robert Nosak, Krejč, Valdštýn a jiní důvěrnější." Z těch udělal bezděčný komandant každého velitelem některé z důležitějších okolních barikád, dal bubnovati na poplach a zvoniti zvonem na Salvatorském kostele, aby všem formálnostem bylo vyhověno. Pak projel Klementinem na Marianské náměstí, kam všechny okolní lavice z akademického gymnasia a z poslucháren filosofických byly okny vyházeny. V domnění, že „u Zlaté váhy" bude Repeal pohromadě, poslal tam Frič dvakráte se vzkazem a oznámením, že v Klementinu jest vše v pořádku. Tam však nebylo živé duše. Nikdo se tam ani neukázal.

Zatím udál se případ, jenž měl na průběh bouří podstatný vliv. *President gubernia hr. Lev Thun* vrátiv se s hraběnkou o polednách s půl dvanácté u sv. Mikuláše, obdržel od vrátného vzkaz od jisté paní mu zanechaný, že na druhé straně je zle. V úřadovně v prvním patře přijal Palackého, potom koncipistu Kromra, jenž mu podal zprávu, že vojsko s lidem se srazilo a že se stavějí barikády. Chtěl na radnici

a nepochybně i k Windischgraetzovi. V kočáře jeti nebylo možná, odhodlal se tedy pěšky. Ubíral se po Karlově mostě, přelezl barikádu v Mostecké věži, za níž stavěla se druhá nižší, přes kterou snadno bylo se dostati. Jezuitská ulice až k Seminářské byla dosud volna. Zde však stály již dvě barikády, jedna od Cardovy vinárny, která uzavírala Jezuitskou ulici směrem ke Klamovu paláci a druhá v Seminářské ulici. Thun dal se touto, doufaje se tudy dříve dostati na Staroměstské náměstí.

Přelézaje barikádu tu byl president gubernia poznán. *Thun! Thun!* ozývaly se hlasy z několika stran. Frič slyše to zajel na koni do Jezuitské ulice a volal: *„Zadržte jej! Sto zlatých tomu, kdo ho chytí!“* Slezaje s barikády, popaden byl Thun od kohosi za šos, vytrhl se však, minul barikádu a byl hnedle již na konci Seminářské ulice, když jeden ze studentů s nasazeným bodákem se mu postavil v cestu a ze všech stran se lidé sbíhali. Truhlářský chasník Štěpán udeřil po něm holí a narazil mu cylindr. Thun žádal, aby mu nebránili a nechali ho odejít na radnici. Tomu se okolní vzepřeli a prohlásili ho za zajatce. Za spílání doveden byl do Klementina hlavními vraty z Marianské ulice.

„Jsme přepadeni a musíme si vás tu pro vlastní bezpečnost ponechati v zástavě,“ oznamoval mu Frič, načež Thun zamračiv se odvětil: „Vím, pane Friči, že jste toho všeho hlavní příčinou — ale však vy se nám za to zodpovíte.“ — „To se ukáže, kdo tu čím vinen. Každý zodpoví, co má na svém svědomí,“ dokládal Frič. „Zatím zde však o to neběží, jste naším vězněm. Ručím, že se vám ani vlas na hlavě nezkřiví — ale rukojemství máme pro všechny možné případy zapotřebí. Mohou nás každé chvíle přepadnouti, račte tedy nahoru.“

Chvíli vzpěčoval se Thun jíti dále, posléze ubíral se provázen od mnohých po širokých dubových schodech na pravo z průjezdu z Marianského náměstí k universitní knihovně vedoucích. V prvním poschodí bylo živo. Český sál tak zvaný, jenž má balkon na Mariánské náměstí, stál do kořan a studenti nosili tam do oken kameny pro případ útoku. Otevřenými skleněnými dveřmi k balkonu zaznívala střelba ručnic i bouřlivý šum. Rozhorlení studenti tu přítomní uvítali Thuna s posměchem a vedli ho k balkonu hrozíce mu, tam že bude postaven, jakmile z té strany jediný voják se ukáže. Někteří zdvihali ruce, že jej tam provazy k zábradlí přivážou. „To mi snad přece ne-

BARIKÁDA TECHNICKÉHO ÚSTAVU NA PERŠTÝNĚ.

uděláte," pravil pološeptem, načež Frič: „Buďte bez starosti, pane hrabě, váš život nám jest prozatím příliš drahý. Ale připraveni musíme býti všichni na vše. Budou-li vojáci dobývati Klementina, a neuvěří-li nám, že vás máme, budeme snad přece nuceni vykázati se vámi z daleka."

Nikoliv bez obtíže podařilo se Fričovi Thuna dovésti do druhého patra, kde vykázán mu pokoj v obydlí ředitele malířské akademie Rubena, jehož návratu nebylo se nadíti. Za hlavního strážce ustanovil mu Frič technika a člena „Slávie" Ferdinanda Nebeského.

Lev Thun choval se ve svém zajetí s odhodlaným klidem. Posadil se na židli, zapálil si doutník a pravil, že jest hladov, poněvadž neobědval. Oběd a vůbec strava po celé jeho zajetí přinášena mu od staré paní Anny Náprstkové „u Halánků", jež strojila pro něho s vkusem své kuchařské znalosti. Jedl s velkou chutí nijak nedávaje na jevo zmalátnělost duševní. Odpoledne stěžoval si na dlouhou chvíli a Nebeský vyňal mu z uzavřené skříně něco knih. Opětovně byl vyzýván, aby dopsal několik řádek Windischgraetzovi, aby držel vojáky na uzdě, však ani na to neodpovídal. Nabízeno mu okamžité propuštění pod jistými podmínkami, ale bez výsledku. I deputace z radnice ho žádala, aby prostředkoval mezi vojskem a občanstvem, ale jediná jeho odpověď byla, dokud je vězněm, že není náčelníkem zemské vlády.

V Klementinu zvěděno, že v Kolloredově paláci v Jezuitské ulici, jenž byl v obvodu barikádovém, jest sbírka asi 200 výtečných pušek, jmenovitě dobrých štuců. Ihned vstoupeno tam a štuci vyzbrojeni střelci.

Mlynáři v Staroměstských mlýnech a typografové i tiskaři Haasova závodu byli pomocníky Klementina. Tito přivedli i dívku, která prý podloudně donášela granátníkům v kasárnách náboje. Frič dal ji dopraviti do Klementina, kdež se zajatými granátníky byla nucena pracovati patrony pro studenty. Zatím dostavil se i Karel Sladkovský, jenž zvěděv o zatčení Thuna chtěl sám si jej vzíti na starost, aby pro vlastní bezpečnost vymohli na něm studenti ústupky.

V Klementinu byli v úplné nevědomosti toho, co se v nejbližším sousedstvu děje. Byl-li někdo poslán v tu neb onu stranu, buď se vůbec nevrátil, nebo přišel se zprávami neurčitými nebo i klamnými. Přece však došly neklamné zprávy, že Karolinum jest v moci Windischgraetzově a že vojsko postupuje proti barikádám. Za to technika v Dominikánské ulici se držela. Byla chráněna barikádami na Per-

štýně, z nichž velmi pevna byla jmenovitě ta, která bránila přístup z Nových alejí (Ferdinandovy třídy). Postavena byla ze staviva k Šlikovu paláci připraveného. S nikým však dále nebylo spojení.

Sladkovský, Adolf Bradka a Frič bez rady hleděli na situaci. „Co si nyní počneme?" tázal se opětovně Frič, Sladkovský však nevěděl odpovědi. „Nevím," bylo jediné jeho slovo. „Pouze na sebe jsme odkázáni," dokazoval pak Frič. S Bradkou umluvena vzájemná pomoc, že technikové počtem asi dvouset přispějí Klementinu, kdyby bylo napadeno, a naopak Klementinum technice, kdyby vojsko podniklo útok v tom směru. Již k večeru však nejpevnější barikáda techniků byla dobyta.

Do Klementina navštíviti Thuna dostavil se i Jan Burda, nadporučík ostrostřelců a mistr puškařský, k němuž se připojili i dva jiní měšťané. Předveden k Thunovi tázal se ho s rukama sepjatýma, co počíti. „Nejsem svobodný muž," byla odpověď, „nemohu ani ústně ani písemně uděliti radu. Ať mne osvobodí a budu vědět, co učinit." Během odpoledne dosahovalo rozhorlení studentů a lidu v Klementinu velikého stupně, zprávy z Karolina, rachocení pušek, hřímání děl, jímž tu okna se třásla, a vědomí, že brání se proti krvavé libovůli, přepadu, kterého nezavinili, vše to naplňovalo jejich mysle pochopitelným v podobných případech vášnivým zanícením. Jednotlivci ulevovali si v divokých projevech i hrozbách, avšak se zajatým presidentem gubernia zacházeno šetrně. Pouhé jeho slovo, že se zasadí o pokoj a obnovení dřívějších poměrů, bylo by mu zjednalo svobodu, k tomu slovu však nechtěl se odhodlati. K večeru učiněny přípravy k jeho noclehu. Přineseno lůžko do jeho pokoje a vystláno sněhobílými poduškami od paní Anny Náprstkové poskytnutými.

* * *

Založené klíče.

Jediný činitel, který za propuknuvších bouří s úspěchem mohl zjednati nápravu, byl Národní výbor. Vzdor leckterému rozmnožení o povážlivého člena těšil se důvěře obecenstva. Jeho zakročení v ulicích bylo by usmířilo mysle a jeho prostřednictví docílilo mír, ovšem předpokládaje, že by se mu byla i vojenská strana podrobila. Avšak Národní výbor byl považován jen za nutné zlo od presidenta gubernia

jeho platnost byla obmezena jen na pouhé přípravy pro sněm, který se nesestupoval, a kníže Windischgraetz vedl si zase zcela dle svého. Aspoň v chvíli svrchovaného nebezpečí byla by bývala vyjímka prospěšnou, k tomu nebylo však dobré vůle; děla, pušky a pažby měly přednost. Vždyť byli tu u vládního vesla mužové téže starorakouské reakce, která tak těžké pohromy způsobila říši a od níž velké myšlénky rakouské vůbec nebylo lze očekávati. Ke třetí hodině odpolední zavítali do presidiální kanceláře místodržitelské hrabě Vojtěch Deym, místopředseda Národního výboru, a Med. Dr. Frant. Ratzenbeck, člen téhož výboru a známý měšťan pražský. Žádali za vydání klíčů k zasedací síni. Přitěžující okolností pro Deyma byl i stejnokroj Svornosti. Klíče nebylo však lze nalézti; byly založeny buď úmyslně nebo pod záminkou, aby nemusely býti vydány. Představili se i hraběnce Thunové, avšak propuštěni byli z místodržitelstva chladně a odmítavě, jako by byli nepřátelé a ne ti, kteří v nouzi mohli pomoci. Když na Starém městě počala hřímati děla, oba odešli. Presidiální koncipista Weber a tajemník Reiser pořídili, čeho potřeba.

* * *

Pouliční boje.

Záhy odpoledne dostavil se velitel gard kníže Josef Lobkovic k Windischgraetzovi, kam přišlo i několik důstojníků měšťanských sborů. Vrchní velitel poslal obchodníka Pleschnera, majora gardy, s drem. Ellenbergrem, setníkem gardy, na radnici se vzkazem, jestli všechny barikády v Celetné ulici, na Staroměstském náměstí, rynečku, v Jezuitské ulici a na Karlově mostě budou odstraněny, že s vojskem odtáhne na Malou stranu. Ten ani onen však nevykonal úkol ten, což neprovedli ani major měšť. sboru Bernt, ani nadporučík Fischhof.

Budova vrchního velitelstva vojenského, jak jsme poukázali, byla jako střed pevnosti na všechny strany do ulic sahající. Dvojím směrem vedena odtud akce válečná: Celetnou ulicí směrem k náměstí, jež měla uvolniti cestu ke Karlovu mostu a Kolovratovou třídou, Ovocnou ulicí, Novými alejemi k řetězovému mostu. První akce vedla se volněji, patrně z ohledu na zajatého presidenta gubernia, za to se vším důrazem započato s útoky na barikády ve směru druhém. Barikáda u musea nebyla ani dostavěna. Za to rozsáhlá barikáda zdvihala se

Dle soudobého vyobrazení.

SRÁŽKA U BARIKÁDY V NOVÝCH ALEJÍCH U PERŠTÝNA 12. ČERVNA ODPOLEDNE.

(Smrt majora Van der Mühlena.)

něco níže od Havířské ulice k domu „u černé růže“, další „u Špinků“, před Můstkem, pak v Ovocné ulici, a uličce k náměstí Františkánskému vedoucí, v Perlové ulici, Široké ulici, největší u Perštýna a dvě menší, jedna před Uršulinkami a druhá před řetězovým mostem.

Proti barikádě u Havířské ulice stáli plukovník Mainone, generálové Schütte, Rainer a kníže Josef Lobkovic. Jednání nevedlo k cíli. Na žádost některých měšťanů povoleno půl hodiny na uklízení barikády. Oddíl vojska ustoupil. Plukovník Mainone a generál Rainer, z nichž tento byl zraněn výstřelem, odebrali se k Windischgraetzovi, jenž dal rozkaz k útoku. K barikádě odebralo se z hlavního stanu hr. Frant. Thuna dvacet pět mužů po pěti v řadě, mezi nimi byl dr. Gabler. Cestou spínali nahodivší se mužové ruce, že občané proti občanům se chtějí odvážit útoku, tak Jan Krejčí, Med. dr. Kašpar. Velitelem na barikádě byl mladý muž, vysoké postavy, s hnědým plnovousem. Byl to hřebenář z Dominikánské ulice. Thunův oddíl provázen spíláním vracel se zpět k „modré hvězdě“. Nyní seřaděny k útoku prapor myslivců, prapor Hocheneggova pluku, dvě čety palatinova husarského pluku pod velením rytmistra Loszoncsya a tři děla. Děla a pušky nabity a nyní počala palba. Dvě setniny Hocheneggova pluku pod velením setníka Roosa zahájily pak útok na barikádu. Stříleno i z okolních domů. střech a sklepů. Též cihly a kamení házeny po útočících. Plukovník Mainone a rytmistr princ Alfred Windischgraetz, starší syn vojenského velitele, byli raněni, jak se praví, jedinou kulí. Tolikéž poručík Christophe střelen do stehna. I mnozí občané byli raněni. Barikáda byla vzata, kde kdo postižen, vlečen jako vězeň k „modré hvězdě“, kde s krutostí si vedl hr. Frant. Thun. Zatčení byli cestou týráni od vojáků a od hr. Thuna posíláni pak do vězení do Jízdeckých kasáren a Králodvorských, ač vina jejich nikterak nebyla zjištěna. Tak Prušák Emil šl. Trautmann byl sbit od vojáků, poněvadž se podobal vídeňskému studentovi, od něhož, jakož i od jiných podobně nebezpečných osob hr. Thun očistil „modrou hvězdu“.

Hřímání děl rozléhalo se po Praze a bylo slyšeti daleko mimo obvod pražský. V okolí pražském budila mluva z jícnů děl mocné vzrušení. Nikdo však nebyl na odpor připraven, nikdo nepomýšlel, že opravdu dojde k útoku na lid. Všude ozývaly se kletby na původce všeho toho a uvažováno, co počíti.

Po stečení první barikády v Kolovratově třídě započala palba

na druhou. Bubnování, rachot pušek, houkání děl, zvonění na poplach, vzdechy raněných a skonávajících, povely, lomoz velkých kulí v barikádách, ozvěna burácejících těch zvuků v ulicích, vše to splývalo v řev, jenž se ozýval tam, kde před málo hodinami rozléhal se zbožný zpěv „Svatý Václave!“ Barikádu „u Špinků“ opouštěl jako poslední Franta Šumavský, jenž neměl ani pušku, nýbrž jen šavli. Útok byl tedy snadný; až na několik výstřelů z oken, z nichž jedním zasažen setník Beránek, jiným svobodník Vlček, nebylo boje.

Četněji za to obsazena byla barikáda na začátku Ovocné ulice a do uličky na Františkánské náměstí. Boj byl zde tuhý. Vojsko nemohlo tak snadno proniknout. Děla chrlila sice kuli za kulí do barikády a domů okolních, ale obranci se nevzdalovali. Zde otcové Františkáni pomáhali raněným a zaopatřovali se smrtí zápasící. Jak se vypravuje, jistý zámožný měšťan v kroji Svornosti velel na barikádě a neustupoval, ani když kolem něho kule se sypaly. Jakýsi chudák, jenž znal, že jest otcem rodiny, zvolal naň od zdola: „Milostpane! Slezou dolů, já se tam za ně postavím; nemám ženu ani dětí, tedy mne tak škoda nebude.“ Vyměnili si místa a za chvíli nebožáka zdrtila kule kartáčová. Vojáci dobývajíce barikády, řádili krutě v okolních domech. Krám hodináře Suchého byl vypáčen a vojáci vtrhli do vnitř. Proti domovním vratům protějšího domu, bankéři Fiedlerovi patřícímu, komandováni byli vojenští tesaři, kteří vrata rozštípali a vylomili, načež vtrhlo vojsko do vnitř a ve všech místnostech dům prohlédlo a vyplenilo. Jistý krejčí skočil při tom z prvního patra z okna a zachránil se útěkem. Dle jiných hodili ho vojáci z okna, dobelhal se domů, byl však potom vypátrán a sedm neděl vězněn a vyšetřován, aniž co trestuhodného na něm mohlo býti shledáno. Ztýznění zajatci odváděni k „modré hvězdě“. Také rohový dům obchodníka Müllera na Můstek vedoucí byl vzat v plen. V boji tom usmrceno několik osob, které náhodou se tu octly. Manželka hostinského, čtrnáctiletý hoch a starší muž chorobou stížený byli skláceni výstřely vojska.

Vojsko rozmetlo barikádu, uvolnilo cestu jízdě a dělům a hnulo se opět v před. Po obou stranách ulice tísnili se k domům střelci, jeden za druhým s puškou s nataženým kohoutkem v ruce, aby vystřelil, jakmile někdo u okna protější řady domů se objeví. Prostřed ulicí hnali se napřed husaři a za nimi ostatní prapory a děla. U Perlovy ulice byla barikáda ne bez obtíží překonána a rozmetena a z okol-

ních domů ozývaly se výstřely. Zde jistý sladovnický mával praporem od otce Františkána prý posvěceným a když již jiní ustupovali, byv tázán z okna domu, proč též nejde, odvětil: „Přísahal jsem.“ Kule ho zdrtila a přijav ještě poslední útěchu od otce Desideria, zemřel. Vojáci

Ohlášení.

Dne 13. t. m. wečer byly zastaweny wšecky wojenské přípravy, kterých proti zbauřené Praze se uchopiti potřeba kázala, a k udržení pokoje mimo propuštění guberniálního presidenta Leona hraběte Thuna, určito bylo, by zatarasowání ulic města se odstranilo.

Staré a Nowé Město wýminkau tauto opowrhlo; aby se obnowenému prolití krwe w ulicích města ušlo, wojsko předwčírem wečer do postawení nynějšího odtáhlo. Sotwa se to stalo, počalo střílení z pravého břehu Wltawy na wojsko, w čemž se bez ustání celý den setrwalo, načež také toto k obraně swé, střílení opakowati muselo.

Na žádost po sobě wyslaných deputací uzawřela zde umístěná c. k. dworská komissí, ještě jednau se pokusiti, by pořádek opět přiwedla. Ale i tento pokus zůstal bez žádaného aučinku. Zatarasení ulic se neodstranilo; město nepodalo žádného rukojemstwí k nawrácení pořádku; ano i wyzwáním pokusilo se, by opět i Malá Strana zase se pozdwihla.

Cís. kral. dworská komis ukončila w té důležitosti swé auřední jednání a knížete z Windischgraetzů požádala, aby on kommando opět přejal, a w této potřebě wojenských pokročení přísně se uchopil.

Při takowých případnostech další pojednáwání místa wíce míti nemůže.

Staré a Nowé Město ať se tedy bez wýminky wzdají, wše zatarasowání odstraniti, ten nad Podskalí nowě zřízený lodní most rozbíti a wši zbraň wydati. K tomu dáwá se lhůta do 12ti hodin w poledne, a ukládá se i a pojištění, že se to stane, následující osoby zástawau wydati:

Brabce Martina, obchodníka w dřewech,
Bradku, spoluauda legiony technické,
Fryče Josefa, doktora práw,
Fryče, jeho syna, auda libomudrcké kohorty,
Haklika, kasíra městského,
Kampelika Cyrilla, doktora lékařstwí,
Klaudyho, doktora práw, podtribuna kohorty právníků,
Patrubána Karla, doktora lékařstwí, tribuna kohorty lékárnické.
Ratzenbeka Frant., doktora lékařstwí,
Schmidta, posamentýra, auda Swornosti,
Sladkowského, kandidáta doktorstwí práw,
Tyla Branimíra,
Wesemana, friséra,
Wodku, auda legie práwníků.

Jestli že se powzbuzení tomuto newyhowí, nepozůstane zemské wládě nic jiného, nežli město střelbau ke wzdání-se přinutiti.

Kotle na házení pum stojí již na potřebném místě; pálení na město se ale w poslední ohled, až do zítřejšího poledne zadrží.

Ostatně jen tenkrát stříleno bude, když by wojsko střílením k obraně swé nuceno býti mělo, a jak dalekoby potřeba kázala, aby onen most na Podskalí zničen býti mohl.

Dáno na Hradě Pražském, dne 16. června 1848.

Hrabě Leo Thun, c. k. gub. president.

A. Windischgrätz, komand. generál.

stříleli po domech, v Platýze vypáčili vrata a vnikli do vnitř. Hlavní však boj sveden byl o barikádu, která od Perštýna k Spálené ulici uzavírala Nové aleje. Ze staveniště Šlikova paláce užito zde cihel, dříví a písku. Po prudké střelbě z děl a útoku byla barikáda dobyta, z domů však páleno ještě na vojsko, když táhlo k Nikolandské ulici. Generál Schütte poslal majora Van der Mühlen s granátníky zpět proti domům a tu as třicet kroků od Šlikova paláce zasáhly majora dvě kule, jež usmrtily muže toho, jenž těšil se oblibě u lidu. Granátníci vztýčivše klobouk padlého na bodáku jako prapor hnali útokem, zmocnili se domu gubern. rady Neumanna, kde dole byla lékárna „u zlatého hada“, v domě vše vypleněno a rozbito a kdo byl v podezření, že střílel, ztýrán a odveden do vazby. Mrtvola majorova donesena do kláštera k Uršulinkám.

Barikády u Uršulinek a před řetězovým mostem nebyly obsazeny. V domě u Ellenbergrových cihelen (kde se nyní nalézá česká spořitelna) byl by málem dr. Heřman Ellenberger přišel o život. Ellenbergrové častovali vojáky a cihelny otevřeli raněným, kde jim lože a pohodlí opatřili. Řečený chtěl však vyhlédnouti z okna a již řinčely výstřely okny do pokoje. Zachránil se takřka zázrakem.

Současně podniknuty útoky i na barikády v hlavních třídách ve spojení s hlavním směrem od Prašné brány k řetězovému mostu. Setník Demuth postoupil na Koňský trh, kde dal páliti z děl do dvou barikád. Kule zasahovaly i okolní domy a šířily spoustu po celé té hlavní třídě. Vodičkova ulice uzavřena byla též barikádou. Setník zmocnil se nárožního domu a vpadl v zad jejím obrancům, kteří se dali na útěk. Před obydlím Fričových (nynějším domě Hlávkově) postavena byla též barikáda, kterou zbudovali advokát dr. Frič, jeho synové, Hurban, prof. Staněk, měšťan Wesemann, chasa zámečnická, mosaznická a bednářská. Vstup do Štěpánské ulice též uzavírala barikáda. Jelikož nebylo obranců aniž organisace v hájení barikád, byly snadno od vojska rozmetány. Vodičkova ulice byla vyklizena a potom obsazen Dobytčí trh, zatím co jiná setnina postoupila od Koňské brány k Žitné a Slepé. Muž, jenž vyzýval vojáky, aby nestříleli do lidu, byl od šikovatele zastřelen.

V Jirchářích zmocnil se lid pomocí mlynářské chasy a Podskaláků dopravního domu vojenského (tak zvaného „transporthausu). Velitel Umhöfer z Frankenlöwa vzdal se se slabou posádkou, většinou z nováčků sestávající, zástupu, jenž ozbrojen háky a pikami vrazil do

vnitř. Zbraně a oděvů zmocnil se lid. I zde strženy barikády a rozstřílena nebráněna barikáda před domem „u Pivoňků“, kde však velká část kulí zasáhla tento dům a okolní.

V druhém směru, od vrchního velitelstva ke Karlovu mostu, byla velmi pevná a dobře hájená barikáda na konci Celetné ulice u domu „u zlatého hřebenu“, tvoříc tu hradbu mezi Staroměstským náměstím a Celetnou ulicí. Třikráte během odpoledních hodin vyjela sem děla, třikráte podnikli granátníci útok, vždy ale museli zpět. Raněné, počtem 12, odnesli s sebou k velitelskému paláci. Za to podařilo se vzíti barikádu v Železné ulici, na Staroměstské náměstí od Karolina vedoucí. Nadporučík Fischhof s granátníky pluku Rainerova pustil se od Karolina proti barikádě útokem. První pokus byl odražen. Při druhém útoku obržel Fischhof ránu zaječích broků do hlavy, barikáda však vzata.

V Dlouhé třídě vytrhl proti barikádám setník Rauber s granátníky od pluku Wocherova. Na Staroměstském náměstí svedeno několik potyček. Na dolejším Novém městě byly některé domy vzaty v plen. Do hostince proti nádraží padla rána Vojáci, kteří jej měli obsazen, vtrhli do nádraží a zatkli železničního úředníka. Setník Scherb skolil nešťastníka kordem. Když však slyšel, že byl nevinen, prohnal si setník tímže kordem život a brzo potom skonal v nemocnici.

Nemenší rozechvění než na Starém a Novém městě panovalo na Malé straně. Usedlí měšťané jako kavárník Matěj Hořejší, kloboučník Pešina a mnozí jiní přinesli sem zvěst o přepadu lidu. Vojsko na strážnici u fiskálního úřadu na první zvěst o nepokojích vytrhlo dle smluveného plánu na Hradčany. Hnedle i tu stavěny barikády. Jedna z hlavních, při níž měli účastenství i dr. Maria Adolf Pinkas a jeho syn, právník (nyní profesor) Soběslav Pinkas, zdvihala se v Mostecké ulici u Karlova mostu. Jiné větší menší budovány na Maltézském náměstí, na Zeleném trhu a v úzkých uličkách na náměstí vedoucích, v Ostruhové ulici a jinde. Vrchní velení měl tu podmaršálek hrabě Khevenhüller, velkopřevor řádu Maltánského, obtloustlý vtipkář, který v chvílích, kde šlo o blaho a životy tisíců a kdy důsledky událostí se odehrávajících měly i účinek na budoucnost říše, liboval si v laciných žertech. Z velkých újezdských kasáren pod Petřínem vyjeli dělostřelci s několika děly a zaujali místo u poštovní budovy. S hořícími doutnáky stáli u svých děl k střelbě připraveni. Na Hradčanech

byli myslivci a dělostřelectvo, na Marianských hradbách stála děla i s mužstvem připravena. V branách Strahovské a Bruské byly menší oddíly myslivců.

Strážnici od vojska opuštěnou obsadila národní garda pod velením knížete Karlosa Auersperga. Střelbou v městě povzbuzen přitáhl as sto hlav čítající zástup ozbrojenců ze Střešovic do Prahy. V jeho čele byl Med. dr. Ratzenbeck. Každý se ozbrojil tím, co měl po ruce, ten vidlemi, onen cepem, jiný podávkami, pikou, klackem, některý se opásal i šavlí, skoro žádný však neměl pušku. Muzikanti, kteří v Čechách při ničem nesmějí chybět, kráčeli v předu. „*Vzhůru, do Prahy, tam je vojna!*“ svolávali se. V bráně myslivci netroufali se jim postavit na odpor. Na Hradčanech a v Ostruhové ulici byli venkovští brancové vítáni voláním a máváním šátky. Byla to pomoc tak nahodilá jako celé hnutí barikádové. Jediný pohled dostačí k přesvědčení, že nebylo tu nic chystaného a připravovaného, neboť v takovém případě by pomoc ta vypadala zajisté jinak. Zástup ten přitáhl před strážnici na Malostranském náměstí a vyzval národní gardu, aby se s ním spojila. Stráž stála ve zbrani, velitel Auersperg velel v levo v bok a pochod. Část gardy šla s ním do jeho paláce, jiní učinili v pravo v bok a spojili se se Střešovickými. Nikde však nebyla organisace, nikde ani žádný samozvaný komandant. Zástup gardou a množstvím lidu sesílený táhl po Zeleném trhu dolů ke Karmeli-

> Milj wenkowané!
>
> Mnozj zlowolný lidé rozssiřugj po wenku tu lžjpkau zprávu, že se w Praze wogsko proti měssťanstwu proto zasazuge, by hlawnjmu městu a wssém wenkowým obcjm oné swobodné zásady zase odňaty byly, kterými ge Geho cjsařská králowská Gasnost obdarowati ráčila; wzlássté by rolnjkům oswobozenj od roboty upřené, a oni k této býwalé powinnosti opět potahowaný byli.
>
> Milj rolnjcy! newěřte ani w tom neymenssjm lžiwým zpráwám těmto, a wěřte auplně, že této wogenské přjsnosti gen to různěnj swatého pokoge mezi měssťanstwém Pražským, přjčinu podalo, kterau wláda zemská proto wynaložit musela, by předesslý pokogný pořádek zase uwedla a upewnila; a wěřtež, že se Wám na wssech těch milostech, kterými Wás neypodbrotiwěgssj Král a Pán náš obmysliti ráčil, toho neymenssjho zkrácenj neučinj.
>
> Wy upřimně a wěrně na to hlěďte, a zlowolným lidem toho netrpte, by na wenkowu Wassem pokog russen byl; odstupte od toho předsewzetj, gestli-by gste se byli k takowému naklonili, aby gste násilně do Prahy wrazili, a onen nepořádek podporowali; ale raděgi w dobré mysli trpěliwě dočekegte, až se w Praze onen od wssech řádných lidj žádaný pořádek opět zawede a upewnj.
>
> W Praze, dne 16. Čerwna 1848.
>
> Leo hrabě Thun,
> cýs. král. Guberniálnj president.
>
> *Ex Originali*
> *Weber m. p.*
> *c. k. pres. Koncipista.*

tánské ulici přímo proti dělům u pošty. Hnedle také zahoukly rány a počala palba. Zástup se rozprchl, každý hleděl se ukrýti, podloubí byla brzo přeplněna a také v domech skrylo se mnoho lidu. Občan jeden byl při tom těžce raněn do nohy.

Za nedlouho touže cestou, kterou dříve zástup se ubíral, přikvapil Khevenhüller s oddíly vojska hradčanského. Obsadil tři Maltézská náměstí a vešel ve spojení s posádkou v Újezdských kasárnech. Svým myslivcům rozkázal, aby v okolí očistili ulice od barikád, avšak nikde neutkávali se v boj, nýbrž, kde by vrazili na odpor, aby ustoupili. Postavení jeho sahalo od Maltézských náměstí k zbrojnici a na Újezd. S velkou horlivostí oddal se podmaršálek honbě po čapkách s odznaky. Kde jaký student se ukázal s čapkou legionářskou nebo Svornosta se svou čapkou, dal mu ji zabavit. Čapky ty tvořily vojenské trofeje i na Starém městě.

* *
*

Kněžna Windischgraetzova zastřelena.

Událost hluboce tragická, jež velice rozrušila mysle Pražanů a záhadou ostala po dnešní den, stala se skutkem v paláci velitelském o půl páté odpoledne, tedy v době, kdy kolkolem bylo jen vojsko a z povzdálí ozývalo se postupující hřímání děl z Nových alejí a z Celetné ulice a rachocení pušek z těch míst a z Železné ulice. Střelnou ranou stižena klesla kněžna Windischgraetzova mrtva. Odkud rána padla, nikdo nevěděl. Kněžna Eleonora, rozená Schwarzenbergova (jejíž matka kněžna Pavlina, rozená Arembergova, o dvorním plese v Paříži r. 1811 chtějíc svou dcerušku zachrániti z hořící budovy, sama ve výhni plamenů zahynula) těšila se obecné oblibě v Praze a slynula jako dobroditelka chudých. Sama sice osobně nikde nevystupovala, ale pomáhala prostřednictvím jiných. Obyčejně každého dne chodívala ráno na mši do chrámu Salvatorského v Klementině. Sem přicházely i některé paní, s nimiž s tou neb onou pohovořila, zvláště pokud se týkalo pomoci trpícím. Obecné mínění, proti vrchnímu veliteli na nejvýš zaujaté, považovalo choť jeho za dobrotivého anděla.

V zpátečnickém spise Schopfově čteme o události té zaznamenáno: „Okolo půl páté padla z domu ležícího proti obydlí komandujícího generála rána a kulí zasažena klesla v rohové síni velitelstva několik kroků od okna stojící manželka kn. Windischgraetze mrtva

VÝJEV Z PRAŽSKÝCH ULIC V KRVAVÉM TÉMDNI SVATODUŠNÍM. (Viz str. 598.)

k zemi.“ Schopf předpokládal, že vyšetřováním odhalena bude tato záhada, což se však nestalo. Dále praví: „Když rána padla, byli v pokoji mimo kněžnu její sestra (kněžna Bretzenheimova) a nejmladší její syn; střepiny roztříštěné okenní tabule dotkly se tváře tohoto. Kníže obdržel o tom zprávu a spěchal do pokoje neštěstí. Hluboce dojat, chvěje se klesl k mrtvole své manželky se zdrcujícím zvoláním: „Mně to bylo míněno, tebe to stihlo.“ V zármutku chtěl kvapiti odtud, klečíce však objaly ho nejmladší děti prosíce ho se slzami, aby je přece neopouštěl. Zdánlivě utišen potácel se do vedlejší komnaty, kamž za ním jeho rodina následovala, pojednou však zmizel s úmyslem, že pospíší mezi rozechvěný lid a sám sebe za oběť podá. Ze řad však postavených vojínů, kteří již o neštěstí byli zpraveni a úmysl svého generála mohli uhodnouti, vstoupili mu mnozí vstříc s prosbou, že nemá a nesmí svůj vzácný život okamžitému nebezpečí v šanc vydávati. Hluboce pohnutý generál opětoval svůj pokus a zase postavili se mu v cestu s doložením: „Té chvíle že jest více než vše jiné jejich svatou povinností, aby ohroženého života svého vojevůdce před každým útokem zuřících zástupů chránili. Hluboce dojat ostal kníže státi a pravil se slzami k statným vojínům: „Ano, máte pravdu, můj život patří především císaři a vlasti, jste hodní statní mužové.“

Na otázku, odkud rána padla, byla odpověď tím nesnadnější, poněvadž vše kolkolem bylo obsazeno vojskem a to, jak již poukázáno, dlouhou dobu. Ránu nikdo neviděl ani neslyšel. Hádáno na dva domy, buď že vystřeleno z hostince od „zlatého anděla“ nebo z domu dále stojícího dle obrazu nazvaného „u černé Panny Marie“. Do obou vrhli se granátníci. V hostinci, jenž náležel k prvním pražským, ujišťováno se vší určitostí, že odtud rána nepadla žádná. Všechna ujištění a všechna rukojemství byla marna. Tolikéž nabídnutá pokojná prohlídka odmítnuta. S nasazenými bodáky hnali se vojáci do vnitř jako dravý proud, po schodech vzhůru, do všech pokojů, na půdu. Ale nikde po ničem podezřelém ani stopy. Pojednou však vrazili do pokoje, kde meškal kníže Lubomirski s Moravanem Helceletem a dokončovali stylisaci adresy slovanského sjezdu panovníku, na jejímž podání jménem všech Slovanů rakouských bylo záleženo. „Členové sjezdu slovanského! Polák!“ to dostačilo, aby se na ně vrhli bodáky a pažbami. Žádný nesměl se hnouti a hrozeno jim smrtí. Žádné domluvy, protesty ani prosby nepomohly. Všechny papíry, jež u sebe měli, byly zabaveny,

všechny jejich věci skonfiskovány. Strkáni a smýkáni, pažbami pušek tlučeni odvedeni byli celým oddílem granátníků do kasáren. Nejhůře vedlo se při tom jako Polákovi knížeti Lubomirskému, jemuž tu odcizena i dracenná polská šavle, vzácné to rodinné dědictví. A přec nebylo ani nejmenší podezřívající okolnosti proti nim a v celém domě vůbec nenalezeno žádné střelné zbraně.

Se stejně krutou libovůlí počínáno si v domě „u černé Panny Marie". Všechno prohledáno, zpřevráceno, rozbito, vypleněno od sklepů až do půdy, ale nikde nenalezena stopa nejmenšího podezření. Za to podařil se jiný znamenitý lov na vlas podobný onomu u „zlatého anděla". Centurio technické kohorty a člen „Slávie", technik Maxmilian Maux dopustil se té neopatrnosti, že na mši k sv. Václavu dostavil se proti úmluvě s novou dvojkou. Měl naměříno k své tetě v Dlouhé třídě na oběd, načež v některé ohradě na Františku chtěl si dvojku vyzkoušet. Byla to ostatně puška na broky, kteráž u něho jako syna lesníkova nebyla nic neobyčejného. S proudem dal se k museu a odtud Prašnou branou do Celetné ulice. Při útocích vojska na lid utrpěl sečnou ránu na hlavě. Nemoha ku předu a chtěje se vyhnouti zatknutí, vklouzl do kavárny v Celetné ulici; pušku uložil si ve skříni kavárníka v prvním poschodí a s obvazem na hlavě naděl se do fraku číšníkova a pomáhal v šerých místnostech obsluhovati hosty, aby nezdál se nápadným. Byl však poznán. Stříbrné třásně u botek, jež pod černými spodky mu vyčuhovaly, jej prozradily. Důstojníci kynuli vojákům a ti pustili se pažbami do něho, zpřevraceli vše v celém domě na vrub, sebrali jeho čapku, jeho oděv a pušku a krvácejícího od ran vlekli jej jako vraha kněžny Windischgraetzovy, všude cestou ho týrajíce, do Královdvorských kasáren. Ve všem shledáván důkaz jeho viny, i v tom, že otec jeho byl lesníkem u knížete Windischgraetze a že syn jako mladý jinoch sloužíval knížeti jako lovecký příručí („büchsenspanner" tehda zvaný). Ještě krutěji nakládáno s Mauxem ve vojenském vězení. A přece jen poněkud dobré vůle mohlo tu zjistit těžkou křivdu, která se dála českému studentu. V odpoledních hodinách meškal vůbec v kavárně, kde i důstojníci ho měli před očima, a z pušky jeho nebylo ani střeleno. Potom i zjištěno, že kule, jež způsobila smrt dobroditelky trpících, ani se do hlavně Mauxovy nehodila. Pozdě, ovšem teprve velmi pozdě a po kruté trýzni uznán za bezvinného v této záležitosti.

Tyto lovy a toto podezřívání neminulo se však jistým účinkem.

Poláci byli naproti, z polské strany bylo střeleno na Windischgraetze! byl jeden druh podezřívání, ačkoliv Poláci byli od hr. Frant. Thuna mnohem již dříve odklizeni a v hostinci byl jediný jen z nich, kníže Lubomirski. Druhý druh podezřívání byl Maux, o němž hnedle spředena i celá legenda, jak zamilovala se do něho princezna a on za její týrání otci pomstu přísahal. Lid učinil si jinou opět legendu, v níž kněžna Eleonora, trpitelka od mládí, vystupuje jako orodovatelka za životy lidu a kníže, hněvem pojat její horlivostí, po ní vypálí. Dějinného smyslu mají legendy ty jen jako doklad smýšlení lidu.

Weſſkerým obywatelům Prahy.

Wſſeobecné pozdwiženj města, a ten — dne 12 a 13. t. m. — proti cjſ. král. wogsku ſpiklý a odwážný autok přinutilo kommandugjcjho pana generala, by ſpogené temy na ona mjſta poſtawil, kdeby mocnoſt wlády udrželi, proti zrádně aukladnému přepadnutj ſe ochránili, a krwawé potýkánj po ulicjch měſta uſpořili.

Toto ſilné a mocné ſpořádánj, — to mocné poraženj wſſech z Starého i Nowého měſta odwážliwých autoků, pak ſpolečné namahánj mnohých dobromyſlných obywatelů Pražſkých ſpůſobilo, že zataraſenj ulic bylo zaſe rozebráno, a pořádněgſſj ſtaw po měſtě ſe okázal.

Dokud ale tento ſtaw wěcj nenj pogiſſtěn, dokud ty zločinſké ſwobody nepřeſtanou, kterými wenkow ſkrze měſtſké buřiče ſweden a rozdrážděn byl; dotud nemůže ſe od okamžité wogenſké přjſnoſti uſtoupiti, a mjſto nyněgſſj udatnoſti wogſka, ohražené opuſtiti.

Giné přjčiny neſtáwaji, pro kteréby obleženj měſta déle trwalo.

Bez wſſeho ale základu a důwodu gſou ta obáwánj, která gſou mnozj giž proneſli, gakoby wláda reakci, čili překot konſſtituce a oblaupenj wſſech od přemiloſtného země Pána lidu ſwému darowaných ſwobodenſtwj obmýſſlela. Takowé odwáženj byloby negopowážliwěgſſjm prohřeſſenjm proti poſwátnému ſlowu a wýroku Geho cjſ. král. Majeſtatnoſti; a může gen od takowých zlomyſlných pocházeti, kterým ſe prowedenj zločinných zámyſlů nepodařilo.

K upokogenj weſſkerých obywatelů budiž to opětowané ugiſſtěnj, že toto neobyčegné pokročenj a tyto přjſné proſtředky gen proti ſwodným ſrocowánjm oných ſměřugj, kteřjby rádi wſſecek měſſťanſký pořádek překotili, a weſſkeré obywatelſtwo bezpráwnjm uſtraſſenjm opanowali. Tu wláda na to hleděti muſj, wſſe obdržená konſtitučnj oſwobozenj a práwa ochrániti, a tak otewřenj zemſkého ſněmu, na kterém wywinutj těchto konſtitučnjch záſad záležj, uſnadniti.

Dáno na hradě Pražſkém dne 18. čerwna 1848.

Lew hrabě Thun,
cjſ. král. gub. preſident.

Dr. Wáclaw Wanka,
proz. purkmiſtr.

* * *

Výjevy z barikádových bojů.

Charakteristické pro vojenské útoky jest co nejhojnější užívání děl. I proti barikádám, jichž nikdo nehájil a které byly nízké a snadno

přístupné, jako na Koňském trhu, páleno napřed prudce z děl bez ohledu na to, kam rány padaly. Mnoho domů bylo takto dělostřelbou porouchано. V Uršulinské ulici byly dvě barikády a dvě u dopravního domu, skoro nikdo jich však nehájil. „Přes to palba z pušek a děl přes hodinu tu prudce řádila," dokládá „Bohemie" ... „Jediný dům „u tří pivoněk" dostal deset až dvanáct koulí dělových a zdá se, že o štěstí lze mluviti, že ještě značnější škody na životech a majetku se tu nestaly."

Ženské pohlaví dosti zhusta se účastnilo stavění i hájení barikád. Na několika místech objevily se ženštiny s puškami v ruce a jedna z obou ran, jimiž zasažen byl Van der Mühlen u Šlikova paláce, vypálena, jak se vypravovalo, od ženské. Některé ženštiny byly v měšťanských šatech, některé v nápadných národních oblecích, nebo byly to dělnice. „Mezi studenty objevilo se děvče ideálně krásné a romanticky oblečené, ozbrojené bambitkami za pasem a vydatnou puškou. Ono bylo všude první a mířilo dobře na vojsko. Jméno její neznámo, leč Slovanka jí říkali obecně. Bylo ji viděti všude na barikádách v nejzuřivějším boji a studenti hrnuli se za ní co za vůdcem svým," psal z Prahy Čelakovskému do Vratislavi prof. Václav Staněk, ovšem fantastický ve svých údajích. Týž dokládá také, že „v boji pouličním zvláště ženy vyznamenaly se stavěním barikád." Ženské sháněly také ochotně pro raněné obvazky a cupaninu a donášely zásoby. Byly za to zvěčněny i písní „České dívky" od Vyšohradského, jež v opisech kolovala a později byla otištěna.

Jezuitská ulice změněna hned na počátku bouřného téhodne v Karlovu. Studenti bodáky srazili tabulky „Jesuitská ulice — Jesuitengasse" a upevnili na jejich místo nápisy uhlem psané „Karlova ulice".

Od studentů dbáno na kázeň v tom směru, aby soukromý majetek všude ostal netknut. Tak i bylo, kamkoliv sahala moc barikádníků. Na krámech byly nápisy buď křídou nebo barvou napsané: *„Posvátná je majetnost"*, — *„Svatý jest majetek"*, nebo *„Zloděje pověste!"* Ačkoliv rozechvění bylo mocné a v nově pojmenované Karlově ulici, na rynečku, v Poštovské ulici, na Perštýně bydleli i odpůrcové národní, nebyl nikdo napaden a nikdo pleněn. V Židovském městě panovala úplná bezpečnost, ačkoliv ze všech stran bylo v moci barikádníků. Z té příčiny byli i židé od šosáků podezříváni, že drželi s povstalci.

V šetření soukromého majetku shledávána čest národní a svobodomilovnost.

Jen po puškách a střelivu byl shon a brány tam, kde nalezeny.

Na Koňském trhu u samé Kolovratovy třídy byla „císařova a králova barikáda“. Zbudována byla od okolních sousedů a studentů a na důkaz loyálního smýšlení vyvěšen tu na nejvyšším místě obraz císaře a krále Ferdinanda. Barikáda snesena úplně až v noci od oddílu pluku Wellingtonova.

Na barikádě u Šlikova paláce běhal ševcovský učenník za každou do barikády se zaryvší nebo po zemi letící dělovou kulí. Jako za míčem honil se za nimi a sbíral je. Celkem si jich nahromadil 29. — Na barikádě „u zlatého hřebenu“ v Celetné ulici vyskakoval po každém řadovém výstřelu sladovnický chasník a vysazoval zadek na granátníky. Posléze srazila ho dělová kule. — K stavbě barikád byli sháněni i lidé z domů, z nichž někteří jen z obavy stavby se účastnili. Nejveseleji pomáhala děvčátka z dívčího ústavu na Koňském trhu. Ustrašené učitelky omdlévaly, děvčátka však zotvírala okna a v nejlepším rozmaru vyhazovala školní

České djwky.

Pjseň
kterou
wšem Slowankám
wěnuge
A. B. Wyšohradský
Študugjcj.

(Gako: Heg, Slowané.)

1. Heg Slowanky, gakou sláwu
 Gste si wydobily,
Že gste žiwot pro swobodu
 S námi nasadily;
Když i město nás zradilo
 A děla když zněly —
Wy gste s námi nad swobodou
 We dne w noci bděly.

2. Wražedlně když se wedral
 W tiché byty zrádce,
Chtě nás loupit, práw nás zbawit,
 Být ukrutný wládce:
Tu gste s námi lupičowi
 Tarasily cestu,
Bohužel gste posloužily
 Newděčnému městu!

3. Sláwa gest gjž, když chce ginoch
 Pro swobodu padnout,
Když wšak djwky, krásné růže,
 Magj pro wlast zwadnout:
Toť gest oběť, kterou znagj
 Češky genom klásti —
Sláwa Wám! Wy djwky české
 Dcery slawné Wlasty!

4. Zrádce když bratry uwěznil
 Hledage w nich winu,
Sám průwodcem gsa ukrutných
 A bezpráwných činů:
Tu gste hlasů swých pozwedly
 Proti zrádě černé,
Činem gste se okázaly
 Co wlastenky wěrné.

5. Za to bude sláwa Waše
 W děginách se skwjti,
Za to každý z nás ge hotow
 Pro Wás krew wyljti;
Pomnjk skwostný bude každý
 Z nás Wám wěnowati,
Když Wás bude před swětem wždy
 S úctou gmenowati.

6. A když roušky krásných dušj
 Prachniwěti budou.
Když i také tráwa uschne
 Nade hrobkou chudou;
Budem přece na Wás wždycky
 S wděčnostj wzpomjnat —
„**Sláwa Wám, Wy zdárné Češky**“
 Budem wěčně zpjwat.

lavice, stolky, tabule okny a na ulici, kde z nich rychle sestavována barikáda.

* *
*

Noc.

Slunce sklánělo se již za chrám Svatovítský a posledními paprsky ozlacovalo a ruměnilo věže a domy Pražské a ještě neutichala palba děl v jednotlivých místech. Poslední povel k útoku dal vrchní velitel v pozdní již večer. Jednalo se o stečení barikády uzavírající Celetnou ulici od Staroměstského náměstí, k níž se vojáci nemohli dosud přiblížit. Jen as dvacet obranců hájilo jí večer, ale s úspěchem. Posléze podnikl major Cerrini manévr obcházecí, aby vpadl barikádníkům v zad. Po stečení barikády v Železné ulici byl by se toho mohl odvážit i nadporučík Fischhof z oné strany, ale byl by měl za zády barikádu, která sahala od radnice k podloubí na protější straně, byl tudíž nucen vyčkati a udržoval jen chvílemi střelbu na své pozadí. Cerrini dal se s oddílem vojska od vrchního velitelstva k sv. Jakubu a odtud přelézaje menší barikády, vstoupil do Týnského dvora a Týnskou uličkou přiblížil se v zad barikádě. Tím byl zde boj rozhodnut. Vojáci vrhli se však ještě do okolních domů, vypačovali vrata a pleníce konali přehlídky. Mnoho skvostů, peněz a cenných věcí odneseno jmenovitě z obydlí voňavkáře Procházky, obchodníků Woldarga, Judy Löwa Zapperta, kožešníka Kudláčka a j. Majetek pokojných občanů padal za oběť. Viděti bylo granátníky s drahocennými předměty, jichž se zmocnili, volně chodit po ulicích. Strany, které v barikádovém odporu nejmenšího účastenství neměly, trpěly těžké ztráty. Domy „u zlatého hřebenu“, „u zlaté mříže“, Zappertův a j. ostaly obsazeny od vojska.

Takto uvolněna úplně cesta k radnici, kde s uznání hodnou obětavostí starosta dr. Václav Vanka ustavičně meškal, zakročuje na všech stranách ve prospěch pokoje a klidu. Okolo deváté večer dostavil se na radnici posel od knížete Windischgraetze s oznámením, že spojení s Malou stranou přes řetězový most jest docíleno, v Celetné ulici že několik domů, z nichž stříleno, vzato útokem. Vrchní velitel že nehodlá více užívati vojska k pouličnímu boji, jelikož nechce tomu, aby ještě více nevinných obětí padlo, a že žádá za záruky pokoje města. Několik obecních starších a jiných mužů shromážděných na radnici usneslo se naléhati na obrance barikád, aby palba byla zastavena a aby do rána

Staroměstské mlýny a vodárna po požáru způsobeném bombardováním v noci na 17. června 1848.

do sedmé hodiny potrval klid zbraní, který vázal obě strany. Spolu učiněny pokusy, aby hned záhy ráno shromáždilo se obecní zastupitelstvo a učinilo kroky za navrácení míru.

Od deváté hodiny večer do čtvrté ráno panoval klid v ulicích, rušený jen kročeji a voláním stráží vojenských nebo barikádních. Noc byla jasná a teplá a měsíc téměř v úplňku konal svou pouť nad Prahou po temněmodrém nebi. Od Josefského náměstí až k řetězovému mostu, v Celetné ulici, na náměstí, v Železné ulici, Karolinu a na Koňském trhu, v Uršulinské ulici byla okna většinou rozstřílena, trosky barikád krví potřísněné po různu válely se v ulicích s vytrhanou dlažbou, několik mrtvol lidských a několik zabitých koní leželo cestou ještě v pozdní době noční. Teprve k ránu byly odneseny.

III.

Krvavý týden.

Jako horská strž živelní silou hnaná, tak i lidové hnutí vzkypěním myslí živené má svou sílu popudu, jižto tím nesnadněji jest ovládati, čím jest neústrojnější ve své samorostlosti. Kdyby vzbouření pražské bylo bývalo připravováno nebo jen poněkud organisováno, bylo by mělo své náčelníky, svého vůdce, svou hlavu, slovem bylo by mělo jednotnost a vedení, nehledě ani k tomu, že účastenstvím země mohlo nabýti velkých rozměrů. S vůdci byly by bývaly možny úmluvy, jejich rozkazu byly by poslechly všechny jednotlivé části. Takž ale sám Jakub Malý v „Našem znovuzrození“ výslovně dokládá: „Povstání konečně vyvoláno bylo v Praze vojskem, ve Vídni lidem“. Známkou celého bouřného hnutí toho byla jeho neústrojnost. Kde kdo uchopil se zcela libovolně komanda a opět toho nechal, postavil se na barikády a zase odešel. Jen Klementinum a technika byly jistá ohniska, ani zde však nemohl nikdo za to, co na jednotlivých místech se dálo, vystřelil-li někdo na Františku nebo na nábřeží nebo podniknut-li někde přepad granátníků. Každá končina řídila se vlastními dojmy, vlastní živelní silou. Tím velice bylo znesnadněno dohodnutí o mír nebo příměří.

Bouřné hnutí v Celetné ulici krvavě podnícené nedalo se jen libovolně zastavit, i když prospěch toho vyžadoval.

Mimo to sluší rozeznati i postupem času měnící se situaci. Uvědomělé měšťanstvo bylo přepadem vojska stejně rozhořčeno jako studentstvo a pohyblivější vrstvy lidové. Stejně roznášelo hrůzozvěst o nevinně prolité krvi po městě a účastnilo se stavby barikád. Avšak při všem rozhořčení proti vrchnímu veliteli nemohla chladná rozvaha shledávati prospěch v tom, aby pokračovalo se v nerovném zápase. Čím dříve bylo lze učiniti přítrž výbuchu, tím lépe, neboť zbavena pak byla vojenská moc příležitosti nejen hmotně zničiti hlavní město království, ale i politicky národ český. Měšťanstvo toto bylo pro skoncování bouřného hnutí trvajíc při tom na odstranění hlavního jeho původce. Mírněji než proti Windischgraetzovi bylo naladěno proti hr. Lvu Thunovi, omlouvalo jej a staré vzpomínky musejní budily k němu v některých kruzích i sympatie. Zajetí jeho považováno i za chybu v ten rozum, že by snad jeho zakročením nebylo došlo k nejhoršímu. Teprve později obrátilo se toto smýšlení nadobro. Uvědomělé měšťanstvo bylo v snaze své v úplném odporu se zpátečnickými šosáky, kterým záleželo na vojenské přemoci a návratu k biřické vládě předbřeznové.

Dvě okolnosti ještě přivádějí se pro tu dobu k platnosti. Major Cerrini, vojenští vůdcové a sám kníže Windischgraetz slibovali zachovati konstituci netknutou. Co však jest konstituce schovaná v tornistře vojenské? Jaký může míti význam, když vojenská moc rozkazuje a co rozkazu tomu se nepodrobuje, drtí zbraní svou? Jaká je to ústava, kde jen jedno mínění, jedna strana má býti dopuštěna a nikoliv život stran, v němž mínění se tříbí růzností názorů? Nesouhlasiti s požadavky Sladkovského a jiných za vydání děl studentstvu, Havlíčka a jeho druhů za jedinou sněmovnu pro Čechy a nikoliv za dvě a pod., bylo každému volno, a nikdo nemusel požadavky ty považovat za výhradně spásonosné, ale činiti z nich nebezpečný a potlačení hodný radikalism, bylo nepochopením politického života a malátnou slaboduchostí. Smutné pro nové poměry bylo, že všecka stará byrokracie ostala na svých místech, že krajští a podkrajští prováděli svou předbřeznovou politiku dále, a že takový duch panoval i v ústředních úřadech. Nyní připojila se k tomu i vojenská moc jako politický činitel a president gubernia. Ký div, že vzmáhaly se obavy před reakcí a to, jak brzo se ukázalo, oprávněné. Druhá okolnost jest důvěra v šlechetnost a dobrou

mysl Thunovu. Vyškolený politik hledá záruky a šlechetnost a dobrou mysl jako soukromé vlastnosti neupírá ani odpůrci, proti němuž vede boj na život a na smrt. Tak i u nás tyto vlastnosti presidenta gubernia za politické důvody platiti neměly.

Třináctý červen.

Nastával nový, pohnutý den. Hned ráno o páté procházeli bubeníci ulicemi hlásajíce, že vrchní velitel kníže Windischgraetz povoluje lhůtu dvou hodin, do které mají býti odklizeny všechny barikády. Městský pokladník Jan Haklík od úsvitu zasazoval se o to, aby svoláno býti mohlo zastupitelstvo. S bílým praporečkem obcházel stráže a barikády. Se starostou dr. Vankou celou noc ztrávil na radnici.

Na ulicích bylo pusto. Prostřed hlavních tříd od vojska zaujatých stála děla a podle nich dělostřelci s hořícími doutnáky, u domů stráže, pušky s nataženými kohoutky v rukou. Na chodnících leželi vojáci zemdlení a hladoví. Na Malé straně velel podm. Khevenhüller. Na Střeleckém ostrově byla četa granátníků pluku Palombiniova a četa myslivců, na řetězovém mostě stála dvě děla k střelbě pohotova. Na Petřín vyvezena byla dvě děla ze Starého města a namířena na Prahu. Kníže Lubomirski a Helcelet byli prostřednictvím hr. Frant. Thuna u velitele gardy kn. Josefa Lobkovice vybaveni ze svého krutého žaláře a odpoledne v průvodu vojenském dovedeni na nádraží, posazeni do vlaku a odvezeni do Olomouce. Jiní členové slovanského sjezdu, kteří ještě nemohli býti posláni zpět, ostali v domácím vězení „u modré hvězdy" a ve fiakrech, pod stráží kyrysníků dopraveni do Obříství, odkudž nazejtří posláni parníkem do Drážďan. Byli tu i Srbové a Chorvaté, Poláci a Rusíni. Tato podrážděnost proti sjezdu slovanskému a ničím neodůvodněné nepřátelství proti jeho členům bez výjimky jest významna pro Windischgraetze i Lva Thuna.

Na radnici shromáždili se někteří obecní starší, předáci národní a také i několik šosáků. Palacký, Šafařík, Neuberg, sládek Seidl, mlynář Slavík, hr. Frant. Thun, materialista Baťka a j. Palacký a Neuberg jednali na vrchním velitelství s kn. Windischgraetzem a posléze smluveny tyto *punktace shody:*

1. Hr. Thunovi vrácena bude svoboda od jedné a všem od vojska uvězněným osobám od druhé strany; výjimku činiti měli ze zločinů

obvinění, kteří soudům měli býti vydáni. 2. Vojsko nepodnikne žádného nepřátelství, dokud měšťanstvo zachová klid zbraní. 3. Až barikády zcela budou odstraněny, ustoupí vojsko do kasáren. 4. Měšťanské sbory a národní garda zachovají své zbraně.

* * *

Petr Faster, bratří Šulcové a smrt Emanuela Šulce.

Rodiny Fastrova a Antonína Šulce, člena druhého poselstva do Vídně, byly sousedy „u zlaté husy“ na Koňském trhu. Stavitel Václav Duda, majitel velkého domu toho, jejž byl od základů vystavěl, byl otec paní Barbory Šulcové, manželky Antonína Šulce. Fastrových a Šulcových bydleli vedle sebe v hlavním průčelí a měli společnou pavlač do velkého nádvoří vedoucí. Po bouřlivém Svatodušním pondělku konala se po celou noc u Petra Fastra důvěrná porada, jížto se súčastnil mimo Antonína Šulce, důvěrného a nerozlučného přítele Fastrova, pokrývače a měšťana pražského, i mladší bratr téhož Emanuel Šulc, mistr tesařský, a Josef Šulc, mistr klempířský. O čem na poradě těchto mužů, kteří ku květu uvědomělého měšťanstva náleželi, bylo jednáno, není sice známo. Antonín Šulc o událostech r. 1848 ostal velice zamlklým až do své smrti 11. června 1861, vždyť za reakce i každá upomínka na úsvit nové doby byla od policie stíhána, a on sám dožil se trpkého sklamání: avšak domněnka, že chtěli dohodnouti se s venkovem a shledati, jak tu se věci mají, sotva asi odchyluje se od pravdy. Úspěch odporu proti přepadu Svatodušnímu a jeho důsledkům byl by býval snad jen za těch okolností možným, kdyby celé Čechy se byly postavily na stranu Prahy a za odstranění Windischgraetze byly žádaly. Faster a Šulcové byli vážení a usedlí měšťané, těšící se bojným známostem i mimo Prahu.

„První, jenž z porad u Fastra se dostavil, byl strýček Emanuel.*) Přišel ráno o třetí, když se rozednívalo v skvělém kroji Svornosti. Byl to statný, dvacetiosmiletý muž, otec jediné dcerušky Emy, nedávno právě narozené. Matce se vymluvil, že musí někam na rychlo k stavbě

*) Stůjž zde doslovné vylíčení události té, svědka nad jiné hodnověrného, pamětníka p. Emanuela Šulce, řiditele ústavu zádušního král. hlav. města Prahy, syna to Antonína Šulce. Vypravuje dílem jako očitý svědek, dílem jako pamětník od matky mu sdělených a s všelikými jinými okolnostmi souhlasných věcí.

silnice, na niž měl dozor. Byla to snad silnice od Prahy k Bráníku. Na námitku matčinu, že pro barikády v městě vozu nedostane, odvětil, že pojede z Karlína, kde si koně vypůjčí od továrníka Šalomouna Hubra, švakra matčina, a že Prahu objede. Vypil sklenici vody a rychle odešel. Vícekrát jsem ho nespatřil! Chvíli potom přišel i otec můj, Antonín Šulc a hned za ním Faster, oba v obleku občanském. Nastával již krásný sluneční den a svátek sv. Antonína. „Antoníne, spát již nebudem, jest tak krásně a váš svátek. Vyjedem si do Podola na grundle.“ prohodil Faster k otci, jenž rozloučiv se s matkou a námi dětmi, jižto pro šum a ruch spáti jsme již nemohli, odešel. Šli od „zlaté husy“ ke Koňské bráně, tam na hradby a po hradbách až k Nové bráně. Tu hrčel pod hradbami polokrytý kočár po silnici, tažený párem koní, z něhož se předklonil strýc Emanuel a mávnul Fastrovi a otci bílým šátkem. Oba sestoupili k Nové bráně, vykázali se legitimacemi co městští zástupci a puštěni byvše prošli vojenskou stráží ven. Zbraní u sebe neměli.

„Sotva však došli kočáru, ozývalo se za nimi prudce a neustále volání: „Halt! Halt!“ Z brány vyřítila se za nimi s důstojníkem celá posádka vojenská. V bráně seděl prý totiž jakýsi Felber a sotva že oba byli vyšli, upozornil na ně důstojníka slovy: „Víte, koho jste pustili ven? To je Faster a jeho adjutant Šulc. Jdou ven zdvihnouti zemskou hotovost.“ Na denunciaci tu zakročili vojáci. Faster však a můj otec nedbajíce volání, rychle vsedli do kočáru, Faster a otec můj do pozadí, strýc Emanuel na otevřené přední sedadlo. „Halt! Halt!“ voláno stále, načež strýc obrátiv se ke kočímu, rodilému Němci, zvolal: „Nichts halt! Hau zu!“ (Žádné stůj! Šlehej jen!) Za střelby a křiku uháněl kočár od Nové brány ke Koňské, kudy vedla jediná silnice.

„Palba neustávala, kočár několikrát prostřelen, kule však nikomu neublížily. V tom však pod první baštou od Nové brány ke Koňské koně se vzepjali. Podsední kůň měl kulku ve hřbetě. Jen na okamžik kočár zastavil, ale okamžik ten stačil, aby granátník stojící na baště na stráži dobře mířenou ranou prohnal lebku a mozek strýce Emanuela.

„Emanuel Šulc klesl bez hlesu mrtev Fastrovi v klín. Tento, leknuv se sice velice, duchapřítomnosti nepozbyl. Vloživ na rychlo mrtvé bezvládné tělo strýcovo v lokte otcovy, pravil: „Antoníne, váš bratr jest mrtev“. Za ustavičné střelby vyhoupnuv se z kočáru, jenž

byl po levé straně silnice proti hradebnímu příkopu zmizel ve vysokém žitě. I otec uznav nezbytí pomýšleti na svou záchranu složil mrtvolu do vozu a zmizel za Fastrem v obilí. Každý však se dal jiným směrem.

Vyobrazení nitek daleko a hluboko rozvětveného spiknutí.
Karikatura z roku 1848.

Faster plížil se žitem podél silnice směrem k Černokostelecké silnici od Koňské brány vedoucí, odkud posádka prudkou palbou vybouřena také na silnici (nyní Jungmannovu třídu na Vinohradech) vyběhla. Přeplíživ se ve vhodné chvíli po silnici bral se Faster po polích a

pěšinách k Vyšehradu, pod jehož hradbami se dostal do Podola, odkudž se dal převézti na druhý břeh Vltavy. Zde byl zachráněn. Pospíchal přes Beroun ku svému rodišti Domažlicům.

Jinak se vedlo Antonínu Šulcovi. Dal se směrem k Sakrabonce (nyní nádraží dráhy Františka Josefa). Vojáci z brány pronásledujíce jej mířili a stříleli po něm dle vlnění obilí. Byli mu v patách, až přišel k úhoru, kde jako terč byl vydán střelbě. Vzpřímiv se tudíž zdvihl na holi klobouk do výše na znamení, že se vzdává, a odhodlaně očekával, co se bude díti. První dohonil ho důstojník, jenž po něm ťal šavlí. Otec muž hbitý a velké síly tělesné, mžikem důstojníku vyrval šavli pravicí, rozříznuv si při tom celou dlaň. Nedbaje však bolestí touže rukou obrátil šavli proti důstojníkovi a vynutiv na něm slovo cti, že mu nebude ublíženo, vrátil mu šavli. Vojsko zdrželo se dalšího útoku na otce a pátralo v obilí po Fastrovi. Otec odveden co zajatec do Nové brány a odtud na Hradčany."

Velící generál na Pražském zámku v pevné posici drží dva podezřelé muže za pačesy. Dle soudobé karikatury.

* * *

Pouliční boje.

Záhy ráno vybubnované vyhlášení

o odstranění barikád nemělo úspěchu. Barikády nejen nebyly odklizeny, nýbrž padaly i rány z obou stran. Kdo střelil dříve? Někde vojáci, někde barikádníci. Střelba zavdávala podnět k nové střelbě a rozhorlenosti. Hnedle zavzněly opět zvony na poplach, lid se sbíhal a na jednotlivých místech sváděny potyčky. Ze Soukennické ulice přitáhl zástup ozbrojený klacky, pikami, šavlemi a puškami, dral se ke kostelu sv. Jakuba a odtud kolem Týnského chrámu a průchodními domy do Celetné ulice. Granátníci pluku Wacherova dali se od vrchního velitelstva proti zástupu na pochod, zapudili jej palbou a rozebrali od včíra již dobytou barikádu na konci ulice na dobro. Dům „u zlatého hřebenu“ byl opět obsazen a vypleněn. Jiný oddíl vtrhl k Týnu, rozebral barikády na náměstí postavené, obsadil palác hr. Kinského a podloubí před Týnem. S Týnských věží padaly výstřely, několik střelců barikádnických bylo tam usazeno. Podobně byli střelci na Staroměstské věži u radnice a pálili odtud na vojáky. Pověst vypravuje i o krvavé srážce v Týnském chrámu Páně, kde barikádníci za sloupy se kryjíce se bránili. Jisto jest tolik, že věže byly od vojska vzaty a obsazeny.

Nyní došlo k útoku proti barikádě u radnice, za níž, kryjíc ryneček a nově pojmenovanou Karlovu ulici, byla jiná, pevná barikáda, pečlivě vystavěná, na niž z vnitřní strany vedly stupně z chodníkových kamenů zřízené. Vojáci předjeli s děly a rozvinuli prudkou palbu. Dělové kule bily do barikád i domů a střelba pušek rachotila proti jejich obrancům. Z oken domů, střech, sklepů pálili barikádníci. Chvílemi ozývaly se povely k útoku, Oddíly vojska vrhaly se na domy, vypačovaly dvéře a útokem hnali se pak vojáci v před po chodbách a schodech do pokojů a na půdy. Barikádníci obyčejně přes půdy a střechy hledali útočiště v sousedních domech unikajíce takto útočníkům. Zde raněn byl smrtelně kartáčovou kulí měšťanský granátník, Stavovský, jenž hnedle potom zemřel. V boji neměl ostatně účastenství.

Okolo deváté dopoledne chvátal z Dlouhé třídy na náměstí důstojník mávaje z daleka bílým šátkem na tasené šavli. Vyzýval na všech stranách k pokoji a klidu. Zástup lidu ho provázel a kynul bílými šátky v pravo v levo. Několik granátníků vypálilo na důstojníka a jeho průvod. Jiná rána padla z pozadí radnice a skolila bubeníka, jenž po boku důstojníka kráčel náměstím. Z radnice přiběhli někteří důstojníku v ústrety. „Mír, mír!“ ozývalo se z různých stran.

Vojáci mávali bílými šátky a z radnice vztýčen bílý prapor. Jen jakýsi mužíček vystřelil ze zároží na vojáky, kteří palbu opětovali. O desáté nastal však na Staroměstském náměstí klid; oblaka dýmu se znenáhla rozptýlila a žhavé slunce usmívalo se do ulic Pražských. Byl to klid, jenž měl pomáhati jednání o vybavení presidenta gubernia. Raněných na straně barikádní počítáno dvacet.

Podskalí mělo od první chvíle své bojovné oddíly, jež vysílalo na výpravy proti Vyšehradu, na Smíchov, k dopravnímu domu vojenskému, proti kasárnům a jejichž pomocí udržovalo spojení s venkovem. Organisace nebylo však ani tu. Mužové se shromáždili, když voláno na poplach, a zase se rozptylovali. Některé výpravy nepadají ani na jejich účet, tak jako útok na vojenskou nemocnici na Dobytčím trhu. Asi o desáté přikvapil tam zástup ozbrojený puškami a sekerami. Velící důstojník dal zatarasiti dvéře a opevniti se v prvním patře, které bylo hájeno posádkou 16 mužů, několika ozbrojenými lehčími nemocnými a dozorci. Dolejší část byla vypleněna a ženy rozchvacovaly houně a peřiny z postelí. Když dostavil se oddíl vojska z Koňského trhu, dali se útočníci na útěk, při čemž asi čtyři byli zastřeleni a několik raněno. Uprchli směrem k Slovanům, kde se v ulicích rozptýlili.

Od počátku bouří velkou úlohu hrají výstřely z domů. Mnohé asi jsou jen výtvorem obrazotvornosti nebo zlé vůle. Tak o museu bylo nade všechnu pochybnost zjištěno, že odtamtud žádná rána nepadla, ač opětovně tak tvrzeno. Podobně bylo s hostincem „u zlatého anděla“, domem „u černé Panny Marie“ a j. Tak zdá se, bylo i s výstřely, jež prý o polednách padly z Žofína z domu Václava Novotného a ze zahrady. Myslivci z nábřeží počali střílet, jistý kočí a kavárník Muttig, kteří náhodou byli na nábřeží, byli těžce zraněni, jeden člověk zastřelen. Myslivci přikvapili k domu Novotného a za ustavičné střelby z pušek roztříštili dvéře sekerami a vnikli do vnitř. Byla to však, jak se ukázalo, mýlka. Aspoň lidé tu zatčení nemohli být z ničeho usvědčeni.

* *
*

Lev Thun propuštěn na svobodu.

V Klementinské pevnosti bylo asi 150 ozbrojených studentů, asi padesát národních gardistů, několik členů ozbrojených měšťanských

sborů a ke 200 typografů, mlynářských, sladovnických, tiskařských a jiných dělníků. Rozděleni byli po okolních barikádách, domech a mlýnech, střediskem bylo ovšem Klementinum. Okolo deváté ráno dostavili se pražští měšťané Václav Seidl, Haklík a Batka k Fričovi ml. jakožto vůdci a stěžovali si, proč nejsou předpuštěni k Thunovi. Frič odkázal je na Sladkovského, u jehož přítomnosti s uvězněným místodržitelem mluvili. Dostavili se potom i Palacký, Šafařík, mlynář Slavík provázení od Karla Havlíčka, Vojty Náprstka, dr. Brůny a právníka Tieftrunka. Později přišel i starosta dr. Václav Vanka. Punktace míru dříve již označené měly býti důvodem k propuštění Thunovu. Deputace naléhala, aby studentstvo tu oběť přineslo spáse ohroženého rodiště.

Deputace vyjednávala s Lvem Thunem u přítomnosti Sladkovského, kterýž žádal, aby se všemi přítomnými podepsal prosbu k ministerstvu, aby neústavně jednajícího, měšťanstvu nepřátelského vrchního velitele kn. Windischgraetze propustilo. President gubernia odmítal všeliké jednání, nejen o petici nechtěl slyšet ale ani o žádném prostřednictví, pokud jest vězněm. Porada bez Thuna odbývala se pak v sále logiky na levo od vchodu z Marjanského náměstí. I Sladkovský se dostavil. Nastalo veřejné hadání o tom, má-li či nemá-li býti Thun propuštěn. Palacký, Havlíček, Seidl, Šafařík mluvili pro propuštění. Když se Frič ml. ujal slova, spěchala již dsputace a mnozí jiní nahoru k Thunovi od Sladkovského provázeni. Zatím Frič dole pokračoval ve své řeči a dokazoval, že by byla největší chyba vzdáti se tak vydatné záruky, jakou jest místodržitel. Rozestaviv ozbrojené jednotlivce v řady po dvoře a dole v schodišti pospíchal Frič nahoru. Právě vycházeli Palacký, Seidl, Šafařík a Havlíček s Thunem. Frič protestoval. Bez záruky žádné prý svobody. Palacký prohlásil, že většina rozhodla, aby Thun byl propuštěn, Frič dokládal, že většina ta jest nyní jiného náhledu. Na Thuna naléháno, aby aspoň čestným slovem se zavázal, že jakmile se octne na svobodě, zasadí se svou úřadní mocí, aby Windischgraetz vojsko odvolal. Thun však zavrtěl jen hlavou. Tu Palacký sám zaručoval se za něho. Havlíček prohlásil, že mu záruka Palackého stačí. Starosta dr. Vanka pozvedal sepjaté ruce k jednotlivcům, aby je přiměl k příznivému pro Thuna rozhodnutí. Vojta Náprstek souhlasil s Havlíčkem. Tieftrunk se připojil Došla řada na Sladkovského. Slovo jeho mělo právě té chvíle velkou váhu. „*Co měšťané si přejí a*

zač žádají, jest nám rozkazem" prohlásil Sladkovský. Slova ta měla účinek jmenovitě na mladší pokolení.

Následoval ještě dramaticky pohnutý výjev. „Et si omnes ego non!" zvolal Frič ml. a seřaďoval své, aby se zbraní postavili se na schodech a nedovolili Thuna propustit. Deputace dostoupila výše schodiště. „Namířte zbraň!" velel Frič ml. Zaraženi stanuli. Šafařík v myšlénky zabrán vedl z jedné strany Lva Thuna pod paží, Palacký z druhé. Proti těm násilí bylo by bývalo hříchem. „Spusťte zbraň!" zvolal Frič. Průvod ubíral se zvolna a mlčky se schodů.

Tichá kočičina.
Toť je k smíchu, he, he, he! — Dnes to stojí zase zde!
Z karikatur r. 1848.

Lev Thun byl na svobodě a žádal, aby odveden byl na Staroměstskou radnici. Starosta dr. Vanka opustil již dříve Klementinum a jednal s kn. Windischgraetzem o splnění podmínek s propuštěním Thuna spojených. Zatím dostavil se již Thun, oznámil vrchnímu veliteli listem, že jest na svobodě, a žádal na vzájem za propuštění studentů a jiných zatčených osob, jakož i studenti se byli zavázali vydati své zajatce. Z radnice ubíral se pak slézaje barikády a vyhlašuje pokoj a shodu Karlovou ulicí, přes Karlův most a Mosteckou ulicí k budově guberniální zajímavý průvod. V čele kráčel Haklík v uniformě setníka měšťanské pěchoty, za ním president gubernia hr. Lev Thun, vedle něho právník Soběslav Pinkas s puškou přes rameno, právník Josef Jireček, technik Jan Krejčí, sládek V. Seidl, Batka, hodinář Suchý a někteří jiní. Celkem byl průvod vítán jako známka shody a smíru. V Malostranské mostecké věži učiněna zastávka na polo pobořené barikádě a Thun oslovil náhodou tu shro-

mážděné vykládaje učiněné od Windischgraetze podmínky a vyzývaje je, aby pečovali o pokoj a pořádek. Z mnohých oken byl i pozdravován.

Zatím však se situace změnila. Jedva vstoupil hr. Lev Thun na Malou stranu, padaly pumy na Křižovnické náměstí a Klementinum. K průvodu Thunovu přidružil se hlouček národních gardistů a dělníků pikami ozbrojených, jehož velení převzal Soběslav Pinkas. Thunovi vytýkáno, že podmínky na radnici ujednané jsou porušeny. Zatím doveden byl president gubernia až do místodržitelské budovy. Venku hromadily se zástupy, jež mu klnuly, že je spolustrůjcem přepadu Pražanů. Chvíli hodlal se Thun vrátit zpět do Klementina, když podmínky, za něž žádal, nebyly splněny. Bylo mu však zrazováno z toho a starý jeden sluha ho varoval, že se mu ukládá o život. Vypravili se tudíž Jireček, Batka a Suchý k vrchnímu veliteli, odtud na radnici,

Žaloſtná pjſeň o hrůzném krweprolitj w Praze

w žaloſtných a ſmutných dnech 11. až do 16. čerwna 1848.

Zpjwá ſe gako: „Děwčátko kráſné ſſlo ſmutně k gednomu kláſſteru.“

1. Milj kragané poſlyſſte tu
ſmutnou nowinu, co ſe w Praze
přihodilo, gak krweprolitj bylo
w tak mnohou hodinu.

2. Na pondělj ſwatoduſſnj
ſlužby Božj byly k ſgednocenj
wſſech Slowanů, wſſech wla=
ſteneckých kraganů, by w ſwor=
noſti žili.

3. Giž ſe Pražané wraceli od
pobožnoſti ſwé; radoſtné pjſně
gſou pěli, potěſſenj z toho měli,
že zaſ lew čeſký řwe.

4. Pogednou gſou přepadeni
bez wſſeho nadánj; dodoněma
poraněný, polapený a ſwázaný
to bez ſmilowánj.

5. Ženy, muže i děwčátka krá=
ſně ozdobená; zagiſtě neozbro=
gené ſjla překwapj newinné, žá=
loſt, ach, neſmjrná!

6. Wſſak na tom nebylo doſti
i krutá ſeč počne; tu bylo po
wſſj radoſti, Praha pocjtj ža=
loſti, lew boleſtně zařwe.

7. Z děl to ſtraſſliwě w Praze
hřmj, giž ſrčkem proudj krew;
padagj muži i ženy, koulema
krutě zraněny; „zráda!“ to
wſſechněch zpěw!

8. Sotwa ſe ſpamatowali ſſtu=
denti rekownj, giž ſe hned zbraně
chopili, w kolegjch ſe taraſili,
co reci bogownj.

9. W Karoljnu a Klementýnu,
gako i w technyce, wſſude ſſtu-
denti gſou byli, rekowně gſou
ſe bránili, co drážděné lwice.

10. Mezi ſſtudenti též byla ſlo=
wanka ſpanilá, ta ſtatečně ſe
držela, z barykád ſtále ſtřjlela,
nikdy nechybila.

11. Nic ale naplat bráněnj, kde
nenj gednota; neb wlaſtenci opu=
ſſtěni, ba od ſwých wlaſtnjch zra=
zeni, trefeni od hrota.

12. Počalo ſe hrozně ſtřjlet po
hlawnjch ulicjch; lid tu padá
na wſſe ſtrany, kde kdo může,
pádj z brány před mocj ſtřjljcjch.

ale zpět na Malou stranu již nemohli, jelikož udržována palba na Klementinum. Stráž v místodržitelské budově setrvala do noci. Že zbytečná tu nebyla, když kolem ozývaly se hrozby Thunovi, snadno lze si domyslit. Vojsko bylo však tou měrou drážděno proti lidu, že když jeden ze strážců, gardista, opustil budovu, byl na ulici napaden, ťat od vojáků do hlavy a zbraň mu odňata. V noci odešli posléze všichni z vládní budovy.

Samozvaný velitel v Klementinu rozhorlen nad propuštěním Thunovým odebral se domů a vrátil se, volán od přátel, teprve nazejtří. Lev Thun vydal ještě téhož dne dvě proklamace a to litografované, jelikož tištěny býti nemohly, což se stalo až později. Jedna z nich *„K obyvatelstvu Pražskému“* poukazuje, že staly se hrozné věci, co zbaven byl svobody, a že po jeho propuštění vrchní velitel zastavil

13. Z malé ſtrany pořád ſrſſj
rány raketnické; zem ſe třeſe,
okna trnau, ohniwé koule ſe hrnou
na mleyny moſtecké.

14. Ty hned ſe w plamenu
zedmou, i wodárnu ſtráwj · ſed=
mero mleynů i pjlu, wſſecka ſta=
wenj, ſta lidj obžiwy tak zbawj.

15. Obyljčka plné pytle k mletj
tam leželo; to wſſe plamenem
ſtráweno, w prach a popel obrá=
ceno dwadcet dnj hořelo.

16. Gen gednjm dnem dwě ſtě
koulj do Prahy letělo, pumy,
granáty, kartáče půſobily mnoho
pláče, kde z děla zahřmělo.

17. To ſe ſtalo na oſtrowě
pod železným moſtem; gak my=
ſliwci drancowali, ſkutkem to i
dokázali, že byli zlým hoſtem.

18. Na tom ſtřeleckém oſtrowě
předc geden člowěk byl, počeſtně
geſt ſe zachowal, pachtýři žiwot
uchowal, ten miloſrdný byl.

19. Myſliwci po něm mjřili,
giž ho chtěli ſkolit, tu člowěk
ten rychle zwolal, by žiwot pá=
nům zachowal, „nemohu dowolit!“

20. Wſſak hůř w celetné ulici
po domech ſe dálo, kde co bylo,
ge pobráno, roztlučeno, zdranco=
wáno, pozůſtalo málo.

21. U Běchowic tam huſaři
co lwy rozkácenj mnoho krwe
prolévali, na kupy gſou rozſekali
i mnohé newinný.

22. Na kráſném ſtatku Střiž=
kowě pána od „Swornoſti“, tam
wogſko hrůzně bouřilo, krutoſt
ſobě dowolilo z wůdce ſwého zloſti.

23. J muſeum přepadeno,
w němž audy Swornoſti, ti byli
gati, wedeni, a na Hradčanech
zawřeni — pak wſſj winny proſti.

24. Tamto geſſtě na Hrad=
čanech, mnohý byl uwězněn, ze
„ſpiknutj“ obwiněný, mnozj gſou
zaſ propuſſtěni, nebyl žádný winen

25 Wſſak ti co lidi bouřili,
ať gſou potreſtanj; geſtliže ſe
prowinili, práw m by treſtáni
byli, nenj k zapjránj.

26. Šedeſát ſedm „ctných“
mužů ti prý na tom ſtáli, aby
Praha poplaſſena a ſtále geſſtě
děſſena — w tom kochánj měli.

(Prostonárodní písnička o krvavých dnech Svatodušních.)

vojenské podniky. Ve druhé venkovu platící vyzývají se „*Milí krajané*“, aby ostali doma a nepokoušeli se o vtrhnutí do Prahy.

Studentstvo v Klementinu usneslo se na této *proklamaci*, z péra Havlíčkova a Sladkovského vyšlé, která v arcibiskupské knihtiskárně v Klementinu od faktora Žáka byla vytištěna a na nárožích pražských i na Malé straně a na Hradčanech nalepena:

„Bratří! Když jsme v pondělí pokojně táhli po svém městě, vystřelili na nás vojáci na rozkaz Windischgraetze jakožto morděři a loupežníci beze vší příčiny, a když jsme se potom před silou jejich zatarasili museli, stříleli do nás, ačkoliv jsme my žádného úloku na ně nečinili, opět na rozkaz Windischgraetzův kartáči z kanonů. Se zvířecí urputností dal do nás tento bezbožný krvežíznivec po tak dlouhý čas od svého zaslepeného vojska stříleti a přece jsme s Boží pomocí bez dostatečné zbraně i bez pomoci národní gardy, která od svých nehodných oficírů proti svým bratřím svedena jest, až posavad šťastně zvítězili, a dá-li Bůh, s udatností svou staročeskou až do konce setrváme a svobodu svou si uhájíme.

„Národní garda vidouc nemilosrdné chování vojska obrátila se nyní opět k národu, a doufáme, že si nyní takové důstojníky vyvolí, kteří budou srdeční a upřímní Čechové, aby zároveň s celou národní gardou národ a svobody jeho hájili. Pokoj nyní nastati může leč pod těmito výminkami:

„1. Kníže Windischgraetz ať hned město opustí. 2. Vojska ať v Praze jen tolik zůstane, co na osazení stráží nevyhnutelně zapotřebí jest, které pak jak ve městě tak na branách společně od vojska s měšťanstvem a studentstvem osazeny budou. 3. Aby hned provisorní vláda jakožto národu odpovědné ministerstvo ve jménu J. M. císaře a krále našeho samostatně zem Českou řiditi počala.“

* * *

Čtrnáctý červen.

Noc byla klidnější než předešlá. Vojsko tábořilo v ulicích, spalo na dlažbě, slámě nebo poduškách z domů přinesených, stráže obcházely. Také na barikádách byly místy stráže a jednotlivci spali po zemi, na barikádách nebo v domech, z nichž stříleno. Takovým byl jmenovitě klášter křižovníků u mostu, kde přes protesty generála křižovníků P. Beera zřízeny všechny pokoje k Vltavě vedoucí za střílny. Za hlubokého nočního ticha ozývaly se chvílemi výstřely myslivců ze Střeleckého ostrova, granátnických stráží na březích malostranských a navzájem z Františku, od křižovníků, z mosteckých mlýnů, nábřeží. Také jinde v městě zahoukla chvílemi rána.

Událostí dne byl příchod *dvorské komise*, poslané od ministerstva zvláštním vlakem do Prahy. Jejími členy byli dvorní rada *Klecanský*,

vojenské podniky. Ve druhé venkovu platící vyzývají se „*Milí krajané*", aby ostali doma a nepokoušeli se o vtrhnutí do Prahy.

Studentstvo v Klementinu usneslo se na této *proklamaci*, z péra Havlíčkova a Sladkovského vyšlé, která v arcibiskupské knihtiskárně v Klementinu od faktora Žáka byla vytištěna a na nárožích pražských i na Malé straně a na Hradčanech nalepena:

„Bratří! Když jsme v pondělí pokojně táhli po svém městě, vystřelili na nás vojáci na rozkaz Windischgraetze jakožto mordéři a loupežníci beze vší příčiny, a když jsme se potom před silou jejich zatarasiti museli, stříleli do nás, ačkoliv jsme my žádného útoku na ně nečinili, opět na rozkaz Windischgraetzův kartáči z kanonů. Se zvířecí urputností dal do nás tento bezbožný krvežíznivec po tak dlouhý čas od svého zaslepeného vojska střileti a přece jsme s Boží pomocí bez dostatečné zbraně i bez pomoci národní gardy, která od svých nehodných oficírů proti svým bratřím svedena jest, až posavad šťastně zvítězili, a dá-li Bůh, s udatností svou staročeskou až do konce setrváme a svobodu svou si uhájíme.

„Národní garda vidouc nemilosrdné chování vojska obrátila se nyní opět k národu, a doufáme, že si nyní takové důstojníky vyvolí, kteří budou srdeční a upřímní Čechové, aby zároveň s celou národní gardou národ a svobody jeho hájili. Pokoj nyní nastati může leč pod těmito výminkami:

„1. Kníže Windischgraetz ať hned město opustí. 2. Vojska ať v Praze jen tolik zůstane, co na osazení stráží nevyhnutelně zapotřebí jest, které pak jak ve městě tak na branách společně od vojska s měšťanstvem a studentstvem osazeny budou. 3. Aby hned provisorní vláda jakožto národu odpovědné ministerstvo ve jménu J. M. císaře a krále našeho samostatně zem Českou řiditi počala."

* * *

Čtrnáctý červen.

Noc byla klidnější než předešlá. Vojsko tábořilo v ulicích, spalo na dlažbě, slámě nebo poduškách z domů přinesených, stráže obcházely. Také na barikádách byly místy stráže a jednotlivci spali po zemi, na barikádách nebo v domech, z nichž stříleno. Takovým byl jmenovitě klášter křižovníků u mostu, kde přes protesty generála křižovníků P. Beera zřízeny všechny pokoje k Vltavě vedoucí za střílny. Za hlubokého nočního ticha ozývaly se chvílemi výstřely myslivců ze Střeleckého ostrova, granátnických stráží na březích malostranských a navzájem z Františku, od křižovníků, z mosteckých mlýnů, nábřeží. Také jinde v městě zahoukla chvílemi rána.

Událostí dne byl příchod *dvorské komise*, poslané od ministerstva zvláštním vlakem do Prahy. Jejími členy byli dvorní rada *Kleczanský*,

PETR FASTER V ŽALÁŘI.

Karikaturní posměšek šosácko-windischgraetzský.

Dle soudobé litografie.

znalec poměrů českých a za odpovědného správce vnitra pro Čechy označený, a maršálek hrabě Emanuel *Mensdorff-Pouilly*, jenž v Praze býval několik let vrchním velitelem a nyní byl druhým vicepresidentem dvorské válečné rady ve Vídni. Oběma dána rozsáhlá plná moc od vlády. Oba dvorští komisaři přijeli o šesté ráno a odebrali se na Hradčany, kde v zámku se ubytovali. Již cestou k místodržitelství a ke kn. Windischgraetzovi měli příležitost se přesvědčit o všeobecném rozhořčení proti Windischgraetzovi. U vrchního velitele v Celetné ulici setkali se i se Lvem Thunem. Odtud odebrali se na Staroměstskou radnici, kde bylo hlavní pole jejich působení. Většina obecních starších byla pohromadě v zasedací síni a mimo to mnoho čelných měšťanů a zástupcové studentstva. Přišli po deváté hodině ranní. *Z přítomných všichni bez výjimky souhlasili v tom, že první a hlavní nápravou zla jest, aby Windischgraetz byl odstraněn.* Tak žádalo měšťanstvo, tak inteligence a květ hlavního města království. Dr. Vanka jako starosta Pražský tlumočil požadavek ten se vším důrazem. Rozdíl jevil se jen v názorech o povaze vrchního velitele. Jedni zavrhovali ho a odsuzovali jako tupý nástroj zpátečnictva, jenž svévolně vyvolal pražské bouře. Jiní přiznávali čestnost jeho povaze, ale reakcionářství označovali za důvod jeho počínání. Ze středu měšťanstva projeveno přání, aby Mensdorff převzal vrchní velení. Dále k upokojení myslí a zabezpečení trvalého míru žádáno, aby přeloženi byli granátníci a ony oddíly vojska, které proti občanstvu byly štvány. Někteří považovali odstranění vojska vůbec za žádoucí. Jmenovitě však naléháno též, aby zatčení byli propuštěni, což včera již sice smluveno, dosud však nebylo provedeno. Tím zahájili také oba komisaři svou činnost. Ze své moci podepsali rozkaz vojenským velitelům v kasárnech Králových, Josefských a jízdeckých a u Nové brány, aby zajaté propustili na svobodu.

Vojta Náprstek a Tieftrunk pospíšili do Klementina, odkudž přiváděli zajaté vojíny, kteří se tam byli dobře měli, na radnici, aby je vydali kn. Josefu Lobkovicovi. Haklík maje plnou moc od dvorských komisařů, s bílým praporečkem v ruce spěchal od kasáren ke kasárnům, aby vyšetřil, kolik je kde uvězněných. Potom pod ochranou vojska a národní gardy přiváděl je na radnici. S nadšením pozdravoval je lid, ze všech stran podávány jim ruce, nastalo srdečné vítání a objímání. Další důsledek bylo odvolávání vojska z ulic pražských. Staroměstské náměstí bylo vyklizeno, tolikéž Železná ulice, Karolinum, Kolo-

vratova třída a jen kolem budovy vrchního velitelství v Celetné ulici ostala část vojska soustředěna. Ostatní posláno do kasáren. Posily z venkova přicházející ostávaly mimo město.

Rozhořčení nemohlo ovšem rázem býti zaměněno úplným klidem, kterého si přálo jádro měšťanstva a české společnosti. Místy docházelo k nedorozuměním, jinde k menším potyčkám, celkem však nastávalo uklidnění a bylo by nastalo úplně, kdyby vojsko z Malé strany nebylo se staralo o jeho porušení. Výstřely z pušek i děl ozývaly se z té strany a střídaly se s výstřely od Klementina a okolí. Zde ostávalo při starém, ano barikáda v mostecké věži značně ještě zdokonalena nasypaným pískem, slamou, senem a p., aby dělové kule nemohly ji poškozovat. Josef Frič vrátiv se sem, opět svolával a doplňoval obrance barikád. Zde lapen byl i kupec Vinc. Weiss, který u „modré hvězdy" konal pochopské služby Fr. Thunovi, svazoval nevinné zajatce a dával dopravovat do kasáren. Havlíček rozhorlen zvolal: „Není kulky hoden a ani za arch papíru nestojí, ale dáme mu řádně za vyučenou!" Sladkovský odsoudil jej k tomu, že musil v přízemním pokoji postavit se za mříže k otevřenému oknu a tam stát jako na pranýři. Vymlouval se, že nedělal, než co mu bylo rozkázáno; později byl propuštěn.

Večer byl na Staroměstských barikádách klidný. Ujišťovalo se, jmenovitě v Klementinu, že dvorní komisi se podařilo vymoci na Windischgraetzovi nejen ústup vojska do kasáren, nýbrž i jeho vlastní odstoupení. Ústně že byly podmínky míru přijaty, a písemně že o tom ráno vyměněny budou přípisy mezi Lvem Thunem a starostou pražským drem. Vankou, od obou dvorských komisařů stvrzené. Mluvilo se již i o čestném pohřbu padlých obětí, jakmile pokoj bude obnoven.

Jen Podskaláci téhož večera přišli se zprávou, která budila nedůvěru. Od prvního přepadu lidu v Celetné ulici konali pravidelné obhlídky kolem Vyšehradu, jehož se chtěli zmocniti, měli řeku ve své moci a také na Smíchově měli stráže. Ti zatkli štafetu s rozkazy do Písku a Budějovic, aby vojsko odtamtud dalo se rychle na pochod ku Praze. To ovšem kalilo mírumilovnou náladu.

Ještě trapnější dojem činilo, že technik *Maur* nebyl propuštěn na svobodu, nýbrž týrán dále, a že zatčeni byli klidní a čestní našinci hrabě Vojtěch *Deym* a baron Karel *Villani*. Oba odvedeni velkou mocí vojenskou též na Hradčany, kde u sv. Jiří uvězněni. Tím učiněn

vratova třída a jen kolem budovy vrchního velitelství v Celetné ulici ostala část vojska soustředěna. Ostatní posláno do kasáren. Posily z venkova přicházející ostávaly mimo město.

Rozhořčení nemohlo ovšem rázem býti zaměněno úplným klidem, kterého si přálo jádro měšťanstva a české společnosti. Místy docházelo k nedorozuměním, jinde k menším potyčkám, celkem však nastávalo uklidnění a bylo by nastalo úplně, kdyby vojsko z Malé strany nebylo se staralo o jeho porušení. Výstřely z pušek i děl ozývaly se z té strany a střídaly se s výstřely od Klementina a okolí. Zde ostávalo při starém, ano barikáda v mostecké věži značně ještě zdokonalena nasypaným pískem, slamou, senem a p., aby dělové kule nemohly ji poškozovat. Josef Frič vrátiv se sem, opět svolával a doplňoval obrance barikád. Zde lapen byl i kupec Vinc. Weiss, který u „modré hvězdy" konal pochopské služby Fr. Thunovi, svazoval nevinné zajatce a dával dopravovat do kasáren. Havlíček rozhorlen zvolal: „Není kulky hoden a ani za arch papíru nestojí, ale dáme mu řádně za vyučenou!" Sladkovský odsoudil jej k tomu, že musil v přízemním pokoji postavit se za mříže k otevřenému oknu a tam stát jako na pranýři. Vymlouval se, že nedělal, než co mu bylo rozkázáno; později byl propuštěn.

Večer byl na Staroměstských barikádách klidný. Ujišťovalo se, jmenovitě v Klementinu, že dvorní komisi se podařilo vymoci na Windischgraetzovi nejen ústup vojska do kasáren, nýbrž i jeho vlastní odstoupení. Ústně že byly podmínky míru přijaty, a písemně že o tom ráno vyměněny budou přípisy mezi Lvem Thunem a starostou pražským drem. Vankou, od obou dvorských komisařů stvrzené. Mluvilo se již i o čestném pohřbu padlých obětí, jakmile pokoj bude obnoven.

Jen Podskaláci téhož večera přišli se zprávou, která budila nedůvěru. Od prvního přepadu lidu v Celetné ulici konali pravidelné obhlídky kolem Vyšehradu, jehož se chtěli zmocniti, měli řeku ve své moci a také na Smíchově měli stráže. Ti zatkli štafetu s rozkazy do Písku a Budějovic, aby vojsko odtamtud dalo se rychle na pochod ku Praze. To ovšem kalilo mírumilovnou náladu.

Ještě trapnější dojem činilo, že technik *Maux* nebyl propuštěn na svobodu, nýbrž týrán dále, a že zatčeni byli klidní a čestní našinci hrabě Vojtěch *Deym* a baron Karel *Villani*. Oba odvedeni velkou mocí vojenskou též na Hradčany, kde u sv. Jiří uvězněni. Tím učiněn

byl počátek boje proti snahám a mužům národním, jež tvoří vlastní jádro politiky tehdejších vládců. Hlavní jejich provinění bylo, že byli členy českého národního spolku „Svornost“. — Baronu Villaniovi vypleněn pak při prohlídce od vojska jeho statek Střížkov u Benešova.

* * *

Z ulic a barikád

Na *Novém městě* nastalo odpoledne takové již utišení, že jak na Koňském trhu, tak v Kolovratově třídě, v Ovocné ulici i Alejích objevilo se mnoho procházejících. Předpokládalo se, že jest konec bouřím, že vídeňská komise sprostředkovala mír, a proskakovaly radostné hlasy, že Windischgraetz odstoupí. — Dámy prohlížely si vytrhanou v ulicích dlažbu, divily se rozbitým a rozstříleným oknům, porouchaným od kulí domům a ochotní průvodčí vysvětlovali podrobnosti.

Jen *Staré město* bylo vždy ještě zabarikádováno a některé barikády byly velmi pevně provedeny z kamene, cihel, písku a s příkopy za nimi. Krásná pleť přicházela se dívat na barikády i na Staré město. „Dámy jako by na promenádu vystrojené prohlížely si vytrvalé obrance barikád, koketovaly zde onde s mladšími, přeskakovaly barikády jako kamzíci, dávaly se s umouněnými a upocenými dělníky do řečí, smály se, že nás větší část hoví si na svém stanovisku s puškou v ruce, — s vykasanými rukávy a bez kabátů,“ píše Jos. Frič ve svých „Pamětech“. Aby tomu konec učinil, dal udeřiti na buben, zvoniti na poplach a vydati povel: „Do zbraně!“ „To byl shon, poprask a zmatek nevýslovný — ve dvou minutách bylo Křižovnické náměstí všech zvědavců prázdno. Paničky a slečinky daly se do křiku — šosáci jako bezhlaví do všech ulic se rozutekli a mnohý klobouček, mnohá mošnička i s paraplátkem, šátky a šátečky, košíčky, hole a čepice, hotový tandlmark, ostaly v obvodu našich barikád.“

Stravování na barikádách dálo se dobrovolnými sbírkami. Sousedé i jiní občané poskytovali hotové peníze na výživu bojovného mužstva. Z blízkých pivovarů dodáno pivo a lecjaké zákusky, uzenky, slanina uzenina. — Na barikádách byly mísy, do nichž kdo měl, přispěl svou hřivnou. Někde také nějaká dávka se vynutila, jako na generálu křižovníků P. Beerovi známky na sud piva denně. Židovské město žádalo v Klementinu za ochranu, kteráž mu slíbena. Představenstvo Židov-

ského města ujištěno, že nevede se boj proti židům, ale proti Windischgraetzovi a reakci. Za to zavázalo se představenstvo dodávati denně na barikády zásobu chleba a housek, jež v nůších a koších každý den ráno přinášeny. Židé přinášeli i jiné zásoby potravin a v Platnéřské ulici přivazovali je na šňůry, po nichž vytahovány do Klementina. Seminářské kuchyně změněny v barikádní; každého rána vařila se tu polévka pro všechny na barikádách zaměstnané. Jednotlivci posílali šunky, kýty, rýži, suché švestky, kávu, vinárník Carda dával ochotně ze svého sklepa víno. Kavárník Breithut v Královských lázních, kde dříve býval Faster, přenechal celou kavárnu, která byla střelbě z děl a pušek vydána, Jos. Fričovi, jemuž opatřil i výtečný dalekohled.

* * *

Patnáctý červen.

Dlouho přes půlnoc trvala v budově vrchního velitelstva porada, které se súčastnili oba komisaři Mensdorff a Klecanský, Windischgraetz a Lev Thun, starosta dr. Vanka, dva městští radní, dr. Klaudy a dva členové akademické legie. Dr. Brauner přijel s pardubickou deputací o půl noci a jak se zdá ve vhodnou chvíli dostavil se k poradě té, jejíž rozhodnutí příznivého obratu nabylo. Brauner vracel se od voleb sněmovních z Vysokého Mýta a na nádraží v Zámrskách shledal množství rozčileného lidu, jež přiměl k setrvání na místě. „Ať by kdokoliv vojenskou nebo jinou mocí svobody naše chtěl zkracovat a odnímat nám práva, jež dobrotě našeho pána a krále děkujeme, proti takovému by všichni věrní Čechové jako jeden muž se postavili a třebas to bylo i proti armádě, která by v takovém případě přestávala býti císařskou.“ Těmi slovy je upokojil.

V Pardubicích byl opět velký počet studentů, národních gard a venkovského lidu pohotově táhnouti do Prahy. Pobočník hrab. Mensdorffa, Braunerův přítel z mládí, domluvil shromážděným, aby ostali v Kolíně nebo Českém Brodě a odtud vyslali do Prahy deputaci. — Zvláštním vlakem odejel pak Brauner, onen důstojník a deputace do Prahy. Porada ukončena byla prohlášením dvorských komisařů, aby se deputace pro písemné vyřízení dostavila ráno na královský hrad. Jak Mensdorff tak Klecanský kladli pražským účastníkům na srdce, aby toto rozhodnutí k upokojení myslí obyvatelstva co nejvíce rozší-

řili. Smysl toho byl, že Windischgraetz odstoupí, neboť žádné jiné rozhodnutí nebylo by tou měrou přispělo k upokojení myslí, jako toto, které také samo se vyrozumívalo.

Zatím za nočního šera proveden *všeobecný ústup vojska ze Starého a Nového města na Hradčany a Malou Stranu.* Ze všech kasáren vytáhla ve vší tichosti pěchota a dělostřelectvo, jež kola děl a podkovy koní ovázalo slamou, aby obyvatelstvo o odchodu nezvědělo. Dlouhé řady pohybovaly se o druhé hodině s půl noci k Poříčí a Poříčské bráně. Z budovy vrchního velitelstva vyjel vůz s mrtvolou kněžny Windischgraetzovy a s raněným princem Alfredem Windischgraetzem. U Lobkovického paláce v Hybernské ulici stál kočár, do něhož vstoupili hr. Lev Thun se svou chotí a kněžna Zděnka Lobkovicová a který též zajel do středu vojska. Pod silnou stráží veden tu i spoutaný a od vojska trýzněný technik Maux. Vozy se zavazadly pojily se k průvodu tomu. Jak stín ploužily se dlouhé řady vojska, vozy, děla, kočáry Karlínem, kde se rozdělily; část táhla dále k vojenskému lodnímu mostu od Invalidovny do Holešovic vedoucímu, část dala se na Štvanici a odtud po prozatímném mostě u železničního viaduktu zřízeném do Buben. Přes Letnou táhly pak oddíly ty k Bruské bráně, na Marianské hradby, do zámku na Hradčany a dále na Malou Stranu, rozloživše se dle rozkazu daného.

Vzdor kradmému téměř útěku vzbuzeno bylo leckde obyvatelstvo, jež ne právě lichotivě pokřikovalo po Windischgraetzových vojácích. Opozdivší se nákladní jeden vůz byl překocen a chléb z něho vysypán a rozebrán. Vozataj s vozem a koňmi mohl však volně dále.

Dříve ještě, než hlavní tento proud, daly se hnedle po půlnoci na pochod oddíly pěchoty a dělostřelectva přes Řetězový most na Malou Stranu. V jejich středu byla i rodina Ellenbergrova, jež necítila se na Starém městě dosti jistou a ubytovala se v hostinci na Újezdě. Most od nábřeží až k Střeleckému ostrovu byl stržen; druhou část obsadili granátníci Palombiniovi a myslivci, kteří zaujali též mimo Střelecký ostrov i přiléhající k mostu část Malé Strany. Když vše bylo provedeno, děla i koně převedeni, vypáleny na Újezdě rány z děl, patrně aby hlavnímu oddílu dáno bylo znamení, že vše jest v pořádku provedeno. Že obecenstvo poděšeno, když po poměrném klidu zahajován střelbou z kusů nový den, válečné správě bylo patrně vedlejší věcí.

Na Malé Straně a Hradčanech byli nemálo překvapeni novými

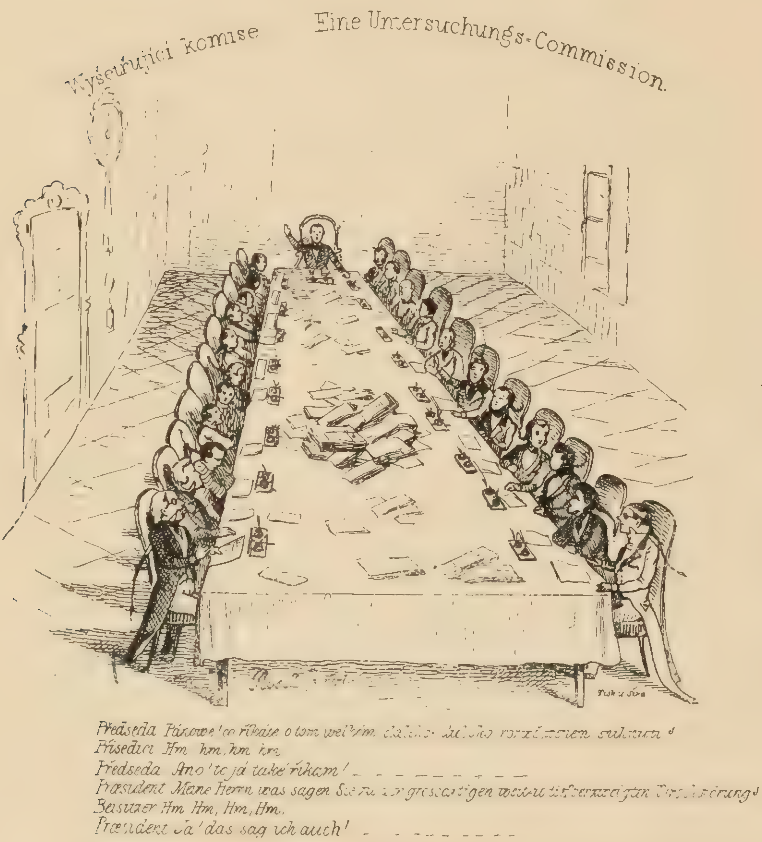
hosty. O páté ráno byla hradní nádvoří plna vojska, arcibiskupské náměstí a Marianské hradby byly velkým tábořištěm vojenským; — na všech stranách rozpínaly se vojenské stany, pušky sestavovaly v jehlance, děla namiřována na Prahu. Na Malé Straně dal dr. Pinkas setník národní gardy, ještě před pátou bubnováním vyhlásiti, že Windischgraetz odstoupí a vojsko opustí Prahu. Byl to důsledek rozhodnutí dvorských komisařů. S jásotem přijímána míruzvěstná zpráva ta, avšak již po páté přitáhly z Brusky dvě setniny Latourova pluku jako přední stráž, rozmetaly barikády, jež tu zbyly a vyslaly hlídky na Valštýnské náměstí a do Nové ulice. Myslivci, granátníci a dělostřelectvo následovali a obsadili celé pobřeží až k Újezdu. V mostecké věži a na Karlově mostě postaveny oddíly myslivců, na Petříně, Hradčanech a na Letné postavena děla proti Praze. Stráže v ulicích sesíleny a ihned nastal shon po každém, kdo se zdál býti podezřelým.

Windischgraetz přenesl vrchní velitelstvo do hradu a tolikéž Lev Thun presidium zemské vlády. Mimo kanceláře pro vrchní vojenskou a občanskou vládu zařizovány hned i žaláře pro vězně.

Větší ještě překvapení než na levém břehu Vltavy způsobil odchod vojska na Starém a Novém městě. Dojem toho na obyvatelstvo byl dvojí. — Jedni viděli v tom prospěch žádoucího míru, soudíce, nebude-li vojsko a pobouřená strana státi blízko proti sobě, že uklidnění jest nezbytné. Považováno to za důsledek porad a napověděného odstoupení Windischgraetzova. Starosta dr. Vanka dal vztýčiti na věži Staroměstské radnice bílý prapor, což bylo znamením, aby i jinde vztyčovány byly bílé prapory. S věží chrámových i soukromých domů hlásaly bílé prapory mír a na Malé Straně a Hradčanech odpovídáno podobným způsobem. I s věže Svatovítské zavlál bílý prapor. Mír byl by za nálady panující zajisté zavládl, jen že ne okamžitě, nýbrž asi v nepříliš dlouhé době, až by vůle českého měšťanstva na všech místech byla si zjednala platnost a ne za zlovůle, která se jevila z Malé Strany.

Jiní a to jmenovitě barikádníci viděli v odchodu vojska své vítězství. Shromažďování se na barikádách bylo snadnější a lákavější, když nepřítel byl daleko. Každému bylo lze pobaviti se tu a okusiti barikádního života, než by mu byl konec učiněn. K tomu sluší dodati za podobných okolností pochopitelné pověsti, jimž na slovo věřeno. Ujišťovalo se, že lid se všech stran táhne Praze na pomoc, že sláva

Windischgraetzova jest ta tam; Faster táhne prý s 10.000 sedláky, z Vídně že jsou Pražanům děla na cestě. — Ve smyslu vítězném vydáno bylo u Hassovců i „*Provolání studentstva*“ (viz na str. 563.), jež sice J. Frič zavrhuje, které však, jak ujišťováno, vyšlo z péra Sabinova. Byl to záblesk nového ohně který živen byl prudkou palbou, jižto Windischgraetz z děl i pušek o 7. hodině ranní proti městu na pravém břehu Vltavském zahájil. Úsilovná tato střelba znamenala zároveň vzdor dvorské komisi a ministerstvu, jež Windischgraetz z hloubí duše nenáviděl. Střelba ta z Malé Strany a Hradčan měla za následek zvonění na poplach, volání „Do zbraně!“, kde do té chvíle ozývaly se jen hlasy míru a doplňování barikád. Palba

Hledají hrozné spiknutí. Z karikatur r. 1848.

počala i z Helmových mlýnů u Štvanice, kde mlynář Hlavsa seřadil chasu proti přepadu vojska. Strana barikád obsadila i Františkovo nábřeží, té doby Konstituční přezvané, Žofín, solnici (kde nyní Národní divadlo se nalézá) a cihelny proti solnici. Vojsko omlouvalo své počínání tím, že bylo vyzýváno, že odpovídalo jen na výstřely ze Starého města. Rozhodovati o tom jest nesnadno, obranci barikád tvrdí, že tomu není tak, že vojsko střílelo dříve: jisto jest však, že vojsko mělo velkou převahu a že opětovalo-li výstřely, opětovalo je palbou děl z různých stran, kam žádná kule doletěti nemohla a že střelbou nejen ničilo město ale i bouřilo mysle.

Lid pociťoval nové sklamání a podstupoval nerovný a nerozvážný boj. Především vrhaly se zástupy na místa od vojska opuštěná. Brány

Nového města obsazeny byly od národní gardy. V kasárnech nalezeny leckde nějaká zbraň a zásoby, jež při chvatném ústupu tu zapomenuty. V Trinitárských kasárnech objeven oddíl granátníků, kteří na kolenou klečíce prosili o milost. Rozkacený zástup vrhl se na ně, rozvážnější však je vyvedli do Novoměstské radnice a odtud na techniku, kde neměli se špatně. — V budově vrchního velitelstva sebrán oddíl Latouráků, který u vítězoslávě veden k radnici a zde častován. Skvosty, peníze a jiné cenné předměty z plenění v kasárnech a na jiných místech, nalezené odevzdány magistrátu. V Královdvorských kasárnech zničeny nalezené ve skladech zásoby, pokud k obraně se nehodily. V Podskalí tábořili vltavští hoši na břehu a v blízkých ulicích. Odtud vyslána i výprava do Zbraslavi a sesílivši se tu, dala se po vodě do Štěchovic, kde z pracháren na Kocábě vybrala zásoby střelného prachu, s nimiž se po lodi vrátila. Po plťovém mostě od Podskaláků zřízeném dodáno pak mnoho centů prachu do Prahy. — V Karolinu shledány úžasné spousty, jež tu vojsko učinilo; skříně byly vypáčeny, mnohé drahocenné památky rozmetány a sbírky poškozeny.

Bakunin, Zach, Bloudek a Štúr přišli odpoledne s deputací od Haklíka na Hradčany vedenou z radnice do Klementina. Bakunin dostal se v pondělí z obvodu vojska za barikády a ostal při starostovi dru. Vankovi. V Klementinu, kam teprve nyní byl zavítal, čekal návratu Haklíka a když tento přišel s nepořízenou, přidal se se svými druhy k barikádníkům. Friče ml. znal ze studentského výletu do Krče od neděle. S ním a některými jinými zasedl Bakunin a jeho přátelé v bytu pedelově při vchodu do Klementina z Marianského náměstí k poradě. Až na Štúra byli všichni vojensky vzděláni. Těch vyptávali se předáci z barikád, co soudí o jejich postavení. Zach dal odmítavou odpověď. Útoku nemohou prý odolat a nemají také ústupu pro případ sevření. Na uhájení Klementina jako pevnosti nelze prý pomýšleti. Bloudek a Zach dali si obrance barikád představiti, z techniky svolána tamní posádka studentská a oba dávali obrancům různé pokyny. Zároveň ustanoveno pro tuto noc heslo: „Cep a Kolín". Bakunin oslovil seřaděné vzletnou řečí a nechal je přísahat, že své stanovisko do rána neopustí, nýbrž hájiti ho budou do poslední krůpěje krve. Zach pochyboval o účelnosti celého hnutí barikádního, Bakunin však soudil, že do rána mohou přijíti posily z venkova. S Fričem prohlížel na mapě postavení kolem Klementina právě, když právník Josef Jireček byl

vstoupil. Vodka, horlivý legionář, uzavíral při té příležitosti řeč slovy: „Zvítězit nebo zemřít!“

* * *

Dvorští komisaři a kníže Windischgraetz.

Muž, jenž po květnových událostech vídeňských přichvátal z trnavského zátiší do Prahy, aby zdrtil revoluci vídeňskou a maďarskou — octnul se na hradě Pražském tváří v tvář s Mensdorffem a Klecanským, kteří nežádali nic více a nic méně, než aby při prvním hned pražském svém vystoupení opustil svou výši a vzdal se svých záměrů. Ten, jenž počínání vídeňského ministerstva odsuzoval jako slabošské a revoluční, měl postoupiti své místo zřízenci toho ministerstva. Onen Windischgraetz, který znal všechny důvěrné i nejtajnější poměry dvora který podával ruku vojenské moci v Italii a Haliči a neohlížeje se na ministra války, armádu činil základem a prostředkem své politiky, měl padnouti, poněvadž všeobecná nevole lidu českého proti němu se ozývala. Bylo to možné? Bylo to vůbec jen pravdě podobné?

Co na zámeckých dvorech a hradčanských náměstích rozvinovalo se velké divadlo vojenské, panovala v hradních síních dosti velká stísněnost. Právem Mensdorff a Klecanský poukazovali, že vídeňská vláda za nesnadnějších poměrů dovedla zachovati mír. Právem odvolávali se, že příčinou všeho nedorozumění jest osoba vrchního velitele, nedůvěra, jež k němu panuje, že jest všeobecná — a Praha že si přeje k vůli míru, aby postoupil vrchní velení Mensdorffovi. Windischgraetz nechtěl o tom ani slyšet a dvorským komisařům přiznával jen právo jistého prostřednictví. Žádnému ministerstvu nemůže prý přiznati právo, aby ho zbavilo jeho úřadu, který mu byl udělen od mocnáře. Hrabě Thun nepopíral sice právo komise od ministerstva jí udělené, ale v odstoupení Windischgraetzově viděl „hanebnou nespravedlnost oproti muži, který sebe a rodinu obětoval spravedlivé věci.“ Pro případ sesazení knížete hrozil svým odstoupením a nabízel Klecanskému, aby převzal presidium gubernia. Klecanský návrh odmítal. Windischgraetz prohlásil, jestli Thun odstoupí, že odstoupí také, ale že jen do rukou Jeho Veličenstva složí svou moc. Dvorští komisaři trvali na oprávněnosti svého poslání. Jednání vázlo.

K polednímu vydala se z radnice deputace na Hradčany, jejímž

vůdcem byl rytíř Neuberg. Cesta řadami vojska od Karlova mostu až do hradu nebyla příjemná. Na civilisty pokřikováno a jim vyhrožováno.

Neuberg prohlásil, že jest oprávněn jednat jenom s dvorskými komisaři a nikoliv s Thunem. Prosba městské deputace směřovala k tomu, aby město bylo uchráněno pohromy bombardováním a aby Windischgraetz byl donucen složiti vrchní velení do rukou Mensdorffových. Komisaři poukazovali na povážlivé chování vojska a slíbili dáti písemnou odpověď ve smyslu její přání, což však prozatím posádce nemělo býti vyjeveno. Lev Thun, zvěděv o tom, žádal, aby v ohlášení, že Windischgraetz odstupuje, stálo také, že odstupuje i on. Zatím ozývala se opět střelba s obou břehů Vltavy, vyslaní zástupcové spěchali, a takž ostalo jen při ústním doložení Thunově, že i on odstupuje. Vzdor nešťastné jeho politice považovali ho mnozí tehda za příznivou české věci osobnost, dávajíce se mýlit i hlasy německými, které jej za vůdce českého hnutí vyhlašovaly; — čtrnáct dní později bylo mínění to již na dobro jiné.

Asi o druhé odpoledne stihli starosta dr. Vanka a rytíř Neuberg na radnici, kde bylo kolem plno národa. Vyskočiv na lavici, tlumočil tam kdosi výsledek jednání deputace. Jakmile se ozvalo: „Windischgraetz odstoupí,“ propukl lid v jásot a volání slávy Mensdorffovi. Ne s takovým potěšením přijaty podmínky ostatní. — Za nedlouho bylo i tiskem vydáno a po Praze šířeno toto prohlášení:

Ohlášení:

Prawě došly k městské raddě následující preliminarie k uzawření kapitulací s městem, k obnowení pokoje a pořádku, kteréžto jakožto předstawený raddy s tím doložením oznamuji, že do uzawření konečné pacifikací pražádné nepřátelstwí od měšťanů a studentů nesmějí být začínány.

Jeho Oswícenost komandující generál kníže Windischgrätz odhodlal se složiti swé posawádní důstojenstwí w ruce J. C. Milosti. Spolu podepsaný generál jízdy hrabě Mensdorff uwáže se na prozatím we wedení generálního komanda w Čechách.

Wojsko se uwede do hlawního města Prahy w té míře, jak budau stojící posud barikády odstraněny. O bezodkladné odstranění těchto barikád bude město samo pečowat. Ponoční služby (patroly) mají od nyní wojsko a národní garda společně zastáwat. Důwěřujeme se, že wšichni obywatelé Pražští počestnau snahau k tomu hleděti budau, aby porušený pokoj a pořádek obnowen, wzájemná důwěra a dobrá wůle mezi wojskem a měšťanstwem zachowána a utužena a wšecka ne-

důwodná bázeň před reakcí proti konstitučním swobodám od Jeho Císařské Milosti powoleným wywrácena byla.

W Praze, dne 15. června 1848.

Dvorní komisaři:

Hrabě *Mensdorff* w. r., *Klecanský* w. r, cís. král. dworský radda.

Odewzdáwaje tento přípis obecenstwu, kojím se pewnau důwěrau, že jeden každý náš spoluobčan k obnowení pokoje dopomáhati a dosažení našich žádostí na cestě zákonité co možná nejwíce podporowati bude.

W Praze, dne 15. června 1848.

Dr. *Wáclaw Wanka,* pr. purkmistr.

Kterak sedmašedesátníci rozjímají, co stropili.
Z karikatur sedmašedesátnických.

Avšak dvorská komise mínila a Windischgraetz a jeho přívrženci měnili. Opět povstal poplach. Té chvíle co šířeno „Ohlášení", nastala nejprudší kanonáda. Příčinou, jak se zdá, byl útok granátníků ze Štvanice proti Helmovým mlýnům. Mlynářští s bašt, jež od Poříčské brány k mlýnům se táhly, a z mlýnů samých pálili proti nim. Setník rytíř Neuwirth dal dělo připravit a střílet na mlýny Palba šířila se dále; hnedle hromovala děla se všech stran proti městu a ze Starého města stříleno na druhý břeh Vltavy.

Jak poštváno a podrážděno bylo vojsko proti občanstvu, dokazuje krvavá událost na Střeleckém ostrově, kteráž později vedla k dlouhým a ostrým polemikám. Jako leckde jinde i tu hrál domnělý výstřel velkou úlohu. Z hostinské budovy padla prý rána na přítomné na ostrově myslivce a granátníky. Ihned vzat byl hostinec útokem, k čemuž nebylo zapotřebí velkého hrdinství, poněvadž se nikdo nikomu nepostavil v cestu. Hostinský E. Vítek, pražský měšťan a čestný důstojník ostrostřelecký, byl popaden a vyvlečen. Byl by býval na místě zastřelen, kdyby granátník Wellingtonova pluku nebyl srazil pušku myslivci a Vítka vzal pod svou ochranu. Hostinský dal se pokojně odvésti, dokládaje, že ani žádnou zbraň neměl v ruce. Uzavřel jen své

obydlí a velící důstojník zaručil se mu čestným slovem, že jeho majetku nebude žádná škoda způsobena. Zatím však rozzuření myslivci vypáčili jeho obydlí, spustošili je a vyplenili, rozbili nábytek, odnesli cenné věci, vyloupili kuchyni a sklep, zásoby piva a vína vypili a štaci k střelbě do terče sebrali. Hošík Antonín Redtner, číšník a ukazovač při terčové střelbě, prchaje, vyšplhal se na strom, aby se tu skryl. Byl však zastřelen. Vítek zjistil potom, že na ostrově žádný myslivec vůbec té doby ani zraněn nebyl, nýbrž na Újezdských hradbách — patrně ranou z nábřeží. Tato nálada a takovéto počínání vysvětlují i události jinde. Windischgraetzovi jednalo se ne o pokojné vyrovnání, ale krvavé potlačení domnělé vzpoury.

Kterak se těší 67 se svou milenkou na lepší časy.
Z karikatur sedmašedesátnických.

O páté hodině odpolední ubírala se nová městská deputace na Hradčany. Opět rytíř Neuberg, Haklík, Batka, dr. Klaudy, Rozkošný a Šafařík. Tento byl však v Klementinu se souhlasem Neubergovým zdržen zpět. „Nás ostatních, byť by nás bylo sebe víc, taková škoda nebude," dokládal Neuberg. Na oslovení Fričovo „pane barone", žádal, aby toho titulu byl ušetřen. Zuřiví granátníci, kteří ho v museu popadli, „ti toho barona pažnicemi na mně sklepali až radost!" pravil opravdu český tento kavalír. Deputace žádala dvorské komisaře, aby se dostavili na radnici a svou přítomností utvrdili klid. — Mensdorff a Klecanský vyhověli žádosti. Od mostecké věže na radnici provázel je Bakunin. Zvěst o jejich příchodu rychle se rozlétla Prahou. V barikádách dělaly se průchody, obyvatelstvo vycházelo na ulici. O deváté vraceli se Mens-

Outěk 67 po skončení daleko rozvětveného spiknutí.
Z karikatur sedmašedesátnických.

dorff a Klecanský zpět. Frič sám jim pomáhal přes barikádu. Z Malé Strany padla na mostě rána, která by málem byla Mensdorffa zasáhla.

Postavení jejich stávalo se vždy nesnadnějším. Na jedné straně viděli posádku tvrdošíjně proti nim se stavící, která, jako by jim na posměch, střílela do města, na druhé rozvlněné hnutí, které rázem nebylo lze zastavit. Měšťanstvo bylo pro pokoj, avšak nemělo moci a prostředků, aby rázem jej zjednalo, když hřímání děl a střelba pušek podněcovaly rozhorlenost myslí. Vždyť i ženy puškami, pikami a palcáty ozbrojené táhly ulicemi a co tu utišeno, tam opět zdvihalo hlavu. Váhaví a nerozhodní nevěděli si plnomocníci vídeňské vlády sami rady. Chování vojska zdálo se jim nejpovážlivější a proti vůli posádky, kteráž byla přece jen vůlí Windischgraetzovou, netroufali se stavěti. I oproti Klaudymu kladl hr. Mensdorff důraz na to, že někdo jiný než Windischgraetz nedovedl by s vojskem co pořídit.

Vítězosláva 67 po svatém Duchu.
Z karikatur sedmašedesátnických.

* * *

Život v městě a barikády.

Hrobové ticho střídalo se v ulicích s bouřlivým ruchem a s pestrým životem promenádním, kdykoliv mír se zdál býti zabezpečen. Do domů přicházeli poslové, již hlásali: „Zavírejte domy!“ Potom zase jiní: „Otvírejte vrata!“ Studenti, dělníci nebo řemeslníci přinášeli nařízení: „Vařte vodu! Připravujte střílny!“ nebo „Kamení do oken! Vodu na střechy proti pumám! Písek na dvůr k zasypávání granátů!“ Při tom hřímala děla a dopadaly kule. Dům Náprstkových na Betlemském náměstí byl odpoledne zapálen, ale oheň uhašen. Mnoho osob chodilo i prosit o krejcarové podpory.

Při všem poplachu a rozruchu panovala úplná bezpečnost majetku. Na Klementinu byl na desce nápis: „Smrt zlodějům!“ Vyšetřující ko-

mise Windischgraetz-Thunova udělala z toho „Smrt aristokratům!“ — Veřejné pokladny byly čtvrtý den nestřeženy a nikdo na nic ani nesáhl. Dělník nalezl v Celetné ulici spořitelní knížku na 200 zl. a 500 zl. v hotovosti, obojí odevzdal na radnici.

Jiný dělník střežil po mnoho hodin v Karlově ulici krám, který ve zmatku ostal otevřen. Úřadník veřejné pokladny stěžoval si na barikádách členu „Svornosti“, že pokladnu ostavil beze všeho dozoru. Posláni tam čtyři dělníci na stráž a když v nepřítomnosti pokladníka došla značnější suma, dělníci ji přijali a odevzdali pokladníkovi, když se byl vrátil.

Od očitého svědka máme ke dni 15. a 16. června tento *přehled barikádový*:

Jak vážně pohlíží stará, pochmurná Staroměstská mostecká věž na sesterské město na druhé straně Vltavy, odkudž zející jícny děl hřímavý ranní pozdrav zaslati se mu chystají. Dvě stě let jest tomu, co též kule hvízdaly kolem jejího ústřeší a krásné umělecké výzdoby z ní trhaly, jako tyto dni. I tehda jako dnes stáli studenti a řemeslníci k boji odhodláni v zabarikádované její bráně — tehda byl to však cizí švédský nepřítel, jenž stál na druhé straně a dnes ... Brána v mostecké věži jest až do polovice své výše zatarasena. Velice vhod budovatelům barikád, kteří trámů a prken potřebovali, bylo nedávno právě Křižovnické náměstí k vůli překlenutí stoky dřevěným hrazením obehnáno. To byl výtečný materiál k barikádám. Několik set železných kolejnic z mostových chodníků a spousta vytrhaného dlažebního kamene k vyplnění mezer dovršovaly uměleckou moderní hradbu, s jejíhož vrcholu vlaje červenobílá korouhev. Za barikádou, jakož i na stupních kostela křižovnického a ve všech koutech náměstí táboří hrdinové barikád, většinou studenti, nabité pušky vedle sebe na zemi majíce. Student na koníku jezdící komanduje. Kavalkáda ta prostřed barikád vyjímá se poněkud podivně. V samé věži mostecké usadil se odvážný hlouček a koná služby předních stráží. Mluvící troubou oznamuje jeden ze studentů všechny pohyby vojska na Malé Straně. V domech na Mosteckém náměstí jsou všechna téměř okna vyndána, kamení na oknech nahromaděno a hlavně pušek blyští se ven vystrčeny. V jednom domě druhého patra v Klementinu sedí Amazonka, bodák na tyči nasazený a hromadu kamení vedle sebe, aby je jako polibky házela vojákům na hlavy, kdyby se přiblížili. Za nejprudší dělostřelby zpívají

studenti krásný sbor „Hej, Slované!“ Dělová kule udeřila do Mostecké brány a zranila dvě osoby; roztrhlý granát rozrazil dělníkovi lebku.

Obrátíme se dále. Bezprostředně za barikádou v mostecké věži nalézá se v místech, kde bývala mostní strážnice, druhá barikáda. Jest pouze z kamení a nízce vystavena, ne k obraně, nýbrž jen k zdržení. Oba podjezdy k nábřeží vedoucí jsou téměř vyplněny trámy, bednami a kamením. Na počátku nábřeží u mosteckých mlýnů zdvihá se jiná, nejzevnější barikáda.

Křižovnická ulice jest na obou stranách barikádami uzavřena, rovněž Platnéřská ulice, Granátová, Žatecká a všechny k Františku vedoucí ulice. U Kolloredova domu u vchodu do Jezuitské — avšak pozor, bodáky jsou všude nyní na rozích tabulky strhány a všude uhlím nápisy Karlova ulice! — zdvihá se opět velká barikáda. Jest hojně obsazena. Bělomodrý prapor jest na ní vztyčen. Nedaleko vlašské kaple jsou vytrhané dlažební kameny v pěknou pravidelnou stavbu nakupeny. Jest to doplněk, který teprve ve středu (14.) vstoupil v život a proto také více známek zručnosti a pravidelnosti chová. Vchod do Liliové ulice jest uzavřen všemožným dřevěným náčiním, rovněž tak vrata do Klementina z Karlovy ulice. Školní lavice, které před několika dny jako barikády v malém uzavíraly cestu profesorům, nesnily zajisté o tom, že brzo k tak vážné parodii jich bude použito. Vrata na Marianské náměstí jsou úplně zatarasena. Ve všech síních a pokojích táboří studenti, útoku čekajíce. Množství lidu stojí na dvoře a žádá, aby mu byl zajatý Weiss ukazován. Klementinum jest vůbec uchovávárna všelikých zajatců.

V celé Karlově ulici vypadá to velmi válečně, všechny dlažební kameny, jichžto k stavbě barikád nebylo zapotřebí, nalezly místo v oknech domovních. U Zlaté studny jsou dvě barikády; jedna protíná Karlovu ulici, druhá uzavírá ulici Seminářskou. I tato ulice byla překřtěna a na rozích jsou nápisy uhlem: „Barikádová ulice“. Na konci Velké Karlovy ulice musíme si opět raziti cestu úzkým otvorem v barikádě. Zde trčí proti nám opět ze všech stran improvisované uliční záseky. Na levo dolů, k Marianskému náměstí, na pravo v Dominikánské ulici směrem k technice. Technický ústav jest jako malá pevnost množstvím nejpevnějších kamenných náspů na všechny strany obklíčen. Přednášek o stavitelství bylo tu od techniků s prospěchem použito. Malá Karlova ulice jest rovněž na obou stranách barikádami zdobena.

Obrat na italském bojišti: Vítězství Radeckého u Custozzy 25. července 1848.

Dle soudobé litografie.

Barikáda o Klamův palác se opírající jest po všechny dni jedna z nejčetněji obsazených.

Abychom se dostali na Malý rynečck, jest nám dvě další ještě barikády minouti. Jedna nalézá se u Hellyovy lékárny ke Karáskovu domu, druhá od Kronbergrova knihkupectví k Hofmannovu sklářskému závodu. Cesta z Malého rynečku k Linhartskému náměstí není ovšem zcela svobodna, jako vůbec na Starém městě není ulice nebo uličky, kde by se aspoň jedna barikáda nezdvihala a diváku příležitost neposkytovala obdivovati se nejrozmanitějším věcem světa, jako jsou prkna, trámy, postele, tabáčnické budky, bedny, sádka, kamení, koše, židle, stoly, vojenské strážnice, káry a samo nebe ví co za zvláštnosti v nejpodivnější směsici.

Na Malém rynečku od Richtrova domu ke Kašparovu vypíná se nejpřednější, hlavní barikáda. Jest vysoká a pevná, velký červenobílý prapor vlaje s jejího vrcholu. Lidé v nejpestřejší směsici stojí na ní a podle ní. Studenti již většinou odložili své čapky a jiné odznaky, tolikéž členové „Svornosti", aby se jimi v boji nečinili terčem odpůrcům. Na této i jiných dalších barikádách došlo v prvních dnech k boji. Každý, kdo k té barikádě přichází a vzhůru se podívá, udiven se zastaví — amazonka s krátkým, volným vlasem, v slovanském kroji a s mušketou v ruce sedí zcela klidně na nejvyšším místě vedle vztýčeného praporu a prostřed hlučícího a bojechtivého zástupu.

Ani však největší krása světa nemůže smrtelníka dlouho poutati a ubíráme se tudíž dále Kašparovým domem na Velké náměstí. Jest přeplněno měšťany, národními gardami a množstvím podívané chtivého lidu. Vyslanci a parlamentáři honí se jeden za druhým a potkávají se. Radnice jest v pravém slova smyslu obležena — každý myslí, poněvadž je to radnice, že si tam musí vědět i rady. Většina domů na Staroměstském náměstí má známky od kulí.

Od radnice přes náměstí k protějšímu loubí jest hradba prken, kamení a beden, která však jest tak nízká, že ji lze téměř přeskočit. Tím výše vypínají se však barikády u vchodů do ulic Celetné, Týnské a Železné. V obou prvnějších jsou stromy, které stály před Staroměstskou hlavní stráží a hned v pondělí byly poraženy. Okna v Železné ulici, jakož i ve všech jiných jsou roztříštěna na padrť. V městě našem nekráčí se nyní na růžích, ovšem ale po rozbitém skle. Myslím, že kluci nebudou nyní moci běhat bosi. Duchaplný jeden muž vypočetl,

že jest v Praze nyní 12.000 oken rozbito. Na druhém konci Železné ulice stojí smutný zbytek barikády — několik bud z tarmarku jest prostřed ulice rozloženo. Vrata do Karolina mají známky dobývání, jsou ostatně zavřena. — Jako ve vylíčených tu končinách vypadá to i v jiných ve městě a pouze Staré město má prý přes 240 barikád Na Novém městě počítalo se 75 barikád, na Malé Straně asi 30.

* * *

Šestnáctý červen.

Večer a noc uplynuly v pokoji. Ráno přitáhly nové vojenské sbory ze vzdálenějších míst, a únavou padaly na dlažbu hradčanskou a na Zámecké schody. Vojska měl nyní Windischgraetz 17.000 mužů. Odstoupil opravdu minulého dne, jak prohlášení oznamovalo? Nikterak. Byl vrchním velitelem jako dříve a hlavní svůj stan měl v královském hradě. Lev Thun pak byl pro kruté ztrestání vzpoury a čím déle meškal na Hradčanech, tím chorobnější stávala se jeho obrazotvornost. I klidní mužové, kteří nadšeni byli pro něho, jako malostranský mlynář Slavík, odvraceli se od něho s odporem. Vnitřní vzdory a tato dvojakost ve vrchní správě měla také neblahé účinky na smýšlení ve městě. Co s jedné strany učiněno pro smír, s druhé ihned se mařilo.

Hned záhy z rána dostavily se na hrad dvě deputace. Jedna od malostranského šosáctva, živlů jako Karlos Auersperg, Fortner a p., žádajíc dvorské komisaře, aby vojenská opatření přísně byla prováděna. Druhá od starosty dra Vanky, který v zaslaném listě poukazoval, že nedůvěra dosud neminula, a že jest se nejhoršího co obávat, nebude-li všech prostředků použito k tomu, „aby obyvatelstvo o upřímnosti jednání bylo přesvědčeno“. Avšak Windischgraetz a Thun měl již úplně vrch, dvorští komisaři doufali jen v prostřednictví, kterým se jim podaří zjednati klid. Vyložili, že nezbývá, než barikády odstraniti, a dali *lhůtu do soboty 17. června* ráno, jinak že potom počne střelba na město znovu. Výsledky jednání obsaženy v této proklamaci, kterou starosta ihned dal vytisknout a rozšířit:

Prohlášení.

Dworní komissí až do dnešního rána očekáwala, že dle wčerejších koncessí barikády se odstranějí, zákonní pořádek zase nastane, a že cís. král. wojsko s ná-

rodní gardou a legionem studentů společně stráže konali bude, a pokoj se w městě wice nezruší.

Kdežto ale od wojska dle učiněných wýminek zajatí propuštěni byli, a střelba do města se zarazila, w městě ale barikády se nejenom neodstranily, nýbrž i poznowu rozmnožily, — wojsko se od prozatímního komandujícího generala hraběte Mensdorffa wícedr žet nenecha, a žádá aby kníže Windischgrätz zase komando převzal. Dvorní komissí, která wšemožně se snažila, městu pokoj wyjednati, jest nyní nucena od dalšího pojednání upustiti, welení knížeti Windischgrätzowi ještě dnes wečír přenechati a jen lhůtu k wzdání města do zejtřka ráno k šesté hodině zdržeti.

Po této hodině město jakožto obležené prohlášeno a bombardowáno bude, a měšťanstwo jako i weškeré obywatelstwo smutné následky samo sobě připsati musí.

Z toho ohledu uzawřela radda městská:

1. Aby se ze žádné strany města nestřílelo, aby se bombardowání zabránilo;

2. aby předewším barikády se hned odstranily;

Přjpis, genž Geho Excellencj gubernialnj preſident hrabě z Thunů we ſrozuměnj ſ Geho Oſwjcenoſtj panem komandugjcjm generalem Alfredem knjžetem Windiſchgrätzem, pſán na hradě Pražſkém dne 18. čerwna 1848, nám odeſlal, uwádj ſe tjmto obywatelům hlawnjho měſta Prahy u wſſeobecnau známoſt

W Praze dne 19. čerwna 1848.

Dr. **Wanka**,
pr. purkmiſtr.

Náſledkem wčera oznámeného wyzwánj od 16. t. m. wygewilo hlawnj měſto Praha wčera wečer ſwau poddanoſt zákonnjm auřadům wlády Geho Miloſti naſſeho neydobrotiwěgſſjho cjſaře a krále, barikady z ulic odſtranilo i oznámilo, že wſſecka zbraň ſložena bude. Z ohledu tjmto dokázané dobré wůle od dalſſjho wzbauřenj uſtati a zákonnjmu pořádku opět průchod dáti, pohnulo njže pſaného komandugjcjho generála negen hrozjcj ſtřelbu na Nowé a Staré měſto, nýbrž i obnowenj wogenſkého aučinkowánj proti měſtu zaſtawiti; také bylo měſtu na proſbu odwedenj rukogmi odpuſſtěno.

Nenjť pak poſud w tom, co ſe ſe ſtrany měſta ſtalo, žádné rukogemſtwj, že nepřátelſtwj, genž dne 12. a 13. t. m. w Starém a Nowém měſtě proti c. k. wogſku ſe wykonalo, aby každého okamžiku nebylo obnoweno.

Toto nepřátelſtwj pohnulo komandugjcjho generála, aby wogſko w tom poſtawenj ponechal, kteréž by autoritu wlády Geho Cjſ. Miloſti zachowati mohlo, negſauc při tom wražedným wýpadům wyſtawěno, aby takowé krwawým boaem po ulicjch odrážeti nemuſilo.

Zdá ſe gakoby ſe purkmiſtrowi raddám měſtſkým a prawoſmýſſlegjcjm měſſťanům gen proto bylo podařilo, okamžitě opětný řád w měſtě uweſti, poněwadž wjce náčelnjků wzbauřenj měſto opuſtilo.

Odeſſli na wenkow, ozbrogjce ſe, by wenkowſký lid pobauřili a buřjčům w Praze ku pomoci přiwolali, gakž ſe práwě zločinným způſobem giž od 12. t. m. děge. Nebezpečenſtwj pozdwiženj nowé wzpaury ſe z Prahy ſtalo, a geſt také i w moci Pražanů w tom ſamém způſobu gi uduſiti, na který gi wywodili. Gak dlauho toto wykonáno nebude, neuſtaupj wogſko ze ſwého prwněgſſjho poſtawenj, a muſj wyrčený ſtaw obleženj i dále trwati; že tento geſſtě trwá, bylo giž 16. t. m. na Malé ſtraně oznáme o, a také ſe tímto Starému a Nowému měſtu oznamuge.

Z hledu aučinkowánj k tomuto cjli ať ſe přiložené náwěſſtj rychle po celém měſtě w obau zemſkých řečjch oznámj.

Aby ſe upřjmnoſt náwratu přátelſkého ſmýſſlenj měſta proti cjſ. kr. wogſku dokázala, ať ſe to ſamé o potřebnau giſtotu při dowozu potrawy u srozuměnj s cjſ kr. ſtrawu opatřugjcj komiſſj poſtará.

Konečně ať ge o to poſtaráno, by we wſſech djlech měſta dláždění po ulicjch wytrhané rychle oprawené bylo.

Dáno na hradě Pražſkém, dne 18. čerwna 1848.

Lew hrabě **Thun**,
cjſ. k. gubernialnj preſident.

A. Windiſchgrätz,
komand. generál.

3. aby se k tomu cíli studentstwo se „Swornosti“ a měšťanstwem spojili a swobodné průchody tím dříwe způsobili, kdežto mrtwoly w městě ležící pochowati se nemohau a tím nebezpečné nemoci nám hrozejí;

4. naproti tomu měšťanstwo swou ctí, krví a žiwotem studentům a wšem, kteří na boji podíl měli, po wyplnění článků 1ho a 2ho za jejich auplnau jistotu ručí.

Jen pod těmi podmínkami se naše wčerejší wyzápasnost a pokoj města zachrániti může.

W Praze, dne 16. čerwna 1848.

Purkmistr a radda městská.

Dr. **Wáclaw Wanka,**
pr. purkmistr.

Hr. Mensdorff praví o sobě, že byl prozatímným vrchním velitelem, což jest nesnadno pochopitelno, uvážíme-li, že neměl ani tolik moci, aby zastavil střelbu, třeba jen na dobu, co meškal na Starém městě, tak že by byl kulí vojáka sám málem přišel k úrazu. S vývody od něho tu uvedenými jsou v příkrém odporu soukromé jeho projevy, že vojsko to bylo, k vůli němuž Windischgraetz nesměl odstoupit. Čestnou a mužnou úlohu hrál starosta dr. Václav Vanka, o němž Havlíček (Nár. Nov. 24. června) poznamenává: „Ke cti tohoto šlechetného muže budiž zde poznamenáno, že on nejvíce hořkostí těch dnů na ramenou nosil. Opuštěn jsa od raddy své, skoro sám jediný byl v toku těch událostí, a můžeme říci, že se při všem šlechetně zachoval. Jeho utrpení, práce a nesnáze nemohou se mu ovšem nahraditi, ale alespoň vděčným slovem připomínáme je obecenstvu.“

Windischgraetz a Thun si pospíšili, aby dvorské komisaře učinili nemožnými. V zápětí vydali proklamaci, kde viní obyvatelstvo ze vzpoury, hrozí, žádají za rukojmě a pouze *do poledne 16. června* dávají lhůtu, aby barikády byly odklizeny a rukojmí vydáni, jinak že počne bombardování. (Viz originál na str. 588.) Na žádost města upuštěno toliko od dodání rukojmí a to z té příčiny, poněvadž většina jich byla mimo Prahu.

Nedosti však na tom, hr. Lev Thun pospíšil si ihned s *prohlášením stavu obležení a náhlého soudu* nechav vyhlásit a nalepit na rozích:

1. V městě Praze prohlašuje se stav obležení, t. j. každý, kdo pro nějaký zločin bude sebrán, bude ihned od vojenské komise dle válečného práva odsousouzen a potrestán.

2. Proti každému pokusu ulice barikádami uzavírati zakročí okamžitě cís. král. vojsko nejpříkřejšími prostředky.

3. Tolikéž každé srocení více než osmi osob bude ihned s vojenskou přísností rozehnáno.

Dáno na hradě Pražskem, dne 16. června 1848.

Hrabě **Lev Thun**,
c; kr. guberniasní president.

Co za těchto okolností zbývalo dvorské komisi? Utkvělá myšlénka Windischgraetzova, že jest povolán zdrtiti ducha vzpoury a odboje v Rakousku a v Praze že povolání to zahájil, jeho kromobyčejná moc a spojení učinily ji nemožnou. Souboj, který v Praze svedla s Thunem a Windischgraetzem a ve kterém podlehla, zastřela opatrně ve zprávě své 30. června v úřadních „Vídeňských novinách" uveřejněné. Ten však účinek měla dvorská komise přec, že ukázala na jedinou možnou cestu k ochraně před násilím svévolně páchaným: to jest do Vídně k ministerstvu.

Na radnici zahájena po druhé hodině odpolední hlučná schůze. Jednáno o mír. Již den před tím byl mír téměř ujednán, zastupitelstvo přistoupilo nyní na podmínky, jaké byly kladeny. Měšťanstvo nechtělo, aby město dále trpělo a aby vydáno bylo bombardování. Zároveň však usneseno vyslati *deputací do Vídně.* Za členy její byli zvoleni Haase, Batka, Brabec a Frankl a jako zástupci studentstva dr. Haimerl. dr. Klaudy, Brůna, Čermák a Sladkovský. Starosta dr. Vanka zaslal spolu ministerstvu tento telegram:

„Jelikož měšťanstvo a studentstvo města jest hotovo zjednati pořádek, prosí starosta za telegrafické stvrzení: Vojsko, vyjma granátníky, vstoupí do města a do té doby, než vyřízeny budou od naší deputace císaři a našemu ministerstvu podané petice, nesmí vojsko nikoho zatýkati a žádné přehlídky bytů konati. — Deputace dnes odjíždí do Vídně. Praha jest v nejnebezpečnějším stavu a jest rychlého vyřízení třeba."

Telegram zdržel se nepochybně dlouho na hradě Pražském, neboť teprve za mnoho hodin o půl 9. večer dostal se do rukou ministerstva, odkud došla tato ne právě příznivá odpověď:

„Ministerstvo nemůže dnes požadované stvrzení uděliti, avšak dvorští komisaři jsou zmocněni k tomu, jestli uznají, že tím zjednání pokoje bude zabezpečeno. Jest se tedy s prosbou k nim obrátiti. Deputace se očekává, a oznámení její proseb dvorské komisi značně by prospělo jejich vyřízení Zpravuji o tom vídeňský výbor měšťanů, národních gard a akademické legie. Pillersdorf."

Jelikož dvorská komise již byla pozbyla váhy nadobro, spočinuly jen na deputaci všechny naděje. Odjela ještě téhož večera a nazejtří stihla do Vídně.

Na Staré a Nové město občas i nyní hřímala děla, ač odpor s té strany úplně přestával. Khevenhüller oplýval rekovnými úsměvy a žádal laciným svým vtipem: „ještě za pilulku" nebo dokládal „ale teď jim musíme přec několik pumíček na druhou stranu poslat." Barikády v ulicích se odstraňovaly, na poplach se nezvonilo, poněvadž měšťanstvo dalo střežit věže. Kněz Štulc a Tomek v Klementinu domlouvali studentům, z nichž někteří trvali na dalším odporu, Sladkovský však prohlásil, že jest bezúčelna další hra na vojáky proti vojsku. Frič ml. byl dvakráte na radnici, ale vrátil se po každé s přesvědčením, že měšťanstvo trvá na míru. Frič svolal pak svůj prořídlý hlouček k důvěrné poradě u Karlova mostu. Nahlédli, když za zády se jim boří barikády, že nemohou se déle udržet na svém stanovisku. Jediný Karel Sabina ve svornostském obleku stál ještě na tom, aby se zbraně neskládaly. Bylo však rozhodnuto, aby se přestalo. Frič sepsal osvědčení k měšťanstvu, jež sám donesl na radnici a vrátil se domů, odtud pak Žitnou branou vyšel za město, až po krátké Odysseji se dostal do Vídně.

* * *

Rozruch na venkově.

Hned od propuštění Lva Thuna z jeho zajetí v Klementině panovaly ve vládních kruzích nemalé obavy, že z venkova přijdou národní gardy a vůbec ozbrojený lid Praze na pomoc. Kdyby bouře Pražské jen poněkud byly bývaly připravovány, sotva lze o tom pochybovati, že mnoho tisíc ozbrojeného lidu se všech stran mohlo se shluknouti v Praze. Po venkově sbíhal se však a shromažďoval lid teprve na zprávy o krveprolití a přepadu hlavního města od Windischgraetze. Zvěsti z Prahy působily všude mocné rozechvění. Mimo to přicházeli i jednotlivci, aby povzbudili gardy, by pospíšili do Prahy. Na mnoze však neměl lid ani zbraně. Petr Faster na svém útěku před střelbou vojáků zastavil se prvně v Chuchli, kde shromáždil asi sto ozbrojenců z okolních dědin, jimž líčil, co se v Praze stalo a jak i jeho přítel Emanuel Šolc po jeho boku byl zastřelen. Dále zastavil se i na jiných

ještě místech v Berounském a Plzeňském kraji. Zatykač na Fastra byl jeden z prvních skutků ze zajetí vyproštěného Thuna. O Emanuelu Arnoldovi vědělo se, že dával svolávati lid na Poděbradsku, o Kampelíkovi že na Točníku, v Jílovém a Příbrami vyzýval Praze ku pomoci. Rozhorlenost nad zradou v Praze páchanou zmocňovala se místy i duchovních. V nejedné farnosti povzbuzovali mladší duchovní osadníky, aby neopouštěli svatou věc národa, jak potom vyšetřování zjišťovalo. Bylť duchovní krev krve české a nedovedli v sobě zapříti ducha národního. Že sluší se postaviti na obranu práva a přispěti Praze ku pomoci, o tom ve veřejném mínění se nepochybovalo, to hájil ještě později Karel Havlíček. Při tom šířily se i různé pověsti o řádění vojska, které nejen plení domy, ale i děti napichuje a ženy hanobí.

Vzdor tomu byly obavy na místodržitelství chované přehnány a nikterak neodpovídaly skutečnosti. Mnoho i tu zakládalo se na pověstech a domněnkách. Lid nebyl připraven a nemohl se jenom na zdař Bůh odhodlati do Prahy. Jen shromáždění odbývala se v mnohých místech, od těch k pochodu bylo však daleko. V Peruci kaplan a důchodní s puškami na ramenou vyzývali lid, aby byl připraven na cestu do Prahy. Windischgraetzovi a Thunovi provolávána hanba a vyhlašováni za zlosyny, jimž šibenice patří. Z Nové Paky, Jilemnice, Lomnice a z německých měst Trutnova, Vrchlabí a Hostinného vytáhla pomoc ku Praze přes Jičín. Z Boleslavska a Bydžovska vydal se Vinařický do Prahy, výprava však octnuvši se v moci vojenské změnila se v prosebnou deputaci, kterou Thun přijal v noci na 17. června. V Rakovníce zvoněno na poplach, v Únhošti a Novém Strašecí sebraly se zástupy, které však zase většinou se rozešly. V Čáslavi usneseno o hlučných projevech vyslati do Prahy deputaci, aby se přesvědčila, co se děje. Na Čáslavsku a Chrudimsku panovalo nejmocnější hnutí; rolníci zastavovali robotu a hrozili. V Heřmanově Městci vyhlášeni Windischgraetz a Thun za zrádce vlasti. Pušek bylo málo, za to brány cepy a piky. Slatiňany, Seč, Žleby byly též jevištěm mocného hnutí, ale nikoliv nebezpečného.

Jak 67 tisíc zlatých rozdává z prázdného pytlíku. Z karik. sedmašedesátnických.

„Když došla do Plzně zpráva, že vojsko hlavní město království Českého hrubou střelbou pustoší,“

zaznamenává ve své Pamětní knize Plzeňské Martin Hruška, „umínili si mnozí občané zdejší stísněným spolubratřím pražským ku pomoci přispěti. I starali se soukromě o povozy, na nichž by se potrava dopraviti mohla, pak o mužstvo, které by Pražanům na pomoc táhlo Sešlo se mnoho dobrovolníků (beze všeho povolení velitelstva národní stráže) na náměstí před radnicí. Vztyčivše tam prapor studentský a postavivše k sobě tambora, čekali na přihlášení bojovníků, kteříž by do Prahy ihned s sebou táhli. Velitelstvo národní stráže a měšťanstvo však rozmluvilo tento úmysl všem." — Z Horažďovic došel ze dne 18. června od poručíka Slavíka do Plzně přípis, že Sušičtí na důtklivé vyzvání Strakonických dali se na pochod stíženým bratřím v Praze ku pomoci, že nocují v Horažďovicích a ráno dále potáhnou přes Blatnou. Plukovník gardy plzeňské Conradi přípis odložil připsav naň, že se od Plzně žádá „znamení k povstání" a že „vztyčení studentského praporu bylo zločinem". I z výpravy oné sešlo.

V Kolíně chystala se již od první chvíle národní obrana do Prahy, která 16. června za úsvitu v Českém Brodě vsedla do vlaku, který projel šťastně i Běchovicemi, od vojska a hlavně husarů silně obsazenými. Topiči a řídiči vlaku pohroženo zastřelením, nepojedou-li Běchovicemi plnou parou dále, a z oken vozů namířeny pušky na vojsko. Přijedše do Prahy, byli v nádraží nadšeně uvítáni a z oken ulicemi máváno jim bílými šátky. Byli ubytováni na velkém nádvoří v museu, jež změnilo se v pestrý tábor vojenský. Později rozděleni byli do ulic, kde však do ohně nepřišli. Mimo Kolínské byli tu zastoupeni i Slatiňanští, Chrudimští, Litomyšlští, Čáslavští a Kutnohorští.

V německých městech a obcích vzmáhalo se nepřátelské smýšlení proti Čechům. Ačkoliv na barikádách stáli Češi i Němci, přec vyličovány bouře jako vyhlazovací boj proti Němcům. Nové vypuknutí husitských válek nazývána bezděká obrana proti Windischgraetzovi, který líčen jako muž, jenž bojuje za Němce. Ani reakcionáře v něm neviděli, když se jednalo o boj proti Čechům.

* * *

Hrozná noc.

Na domlouvání mnohých počaly se skutečně barikády rozebírati a jen málokterý protivil se patrné většině. „Mnozí opustili nejen barikády, ale i město", čteme v Havlíčkových novinách (24. června).

K večeru nastával klid, na věžích i domech vztyčovány bílé prapory. Množství zvědavých přicházelo na nábřeží, Křižovnické náměstí, k technice a na jiná střelbě vydaná místa. Zdálo se, že vše již skončilo. „Asi okolo šesté hodiny,“ čteme v řečeném listu, „viděl jsem vlastníma očima na starém mostě naproti sobě státi dvě korouhve, staroměstskou a malostranskou, jak se k sobě blížily. Domnívaje se s úplnou jistotou, že již nyní vojsko do města brzo vejde, a tedy vlastně boj docela skončen jest, odešel jsem na Koňský trh. Tu však okolo půl 9. hodiny vyděsil nás nesmírně hukot děl a všeobecná střelba z ručnic.“ Bílé korouhve ony, jež proti sobě postupovaly, patřily jedna oddílu granátníků a druhá zástupu Staroměstských. Pojednou však počala střelba znovu. Na sta procházejících se prchalo z nábřeží a střelbě vydaných míst, ženy lomily rukama, volaly o pomoc, děti křičely. V Karlově ulici nastal poplach, že se vojsko blíží. Na Staroměstském náměstí shlukovali se ze všech stran lidé a střelbou do vzduchu dávali znamení poplachu. Hnedle počala střelba od mostecké věže, jež opětována byla z Malé strany.

V den ten i pražští a v Praze zbylí členové slovanského sjezdu odbývali v museu schůzi, nedokončili však práce, nýbrž toliko se usnesli, že sjezd na neurčitou dobu jest odročen. Tím, jak Šafařík a Palacký si přáli, sjezd aspoň formálně byl zakončen. Venku zatím šířilo se poplašné rozechvění. Příčina jeho nikomu nebyla dosti známa. Z vojenské strany se později tvrdilo, že byl střelbou poraněn myslivec a poddůstojník na Malé straně. Co však způsobilo střelbu? „Bohemie“ (23. června) praví o tom: „Kámen, který snad dělovými ranami předešlého dne byl uvolněn, spadl s mostecké věže. Dvě ženy, které byly na blízku, křičely: Střílí se z protějška! A tak strhl se poplach znovu.“ Podobně tvrdí J. Frič ml. ve svých „Pamětech“. Podání lidové vypravovalo o skutečné střelbě, která zasáhla mosteckou věž a odkuď kameny padající zranily dvě ženy. Ukazovalo se i na architrav, který tu sletěl, stržen byv ranou dělovou.

Po osmé večer zahřímala první dělová rána, jež opět pobouřila celé město. *„Zrada, stavte barikády! Granátníci táhnou!“* ozývalo se v ulicích. „Celé město bylo jedním rázem jako u vytržení, po ulicích počalo se běhati, bubnovati na poplach, troubiti, zvony šturmovati — jako z instinktu počali lidé opět barikády stavěti — proti pumám.“ Co jedni se chystali na odražení útoku, jiní opouštěli byty v patrech

*

a stěhovali se do sklepů. Tomek, jenž zprvu z chodby svého bytu v Žitnobranské ulici pohlížel na děsné noční divadlo zhoubné nepřátelské střelbě vydaného města, uchýlil se též do sklepa, kamž za ním přišel Šafařík se svou rodinou a potom i Josef Jireček.

Kolínští a jiní, kteří ráno stihli do města, shromáždili se odpoledne opět v museu, aby nastoupili zpáteční cestu. Po prvních výstřelech vyrazili na ulici a vydali se ke Karlovu mostu. Nevěděli, kam se mají obrátit, a nikdo jim nemohl dáti pokynu. V Praze nebylo žádného střediska, žádného ústředního výboru pro obranu, vůbec žádné organisace; vše bylo nahodilé až do poslední chvíle. Nikdo si na ně ani nevzpomněl a když přišli na Křižovnické náměstí, pomáhali několika studentům stavěti barikády. Přinášeli kamení, nábytek z domů a opravovali a upevňovali staré hradby. Když však dělovou kulí byl sražen student, opustili všichni náměstí. Kolínští chtěli z Koňské brány ven, ale nemohli, Nová brána byla venku obsazena myslivci a husary, kteří je zahnali zpět do města. Bez vůdce a přístřeší vyhledali nádraží, aby tudy dostali se z města.

Bez olova a bez prachu nahnala šosákům strachu.
Z karikatur osmačtyřicátnických.

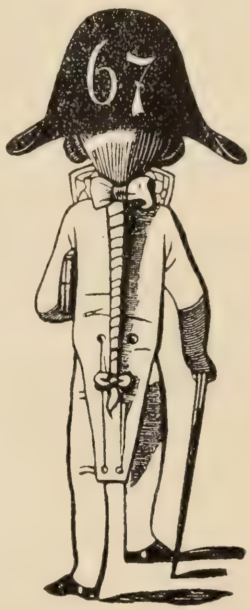
Na Malé straně a Hradčanech řinčela okna od prudké ze všech stran střelby. Pojednou bylo viděti ohnivou velkou kouli; jež nesla se z tvrze u Letné přes řeku na Staré město. Hnedle letěla druhá a třetí a další. Již po první ohnivé kouli, byl to plněný granát, vyšlehl rudý plamen u Karlova mostu. Byly to Staroměstské mlýny. Úpalem slunečním bylo vše vyprahlé. Ohnivý jazyk nesl se výše a výše k modré obloze, obloha černého dýmu vystupovala ze staveb a z nich prošlehovaly nové plameny. Plameny splývaly a požár měnil se hnedle v obrovskou výheň. Rudá záře šířila se na nebi a obrážela se po hladině Vltavy. Mohutné proudy sopečnou silou vysoko vzhůru vrhané

sršely v rudém ozáření jako miliony ohnivých hvězd a padaly daleko na okolní domy. Byly to zásoby obilí v mlýnech nahromaděné. Dlouho chovali občané pražští tyto polo ohněm ztrávené chuchvaly pšenice jako upomínky na střechy a dvory jim zaletlé. Mnohé střechy byly tehda i šindelové. Všeliké pokusy o hašení byly marny. Děla hřímala na mlýny, okolí a na celou Prahu. Granáty lítaly i na jiné části města, i na Koňský trh. Soše sv. Joseta na mostě byla kulí uražena hlava. Při tom ustavičně stříleli myslivci ze Střeleckého ostrova a také i z člunů, v nichž se pouštěli na Vltavu, aby více obětí si mohli vyhledat.

67 v mumraji.
Z karikatur sedmašedesátnických.

Nyní vyrazily plameny i z vrcholu vodárenské věže. Jako pochodeň vzplanula věž, po třetí zhoubě nepřátelské jsouc vydána. Poprvé byli to Švédové r. 1648, po druhé Prušáci roku 1756, kteří těžké pohromy jí způsobili, nyní po třetí kníže Windischgraetz, jenž však Švédy i Prušáky daleko předčil. Oheň zachvátil celou věž, ze všech oken vodárny valil se dým a hnedle i plamenné jazyky ven se deroucí svědčily o díle zkázy. Věžní krytba neodolala zhoubnému žáru. Celá střecha byla jediným plamenem, pozlacená makovice na vrcholu se zhroutila a pamětní listiny v ní uložené ztrávil požár. Míjela hodina za hodinou, ale zhouba, jež z mlýnů se valila, neochabovala. Na hašení nebylo pomyšlení pro střelbu z ručnic a děl. Vzdor tomu typografové a tiskaři ze závodu Haasova přikvapili z Anenského náměstí a v sálajícím žáru trhali lešení a odstranili prkna a klády k stavbě domu u Štrobachových mlýnů. Nebezpečí bylo takové, že chytal již odtud palác Kolloredovský. S jedné strany sápaly se na ně plameny, z druhé pálili po nich myslivci a nad hlavami lítaly dělové kule: přece však s úspěchem vykonali dílo ochrany města.

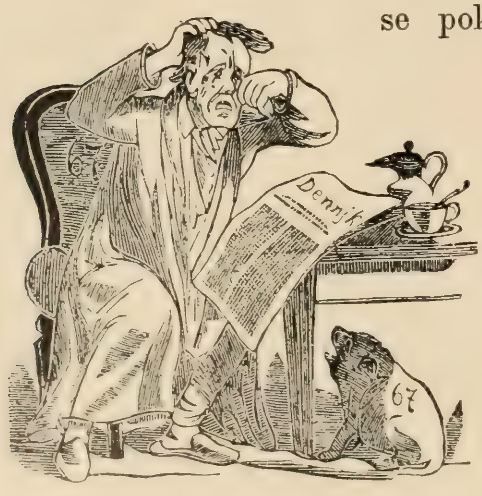
Rozhněvaný 67 při uzření z mrtvých povstalé rovnosti.
Z karikatur sedmašedesátnických. z r. 1848.

Té doby meškal Vinařický s Mladoboleslavskými na Hradčanech, aby prosil za ušetření města. Hluboký

vlastenecký cit zmocňoval se šlechetného kněze při myšlénce, že Praha, ona stověžatá Praha, staré sídlo Libušino, chlouba a naděje českých srdcí má vzíti za své. Jakoby mu brali život, když mu brali Prahu. Slzy vytryskly mu z očí, na kolena padnul sluha Boží před Lvem Thunem... Slitování nenašel, Thun mluvil o povstání a zákonném pořádku, jemuž sluší obětovati cit příbuzenský. Střelba trvala dále.

Když táhlými zvuky odbíjela půlnoc s pražských věží, hřímala děla a rachotila střelba pušek vždy ještě dále. Windischgraetz jako by se byl chtěl vysoptit a se Lvem Thunem ukázat, jak rozumí státnímu pořádku a konstituci. Z výhně mosteckých mlýnů lítalo žhavé obilí až na Staroměstské náměstí, Koňský trh na jedné a až na Malou stranu na druhé straně. Sousedé v Nové ulici měli léta uchované oharky, jež sem zalétly. Jen po různu nalezl se někde střelec, jenž odpovídal myslivcům. V ulicích bylo, jak pochopitelno, dlouho do noci velké vzrušení. Posléze nastal hrobový klid, ale děla hřímala dále. Teprvé o jedné s půl noci přestala palba. Požár dosahoval té chvíle svého vrcholu. Znenáhla teprve ochaboval, úplně uhašen nebyl ani za mnoho dní.

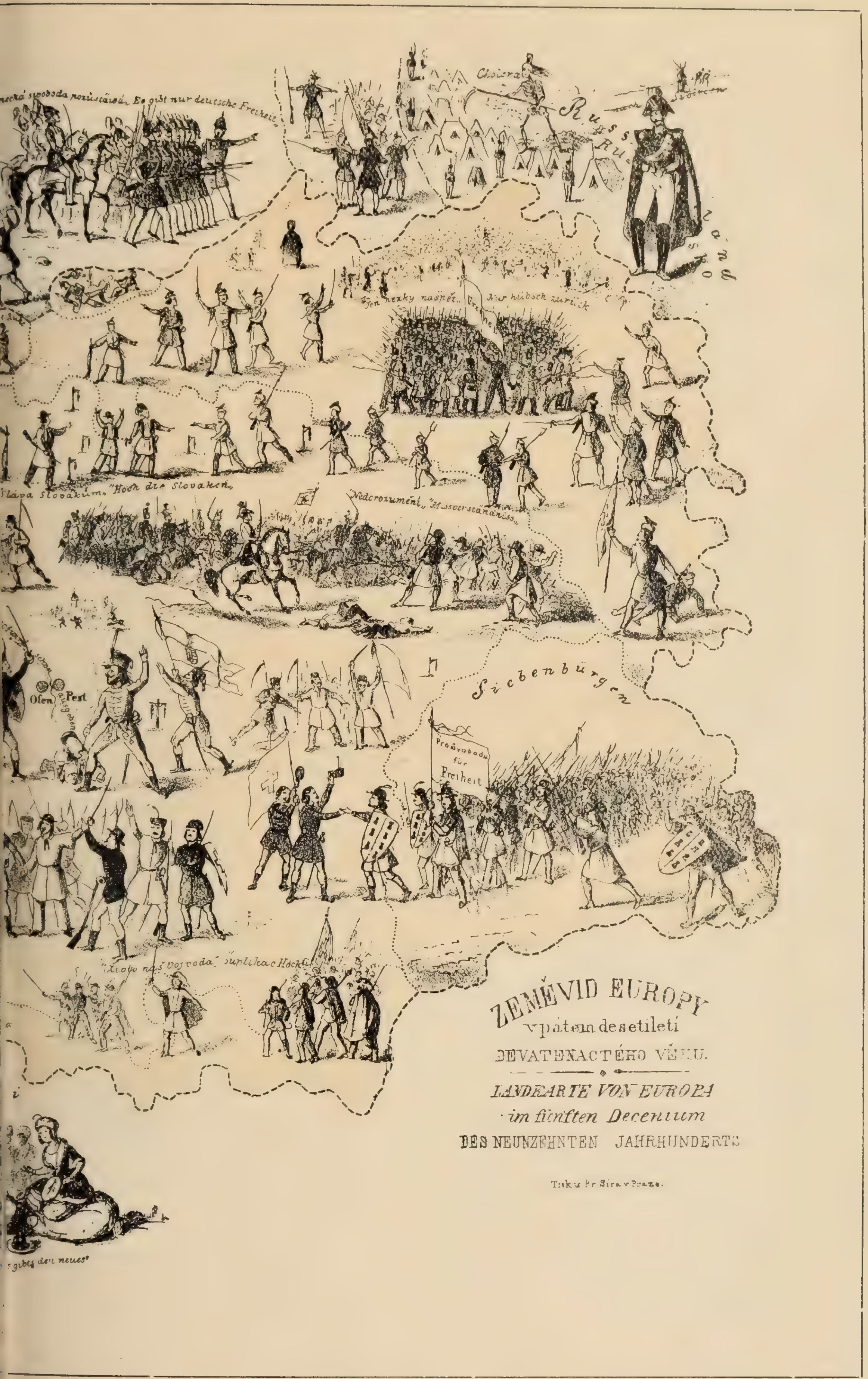
„Oheň zuřivě se rozmáhal,“ píše Havlíček 24. června, „staroměstská vodárna jako pochodeň stála v plamenech a oheň zachvacoval okolní domy. Na hasící lid střílelo vojsko. Popisovati tuto noc, kterou celá Praha zakusila v plné hořkosti, toho nikdo nežádej ode mne. Posavad doutná vypálenisko, a v noci rozšiřuje zář. Škoda páčí se přes milion. Za příčinu všeho toho všeobecně se pokládá, že prý z těchto mlýnů střeleno jest na vojsko, když po mostě kamenném chtělo do Starého města vejíti. V tom pádu jen litujeme toho, že komandující generál za trestuhodnou lehkomyslnost a věrolomnost jednoho člověka celé město tak káral a jmenovitě nevinné majitele těch mlýnů.“

Křik a nářek sedmašedesátníka, duetto spolu s jeho mazlíkem.
Z karikatur sedmašedesátnických z r. 1848.

Štěstím pro Prahu bylo, že panovalo úplné bezvětří. Ani lístek se nehnul na stromech. Jinak bylo více než pravděpodobným, že by

Sjednocené veliké Německo.
Einiges grosses Deutschlan
"Obs bald fertig wird"
Praha
Kam? Wohin?
prič do Irska. Fort nach Irrland
Ja nevidím nic. Ich sehe halt nichts
Jen na Vídeň!
Fort gegen Wien
Zur Hilfe
Wien
Triest
Terst
Venedig
Benatky
Fatal
Rom

Es gibt nur deutsche Freiheit
Cholera
Sláva Slovákům
Hoch die Slovaken
Nedorozumění
Missverständniss
Siebenbürgen
Ofen
Pest
Pro svobodu
für
Freiheit
ZEMĚVID EUROPY
v pátém desetiletí
DEVATENÁCTÉHO VĚKU.
LANDKARTE VON EUROPA
im fünften Decennium
DES NEUNZEHNTEN JAHRHUNDERTS

požár byl zachvátil valnou část města. Že tak se nestalo, není ovšem zásluhou obou hradčanských vládců.

Slávotali 67 s pochodněmi za poděkování, že bylo obležení prodlouženo.

Z karikatur sedmašedesátnických r. 1848.

Když vyšlo slunce druhého dne, byly mlýny a vodárenská věž u Karlova mostu smutným spáleništěm; požár uvnitř dokončoval ještě své dílo, plameny prošlehovaly na jednotlivých místech, oblaka jisker se vzněcovala a truchlivě trčely opálené stěny a vodní kola nad proudivými splavy. Vedle mlýnů vyhořely i Královské lázně, obydlí Med. dr. Čejky a z velké části Havlíčkova novinárna. Byt Havlíčkův po celou dobu bombardování byl vydán střelbě z děl. Na štěstí nebyl však pobořen. Na sta lidí přicházelo v následujících dnech ke mlýnům a bralo si spečenou mouku, spálenou pšenici a oharky dřev na památku. Nejvíce utrpělo město ztrátou vodárny, poněvadž celá jedna část Prahy byla bez vody.

* * *

Sedmnáctý červen.

Rozhorlenost a zděšení byly dojmy, jež hrozná noc učinila na obyvatelstvo pražské a dalekého okolí. Na sta osob hned od úsvitu spěchalo z města. Kdo měl příbuzné nebo známé na Malé straně a vůbec na levém břehu Vltavy pospíchal k nim. Mnozí uprchli tam již den před tím, jmenovitě ženy s dětmi. Čím dále od Prahy, tím bezpečnější cítily se rodiny. Dlouhé nekonečné vlaky vyjely o páté ráno z nádraží; všechny vozy, i nákladní byly přeplněny, odjelo asi tři tisíce osob. Na Novém městě byly již od včíra barikády rozházeny a pokud znova byly postaveny, rychle se odstraňovaly. Na Starém městě pracovalo se spěšně na odklizení barikád. Parlamentáři a poslové s bílými prapory odcházeli na Hradčana a zase se vraceli. Jelikož z požadovaných rukojmí nebyli v Praze než čtyři, nabízeli se jiní čelní měšťané místo nich. Windischgraetz vzdal se však rukojmí,

jak praveno, a vyjednával na jiném základě. Dvorští komisaři pozbyli úplně vlivu a Windischgraetz s Thunem činili opak toho, než co oni schvalovali.

Z některých chrámů vyšli duchovní v ornátech, pod korouhvemi vyzývajíce lid k pokoji a umírnění, což činilo mocný dojem. Z Týnského chrámu dal se průvod ulicemi, duchovní s velebnou svátostí pod nebesy v čele, kolem měšťané s bílými prapory a obecní starší černě odění. Lid padal na kolena přijímaje žehnání míru a obecní starší domlouvali k pokoji ve jménu spásy Prahy, která vydána jest na pospas moci vojenské. Ubírali se Karlovou ulicí kolem Klementina a na most, kde proti nim fičely kule granátníků z Malé strany. Byl prý to jen omyl. Vlastním účelem průvodu chrámového bylo vedle utišení myslí lidu jíti v ústrety zuřícímu vojsku, jehož vtrhnutí po děsné noci každé chvíle se očekávalo. Od sv. Petra vedl farář chrámový průvod a štkáním jsa přerušován mluvil, jako by poslední chvíle obyvatelstvu nadcházela. „Choutkám dvou panstvíchtivých a bezcitných osob padneme co nevidět za oběť,“ pravil. „Lidská spravedlnost, zdá se, že z okršku země zmizela. Přijmi nás všemohoucí Bože, jehož jest pomsta, v království svého věčného pokoje . . . “ Podobný průvod vyšel od sv. Jindřicha a od sv. Trojice v Podskalí. Podskalí bylo vždy ještě zabarikadováno a nechtělo se vzdáti. Z vorů udělaný a poleny krytý most spojoval od úterka oba břehy Vltavy a byl hájen ještě v sobotu 17. června. Přes most prchli též mnozí na Smíchov a dále podle Vltavy. Byli to cizí plavci a jiní pomocníci Podskaláků z Povltavska. Po mnohém domlouvání i Podskalí se prohlásilo pro mír, pro zrušení barikád a rozebrání mostu a slovo dané také splnilo.

Zatím co v Praze propukly krvavé bouře, vraceli se *čeští poslové Rieger a hr. Nostic* od císařského dvora v Inšpruku do Prahy. Plni dobrých nadějí kvapili dnem i nocí z alpských končin zase přes Bavory zpět. Z Norimberka vytrhli 15. června a do Dušník stihli 16. večer. Cestou zastihla je zvěst o osudných nepokojích a když se blížili k Dušníkům, po obloze prostírající se rudá záře a děsivé, až sem doznívající rachocení děl věštily jim katastrofu, jež se byla udála. Doraziv̌še 17. června ráno před bránu Újezdskou, jedva že si vymohli vpuštění. Vojsko chovalo se k nim s nešetrností a když stráž uváděla je na Hradčany, pokřikovali po nich vojáci a spílali jim.

Poslové přinášeli nejvyšší *patent o svolání sněmu českého ze dne*

6. června, který však již 12. června byl stihl do Prahy: Jest to historicky významná listina, podepsaná v Inšpruku i od ministrů Wessenberga a Doblhofa. Místo na den, v který sněm se má sejíti, ostaveno prázdné, aby teprve v Praze bylo vyplněno. Své spisy odevzdala komise Lvu Thunovi. Zatím však byl již předešel jiný příkaz z Inšpruku, kamž Windischgraetz i Thun přímo podávali zprávy.

Na hradě meškala právě deputace předních občanů pražských, mezi nimiž Neuberg, Slavík, Lämel (ze Svatováclavského a Národního výboru známý) a jiní. Odebrala se ke dvorským komisařům žádajíc je, aby ještě jednou se vrátili na Staré město a zjednání pokoje a pořádku po dobrém sprostředkovali. Tak se i stalo. Dvorští komisaři od deputace provázení byli od lidu s radostí vítáni a pouhé objevení se jejich způsobilo, že v odklízení barikád nastalo rychlejší tempo a zbraň byla skládána. Rieger přišel deputaci velmi vhod. Bez odkladů vydal se také s deputací a Mensdorffem a Klecanským na radnici. Ráno po věčně památném Windischgraetzově bombardování tohoto města (jak praví ve vídeňském osvědčení ze dne 30. července 1848) ubíraje se s deputací kráčel po straně generála hraběte Mensdorffa po Karlově mostě a „důtklivě jej žádal, aby neupouštěl od svého obyvatelstvu pražskému daného slibu a skutečně převzal komando.“ „Jsem přesvědčen,“ pravil Rieger, „*že odstranění knížete Windischgraetze, jehož nenáviděná větším dílem obyvatelstvu přítomnost zajisté nepokoje hlavně vzbudila*, bude nejbezpečnějším prostředkem, aby rozechvění myslí bylo *ukonejšeno a kýžený mír i pro budoucnost byl zachován.*“ Generál hrabě Mensdorff zavrtěl při těch slovech hlavou a odpověděl: „To není nyní již více možné — *vojsko jest příliš rozčileno*, visí příliš na knížeti a *nebude nikoho jiného poslouchat.*“

Po poradě se starostou dr. Vankou a měšťany, kteří byli obce v těžké té chvíli neopustili, byl Rieger vyzván, aby sestavil podmínky míru. Jeho snahou bylo, aby nebyly přímou kapitulací a aby do nich pojato bylo i odpuštění všem účastníkům nepokojů. Návrh stanoví, že zastaví se všechno nepřátelství mezi vojskem a měšťanstvem, že svolá se národní garda na pátou hodinu odpolední, aby zbylé dosud barikády odstranila, všecko další nepřátelství zamezila a silným rozhodným spolupůsobením klid města opět zjednala, že do zítřka do desáté hodiny dopoledne mají býti odevzdány všechny zbraně od osob, které neoprávněně jsou v jejich držení. Dále aby osoby bez práce a povo-

lání město opustily, národní gardy městské brány obsadily, aby Thun převzal správu občanskou a Windischgraetz vojenskou, aby vojsko se zvučnou hudbou vtáhlo do města a do svých kasáren, všichni zajatci

My Ferdinand

atd. atd.

dáwáme tímto wědomost, že jsme podle slibu našim wěrným Čechům w našem rozhodnutí od 8. dubna b. r. daného uzawřeli, aby se český sněm na — června b. r. na náš Pražský hrad wypsal.

Uznáwajíce příprawy od naší zemské wlády w Čechách stran woleb zawedené, wyzýwáme úsilně wšechny na zásadě našeho již zmíněného rozhodnutí k sezení a hlasu při sněmu oprávněné, aby se jistě na sněm dostawili a s nejupřímnější wůlí a s dobrým swědomím o potřebách země rokowali a uzawírali.

Poněwadž jsme též co nejdříwe říšský konstitující sněm powolati uzawřeli, kdež by se bez wšelikého nezákonního wliwu jenom podlé shodného a swobodně projeweného přání našich národů k stanowení jednotného konstitučního zřízení naší weškeré monarchie přikročilo, a poněwadž za swau nejswětější powinnost uznáwáme, se přičinit k tomu, aby každá část naší říše swé nejschopnější a nejdůmyslnější hlawy swé obecné rakauské wlasti k statnému a čistě bratrskému spoluaučinkowání w této weledůležité práci k použití podala: jest žádost a wůle naše, aby český sněm, který, *co se týče práw*, naším rozhodnutím od 8. dubna b. r. českému královstwí udělených *za ustawující*, co se ale týče zákonů a správy weškeré naší monarchie se týkajících, za poradný uznaný míti chceme, swé práce ještě před zahájením říšského sněmu dokončiti hleděl, a tedy podle času jen nejdůležitější a neodkladatelné záležitosti w poradu bral.

Ač jest nám to náwalem státních prací nemožné, wyhowěti mnohokráte projewenému přání našich wěrných Čechů a pudu wlastního srdce, totiž český sněm osobně zahájiti: i můžeme přece ukojiti nadějí, že brzkým náwratem našeho mileného bratrowce a *náměstka w Čechách* s to budeme, se ním dát zastaupiti při slawném tom aktu.

Projewujíce tímto naši kr. wůli a naše otcowské smejšlení s Čechy, kojíme se též auplnau důwěrau w slawný český národ, že si bude w stejné míře wšímat interessů celé monarchie jako oněch českého královstwí a české koruny, a že se na tomto sněmu zwláště při rokowání a pojednáwání o budaucím zřízení královstwí též na dobro císařstwí, na jeho upewněnost uwnitř a zewnitř sprawedliwý a šetrný ohled bráti bude.

W Innsbruku 6. čerwna 1848.

Ferdinand.

Wessenberg. *Doblhof.*

Nejvyšší patent o svolání sněmu Českého.

a rukojmí aby byli propuštěni a vše, co se posud stalo, aby bylo odpuštěno a zapomenuto a žádným vyšetřováním ani zatýkáním těch, kteří neblahého boje účastni byli, nebudiž pokoj města znovu v sázku dáván.

Shromážděná obec a všichni přítomní s podmínkami souhlasili. Dvorští komisaři Mensdorff a Klecanský je přijali a podepsali. Když však odpoledne podány byly knížeti Windischgraetzovi, *zavrhl je tento bezohledně.* Mensdorff a Klecanský netroufali si postaviti se jeho vůli na odpor, Rieger však dostal se s Windischgraetzem do tak prudkého sporu, že odvážil se říci všemohoucímu veliteli: „*Dopouštíte se velezrady, ministerstvo jest odpovědné, ministerstvo komisaře ustanovilo.*“ Windischgraetz přeťal pak hádku rozhodným výrokem: „Nedám se od vás poučovati o tom, co jest konstituce! *Já jsem tu komandant, vy musíte činit, co já rozkazuju, a kdo neposlechne, toho zahrdlím*).*“

Za těch okolností neměli Mensdorff a Klecanský v Praze vůbec co pohledávat. Že tuhé potyčky, které měli s oběma vládci pražskými, nevyšly rušivěji na veřejnost, bylo tomu co děkovat, že sami je utajovali. Guberniální president chtěl jim dát na cestu zprávu o pražských událostech pro ministerstvo, kterou ještě v noci psal presidiální úřadník Weber (smutně proslulý později místodržitel), oni však 18. června již záhy ráno opustili hrad a vrátili se do Vídně, ač ministerstvo předpokládalo, že v Praze ostanou.

Kolem Prahy konali po celý den obhlídky husaři, pátrajíce po ozbrojencích a zbraních. Odpoledne oddíl Latouráků vydal se z Hradčan přes Štvanici do Vršovic, aby tu krajinu měl na očích. V Košířích vzbudili husaři poplach, při němž dva byli raněni. Byli dopraveni na Hradčany a tolikéž dva pachatelové, kteří krutě od vojáků byli týráni. Z obou břehů po různu ještě padaly rány, avšak jen ojediněle; na Malé straně jich aspoň nepoužívali již za záminky ke kanonádě.

Kapitulace na milost a nemilost — byl hrdý diktát Windischgraetzův, kterým ukončeno v Praze krveprolití Svatodušního téhodne jeho přičiněním způsobené.

Dle výpočtu Schopfova a jiných vypáleno na město v té době z děl 170 kulí, 118 kartáčových kulí, 110 granátů, 2 pumy a 141 ran

---

*) Doslova Rieger: „Sie begehen einen Hochverrath, das Ministerium ist verantwortlich, das Ministerium hat die Commissäre eingesetzt.« — Windischgraetz: »Ich werde mich von Ihnen nicht belehren lassen, was ist Constitution?! Ich bin hier Commandant, sie müssen thun, was ich commandire, und wer nicht gehorcht, den werde ich abkrageln.«

na slepo. Dle lékařských výkazů padlo z obecenstva 46 osob, mezi nimiž i ženy, a 130 raněno. Ztráty na straně vojska udávají se rozličně. Dle jedněch stalo se 652 důstojníků a mužů k boji neschopnými, dle Ernsta padli 2 důstojníci a 16 mužů a raněno 8 důstojníků a 58 mužů. Tento udaj jest však zjevně nesprávný.

* * *

Krveprolití v Běchovicích.

Běchovice byly první stanicí jediné železnice, která tehda Prahu přes Třebovou a Olomouc s Vídní spojovala. Běchovice vyhlédnul si Windischgraetz za hlavní místo k prohlídkám vlaků do Prahy přijíždějících a z Prahy odjíždějících. Rytmistr princ Hugo Windischgraetz odebral se tam hned na úsvitě se svou škadronou husarů. Mimo to tam stály 9. a 10. setnina pluku Latourova (26.) pod velením setníků Fialky a Elvenicha, prapor Khevenhüllerova pluku a několik děl. Krvavé události tu sběhlé podáváme, jak je očitý svědek v „Bohemii" (6. srpna 1848) vyličuje: „Husaři stáli v předu (v nádraží) na pravo, obě setniny Latouráků na levo. Venku před nádražím byl prapor Khevenhüllerův. Když vlak od Prahy přijíždějící zastavil a zvoláno: „Zbraně odevzdat!", vydávali je vracející se národní gardisté, ač nikoliv s radostí, přece bez všelikého protivení se vojákům s nasazenými bodáky je požadujícím. Jelikož tento postup nezdál se vojákům dosti rychlý, bylo křičeno: „Z vozů ven!" A sotva že lidé slezli, počali husaři kolem skákat, lidi po nádraží honit a do nich sekat. Zatím padlo několik ran; z které strany střeleno však prvně, těžko bude lze vyšetřit, od vojska ovšem bylo mnoho střelné zbraně užíváno a stříleno dokonce i do vagonů lidem přeplněných, čímž také mnozí byli zraněni. Ranění plakali, bědovali, volali, prosili o ušetření, někteří dokonce na kolenou, nenalezli však žádného smilování ani ušetření. Většina přibylých byla vehnána do běchovických nádražních budov, kde již několik Latouráků u dvou dříve zajatých stálo na stráži. Hrobové ticho panovalo mezi tu přítomnými, neboť jsme nevěděli, co se s námi děje, a dle dřívějšího počínání nic dobrého jsme nemohli očekávat. Tím prudčí ozýval se z venčí hovor a řinčení šavlemi. Byla, jak jsme se dověděli, porada o tom, co se má státi se zajatými, a tu prý jeden navrhoval, aby po dvou pouštěni byli ven a porubáni, kte-

rému však návrhu rytmistr kníže Windischgraetz co nejdůrazněji na odpor se postavil. Nám bylo zakázáno pohlížeti z okna, což tím svědomitěji bylo plněno, čím více se každý musel obávat, že ho snadno pozdraví kule, neboť dvakráte bylo do stavení střeleno a jedna kule oknem vnikla do prázdné kanceláře a druhá do bytu cís. král. železničního úřadníka v prvním patře, aniž na štěstí byla zasažena jeho manželka, která se tu právě nalézala.

„Asi po čtvrt hodině ozval se venku opět povyk a velice pronikavý výkřik bolesti, načež padly dvě rány a opět ticho nastalo. Strach uvězněných byl ovšem neobyčejný, a jeden šeptal druhému: „Poslední naše hodina udeřila, pomodleme se!“ Kteří mohli, klekali a modlili se, a té chvíle přišel rytmistr kníže Windischgraetz, jehož podívaná ta tak dojala, že mu slzy do očí vstoupily a slova nemohl promluvit. Když se vzpamatoval, napomínal lidi k pokoji a těšil je, že se jim nic nestane. Tu však padaly silné rány sekerami na zadní dvéře úřadní budovy, kteréž povolily a jimiž bylo viděti husary, kteří zajatce od zadu chtěli napadnout. Rytmistr zahnal je s velkou námahou a zachránil nás před krutým stýráním . . . Kníže dal si strážmistra předvolat a takto k němu promluvil: „Jest to nějaké chování statných vojínů? Lidé přišli sem, odevzdali své zbraně, žádný nekladl odpor; proč se do nich sekalo? Doví-li se to velitel, bude zuřit.“ Když se přesvědčil, že vojsko podle příkazu se vzdálilo, vrátil se, aby zajaté propustil. Přední dvéře byly otevřeny a dal nám svobodu, nařídil však, aby nikdo nešel na druhou stranu stavení, aby nebyl spatřen od vojáků, kteří byli prý tak rozdrážděni, že je důstojníci jen s přemaháním mohli zadržeti. Kutnohorský gardový lékař a vojenský lékař obdrželi rozkaz raněné prohlédnouti a těžce raněné ošetřiti. Většinou byli rádi, že jsou na svobodě, tak že dva ze značně raněných s ostatními odešli. Jeden z nich měl ránu bodákem v prsou, druhý obličej po celé délce pravé tváře rozpoltěný; jak jsem od propuštěných později slyšel, ostali oba v lese, aniž kdo zvěděl, co se s nimi

Jak se polekaný sedmašedesátník s přátely svými loučí.
Z karikatur sedmašedesátnických z r. 1848.

stalo. — Z těžce raněných ostali v Běchovicích 3 z Kutné Hory, 2 z Kolína, 1 z Liběnic, 1 z Chrudimi, 1 z Litomyšle. Z vojáků byli raněni dva a sice František Šustr a Jan Havránek, oba Latouráci. Jak sami vypovídali, byl jeden raněn od svého soudruha a druhý od husara střelen do nohy. Kolik raněných bylo vůbec, těžko jest udati; z Kutné Hory bylo jich 21, žádný z nich však nezahynul. Mimo zbraně byly mnohým se vracejícím vzaty i peníze, skvosty, ano i hudební nástroje.

„Když v nádraží zanechaní ranění byli ošetřováni, a lékaři jejich rány u studny u hospody vymývali a zavazovali, přiblížili se opět vojáci, jmenovitě husaři, spílali hrozně trpícím a vyhrožovali jim s pistolemi v rukou. K žádosti lékařů vyklidili železniční úředníci raněným kolnové skladiště. I tu však byli děšeni od husarů, kteří na prosby kutnohorského lékaře opětovně od rytmistra byli zahnáni. Mluvili dokonce o tom, že kolnu zapálí, aby „ti psové“ tam shořeli, což však také bylo zmařeno.

„Mimo rytmistra zachránil také setník Fialka několik životů lidských, jmenovitě dva již 16. června zajaté kutnohorské gardisty, které jeden poručík chtěl dát zastřelit a potom i nejsurovějším způsobem trýznil.“ (Redakce „Bohemie“ podotýká, že případ ten byl tak hnusný, že jej raději vypustila.)

Jiný očitý svědek píše: Velitelem v nádraží byl rytmistr od palatinova husarského pluku, princ Hugo Windischgraetz. U každého vlaku, který přijížděl, dal lokomotivu oddělit a přehrady nádražní zavříti. První přijel osobní vlak z Prahy, v němž byli téměř jen bezbranní. Druhý vlak přijel od Ouval, směrem do Prahy. Vagon za vagonem byl prohledán, nikde však nenalezena zbraň. Brzo po šesté přijel dlouhý vlak od Prahy s Kolínskými, Slatiňanskými a jinými, kteří byli včera do Prahy odjeli, a v němž bylo i mnoho studentů a z Prahy prchajících. Přehrady nádražní se zavřely, lokomotiva odjela kus cesty a zavzněl povel: „Zbraně vydati!“ Pěchota a husaři přiblížili se, aby brali zbraně. Různé pušky, piky, štuce, bodce, nože, šavle, několik praporců a bubnů bylo vydáno, při čemž vojáci příkře si vedli a na „povstalce“ doráželi. Tu padla prý rána. Opět jedna z osudných ran, o nichž nebylo zjištěno, odkud a kde se vzaly. Husaři přeskákali hrazení a pálili z pistolí do vlaku a cestujících. Pěšáci přijaté pušky obraceli proti vlaku a vypalovali je do vnitř vagonů, neohlížejíce se na to, že tam byly ženy a děti. Lidé, aby unikli smrti,

skákali z vagonů. Nyní však nastal po nich pravý shon. Bodáky, pažbami a šavlemi pěšáci a husaři doráželi na jednotlivce. Rytmistr dal rozkaz, aby všichni zůstali ve vlaku, avšak vojáci sami tahali z prvních vagonů studenty a jiné osoby a s kletbami bodali do nich a bušili. Hnali je do nádražní budovy, kamž i jiní uprchli, jmenovitě i ženy s dětmi. I do budovy bylo však střileno.

Čestně choval se setník Fialka, spisovatel český, který s nasazením vlastního života stavěl se proti rozkaceným vojínům, s nimiž v rubání lidu závodili i někteří důstojníci. Fialka vrhl se i proti zástupu husarů a byl v nebezpečí, že od nich bude posekán, kdyby mu vlastní jeho vojáci nebyli přispěli ku pomoci, při čemž dva byli raněni.

Posléze byl vlak seřaděn. Těžce ranění, pokud nemohli z místa, ostali v Běchovicích. Jiní, krvácejíce z ran, z nichž některé byly smrtelné a většinou nezavázané, sténali ve vlaku. Když vlak vyjížděl, bylo z vlaku viděti, jak voják do polí prchajícího mladého truhláře zastřelil, bodákem pak ho propíchl a mrtvolu hodil do strouhy. Jeden z raněných zemřel, než vlak stihl do Ouval. Zde teprve raněným poskytnuta lidská pomoc. Odvlečeni ke studni, kde zející jejich rány vymývány. Vlak ten byl vůbec nešťastný. Za Ouvaly odtrhlo se několik zadních vagonů, což způsobilo nové zdržení, a u Českého Brodu byla srážka s vlakem k Praze jedoucím blízka, zamezena byvši jen silným brzděním s obou stran.

Dle údajů Koppových běchovická seč vyžádala si 7 mrtvých a 30 raněných, což však by mohlo platit jen o těžce raněných. Kutnohorští, jak praveno, měli 21 raněných, Kolínští okolo 30, Čáslavští ještě více. Z raněných ostal nejeden po celý život mrzákem. Avšak i některé děti leknutím utrpěly pohromy pro celý život.

Padla tu skutečně rána z vlaku? A padla úmyslně či náhodou z pušky odevzdávané? Praví se, že rána zasáhla koně ordonance rytmistrovy, a že kůň ten klesl. Avšak kůň ten opět se vzpřímil a jel dále. Nikdo nemohl udati, z kterého vozu rána padla a kdo byl vinníkem, který přece snadno mohl býti zjištěn a zatčen. Zda přirozeněji nevysvětluje se věc tím, že vojsko bylo poštváno na tento vlak a že rány padaly z bambitek husarů, kteří pálíce hned v první chvíli na koních vskočili do nádraží? Vždyť ani sám rytmistr podle zprávy očitého svědka v „Bohemii“ nemohl cestujícím ničeho vytýkat. Úžas, jejž způ-

sobilo toto krveprolití, byl tím větší, čím patrnější byl dojem, že takto zahajuje se éra Thun-Windischgraetzova.

* * *

Vídeňské a pražské poselstvo.

Současně, co z usnesení na Staroměstské radnici zavítalo do Vídně pražské poselstvo, aby u ministerstva hledalo ochrany proti Windischgraetzovi a Thunovi, stihli do Prahy *poslové vídeňského výboru pro obecnou bezpečnost.* Ve Vídni ani vláda ani obecenstvo neměly jasný pojem o tom, co se v Praze děje a z jakých příčin došlo až na barikády a krveprolití. Smýšlení o Češích v aule a výboru pro bezpečnost měnilo se ode dne ke dni a bylo celkem málo nám příznivé. Dne 7. června byla sice studentská deputace z Prahy na vídeňské universitě ochotně přijata, ale hnedle opět útočeno a štváno proti Čechům. Čechům vytýkáno, že jsou proti vídeňské ústavní vládě a u dvora v Inšpruku hledají ochrany, že se vzpírají proti Frankfurtu, proti Vídni a že vrhají se na Němce. Ano po Češích bylo i pátráno jako po škůdcích; nejen noviny, ale i jednotlivci libovali si v udavačství, kde nějaký Čech se objevil. Když v noci na 13. června došla první zvěst telegrafem o krveprolití v Praze, všeobecně považováno za příčinu, že se Češi do Němců dali. Z té příčiny i dvorští komisaři do Prahy vyslaní uveřejnili proklamaci, v níž vyzývají k svornosti obou národních kmenů, domlouvají ke shodě a zmírnění protiv mezi Čechy a Němci. Opravdu však i Němci účastnili se na barikádách. Ve Vídni propukla taková národnostní vášeň a protičeská štvanice, že Windischgraetz považován i za spojence a ochránce Němců proti Čechům. Posléze provedl bezpečnostní výbor dřívější již svůj záměr a vypravil do Prahy poselstvo, aby se zasadilo o urovnání poměrů mezi Čechy a Němci. Zvoleni byli do něho Med. dr. Vilém Pissling, J. Staucher, Med. dr.

Nová květina.
Z karikatur sedmašedesátnických z r. 1848.

K. Welker, Mag. chir. J. Baumgartner, J. Jägermann, F. Rüdigger a J. Brühl, kteří 16. odpoledne zvláštním vlakem opustili Vídeň a přes Olomouc jeli ku Praze. Všichni měli od předsedy bezpečnostního výboru dr. Fischhofa vyhotovenou a od ministra Pillersdorffa stvrzenou legitimaci.

Vídeňské poselstvo již cestou v Olomouci a dále na jiných stanicích pilně se vyptávalo, co se v Praze děje, jsou-li Němci a jakým způsobem od Čechů ohrožováni. Neurčité a fantastické zprvu odpovědi stávaly se opravdovějšími a úžasnějšími, čím více blížili se Praze. V Českém Brodě setkali se 17. ráno s prvními uprchlíky z Prahy, kteří jim líčili, že jen s nebezpečím života unikli soldatesce. V Ouvalech shledali dlouhý osobní vlak, jenž všude měl stopy od střelby, vnitř i zevnitř vagonů i na oknech. Byl to týž vlak, který tak hrozným způsobem v Běchovicích byl napaden. Všude byli samí ranění, mnozí i těžce. Pissling, Welker a Baumgartner ujali se díla lidskosti a ošetřovali raněné poskytujíce jim v jejich krutých bolestech první pomoci; vymývali jim rány a obvazovali je. Čechové zapřísahali Vídeňany, aby neodvažovali se dále. Vídeňský strojvůdce zdráhal se za těchto okolností jeti ku Praze a teprvé k naléhavému vyzvání poslů dal se pohnouti. Přijedše do Běchovic pozorovali vídeňští poslové ihned mocné hnutí mezi vojskem. Předložili své papíry rytmistru princi Windischgraetzovi žádajíce ho za bezpečný průvod do Prahy.

Poučným dokladem pro poměry tehdejší a cenným historickým příspěvkem pro neobmezenou moc vrchního velitele Windischgraetze jsou další osudy poselstva toho, o nichž z dr. Pisslingovy zprávy vyjímáme (z práce barona Helferta o Pražském červnovém povstání v Oesterr. Jahrbuch 1897): „Rytmistr přijal je zdvořile, vložil jim však na srdce, aby se z jeho blízkosti nevzdalovali, jelikož by jinak za nic ručiti nemohl, jeho vlastní život byl prý by v nebezpečí. Co vyjednávali takto, kolem obcházející vojáci jenom zakročováním důstojníků a dvou stráží mohli býti zdržováni; jeden poddůstojník oznamoval, že se obává o život ošetřovaných raněných, jelikož je husaři chtějí docela dorazit. Princ Windischgraetz neměl žádného důstojníka k službám a takž poslal setník Fialka jednoho, pod jehož ochranou vídeňská deputace, vztýčivši dříve na parostroji bílý prapor, okolo osmé ráno z Běchovic odjela a za malou půl hodinku ku Praze se blížila. Tu hnal se oddíl husarů s tasenými šavlemi od invalidovny do příkrého svahu

žižkovského a donutil strojvůdce s pistolí proti němu namířenou, aby zabrzdil. Vídeňané museli sestoupit, své zbraně vydati a další cestu konati pěšky s oddílem husarů napřed a oddílem vzadu. Nadporučík hr. Alfred Degenfeld, velitel hlídky, byl jejich ochrance; neboť kdekoliv se ubírali kolem oddílů vojenských, přijímáni byli s posměchem a nadávkami. „Rozsekejte ty psy, zabte ty vídeňské taškáře!" Byla to nyní opravdová soldateska bez bázně a kázně; nejenom v prostém vojákovi ale i v mnohých důstojnících vřela krev. S těží jen uchránil Degenfeld své svěřence před násilnými útoky. Takž kráčeli z prostranství invalidovny přes pontonový most do Malých Buben, kde důstojník od pluku Wellingtonova se zuřivým posuňkem na ně vyskočil, až ho Degenfeld hrozbou, že jej okamžitě dá zatknouti, přivedl k rozumu.

„Po těžkých pěti čtvrtích hodiny naprosto zoufalého pochodu dostali se posléze přes Prašný most do královského zámku. Generál Wallmoden přijal jejich papíry: „Fischhof, to jméno je dobré! Pillersdorff tu nic neplatí,*) město jest v stavu obležení, vojsko poroučí!" Kníže Lobkovic je převzal a doprovodil k vrchnímu veliteli, jemuž museli účel svého poslání vyložiti. Windischgraetz odpověděl: „*Všude revoluce zvítězila, zde byla přemožena.* Město jest v mé moci a v stavu obležení. Já jedině jsem odpověden a nepřijímám žádného prostřednictví Na reakci není pomyšlení. Jako jsem byl dříve věrný sluha absolutního císaře, tak budu vědět nyní od císaře udělenou konstituci uchovati. Vídeňské ministerstvo jest slabé. Unáhlení požadavků vede k anarchii a posléze k despotismu, obojímu budu umět zabránit." Ukončil dokládaje, že veřejná bezpečnost není ještě zaručena, že je musí podržeti v opatrování, že nejsou sice žádní zajatci, musejí však tak dlouho ostati zpět, dokud všechno nebude upokojeno, což se stane snad za dva nebo tři dni. Byl jim dán slušný pokoj a třem granátníkům v plné zbroji byli dáni „pod ochranu". Obdrželi papír a inkoust, museli ale všechny zprávy otevřeně podávati. Důstojníci všech druhů zbraní je navštěvovali a dávali jim ochotně výklady o sběhlých událostech . . . ; celá posádka prý lpí na svém veliteli a kdyby se byl musel vzdáti svého postavení, byli by se zmocnili děl a *město v zbo-*

*) Správnější jest udaj Schopfův, že jim bylo od Wallmodena řečeno: „Pillersdorff to jméno je dobré, ale Fischhof nemá tu co poroučet" atd., ačkoliv jak Fischhof tak Pillersdorff byli Windischgraetzovu pronunciamentu proti mysli.

řeniště obrátili“ — Porážet revoluci bylo tedy dle vlastního doznání Windischgraetze velkým jeho povoláním a kde nebyla, jako v Praze, tam ji udělat.

Svoboda vídeňských poslů na hradě Pražském byla poučením o tom, co znamená konstituce v ústech muže, jenž místo rozumové moci a volného vývoje kule a bodáky činil základem státu. Dr. Pissling sepsal zprávu vídeňskému bezpečnostnímu výboru, v nížto se dovolával svobody poselstva jako nejsvětějšího práva ústavních občanů. Listinu museli otevřenou podati Windischgraetzovi. O osmé večer povolal je k sobě hr. Mensdorff a oznámil jim, že jsou na svobodě. Rozumí se, že za těch okolností a večer nemohli se odvážiti ven, o to se již postaraly hrozby a nejhrubší urážky granátníků a jiných z cesty kázně svedených vojínů. Své zbraně vzdor opětovnému naléhání zpět neobdrželi. Vrátili se zpět v předtuše toho, že vojenská strana se chystá uchopiti se vlády.

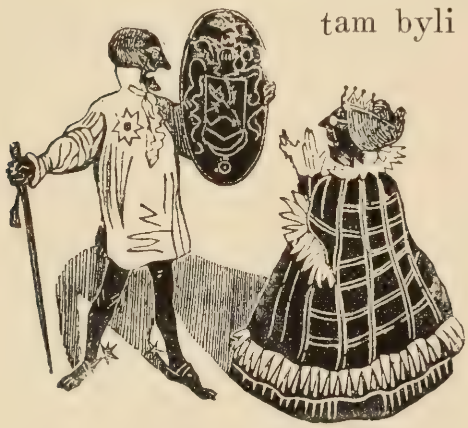
Pražské poselstvo stihlo 17. do Vídně a mělo u ministerstva slyšení. Jako na původce všeho neštěstí a na muže, který svým počínáním ohrožuje pokoj a pořádek, ukazovalo na Windischgraetze. Žádáno za jeho odvolání a slušnou shodu. Následek toho jednání bylo toto prohlášení v neděli 18. června na rozích v Praze uveřejněné na základě telegramu vídeňské vlády (u Schopfa VI. 73.):

> Deputovaní města Prahy zejtra se vrátí zpět. Jejich prosbám bylo se zárukami od nich požadovanými od ministerstva vyhověno. Dvorským komisařům jest potvrzení a provedení svěřeno. Ministerstvo doufá a poslové slibují, že smír, pokoj a svornost rychle budou zjednány. Toto prozatím k upokojení země na všech stanicích bude ohlášeno. Zprávu dvorským komisařům a vyhlášku přinesou poslové.

Dle toho pořídili tudíž zástupcové pražští, ministerstvo postavilo se na jejich stranu. Avšak zde již vidí se dvojí ta moc, Windischgraetzova a ministerská, z nichž tato musela se podřídit. Dvorští komisaři vraceli se z Prahy s nepořízenou, depeše již je nezastihla, a vrchnímu veliteli ani ve snách nenapadlo, aby se podřizoval ministrům, kteří mu byli trnem v očích. Dne 20. června došlo k nové schůzi u přítomnosti dvorských komisařů v kanceláři dvorního rady Klecanského. Účelem jejím bylo požadavky pražské petice pozměniti tak, aby byly v souhlasu s dvorskou komisí. První požadavek petice zněl: „Kníže Windischgraetz zbaven budiž svého úřadu jako velící generál v Čechách.“ Dvorská komise vyslovila se proti tomu dokládajíc: Nikdo

jiný mimo knížete Windischgraetze nemůže té chvíle vojska v Praze udržeti na uzdě. Poslové tázali se, je-li to hrozivé chování vojska jedinou příčinou, aby byl ponechán, načež dvorští komisaři odvětili, že jest to *jedinou* příčinou. Hrabě Mensdorff dokládal, aby se za odvolání Windischgraetze výslovně nežádalo, by nebyl tím více urážen, za několik dní zajisté prý sám odstoupí. Již v Praze Mensdorffa prý několik generálů na to upozornilo, že změna ve velitelstvu jest nemožna, poněvadž vojsko jedině knížete Windischgraetze chce poslouchat.

Poslové vrátili se potom 22. června do Prahy, kde Windischgraetz používaje své moci a stavu obležení vládl bez ohledu na ministerstvo. Sladkovský a někteří mladší ostali ve Vídni, neboť tam byli bezpečni před vojenským soudem a zatykači. V bezpečnostním výboru dostali se někteří k slovu; dr. Potruban líčil tam útok na Karolinum, jehož hájil se slabým oddílem studentstva k vůli drahocenným památkám a vědeckým předmětům tu chovaným; když však policejní strážnicí vnikli vojáci, a on jim šel v ústrety s bílým praporem, byli dva studenti podle něho skoleni a on raněn. Sladkovský, Klaudy, Boroš přišli též k slovu. Když se vrátili poslové vídeňští do výboru, bylo usneseno žádati za odvolání Windischgraetzovo, ovšem bez úspěchu.

Poslední šlechtic zachovává svůj štít na věčnou památku.
Z karikatur osmačtyřicátnických.

* * *

Dojmy a pověsti.

Hradčanští vládcové, Windischgraetz a Lev Thun dosáhli, čeho dosíci chtěli, ne smíru a urovnání, jak se zasazovala dvorská komise, ale pokoření. Podle toho v Praze také vypadalo jako v dobytém od nepřítele městě. V hradě plno vojska, ze všech oken vyzíraly uniformy, před hradem děla na Prahu namířená, na druhé straně hradu od Pražského mostu na Marjanské hradby, do sadů a na baštách prostíral se vojenský tábor, stan vedle stanu. Podobně na Hradčanech hemžilo se vše vojskem. Vrchní velitelství umístěno v Toskanově pa-

láci. Na Malé straně prostíral se vojenský tábor od starých zámeckých schodů Novou ulicí až na ostrov Kampu, kde u prostřed rozpjat byl velký stan. Děla s tvrze na Letné a z Vyšehradu a z břehů namířena byla na Staré a Nové město, v Malostranské mostecké věži mířila dvě děla na most. Stav obležení na Malé straně 16. vyhlášený vyhlášen 18. i na Starém městě. Vojáci zpívali posměšné písně na rebely a buřiče. Na Starém a Novém městě panovalo hluboké ticho, přes 20.000 osob bylo opustilo Prahu. V neděli 18. odpoledne vstoupil pluk Khevenhüllerův s hudbou přes Karlův most na Staré město. Místní velitelstvo ubytovalo se v Josefských kasárnech. Kdo chtěl na Malou stranu, musel si opatřit lístek od starosty dra. Vanky a dáti si jej potvrdit od místního velitelsva. I s takovýmto povolením směli však nejvýše čtyři osoby jíti poblíž sebe po Karlově mostě. V branách byly tuhé prohlídky všeho a každého, a krom toho o osmé večer již uzavírány. Hojnou žeň měli sklenáři a dlaždiči. Na tisíce tabulí padlo za oběť ještě i krupobití, které 19. se sneslo nad Prahou. Vůbec střídala se bouře s bouří, jako by i nebe vypovídalo poslušnost vrchnímu veliteli. Na Vltavě nesměla se objevit žádná loďka, čímž Podskaláci měli býti vytrestáni. Písečné lodi směly na řeku jen s vlajícími bílými prapory. Obchod váznul, a jen zvolna otevírány opět krámy a tarmark.

Jak se vyzáblý pan Očnucha z řádu sedmašedesátníků s p. Mourkem radí, má-li také masopust držet! P. Mourek radí mu, aby se masopustu varoval, že to smrt pro lidi jeho druhu.

Z karikatur sedmašedesátnických z r. 1848.

Silné vojenské hlídky procházely městem, konaly ohlídky v domech, zatýkaly jednotlivce a vodily je jako na popravu za hrad. V bytech zatčených přehazováno vše rub na rub nebo i ničeno a odná-

Pan Chramosta sedmašedesátník s námi jde do bálu.

Z karikatur sedmašedesátnických z r. 1848.

šeno. Avšak nejen u obviněných konány prohlídky, ale jako z trestu i v domech osob hradčanským vládcům nemilých. Tak ve všech domech Buquoiových na Malé straně a v jiných, kde byl známou osobou, pátráno po zbraních ve všech soukromých bytech, ve sklepích a na půdách. Četný oddíl granátníků obstoupil pokaždé dům, nikdo nesměl z bytu, menší oddíly od důstojníka vedené prohlížely pak byty, z nichž pravidelně ztrácely se cenné věci, pěňovky, tehda velmi oblíbené, peníze, hodinky a p. Poděšení nájemníci nevěděli, co se děje, a ženy zmíraly někde úzkostí. Vše ale bylo bez výsledku.

Každé báchorce věřeno a vedlo se o ní přísné a rozsáhlé vyšetřování. Sudy jedu hledány u Františkánů, v museu, na universitě i v jednotlivých domech. Prohlídky přicházely i v noci a někdy dvě za sebou, jedna ve dne, druhá v noci. Knihařský chasník Petrbok a bývalý voják Kopáček způsobili hrozný poplach tím, že načmárali česky a německy výhrůžné listy, které nalepili někde na rozích nebo pohodili na ulici. Hrozby tu pronesené byly sice výtvorem dětinné obrazotvornosti, nicméně činily mocný dojem v kruzích Windischgraetzových. Tak hrozba, že Hradčany vyletí do povětří, způsobila v královském hradě takové zděšení, že všechny podzemní místnosti byly prohlíženy a příční zdi na ochranu postaveny. Také zámecká studna vojensky střežena.

V Praze samé kolovaly nejrůznější pověsti. Nejnevinnější z nich byla, že sv. Jan na mostě výstřelem zasažen odvrátil hlavu od Starého města a naklonil ji k Malé straně. Když později byla větší volnost, přicházeli lidé z celé Prahy dívat se na sv. Jana Nepomuckého, a pověst ta udržovala se po dlouhá léta. Jiné pověsti týkaly se bojů, přepadů, granátníků, barikádníků. Pokojný život ostatně nenastával. Popěvky na granátníky a Windischgraetze ozývaly se po ulicích a zavdávaly podnět k mnohým různicím. Také v noci výstřely se ozývaly.

S pravou zuřivostí rozepisovaly se německé zahraničné listy o červnových dnech a zaznamenávaly nejšerednější báchorky. Tak „Deutscher Volksfreund“ oznamoval ze dne 16. června: „Vzteklost Čechů dostoupila nejvyššího stupně, nejvzteklejší jsou ženské . . . Když lékař raněnému granátníku ránu na hlavě zavazoval, přišla taková lítice ze zadu, bodla lékaře vidlemi do zad, nabrousila nůž a vyloupala granátníkovi oči . . . Němce mučí a trýzní, jednomu německému studentovi usekali obě ruce.“ „Dresdener Journal“ oznamuje z Prahy ze dne 17. června: „Čechové vyhlásili republiku, a prozatímní jejich vláda

chce raději pod rumy pohřbena býti, než se vzdáti.“ „Leipziger Zeitung“ ze dne 18.: „Mnozí duchovní stali se v boji 12. fanatickými vůdci lidu; někteří byli viděni s vykasanými rukávy, kterak puškou v ruce mávajíce kráčeli v čele lidu jako v dobách husitských.“ „Dresdener Journal“ ze dne 19. oznamuje, kterak Češi a Němci i v domech se rvali a že se stalo, že Čechové i malé německé děti z oken házeli. „Leipziger Zeitung“ ze dne 22. v pražské zprávě osvědčuje, že jest již zpravena z kruhů Windischgraetzových: „Tolik jest nyní jasno a známo, že došlo k velikému spiknutí Čechů proti vojsku a Němcům (na 1400 Němců bylo prý proskribováno), že spiklenci pomýšleli na úplné odtrhnutí od Rakouska a že mnozí z těch, kteří na slovanský sjezd se sem dostavili, v záměry ty byli zasvěceni. Kníže Windischgraetz obdržel několik dní před vypuknutím spiknutí zprávu o tom a učinil svá opatření.“ Podobné pověsti kolovaly v jiných listech. Karel Havlíček poznamenává o tom: „Ptáme se, kdy jsme my nebo některý jiný slovanský národ o Němcích něco podobného rozšiřovali? Kdo by z nás podobné hanebnosti hledal u někoho jiného? Věru, kdo o někom jiném tak potupné pověsti věřiti může, tenť schopen jest těch činů, které jinému připisuje.“

Nejhorší věci o Češích šířeny však na Moravě. Jednaloť se tam i o to, aby Morava od Čechů co nejvíce byla odvrácena. Tam kolovaly zvěsti, že Čechové se zpronevěřili císaři, že drží s cizáky. chtějí se odtrhnout od Rakouska a že v krvavých bojích byli poraženi, Praha bombardována, při čemž i ten zázrak se stal, že sv. Jan na mostě hlavu svou od Čechů odvrátil. V Olomouci a odtud po Hané a jinde koloval i psaný seznam oběšených v Praze. Na šibenici skončili prý mezi 6. a 9. hodinou ráno: „Petr Faster se ženou a 2 dcerami, dr. Amerling, dr. Brauner, kanovník Dikschein, dr. Pinkas, ředitel ústavu slepců, P. Krolmus, kníže Lubomirski, P. Studig, sládek Seidl a 3 synové, sládek Kraus, dr. Gollmatin, dr. Konazer, sekretář Herbert, mag. rada Hutanz, hr. Thun, hr. Buquoi.“ — Jinde ještě i příšernější věci šířeny a aspoň na čas věřeny.

IV.

Daleko široko rozvětvené spiknutí.

Skutečný význam krvavých červnových dnů teprve po letech v celém svém rozsahu byl patrný. Kdo zvítězil a kdo byl poražen, ukázaly události následovavších desítiletí. Odpor červnový proti přepadu nebyl sice politicky rozumný, prospěšnější bylo by bývalo se skrčiti, ale pochopitelný byl zajisté nade všechnu pochybnost. Porážku utrpěl především národ český, neboť ničivá moc obou hradčanských vládců obracela se ne proti jedné straně, ale proti českému hnutí vůbec. Ledová ruka reakce spočinula prvně na šíji národa českého, aby odtud pokračovala dále. Vojenská od Windischgraetze organisovaná strana zde započala své dílo. Všeliké šosácké a byrokratické živly doby předbřeznové byly jejími spojenci. Avšak nejen Čechy ale celá říše utrpěla tu těžkou ránu. Nová doba v březnu vysvitnuvší vymáhala obnovu říše na pevných základech, které by vzdorovaly zhoubě věků a lidí. Potřeba byla naléhavá, všeliké průtahy nebezpečné; železo bylo žhavé a snadno se dalo kouti; co vhodné chvíle promeškáno, snad dlouho se nedalo nahradit. Mohla ta obnova vyjíti z centralismu vídeňského, zvyklého panství nad ostatními národy a od osob sháňějících se za

různými hesly a doktrinami? Klíč k urovnání poměrů podávaly Čechy. Ústava česká od Národního výboru vypracovaná nebyla šablonou hozenou na národy, aby do ní stůj co stůj byly vtěsnávány. Byla to ústava vyrostlá z potřeby životní, vyhovující skutečným poměrům, a za ní byla by koruna Česká se těšila znamenitému rozkvětu. I prostý politický rozum kázal, aby aspoň tam urovnány byly poměry a uspokojen národ, kde to bylo možné. Kam byly by dospěly nejen Čechy a Morava ale celá říše, kdyby bylo vyhověno bývalo naléhavým potřebám národním! Trojjediné království a srbská Vojvodina na jihu, Rumuni na východě, Slovač na severu uherském byly by posléze přišly k platnosti proti Maďarům a dualism byl by se stal zbytečným. Halič, Slovinsko, země alpské nebyly by se cítily nespokojeny. Windischgrätz však nevěděl, že dotýkaje se kořenů života národního, dotýká se i kořenů říše. Reakce, která potom přivedla říši na pokraj záhuby, byla dílem jeho a jeho pomocníků. Vítězi byli výsadní zástupcové říše, kteří

Události, gichž sme nynj swědkowé byli, dokázaly celému swětu, což dlauhý čas od mnohých upjráno bylo, že se také w Čechách mocné wzbauřenj zamýsslelo, a rozsáhlým spojenjm připrawowáno bylo. Bezewssj pohnutky, giž by snad wláda gakýmsi nesprawedliwým nařjzenjm byla zawdala, aneb aby přjčina k wsseobecně cjtěné stjžnosti před rukama byla, wypuklo nagednau wzbauřenj w hlawnjm městě Praze. — Wssecky ulice města byly barikádami zatarasený, a sice tak saučasně, gakž se bez plánu a srozuměnj ani mysliti nedá; hrozbau a mocj byli pokogni měšťané nuceni, aby brali podjl w bogi proti wogsku nassého cisaře a krále, a když se okázalo, že zákeřnický bog po ulicjch proti zmužilosti a wěrnosti wogska nic nezmůže, tuť lid na wenkowu ku wzbauřenj po bauzen. Wssech prostředků násilj i neyhanebněgssj lži použito, a ku každému tak mluweno, gak se podlé stawu a okolnosti geho neygistěgi swésti mohl, k náružiwému bogi proti pořádku.

Ačkoli se prawý plán, sauwislost a aučel tohoto hanebného počjnánj teprwa práwnjm wyssetřowánjm gasně odkryge, přece gest giž napřed patrno, že se o nic menssjho negednalo, než o rewoluci proti zákonité wládě a proskrjbci těch, kteřj se gj zmužile stawěli na odpor, o domácj wálku w celé zemi se wssemi strasslíwými aegjmi následky.

Rewolucj ge poražena, w Praze mocj zbraně, na wenku zdrawým smyslem lidu, který brzy poznal, kdo geho oprawdowj nepřátelé gsau. — Wláda dokázala, že má moc i wůli, položiti konec zlomyslnému počjnánj.

Bohdegž, by zmužilost a důwěra wssech poctiwých přátel wlasti znowa ožiwila! Statečně a důrazně stawme se na odpor nepřátelům pokoge a pořádku, neohljžege se na podezřowánj, kterými tak dlauho se snažili rozsjwati nedůwěru k wládě, zássti mezi stawy a kmeny.

Poslussenstwj zákonům, ssetřenj wssech w zákonu založených práw, swornost mezi rownoopráwněnými národy, takowým smýsslenjm očekáweymež rozwjgenj nassj konstitučnj swobody zemským a řjšským sněmy, netrpmež ale násil, které toto spasitelné rozwjgenj nemožným činj.

Na Pražském hradě dne 21. čerwna 1848.

Leo hrabě Thun,
c. k. gubern. president.

jako její výhradní majitelové si vedli, opravdu ale byli pracovníky na jejím oslabení a rozvratu. Ne bořitelů ale budovatelů Rnkousko potřebovalo.

Takové bylo vítězství politické a mravní, jehož důsledky dějiny nám ukazují. Vojenské vítězství 17.000 mužů pěchoty, jízdectva a dělostřelectva s velkými i obyčejnými děly, houfnicemi a moždýři na vrhání pum, proti hloučkům barikádových dobrovolníků, starého maršála a vrchního velitele nad osmnáctiletým septimánem (neboť posluchač prvního roku filosofie, kterým byl Frič, rovnal se nynějšímu žáku sedmé třídy gymnasialní) nelze považovati za výkon bohatýrský. Přece však pokládáno za dostatečné k úplnému zrušení svobody a žalářnické vládě. K tomu cíli dána do oběhu i smutně romantická historie o daleko široko rozvětveném spiknutí, k němuž náležela prý celá česká společnost.

Jak budou r. 1850 demokrati vypadat.
Z karikatur sedmašedesátnických z roku 1848.

Kníže Windischgraetz, jenž ministerstvu zjevně se opřel, počínal si ovšem se stejným absolutismem i proti starostovi dru Vankovi a pražské obci. Dne 17. června usneslo se zastupitelstvo pražské na tom, aby v neděli o páté hodině odpolední shromáždili se všichni členové národní gardy na svých místech. Šlo o to, aby Staré a Nové Město obsadili a pokoj a pořádek udržovali. V tom smyslu vydáno 18. června vyzvání od starosty podepsané. Když však Svatováclavský sbor Svornosti se shromáždil na svém místě v museu, přikvapilo vojsko jedva z Malé Strany sem zavítavší, obklíčilo a zajalo shromážděné členy a vedlo je ve svém středu k Poříčské bráně. Sem přicválal oddíl husarů, jedna četa tvořila předvoj, druhá zadní voj. Jako by byli se zmocnili nejnebezpečnějšího nepřítele, prováželi vojáci zajatce přes Štvanici, Letnou a Marjanské hradby do zámku. Všude cestou, kde zajatci vedeni kolem vojska, tropen si z nich posměch, spíláno jim, házeno po nich kamením ano i pěstěmi na ně doráženo. V druhém hradním dvoře museli přes hodinu v úpalném slunci

státi, než dovedeni do Šternberského paláce do vězení, kde pod granátnickou stráží zaveden s nimi výslech.

Dr. Vanka vydal veřejné oznámení, že Svornost poslušna své povinnosti k jeho vyzvání se shromáždila jako část národní gardy a že její zatčení a uvěznění nestalo se s jeho vědomím, neřkuli souhlasem. Lev Thun a Windischgraetz vydali na to prohlášení ze dne 19. června, že členové Svornosti zatčeni byli proto, že „shromáždění lidu v čas obležení města držána býti nesmějí a tomu shromáždění žádného dovolení vyžádáno nebylo.“ Jelikož ale shromáždili se z rozkazu starostova, že „když proti nim žádného zvláštního podezření pozůstávati nebude, co nejdříve na svobodnou nohu propuštěni budou.“ Devět ze zatčených bylo večer propuštěno, jiní druhého dne, někteří ponecháni však ve vyšetřování. — I tento skutek čirého násilí jest poučným dokladem neobmezené zlovůle, která nyní proti našemu národu zavládla.

Dne 18. června vyšlo od Windischgraetze a Thuna podepsané *ohlášení o stavu obležení*, kterýž upraven v ten způsob: „Veškerá moc po stránce politické, policejní a trestní soustředěna jest na dobu stavu obležení v hlavním stanu v *cís. král.* hradě. Všichni až posud od vojska a budoucně, pokud stav obležení trvá, od kohokoliv přivedení přestupníci zákona pohnáni budou před vyšetřující komisi v hlavním stanu z městských a vojenských osob sestavenou a od ní vyslýcháni, a ti, kteří se nějakým proviněním nebo přestupkem proti všeobecné bezpečnosti nebo proti osobám k udržení jejímu ustanoveným, nebo proti vojenskému postavení a nařízením, strážím a hlídkám vinnými stali, nebo příkaz své zbraně a střelivo vydati nevyplnili, aneb zbraně a střelivo zatajili, budou dle práva vojenského odsouzeni a podle vojenských zákonů potrestáni. Sem náleží též zřizování barikád v ulicích a na cestách, a každé srocování více než osmi osob, které bez ohledu na dané vyzvání se nerozejdou.“

Vyšetřující tato komise započala hned 18. svou činnost. Jména členů jejích tajena před veřejností. Známo jen, že byli mezi nimi major auditor Karel Ernst, štábní auditor Anton Jendrassig, major Martens, z městských předseda trestního soudu Pštross, rada a ředitel kanceláře trestního soudu Jan Štěpánek, pol. rada Jan Patera. Žaláře byly připraveny, domnělí vinníci voděni v průvodech vojenských, všude všechno přehledáváno, policejní úřad vyzval k udavačství, které beztoho již bylo v plném květu; jednalo se jen o vypátrání viny. To bylo ovšem

velice nesnadné. Ani sud s jedem nikde nemohl býti vypátrán, ani nikde zjištěn nějaký emisar, ani žádná velezrádná listina nebo spolek,

Významno jest, *kdo byli zatýkáni*, neboť ukazuje to, proti komu namířena byla podezřívavost a zlá vůle hradčanských absolutistů. Byli to ne přívrženci krajních stran, ale pokojní čeští mužové, poctivé, namnoze i konservativní povahy. O Vojtěchu Dejmovi, Villaniovi, Šulcovi, Buquoiovi jsme se již zmínili. Zatčeni byli za velké asistence vojenské i dr. Jos. Frič, dr. Brauner, dr. Gabriel, Trojan, když do Prahy se vrátil, řiditel lužického duchovního semináře Náhlovský, kloboučník Pešina, kněz Krolmus a mnozí jiní. Denně přiváděni noví zajatci na Hradčany, kdež u sv. Jiří, podle Daliborky a za proboštstvím zřízena byla vězení. Trestní ta akce vojenská byla kusem vyhlazovací politiky proti českým národním snahám. Zatčen a uvězněn byl i kněz Jan Arnold, jenž dne 12. června sloužil mši u sv. Válava, a z jehož Pamětí vyjímáme tyto charakteristické údaje:

Oznámenj.

Lidi, gimž nemůže býti libo, že přiſſli obywatelé Pražſſtj k wědomj, kterak zločinſké bylo ſpiknutj w měſtě i zároweň pobauřenj lidu wenkowſkého, rozſſiřugj powěſt, že ſe od wyſſetřowánj téhož giž upauſſtj, a oſoby proto zatčené propuſſtěny byly. Tato powěſt ſpoléhá na zlomyſlné lži, kterauž magj ti znowa býti uchlácholeni, kteřj byli s piſtolj na prſau nuceni, ſtawěti barikády. W zawedeném wyſſetřowánj s důrazem ſe pokračuge a s winnjky dle přjſnoſti zákonů nakládáno bude.

Uwěřegněnj wýſledků, gakož ſe z mnohé ſtrany přege, může wſſak — gako při každém práwnjm wyſſetřowánj — teprw po geho ukončenj mjſta mjti, aniž může wyſſetřowánj, zákonně-li gednáno, w několika málo dnech ukončeno býti.

W Praze dne 25. Čerwna 1848.

Lev hrabě Thun,
c. k. gubernialnj preſident.

Alfred knjže Windiſchgrätz,
komandugjcj general.

Nemoha pro pláč hleděti na krvavý zmatek, jenž v Praze nastal, odebral se do Kolína, odkudž se v sobotu dne 17. vrátil do Prahy. „Na Senovážném náměstí slyším z úst úředníka p. Vaňka, co se v mém příbytku všechno dělo, že dům čís. 976. byl vojskem obstoupen, a já všude, i ve sklepě hledán. Radil mi, abych se vrátil a někde na venkově se na čas ukryl, až honba přestane. Usmál jsem se, jsa si všeho dobrého vědom, a vstoupil jsem do svého příbytku. Jaká ale tu ohavnost spustošení. Všechny zámky byly zotvírány a veliká část písem-

ností odnesena. Druhého dne, bylo to v neděli, čtu u sv. Jindřicha mši sv. a pak míním ještě k policejnímu komisaři Vachovi, abych se ho zeptal, proč můj příbytek byl v mé nepřítomnosti otevřen, a všechna registra pod zámky uložená přeházena a dílem pobrána byla. V tom co snídám, přijel ke mně posel od místního plukovníka barona Gotarda, rozeného Francouze, s uctivým pozváním, abych ho na chvilku navštívil. Jdu s poslem do příbytku místního velitele.

„Jest mi líto, že v osudné záležitosti i s duchovenstvem přicházím do sporu, kdybych to byl předvídal, byl bych žádal za jiné postavení, abych Prahu nespatřil!“ vece on.

„Pane plukovníku, děláte svou povinnost,“ odvětil jsem, „vám se to nemůže brát za zlé, co mne se týče, buďte pokojen, neb zde musí být nedorozumění. Svoboden půjdu vám brzo poděkovat za vaše lidumilné účastenství.“ Po této krátké rozpravě ubíráme se spolu na Pražský hrad, kde jsem vojenské komisi byl odevzdán, a pak na strážnici odveden. Tu bylo as 30 osob rozličných stavů zavřeno a mně postel s p. Krolmusem po hr. Deymovi vykázána. Tu jsem našel také Náhlovského. Třetího dne byl jsem k výslechu povolán před celou komisi. Rada Patera předkládal mi otázky. Nazejtří byl předvolán Jindřišský farář Hanka, jenž stvrdil, co jsem vyřknul.“

Na osvobození čekal však marně. Ze strážnice rozsazováni vězňové dále. Koncem června uveden byl do kláštera sv. Jiří, kde duchovenské vězení vyklizeno přednějším vězňům. Zde umístěn každý ve vlastní cele, jichž bylo dvanáct v chodbě. Na jedničku přišel pak Havlíček a po něm dr. Frič, na dvojku budějovický kazatel Krejčí, na trojku kněz Schneider z Budějovic, pro něhož si brzo přijel biskup Lindauer. Do jeho cely dostal se pak farář Krolmus. Čtvrtou měl farář Arnold, pětku kněz Wiesner, šestku dr. Brauner. „V sedmičce byl jeden *mladý Maďar z Prešova*, o kterém se nám pravilo, abychom si na něho dali pozor, že jest špicl. Sabina si získal jeho důvěru. Tomu pravil, že dlouho nebude zavřen, že ho Windischgraetz udělá lieutenantem u husarů.“ V osmičce byl Sabina, „v devítce Abele. kvitovaný nadporučík hulánský, sedmdesátiletý statkář ze Sušice. Byl veřejně kasirován.“ Na další dvě čísla se Arnold nepamatuje. V dvanáctce byl dozorce, kaprál John od Děčína. Nejpozoruhodnější z těchto vězňů byla sedmička. Byl to Marcel Turaňský, jenž přijel na slovanský sjezd, jeho členem však nebyl a vůbec s pražskou společností bližších

styků neměl. Nepřijel ovšem jako Maďar, nýbrž jako Slovák. Jak se nenadále v bílém kroji Slovače objevil, tak zase zmizel. Byl udavač, avšak nejnejapnějšího druhu, jehož fantastické údaje měly znamení směšnosti a nepravdy. Na Hradčanech byly však vítány. Komu sloužil, zda Windischgraetzovi nebo maďarské vládě, nebo oběma, jest záhadou. Tolik ale jest na bíledni, poslal-li jej Košut nebo někdo z maďarských vládců do Prahy, aby tu udal své bajky proti Čechům a českému hnutí, že musel velice nízce ceniti soudnost Windischgraetzovu i Thunovu.

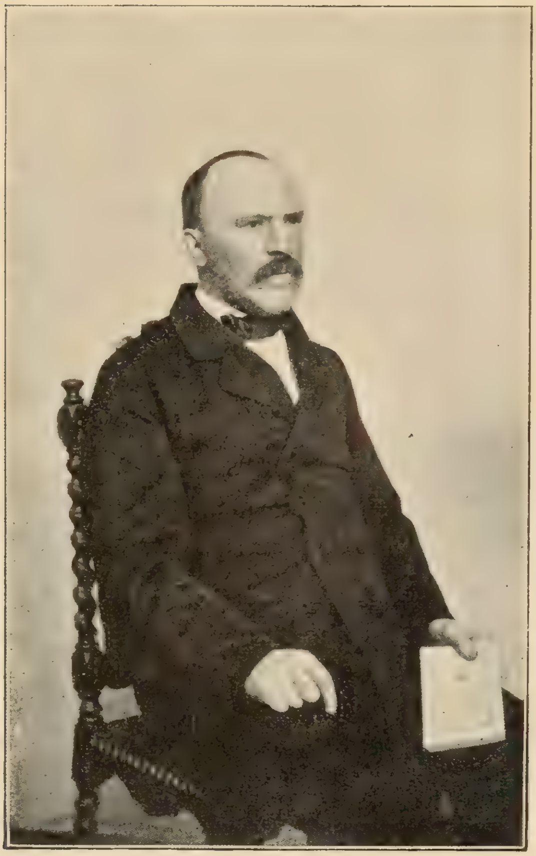
Marcel Turaňský, z Prešova rodem, byl korunním svědkem na Hradčanech, zatknouti se dal nepochybně úmyslně, byv patrně již dříve s Thunem a Windischgraetzem přímo nebo nepřímo ve spojení. Určitá zmínka, kterouž o jeho udavačství později učinil major auditor Karel Ernst, souhlasí nápadně s tím, co již dříve mluveno v okolí Windischgraetzově. Nešlo o nic více a nic méně než o hrozné *panslavské spiknutí*, které prý již r. 1847. v Prešově bylo ujednáno a r. 1850. současně mělo vypuknouti v Praze, v Záhřebě, Krakově a u Prešpurka. Každá z těch zemí měla prý své ústřední řiditelstvo Palacký, Bakunin a Libelt jsou pry členové řiditelstva, které v Čechách, Polsku a Uhrách mělo revoluci rozdmychnouti. Turaňský (u Ernsta jen M. T. označovaný) viděl prý vlastníma očima dopisy Palackého, které do Prešova posýlal. Po únorové revoluci v Paříži bylo od tamního revolučního výboru prý uzavřeno, aby v označených místech již během r. 1848. revoluce se nechala vypuknouti. Turaňský učinil i jiná důležitá odhalení: u knížete Lubomirského a u Libelta odbývaly prý se tajné schůze, kterých prý se Turaňský nemohl súčastnit. Lubomirski a Homulacz z Haliče lákali prý mužstvo pluku Hocheneggova do Musea svádějíce je k věrolomnosti. Lubomirski nejvíce prý naléhal, aby studenti obdrželi zbraně a děla, Praha že nesmí ostati za Vídní, vojsko že musí dostati respekt. Na námitku Turaňského, že studenti neumějí s děly zacházet, odpověděl prý jistý lékař v svornostské uniformě, že jsou mezi nimi lidé, kteří dříve u dělostřelectva sloužili.

O mnohem horší ještě věci však se jednalo. Účelem panslavského spiknutí a povstání bylo odtržení od Rakouska a založení samostatného českého království s hrabětem Buquoiem na trůně, s baronem Villanim jako vévodou Chebským a Fastrem jako vévodou Friedland-

ským. Buquoi odvedl prý statisíce do povstalecké pokladny. Jednotlivým janičářům panslavismu dal prý dary po tisíci až pěti tisících zlatých. Za své dukáty dával prý nakupovat zbraně a kroje. Ano, když Alex. Helfert zavítal tehdá do Prahy, kde jeho otec byl proslulým advokátem, stěžoval si mu na hradě podplukovník Schobeln, „že bohužel na Šafaříka a Palackého, oba ty hlavní vůdce, nesmějí sáhnouti.“ Protekce či milost, jíž se oběma těm mužům bez jejich vědomí dostalo, byla však podivná, uvážíme-li, že soukromně vydáváni za hlavy spiknutí, že byli odsuzováni bez výslechu a jen k vůli velkému pohoršení necháni netknuti. Zdá se, jako by sama komise se byla bála, aby celé to tkanivo lži a směšné fantastičnosti se nepotrhalo. Kdyby Šafařík a Palacký byli bývali pohnáni k zodpovědnosti, mohli hravě dokázati, že s žádným Prešovem nikdy nebyli ve spojení, a že korunní svědek jest zjednaný muž beze cti.

Komise pátrala, vyšetřovala a hledala nitky daleko široko rozvětveného spiknutí, neohlížejíc se, že činí se tím směšnou. Účinky toho prvně se jevily na šlechtě. Hrabě Josef Matyáš Thun rozhorlen, že byl od Čechů zneužit, opustil Prahu a Čechy a nikdy více se nevrátil. Syn jeho hr. Osvald Thun, jenž snad po dnešní chvíli nezapomněl Palackému a Čechům, že domnělým spiknutím jeho otce kompromitovali, stal se vůdcem Němců. Jiní šlechtici činili podobně, opouštěli českou společnost, shoda mezi Čechy a šlechtou, jakž takž se jevivší za účelem zákonodárství na půdě domácí, vzala úplně za své. A příčinou všeho byla bajka! A jakým způsobem užíváno spiknutí na kruhy dvorní, lze si domyslit. Windischgraetz a Lev Thun způsobivše vzbouření, pořídili k němu daleko široko rozvětvené spiknutí, aby své počínání odůvodnili.

Již poslové vídeňští ve svém zajetí na Hradčanech napsali zprávu bezpečnostnímu výboru do Vídně, kterou jim vyšší důstojníci dali do péra: „zdá se prý, že základem jest hluboce osnovaný plán a cizí vliv na fanatickou a větším dílem podplacenou a zakoupenou frakci Ultračechů, která s luzou se spojila. Co do vůdců této strany, hrabat Buquoi, Deyma a Villania, kteří papíry, penězi a p. velmi těžce jsou usvědčováni, vyjde pravda tím spíše na veřejnost, jelikož dle ujištění mnohých vysokých důstojníků kníže Windischgraetz nitky spiknutí má ve svých rukou.“ Hrozné spiknutí bylo tedy již hotovo, než komise počala vyšetřovat. Ostatně uvádí baron Helfert z dopisu Lva Thuna:

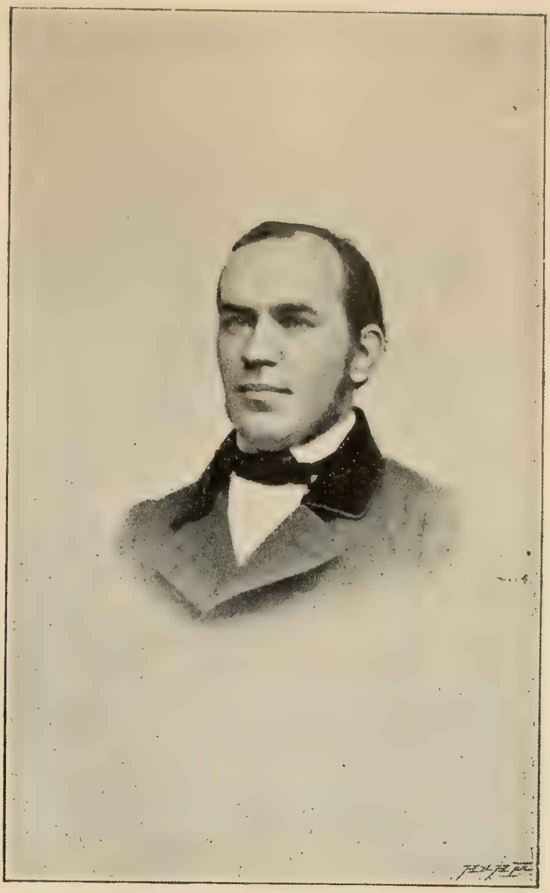
Jindřich Seidl,
účastník hnutí národního a člen »Svornosti«.

„Kníže Windischgraetz od prvního počátku shledával v pražském povstání více než místní událost. Připadalo mu jako dávno želaná záminka, aby započal velkou akci, kterou po týdny s takovou obezřelostí jako horlivostí v každém směru připravoval. Jeho cíl byl: „revoluci důkladně potříti . . .“ „Tento vysoký cíl“ byl prý dvakráte v nebezpečí, že bude zmařen, poprvé ranou, která by ho byla stihla, ale zasáhla jeho manželku, a po druhé dvorskou komisí, „kdyby tato, jak vlastně byl její účel, moc v rukou byla podržela a na to se bylo přistoupilo, aby s povstaleckou stranou se smlouvala místo aby byla podrobena.“

Ty a podobné projevy jsou doznáním, od koho bouře pražské byly strojeny, a co podkládáno hnutí českému.

Dne 23. června o půl sedmé ráno přiveden byl zatykačem stíhaný *Petr Faster* na Hradčany a ihned vzat do vazby. Faster šťastně stihl do Domažlic, kde byl velice oblíben pro svou občanskou bodrost. Jak synovec jeho pan Jan Faster z Domažlic nám oznámil, navštěvoval častěji své rodné město. R. 1848. přijel jednou s dcerou svou, později provdanou za sládka Daneše, oba v národním kroji. S tehdejším cís. král. purkmistrem Feilem konal přehlídku ostrostřeleckého sboru, což Feilovi způsobilo zlé oko u vlády. Po druhé přijel, jsa z Prahy na útěku. Navštěvoval tu svého bratra děkana Jana Fastra, rodiny Vagnerových, Fastrových a j. Že by byl bouřil lid, není ničeho známo. Zatím byl hledán a dokonce i odměna na jeho zatčení vypsána. Náhodou prozradila ho ženština, jež důstojníku, který se ptal, kdo to jest, řekla, že Petr Faster z Prahy. Ještě téhož dne přikvapili husaři na náměstí a obklíčili děkanství, kde pilně hledali. Petr Faster meškal

zatím v Milavčích, kde byl bratr jeho Jakub Faster farářem a odkud po krátké návštěvě zpět se vracel. Synovec August Faster dověděv se, že strýce hledají, byl od matky ihned poslán na Milavče, kam úprkem letěl. Cestou potkal již strýce Petra s farářem Jakubem. „Vojsko vás hledá v Domažlicích!“ oznamoval mu synovec. Petr Faster se divil, rozloučil se však krátce a šel zpět. U Chrastavic setkal se Augustin Faster s děkanským zahradníkem, jenž mu oznamoval, že vojsko jest v zápětí, aby se dal raději na Radonice. Když tudy stihl zpět, bylo v Domažlicích vše vzhůru. Velké zástupy občanstva stály na náměstí, veřejně a hlasitě reptajíce a křičíce; udeřením na zvon ve velké věži voláno na poplach, občanstvo nechtělo dopustit, aby Petr Faster vydán byl vojsku, a chystalo si zbroj. Na děkanství spřevraceno vše rub na rub a když ničeho tu nenalezeno, dalo se vojsko na stihání. I v Milavčích vzmáhal se v rolnickém lidu nepokoj, když sem vojsko stihlo a faru ihned obklíčilo a vše tam prohledávalo. Nebohému faráři spíláno od vojáků a donucován, aby udal, kde je Petr Faster. Zatím sedláci táhli milovanému faráři na pomoc, ozbrojeni kosami a podávkami, sám farář však mírnou domluvou děkuje jim za lásku, přiměl je k pokoji, dokládaje, že vše dobře skončí. Petr Faster ubíral se zatím k Františkovu a Chotiměři a došel až do Stoda. Zde právě na mostě byl zadržán od noční hlídky a od lékárníka poznán jako muž, na jehož hlavu byla cena vypsána. Byl jat a dopraven do Plzně, odtud krajský hejtman v průvodu čtyř civilních strážníků zvláštní poštou jej poslal Windischgraetzovi a Thunovi. Faster byl tak sláb, když předváděn byl před vyšetřující komisi, že dva vojáci

Václav Seidl,
vynikající účastník hnutí národního.

ho museli podporovat. „Jsem nevinen,“ pravil a žádal, aby „jen po zákonu“ s ním bylo jednáno, jelikož se mu takto nemůže nic státi. To bylo ovšem velké slovo. Po zákonu sotva komu se mohlo co státi, ale zákon to nebyl, který zde vládl, nýbrž násilí, které národ v jeho vývoji zastavilo a vyhledávalo si oběti.

V obydlí, hostinských místnostech i sklepích Fastrových byla dlouhá vojenská a policejní prohlídka, nenalezeno tu však ani spikleneckých spisů, ani jedu, ani zbraně, aniž čeho jiného. „Dne 3. července bylo opět prohledávání domu „u zlaté husy“. Pátralo prý se po spisech Fastrových a sice v bytu měšťana Ant. Šulce, kde podlaha v pokojích od vojska vyzdvižena. Toť se rozumí, že se nic nenalezlo. Že to velkého hluku nadělalo, a že se zástupy lidu před domem nashromáždily, netřeba povídati.“ (Večerní list ze dne 4. července.)

Vyšetřování šířeno i na venkov a prováděno s krutostí a přísností, ne aby zjišťovalo běh věcí, ale zastrašovalo. Celý byrokratický aparát krajský a direktorský ostal netknut ze starších časů a ten nyní opět zdvihal hlavu. Staly se i případy, že lidé vzali si život. Tak zastřelil se vrchní a justiciár na Vorlíce, Josef Pervolf, jenž byl udán, že pořádal do Prahy výpravy.

Časopisy v Praze čtrnácte dní nevycházely. Dne 10. června vyšly poslední, a dne 23. června počaly vycházeli listy německé, načež 24. následovaly i „Národní Noviny“ a jiné listy české, k nimž přibylo nákladem dr. Friče a redakcí dr. Bojislava Pichla vydávané „*Swatowácslawské Poselstwí*“, prostonárodní svobodomyslný list, jenž brzo však zase zanikl.

Karel Havlíček zakusil hnedle ovoce změněných poměrů. V prvním vydaném čísle touží na právo vojenské, to jest právo subordinace, jemuž redaktoři jsou podrobeni. „Lhát nechci a nebudu,“ praví, „abych úplnou pravdu a celé své upřímné mínění vyslovil již nyní, toho snad nikdo ode mne žádati nebude.“ Přece však ulevil svému rozhorlení aspoň skrytě, když Windischgraetz a Lev Thun všude po venkově dávali vyšetřovat a stihat obyvatelstvo, které chtělo Praze ku pomoci. Souviselo to úzce s daleko široko rozvětveným spiknutím, k němuž se snažili vyhledati nějakých dokladů. Ku zprávě z Nového Bydžova, že není žádné spiknutí, když venkovské gardy táhly, dodal v čísle ze dne 6. července: „Jsme velice ubezpečeni, že o nějakém spiknutí v žádném místě dříve nevěděli, až leda z úřadních cirkulářů. Přiro-

zená jest ale věc, že řádní občané, když pošta nejde a žádné jisté a bezpečné zprávy nepřináší, zatím ale nejstrašlivější pověsti kolují, k hlavnímu městu sami táhnou, aby se aspoň přesvědčili, co se děje. Vždyť nemohli ani vědět, kdo vlastně a s kým bojuje. Ostatně bych ale rád věděl, nač je národní garda ozbrojena: není-li k tomu, aby, když zapotřebí jest, třeba brannou mocí pořádek učinila. Jestli tedy venkovské národní gardy chtěly v Praze, ve svém hlavním městě, pořádek způsobiti, učinily jen svou povinnost."

Dne 7. července okolo půlnoci, oblíbená to hodina hradčanských vládců k zatýkacím výpravám, obklíčena byla redakce a byt Havlíčkův v Královë lázni, jedva do jakéhosi pořádku uvedený od posledního požáru a bombardování. Bratr Havlíčkův, jenž obýval pokojík při administraci, slyšel dupání po schodech, třesk zbraně, dopadání těžkých pažeb. Vyhlédl okénkem na schody a spatřil je plny vojáků v plné zbroji s nasazenými bodáky, kterak vedeni od policejního řízence s malou svítilnou v ruce, vystupují přímo k bytu Karla Havlíčka. Ustrojiv se dostal se z domu a spěchal za bratrem, který po redakční práci dlouho do noci trvavší odskočil do kavárny v Celetné ulici. Potkal jej a radil mu, aby se nevracel, že jest hledán. Havlíček hnedle se rozhodl: „Půjdu domů!" dal v odpověď. Vzdor domluvám chvátal ku Královë lázni, staraje se více o svou choť Julii, která meškala u matky v Brodě, než o sebe. Byl vzat do středu vojska, a za nočního ticha ubíral se průvod po Karlově mostě na Malou Stranu a Hradčany, kde Havlíček byl uvězněn.

Proti Havlíčkovu uvěznění ozvalo se mocně veřejné mínění. Starosta dr. Vanka veřejným návěštím prohlásil, že „zatčení Havlíčka ani mu nebylo oznámeno, ani za úřadní jeho součinnosti provedeno, a jemu vůbec teprve deset hodin potom zpráva podána." Lev Thun ve zvláštní vyhlášce oznámil, že byl zatčen od místního velitelstva pro svůj článek o národních gardách, což prý bylo nezákonné. Ostatně netrvalo jeho věznění dlouho. Dne 8. července byly všeobecné volby na říšský sněm, a Havlíček byl zvolen na Humpolecku, Náchodsku, Jindřichohradecku, Říčansku a Novobenátecku. Stal se zástupcem 550.000 duší, jak „Večerní list" na předním místě oznamuje. Pro tak valnou část národa nebylo žádného vězení, Havlíček tedy po pětidenní vazbě propuštěn na svobodu. Humpolečtí a jiní byli ihned podali žádosti za jeho propuštění. „Zrovna před malou chvílí propuštěn

z nespravedlivého vězení, ve kterém jsem byl hrubou mocí proti všem výslovným zákonům a právům na hradě Pražském držán, spěchám nyní poděkovati vám za vaši velkou důvěru . . .“ byla první slova Havlíčkova, jež 12. července po svém propuštění napsal voličům.

Velké starosti hradčanským vládcům a nesmírný shon v městě způsobilo domnělé vypátrání spikleneckých spisů. Jistá kuchařka ze Spálené ulice vyzradila svému milenci, granátníkovi, kterak uchovány byly tajně celé bedny v jich domě, když tu byl zatčen dr. Gabriel. Za nedlouho dům obstoupen a vše prohledáno. Šťastně také vypátrány dvě bedny, jež odvezeny pod silnou stráží vojenskou na Hradčany. Po bedlivém prozkoumání shledala však komise, že jsou to — spisy Klicperovy, které dr. Gabriel vydával. Vzdor tomu hledáno v nich stránka za stránkou a vyšetřován celý dům. Posléze musely býti dru Gabrielovi vráceny. Což divu, že za takových okolností stávala se komise s celým vyšetřováním den ode dne směšnější a počínání Windischgraetzovo a Thunovo jevilo se jako násilnická libovůle. V novinách objevovaly se zprávy jako: „Vynalezen jest plán, dle kterého si pan Faster co vojvoda z Friedlandu a Podskalí nádherný palác na Vyšehradě vystavěti zamýšlel.“ Nebo ve „Večerním listu“ 12. července: „Zase jedno nedorozumění. Včera vyšel z vězení na Hradčanech Fryč, úřadník Průmyslové jednoty, kterého jen jméno jeho do vězení přivedlo. Proto musil z pouhého nedorozumění dvě neděle na Hradčanech si poseděti. Ó, osudné nedorozumění. K posledu se prohlásí celé to spiknutí za nedorozumění. To by byl pěkný malér!“ Veliký lov podniknut i v spolkových místnostech „Slavie“, kde ze záchodu vytaženy papíry a doneseny na Hradčany. Obrysy pevností a plány k útoku na ně byly komisi vítaným materiálem, jen že „Slavie“ otevřeně se k němu znala, dokládajíc, že jako ozbrojený sbor konala také cvičení vojenská.

Windischgraetz a Lev Thun rozvinovali současně ničivou, *destruktivní činnost.* Vzájemný jejich poměr vysvětlil vrchní velitel osvědčením ze dne 8. července, kde vynáší podezřívanou počestnost povahy Thunovy a dokládá, že nemohl lepší důkaz své úplné důvěry k němu osvědčiti, nežli „když dobrovolně a ochotně sdílí s ním vládní práce v době, kdy stav obležení výhradně do rukou vrchního velitele je vložil.“ Osvědčení to jest spolu dokladem diktatorské moci, kterou od nikoho k tomu nebyv zmocněn kníže Windischgraetz si osoboval.

K *zákazům zbraně* přidružil se i všeobecný zákaz ze dne 24. června, dle něhož každý pod trestem byl povinen i své soukromé zbraně na radnici odvésti. Ani národní garda a ozbrojené sbory nebyly vyjmuty.

Výnosem Thunovým ze dne 25. června *rozpuštěn Národní výbor*, poněvadž prý mnozí jeho členové „vypuknuvšího povstání a spojeného s ním zločinného pobuřování venkovského lidu“ dílem přímo, dílem nepřímo se súčastnili a tím „důstojnost tohoto shromáždění zničili“. Tak zlovůlí zničen sbor, který od prvopočátku národního a svobodomyslného hnutí byl mocným činitelem pořádku, který nahrazoval zastupitelstvo lidové, než by se sejíti mohlo, a učinil s upřímnou vůlí, vyrovnávaje protivy se naskytující, přípravy k ústavní obnově vlasti. Důsledně výnosem ze dne 29. června *prozatímná vládní rada byla rozpuštěna*, jelikož prý od mocnáře nebyla stvrzena. Lev Thun měl volnou ruku, absolutism stával se skutkem, ač jak president gubernia tak vrchní velitel ujišťovali, že konstituci zachovají.

Presidiálním výnosem Thunovým ze dne 14. července *zrušena a rozpuštěna Svornost*, sbor v národě nejoblíbenější, který president gubernia hned po svém příchodu chtěl odstraniti. Tehda všeobecná nevole mu v tom zabránila, nyní byla Praha v jeho moci. I tu platily mu důvody, které vyšetřováním nebyly zjištěny. V protestu 19. července podepsaném k ministerstvu vnitra se praví: „Ponechávajíce sobě zákonní cestou hledati dalšího zadostučinění za ona libovolná zatýkání, špatné nakládání a svévolné prodloužení vyšetřování, což na odporu jest císařskému patentu, kterým se nám osobní svoboda pojistila, jsme v přísné obraně svých konstitučních práv povinni tomuto násilnému jednání osobivého úřadu tímto slavně odporovati.“ Protest opíral se o zákon, jenž dopouští zrušení některého sboru jen se souhlasem ministra vnitra, dokládaje, že vyšetřování v nekonstitučním temnu na hradě Pražském je pohřbeno aničí vina dosud nebyla zjištěna, že Lev Thun neměl právo viniti „Svornost“ ze zločinných pletich, neřkuli užiti slov „jak známo“, že jen všeobecně, bez udání případu „Svornost“ odsuzoval. — Po ulicích každé chvíle docházelo k výstupům, které velice roztrpčovaly mysli českého a slušného německého obecenstva. Důstojníci posádky a vojáci byli poštváni proti čapkám svornostenským, a jelikož v těch se málo kdo objevoval, napadáni i jednotlivci s konfederatkami nebo jinými národními čapkami. Z té příčiny žádali důstojníci na stráži za vzory čapek, aby dovolené od nedovolených mohli rozeznat.

Jakého významu mají slova o konstituci v ústech Windischgraetzových a Thunových. vtipně označil Havlíček v článku v „Národních Novinách“ 7. července, jejž plným jménem byl podepsal. Poukazuje na reakci a reakcionáře praví: „Poněvadž jest reakce věc hanebná, nikdo zajisté se nepřizná sám, že jest reakcionářem, tak jako falešní hráčové si na svůj dům nevyvěsí tabuli: „*N. N. falešný hráč*,“ tak také žádný reakcionář neřekne, že si přeje reakci, nýbrž bude vždy hleděti chytrým výmyslem spoluobčany své o jejich nová práva a svobody obelstiti, aby to napřed ani sami nepozorovali, a pak když spozorují, aby již moci neměli opříti se svým utiskovatelům . . .“ „Jak těžko jest dokázati, že jest léto, když jsou řeky zamrzlé!“ Vypočítával, jak všem i nejpokojnějším lidem odebrána zbraň, veta jest po národní gardě, veta po svobodě tisku a shromažďování, osobní svobodě a bezpečnosti. Nač a k čemu je stav obležení, o tom dosud nikdo nikoho nepoučil.

Olomoucký „Týdenník“ charakterisoval smýšlení lidu uváděje rozhovory v Praze vedené. Vyjímáme z nich jen tyto: V jedné skupině mluveno: „Jak by neurazilo takového pána, považte, že jest kníže a komandant a chlapci volají: „Pereat, zhyň!“ To neslýchané! Kdo by mohl co proti tomu míti, kdyby za trest nenechal ani kámen na kameni.“ — V jiné skupince: „Právě proto, že to bylo jen od chlapců, měl míti Windischgraetz více rozumu a nemstít se na městu. Co pak mu udělal Štrobach, že mu spálil mlýn?“ — V jiné zase: „Proč nedal zatknouti vinníky a nevysvětlil věc, na kterou patrně se byl chystal? Nebylo-li ale nic za tím a jen jeho osobní nechuť Čechům, jak opovážví se vojsko vésti proti nim? Vojsko jest v službě císaře pána. Což má za to, že slouží císaři, když ruší vodárny, pálí mlýny, drancuje a hanobí lid český? Kdo nejvěrněji přitulil se poslední doby k trůnu rakouskému? Čech to jest. Každá koule, jenž padla do města, každá raketa otřásla trůnem . . .“ Jiní mluvili: „Víte, jak Lubomirského zajali, jak vypověděli ctihodného Stamatoviče a Gruiče, jak všichni konečně rozprchli se? A jaký účel měl ten sjezd slovanský? Spojit všechny Slovany v rakouském císařství v jednotu kolem trůnu, jejž přívrženci parlamentu Frankfurtského podrývají. A rozehnati je a protokoly jich pobrati — to jest sloužiti císaři pánu? Vidíte již, kdo má v tom ruku svou?“ — Jinde mluveno: „Když mají důkazy v rukou, proč nevydají jich na světlo? Proč brání novinám, proč tisk

zamezují a krutější censuru uvádějí, než byla za časů Sedlnického? Když chytají buřiče a republikány, proč pak jich po dlouhém trápení ve vazbách propouštějí bez dotazu? Běží jim patrně o to, jak pomstít se, jak aspoň zdání nějakého důvodu svého jednání uloviti.“

Šosáctvo, tento chorobný zjev občanského života, jež v březnových dnech zanikalo, opět zdvihalo hlavu. Jaké bylo jeho smýšlení o národě českém, jest dokladem tato zprávička „Večerního listu“ (2. července): Když byl na národní Böhmově kavárně vyvěšen nový český štít, jenž byl bombardováním utrpěl, pozastavili se dva nad touto opětovnou drzostí Čechů. „Podivně, pravil jeden, Čechové nemají ještě dosti na tom, chtějí zase býti bombardováni.“ („Kurios! Die Czechen haben noch nicht genug daran, sie wollen abermals bombardirt werden.“) To a předešlé označuje situaci, jež reakcí v Čechách nastávala, která však změnou vlády ve Vídni a obratem způsobeným na čas byla zažehnána.

Časopisy tropíce si vždy více posměch z daleko široko rozvětveného spiknutí naléhaly, aby se konečně pověděla pravda; největší však odpůrce měli Windischgraetz a Thun v *bezpečnostním výboru* vídeňském. Již 24. června vykládal tu dr. Chiolich odvolávaje se na olomoucké profesory Hanuše, Helceleta, Kopeckého a na profesora brněnského lycea dr. Bratránka, že vzpoura byla napřed již od vojenské strany připravována a šlechetná kněžna Windischgraetzova, jež manželu svému k nohoum padla a se sepjatýma rukama ho prosila, aby upustil od neblahého úmyslu, že od něho za vlasy byla vláčena, až uchopivši se pistole, v zoufalství do hlavy kuli si vehnala. Vídeňský výbor nebyl jinak Čechům nikterak nakloněn, věřil i v nitky spiknutí a nechtěl, aby se ztratily, ale naléhal, aby oba hradčanští velmožové byli sesazeni a dáni v obžalobu.

Projevy tyto a hlasy české, aby konečně zrušen byl stav obležení, přiměly šosáctvo v kupecké besedě soustředěné k adrese, která se stala historicky památnou. Ne protest proti Vídni, ale ničemné nevlastenecké stanovisko, jež proti národu českému a svobodnému vývoji zaujali, učinilo je povrhelem na pranýř postaveným. Byli to pověstní *sedmašedesátníci*. V adrese Thunovi a Windischgraetzovi 5. července podepsané, dokazovali, že stav obležení nemá žádných škodlivých následků, že nejsou ve své konstituční svobodě zkráceni, že děkují Bohu, že jsou hrůzovlády lecjakých shluků zbaveni a vážnost úřadů že se

zase zotavuje a vláda nezákonných spolků přestala. Obležení nesmí prý již přestati, neboť nejsou v bezpečnosti dotud, dokud hlavní původcové podvratných rejdů nebudou vypátráni a potrestáni. Jen zlomyslníci, úzkostlivé, zrádné a špatné časopisy že nad obležením se horší.

Sedmašedesátka stala se rázem pověstnou a ostala jí po několik desítiletí. Adresa byla uveřejněna 12. července v „Prager Zeitungu", ale bez podpisů. Za to ukazováno na Henniga, Tempského, Fortnera a jiné, na vrata psány šosákům „67", nesčíslné karikatury zvěčňovaly mravní skleslost živlu toho vůbec. Sedmašedesátníkem zval se každý

Smutná pjſeň
ubohých
Sedmaſſedeſátnjků.

Zpjwá ſe gako: „Když gſem k wám chodjwal
přeſ ty leſy,
Ach ouwé, přeſ ty leſy."

1. Když byly geſſtě ty ſtaré čaſy,
Ach ouwé, ſtaré čaſy,
Měli gſme každý den welké kwaſy,
Ach ouwé, welké kwaſy.
[: Ale teď ge doba bledá :]
Wždyť ſe už lid od náſ ſſidit nedá,
Ach ouwé, ſſidit nedá.

2. Když Prahu Windiſchgrätz bombardowal,
Ach ouwé, bombardowal,
W tichoſti každý ſe z náſ radowal,
Ach ouwé, z náſ radowal.
[: Ale když zaſ půmy ſchowal :]
Každý z náſ wztekem ſi wlaſy wyrwal,
Ach ouwé, wlaſy wyrwal.

3. Když mleyny knjžecj pán zapálil,
Ach ouwé, pán zapálil,
Každý ho z náſ za to welmi chwálil,
Ach ouwé, welmi chwálil.
[: Teď máme wſſak platit ſſkody :]
Cof radſſi ſkočjme hned do wody,
Ach ouwé, hned do wody.

4. Když geſſtě wěřil lid na ſpiknutj,
Ach ouwé, na ſpiknutj,
Pleſalo w radoſtném ſrdce hnutj,
Ach ouwé, ſrdce hnutj.
[: Ale teď gſau njtky ty tam :]
Přiſſlo to na gewo, že to byl klam,
Ach ouwé, že to byl klam.

5. Když geſſtě ſeděli we wězenj,
Ach ouwé, we wězenj,
Těſſili gſme ſe na oběſſenj,
Ach ouwé, oběſſenj.
[: Teď přiſſli wen, zle ge ſ námi :]
My ſe oběſjme zloſti ſami,
Ach ouwé, zloſtj ſami.

6. Když hrabě Thun Swornoſt zapowjdal,
Ach ouwé, zapowidal,
Myſleli gſme, že už gi pochowal,
Ach ouwé, gi pochowal.
[: Ale teď zaſ Swornoſt žige :]
I ať už wſſechny hned hrom zabige,
Ach ouwé, hrom zabige.

7. Co gſme gen auřadům peněz dali,
Ach ouwé, peněz dali,
Aby náſ lid za to dřjt nechali,
Ach ouwé, dřjt nechali.
[: Wſſak ale teď panuge lid :]
Kdo ho nepoſlechne, ten ge hned bit,
Ach ouwé, ten ge hned bit.

8. W Praze gſme wſſichni teď zahanbeni,
Ach ouwé, zahaubeni,
A w celém ſwětě gſme gmenowáni,
Ach ouwé, gmenowáni.
[: Sedmaſſedeſátnjci :]
Na domy nám to už pjſſou kluci,
Ach ouwé, pjſſou kluci.

9. Co gſme my chudáci učinili,
Ach ouwé, učinili,
Lid chce, bychom z Prahy ſe klidili,
Ach ouwé, ſe klidili.
[: Proč gen začli rewoluci :]
Čert aby wzal celou konſſtituci,
Ach ouwé, konſſtituci.

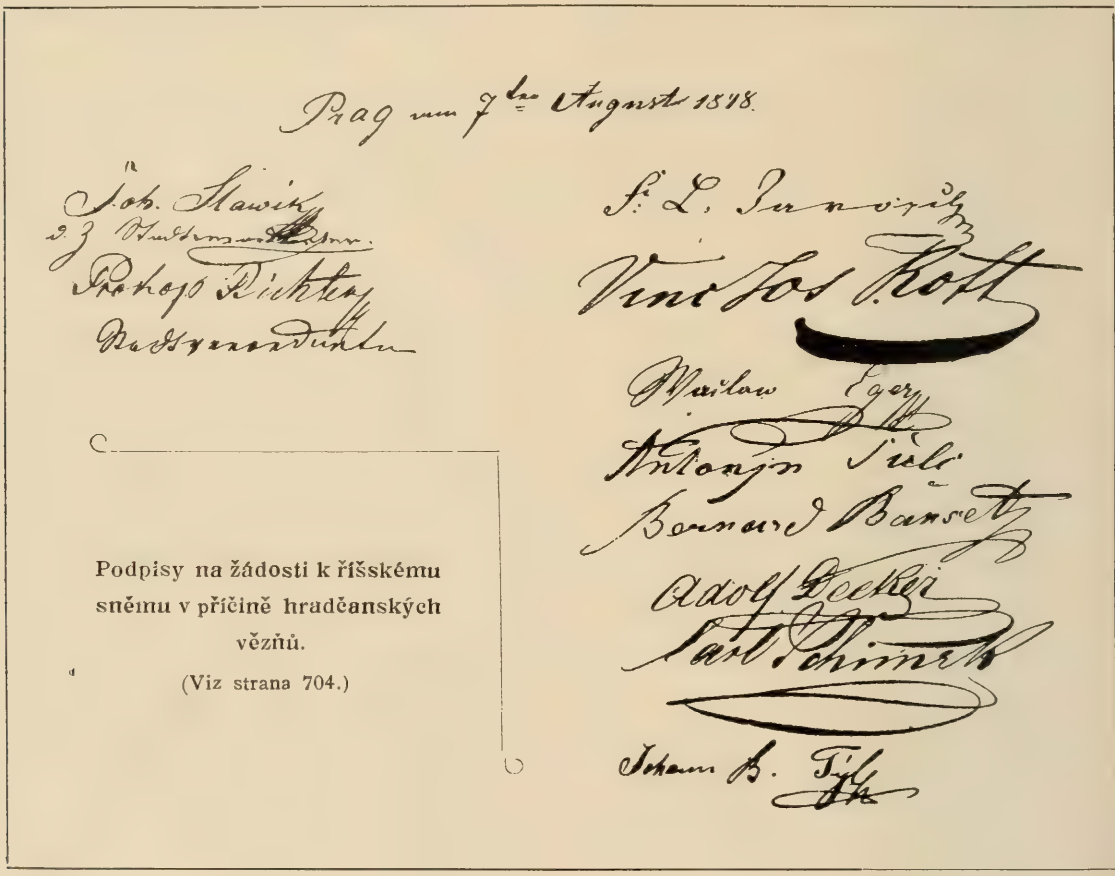
odpůrce svobodného občanského života, zaslepený přívrženec násilnických prostředků a politování hodný zpozdilec. „Národní Noviny“ postavily tyto pomocníky reakce na pranýř, „Večerní list“ v delší úvaze dokládá: „Onen přípis jest i hanebný, jelikož všechny ostatní své spoluobčany za nepokojné, za buřiče prohlašuje. Než drzost přípisníků dostala již odměnu. Hlas všech poctivých lidí je odsoudil, všeobecné pohoršení, které uveřejnění jejich adresy vzbudilo, zatratilo je. Hlas veřejnosti vyřkl nad nimi výrok hanby, jména jejich budou státi mezi jmény zrádců spoluměšťanstva . . .“ I popěvky ozývaly se hnedle o sedmašedesátnících, ač tištěny a šířeny býti směly teprve po zrušení stavu obležení. Sedmašedesátník byl titul jako Jidáš Iškariotský, proti němuž vinníci sami se vzpouzeli. Sedmašedesátníci byli spolu působivým doplňkem daleko široko rozvětveného spiknutí.

Vídeňský výbor bezpečnostní naléhal na vyšetření pražských poměrů a vláda měla s ním své potíže; Windischgraetz pohrozil, že novou takovou komisi zle uvítá. Po mnohém naléhání poslal Pillersdorff do Prahy dvorského radu Karla Komersa, aby u vrchního velitele vymohl zrušení stavu obležení. Ani to však nevedlo k cíli, a Lev Thun telegrafoval ministerstvu, že „dobře smýšlející“ jsou s dalším trváním stavu obležení zcela spokojeni. Z toho patrno jest zároveň úzké spojení mezi pražskými sedmašedesátníky a presidentem gubernia.

Zatýkání, domovní prohlídky, sužování obyvatelstva trvalo po celý červenec, ač někteří ze zajatých byli propuštěni, tak zejména advokát dr. Pinkas, právník Pinkas, Trojan, Antonín Šulc, na zakročení starosty dr. Vanky, Karel Amerling, hr. Buquoi a jiní. Dne 11. července usneslo se obecní zastupitelstvo na žádosti k vrchnímu veliteli na zrušení stavu obležení, uváděje mezi jiným, že důsledek jeho jest „všeobecné chudnutí, které nejen mnohé poplatníky činí neschopnými k placení, kdežto potřeby státu rostou, nýbrž i počet osob bez výživy a tím i obecné břemeno a plynoucí z toho pro budoucnost nebezpečí nanejvýš povážlivým způsobem rozmnožuje.“ Proti tomu podali šosáci v zastupitelstvu votum menšiny, v němž stav obležení velebí. Nové ministerstvo a říšský sněm (o nichž viz dále) měnily však stav věcí nepříznivým pro hradčanské vládce způsobem. Dne 20. července *kníže Windischgraetz zrušil stav obležení* o své vůli a újmě, jako jej byl zavedl. Hlásal však spolu, že nejmenší pokus o nové vzbouření bude míti okamžitě přísnou vojenskou moc za následek, a první dělová rána,

kterou bude na vzbouřence nucen vypálit, že znamenati bude i prohlášení náhlého soudu.

Zatím však dnové vlády Thunovy byly sečteny. Nové ministerstvo bylo zaujato proti němu i proti Windischgraetzovi; Thuna sesaditi mohlo, Windischgraetz však stál výše než ministerstvo. Když 19. července Thun na hradě pražském vzal jednu z depeší, které mu dvorní pošta z Vídně přinesla, četl k svému překvapení, že jest pro-

Podpisy na žádosti k říšskému sněmu v příčině hradčanských vězňů.

(Viz strana 704.)

puštěn a to bez nejmenšího projevu uznání a spokojenosti. Dne 22. července přinesly pak úřadní „Vídeňské Noviny“ zprávu, že *hr. Lev Thun sproštěn svého úřadu jako president gubernia v království Českém* nejv. rozhodnutím ze dne 17. července. Za jeho nástupce ustanoven plzeňský krajský hejtman hr. Rothkirch, avšak ten vyhýbavě odmítl nabídnuté mu místo, které jako prozatímný správce zaujal Mecséry.

Muž, který s velkými nadějemi v květnu byl uvítán v čele správy zemské, odstupoval od nikoho nelitován, leda od Windischgraetze, vojenské strany a šlechty. Činnost jeho na vysokém místě a v důle-

žité době pro zemi a říši znamenala rozvrat. Shoda, která od březnových dnů tak utěšeně se rozvíjela, vzala za jeho správy za své; vše, co směřovalo k povnesení národa a sesile říše, bylo nešťastnou rukou zdrceno a otráveno. Veřejnost česká si oddechla jeho odstoupením, jako kdyby sňato s ní bylo těžké břímě. Bohužel Windischgraetz ostal.

Vyšetřování na Hradčanech nevedlo k žádnému cíli. Zatčení musili být zase propouštěni. Co Havlíček předpověděl, co jiné české listy a celá veřejnost prohlašovaly, stalo se skutkem: přes největší úsilí a nejlepší vůli žádné nitky revoluční nemohly býti nalezeny Vzdor tomu drženi mužové ve vazbě, o nichž sotva se dalo předpokládati sebe nepatrnější revoluční smýšlení. Ministerským nařízením koncem července byla vojenská soudní komise rozpuštěna, a vězňové občanští, jichž bylo dosud 41, přikázáni obyčejnému trestnímu soudu. Na Hradčanech měli každý půl libry masa a dvě libry chleba denně, maso jim vařil profous, obyčejně však bylo tvrdé, tak že mu ostalo. Vzdor tomu byla jim vazba na Hradčanech milejší než v těsných kobkách Novoměstské radnice, a také tam ponecháni. Jak Arnold soudí, měli vězňové tento obrat co děkovati paním Tannenbergové, Jelínkové a Amerlingové,

W neděli, dne 23. Července.

Pražský wečerní list wychazí denně o 7 hod. odpoledne. — Předplácí se měsíčně 20 kr. stř.

PRAŽSKÝ WEČERNÍ LIST.

Jednotliwá čísla jsou za 1 kr. stříbra — Za wytištění řádku sloupcowého se platí 2 kr. stř.

Číslo 23. 1848

Nakladatel: K. W. Medau. — Redaktor: J. Knedlhans Liblínský.

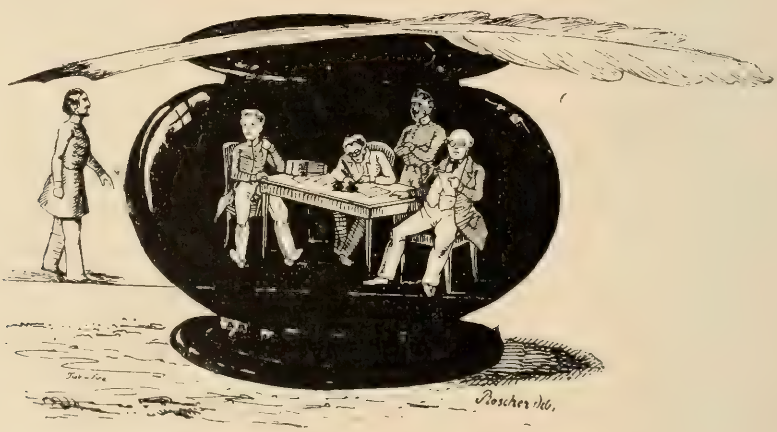
Thun swržen. — Praha jásá!!

Rothkirch učiněn presidentem! —
— — — Praha — w smutku!!!

W čísle 21. tohoto listu jsme řekli, že jsme si přáli, aby hr. Lew Thun — odešel. W dokončení toho článku wšecky hříchy jeho uwádějíce, chtěli jsme dokázati, že musí odejíti. — Hrabě Lew Thun — odejde, dějiny národa českého jej odsoudí, obecné mínění wyneslo již wýrok nad ním. Hr. Lew Thun odejde; my tedy uznáwáme za zbytečné dokončení onoho článku podati a to tím wíce, an při příležitosti jiné w těch wěcech w záležitosti jiných pánů co nejdříwo promluwiti hodláme.

které k ministerstvu se obrátily s prosbou, jež neostala oslyšána. Jinak tím některým vězňům ublíženo. Odevzdávání protokolů táhlo se celé neděle, a než ku příkladu na Arnolda přišla řada, uplynuly opět čtyři neděle, načež 9. září jako vší viny prostý byl propuštěn. Pravým dobrodincem vězňů byl po celý čas rektor Svatojirský dp. Krbec. Některé, jako kněze Krolmusa, živil zcela. Ze známých ostali i dále ve vazbě mimo Arnolda hr. Vojt. Deym, Macháček, Rupert, Faster, dr. Frič, Krolmus, dr. Brauner, Sabina, Villani, kooperator Wiesner a j. Teprve 8. srpna po prudkých projevech v říšském sněmu propuštěn dr. Brauner, jenž také za poslance byl zvolen, ale jehož vězněním, ač naprosto bezdůvodným, Windischgraetz ukázal sněmu svou převahu. Dne 7. srpna podepsali mnozí obecní starší *petici k říšskému sněmu*, žádajíce, aby vyšetřováni na svobodě byli ti, kteří pro červnové dni byli zajati, a spolu se zaručujíce solidárním rukojemstvím 30—40 pražských měšťanů. I Faster ozýval se uveřejniv „srdečnou a rovnou otázku,“ zda-li již pražské měšťanstvo a obyvatelstvo docela na něho zapomnělo a nechá ho téměř oslepnout a duševně zahynout mezi bodáky v trouchnivém vězení. Posléze 16. září uveřejněno nejv. rozhodnutí, aby jen strůjcové a předáci povstání byli vyšetřováni a od porotního soudu souzeni. Rupert, Maux, jenž nevinně tolik útrap zakusil, Macháček, Sabina, pak i Faster a Villani byli propuštěni. Posléze i dr. Cyril Kampelík octnul se na svobodě.

Žádná vina, žádné spiknutí nemohlo býti nikomu dokázáno, poněvadž naprosto žádného nebylo. Daleko široko rozvětvené spiknutí neslavně skončilo: stalo se směšností. Windischgraetzovo hrdinství červnových dnů nasadilo si rolničkovou čepici šaška. Tak ostává zvěčněno v dějinách.

Kde uvázlo daleko široko rozvětvené spiknutí.
Z karikatur r. 1848.

ČÁST ČTVRTÁ.

Svobodomyslný centralismus.

☆

(Od července do prosince).

I.

Říšský sněm místo českého.

Zahraničné události neostaly bez hlubokého účinku na vývoj věcí domácích. Proti jaru znamenalo léto r. 1848. vítězící reakci. Po nadšené době probuzení následovala v evropských poměrech doba neshody a skleslosti. Žezlo svrchovanosti národní, které v únoru vznesla *Francie*, upadalo tam vychváceno dorážejícími proti sobě stranami, až dobrodružný Napoleon pomocí všeobecného práva hlasovacího zmocnil se ho pro sebe. Dlouho stály v Paříži nepřátelsky proti sobě krajní strany s dělnictvem a strany umírněné a státní, až posléze došlo k hroznému krvavému zápasu. Revoluční strana stavěla barikády, opevňovala se a chtěla sama zmocniti se otěží veřejné moci; sněmovna svěřila spolehlivému republikánu generálu Cavaignacovi plnou moc, aby revoluci potlačil. Dnové od 22. do 26. června byli dnové hrůzy a ukrutnosti s obou stran. Cavaignac zvítězil, pevnosti byly plny zajatců, a tisíce jich posíláno jako na jatky za moře do vražedného podnebí Nové Kaledonie. Cavaignac složil plnou moc v ruce sněmovny, ale ta mu ji ponechala, učinivši ho diktátorem. Podle něho objevil se čtyřicetiletý tehda Ludvík Napoleon Bonaparte, každým dnem nabýval

půdy a moci, až posléze na základě ústavy ze dne 4. listopadu provedena 10. prosince volba presidenta republiky všeobecným hlasováním. Přes $5^1/_2$ milionu hlasů soustředil na svém jméně Napoleon a ne celého $1^1/_2$ milionu Cavaignac. Napoleon stal se volbou na čtyři léta hlavou republiky. Událostmi těmi zaměstnána byla Francie doma sama sebou, evropské moci neměly se jí co obávat, nepotřebovaly se na ni ohlížet. Italie nesměla více očekávati pomoci z Francie. Zakročování Ruska ve prospěch legitimity, které dříve mohlo býti považováno za vyzvání Francie neb aspoň za důvod k zápletkám, nemělo velkých překážek.

Závažné pro věci domácí byly i události *v Italii*. Dvůr klonil se k prostřednictví anglickému, vojenská strana byla proti němu. Zatím Radecký činil přípravy. Úspěchem u Vicenzy, dobytím Paduy a Trevisa v Benátsku v červnu zabezpečil si nejen úplně pozadí a spojení s Vídní a zásobování armády z úrodných rovin benátských, ale zřídil si i operační základ. A právě, když od dvora na něm žádáno, aby uzavřel příměří s Italy, zdvihl se k rozhodné akci. Dne 22. července postoupil k výšině Rivolské, kterou 23. července obsadil. Za všeobecného postupu vzata Sommacampagna 24. července, Italové opustili Peschieru, a král piemontský Carlo Alberto soustřeďoval svou moc za Minciem u Custozzy a postavil se na Monte Tore. Do 25. července bojována bitva na hojnou úrodou pokrytých nivách u Custozzy, a do večera byli Piemontští ze všech postavení zapuzeni. Přes Voltu a Goito ustupoval král Carlo Alberto k Milánu, kam 4. srpna stihl. Před čtyřmi měsíci byl tu vítán s nadšením, nyní přijat s posměchem a hrozbami, Dne 6. srpna byl Radecký uvítán v dobytém Miláně. Tím rozhodnuto na ten čas na bojišti italském. Hrdinnost vojska byla vojenské straně posilou. Windischgraetz stával se pánem ještě mocnějším. Na váhu padala i ta okolnost, že úspěchů těch dobyto bez pomoci maďarské, která ač slibována, splněna nebyla. Maďaři počítali důsledně pro sebe, že rakouské vojenské úspěchy v Italii jejich moci nebudou na prospěch, a v nitru svém byli spojenci Italů. Naproti tomu ban Jelačić z Chorvatska a Vojenské hranice vypravil na italské bojiště značné posily, ač musil býti pohotově i proti Maďarům.

V domácích poměrech panovaly dosud nejistota a zmatek. V Uhrách mocné hnutí maďarské a protimaďarské, ve Vídni vliv bezpečnostního výboru, v Čechách a jinde snaha vojenské strany a jejích spojenců po poměrech předbřeznových, při čemž to, co bylo rozumné a oprávněné,

Vítězný obrat v Italii: Radecký dobývá Sommacampagny 24. července 1848.

Dle soudobého vyobrazení.

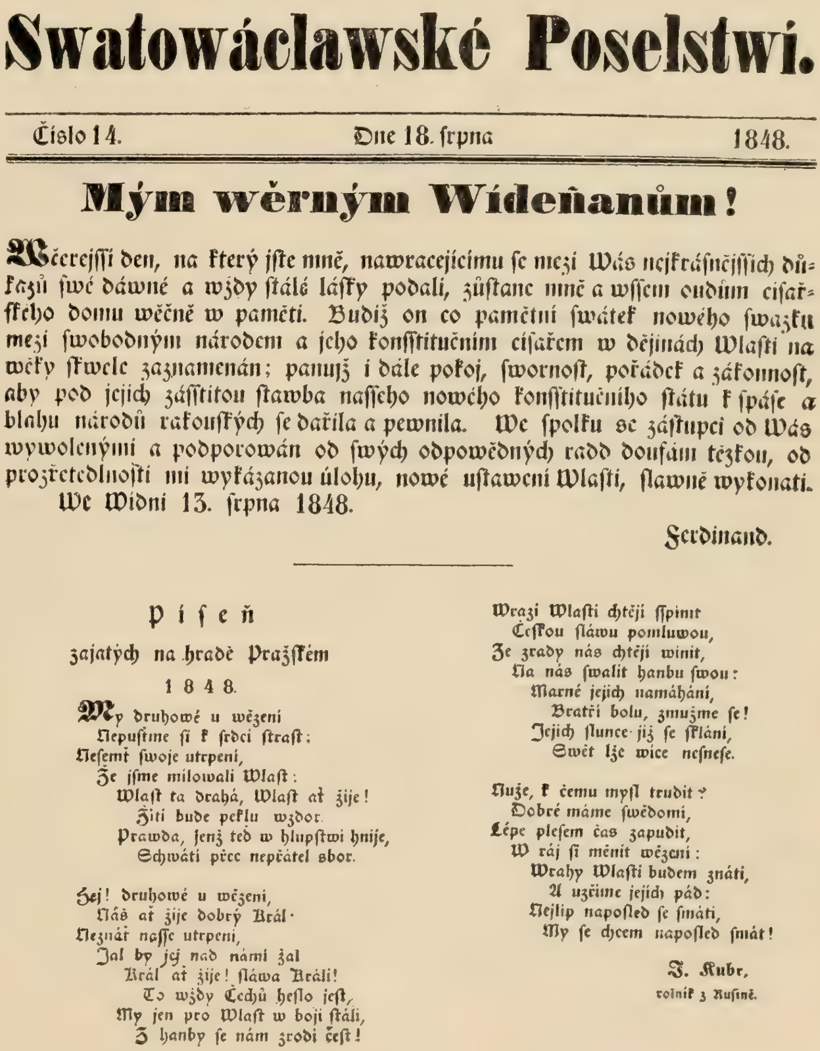
bylo potlačováno. Císařským patentem ze dne 3. června prohlášen byl říšský sněm o jedné sněmovně za ustavující. V Uhrách zastupoval arcikníže Štěpán panovníka s neobmezenou plnou mocí. Ve Vídni ustanoven proklamací císaře a krále Ferdinanda ze dne 15. června arcikníže Jan za plnomocníka vládní moci po čas nepřítomnosti panovníkovy. Jemu bylo i uloženo z Inšpruku jménem mocnáře zahájiti říšský sněm. A zároveň týž arcikníže povolán do Frankfurtu, za správce německé říše, za něhož parlament formálně jej zvolil 29. června.

Pozornost Vídně obrácena byla k *říšskému sněmu,* vlastnímu to jejímu výtvoru. Květnové bouře odstranily vyšší sněmovnu, zřízení sněmovny poslanecké a volební řád ostaly však netknuty. Důsledně držel se tedy Pillersdorff, vypisuje volby ústavy ze dne 25. dubna, soustavy nepřímých voleb, vyloučení dělnictva z práva volebního a podmínky šestiměsíčného pobytu ve volebním okresu. Proti tomu zdvihl se odpor v časopisech, spolcích a bezpečnostním výboru vídeňském. Pillersdorff povolil, aby se upustilo od průkazu šestiměsíčného pobytu ve volebním okresu, vyhověl i co do dělnictva ustanovením: „Každý samostatný dělník přes 24 let starý jest voličem.“ Avšak co do nepřímých voleb povoliti nechtěl, přímé volení zdálo se mu republikánským a obával se, že by za těch okolností dvůr z Inšpruku do Vídně se nevrátil. Bezpečnostní výbor trval na svých požadavcích, a jelikož volby volitelů již byly vykonány, naléhal na jejich zrušení. Pillersdorff však uznával nepřímé volby za ústavní. Mimo to činil mu týž výbor trpké výtky, že nesesadil ani Lva Thuna ani Windischgraetze, nezjednal tak satisfakce poslům do Prahy vyslaným a že nepředložil akta o krvavých událostech pražských. Posléze 7. července obrátil se výbor k arciknížeti Janovi, žádaje, aby mužové staré soustavy z ministerstva byli propuštěni, a Doblhoffovi aby uloženo bylo zříditi nové ministerstvo.

Dne 8. července odstoupil Pillersdorff a s ním Sommaruga a Baumgartner; *Doblhoff zřídil nové ministerstvo,* v jehož sestavení bezpečnostní výbor a demokratická jednota měly činné účastenství. Mimo Doblhoffa ostali ze starého ministerstva *Wessenberg, Kraus a Latour.* Latour jako ministr války vystříhal se porad o věcech, které jeho oboru se netýkaly. Doblhoff byl muž bezúhonné povahy, málo však prozíravé. Dávalo-li se Pillersdorffovo ministerstvo vésti vídeňskou ulicí, byl Doblhoff radikálem z přesvědčení. Téhož smýšlení byli i tři noví

ministři: *Hornbostel* obchodu, jenž jako dobrý průmyslník tak i jako ministr byl přívržencem všeobecného pokroku; *Schwarzer* veřejných staveb, jenž z dělostřelce a agenta stal se žurnalistou vídeňským a nyní ministrem, ač radikálním listům nebylo to vhod; *Alexander Bach* spravedlnosti, kterýž náležel k nejhladčím povahám v ministerstvu. I Bach byl Vídeňan, jako jeho otec a ujec byl známý advokát. V politice měl podíl již v době předbřeznové a od březnových bouří snažil se s každou stranou býti za dobré. Povolání známých Vídeňanů do ministerstva lichotilo sice vlastenectví obvodu Svatoštěpánské věže, síla nového kabinetu vůbec záležela v hojném zastoupení Vídně; avšak ostatní země neměly z toho velký prospěch.

Propuštění Lva Thuna, o němž jsme již se rozepsali, a přípravy k říšskému sněmu byly první skutky nového ministerstva. V Čechách hlavní váha kladena na *český sněm*. Volby sněmovní byly úplně provedeny, svolávací patent dlouho připraven. Od zahájení sněmu očekáváno právem utišení myslí a náprava všech nespravedlností, křivd a úkorů. V podání k zemskému presidiu ze dne 26. června naléhali dr. Brauner, dr. Rieger, dr. Hamerník, dr. Čejka, dr. K. Tomíček, dr. V. Staněk, dr. J. Frič, Palacký, Šafařík, Tyl, Vo-

Swatowáclawské Poselstwí.

Číslo 14. Dne 18. srpna 1848.

Mým wěrným Wídeňanům!

Wčerejší den, na který jste mně, nawracejícímu se mezi Wás nejkrásnějších důkazů swé dáwné a wždy stálé lásky podali, zůstane mně a wšem oudům císařského domu wěčně w paměti. Budiž on co pamětní swátek nowého swazku mezi swobodným národem a jeho konstitučním císařem w dějinách Wlasti na wěky skwele zaznamenán; panujž i dále pokoj, swornost, pořádek a zákonnost, aby pod jejich záštitou stawba našeho nowého konstitučního státu k spáse a blahu národů rakouských se dařila a pewnila. We spolku se zástupci od Wás wywolenými a podporowán od swých odpowědných rad doufám těžkou, od prozřetedlnosti mi wykázanou úlohu, nowé ustawení Wlasti, slawně wykonati.

We Wídni 13. srpna 1848.

Ferdinand.

Píseň

zajatých na hradě Pražském

1848.

My druhowé u wězení
Nepustíme si k srdci strast;
Nesemť swoje utrpení,
Že jsme milowali Wlast:
Wlast ta drahá, Wlast ať žije!
Žití bude peklu wzdor.
Prawda, jenž teď w hlupstwí hnije,
Schwátí přec nepřátel sbor.

Hej! druhowé u wězení,
Náš ať žije dobrý Král·
Neznáť naše utrpení,
Jal by jej nad námi žal
Král ať žije! sláwa Králi!
To wždy Čechů heslo jest,
My jen pro Wlast w boji stáli,
Z hanby se nám zrodí čest!

Wrazi Wlasti chtějí špinit
Českou sláwu pomluwou,
Ze zrady nás chtějí winit,
Na nás swalit hanbu swou:
Marné jejich namáhání,
Bratři bolu, zmužme se!
Jejich slunce již se sklání,
Swět lže wíce nesnese.

Nuže, k čemu mysl trudit?
Dobré máme swědomí,
Lépe plesem čas zapudit,
W ráj si měnit wězení:
Wrahy Wlasti budem znáti,
A uzříme jejich pád:
Nejlíp naposled se smáti,
My se chcem naposled smát!

F. Kubr,
rolník z Rusíně.

cel jakožto zvolení poslanci sněmovní, „aby sněm co možná nejdříve se započal, poněvadž jen tím se upokojiti může lid, jenž nebezpečně pobouřen jest všeobecně rozšířeným obáváním, jako by ztratiti měl svobody nedávno získané, a poněvadž jen na sněmě se vyjednání strany roboty, této životní záležitosti naší země, státi může, jakož i spořádání všelikých, bohužel velmi zmatených sociálních, národních a administrativních záležitostí zemských, čímž se jedině upevniti může vnitřní zřízení země české proti nepořádkům již nás zachvacujícím. Nemá-li země do nesmírného neštěstí upadnouti, musejí se tyto záležitosti aspoň zevrubně před otevřením říšského sněmu vyjednati." Podepsaní žádají spolu, aby stav obležení v Praze přestal, poněvadž „před celým světem považovati se musí jenom jakožto nepotřebné obmezení nejvzácnějších od J. M. C. nám udělených svobod a poněvadž místo utvrzení pokoje v zemi jen všeobecné vzbouření a kvašení myslí podpaluje a upevňuje, všechen obchod a živnosti zamezuje a všeobecně žádoucí uvedení pořádku skrze sněm se opozďuje." Žadatelé ostře se postavili proti Windischgraetzovi dokládajíce, jestli „delší trvání stavu obležení před českým sněmem a všeobecným říšským sněmem" si vezme na zodpovědnost, aby aspoň do jiného města než obležené Prahy povolán byl sněm český. Oproti Lvu Thunovi žádají, „by sněm zemský co možná nejdříve aspoň v prvních dnech měsíce července se započal, sice by z toho zemské presidium pro delší zdržování sněmu do velikého zodpovídání přišlo jak ve veřejném tisku tak i veřejném mínění a před celým českým národem, obzvláště ale před J. M. C. a před sněmem českým a říšským." — Hr. Lev Thun vyřídil žádost odpovědí Palackému ze dne 1. července odmítavě. Sněm hodlal prý svolati na 24. června, vzbouření však učinilo ohlášení nemožným. V jiných zemích rakouských byly prý již zatím volby do říšského sněmu vykonány. Za takových okolností nemohl prý sněm svolati. Přes to žádal ministra vnitra, aby sněm na 4. července mohl svolati, k čemuž tento nepřistoupil. Nesplněné přislíbení sněmu českého že událostmi pražskými dostatečně se objasňuje. Odpověď byla mírna, nebylo v ní plýtváno frásemi o zločinném spiknutí, trestuhodném odboji a p., v nichž si úřadní sloh liboval; zdá se, jako by sám president gubernia byl té chvíle pociťoval, jak těžký úkor plyne z toho státu, když český sněm svolán nebude.

Sněmu dovolával se i venkov. Rychtáři podpisovali petice, z nichž

Dle soudobého vyobrazení.

DOBYTÍ MILÁNA 6. SRPNA 1848.

jednu od 24 rychtářů uveřejňují „Nár. Nov.“ Sněmu dovolával se i Pravoslav Trojan vyzývaje k opatrnosti oproti sněmu říšskému.

Havlíček trpce touží na to, že nikde nejeví se jednání konstituční a co do sněmu horlí v „Nár. Novinách“ (7. čce.) takto: „Sněm náš český beze vší podstatné příčiny a proti zjevné vůli J. M. C. krále našeho nedrží se, neboť J. M. C. král náš chtěl a nařídil, aby sněm český před říšským se držel a volby byly z větší části ukončeny . . . Ptám se tedy, co jest konstituce bez sněmu? Již od polovice března máme konstituci na papíře, ale od té doby po čtyři měsíce nemohl se žádný sněm započíti! Je-li to jen náhoda, ó pak pravím: Bezbožná náhodo, která nás okrádáš o naši poctivou svobodu! Jen skrze sněm může konstituce skutečně uvedena býti. Bude-li to ale ještě dlouho tak beze všeho sněmu trvati, což jiného můžeme míti v celé zemi než největší nepořádek, nejistotu, hádky, osočování a — krveprolití. Staré zřízení přestalo, nové se nezavádí! . . Sněm jedině může nám pomoci a kdo zdržuje sněm, jest úhlavní nepřítel svobody, pořádku a blaha země.“

Sněmovní volby v Praze konaly se 7. čce. ve stínu bodáků, ač mohly býti dávno provedeny. Potom uveřejněn úplný seznam zvolených poslanců pražských, jiných městských a vikariátních. Složitý způsob volení, jejž volební řád (viz str. 388—391.) předpisoval, protáhl volby na některých místech. Sněm nebyl více možný a chtěj nechtěj obrácena tudíž pozornost k říšskému sněmu, k ustavujícímu centralistickému orgánu zastupitelskému. Ocitli jsme se na nakloněné ploše; proti domácí bídě a týrání vojenské a politické vrchnosti ukazoval se říšský sněm jako jediný spásonosný prostředek. Hr. Wurmbrand vyslovil se v „Const. Tagblattu“ nepříznivě o říšském sněmu a centralistickém ministerstvu, odpovědi však, které obdržel, svědčí o tom, jak velkou měrou Thunova vláda pozbyla důvěry. Dr. Klaudy zavrhl ho veřejně v „Bohemii“ jako zpátečníka a škůdce a Karel Havlíček s rozhorlením podotknul, že „proti vídeňskému sněmu, na který se volení jen na kvap a takřka halabala děje, již také počíná jeden hrabě, o němž jest známo, že důvěrník jest hr. L. Thuna, v jedněch zdejších novinách chytrým způsobem vystupovati s tím úmyslem, aby ani k tomu sněmu nepřišlo.“ Že byl Wurmbrand důvěrníkem Lva Thuna, dostačilo veřejnému mínění, aby věc jeho považována byla za neblahou.

Pro stanovisko české k zákonodárství domácímu a říšskému cha-

rakteristická jsou slova dr. Klaudyho (v „Bohemii“ 6. čce): „Až do 12. června hleděli jsme všicci toužebně vstříc sněmu zemskému jako šťastné události, očekávali od něho upravení veřejného života pro každého jednotlivce tak důležité, politické a právní existence v Čechách. Černá kniha osudu ustanovila jinak a ještě toužebněji než dříve zemskému sněmu všicci musíme hledět vstříc sněmu říšskému.“ Tak se situace v Čechách změnila; obavy před reakcí hnaly český národ do říšského sněmu. Politická prozíravost, že jest to na úkor právu domácímu, byla zkalena potřebou přítomnosti, ovšem naléhavou, a nadějí, že tam při upravování ústavy zjednáme zemím koruny České patřičnou platnost. Krok ten zavdal pak podnět k různým nezdařeným pokusům nebo snahám o upravení věcí domácích.

Říšský sněm čítal 383 poslance, z nichž připadalo na *Čechy* 90 a to na Prahu 4, Liberec 1, Cheb 1, Budějovice 1 a na kraje 83; na *Moravu* 38 a to na Brno 2, Jihlavu 1, Olomouc 1, Šternberk 1, na kraje 33; na *Slezsko* 10 a to na Opavu 1 a na kraje 9. Dále měly Halič 96 a Krakovsko 4, úhrnem tedy 100, Dolní Rakousy 37, z nichž Vídeň 15 a Nové město 1, ostatní kraje, Horní Rakousy 16, Solnohradsko 4, Štýrsko 21, Korutany 7, Krajina 10, Přímoří 12, z nichž Terst 2, Dalmacie 11, Tyrolsko 17, Vorarlbersko 2, Bukovina 8. Volební právo bylo téměř všeobecné, vyloučeny z něho byly jen osoby denně placené nebo služebné. Na 50.000 duší připadal poslanec, na 250 v místě volitel a další na každých 500 duší. Dne 2. čce přinesly „Národní Noviny“ seznam kandidátů na vybranou a 12. čce kandidátní listinu od Palackého, Trojana a Riegra podepsanou, *první to kandidátní listinu* volební v Čechách. Obsahuje ostatně jen kandidáty pro novou volbu ve dvanácti okresích, dále seznam 12 kandidátů a odporučuje seznam kandidátů dříve uveřejněný.

Volby 8. a 9. čce. vykonané byly znamenitým úspěchem české strany. Praha volila Palackého, Riegra, Štrobacha a Borosche, Palacký byl zvolen v 6 okresích, Rieger v 6, Havlíček v 6, Štrobach a Trojan ve 2, Šafařík na Berounsku, Brauner na Přešticku, Hanka v Královéhradecku, dr. Haušild ve Vysokomýtsku a j. Na Moravě zvoleno 16 Němců a 22 Slovanů, z nichžto však jen pět bylo národně uvědomělých a spolehlivých. Slezsko zvolilo 8 Němců a 2 Slovany.

Poslanci scházeli se do Vídně již od počátku července. První na místě byli Poláci, kteří se svobodomyslnými Němci vyhledávali styků.

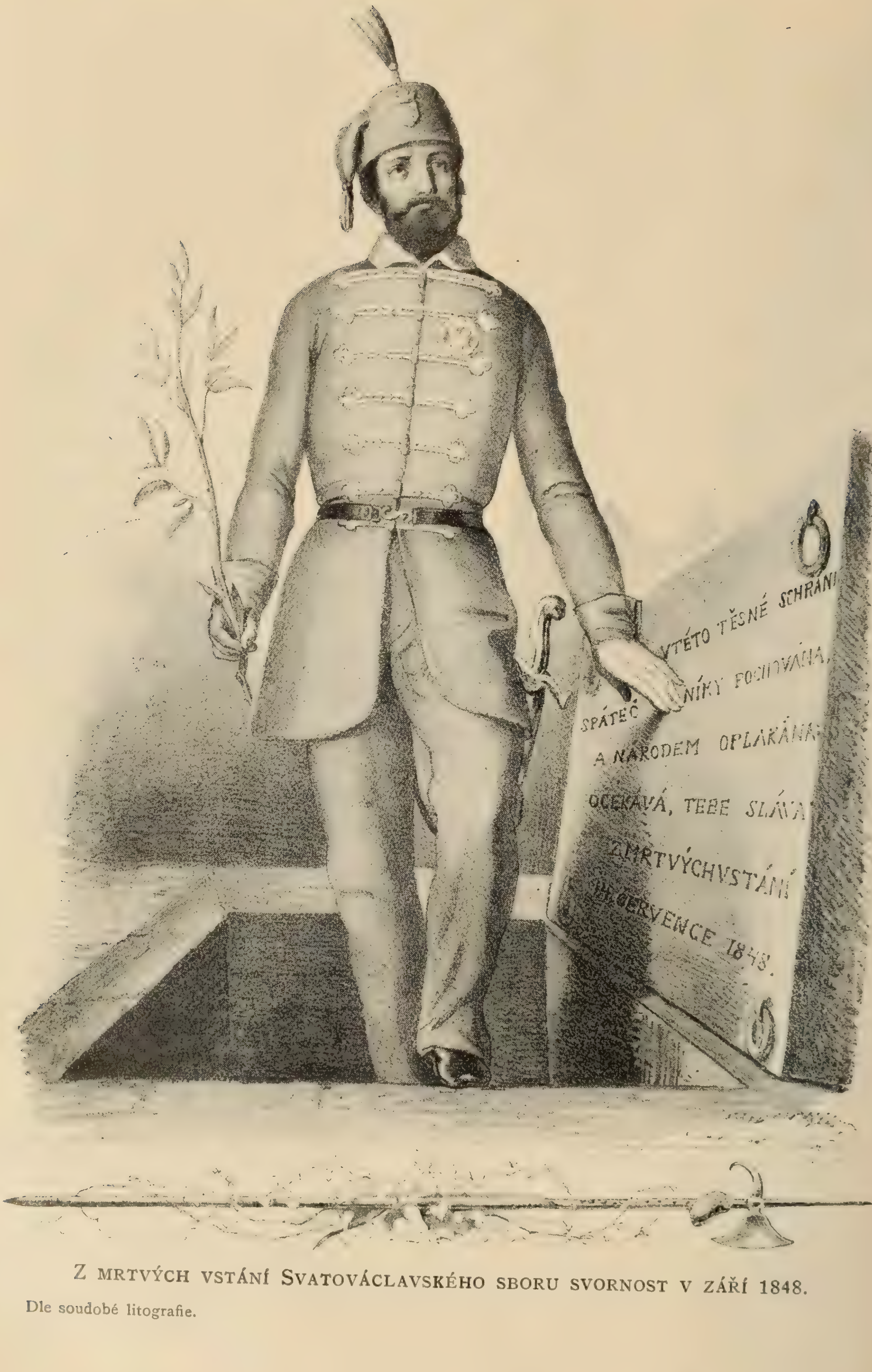
Ve velké jízdárně zřízena sněmovna Na dél bylo osm dlouhých pořadí pro poslance, v nichž křesla byla číslována. Čeští poslanci zaujali přední dvě řady a tu se přihodilo, že křeslo 67. ostalo prázdno; každý se vyhýbal osudné 67. Posléze přišel Havlíček a posadil se na to místo. Jemu číslo to ovšem neublížilo. Šlechta na sněmu zastoupena nebyla, byl to sněm demokratického rázu. Dne 11. čce odbývala se tu první schůze, ale jen u přítomnosti 197 poslanců. Nazejtří byla druhá schůze, v níž jednací řeč uvedena na denní pořádek. Němci dovolávali se němčiny, po dlouhém však rokování na domluvu Poláků sešlo s hlasování. Jazyková otázka byla centralistickému parlamentu nepřekonatelnou nesnází, které se mohl vyhnouti jen tím, že ji pustil bez usnesení z denního pořádku. Teprve však 22. čce byl říšský sněm zahájen od arciknížete Jana. *Trůnní řeč* prohlašovala rovnoprávnost všech národů rakouských a potřebu těsného spojení s Německem provázela nadějí, že právní smysl Maďarů všechny běžné otázky uspokojivě vyřídí, a protestovala proti podezřívání, jako by válka v Italii vedena byla proti svobodomyslným snahám italských národů. Poukazovala na opravu financí a dokládala, že „říšský sněm jest povolán vykonati velké dílo obnovy vlasti“.

Sněm zahajoval svou činnost, ale zároveň vzmáhal se odpor mezi Vídeňany proti zjevu čím dále tím patrnějšímu, že Slované jsou tu ve většině. Z této většiny byli pak vídeňské ulici nejvíce proti mysli Čechové. Poláci byli sice federalisté a s Čechy sdruženi, ale ve věcech krajně svobodomyslných a sympatiích s Maďary byli bližší vídeňským Němcům. Z Haliče a Krakovska byl tu dvojí živel: národně polský, v němž vynikali kníže Lubomirski, hrabata Potocki, Dzieduzycki a Borkowski, Bilinski, Smolka, Langie, a rusínsko-chlopský. Tento živel, 36 poslanců čítající, budil nemalou pozornost ve Vídni svou neobyčejnou prostotou v oděvu a obcování. Byli to písma a čtení neznalí mužové, kteří poprvé se octli ve velkém městě, kasárna považovali za hostince a důstojníky a kaprály pozdravovali jako mocné státní hodnosty. V hrubých šedých kytlicích vykračovali si po městě neznajíce slova německého. Bylo-li ukazováno na jejich chatrnost a zanedbanost, odpovídali, že páni jim všechno pobrali. Ve sněmovně, kde Čechové tvořili pravici, zasedali hned chlopové a Rusíni podle nich. Co se ve sněmu děje a jedná, nevěděli a pohlíželi jen na své duchovní vůdce, podle jejichž příkladu zdvihali ruce a hlasovali. I hrabě Stadion, jenž ze

Lvova poněkud je znal, měl na ně vliv. Proti Polákům ani těmto Rusínům nebylo namířeno veřejné mínění vídeňské, ale Čechy považovalo za odpůrce, kteří chtějí češtinu zavésti v říšském sněmu. Některé vídeňské listy jako „Radikal“ a „Proletarier“ vyšly v černém rámu, když tato převaha slovanská byla zjištěna, a lomily rukama nad sněmem; jiné, jako „Constitution“, láteřily na hanebnou většinu barbarů. Když 18. července Rieger s dr. Štrobachem vycházel ze sněmovny, strhl se proti němu křik. „To je ten darebák, který chce říšský sněm zrušit!“ voláno na něho. „Hned se s ním dám do křížku!“ sliboval jeden ze zástupu. Když vstupoval do kočáru, zadrželi mu koně. Na štěstí přistoupil Goldmark a zjednal klid. Nazejtří pak pohrozili čeští poslanci ve sněmovně odchodem, nebude-li jim zjednána patřičná ochrana.

V Haliči byli Rusíni a polští sedláci voleni nemalým přičiněním vládních orgánů, jež jako v Čechách ostaly ze staré doby a v starém smyslu vedly boj proti Polákům. Četný byl rolnický živel i z alpských zemí, jenž náležel s jinými poslanci z těch končin konservativnímu středu. Mezi 16 hornorakouskými bylo 13 rolníků, mezi 37 dolnorakouskými 9 a 19 štýrskými 6. Celkem bylo ve sněmovně 92 poslanců, kteří pluh a opratě vyměnili s křeslem zástupce lidu. Z politicky probudilých zemí, kde veřejnost chápala, že ne stav ale zvláštní způsobilost k obraně práv národních jest žádoucí vlastností poslancovou, bylo jich nejméně, z Čech 7 a z Moravy a Slezska 9. I ti ještě byli probudilí a znali číst a psát. U nás také rozdílu mezi městy a venkovem nebylo, kdežto jinde velký počet selských a konservativních poslanců ukazoval na velký rozdíl mezi radikálními proudy v městech a konservativními na venkově. V politických otázkách hlasovali „černožlutí“, jak zval se střed, jenž posléze se stal naprosto ministerským, s „červenobílými“ t. j. s Čechy, v národních věcech často s černočervenozlatými, t. j. s německou levicí.

Levice osobovala si, že jest výhradnou zástupkyní Němců; sestávala z německých poslanců měst, z Moravy, Slezska, Čech, Štýrska a směrodatnou byla jí Vídeň, dotyčně aula, dělnictvo a bezpečnostní výbor a radikálnější demokratická jednota. I tu byly proudy mírnější a radikálnější. Německá levice dožila se toho, že názorně viděla velký rozdíl mezi Vídní a ostatními zeměmi. Většina sněmovní byla slovanská a třebas to byla většina matná a nejistá dosud pro neprobudilost mnohých, jmenovitě z Moravy, Haliče a j., přece byla zcela jiná než

Z mrtvých vstání Svatováclavského sboru Svornost v září 1848.

Dle soudobé litografie.

Dnes wečer dostal gsem z Wjdně následugjcj telegrafické depesse:

I. We Wjdni o 6. hodině 15 minutách wečer: „Práwě se dáwá „znamenj u Nußdorfu, že připlula „paroloď s Geho Milostj Cjsařem. „— Ostatnj pozdėgi.“

II. We Wjdni o 7. hodinách 40 minutách: „Geho Cjs. Milost při „wyzwáněnj wssech zwonů přgel „negslawněgi do města“

„Celá Wjdeň gest plna radosti „a gásánj.“

Od cjs. král. Českého zemského Presidium.

W Praze dne 12. Srpna 1848.

Mecséry,
c. k. gub. mjstopresident.

levice. Strany nebyly dosud určitě vytvořeny, sněmování bylo v počátcích, někteří nemluvili, poněvadž nerozuměli německy, jiní mluvili přes příliš a s všedním pathosem vídeňských shromáždění, střízlivých řečníků bylo málo a ti byli hlavně na lavicích českých; národní protivy záhy však stávaly se citelny. Z příčiny té byli němečtí poslanci Čech a Moravy až na skrovné výjimky ještě naježenější proti Čechům než vídeňští radikálové.

Hned v první řádné schůzi po zahájení trůnní řeči uvedli čeští poslanci ústy Riegrovými (25. čce) *pražské bouře* na denní pořádek. Ve formě dotazu naléhal Rieger na propuštění dr. Braunera z vazby, káral tajnost vyšetřování s obviněnými, žádal za vysvětlení stranu stavu obležení, kdo je zrušil, zda Windischgraetz nebo ministerstvo, a dokládal: Myslím, že obležení trvá posud nejen v Praze ale i v celé zemi. Ministr vnitra Doblhoff poukazoval na snahy ministerstva, aby pravidelné poměry v Praze byly obnoveny. Thun však a Windischgraetz stále se odvolávali, že to není možná. Ministr spravedlnosti Bach odpověděl, že z tištěného prohlášení se ministerstvo dovědělo o zrušení stavu obležení. Poněvadž s obležením odpadá důvod mimořádného soudního jednání, poslalo do Prahy depeši, aby vojenská komise byla

Práwě gsem obdržel telegrafickau depessi, poslanau z Wjdně o 1 hodině 50 minutách odpoledne:

„Gegich Cjs. Milosti a arciwé„woda Frantissek Karel s arciwé„wodkynj Žofij a rodinau, gakož „i celé dwořeninstwo připlulo wčera „odpoledne o 5. hodině po ssťastně „ukončené cestě do Nußdorfu, geli „při plesánj lidu do města přjmo „k chrámu sw. Štěpána, kdež „Tě „Boha chwáljme“ držáno bylo.“

„Gegich Milosti odebrali se o 7 „hodinách wečer do swého letohradu „Schönbrunnu, přigali tam wesskeré „poslance řjšského sněmu w čele „gegich presidenta a sbor městský.“

Od c. k. českého zemského presidium.

W Praze dne 13. Srpna 1848.

Mecséry,
c. k. gub. mjstopresident.

zrušena. Ministerstvo nechce trpěti prostředků, které nejsou spravedlivé. Pro přelíčení slíbil veřejnost a porotu. Tím postavil se úplně proti komandu Windischgraetzovu. Rieger děkoval ministerstvu, proti Riegrovi však vyvstal Herzig z Liberce, jenž v následující schůzi s 25 Čechoněmci protestoval, že by někde mimo Prahu byl býval stav obležení. — Dr. Klaudy dovolával se pomoci proti jinému násilnictví. Studenti byli odváděni a zařaďováni do vojska proti všemu právu. Byla to pomsta na nich konaná. Ministerstvo učinilo vskutku nápravu, jak bylo slíbilo ve sněmovně. Dr. Klaudy poukazoval i na samovolné vystupování Windischgraetzovo. Pillersdorff omlouval se, že to nedošlo k jeho vědomí, poněvadž jinak byl by šel on nebo Windischgraetz. Prohlášení toto bývalého ministra bylo spolu hrotem proti vládě Doblhoffově, neboť ta měla toho důkazy, přece však nemohla Windischgraetze odstranit, Klaudy upozornil i na vzpouru vojenskou, že vojsko nechtělo se spravovati zákonem a kázní, nýbrž jen Windischgraetzem. V nejvyšších kruzích vojenských vzbudilo to velkou nelibost a rozpaky. Mensdorff zapíral a ministr války nedomníval se, že by něco takového bylo možno.

Uvolnění od reakce, které v Čechách nastávalo, bylo co děkovat svobodomyslnosti vídeňského ministerstva. Také „Svornost" obrátila se k ministerstvu. V Praze jmenován byl od knížete Windischgraetze za prozatímného velitele národní gardy major ve výslužbě, M. Koller z Kollegu (Vyobr. na st. 397), jenž 3. čce nastoupil. Národní garda byla tím stlačena na úroveň pomocného policejního sboru. Od ministerstva očekávalo se znovuzřízení, jmenovitě zabezpečení práva, aby oddíly a sbory samy si volily své velitele. Co se Svornosti týče, neuznalo ministerstvo v rozhodnutích 21. a 27. srpna, že by sbor ten z trestu byl měl býti rozpuštěn; neshledalo nižádných obviňovacích důvodů proti „Svornosti" a zrušilo kruté nařízení Thunovo, avšak z příčin administrativních uznávalo za žádoucí, aby Svatováclavský sbor spojen byl s ostatní národní gardou. Na podání pak ze dne 30. srpna rozhodlo ministerstvo 1. září, že zákaz nošení odznaků „Svornosti" za neplatný a zrušený se považuje. „Svornost sice při obnovení národní gardy Pražské do ostatní gardy se má připojit — vykládá Havlíček — ale do té doby i se svým oděvem jakožto zvláštní oddělení národní gardy od ministerstva uznána jest a nikdo v Praze nošení oděvu „Svornosti" zapovídati nesmí." Svornost slavila tedy své

z mrtvých vstání počátkem září. Za vlády Windischgraetzovy se jí však nedařilo.

Zdlouhavě a těžce vleklo se rokování, nesnadno vyřizovaly se i otázky nejobyčejnější a co samo sebou se rozumělo. Po mnohých opravách a půtkách o slova schválena byla adresa mocnáři „žádající“, ne „prosící“, aby ráčil se navrátit do Vídně. Žádosti té bylo vyhověno, *císař a král Ferdinand vrátil se s celým dvorem 12. srpna z Inšpruku do Vídně* a s nadšením byl uvítán. Ministerstvo považovalo to za první svou velkou vymoženost. Telegramy a zprávy o tom vyhlašovány v Praze, Brně a všude po venkově. Příchodem císařovým doufala vláda v návrat pravidelných poměrů, byla však na omylu.

Výr volavý.
Z karikatur sedmašedesátnických z r. 1848.

Hlavním úkolem ustavujícího sněmu bylo vypracování ústavy. První krok k tomu učiněn 1. srpna *volbou ústavního výboru* o 30 členech, který již v čl. 34. jednacího řádu byl vytknut. — Volba ustanovena dle království a zemí, dotyčně skupin, po 3 členech na každou. Tím zkráceny byly Čechy, Morava i Halič, když jim dáváno toliko po třech zástupcích jako malým zemím Tyrolsku, Štýrsku, Horním Rakousům atd. Malým německým zemím měla tak přičiněním levice zabezpečena býti většina. Proti tomu ozval se Rieger, jeho návrh však, aby se volilo dle odborů sněmovních, zamítnut 177 proti 133 hlasům. Zvoleni byli potom za Čechy Palacký, Pinkas a Rieger; za Moravu a Slezsko Hein, Kajetan Mayer a Fejfalík (slezští Němci přispěli tu německým odpůrcům Slovanů); za Halič rusínský biskup Jachimovič, dr. Ziemialkowski, Smolka; za Dolní Rakousy Fischhof, Violand, Goldmark; za Horní Rakousy a Solnohradsko A. Fischer, Jos. Lasser, Emil Bacano; za Štýrsko Miklošič, Krainč, Cavalcabo; za Illyrsko (Krajinu a Korutany) Kančič, J. Scholl, Ambrož;

Povznešený sedmašedesátník.
Z karikatur sedmašedesátnických z roku 1848

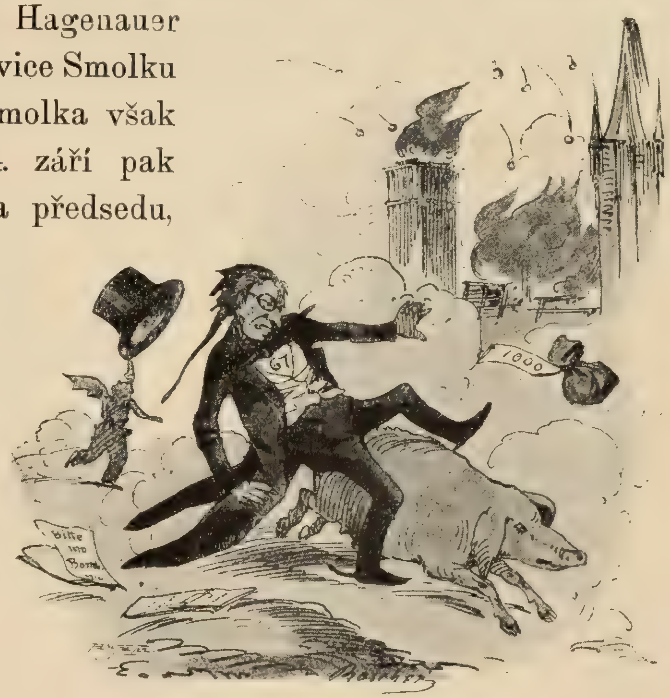
z Přímoří (Terstu, Istrie a Gorice) Gobbi, Madonizza, Gorjub (Slovinec); za Tyrolsko a Vorarlbersko Turco, Fretschner, Ratz. Za Dalmacii vykonána volba později, až poslanci se dostavili. Dle volby té bylo jistých federalistů 15, k nimž náleželi pak i poslanci dalmatští; rozhodní Frankfurtisté byli 3—4, ostatní více méně rozhodní centralisté. K úkolu svému výbor ten dlouho však nedospěl.

Rozdělení toto co do politického smýšlení a stanoviska k obnově Rakouska nabývalo vždy více platnosti. „*Federalisté* chtějí přetvořiti Rakousko ve spolek rovně oprávněných zemí, z kterých se každá doma dle libosti spravuje spojena jsouc s ostatními jednou dynastií. K této straně náležejí Čechové, Poláci, Slovenci ze Štýrska, Krajinska atd., Italové a opravdu liberální Němci. Federalisté dělí se posud vespolek různými náhledy stranu spojení, jedni přejí si zcela slabé, jiní pevnější.“ Tak vykládá Havlíček. „*Centralisté* jsou dvojího zcela rozdílného způsobu. První nazvali bychom byrokraticko-oficiální . . . chtějí jen nynější mašinu rakouského císařství trochu opraviti, všechnu moc ale ve Vídni zachovati a provinciím jen tolik samostatnosti popřáti, kolik jim nevyhnutelně dáti musejí. K této straně náleží jako vůdce hrabě Frant. Stadion z Haliče, L. Neumann s rusínskými sedláky, pak všichni Němci tak zvaní černožlutí. Druhá jest strana falešných centralistů, totiž skrytých Frankfurtistů, kteří chtějí i jména dosavadních zemí jako Čechy, Morava zničiti, celé Rakousko na departementy rozkouskovati, aby všichni krajští bezprostředně pod ministerstvem stáli a aby tak znenáhla všichni národové se poněmčili.“ Vůdcem frakce té byl dr. Ludvík šl. Löhner, poslanec z Žatecka. „*Frankfurtisté* též jsou dvojího druhu; praví, kteří se úplně podrobiti chtějí parlamentu frankfurtskému, tak aby i císařství rakouské úplně přestalo; mírní Frankfurtisté, kteří jenom nějakého přátelského svazku s německým spolkem

žádostivi jsou, avšak svrchovanost rakouskou zachovati chtějí . . . Nejen my Čechové ale i ostatní Neněmci s nimi velmi přátelsky porovnati se hotovi jsme. Strana nejurputnějších Frankfurtistů jest zde ale tak malá, že sotva 40 údů počítati může."

Charakteristické pro snahy německých centralistů a Frankfurtistů byly čtyři návrhy šl. Löhnera. Poslanec za Žatecko neměl nic více a nic méně na mysli, než aby Halič a Dalmacie odloučeny byly od ostatních zemí rakouských, Bukovina aby se rozhodla, chce-li míti samostatné zřízení nebo s Čechy, Moravou a alpskými zeměmi náležeti k německému spolku a míti společnou správu. Účel byl jasný: německá většina v říšském sněmu. Jiným návrhem podřizoval všechny země přímo ministerstvu, dalším stanovil obce, kraje a ministerstvo za základ veřejné správy, posléze vyznamenal se i biřicko-inkvisičním návrhem o vyšetření červnových událostí, slovanského sjezdu a p. Návrhy nebyly ovšem přijaty, ale historicky významné ostávají.

Volby předsednictva sněmovního konaly se každý měsíc. Dne 20. července za nemalého rozechvění ustavil se říšský sněm takto: Za předsedu zvolen dr. Schmitt z Vídně 259 hlasy, za prvního místopředsedu dr. Štrobach z Prahy 238 hlasy a za druhého Hagenauer z Terstu 234 hlasy. Při druhé volbě 18. srpna zvolen dr. Štrobach za předsedu, za místopředsedy Hagenauer a Štrasser. Zatím snažila se levice Smolku prosaditi proti Štrobachovi, Smolka však to naprosto zamítl; dne 14. září pak zvoleni dr. Štrobach opět za předsedu, 230 hlasy proti 85, jež soustředěny na Šuselkovi, — Smolka za prvního místopředsedu a Strasser za druhého. Skutečným předsedou a ředitelem presidia od počátku byl Štrobach; dr. Schmitt osvědčil se tou měrou nezpůsobilým a Štrobach tak bystrým a taktním, že předsedal skutečně sám. Největším skutkem říšského

Kavalerista od 67. kumpanie.
Z karikatur sedmašedesátnických z roku 1848.

*

sněmu bylo *zrušení roboty.* V Čechách a na Moravě byla to otázka zevrubně projednaná a nejen k řešení dospělá ale v skutku i rozřešená. Hned ve schůzi Svatováclavské naléhal shromážděný národ na zrušení roboty a mocnář blahosklonným rozhodnutím na to odpověděl. Brauner, Trojan, Weitlof byli na slovo vzatí odborníci a více méně každý z předních mužů českých se otázkou tou zabýval. Jen na český sněm čekáno, aby tu učinil, čeho potřeba. Moravský sněm dokonce i vyřídil celou otázku a usnesení jeho došla 8. července nejv. schválení s výhradou, aby ustavující sněm vytknul náhradu. A nejen v Čechách a na Moravě, ani v Haliči nebyla otázka ta neznáma; nebyla-li robota zrušena, nebyli tím vinni páni, nýbrž vláda, která potřebovala rozkolu mezi stavy a nikoliv shody. Nejméně však otázkou tou se zabýval nejmladší člen sněmovny jedva 25letý *Hanuš Kudlich*, absolvovaný právník, jenž ve Vídni se právě připravoval na rigorosa, když zvolen byl ve Slezsku za poslance. Čím nejasnější však mu byla věc, tím větší byla jeho odvaha a tím snadnější zdál se mu jeho úkol. Aby ho nikdo nepředešel, hodil již 26. července do sněmovny návrh: „Vysoké shromáždění prohlásiž: Od nynějška poddanský poměr se všemi z něho plynoucími právy a povinnostmi se zrušuje; vyhrazena jsou ustanovení, zdali a jak nějaká náhrada má býti přiřknuta.“ U porovnání s tím, co v Čechách a na Moravě projednáno, byl návrh ten vlastně hříchem proti Duchu svatému, přes to však uchopila se ho levice, jejímž Kudlich byl horlivým přívržencem, jako vítaného agitačního prostředku. Výtky, pokyny ale též i pobídky, aby pospíchal, docházely Kudlicha ze všech stran. Osvědčoval všem nejlepší vůli, sliboval, že všem vadám odpomůže. Změnil svůj návrh a podal k němu návrh opravný, který se od původního zcela všeobec-

Něco pro lid — muchomůrkové papání.
Z karikatur sedmašedesátnických z roku 1848.

ného lišil výpočtem hlavních břemen, ovšem neúplným. Co chybělo na věci, nahradil 8. srpna při odůvodňování slovy: „Skřivan svobody pěl svou píseň, sedlák, ukovaný Prometheus, řinčel svými okovy, pán země, šlechtický poberta, temný tyran, mával bičem. Sedlák musí dostat svůj vánoční dárek, říšský sněm, prohlásiv zrušení poddanství, prosloví jako svrchovaný národ svou trůnní řeč.“ Kudlich se domníval, že sněmovna jednomyslně přijme jeho návrh a více že není zapotřebí. Zatím dožil se sklamání, že poslanec za poslancem spěchal na tribunu a doplňoval to, co v návrhu bylo kusého. Že toho bylo mnoho, vysvítá již z toho, že hned 8. srpna bylo 20 opravných návrhů, které se ale každým dnem množily, až dosáhly počtu 73, byť i levice každý hlučným odporem přijímala. Při tom znovu se ukázalo, že co jedné zemi bylo žádoucí, druhé bylo zbytečné nebo škodné, že jest skutečného rozdílu v poměrech mezi zeměmi rakouskými. Dne 11. srpna podal Kudlich nový, nyní již třetí opravný návrh, při němž odhalil tajný plán levice, aby výboru odkázáno bylo vypracovati zevrubný zákon s ohledem na místní poměry v zemích a rozhodnouti o otázce, má-li a jak velká náhrada býti splacena za zrušená břemena. Sedláci měli udržováni býti v napjetí a vedeni k spojenství

> **Ohlássení.**
>
> Nynj práwě o 11 hodinách 30 minut. w noci přissla gest mi následugjcj telegrafická zpráwa od pana ministra wnitřnjch záležitostj:
>
> „W dnessnjm od 9 hodin až do půl-„páté hodiny trwawssjm sezenj řjšského „sněmu bylo následugjcj snessenj uzawřeno:
>
> „Poddanost a poměry wrchnostenské „ochrany, wesskerý rozdjl mezi dominikál-„njmi a rustikálnjmi grunty gsou zrusseny, „grunt a půda ať gsou břemen zbaweny.
>
> „Za některá z těchto zrussených břemen „má dána býti náhrada, za některá nic.
>
> .Za wssecka z osobnj poddanosti wzni-„kagjcj práwa a poměry žádná náhrada. „Za takowá konánj práce, poplatky natu-„rálnj i peněžité, kteréž magetnjk gruntu, „co takowý, pánowi statku, desátku aneb „ochrany odwáděti měl, má co negdřjwe „slussná náhrada wyprostředkowána býti.
>
> „Komissj má předložiti náwrh zákona „o mjře, wýssi a způsobu náhrady dle pro-„wincj zprostředkowánjm státu.
>
> „Patrimoniálnj auřadowé magj au-řednj spráwu na státnj autraty prozatjm dále wésti.
>
> „Totoť u wýtahu, – obssjrněgi spo-sstou.“
>
> Od cjs. král. Českého zemského Presidium.
>
> W Praze dne 31. Srpna 1848.
>
> **Mecséry,**
> c. k. gub. mjstopresident.

s levicí. Dne 26. srpna dáno Kudlichovi závěrečné slovo. Zrušení břemen bez náhrady stalo se otázkou strany. Za to ministerstvo se prohlásilo pro náhradu a učinilo z ní kabinetní otázku. Nejnesnadnější úkol připadal za rostoucího zmatku předsedovi, který probrav všechny opravné návrhy sestavil z nich ve 20 kapitolách 159 otázek, jež vytištěny byly ve sněmovně rozdány. Rozmrzen zmatky od levice činěnými vzdal se 30. srpna dr. Štrobach předsednictví, byl však aklamací zvolen znovu. To přivedlo poněkud sněmovníky k rozumu. Hlavní otázka o náhradách vyřízena byla 174 hlasy proti 144 ve smyslu placení náhrad. Potom 224 hlasy slovanské pravice a středu proti 125 levice a Frankfurtistů usneseno, aby zřízeny byly neodvislé zemské fondy pro vyvazení břemen. Kudlich a levice protestovali a prohlašovali to za podklad k federalismu. Vzdor tomu bylo pak hlasováno ještě o Kudlichových návrzích za únavy sněmovny a schváleno, aby náhrady platil stát. Jásot levice upozornil pravici na chybu, načež při třetím čtení všechny Kudlichovy návrhy zamítnuty většinou ovšem jen čtyř hlasů. Od té chvíle stěžovala si levice na tyranii říšského sněmu a vídeňská ulice vždy více proti ní byla zaujata. Usnesení učiněná byla pak od císaře a krále Ferdinanda 7. září potvrzena a v *prohlášení o zrušení roboty* vyhlášena.

Ohlássenj.

Geho Milost Cjsař Pán ráčil usnessenjm austawnjho řjšského sněmu, Gemu předloženým, týkagjc se zrussenj záwazku poddanosti a zprosstěnj břemen z selské magetnosti, Swau sankcj uděliti, a podaný o tom zákon podpisem swým potwrditi.

Oznámenj zákona toho se zároweň stane.

Od cjs. král. Českého zemského Presidium.

W Praze dne 10. Zářj 1848.

Mecséry,
c. k. gub. mjstopresident.

Od té chvíle rostly však půtky a roztrpčení ve sněmovně, až došlo k bouřím říjnovým. Současně s říšským sněmem pokračoval i *zemský sněm moravský* ve svém zasedání. Dne 12. srpna podávána byla poslancům od výboru vypracovaná osnova moravského zřízení. Při většině sněmovní a zlovůli úřadní nedalo se ovšem očekávati, aby sněmovna se prohlásila pro jednotu nebo jen sblížení korunních zemí českých. Zášť proti Čechům byla na Moravě soustavně živena. Narážky

proti státnímu právu byly vítány. „Svézákonnost a samospráva Moravy pokud se silným Rakouskem spojiti se dá," bylo heslem sněmovníků. Příkře stály strany proti sobě, když jednáno bylo 17. srpna o volebním řádu. Podle navržené osnovy zastoupeny býti měly venkovské obce, města a olomoucká universita ve sněmu a to dle měřítka, aby v městech na 3000 a na venkově na 20.000 obyvatel přišel poslanec. Proti převaze měst vzpouzeli se nejen zástupcové venkova ale i stavovské šlechty. Hr. Ekbert Belcredi namítal, jak se mohou zavádět rozdíly mezi městy a venkovem, když rozdíly stavů se zrušují, ať volí se poslanec na každých 10.000 obyvatelů bez rozdílu, žijí-li na venkově nebo ve městech. Hrabě Mitrovsky poukazoval, že města chtějí zavádět pro sebe nové výsady. I sám kníže Salm zavrhoval zvláštní hájení prospěchů městských. Proti tomu dovozovali měštští zástupci: Nepopřeje-li se městům jistá větší platnost, bude zásada liberálnosti poškozena. Města provedla revoluci březnovou a květnovou, stvořila svobodu v Rakousku. Sedlák ale, jakmile bude mít zrušenu robotu, nebude se starat o politiku. Mimo liberalismus bylo to větší měrou němectví, jež městské zástupce přivádělo do ohně. Města jsou německá, venkov slovanský, dokazovali, sama existence němectví byla by ohrožena. Prosadili, že k 103 poslancům, po jednom na 15.000 duší, přidruženo bylo 49 poslanců za města. Když však 16. září došlo k třetímu čtení, byla po řeči Belcrediově přijata zásada prostého počtu obyvatelstva. Venkov zvítězil. Zastoupení měst obmezeno na 30 poslanců. Měštští zástupci zahájili trpný odpor. Posléze uzavřena shoda, že mezi městy a venkovem nečiní se rozdíl a na 10.000 duši připadá poslanec.

To byl nejdůležitější čin moravského sněmu. Ostal sice ještě čtyři měsíce pohromadě, vyřídil mnoho věcí, podle Vídně a Brna stával se i radikálním, zrušil výsady šlechtické i tituly v to počítaje, zakázal honitbu na cizím majetku dopustiv ji pouze na souvislém majetku nejméně 200 jiter, rokoval o ubytování vojska a přípřežích a rozhodl se založiti techniku, avšak životní síly čím dále tím více mu ubývalo. Jeho snahy zasáhnouti v běh událostí, po říjnové revoluci prostředkovati o smír mezi revoluční Vídní a dvorem, ukázaly jen jeho málomoc. Na úkor byl mu i odpor vlády proti samostatnosti zemské. Ministerstvo Pillersdorffovo dopřávalo sněmu horlivé činnosti, Wessenberg-Doblhoffovo vystříhalo se již všeho styku s ním. Když v listopadu si

stěžoval na neochotu centralistické vlády, obdržel moravský sněm v odpověď, že „činnost zemských sněmů může se obmezovati nejvýše na shromažďování vhodného materiálu, ani prozatímní platnost nemůže vláda jejich usnesením přiznati, poněvadž provincie nemají dosud žádné samosprávy.“ To bylo málo povzbuzující i pro Čechy. Odročením 24. ledna 1849 ukončil moravský sněm tiše svou činnost.

V Čechách na místo Národního výboru nastoupila nová vlastenecká organisace, *Slovanská Lípa*. Od května, kdy její založení jsme vylíčili, šířila se po Čechách i po Moravě zakládajíc všude své filiálky. Důrazné osvědčení podala 16. srpna pražská Slovanská Lípa říšskému sněmu, kde si stěžuje, že království České „postaveno bylo od 12. června hrůzou a krveprolitím pod neobmezenou vládu vojska. Použilo se všech prostředků staré, ode všech poctivých občanů nenáviděné vlády absolutní, aby, jako se později zjevně ukázalo, potlačeno bylo stůj co stůj svobodné hnutí národa českého, aby zamezena byla svoboda královským slovem pojištěná, i aby zadost učiněno bylo mstivosti jednotlivých osob.“ Touží na vojsko Windischgraetzovo a žádá, aby se veřejný soud o událostech pražských konečně sestavil, vězňové byli propuštěni a ústavní poměry obnoveny. Slovanská Lípa byla v přátelském spojení i s Jelačičem, srbským výborem na obranu Vojvodiny v Karlovicích a s předáky slovenskými.

II.

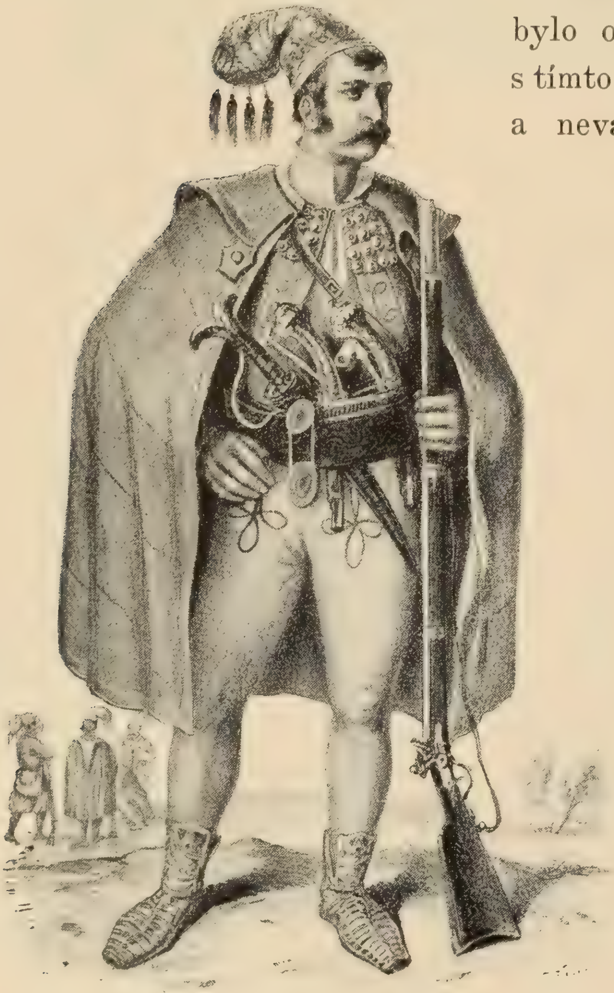
Revoluce v Uhrách a ve Vídni a Čechové.

Za rostoucího napjetí a vřelého účastenství sledovány v českém národě události, jež v Uhrách důsledně se vyvíjely z uchvatitelské činnosti a vyhlazovací politiky maďarské oproti jiným národnostem. Spolu objevoval se v popředí nový činitel, kolem něhož mocné to hnutí se soustřeďovalo. Byl to ban Jelačić. Veliký byl rozdíl mezi Jelačićem a Windischgraetzem. Kavalír tento a vojevůdce byl muž staré školy, předbřeznových názorů, jenž novým myšlénkám nerozuměl a spásu Rakouska shledával v provádění své vůle a rozšlapávání radikalismu a revoluce. Jelačić byl muž hlubokého smyslu pro opravy, v radikalismu, který byl v Chorvatsku nepoměrně větší než v Čechách a sahal až do fantastičnosti, neviděl činitele nebezpečného, nýbrž jako Cavour v Italii dovedl mu dáti směr pro velkou svobodnou monarchii. Taková byla i myšlénka slovanského sjezdu, takové byly i snahy Chorvatů, Srbů, Slováků tak jako Čechů. Vyčítají-li Maďaři Jelačićovi, že jeho spojencem byla vojenská strana, která se ukázala reakcionářskou ve svých cílech. viní jej z něčeho, čeho sami se domáhali a z prvu i dosáhli. Právě Maďaři to byli, kteří vojenské moci státní vyhledávali k upevnění svého panství. Windischgraetz a Thun stali se hrobaři svobodného Rakouska, Jelačićova však strana ostala

svobodomyslnou a národní a za Štrossmayera později budovala dále na obnově vlasti ve smyslu Jelačiće bana.

A tak ani srbský patriarcha Rajačić neměl nic společného s reakcí, jak i pozdější jeho chování jasně ukázalo.

Havlíček, jenž v květnu osobně jednal s Jelačićem, píše o něm: „Popřáno mi bylo osudem blíže se seznámiti osobně s tímto znamenitým mužem Jihoslovanstva, a neváhám život a krev svou zaručiti za poctivost, za liberálnost, za věrnou oddanost jeho k národu svému. Těžko by bylo druhého podobného muže hledati mezi vojskem naším, jenž by ve hluku života vojenského nezapomněl na jemnost charakteru slovanského, jenž jsa věrně oddán císaři svému zároveň miluje nade všechno svobodu a svůj národ.“

Chorvatský seržán.
Dle soudobého vyobrazení.

Té doby, co se v Praze konal sjezd slovanský, na jihu, na východě a na severu Uher zdvihaly se bouřné vlny národního odboje proti panmaďarismu, jenž ústavně jako nejvyšší zákon v nově zřizovaném uherském státě byl zaváděn. Prvně srazili se s Maďary *Srbové*; v Banátě i v Karlovicích prolévána krev. Srbská Vojvodina, srbský patriarcha, srbský vojvoda tyto tituly byly jako velezrádné z Pešti stihány. Dne 6. června vytrhl Joanović, rakouský důstojník. s ozbrojenými Srby, hraničáři a 6 děly z Titelu a opevnil se za římskou hradbou, jež brzo se stala proslulou krvavými boji. V Subotici zřizoval proti nim vrchní župan ihned brannou moc. Ve Velké Kikendě dal král. uherský komisař Csernovics věšeti Srby, ale byl již 10. června

od rozzuřeného lidu zahnán. O druhý svátek Svatodušní, právě kdy v Praze přepaden byl průvod lidu od vojska, starý rakouský podmaršálek baron Hrabovský udeřil na srbské Karlovice, jež utrpěly palbou dělovou a kde pobito i více Srbů. Na odpor postavil se mu tu Stratimirović, od srbského výboru ustanovený vůdce. K deputaci srbské pravil Hrabovský, že o srbských právech nic neví, jsou-li jaká, že jsou zastaralá, v Uhrách znal jen Uhry t. j. Maďary a kdo chce býti Srbem, aby si šel do knížectví.

Za takových okolností sestoupil se 5. června první, na moderních ústavních základech zvolený *sněm chorvatský* v Záhřebě, aby především provedl instalaci bana Jelačiće, proti níž uherská vláda rozhodně se vzpírala. Byla to jedna z historicky památných událostí v dějinách jihoslovanských. Nebylo budovy, která by byla mohla sněmovníky a slovanské hosti pojmouti, pročež konána první ta schůze pod širým nebem na náměstí. Na čestném místě mezi hosti zasedli Čechové; stížnosti Slováků tlumočil Hurban, dokládaje, že postavení raje v Turecku je snesitelnější než Slováků v Uhrách; byli zde Slovinci, turečtí Slované a především Srbové. Sám patriarcha Rajačić přibyl v čele 70členného poselstva. Chladnost, ano nevraživost, jež dělívala oba kmeny jednoho jazyka, Srby a Chorvaty, ustoupila citům nadšeného bratrství. Ne v ruce biskupa chorvatského, ale pravoslavného patriarchy Rajačiće skládal ban Jelačić přísahu věrnosti mocnáři a na svobodomyslnou ústavu Trojjediného království Chorvatského, Slavonského a Dalmatského. Jitřenka svobody a samostatnosti národní ozařovala růžovým svitem i slavně tu spečetěné bratrství srbsko-chorvatské. „Zde jsem, drahý národe, tělem a duší tvůj ban, tvůj šťastný ban,“ pravil Jelačić v zahajovací řeči. „Neboť mně popřáno to neskonalé blaho, abych byl první, kterýž vám, zástupcům národa, zvěstovati může velké slovo: svoboda ... Na základě svobody, rovnosti a bratrství budou a musí býti zařízeny poměry mezi vládou a národem, mezi státem a státem, mezi národem a národem. Na tomto základě spočívati mají i naše poměry k Uhrám. Osmistoletý svazek bratrský poukazuje ku přátelskému vyřízení panujícího sporu. Jest-li však Maďaři proti nám a proti našim soukmenovcům v Uhrách vystupovati budou jako potlačovatelé, nechať zvědí, že dosud platí heslo chrabrého bana Jana Erdödya: Regnum regno non prascribit leges — králevina královině zákonů nepředpisuje. Se zbraní v ruce dokážeme, že minuly ty časy

kdy národ nad národem panoval.“ Tak vyznačoval Jelačić nejen stanovisko chorvatské, ale slovanské vůbec oproti Maďarům. Ne krev, ale přátelská pravice mohla rozhodnouti o budoucnosti.

Ze Záhřeba vydali se pak 12. června Jelačić a Rajačić s poselstvy chorvatským a srbským *do Inšpruku*, přišli tam krátce po odchodu Riegrově a Nosticově. Vliv maďarský dosahoval však tehda u dvora svého vrcholu. Předseda uherského ministerstva hr. Batthyány byl vymohl na mocnáři manifesty ze dne 10. června. Byly odpovědí národnostem, jejichž požadavky se zamítaly, Rumuni a Srbové odkazováni na uherský sněm, ministru války důrazněji nařízeno, aby ve všem vyhledával shody s uherským ministrem války Meszárosem, jenž z plukovníka povýšen na generála. Ještě ostřejší byl manifest v příčině Chorvatska; Jelačiće prohlašoval za zbavena jak hodnosti banské, tak vojenského důstojenství. Batthyány pospíchal s oběma manifesty do Pešti, zatím co Jelačić a Rajačić přišli do Inšpruku doufajíce v potvrzení svých požadavků. Byli zasypáni těžkými výčitkami, mimo jiné i pro události pražské, jež také jim kladl dvůr za vinu. Panslávské spiknutí proti říši, ohrožování její bezpečnosti v osudné době, slovanský sjezd původcem a orgánem revoluce, to vše i Jelačićovi a Rajačićovi psáno na vrub. Poselstvům a jmenovitě oběma vůdcům připadl nesnadný úkol obrany. Skvěle osvědčily se tu státnické a řečnické vlastnosti Jelačićovy. Utrpení Jihoslovanů, snahy jejich a loyálnost, osudný stav říše a východiště z něho líčil v soukromém slyšení způsobem, až jednotlivé vysoké osoby dvora slzely. Výsledek jednání byl ten, aby arcikníže Jan, plnomocník mocnářův ve Vídni, sprostředkoval shodu mezi uherským ministerstvem a banem. Po přání Maďarů vypadlo úřadní slyšení 19. června, kde poselstva přijata jen jako soukromí účastníci a vše vyhrazeno smírnému dohodnutí. Nejtrpčeji dotkla se odpověď Srbů, kteří nazváni pouze „pravoslavnými poddanými“, jejich sněm v Karlovicích konaný nezákonným shromážděním.

Manifest proti Jelačići byl předčasný, když mělo býti jednáno o smíru; vzdor tomu proti úmluvě dalo uherské ministerstvo manifesty již 15. června do novin. Veliké bylo rozechvění myslí v Záhřebě a v celém Chorvatsku. Hned po útoku Hrabovského na Karlovice vyslal záhřebský sněm kurýra, aby Hrabovský byl odvolán. Zatím došel manifest o sesazení samého bana. V rozhorlení rokoval sněm 21. června o ultimátu, když ban vrátiv se jal se konejšiti mysli a pokračovati v přípravách vá-

lečných. Vyřídiv nutné ústavní zákony a pamětní spis arciknížeti Janovi, byl sněm 9. července od bana odročen.

Zatím vzmáhal se obrat ve vojenských a rakouských vládních kruzích proti Maďarům. Nebyly to sice národnosti, které jim ležely na srdci, ale především *vojenství a finance v Uhrách.* Naléhavě žádalo uherské ministerstvo, aby uherské pluky nejen z rakouských zemí, ale i z Italie povolány byly do Uher. Již v květnu zřizováno v Pešti honvédstvo, pro něž uherská vláda ustanovila větší platy, rychlejší postup než v armádě a zrušila bití. Zároveň řadové vojsko vyzváno. aby přistupovalo k uherské zemské obraně. Tím tvořila se mezi uherským vojskem a rakouskou armádou trhlina, která byla tím citelnější, čím více se vzmáhalo v uherské veřejnosti nepřátelské kvašení proti armádě, kocoviny velitelům a odboj vojska a samovolné vracení celých oddílů jmenovitě husarských z jiných zemí. Stejnou nevoli budila i finanční politika uherská, jmenovitě vydávání uherských státovek, tak zvaných košutovek dle podpisu Košutova jako ministra financí.

Uherský sněm 5. července zahájený, první sněm svobodně zvolený, nezlepšil poměry a nezadržel rozklad. Pro shodu s národnostmi neměl naprosto smyslu, nýbrž naopak podněcoval k příkřejšímu proti nim vystupování; za tím účelem zřizoval samostatnou armádu uherskou o 200.000 mužích, jejímž organisatorem byl opět Košut. Místo pomoci proti Italům vyslovil se pro Italy a pro Adiži jako hranici mezi rakouskými zeměmi a svobodnými italskými.

Prostředkování mezi Maďary a Chorvaty ve Vídni nevedlo k cíl Dne 26. července zavítali tam palatin Štěpán a Batthyány z Pešti, dne 27. července Jelačić. Jednání bylo však historicky památné jak zevnějšími příznaky tak svým obsahem. Stíny blížících se událostí obrazily se v okruhu věže Svatoštěpánské. Chorvatský ban uvítán byl s nadšením od všech Slovanů, až na část Poláků, a od vídeňské posádky. Mnoho Vídeňanů se připojilo, ač veřejné mínění vídeňské, Frankfurtisté a levice, drželi s Maďary. Dne 28. července uspořádán Jelačićovi pochodňový průvod, v němž mimo posádku měli účast Čechové, Chorvaté, Slováci, Srbové. Dvě hudby hrály „Još Hrvatska“, „Hej Slované“ a p. Při rozžehání pochodní sveden byl boj, Frankfurtisté je lámali, začež jimi krvaveny a páleny. Na 20.000 osob páčí Havlíčkovy „Nár. Nov.“ účastenství v průvodu. Podnět zavdán byl průvodu i tím, že krátce před tím Maďaři s velkoněmeckou Vídní

uspořádali průvod Esterházymu. Při jednání toužil maďarský pamětní spis na to, že Srbové a Chorvaté hrají v Uhrách úlohu staré Vendée, a že finance a vojenství zase chtějí podříditi Vídni. Chorvatský pamětní spis dovolával se rovného práva pro všechny národy říše, uznání správy srbské Vojvodiny a starých státních práv Trojjediného království. Zahraničné věci, vojenství a finance vyhrazoval společným pro celou říši ministeriím. S osnovou ústavy České mají požadavky ty mnoho obdobného. Obě strany rozešly se v neshodě.

Tím větší rozhořčení nastalo v Pešti. Košut ve svém listu dokazoval, že Maďaři se musejí obmezit na sebe a nehleděti k Rakousku, dovolávaje se dvou věcí, předně, aby panovník se přesídlil do Uher, a za druhé, aby ostatní království a země rakouské splynuly s Německem. V tom smyslu uherská sněmovna 3. srpna se usnesla po návrhu Goroveově, aby vyslovena byla ochota uzavříti těsný spolek Uher s Německem. Dne 8. srpna dostavila se deputace magnátů a poslanců do Inšpruku žádat krále Ferdinanda, aby přeložil své sídlo do Budína, dvůr však chystal se již k návratu do Vídně.

Od návratu mocnářova *změna v situaci Uher* stávala se patrnou. Reskriptem ze dne 22. srpna ze Schönbrunnu datovaným odvolal mocnář mimořádnou plnou moc palatinovi udělenou, uherští ministři byli tudíž nuceni jednati přímo s dvorem vídeňským a předkládati mu zákony k sankci. Oběma hlavním zákonům, o zřizování uherské armády a o půjčce uherské panovník sankce odepřel. Batthyány a Deák žádali nejen za sankci těch zákonů ale i za potrestání banovo a usídlení panovníka v Uhrách. Odpovědí na to byl reskript palatinovi ze dne 31. srpna, v němž král oznamoval, že *pamětní spis vídeňských ministrů* přesvědčil ho o nebezpečí, do něhož veškeru říši uvádí směr v Uhrách zahájený od uzavření posledního sněmu Prešpurského, a vyzýval ku poradě o sporných věcech uherské ministry s vídeňskými a s banem Jelačićem. Maďaři měli zastaviti všechno nepřátelství proti národnostem. Reskript sám o sobě nebyl tak povážlivý, jako pamětní spis Doblhoffa a jeho soudruhů. Prostý jeho smysl byl ten, že pragmatická sankce nerozlučně spojila Uhry s říší, že zřízeno bylo pro říši odpovědné ministerstvo patentem ze dne 15. března a že vše, co není ve shodě s pragmatickou sankcí a odpovědnou vládou vídeňskou, musí býti s nimi v souhlas uvedeno. Formálního práva, jehož se dovolávaly, ministerské tyto vývody pro sebe neměly, byly jen rouškou

pevného záměru obmeziti panství maďarské. Že to bylo možno, tím vinni byli Maďaři sami. Mstilo se na nich, že ve státě odkázaném na shodu národností a na součinnost všech, jedině a výhradně svou národnost, svou moc a své panství měli na zřeteli. Jinak pamětní onen spis byl toliko pouhým dobrozdáním.

V Pešti konaly se hlučné hromady, časopisy mluvily o zradě. Z usnesení sněmovního vydáno provolání k národům evropským a vyslána stočlenná deputace do Vídně s doložením, aby ani 24 hodiny tam neostala. Byla přijata od mocnáře 9. září a zatím došla zvěsť, že Jelačič 4. září dosazen byl do všech svých hodností, kterých manifestem inšpruckým byl zbaven. Batthyány podal následkem toho žádost za propuštěnou. Uherská tělesná stráž vypovídala králi své služby. Mnozí maďarští poslanci nasazovali si za čikoše červená péra na znamení revoluce a bratřili se s vídeňskou demokracií slibujíce si vzájemnou pomoc. Ve Vídni ostal od té chvíle kvas od Maďarů, který měsíc potom propukl v divokou bouři. „Zrada!“ „Kamarila!“ „Reakce spolčená se Slovany!“ ozývalo se ve Vídni i v Pešti na ulicích. Uherští sněmovníci poznali chybu, kdyby ministerstvo odstoupilo, sestaveno tedy nové, ale potvrzen byl jen Batthyány.

Bouře proti Maďarům nejen nebyly potlačeny, ale ještě se i šířily. Denně sice věšeni a trýzněni Srbové, ale válečného úspěchu Košutovi honvédi vzdor všem ukrutnostem vyhlazovacího boje nedosáhli. Nový, vší mocí proti Sentomaši 19. srpna podniknutý útok Srbové opět odrazili, vzdor šampaňskému a děvčatům, jež si Maďaři na oslavu vítězství do hlavního stanu ve Vrbasu dali přivésti. Těžké ovšem bylo postavení Srbů, kteří krví svou hájili Vojvodiny proti přemoci skládající se nejen z maďarských sborů ale i z řadového vojska a doplňující se stále čerstvými silami. Generál Hrabovský hrozil z Petrovaradina, generál Berchtold útočil proti nim od Vrbasu, plukovník Schwarzenbergských hulánů Blomberg a husarský plukovník Kiss posýlali Srby na šibenice jako velezrádce rovněž tak jako zběsilí vůdcové maďarských čet. Srbové hynuli na bojištích, hynuli na popravištích, hynuli rozličnými mukami, přece však vytrvali a vítězili. Na štěstí vojvodinských Srbů mocné hnutí neslo se národem v srbském knížectví, odkudž jim rodáci pospíchali na pomoc a posléze pod vedením Kničanina chrabře se osvědčili. Přes tuto pomoc z druhé strany Sávy a Dunaje byla srbská moc mnohem slabší než maďarská. Posléze

hrozilo krajní nebezpečí. Dne 2. září po krvavé řeži zmocnil se Kiss srbského tábora u Perlezu a sám ministr války Mešzáros chystal se k třetímu velkému útoku na Sentomaš, který také 21. září provedl ale poražen musel ustoupit. Každá chvíle stávala se osudnou. Patriarcha Rajačić zapřísahal bana Jelačiće, aby pospíšil s pomocí, srbské časopisy již ho napadaly viníce ho, že nechává bratry hynouti bez slíbené pomoci.

Rozhodný krok posléze učiněn. *Ban Jelačić 11. září překročil Drávu* třemi proudy. *„Što bog dade i sreća junačka!“* — Co bůh dá a štěstí válečné! bylo heslo, jež dal svým při přechodu přes trhavou, čistou, zelenavou řeku. Kostky byly vrženy. Ban učinil posléze krok, k němuž se byl zavázal Srbům za svobodu krvácejícím, jejž národ jeho toužebně od něho očekával a jenž, ač podniknut bez nejvyššího svolení a oprávnění, přece těšil se přízni vysokých kruhů vojenských. Čeho v Chorvatsku docílil, bylo až víře nepodobno. Zkušení ve válečném řemesle hraničáři, s nimiž by si byl troufal i proti ďáblu se postavit, byli u Radeckého v Italii. Přes to hlásil se téměř každý muž a chápal se zbraně, jaká byla právě po ruce. Svým rozhodnutím ulevil Srbům, odvrátil pozornost od Rumunů a povznesl mysl Slováků. Překročil Drávu na vlastní vrub, nezdar podniku byl by padl na jeho hlavu. Účelem jeho bylo zdrtiti nepřítele, který zničiti usiloval jeho národ a ostatní nemaďarské národy v Uhrách. Politický jeho cíl byla obnova Rakouska na základě federalismu a rovného práva národního. Nešel trestat, nýbrž budovat, nešel brát, nýbrž dělit. Vídeň a Pešť ukázaly se nespravedlivými k národům, neschopnými pro říši a nespolehlivými koruně; byrokratism a absolutism dohrály svou úlohu: kdož jiný měl míti právo a býti povolán ku pospolitému životu než rovnoprávní národové?

Jelačić s dosti velkou jistotou předpokládal, že císařské vojsko se proti němu nepostaví a že obdrží od ministra války Latoura potřebné peníze, pušky, baterie a mosty, po případě i štábní důstojníky. Proto volil cestu od Drávy směrem západním k Blatenskému jezeru a Stoličnímu Bělehradu, odkud by po silnici od západu postoupil na Pešť, až by vším potřebným byl opatřen. To ani ono se nesplnilo. Na jeho pochodu vyslali k němu řadoví důstojníci deputace, aby se prokázal, či jménem přichází. Teprve 24. září přinesl mu hr. Mensdorf z Vídně osvědčení, že řadové vojsko nemá proti němu bojovati. Pomoc

Zavraždění generála hraběte Lamberga v Pešti.
Dle soudobého vyobrazení.

obdržel jen neznačnou ze skladů Štýrskohradeckých, pušky s křesacími kameny, šavle, něco oděvů a j. Při tom všude proti němu organisováno uherské honvédstvo. Z císařského vojska přecházely k němu jednotlivé čety, jen maďarské sbory ustupovaly. Žádný však maďarský pluk se mu nepostavil, až teprve u Velenců za Stoličným Bělehradem generál Moga se značnou mocí honvédskou a řadovou vstoupil mu do cesty.

V Pešti první zvěst o pochodu Jelačičově způsobila zděšení, uherské hlavní město zdálo se ztraceno. Spolu však Košut do krajnosti podněcoval oposici a organisaci válečné hotovosti, pokud sahala moc maďarská. Vedle finančního návrhu přijal sněm jiný návrh Košutův, jenž měl za účel získati Maďarům Vídeň a tamní hnutí. Ne ke dvoru, jejž Košut odsuzoval, ale k lidu měla vypravena býti maďarská deputace, aby „byl jist podpory uherské ve chvíli nebezpečí, a abychom i my na jeho podporu v boji proti absolutismu mohli spoléhati," jak Košut hlásal. Lid vídeňský a jeho hnutí, pro něž do nedávna v Pešti neměli dost posměšných slov, stával se jim hledaným spojencem.

Příchod maďarské deputace do Vídně a jednání říšského sněmu o jejím předpuštění osvětlily rázem poměry a snahy stran. Zde bezprostředně zaujal český národ svými zástupci stanovisko oproti politice maďarské a k hnutí slovanskému a slavně osvědčil své přesvědčení. O 10. hodině ráno zahájeno 19. září rokování a o 8. večer skončeno. Předseda *Štrobach* oznámil, že podala mu maďarská deputace pověřující listy, které jí však vrátil, an jednací řád nedovoluje deputace přijímati. Polák *Sierakowski* navrhoval pro tento případ výjimku. Ministr. vnitra *Doblhof* pronesl při této příležitosti pověstnou frási, že „politiku dělá nyní světový duch", a přimlouval se, aby Maďaři byli předpuštěni a vyslechnuti. Polák *Feodorowicki* navrhoval zvláštní komisi, která by je vyslechla. *Brestl* přimlouval se za Maďary. *Brauner*: Ať se obrátí deputace písemně na sněm. Kdybychom jednali s Maďary, museli bychom jednati i se Slováky, Srby, Chorvaty, Rumuny, Němci, poněvadž jsou tak strana jako Maďaři. Pověstný mluvka *Borosch* horlil: Genius Uher, genius míru, svobody a humanity posílá sem tuto deputaci. *Palacký* prohlašoval, že genius svobody a lidskosti jest na straně Slovanů. *Trojan:* My Čechové máme též právo, abychom své domácí záležitosti na svém sněmu srovnali a přec nás tu vidíte ve svém středu. Chtějí-li Maďaři, ať učiní podobně. Proti Goldmarkovi a Löhnerovi *Havelka* poukazoval na ukrutnosti, které Maďaři páší, na šibenice, na nichž hynou Slované, na panovačnost a krvelačnost. *Rieger* hájil Jelačiće, který nebude čekat, až Maďaři s 200.000 muži potáhnou do Chorvatska, a líčil zoufalý, svobodomyslný zápas Slovanů uherských. Slovinec Duljak, z Poláků Potocki, Wiežnicki a Dilewski byli s Čechy stejného náhledu. Posléze sněmovna 186 hlasy proti 108 zamítla žádost Maďarů.

Za to tím bouřněji přijati poslové maďarští od ulice vídeňské. Ještě téže noci uspořádán jim pochodňový průvod, kde voláno „sláva Maďarům!“, „hanba sněmu!“, „smrt Jelačići banu!“ Maďaři slaveni jako sloupové svobody a spojenci Němců, navzájem nadšenými slovy povzbuzovali Maďaři vídeňský lid. V šestnáctičlenné deputaci byli Deák, Eötvös, Szemere, devět jiných poslanců a čtyři magnáti.

V Čechách došlo rozhodnutí to jednomyslného souhlasu. Slovanská Lípa usnesla se na osvědčení „Slovanským poslancům na sněmu říšském“, které české listy tučným písmem přinesly na celé straně a ve kterém obrací se pozornost k docela opuštěnému kmeni Slováků: „Utrpení bratří Slováků dosáhlo svrchovaného stupně . . . Slovák domáhal se svého práva a vrah jeho staví šibenice pro věrné Slováky, pálí města slovenského lidu“ atd.

»Deutsch« a »nix deutsch«, říjnový obrázek od Vídně r. 1848.
(Dle soudobého vyobrazení.)

Po marném pokusu o shodu s Jelačićem na jezeře Blatenském opustil palatin tajně budínský hrad a odebral se do Vídně, kde svou hodnost složil v ruce mocnářovy. Dne 24. září obdržel Pulszký z úst císařových ujištění, že užito bude jen zákonných prostředků na odvrácení občanské války, a *manifest ze dne 22.*, v němž činěny sice uherské sněmovně výtky nezákonného počínání, spolu však ujištěno, že mocnář nemá v úmyslu zvrátiti ústavu uherskou. O Chorvatech, Srbech a Sedmihraďanech děje se prvně zmínka v ten rozum, že rozhodnost, s kterou trvají na svých požadavcích, vedla ho k přesvědčení, že tu jde o přání věrného lidu, jež potlačit nebylo by na prospěch Uher.

*

Zákonné prostředky, o nichž se mocnář zmínil Pulszkému, brzo staly se citelnými a to Jelačićovi. Dvůr rozhodl se 25. září na této *smiřovací akci:* Nejvyšší soudce Majláth byl ustanoven za prozatímného zástupce palatinova, baron Mikuláš Vay jmenován předsedou ministerstva, a generál hrabě Lamberg poslán jako mimořádný plnomocník králův do Uher, aby se uvázal současně ve vrchní velení jak veškery branné moci uherské, tak armády Jelačićovy. Takto mínil dvůr zjednati pořádek v Uhrách; záměr pocházel od konservativních magnátů maďarských ve Vídni meškajících. Nejdůležitější úkol svěřen hraběti Lambergovi, kterýž nebyl nováčkem v uherských věcech, s Batthyánym byl i spřízněn a žil v dobrém přátelství s mnohými kavalíry uherskými. Ban Jelačić nechtěl ani uvěřiti listinám, když mu byly u Velenců dodány. K návrhu z maďarské strany uzavřel 27. září na 24. hodin příměří.

S naprostým odporem setkala se však smiřovací akce v Pešti. Lid se srocoval, ve všem shledávána zrada, i v uzavření příměří, i v poslání Lambergově. Nemálo přičinily k tomu také články Košutova listu a vlastní jeho činnost. Revoluce byla již ve vzduchu. Generál Lamberg hledal Batthyánya i Majlátha, aby se s nimi dohodl, ale marně. Byl již na cestě do sněmu, ale rozmysliv si jinak, vracel se do Budína. Byl poznán a od zástupu napaden. Oddíl národní gardy vyprostil ho tím, že ho jako zajatce odváděl do Pešti. Na lodním mostě však poblíž kapličky sv. Jana přikvapil k průvodu tomu jiný zástup ozbrojený sekerami, kosami a kyji. *Generál hrabě Lamberg byl stržen s kočáru a hnusným způsobem ubit.* Tak skončila smiřovací akce.

Současně téměř odehrála se u Pešti jiná krvavá událost, ukazující, že Maďaři vystupují jako válečná strana, jež o smíru nechce slyšeti, a obrátivši pozornost na nového muže, Artura Görgeie, jenž od té doby počal hráti vynikající úlohu válečnickou. Bývalý poručík u palatinových husarů v Klatovech povýšen byv na honvédského majora měl velení nad brannou hotovostí na rozsáhlém ostrově Čepelském. Jeho branný lid předvedl mu 29. září oba hrabata Zichye, Eugena a Pavla, přední magnaty uherské, kteří se ubírali na své statky. Jeli ze Stoličního Bělehradu; u Eugena nalezen byl ochranný list Jelačićův a 43 otisky královského manifestu ze dne 22. září. Náhlý soud vojenský odsoudil Eugena k šibenici, a Görgei nařídil, aby rozsudek ihned byl vykonán. Vysvlečen, trhán a otloukán musil odsouzenec

dívati se na přípravy k své popravě. *Hrabě Eugen Zichy pověšen* a zahrabán pod šibenicí. Bratr jeho poslán jako zajatec do Pešti.

Manifest ze dne 3. října odsuzoval počínání Košutovo a revoluční strany, uherský sněm prohlašoval za rozpuštěný, zaváděl vojenské soudy a Jelačiće bana jmenoval zástupcem královým a svěřoval mu vrchní velení nade vší brannou mocí v zemích uherských. Do poslední chvíle dosud se bylo zdálo, že Rubikon ještě není překročen; Batthyány spolupodepsal ještě reskript o povolání Vaye. V Pešti však zřídila se *vláda národní obrany*, jejíž duší byl Košut. Vay ještě nenastoupil, a 3. října povolán již starý gardový kapitán Recsey za předsedu nové vlády, vlastě jen k spolupodepsání manifestu ze dne 3. října. V Uhrách již v září v chvatu se zřizovalo uherské vojsko, s tím větším úsilím dálo se tak v říjnu. „Verre! Verre!“ — do zbraně! — ozývalo se na všech stranách, a zástupy shromažďovaly se pod prapory.

U Velenců došlo 29. září k srážce; nebyla krvava, zahájena byla kanonádou, při níž s obou stran obsluhovali děla čeští dělostřelci 5. pluku. Maďaři měli převahu v jízdectvu, a kromě toho objevovala se všude maďarská hotovost, jež odnímala Chorvatům zásobní oddíly. Za těch okolností nemohl se Jelačić odvážiti do Pešti. Srážka byla nerozhodnou, skončila třídenním příměřím a ústupem obou stran. Moga jenž se obával o pravé křídlo, soustředil se u Martonvásáru, a Jelačić, jenž 30. září stál ještě na svém místě, ustoupil na zejtří do Moóru, Rábu a 5. října do Starohradu, tedy směrem k Prešpurku, kde očekával posily, a k rakouským hranicím. Zastavení bana na jeho pochodu přijato v Pešti s jásotem. *Boj do krajnosti!* stávalo se nyní heslem Maďarů. Současně docházely do Pešti povzbuzující zprávy z Vídně, jež policejní přednosta Hajnik dal lepiti na rohy s heslem: „Když jest nouze největší, pomoc bývá nejbližší.“

Říjnová revoluce vídeňská propukla v nejvhodnější pro Maďary chvíli a ne bez jejich velkého přičinění. Po mnohém váhání rozhodl se posléze hr. Latour podporovati vydatně Jelačiće. Velitelům v Uhrách dal jasné instrukce, sprostil je přísahy věrnosti k uherské vládě a zavázal je, aby poslouchali Jelačiće. Také všechny oddíly, pokud v jeho moci bylo, posílal Jelačićovi a do Uher, aby železným kruhem sevřely nepřítele a potlačily revoluci. Posily ty nebyly však vydatné, ježto kníže Windischgraetz v Čechách nechtěl nikterak ztenčovati svou brannou moc a samostatně byl ve spojení s veliteli v Brně a Krakově

Latour i z Vídně posílal vojsko, neohlížeje se na nebezpečí, jež odchodem vojska vzniká v hlavním městě, ani na hrozby radikálů s aulou v čele, že útok na Uhry jest útok na svobodu, a že rakouské pluky jako části branné moci německé říše do Uher nesmějí. Odchod jednotlivých pluků dál se za nevole mužstva a protestů obecenstva. Italský prapor granátnický musil 5. října pod silnou stráží jízdeckou býti dopraven na železnici. Dne 6. října odjeti měl granátnický prapor pluku Richtrova, jehož odvodní okres byl ve Vídni. Pitkou a bratřením s gardisty připravoval se prapor ten v kasárnách v Gumpendorfě na odchod, vlastně na vzdor. Deputace gardy žádala, aby rozkaz k odchodu byl odvolán, demokratický spolek vyslal deputaci do kasáren, aby vojáky podnítila. Latour však stál na svém. V nepořádku, národními gardisty promícháni, přitáhli granátníci na nádraží severní dráhy, kde však dělníci vytrhali koleje a zatarasili železniční most. Na jedné straně stál haličský prapor Nassavský pod velením generálmajora Bredya se čtyřmi děly, na druhé granátníci se zástupy studentských legionářů a gardisty. Když Bredy rozkázal, aby místo bylo vyklizeno, došlo k srážce. Bredy padl mrtev, děla dobyta, Nassavci poraženi. Vítězně vracely se zástupy do města, táhnouce děla, nesouce zbraň vojsku odňatou a Bredyův klobouk na žerdi jako prapor. Na všech věžích zvoněno na poplach, děla hřímala, národní gardy, ozbrojenci, dělníci se sbíhali, živlové bez zaměstnání vedli slovo. Černožluté barvy strhovány a ničeny, velkoněmecká trikolora slavila s uherskou trikolorou bratrství. Vojenská zbrojnice byla dobyta, Nassavský prapor odražen, když Škotskou branou chtěl vstoupiti do města, oddíl zákopníků rozehnán. Barikády zdviženy a udržována palba na nečetné síly vojenské, jež v městě ostaly.

Nyní však nastal *shon po Latourovi.* Vše hrnulo se k budově ministeria války, k Hofu, aby na něm se pomstilo. Byla tu shromážděna právě ministerská rada, jež se souhlasem předsedy říšského sněmu, dra Štrobacha, zamítla podanou žádost studentstva, aby vojsko opustilo ulice. Hnedle však viděla se obklíčenu a Latour, Doblhof a Wessenberg na proužcích papíru podepsali rozkazy, aby vojsko zastavilo palbu. Na rozdivočené zástupy ostalo to bez účinku. Dorážely nyní tím více na uzavřená vrata budovy. Sesílená stráž 160 granátníků s jedním dělem byla by se mohla ještě postaviti na odpor, podniknouti výpad, Latour však rozkázal, aby byla vrata otevřena a vojáci zacho-

vali se nečinně. Proudy všelijak ozbrojené draly se nyní dovnitř. Přítomní v budově generálové a jiní účastníci unikli přestrojeni za sluhy a podobně. Latour však nechtěl se k tomu odhodlat, toliko se skryl v temné komůrce u komína. Několik tisíc vojska na hradební prostranství povolaného ostalo na svém místě, velitelové nevěděli si rady. Z říšského sněmu přikvapili místopředseda Smolka, posl. Sierakowski a dr. Fischhof. V síních ministerských bylo od zástupu ničeno, kde co, nábytek lámán. archivy házeny z oken jako „zrádné papíry", a při tom hrozivě voláno: *„Kde je ministr války? Musíme dostat Latoura!"* Smolka snažil se zkrotit rozkacené zástupy prohlášením, že Latour se poděkuje, jako zajatec bude odveden a postaven před přísný soud. Již však drali se ozbrojenci do třetího patra volajíce: *„Chlap je tu, musí viset!"* Smolka a Fischhof chtějíce ministra dostati na bezpečnější místo, prohlásili, že ho vyvedou, když jeho život nebude ohrožen. Asi dvacet gardistů a dělníků přísahalo, že ho budou chrániti.

Latour předstoupil a opíraje se o svého pobočníka a oba poslance a obklíčen dobrovolnou stráží dal se na cestu. Ale již na schodech byli strážcové od něho zatlačeni, sražen mu klobouk, tlučeno po něm holemi a tahán za vlasy. Hůře bylo na dvoře. Kladivo a šavle současně mihly se nad jeho hlavou, a hnedle doráženo na bezbranného kmeta kyji, bodáky, pažbami a pikami. Průvodcové byli daleko od něho odtrženi. *Ministr války hrabě Latour*

Chorvaté u Vídně. Říjnový obrázek z roku 1848
Dle soudobého vyobrazení.

klesl, krváceje z mnohých ran, živému ještě hodili připravenou šňůru kolem krku, dovlékli ho k oknu a na mříž ho pověsili. Šňůra se přetrhla, a zedraný, krví zalitý a se smrtí zápasící strarý zbrojmistr smýkán byl po dlažbě. Když voláno, že vojsko přichází, nechali ho ležet. Když se ukázalo, že to byl jen planý poplach, znovu ho popadli, vlekli ho k svítilně a *pověsili hraběte Latoura na svítilnu,* ještě po smrti tělo jeho hnusně hanobíce. Takto zahájena revoluce ve Vídni.

V Praze o revoluci vídeňské byly jen matné zprávy. V neděli 8. října přinesly „Národní Noviny“ v čele listu jen tuto zprávu: „Vídeňská pošta nepřišla. Podle soukromých zpráv vypuklo ve Vídni opět nějaké bouření, následkem prý toho, že Ceccopierci nechtěli táhnout na Maďary. Latour prý je zabit. Za jistotu však nechceme zcela ručit.“ Nádraží bylo obléháno, aby se zvěděla jistota od příchozích. Ačkoliv se vlaky zpozďovaly o mnoho hodin, čekalo obecenstvo na ně s vytrvalostí. A také každým vlakem přicházela nová a zvláštnější novina. Dne 8. října večer přijeli Štúr a Hurban. Nazejtří v pondělí Rieger, Havlíček, Brauner a jiní. Proti poslancům českým a jmenovitě předákům bylo veřejné mínění ve Vídni velmi nakvašeno; známější z nich nebyli jisti životem a hrozeno jim osudem Latourovým.

Havlíček znamenaje nebezpečí okamžiku důtklivě domlouval svému příteli Riegrovi, aby s ním bez odkladu dal Vídni výhost. Rieger váhal nechtěje opustiti svého stanoviště ve sněmovně. Když však nastal obrat k nejhoršímu, svolil, dokládaje, že si ještě dojde do bytu svého pro kožich. „Už se tam ani nevracejte,“ odpověděl Havlíček, „já vám půjčím svůj.“ To zachránilo Riegrovi život, neboť touže dobou byl hledán od ozbrojeného zástupu ve svém bytě. U známých chtěl s Havlíčkem vyčkati výsledek bouře, když však odpoledne bylo patrno, že revoluce se neutiší a že o volnosti sněmu nelze mluviti vsedli do kočáru a smluveni s fiakrem ubírali se za linii. Tu však zastavil je ozbrojený zástup, mezi nimiž osobovali si přední místo lidé s maďarskými kokardami. Po přísném vyslýchání byli posléze propuštěni na svědectví fiakrů, nebyvše poznáni. Z Vídně šířilo se revoluční hnutí po ostatních městech. V Kremži, kde Rieger poznán, hrozilo mu s Havlíčkem opět nebezpečí od pobouřené národní gardy. I tu pomocí českého postillona šťastně vyvázli.

U větším ještě nebezpečí byl dr. Štrobach, jenž ocitoval se při poradě s Latourem v Hofu. Když vše na rub bylo v budově převra-

SMRT MINISTRA VÁLKY HR. LATOURA VE VÍDNI DNE 6. ŘÍJNA 1848.

(Výkres očitého svědka.)

cováno, sestoupil v tlačenici po schodech a bral se kolem ozbrojené tlupy, přecházeje pak rozličnými chodbami dostal se do stájů a přelézaje přes hřbety ležících koní dospěl posléze k východu. Odebral se do sněmovny, kde však bylo jen 120 poslanců pohromadě. Prohlásiv, že schůze jest nezpůsobilá, že nemůže ji tedy již nyní zahájit, odešel s Havlíčkem, od něhož se odebral do bytu Havelkova, kde si oholil vousy. S poslanci Havelkou a Med. dr. Čejkou odejel do Badenu. I tu však hrozilo jim nebezpečí a odebrali se do okolních lesů. Prostřednictvím přátel obdržel pak Štrobach průvodní list na jméno „nemocného c. kr. nadporučíka Stolla ve výslužbě," provázeného od svého lékaře, kterým byl Čejka a myslivce, kterým v krátkém mysliveckém kabátě s loveckým nožem po boku byl Havelka. V Linci, kde vzmáhala se též revoluce, setkali se s Helfertem, konservativním poslancem z Tachovska, Trojanem, Přibylem, Preslem a j. Dne 10. října ráno byli v Budějovicích a v noci na 11. v Praze. Do Prahy šťastně dostal se i dr. Pinkas, ministr Wessenberg a j.

Na ten čas stala se *Praha politickým střediskem říše.* Slovanská Lípa a výbor studentský vydaly ohrazení, aby menšina říšského sněmu násilně moci se domáhala nad většinou. Po zvláštním kurýru svém poslal později ban *Jelačić Slovanské Lípě prohlas a pozdrav* z hlavního stanu chorvatského z Zwölfaxingu ze dne 22. října datovaný, v němž „milým bratřím" mezi jiným hlásá: „Bylo tedy mojí povinností jakožto horlivého Slovana, abych z nenávisti proti Slovanstvu vzešlou protirakouskou stranu v Pešti utlačila vyhladil: zatím však co proti Pešti, hnízdu maďarského panství, jsem táhl, zdvihli ve Vídni spolčení naši nepřátelé hlavu, a kdyby byli ve Vídni zvítězili, moje vítězství v Pešti bylo by jenom poloviční, a sloup našich nepřátel nejpevněji by stál v Pešti." Dokládal, že jen přesvědčení, že táhne na nepřítele Slovanstva, přivedlo ho před Vídeň. — Slovanská Lípa po témže kurýru poslala banovi odpověď ze dne 25. října, v němž vítá jeho prohlas a děkuje za vysvětlení.

Staroměstská radnice stala se střediskem poslanců, zde a v Měšťanské besedě shromažďovali se a radili *čeští poslanci* o stavu věcí Na radnici byli již pohromadě, když Havlíček a Rieger stihli do Prahy, kteří ihned sem byli voláni. Palacký, Rieger, Pinkas svolávali pak poslance k poradám. Dne 12. října vydali *společné prohlášení*, jímž odůvodňovali svůj odchod z Vídně a protestovali proti platnosti dalších

usnesení kusého parlamentu. Z Prahy vcházeli ve spojení s dvorem a jinými činiteli politickými. Na svolání sněmu českého na ten čas však se nemyslelo. Snahy poslanců obráceny byly k tomu, aby říšský sněm nevzal za své a tak snad reakce neslavila triumf svůj. Z Prahy byl té doby zachráněn říšský parlament, ačkoliv nikdo nepomýšlel, aby odbýval se ve Vídni. Politická skromnost naše sahala až tak daleko, že se ani nepomýšlelo, aby říšský sněm přeložen byl snad do Prahy, nýbrž radilo, aby do nějakého bezvýznamnějšího místa byl přeložen. Snahy české nesly se celkem k tomu cíli, aby při široké samosprávě zemské celá říše dostala společné zastoupení, čímž by i Slováci, Chorvaté, Srbové, Rusíni zemí koruny uherské ostali ve spojení s Čechy a ostatními předlitavskými Slovany. To naznačeno jest i v osvědčení městské rady ze dne 9. října: „Vyznáváme příchylnost svou k rodině císařské, k ústavní demokratické monarchii, vyznáváme pevně a slavně, že jedno samostatné Rakousko opět musí vzejíti z chaosu, jaký dnes ošemetné nástroje překotu z Rakouska učinily.“ Pod samostatností rozumí se všude neodvislost od Německa.

Císařský dvůr opět opouštěl Vídeň. Dne 7. října pod ochranou pohotové brigady vojska dal se ke Kremži, kde 9. října přeplavil se přes Dunaj; dne 11. večer stihl do kláštera na Svatohypolitského u Znojma, na 13. přenocoval na zámku v Židlochovicích a 14. stihl do Olomouce. Cestou od venkovského lidu jmenovitě od Hanáků nadšeně byl vítán, v Olomouci však, kam Hanáci kočár s králem a královnou táhli, jako v německých městech chovalo se studentstvo a veřejnost chladně, účinky Vídně i tu byly patrny.

Ve Vídni ostal z předsednictva sněmovního jediný František Smolka, a z celého ministerstva jen ministr financí Kraus. Smolka byl aklamací (aby lístky se neukázala kusost sněmu) 11. října zvolen za předsedu a jako takový řídil sněmovní jednání. Kraus byl císařským ministrem, a jelikož žádného jiného ve Vídni nebylo, sám jediný nahrazoval celou vládu; že ostali na svých místech, nedalo se jim vyčítati ve zlé; Smolka svou opatrností a svým klidem vzdaloval sněm od výstředních kroků, a Kraus obezřelostí a vytrvalostí svou předešel asi mnohé hrůze a řádění anarchie. Povolujíce proudu zdržovali jej přece, aby s rozkaceností a vším svým rmutem z břehů nevystoupil.

Ban Jelačić tábořil 6. října u Starohradu poblíž Dunaje, kam generál Lederer mu přivedl několik setnin, něco jízdectva a baterii

Zaznamenání poslanců říšských, kteřížto po svém odchodu ze sněmu říšského, držaného r. 1848 ve Wídni, rokowali w Besedě Měšťanské o záležitostech říše Rakouské:

Dr. Antonín Strobach, říšský poslanec měst Pražských a president konstituujícího sněmu Rakouského.

Frant. Palacký, poslanec města Prahy

Matyáš Hawelka, poslanec Časlawský.

Dr. Frant. Ladislaw Rieger, poslanec Železnobrodský.

Josef Biringer, poslanec Dolnokralowický

Prawoslaw Aloys Trojan, poslanec okrsku Welwarského

Jan Kratochwíle, poslanec okresu Březnického

František Plaček, posl. chrudimský.

J. Erasim Wocel, poslanec okresu Poličského.

Dr. Carel Leop. Klaudy, poslanec okresu Kutnohorského.

Dr. Fr. A. Brauner, poslanec z okresu Prestického (někdejší zakladatel této knihy)

Dr. Jan Sw. Presl, poslanec z okresu novoknínského.

MD. Doctor Josef Hawerník, poslanec Jindřicho-Hradecký.

Jos. Kaj. Tyl, poslanec okresu Uhošťského.

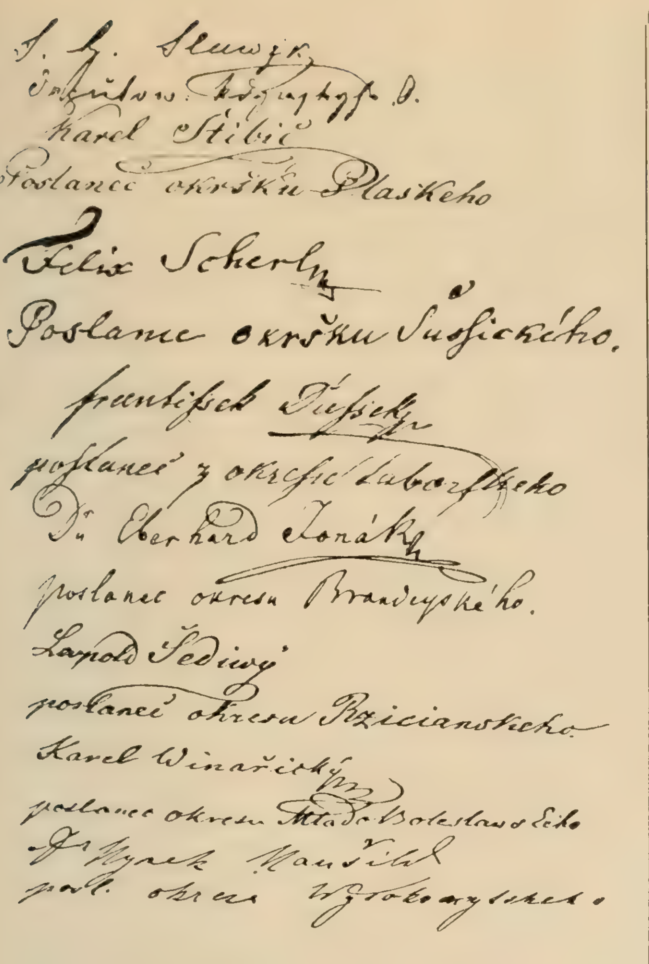
K. Hawlíček, posl. okr. Humpoleckého.

Wácslaw Staněk, doct. w lékařstwí, zlonický říšský deputowaný.

Antonín Kučera, posl. okr. Příbramského.

Jos. Král, posl. okr. Rakownického

Josef Schönhansl, posl. okresu Horažďowického

Čeští poslanci, kteří za říjnové revoluce ve Vídni opustili říšský sněm.
(Z pamětní knihy Měšťanské besedy.)

děl z Prešpurka a od Litavy. Nyní chystal se postoupiti proti Mogovi. Zde dověděl se teprve o svém jmenování nejvyšším velitelem a o manifestu ze dne 3. října. Ale již 7. října večer přichvatal císařský důstojník, jenž dnem a nocí jel z Vídně, aby zpravil Jelačiće o tom, co se stalo. To změnilo situaci na dobro. Jelačić rozhodl se pro směr opačný. *V největším chvatu dal se ban s Chorváty na Vídeň.* S tisícem mužů, kteří stáli nejzáze k hranicím rakouským, táhl napřed, ostatní oddíly následovaly. V 18 hodinách dorazil do Trautmannsdorfu v Dolních Rakousích, a 10. října rozložily se již jeho voje na výšinách Laaských nad samou Vídní v rozklíněném šiku, čelíce na jedné straně Vídni a na druhé hranicím uherským. „Chorvaté! Serežani! Červenopláštníci!“ ozývalo se nyní ve Vídni, a zděšení zmocňovalo se i nejsrdnatějších. Jako učiněné lidožrouty, před nimiž nic neobstojí, jako divošský příval Batu-chana, jak Košut byl nazval Jelačiće, líčily vídeňské listy po několik neděl Chorvaty, a nyní je měla Vídeň živé před sebou. Kusý sněm, jednočlenné ministerstvo, městská rada a všechny revoluční úřady protestovaly. Již 9. října poslána deputace za císařem, aby dal vykliditi Rakousy, ano i do tábora se odvážil posl. Prato, jehož jako Slovan provázel posl. Bilinski, aby „kategoricky“ žádali za vysvětlení a „energicky“ se ohradili proti tomu, aby Rakousy se měly státi jevištěm „uhersko-chorvatské války“. Ban trval však na svém. Jediná novinka, s níž se vrátili, bylo podivení, že sedláci před

Chorvaty neutekli, nýbrž dobře se s nimi snášejí, že Chorvaté platí všechno poukázkami, a ban, jemuž k smrti jsou oddáni, že jest muž líbezných mravů a vynikajícího ducha. Banovi přicházely nyní také posily z Prešpurka a z jiných míst uherských. Rychle činil přípravy, aby sesílil své postavení a rozvinul co největší brannou moc. Přední jeho stráže sváděly denně potyčky s ozbrojeným lidem vídeňským. Dle úmluvy opustil Auersperg své postavení ve Wiedenu a sesílil mimo město moc Jelačićovu, jež od jihu a západu obklíčila Vídeň.

Rozhodnutí však vyhradil si muž jiný — vrchní velitel český *kníže Windischgraetz.* Dne 11. října překvapena byla Praha provoláním, v němž ohlášoval, že táhne na Vídeň. V Praze bylo to uvítáno s potěšením. Ne, že by k vojevůdci byla chována zvláštní důvěra, ale že zkrocení Frankfurtské Vídně a Maďarů považováno za cestu k spravedlivému urovnání poměrů rakouských. Rychlému však rozhodování a jednání, které jest vlastností velkých strategů, nebyl přítelem. Místo aby hned v první chvíli se všemi silami pospíšil k Vídni, nebo poslal Jelačićovi posily, aby mohl Vídeň obsadit, odebral se dříve do Olomouce, kam stihl 15. října, a kde prvním jeho dílem byl sebevědomý projev reakce. Byl to *manifest ze dne 16. října*, v němž nebylo jediného přívětivého slova k upokojení lojálních občanů, ani o dalším trvání říšského sněmu, ba ani ústavy vůbec. Zároveň oznamováno, že kníže Windischgraetz jakožto vrchní velitel veškeré branné moci mimo Radeckého italskou armádu opatřen jest i náležitou plnou mocí, aby dílo míru v říši dle vlastního uznání v nejkratší době provésti mohl. Voják s neobmezenou mocí nad brannými silami říše soustřeďoval právo míru a války ve svých rukou. Proti manifestu vyslovili se všichni přítomní čeští i němečtí konservativní poslanci bez výjimky. Dr. Brauner horlil oproti Wessenbergovi a knížeti Felixu Schwarzenbergovi: „Generálovi odevzdává se bezmezná moc, aby dle vlastního uznání spořídil mír, generálovi vkládá se do rukou svrchovaná plnomoc, aby obnovil ústavní svobodu, pořádek, důvěru, bezpečnost . . Naprosto nemohu předpokládati vlastností, jakých požaduje dílo míru a úklidu při muži, jenž v Praze po tři měsíce viděl strašidlo daleko široko rozvětveného spiknutí, jehožto nití nikde nebylo lze nalézti. Kníže Windischgraetz v Čechách ukázal, že on dokonce není schopen, aby náležitě rozvážil mínění a smýšlení lidu.“ „Toť diktatura!“ „Toť stav obležení v celé říši!“ posuzován manifest ten souhlasně. Proti

němu vyslovili se jak Alex. Helfert, tak Lasser, Szabel a j. Důsledek odporu toho byl druhý opět *manifest ze dne 19. října*, dílo Felixa Schwarzenberga a Stadiona, jež se blížilo osnově manifestu Braunerova a Helfertova. Ujišťováno v něm, že konstituční práva a svobody ostanou nezkráceny, že ostanou v platnosti sankcionovaná usnesení sněmu, a že císař bude pečovati, aby ústavodárný sněm říšský úkol svůj, t. j ústavu provedl. Tento manifest platil pro národy, říšský sněm a byl uveřejněn v Úředních novinách. Windischgraetz jeho vydáním byl nemile překvapen, činil proto výtky v Olomouci a držel se důsledně svého, který dal tisknout a šířit česky i německy.

Který z obou manifestů více platil, posouditi lze dle toho, kdo měl větší platnost v státu. Poukázali jsme již, že Windischgraetzovo postavení bylo nedostižné, že byl státem v státu. To osvědčilo se i při *říjnovém jednání v Olomouci.* V nejužší radě jednáno o dvojím způsobu, kterak vyváznouti z nynějších zmatků. Jeden pocházel od bývalého presidenta dvorní komory barona Kübecka a doporučoval rozpuštění říšského sněmu, vyhlášení stavu obležení v celém obvodu říše a Windischgraetze jako diktatora s neobmezenou plnou mocí, kterýž by s ministerstvem od něho sestaveným učinil čeho třeba. Druhý způsob, jehož hájili Felix Schwarzenberg a Stadion, směřoval k tomu, aby se ostalo při nynější vládě a říšském sněmu, který by však vybaven byl z vídeňského ovzduší. Tento druhý způsob byl přijat. Windischgraetz ostal však přece jen na vrchu. Vyhradil si, aby ministerstvo, jež má býti zřízeno, nepodnikalo ničeho důležitějšího, jmenovitě žádného organisatorského kroku, o němž by dříve nebyl zpraven a s nímž by nesouhlasil. I veškery zahraničné věci musily mu býti předkládány. Pro veřejnost byl Windischgraetz jen povýšen na maršálka, přeskočiv stupeň polního zbrojmistra, a opatřen neobmezenou plnou mocí k zavedení pořádku a zákonnitosti *ve všech rakouských zemích* mimo Italii.

Zvolna postupovaly prapory z Čech a z Moravy do Dolních Rakous a k Vídni. Severní armáda dlouho připravovaná (z níž Windischgraetz ani praporu nechtěl popustit a proti samému ministru války dovedl prosadit svou vůli) vystoupila ze zákulisí v popředí dějinného jeviště. Patrno jest ovšem, kdyby část této branné moci byla bývala ve Vídni, když jevil se tam povážlivý kvas, že by generálu Latourovi nebyl byval zkřiven vlas na hlavě, a že dvůr nebyl by býval nucen hledati útočiště v Olomouci. Jako vrchní velitel v celé říši stal se

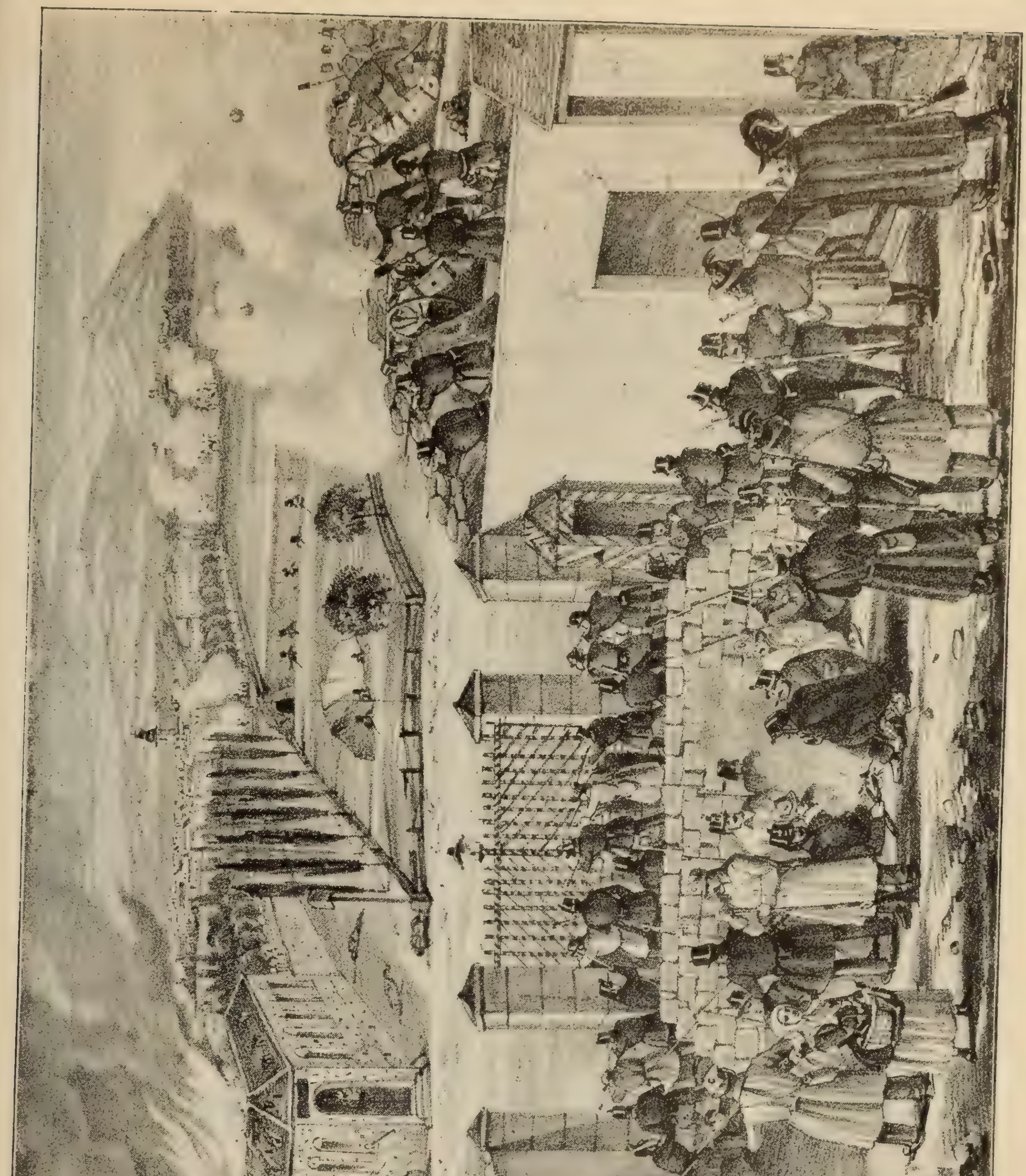
Windischgraetz i představeným bana Jelačiće, jehož branná moc před Vídní zřízena jako první armádní sbor, největší ze všech, čítající 22 praporů, 27 škadron a 81 děl; druhý pod velením hr. Auersperga 17½ praporu, 10 škadron a 69 děl. třetí pod velením hr. Serbellonia 13 praporů, 4 škadrony a 27 děl, kromě toho čítala samostatná brigada Wyssova 3 prapory, 4 škadrony a 12

Jelačićovi hraničářští serežáni z táboru vídeňského.
Dle soudobého vyobrazení.

děl a hlavní záloha 4⅓ praporu, 21 škadron a 30 děl. Velká tato přesila svírala Vídeň se všech stran. Zároveň postoupil Simunić s oddílem vojska přes Tatru do Povážska, aby v boku ohrožoval Maďary.

I Maďaři však neváhali. V zápětí za Jelačićem stihl Moga na hranice Rakous. Již 10. října byly přední stráže uherské na Litavě, kde

Výjev z říjnové revoluce vídeňské. Na Nussdorfské silnici 28. října 1848.

(Dle soudobého vyobrazení.)

soustředila se hnedle celá armáda. Košut vyslal sem Görgeie, aby bděl nad Mogou, jemuž dosti nedůvěřoval, kterému však Görgei se podřídil. Mnohé obavy panovaly na straně uherské. Především státoprávní. Směli překročiti Litavu, tento Rubikon, jenž je dělil od cizího státu? Velká část jich byla toho náhledu, že nikoliv, že překročiti hranice znamenalo by překročiti ústavu. Jiná obava vznikla mezi císařským dříve důstojnictvem, je-li zákonné, aby bojovali proti Windischgraetzovi. Dvakráte, 17. a 21. října překročili Maďaři Litavu a zase ustoupili. Nyní pospíšil Košut do tábora, aby v obojí příčině je povzbudil. Görgei rozhodl však válečnou radu v neprospěch Košutův odvolávaje se, že s vojenského stanoviska jest na pováženou s nedostatečnými, většinou nevycvičenými a nezkušenými sbory podstoupiti boj s řadovým, válčení zvyklým vojskem. Ale Košut nedal se tím zastrašiti. Řadovým důstojníkům dovozoval, že jenom král uherský s podpisem uherského ministra války může o nich rozhodovati. V zakročení viděl spásu Uher; porážku Windischgraetzovu a Jelačićovu, kteří dostanou se takto mezi dva ohně, pokládal za jistou. Chodil od oddílu k oddílu a rozohňoval je svými řečmi. Košutovi pomáhali i jiní poslanci a kromě toho z Vídně v přestrojení se sem proplíživší studentští legionáři a poslové demokratických spolků, kteří líčili velkolepou obranu hlavního města chystanou proti hrozícímu nebezpečí. Posléze uspíšil Košut rozhodnutí *ultimatem Windischgraetzovi*. Bylo spíše příkrou obžalobou než právním aktem. Kladl v něm Windischgraetzovi za vinu, že místo aby odzbrojil Jelačiće, ještě se s ním spojil a tím se stal účastníkem a spoluvinníkem jeho zločinu. Do 24 hodin chtěl míti odpověď. Ultimatum bylo odmítnuto, posly dodal Windischgraetz Jelačićovi, Košut zvítězil, dne 26. října nařídil Moga postup k Litavě. Zvolna a opatrně táhly uherské voje k hranicím, které 28. překročily zaujímajíce útočné posice jižně od Dunaje.

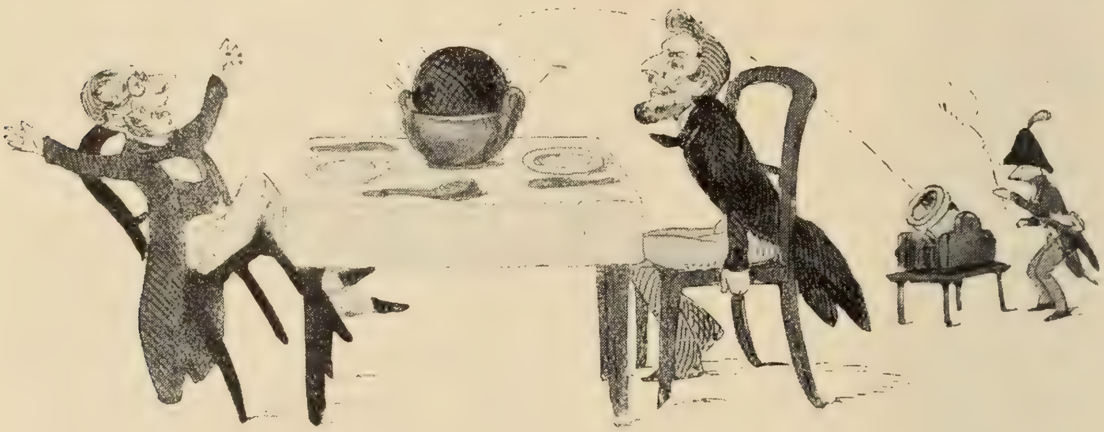
Ve Vídni jako dříve proti Jelačićovi tak nyní proti Windischgraetzovi protestoval říšský sněm, jehož význam však stále klesal. Bezpečnostní výbor od 24. srpna ustoupil z jeviště, pohrozil vládě svým rozpuštěním, a ta ochotně na to přistoupila. Místo něho vyvstaly nyní *ústřední komitét* radikálních spolků, velitelstvo branného odporu a městská rada, jež zahájila svou činnost tím, že sběhlé od praporu granátníky podporovala penězi, „vdovám a sirotkům po padlých hrdinách“ odhlasovala pense, že nařídila všeobecné ozbrojení a proletariát

pod jménem mobilní gardy přijímala do žoldu, jejž ministr Kraus — „ministr revoluce“, jak mu přezdíváno — ještě zvýšil ze státních prostředků. Vojenskou obranu Vídně řídili dva muži, ačkoliv o její neúspěšnosti napřed již byli přesvědčeni: třicetipětiletý Václav *Messenhauer*, dítě pluku, dříve důstojník a novelista, pak redaktor ve Vídni, nejasná hlava, mnohomluvný a ještě více psaní milovný, do směšnosti bombastický, jinak v svém nitru dobromyslný muž, jenž byl by kuřeti neublížil, a Polák Josef *Bem*, pokročilý padesátník, zkušený válečník, jenž bojoval za Bonaparta a r. 1830. v Polsku, neznal než několik slov německy, bystrý, nemluvný, pravý opak Messenhauerův. Bem byl vlastní duší celé obrany a byl také ve spojení s Košutem. Hlavní brannou moc tvořila strakatina mobilníků, několik sborů dobrovolných, mezi nimi polský, a jen z menší části národní garda

Akci proti Vídni zahájil Windischgraetz provoláními, z nichž v prvním, daném v Břeclavi 20. října, sliboval porážku hrstky zlosynů, stav obležení, náhlé soudy a vojenskou vládu. Dne 23. následovalo druhé provolání se lhůtou 48 hodin; chtěl, aby mu Polák Bem, Maďar Pulszky, Němec Schütte a vrahové Latourovi byli vydáni. Městská rada mu nabízela, aby vstoupil do města a vzal si, koho chce, to však bylo proti jeho zásadám. Dne 26. podnikl podle všech pravidel vojenských ostrou obhlídku, na které část města mu padla do rukou, to však by bylo vybočovalo z mezí ostré prohlídky, pročež vzdal se posicí nabytých ponechav si je k hlavnímu útoku. Dne 27. následovalo nové provolání a 28. hlavní útok. Nejtužší odpor byl v Jägerzeile, kde Bem osobně řídil obranu. Zde vyznamenali se Chorvaté. Teprve však když jednotlivé oddíly prorazily si cestu postranními uličkami v týl obránců, dali se tito na útěk za hradby města. Největší zděšení působili Chorvaté; kdekoliv podnikali útok, gardy a mobilníci hned prchali z barikád. Večer mohl vrchní velitel telegrafovati do Olomouce, že po *devítihodinném boji podle disposicí učiněných má v moci Vídeň až po hradby vnitřního města*. Velké požáry svítily příšerně temnou nocí. Domy, z nichž padly výstřely, i mnohé jiné dány vojsku v plen. Krutě hospodařeno i v dobytých předměstích.

Současně v temné, mlhavé noci vzplanul velký rudý oheň i v jiné straně, na nejvyšším místě u Kesseldorfu. Byli to Maďaři, dávající Vídni znamení, že se blíží. S napjetím pohlížel odtud Görgei k Vídni, až raketami dána bude odpověď s věže Svatoštěpánské. Dále v hlavním

staně seděli pod velikým stromem shromážděni Košut, Moga a vyšší důstojníci, vybírajíce ze žhavého popela pečená zemčata a pojídajíce je se slaninou. I ti netrpělivě čekali na znamení z Vídně. Ale jen hustá neproniknutelná tma rozkládala se v místech vídeňského velechrámu, nikde ani světélko se nekmitlo. Dne 29. zástupcové národní gardy od Messenhauera svolaní prohlásili, že další odpor je nemožný, a deputace městské rady pospíšila Windischgraetzovi oznámit, že město se vzdává. Nevtrhl však hned do města, neobsadil hlavní tam postavení, nýbrž dal svolati dříve smíšenou komisi z důstojníků a městských radů, aby dohodla se o podrobnostech. Ještě 30. dopoledne byly v městě

Přesolená polévka dvou deputovaných z říšského sněmu.
Říjnová karikatura z r. 1848.

mysli kleslé, děla opuštěna, zbraně zahazovány, o polednách však změnilo se smýšlení. Z dálky ozývala se kanonáda, a se Štěpánské věže pozoroval Messenhauer zřetelně, že se poblíž Vídně bojuje. „Maďaři táhnou na pomoc! Eljen Košut!“ ozývalo se ulicemi, vše se znovu srocovalo a spěchalo na hradby.

Armáda Mogova srazila se 30. října s Rakušany pod velením bana Jelačiće, který v pohotovém válečném šiku Maďary očekával. Dle údajů maďarských čítala 25.000 mužů. Pravým křídlem opírala se o Dunaj, levé měla kryto četným jízdectvem, v němž i pětadvacetiletý tehda hrabě Julius Andrassy měl velení. Potok Švechatka do Dunaje ústící dělil celkem oba šiky od sebe, jejichž středy srazily se u oblíbeného vídeňského místa Švechatu, odkudž *bitva u Švechatu* dostala jméno. U Dunaje Guyon prudkými útoky vypudil Chorvaty a císařské z Mannswerdu, v středu však baterie Jelačićovy zmařily postup ma-

ďarský. Za palby děl a drobného boje střeleckého vyčkávaly pak obě strany netrpělivě na rozhodnou událost. Jelačić čekal, až kníže František Liechtenstein vyrazí s celou mocí jízdeckou 33 škadron, 2 jízdeckými bateriemi a 6 raketními děly proti levému křídlu maďarskému, kde velel Görgei, načež měl vší mocí podniknut býti útok na Maďary, a tito pomocí jízdní té moci zaskočeni a zatlačeni býti k Dunaji. Maďaři zase čekali, kdy konečně vyrazí Bem z Vídně a vrhne se Rakušanům do týla, aby pak Maďaři zahájili všeobecný útok a zdrtili Rakušany. To ani ono se nestalo. Liechtenstein příliš zvolna a obtížnými cestami bral se ku předu. Vídeň pak byla dostatečně sevřena zbylými oddíly Windischgraetzovými. Když jízda vždy ještě se neobjevovala, postoupil Jelačić v středu. Za palby nepřátelské postaveny dvě baterie nad Švechatem, jež dle samých slov Görgeiových vražednou palbou dorážely proti středu maďarskému. Za krátko baterie maďarské přivedeny k mlčení, šiky maďarské počaly se kolísati, a hnedle nastával zmatek. Proti levému křídlu vystoupilo konečně jízdectvo Liechtensteinovo, místo však aby útočilo v boku a obešlo nepřátelská postavení, rozvinulo dělostřelecký boj, za něhož vhodný čas uplynul. Té chvíle i se strany vídeňské ozvala se dělostřelba na postavení Windischgraetzovo, který nyní se vším důrazem zahájil boj proti městu. Maďaři dávali se na útěk. Marně Görgei, hrabě Almasy, setník Guyon pobízeli střed k útoku proti dělům Jelačićovým, vše pojato strachem prchalo o překot. Pešťské národní gardy, jak Görgei je líčí, „podobaly se dlouhému potvornému plazu, neboť většinou lezlo mužstvo po čtyrech, přes něž vzpřímení prchající klopýtali.“ Jelačić v čele oddílu dostal se až do samé vřavy nepřátelské. Z bojiště prchal i Košut v kolesce párem koní tažené rychle po silnici, aby, jak sám dokládal, předstihl prchající a přiměl je vlasteneckou řečí k návratu, což ovšem bylo zhola nemožno provésti. Julius Andrassy, tehdá přívrženec Košutův, jenž rád všechno brával z veselé stránky, potom často o tomto ústupu vyprávěl, kterak buše šavlí do prchajících gardistů a spílaje jim zbabělé holoty, spatřil uhánějící vůz za dostřelem, k němuž zabočil a v němž shledal Košuta s tasenou šavlí. „Strč šavli do pochvy, mohli by tě vidět!“ zvolal na něho a uháněl sám také dále. Košut zastavil se až v Prešpurce, kde svaloval všechnu vinu na Vídeň. Jelačić ztratil padesát mrtvých a raněných, mezi těmi pět důstojníků. Maďaři asi desetkrát tolik mimo 54 zajaté a několik děl.

Vídeňští mobilníci v koncích.
Říjnová karikatura z r. 1848.

Hlavní ztrátou maďarskou byla demoralisace mladé, ze všech konců schnané armády.

Vídeň, kde utuchlý již povstalecký ruch znovu vzplanul, oddávala se klamným domněnkám, že Maďaři postupují. Nemálo přispěly k tomu lístky spouštěné se Štěpánské věže od Messenhauera, jenž o 2. hod. odpol., právě když Maďaři se dávali na útěk, soudil, že dělostřelba se blíží, že tedy vítězně postupují. S bašt počala znovu palba, na niž odpovídáno hromadnou střelbou. Od 8 hod. večer vypouštěny rakety a páleny bengálské ohně na Štěpánské věži na znamení Maďarům, že Vídeň jich očekává. Ale všude jen hustá neproniknutelná tma, nikde ani světélka. Přes to ještě v noci konány přípravy, a proletáři a přívrženci boje zapudili již silnou stranu míru, která jmenovitě na baštách při císařském hradě vztyčovala bílé prapory. Do vojska stříleno z děl i pušek a útoky odráženy. Kanonáda ze všech baterií obléhacích způsobila v městě velké spousty. Mimo jiné vzplanula i věž chrámu Augustinského a střecha dvorní knihovny na hradě. Posléze byla hradní brána děly proražena a vojsko vstoupilo do hradu a odtud do ulic. *Vídeň padla*. Do večera byla celá v moci Windischgraetzově. Mnoho různých ano i komických výjevů událo se v krvavých těch dnech. Vídeňští mobilníci byli pestrou strakatinou, každý kus oděvu na nich byl odjinud. Hlavně v kasárnech sebrali, kde co našli, a naděli se do toho. Když major Strašil vedl Hanáky, kteří dříve byli ve Vídni, s úžasem zpozorovali synové Hané, že mobilníci mají jejich čepice. „Ale te sakramentští šelme, deť to só naše čepice na parádo!“ Rozkřikli se na ně a pustili útokem, jak „Olom. Nov.“ zaznamenávají. — Slovanství ve vojště bylo dovoleno i podporováno. Čeští vojáci zpívali s Chorvaty „Hej Slované!“ a „Šuselka nám píše!“, chorvatské i české písně, až se ve Vídni okna třásla. —

Ztráty vojska činily 56 důstojníků, 1142 mužů a 70 koní, ztráty revoluční strany páčily se na sta mrtvých a tisíce raněných, jen ve

dvoře všeobecné nemocnice bylo 1. listopadu 400 mrtvol, většinou mobilníků. Dne 2. listopadu vjel Jelačić do Vídně, hlučně jsa vítán od občanstva. Smýšlení v městě změnilo se úplně. Rozpoutanost a bláhová krajnost v slovech, řečích i skutcích zvrhla se v poddajnou služebnost a hnusné udavačství. Na 1500 osob bylo uvězněno. Kdož nedávno předstihovali se ještě v nesmiřitelnosti, závodili nyní v osvědčování otrockého smýšlení. Věci svobody, práva a pokroku neposloužila ani revoluce ani povalení její vojenskou mocí, která nyní počala hráti první úlohu ve státě.

I *Lvov* ozval se Vídni a Maďarům. Zprávami o vítězení revoluce podníceno tam bylo 1. a 2. listopadu vzbouření. Zde však sami rusínští sedláci přicházeli k velícímu generálu Hammersteinovi, žádajíce, aby jim dovolil porubat Poláky, a radujíce se při pohledu na ulice granáty zapálené, jak „pánům zatopil“.

Přirozeným důsledkem dosažených úspěchů bylo, poraženého nepřítele úplně potříti, celou mocí vtrhnouti do Uher a nepopřáti Maďarům času, aby se vzpamatovali a své chyby napravili. Každý den Maďarům ponechaný sesiloval jejich moc a upevňoval jejich postavení. A přece míjel týden za týdnem, aniž Windischgraetzovy voje vystoupily z Rakous nebo Jelačićovi bylo ponecháno, aby úkol svůj provedl. V okolí banově hlasitě již se na tuto váhavost reptalo. Poukazovalo se, lépe než nyní že nebude vojsko opatřeno ani za měsíce, kdežto nepříteli to prospívá. Také počasí bylo příznivé, listopad byl mírný, tolikéž počátek prosince, kdežto mrazy a vánice pozdního prosince mohly míti neblahý účinek.

Váhavost ta měla své příčiny v tom, že Windischgraetz nebyl jen nejvyšší vojevůdce, ale i nejvyšší politik, státník, slovem diktator i mimo Uhry.

S toužebností avšak marně čekali Srbové, Rumuni a jmenovitě *Slováci* na pomoc. V Tatransku zahájili Slováci již v září, krátce po vtrhnutí Jelačicovu do Uher, první boje. Pro ně neplatila žádná svoboda, žádné právo, všechno jejich usilování u uherské vlády a uherského sněmu mělo opačný účinek, tím tužší pronásledování. Tu, podporován z Prahy, vypravil Hurban svůj sbor a s pomocí Štúra, Hodže, Bloudka, Jos. Friče, Meisnera, Janečka a jiných chtěl postaviti moc proti moci. U Bzence a Písku několik set dobrovolníků vpadlo do Trenčínska. Ale zubožené, týrané obyvatelstvo ostávalo lhostejno, nechápalo

se zbraně, kdežto maďarské úřady rychle z Prešpurka, Trnavy a horských měst povolaly zástupy proti Slovákům. V celém Považsku nebylo větší vesnice, kde nebyla by bývala na veřejné cestě postavena šibenice, *strom to svobody,* na níž tlela těla popravených Slováků. Šibenice ty měly hrůzou udržeti národ v pokoře. Posléze stala se Praha střediskem nové výpravy za svobodu Slovače. Každý den průtahu rozmnožoval tu nebezpečí.

Slováci na stromě svobody.
Z tatranské vypravy na Slovač.

ČÁST PÁTÁ.

Změna na trůně.

☆

(Od konce listopadu do konce prosince).

I.

V Olomouci a Kroměříži.

Čilý život se střídajícími se denně napínavými změnami a výjevy střediska velmocenské říše, v němž ocitůje se dvůr panovnický, ministerstva, zástupcové cizích mocí a denně z různých končin přicházející poselstva, rozvíjel se v zimních měsících v Olomouci. V obmezených prostorách pevnostního města byli si všicci bližší, členové dvora, státníci, poslanci, deputace. Dvorní nádhera a lesk trůnu zaměnily se v Olomouci s prostším životem lidovým, méně okázalým ale prostosrdečným. Bylo-li studentstvo a z Brna poplašené občanstvo zdrželivější, tím více vystupovala sousední Hana v popředí. Den co den dostavovala se banderia z toho neb onoho okresu, sedláci na koních, aby panovnickému domu osvědčili svou náklonnost. Přijížděli po dvou často v dlouhých řadách k hlavnímu vchodu arcibiskupského paláce, pod balkonem se zastavujíce, načež vůdce a s ním někteří z průvodu ubírali se vzhůru, aby mocnáři osvědčili svou oddanost. Někdy přicházela selka pěkně vystrojená s nimi, aby císařským manželům podala domácí dary, slepice a vejce, bílé bez poskvrny jehňátko, velký venkovský koláč a p. Časem přihodily se i komické výstupy. Přišla selská deputace, a když ji císař a král ujistil, že robota zůstane zru-

šena, prosila ještě, aby jí to dal „na štemflu“. Nebo přijeli sedláci se sáčky a poněvadž slyšeli, že potřebuje, chtěli mu do vojny půjčit několik set rénských, nebo dokonce dukátů. Velmi okázalé banderium přirazilo do Olomouce 21. října právě, co tam meškala mnohočlenná deputace vídeňská. Bylo v něm přes tisíc jezdců venkovanů, císařským manželům přinesla pak deputace obrovský koláč, kvítím a jinými cetami ozdobený, při jehož pečení pec se rozbořuje. Bylo to v sobotu, a nazejtří v neděli připadalo Havelské čili císařské posvícení. Nikdy Hana neslavila posvícení to tak radostně, jako tentokráte. Ve všech krčmách ozývala se hudba, všude točily se párky, skákalo se, cupalo, výskalo. „Opravdové císařské posvícení,“ říkali Hanáci, „neboť jest mezi námi císař pán, co nám daroval robotu.“

Takové byly dvorní zábavy olomoucké. Při tom jednáno o největších důležitostech říše, jež byly na ten čas říšský sněm, nové ministerstvo a upokojení a urovnání rozechvěných poměrů domácích. Co se říšského sněmu týče, zachránili poslanci v Praze shromáždění a zástupcové jejich v Olomouci, jmenovitě dr. Brauner a dr. Helfert, parlamentarism rozhodností, aby říšský sněm byl zachován, z Vídně však přeložen. Když pokus z Prahy, aby říšský sněm 20. října v Brně se sestoupil, byl zmařen bouřemi brněnskými a vysláním oddílů národní gardy do Vídně, ustanoveno se v Praze na tom žádati, aby říšský sněm přeložen byl do Kroměříže. Palacký a Pinkas přijeli za tím účelem 24. října do Olomouce. Čeho však chtěli se domáhati, stalo se zatím již před dvěma dny skutkem; *nejvyšším patentem ze dne 22. října* byl říšský sněm ve Vídni odročen a svolán na 15. listopadu do Kroměříže, načež rozhodnutím ze dne 10. listopadu svolání ještě o týden odročeno. Když pak 22. listopadu se sestoupil, bylo zároveň nové ministerstvo hotovou událostí.

Zlý dojem učinily v Praze proklamace Windischgraetzovy k Vídeňanům. Nikdo v Praze nepomýšlel na pomstu za příkoří Čechům ve Vídni činěná, nýbrž na prostřednictví a přímluvu, aby nedošlo tam k nejhoršímu. Dne 26. října svolala Slovanská Lípa shromáždění lidu na Žofíně, sama pečujíc o pořádek. Velký byl proto postrach mezi sedmašedesátníky, kteří čekali novou revoluci. Vše odbylo se pak v nejlepším pořádku. Přijata byla adresa k císaři, a zvolena deputace do Olomouce. 28 zástupců voleno ze zastupitelstva, národní gardy a akademické legie. Sám starosta dr. Wanka stál v čele. „Zda-liž

město o 500.000 duší vydáno býti má v neslýchanou záhubu?" pravilo se v adrese. „Nikoliv! Toho Ferdinand Dobrotivý nedopustí!" Dne 30. října byla Pražská deputace v Olomouci od mocnáře přijata. Odpověď císařova byla vyhýbavá. Není prý s to, aby již nyní dal určitou odpověď. Deputace podala ještě druhou adresu. Zatím však došly zprávy, že Maďaři válečně vpadli do Dolních Rakous, Vídeň že porušila kapitulaci, bitva na Švechatce že skončila vítězně a Vídeň že znovu bombardována. Deputace Pražská vrátila se 2. listopadu bez pořízení do Prahy.

Ministerstvo Wessenbergovo samo vzalo za své. Latour byl zavražděn, Hornbostel odstoupil 11. října, Doblhoff brzo potom, Bach ujel 6. října z Vídně umazán, učerněn jako proletář do Salcpurku, odkud se posléze dostal jako „pan Wagner z Linze" do Prahy. 75letý Wessenberg z Prahy odejel do Olomouce, aby si vyžádal propuštěnou, za kterou čtyřikráte byl žádal. Kraus, jak pověděno, ostal ve Vídni, a přijel teprve po jejím dobytí od Windischgraetze k císařskému dvoru. Z Prahy dovoláváno se tehdy zřízení ministerstva koaličního, v němž by království a země a národnosti byly zastoupeny; rada koruny v nesnadné té době měla představovati celou říši a uvésti ji na žádoucí koleje. Pro tak velkou myšlénku však státníka v Rakousku se nenašlo. Kolovaly různé ministerské listiny. Všeobecně soudilo se, že hrabě František Stadion se stane ministrem vnitra, v ministerstvu že zasednou Palacký nebo Brauner a Helfert, Bach, Kajetán Mayer, Kraus, Bruck, Hercig a j. V tom panoval souhlas, že Čechové v něm podíl míti budou. Vlastní však tvůrci nového ministerstva stáli v zákulisí, byli to Windischgraetz a kníže Felix Schwarzenberg.

Za vynikající osobnost politickou považován byl hrabě *František Stadion*, tehda dvaačtyřicátník, jenž úřední dráhu prodělal ve Vídni, Inšpruku, r. 1834 stal se dvorním radou, pak místodržitelem v Přímoří a od dubna 1847 v Haliči. Byl centralista, ale přívrženec ústavnosti, muž vnímavý, jenž však trpěl někdy povážlivou chorobou duševní, které posléze podlehl. Stadion byl přívrženec samosprávy obecní a okresní, odtud teprve chtěl postupně prováděti samosprávu dále; k úplnému ústavnímu životu nezdáli se mu národové dospělí. Ovšem neznal Stadion mocného činitele, kterým je národnost a s ní spojené státní vědomí, jako bylo v národě českém, mezi Chorvaty a v Uhrách. Jeho o půl druhého roku mladší bratr Rudolf byl předchůdcem Thu-

novým v Čechách. Stadionovou hlavně snahou pojat byl v ministerskou kombinaci dr. Alex. Helfert, jenž současně s Palackým a Pinkasem zavítal do Olomouce. Jednaje s Helfertem, pravil mu Stadion: „Co se týče volby osob, ustoupeno od ustanovení ministerstva koaličního, při němž by hleděno bylo k rozličným skupeninám zemí a národností. Jmenovitě povážlivo přibrati mužů ze strany české, hlavně proto, že přeložení říšského sněmu do města na Moravě bez toho bude pohnutkou straně německé, aby se cítila znepokojenou.“ Když na to Helfert pronesl jméno Palackého, činil Stadion v podstatě touž námitku, o které Palacký v poslaneckých kruzích byl mluvil: „Jméno jeho že má tak určitý ráz strany, ku které náleží, že již tato věc škodila by snad budoucímu ministerstvu a ochromovala jeho vlastní činnost v něm.“ Méně rozhodně vyslovil se Stadion o Braunerovi, ačkoliv sám ani jeho si nepřál, jak Helfert brzo postřehl. Stadion všecky muže české strany pokládal za separatisty, jejichžto snahy a směry nedaly by se sloučiti s utvořením velikého a mocného Rakouska. Velikým a mocným Rakouskem mínil Stadion celek jednorodý, v rovné dílce a částice rozložený, do kteréhož by státní právo české, ba ani království České se nehodily.

A muž ten, v nitru svém centralistický departementista, měl obnovovat říši, jejíž podstata a život zakládaly se na dějinných osobnostech národů. Byla to neblahá známka pro budoucnost, ač na ten čas nedocházela pozornosti.

Felix Schwarzenberg a Stadion sháněli se po Bachovi, jenž posléze 5. listopadu se dostal do Olomouce. Na Bacha pomýšlelo se jako na ministra vnitra, pro nejdůležitější té doby obor. „Bacha nutně potřebujeme,“ psal 3. listop. Felix Schwarzenberg Windischgraetzovi. „Jeho ústavní ale přísně monarchické smýšlení, jeho veliká parlamentární způsobilost, jakož i jeho bezúhonný soukromý charakter dávají mu ráz nutného člena novému ministerstvu . . . Schmerling jest Ultra-Němec a pokud vím, přílišný stoupenec arciknížete Jana, než aby byl náš; ostatně o provinciích také nic neví.“ Windischgraetz chtěl však Stadiona: „Bach za ministra věcí vnitřních jest přece jen příliš Vídeňan, kdežto Stadion v nejrozličnějších provinciích sloužil a z vlastního názoru je zná,“ psal Schwarzenbergovi. Za těch okolností přijal 7. listop. Stadion ministerium vnitra. Vůle Windischgraetzova rozhodla, ač tento mu přátelsky nakloněn nebyl. Když v létě český vrchní velitel osno-

val svůj plán na zašlápnutí radikalismu, obrátil se také k Stadionovi, aby ho pojal ve své pronunciamento. Stadion však zdvořilým listem zamítl toho pozvání, což knížete nemálo urazilo.

Dr. *Alexandr Bach* nebyl však ztracen pro ministerstvo; svěřen mu obor spravedlnosti, který po delším váhání přijal. Narozen r. 1813, byl v 35. roce věku. Jako člen ministerstva Wessenbergova byl znám, ale nikoliv oblíben. Čím více radikalismu od něho očekáváno, tím větší bylo potom sklamání levice a vídeňských demokratů. Demokrat v červnu, ústavní monarchista v červenci, absolutista v srpnu, bylo mu ve vídeňských listech vyčítáno.

Novým mužem v ministerstvu byl *Karel Ludvík šl. Bruck*, rodem Prus z Elberfeldu, syn knihařův, jenž dobrodružnou romantikou veden chystal se do Indie a pak do řad filhellénů, aby bojoval za svobodu Řecka. Uváznul však r. 1820. při účtech v Terstu, kde se po osmi letech bohatě oženil. Zde zařídil dle anglického způsobu obchodní společnost Lloyd, kteréž u Rothschilda vymohl kancléř Metternich úvěr. Se základním kapitálem jednoho milionu zahájil Lloyd svou činnost a r. 1837. vypravil první koráby „Knížete Metternicha“ a „Hraběte Kolovrata“ na Jaderské moře. V tom směru činil Bruck vydatně z Vídně podporován další pokusy. Chování jeho proti italskému hnutí r. 1848. obrátilo k němu pozornost dvorní strany. Bruck stal se ministrem obchodu. Hned od prvopočátku pomýšleno na to, aby do kabinetu vstoupil též dr. *Alexandr Helfert*. Zvolen byl v Tachovsku, tedy v okresu německém, a náležel k předákům konservativního středu. V říšském sněmu obrátil na se pozornost při jednání o robotě a o předpuštění maďarské deputace, v prvním případě návrhem na náhradu a v druhém odmítavým. Byl však teprve 28letý. V českém sněmu nebyl by měl právo ani zasedat, jelikož volitelnost počínala teprve 30. rokem věku, kdežto v říšském sněmu od dovršení 24. roku. Jako rodák pražský byl v českých kruzích dobře znám a za říjnové revoluce ostal s nimi v horlivém spojení. Helfert však nepřijal ani ministerium spravedlnosti ani vyučování, nýbrž ostal v ministerstvu pro věci vyučování. Za ministra orby přijat štyrský konservativec, majitel hutí *Ferd. šl. Thinnfeld*, slabý řečník a poslanec, ale silný černožluťák. Ze starého ministerstva přijat byl *baron Kraus*. Chvíli trvala o něm nejistota, zdálo se podivno, aby „ministr revoluce“ seděl v ministerstvě, mimo to se poštířil s Windischgraetzem. Naproti tomu

byly známy velké jeho zkušenosti, jeho schopnosti finanční a znalost zákonů. Také nebylo mnoho na vybranou. Ministrem války stal se *generál Cordon,* městský velitel ve Vídni.

Poslední, o němž veřejnost zvěděla, byl předseda ministerstva *kníže Felix Schwarzenberg.* Narozen r. 1800. jako druhý syn vévody Krumlovského čítal 48 roků věku. Jako Stadion ostal mládencem a ctitelem krásné pleti. Windischgraetz se sestrou jeho Eleonorou oženěný byl jeho představeným v kyrysnickém pluku. Vojenský život v míru se mu však nelíbil, volil dráhu diplomatickou a byl poslán r. 1824. do Petrohradu za vojenského zástupce. Při vojenské vzpouře po smrti Alexandra I., jejímž účelem bylo staršího velkoknížete Konstantina dosaditi na trůn, byl Schwarzenberg v nejlepším přátelství s těmi, kteří platili za odpůrce Mikuláše I. Hrál karty na stráži s knížetem Sergějem Trubeckým. když pro tohoto policie se dostavila. Odvolán byv konal pak cestu do Brasilie a odtud se dostal do Portugalska, odkud však již r. 1828. přišel do Anglie, kde lady Ellenboroughovou, nejskvělejší zjev anglického ženského světa, unesl si do Paříže, kam r. 1829. byl poslán. I soudy posléze zakročily, a z milostného poměru zbylo mu jen dítko. Hledal pak útěchy v šumavských zátiších, až roku 1839. se dostal do Turina, kde byl řízným zástupcem i svůdným Don Juanem. Od r. 1844. byl vyslancem v Neapoli, kde se s ním opět také usmířil car Mikuláš, když s chorobnou carevnou tam zavítal. V březnových dnech r. 1848. dožil se toho, kterak zástupy v Neapoli strhly rakouského orla s vyslanecké budovy a hněvem soptily proti Rakušanům. Žádal zadostučinění a neobdržev je, odejel. Vstoupil do řad vojska a účastnil se polního tažení v Italii, kde bojoval se všech hlavních podnicích. V dobytém Miláně stal se v srpnu guvernérem. Když 23. září přijel na dovolenou do Vídně, poslal k němu z Prahy kníže Windischgraetz podplukovníka Langenaua, aby převzal obor ministerský. Již od té doby vyhlédl si ho vrchní velitel v Čechách k novému úkolu. Události, jež následovaly, utvrdily v něm rozhodnutí postaviti se v čelo nové vlády. Vídně byl by se 6. října málem sám zmocnil, kdyby ho vyšší rozkaz nebyl zadržel.

Ráz novému ministerstvu dali oba přední jeho mužové, Schwarzenberg a Stadion. Vlastní jeho hlavou byl však Windischgraetz. Co skrývalo se v lůně vlády té, která dlouhá potom léta udržela se při moci. ač jednotliví její členové byli zmizeli? Mohlo to býti vše

Revoluce ve Vídni: Hraničaři dobývají barikád v Leopoldově 28. října 1848.

Dle soudobého vyobrazení.

i spása říše i její rozvrat. Jsou okolnosti, které i nevidomým ukazují cestu. Česká veřejnost tehda doufala, byla plna dobré naděje. I Havlíček byl blízek vládě té a podporoval časopisecky její snahy po urovnání poměrů rakouských. Povážlivé však bylo již v první chvíli, že z vlastní české strany, z českého tábora nikdo nebyl pojat do vlády. Čechové neměli tam svého zástupce a účastníka při velkých obratech, jež se chystaly. „Nedůvěra ke všemu co slovanského byla rovně velká u Schwarzenberga jako u Stadiona i u Bacha", dokládá sám Helfert ve svých „Pamětech".

První schůzi odbývalo nové ministerstvo 15. listopadu. Wessenberg byl ještě sice pro forma předsedou ministerstva, ale v ministerské radě neměl již co činiti. Dvěma věcmi byla první ta schůze významna. Dohodnuto se na tom, aby Jelačić pro své zásluhy jmenován byl civilním a vojenským guvernérem Dalmacie a Rěky. Byl to politický skutek, kterým ne sice v zásadě, ale aspoň v osobě Jelačićově mělo býti splněno úsilí Chorvatů o zřízení Trojjediného království a Dalmacie spojena s Chorvatskem a Slavonií. Byla to jedna z příprav pro změnu na trůně. Druhá věc byl návrh Helfertův, aby k vůli ušetření armády válka na Slovači učiněna byla populární. Generálovi Simunići měli býti přidáni důvěrníci, kteří pod jeho dohledem by rozdmychli válku získáním dobrovolníků z lidu, kteří by vřazeni byli mezi vycvičené vojáky, tak že by Simunić za krátko měl tolik pluků, co má nyní praporů. Tím by zároveň odňat byl lidový materiál Maďarům, kteří Slováky vřaďují k honvédům. Návrh ten však nedošel souhlasu. I ministr války byl proti němu. Schwarzenberg soudil, že slováckého lidu jest spíše potřebí pro obranu jeho osad a František Zach že jest beztoho u Simunića. Jednalo se tedy v ministerstvu i o Slovácích a věcech uherských.

Se souhlasem Windischgraetzovým zřízené *ministerstvo Schwarzenberg-Stadionovo* bylo posléze 21. listopadu, den před zahájením říšského sněmu v Kroměříži, od císaře a krále Ferdinanda i formálně jmenováno. Odstupujícího Wessenberga odměnil císař na znamení svého vděčného uznání velkokřížem řádu sv. Štěpána, nejvyšším po zlatém rouně vyznamenáním osobnostem civilním; Wessenberg omlouvaje se toho nepřijal, poněvadž velkokříž tento již měl, obdržev jej hned po Vídeňském kongresu r. 1815. Chyby takové ostatně se přiházely. Z Olomouce spěchalo nové ministerstvo do Kroměříže, aby se tu se svým programem představilo ustavujícímu sněmu.

Dne 15. listopadu panoval v Praze opět dlouho nevídaný čilý ruch. Praha vyprovázela české poslance na cestu do Kroměříže. Spolu byly patrny vlivem vídeňské vlády změněné poměry. Národní garda vytáhla k nádraží do Hybernské ulice pod velením svobodně zvoleného velitele svého, plukovníka M. Brabce. Studentstvo u velkém počtu bylo přítomno, i městské zastupitelstvo a občanstvo. Ozbrojené měšťanské sbory tvořily řady až do nádraží. I paní a dívek bylo velmi mnoho přítomno; sdružovaly se i organisovaly při horlivé práci na obvazcích, cupanině, prádlu a jiných potřebách pro raněné bratry, kteří právě o tyto předměty měli velikou nouzi, tak že po bitvě nad Švechatkou Jelačićovým bojovníkům ovazovány rány slamou. S nadšením byli uvítáni přicházející čeští poslanci, v jichž čele byli Palacký, Štrobach, Rieger, Havlíček. Hudby hrály, máváno prapory a šátky a hřímavé pozdravy otřásaly povětřím. Gardový plukovník M. Brabec oslovil poslance krátkou řečí, v níž dokládal, že požehnání velkého národa provází poslance, aby čestně dokončili své dílo a nezapomínali, že Čechům nejdražší jest král, vlast a svoboda. Rieger odpovídal, poukazuje na příčiny odjezdu z Vídně, kde sněmování se stalo nemožným. V družné Moravě bohda že dokonáno bude dílo ustavení říše. Vyzýval gardu, aby statečně nyní hájila řádu v prospěchu svobody. I Palacký promluvil, poukázav několika slovy na důležitost nynější doby, rozhodující pro národ i říši. Za hlučných pozdravů hnul se večer vlak s posly českými k hranicím bratrské Moravy.

Méně růžově pohlíželi na změnu v situaci na slovanském jihu. Týž Ivan Kukuljević, od něhož vyšel první podnět k slovanskému sjezdu, obrátil se k veřejnosti s vyzváním: *„Slované, pozor!“* jež také Havlíček uveřejnil. Hlavní nebezpečí shledával chorvatský vlastenec v tom, že vrch v Rakousku má maršálek, který v Praze rozehnal slovanský sněm, a že ostávají při vládě úřadníci staré doby, kteří nejsou zárukou lepších poměrů. „Máte ještě mnoho německých gubernátorů a presidentů, kteří vám lichotí v tvář a za zády vám kopají hrob,“ praví se tu. „Máte ještě mnoho kreishauptmannů a beamtrů, kteří před vámi mluví pro svobodu a za vámi kují těžké a věčné okovy. Máte ještě mnoho kancelářských a písařů, které platíte slovanskými penězi a kteří neznajíce ani krásného jazyka našeho zabíjejí ducha našeho národa. Slované! Pokořili jste Italy i velikou Vídeň, brzo zničíte i vojsko uherských Asiatů, což nedovedete se zbaviti těch.

kteří beze zbraně vás za krk drží? Zbavíte se jich: Proklet buď každý Slovan, který v mezech svých přijímati bude rozkaz od někoho jiného než od Slovana; proklet buď Slovan, který přijímati bude od vlády jinou písemnost a posílati jí bude jinou než takovou, která psána je slovansky; proklet buď ten, kdo na sněmích slovanských a v soudnicích slovanských bude jinou řečí mluviti nežli slovanskou. Dokud toho není, dotud: Slované největší pozor! Jmenovitě pak pozor na sněm Kroměřížský!"

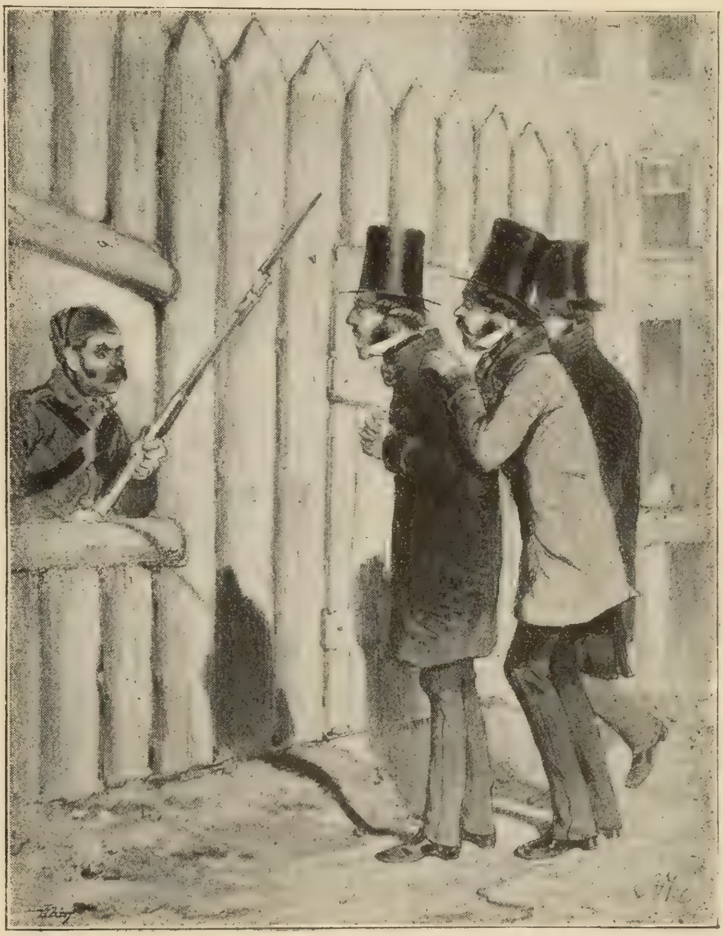
Trpká ta slova od Sávy byla oprávněna; Windischgraetz jako velitel veškery branné moci nevěštil ničeho dobrého a staré absolutistické předbřeznové politické úřadnictvo chovalo se více než dvojsmyslně i tam, kde mu bylo co činit s probudilostí občanskou.

Zatím nastával nevídaný život v „moravském Římě", v arcibiskupském městě nad křivolakou Moravou, kde bujná Bečva do ní se vlévá a nedaleko svévolná někdy Hana své toky s ní spojuje. Malebně vyjímala se Kroměříž se zelení svých zahrad a věncem temných lesů, se svými branami a hradbami, chrámy, bílými domy a sídlem arcibiskupským. Drahou z Olomouce jelo se do Hulína a odtud povozy do Kroměříže. Velké jsou upomínky Kroměříže z minulosti, avšak její lesk a nádhera jest nového rázu a původu. Arcibiskupské letní sídlo jest velkolepý palác se stavební, malířskou a sochařskou výzdobou umění Pobělohorského, kdy do zbědovaných končin českomoravských vracel se zase blahobyt, ne-li bývalým, aspoň novým pánům. Trůnní síň, výši dvou pater vyplňující, kde nastupujícím knížatům arcibiskupům holdovalo 61 lenních pánů, proměněna ve sněmovnu. Bohaté umělecké ostropí, allegorické malby Freenthalovy a okolní síně dodávaly jí nepoměrně většího lesku než měla sněmovna v dvorní jízdárně vídeňské. Místo však bylo značně těsnější. K nádheře vnitřku družil se i rozsáhlý park v oblíbeném slohu minulého století s různými stavebními hříčkami, poustevnami, chrámy, pagodami, mosty, kiosky, věžemi, chrámky, sloupořadím, s kaskádami, rybníky, vodomety, palouky a zátišími, různou zvěří ozdobnou, plachou i dravou. K tomu pojila se i zahrada francouzského vkusu. Skvostna byla zámecká kaple, kolegiátní chrám sv. Mouřence zachoval ráz gotický, farní chrám Matky Boží a piaristský sv. Jana Křtitele byly nové sice zevnějškem, všechny ale dovršovaly pěkný dojem města.

Čeští poslanci s Prahou se rozloučivší přijeli sem 16. listopadu

ráno. Byl mírný vlahý podzim, mlhy šířily se z údolí řek do krajiny. věže a báně chrámů leskly se v žlutavých paprscích slunce, poslední žluté listí s tichým šelestem sypalo se na syrou, vlhkou zem. Kroměříž se svými 7000 obyvateli nebyla městem českým. Jako ostatní města moravská shledávala přednost v němectví, školy a úřady byly německé, divadlo, jež sem zabloudilo, německé, knížecí úředníci a měšťané zakládali si na němectví. V Čechách březnové dni učinily obrat v národní dřímotě, v Kroměříži a jiných městech moravských objevovaly se i velkoněmecké prapory, aby nezůstala pozadu. Ovšem byli i tu probuzenci, pohříchu ale výjimkou. Říšský sněm nepřišel tedy do města českého. Působilo-li co na probuzení národního vědomí, byla to přítomnost českých poslanců, kteří v městě i na venkově vydatně přispěli k obratu, povznesení a utužení národnímu. Ano zde konečně Češi a Moravané zasedli podle sebe jako bratří a zástupci jediného národa.

Kníže arcibiskup postoupil sice největší díl svého sídla účelům sněmovním, podobně i mnozí kanovníci; přece však byly místnosti stísněny. Sněmovna byla zařízena amfitheatrálně „se silným sklonem k ministerským lavicím," jak vtipkuje baron Helfert. Z Vídně povolána tiskárna, z Prahy přivezeno 150 sněmovních židlí se stolky. Zařizovatelem, pořadatelem a ubytovatelem byl český poslanec Alois Jelen, jenž s nemalou

Z říjnové revoluce vídeňské:
Tuk, fuk na okénko a vyletí Jelačićův: »Nix dajč!«
Dle soudobého vyobrazení.

péčí na všech stranách se přičiňoval. Domněnky, že se levice nedostaví, byly bezpodstatny; právě levice, která ve Vídni nejvíce protestovala, byla první na místě podřizujíc se „ne povolání od koruny ale většině", která v Kroměříži shromážditi se rozhodla.

Dne 22. listopadu byl říšský sněm zahájen u přítomnosti ministerstva. Garda, měšť. ostrostřelci a arcibiskupský oddíl vojska vytáhli v parádě, v chrámu sv. Mouřence byly slavné služby Boží, načež shromáždili se poslanci ve sněmovně. Bylo 11 hodin dopoledne, když František Smolka přistoupil k předsednickému stolu a jako náměstek předsedův pozdravoval poslance. Mezi částí poslanců panoval údiv. Proč ne dr. Štrobach? tázali se mnozí ne neprávem. Štrobach byl skutečným předsedou, Smolka náměstkem, Štrobach odešel z Vídně, Smolka při vší ctihodnosti své a osobní sympatii patřil k „mužům říjnovým". Smolka položil také ihned volbu předsedy na denní pořádek. Doznával, že řídil schůze ve Vídni proto, poněvadž tam předsedy nebylo, a že dnem 9. listopadu měsíční mandát předsednictva vůbec vypršel. Volba způsobila však překvapení. Čechové trvali na Štrobachovi předpokládajíce, že i černožlutý střed musí na něm soustředit své hlasy, ale střed chtěl sám hráti velkou úlohu, a když se kompromis s ním nezdařil, stavěl se většinou proti Čechům. Smolka obdržel 121 hlasů, Štrobach 122 a několik bylo roztříštěno. Při druhé volbě obdržel Smolka 131 hlasů a Štrobach pouze 124. Byl tudíž „říjnový muž" zvolen přispěním středu od levice a většiny Poláků. Za náměstky zvoleni byli brněnský Mayer a solnohradský Lasser. Jelen telegrafoval o tom do Prahy: „Dnes byl Smolka od *nepřítomných* českých poslanců za předsedu zvolen." Volba ta činila mnoho hluku a zaraženi pak byli jmenovitě ministři, nepříjemně dojat i císařský dvůr, jenž v tom viděl schvalování říjnových bouří, což však již v příští schůzi bezpodstatným se ukázalo. Nápadno ostalo jen tolik, že ministerská strana byla proti českému kandidátu, i když považován za ministerského.

Druhá, v pondělí 27. listopadu konaná schůze významna byla dvěma věcmi: neuznáním říjnových protokolů a ohlášením programu vládního. Čechové, kteří Vídeň k vůli vlastní bezpečnosti musili opustit, trvali důsledně na tom, že schůze sněmovní od 6. října počínaje nebyly ani úplné ani zákonné. Vláda soudila sice podobně, ale nešla tak daleko z té příčiny, že rozpočtový zákon 7. října vyřízený došel nejv. sankce a že sám dvůr jednal s deputacemi říšského sněmu, tedy mlčky

jej uznával. Ostalo tedy jen na tom, že schůze od chvíle odročení nemají platnosti, a to bylo vyhlášeno 25. října. Když tedy zápisníky o schůzích 28., 29., 30. a 31. října měly býti schváleny, ohradil se proti tomu tyrolský posl. *Hellrigl*. Stanovisko českých poslanců tlumočil dr. *Rieger* dokládaje, že čeští poslanci schůzím těm neobcovali, poněvadž jim obcovati nemohli, neboť jak bezpečnost jejich osoby tak svoboda přesvědčení byly ohroženy. Dr. *Brauner* mluvil, aby sněmování od 6. října vůbec za platné se neuznávalo. Návrh Hellriglův přijat 143 hlasy proti 124.

Po bouřlivé této předehře činilo *programové prohlášení ministerské* dojem mírný a uklidňující. Hluboké ticho zavládlo, když kníže Felix Schwarzenberg vstoupil na řečniště. „Chceme ústavní monarchii založenou na stejné oprávněnosti a nerušeném vývoji všech národností, jakož i rovnost všech státních občanů před zákonem, zaručenou veřejností ve všech oborech státního hospodářství, nesenou svobodným vybudováním zemí ve všech domácích záležitostech, objatou společnou páskou silné ústřední moci.“ S hlučnou pochvalou přijaty byly věty ty, působivé, poněvadž každému něco poskytující, se slabou však stránkou všech projevů povšechného jen rázu, do nichž libovolně vše lze vložiti. Potom přešel program k jednotlivým hlavním otázkám. Nejzazší levice nadála se ostrých domluv, ale „politování hodné události“ a potřeba „výminečného stavu ve Vídni“ dotknuty jsou v řeči předsedy ministerstva dosti šetrně, při čemž i doloženo, že jakmile okolnosti dovolí, výminečný stav bude zrušen. Pevné a určité projevy vládní o věcech italských a uherských vyslechla sněmovna s pozorností ale bez potlesku. Hlučná pochvala ozývala se za to, když promluveno o otázce německé a stavu věcí vůbec. Rakousko musí míti prve své vlastní zřízení spořádané, nežli se upraví jeho poměr k Německu; ministerstvo v každém směru chrániti bude prospěchy a vážnost Rakouska a nedopustí nižádného matoucího vlivu z venčí na neodvislé vybudování našich vnitřních poměrů.“ Hlučná nepřestávající pochvala provázela Felixa Schwarzenberga, když dokončiv na stolici ministerskou se ubíral. Ministerstvo dobylo vítězství, ne však dílo obnovy říše.

Říšský sněm zaměstnával se pak ponejvíce rokováním o jednacím řádu, který při třetím čtení vyřizován byl způsobem tak podrobným jako ve Vídni při druhém čtení. Rokování počalo 30. listopadu a skončilo 19. prosince. Dne 20. prosince konána třikráte volba předsedy.

Revoluce ve Vídni: Jelačićovi Chorvaté a Čekopierci dobývají barikád v Myslivecké třídě 28. října 1848.

Dle soudobého vyobrazení.

posléze zvolen dr. Štrobach 166 hlasy proti 157 hlasů Smolkovi odevzdaných. Za místopředsedy zvoleni Doblhoff a Hasslwanter. Aby s nějakým výsledkem mohli se sněmovníci na vánoce odebrati, vyřízena ve výboru základní práva lidu a 21. prosince schválena k rokování. Jednání o nich spadá tedy až do roku příštího. *Základní práva* obsahovala 29 článků, jež v podstatě stanovila: Všecka moc pochází z lidu. Před zákonem jsou si všicci rovni. Svoboda osobní jest zaručena. Soudní jednání jest veřejné a ústní, výjimky stanoví zákon, porotní soudy pro zločiny a politické a tiskové věci. Trest smrti se zrušuje, trestů veřejnou robotou, vystavováním, bitím, cejchováním, občanskou smrtí a konfiskacemi jmění nesmí se užívati. Domácí právo jest nedotknutelné. Listovní tajemství neporušitelné. Právo petiční jest neobmezeno. Volnost pohybu osoby a jmění. Právo shromažďování beze zbraně pod širým nebem po ohlášení úřadu. Spolčování úřadnímu povolování nepodléhající. Svoboda vyznání. Žádná církev nemá přednosti v státě. Poměr státu k církvím upraví se zákonem: na základě státní ochrany, samosprávy církví, práva svobodné volby církevních přednostů od církevních obcí a synod, správy církevního jmění pod ochranou státu od zřízenců od církevních obcí, dotyčně diecesních nebo zemských synod zvolených. Rozdíl v náboženství není rozdílem v právech a povinnostech státních občanů. Občanský sňatek. Svoboda vědy a učby její. Všeobecné vyučování státním nákladem. Svoboda slova a tisku. Rovnost národností. Vlastnictví pod ochranou státu. Dělba vlastnictví ve vyšší a lenní na vždy se zakazuje. Každý dle míry svého jmění přispívá na státní potřeby. Každý státní občan a každý pozemek musí náležeti některé obci. K ochraně státu a ústavy zřízena jest národní obrana. Každý státní příslušník jest povinen osobně sloužiti ve vojště. Vojsko podrobeno jest občanským zákonům a soudům vyjma válku a provinění proti kázni. Kdo neslouží ve vojště, mají stejné právo a stejnou povinnost k službě v národní gardě.

To byla hlavní vymoženost svobodomyslného centralismu, avšak jen na papíře. Nejdůležitější událostí ne sice sněmovní ale pro sněm i národy byla po měsíce již připravovaná změna na trůně.

II.

Změna na trůně.

Velké překvapení chystalo se v sobotu *2. prosince v Olomouci.* Mimo několik zasvěcenců, ani většinu arciknížat nevyjímaje, neměl o něm nikdo tušení, ač znamenalo vážný obrat v dějinách říše Habsburské.

O změnu na trůně jednalo se hned v dnech březnových. Dne 14. března cítil se císař a král Ferdinand tak umdlen, že své choti Marii Anně vyjevil přání vzdáti se trůnu. Windischgraetz zrazoval s toho důrazně a dále nebylo o tom řeči. Dne 5. dubna cítil císař Ferdinand opět touhu vzdáti se trůnu ve prospěch svého mladšího bratra arciknížete Františka Karla. Windischgraetz však opět odporoval, poukazuje, že jen ze zvláštních, kromobyčejných příčin lze se vzdáti trůnu, že odstoupení nyní není na čase, a má-li kdy k němu dojíti, že může to býti jen ve prospěch mladistvého arciknížete Františka Josefa. Od té doby v nejvyšších panovnických kruzích jen mladistvý „Franci", jak zván arcikníže, považován za následníka. Odjezdem císařovým do Inšpruku situace se přiostřila. Windischgraetz od návratu z trnavského zátiší do Prahy nabýval vždy více rozhodující moci. Důležité úmluvy staly se mezi Windischgraetzem na hradě Pražském

a císařským dvorem v Inšpruku v druhé polovici července prostřednictvím bar. Langenaua. Proti radě Windischgraetzově vrátil se císař 12. srpna do Vídně, avšak již 14. srpna obrátil se vrchní velitel český k císařovně Marii Anně, považuje změnu na trůně záhodnou jen pro případ, kdyby revoluce znovu zdvihla hlavu. „Pour cette triste nécessité“ — pro tuto smutnou nezbytnost — radil, aby následník byl v bezpečí, a k tomu cíli považoval Prahu za vhodné pro něho místo, i byl hotov jej vésti. Dále dokládal: „Jest svrchovaně na čase se připravovat a svrchovaně důležito, aby následník čist a bez závazků tu stál, když povolán bude vstoupiti na trůn otcovský.“ S ústupky mělo se přestati: až potud a ne dále. Za tím účelem opatřil Windischgraetz z Prahy císaři kn. Josefa Lobkovice za generálního pobočníka a instruoval ho, aby císař žádný nový ústupek nedal si vynucovat. Kdyby hrozivě vztýčila hlavu revoluce, aby kolem osoby císařovy sebráno bylo co nejvíce vojska a v jeho středu aby dvůr, ne jako na útěku, ale z vlastní vůle ubíral se přes Kroměříž do Olomouce. Sám že pak Vídeň strestá. Pro ten případ vyhotovil i dva návrhy provolání, jeden odstupujícího císaře, a druhý nastupujícího Františka II.: návrhy přeložil do frančiny pro císařovnu, jež jako rozená Italka v němčině se dosti nevyznala, a vše poslal 6. září po Langenauovi k rukám císařovniným. Od té doby vyvíjel se také obrat v domácích poměrech. Uherský branný zákon a finanční nebyly potvrzeny, a zároveň platnost zjednávána krvácejícím za svá práva a svůj život národnostem, jejichž vůdcem vojenským i politickým byl ban Jelačić.

Chystaná změna na trůně měla účinek i na sestavení ministerstva Schwarzenberg-Stadionova. Hnedle v jedné z prvních svých schůzí ohlásil Schwarzenberg, že má učiniti převelice důležité sdělení, a že věc vyžaduje bezvýminečně tajnosti: „Císař Ferdinand, jenž po dvakráte již v Inšpruku chtěl panování složiti, že nedá se déle držeti, arcikníže František Karel že se vzdá následnictví, arcikníže František Josef že přejme vládu; on že předchozími událostmi na žádnou stranu není vázán, i má pro sebe zcela volné ruce, aby Rakousku zjednal novou budoucnost“. Ne všichni ministři byli jednoho mínění; ministr války vítal zprávu, ministr Kraus však mluvil v opačném smyslu. Schwarzenberg upokojoval, dokládaje, že věc ta jest již neodvratna.

Dne 1. prosince večer shromáždili se všichni ministři u Schwarzenberga. Všechny listiny byly na čisto napsány, manifesty v tiskárně

k vytištění pohotově. Ministři se již rozcházeli, když Schwarzenberg podávaje jim ruku, učinil k nim jednu ještě otázku: „Nuže, pánové. jak to bude: František Josef nebo František?“ František II. bylo jméno již dříve chystané a nyní na manifestech a listinách pohotové. Ozvaly se však hlasy, a jmenovitě byl to Helfert, jenž žádal: „nikoli pouze František.“ Vzpomínka na absolutism a censuru, Sedlnického a Metternicha mohla oživnouti při jménu císaře Františka. „Nuže tedy František Josef I.“ řekl Schwarzenberg. Tak se i stalo. Poukazováno, že panovníci z rodu Habsburského neužívají dvou jmen. Jméno Marie Terezie to však vyvrátilo. Kratičká tato proměna měla za následek práci dosti obtížnou. O dvanácté v noci musilo všechno znovu býti psáno a v sazbě měněno místo František Druhý *František Josef První.*

Dne 2. prosince již o osmé ráno stalo se arcibiskupské sídlo v Olomouci střediskem skvělé společnosti. Pěšky a v kočárech přicházeli sem páni a dámy v lesku. Ordonance kvapily tam a zpět. Vojsko v parádě vytáhlo na cvičiště. Od dvora byli na 8. hod. povoláni všichni tu meškající členové panovnické rodiny, dvořanstvo, ministři, vysocí státní úřadníci a duchovenstvo. Z vojska dostavil se kníže Windischgraetz a na zbrojmistra nedávno povýšený chorvatský ban Jelačić. Do trůnního sálu měli přístup pouze arciknížata a arcikněžny, ministři, Windischgraetz, Jelačić, hr. Grünne, legační rada Hübner jako protokolista.

Odbila osmá; za nedlouho otevřely se dvéře k císařským komnatám vedoucí. Generalní pobočník kníže Josef Lobkovic vstupoval a za ním císař Ferdinand a císařovna Marie Anna, provázeni od nejvyššího hofmistra lantkraběte Fürstenberga a nejvyšší hofmistryně lantkraběnky Terezie Fürstenbergové. Potom následoval arcikníže František Karel s arcikněžnou Sofií, posléze arcikníže František Josef. Císař a císařovna posadili se do připravených pro ně křesel, a podobně ostatní členové nejv. domu. Za hlubokého ticha vyňal císař a král Ferdinand listinu a četl:

„Vážné důvody přiměly nás k neodvratnému rozhodnutí složiti císařskou korunu a to ve prospěch našeho milovaného synovce nejjasnějšího pana arciknížete Františka Josefa, jehož za plnoletého jsme prohlásili, když byli náš milovaný pan bratr nejjasnější pan arcikníže František Karel, jeho otec, oznámili, že dle platných domácích a státních zákonů příslušného mu práva k následnictví ve prospěch řečeného vysokého svého syna neodvolatelně se vzdávají.“

Císař a král Ferdinand vyzval pak ministra císařského domu, aby ohlásil dotyčné státní akty, a kníže Schwarzenberg četl vyhlášení zletilosti arciknížete, zřeknutí se trůnu arciknížete Františka Karla ve prospěch svého prvorozeného syna a oprávněných po něm k trůnu nástupců a posléze slavné zřeknutí se trůnu císaře Ferdinanda. Zříkací listiny byly podepsány od císaře a jeho bratra a spolupodepsány od kn. Schwarzenberga. Mladistvý císař a král František Josef I., jenž 18. srpna byl dovršil osmnáctý rok věku, poklekl před odstupujícím císařem, nejsa schopen promluviti slova. Císař a král Ferdinand naklonil se k němu, požehnal mu a obejmul ho, promluviv k němu prostým svým srdečným způsobem: „*Bůh ti žehnej, buď jen hodný, Bůh tě bude opatrovat, rádo se stalo!*“ Byla to jediná slova, jež napřed v programu nebyla ustanovena. Císařovna slzela, slzela i arcikněžna Sofie i jiné arcikněžny, avšak i mužům vstupovaly slzy do očí. Nový mocnář poklekl před císařovnou, sklonila se k němu a přivinula ho k sobě jako vlastního syna. Pak obrátil se císař a král k rodičům, arciknížeti Františku Karlu a arcikněžně Sofii. Baron Hübner přečetl zápisník o událostech se sběhších, který od všech přítomných vyjma oba císaře byl podepsán. Tím skončil se dějinný tento akt.

Nebylo ještě devět hodin dopol., když dveřeje trůnní síně se otevřely. Vše valilo se nyní do vnitř. Dvůr byl již ze sálu se odebral. Některé arcikněžny s uslzenýma očima odcházely protějšími dveřmi. Když byli v síni všichni shromážděni a klid zavládnul, ujal se kníže Schwarzenberg slova. „Jeho Veličenstvo císař Ferdinand odřekl se trůnu,“ pravil, „arcikníže František Karel vzdal se následnictva, a na trůn vstoupil císař František Josef I.“

Hned po vyhlášení byli ministři povoláni k novému císaři, jenž každého stvrdil v jeho oboru. Potom přišli i vojevůdcové na řadu. Windischgraetze mocnář obejmul. „Vám děkujeme za vše, co ještě jest a existuje,“ pronesl se k němu. O jedenácté jel nový panovník v dragonské uniformě svého pluku na cvičiště, kde s nadšením od vojska byl uvítán. Provázen byl od skvělé družiny, v níž vynikající místo zaujímali Windischgraetz a Jelačić. Dvůr starého císaře hned po slavnostním aktu se chystal k odjezdu. Záhy po dvanácté vyjel z arcibiskupského sídla kočár, v němž seděli císař a král Ferdinand s chotí a arcikníže František Karel s arcikněžnou Sofií, a který koňmo provázel nový císař a král František Josef I. Vojsko stálo v řadách. Obe-

censtvu nebylo známo, co se děje. V nádraží nastalo rozloučení: staří císařští manželé vsedli do zvláštního vlaku a odjeli do Prahy k trvalému pobytu, ostavše tu až do smrti své.

V Olomouci bylo osvětlení, pochodňový průvod, slavnosti. Deputace přicházela sem za deputací, všichni národové rakouští byli tu zastoupeni. Jmenovitě čekala tu již deputace srbská se Stratimirovićem, přijela deputace chorvatská, rumunská a poselstva ze všech zemí. Arcibiskupský palác, jenž hned po odjezdu starého císaře stal se sídlem císaře nového, byl jevištěm velkolepého ruchu.

V Kroměříži byla s netrpělivostí očekávána důležitá novina, nikdo však nevěděl jaká. Předsednictvu říšského sněmu bylo o osmé ráno telegrafováno, že ministerstvo přináší důležité ohlášení, aby sněm byl svolán na poledne k mimořádné schůzi. Ministerstvo však se zpozdilo, o jedné teprve dorazilo do Hulína. Smolka svolal sněm na 12. hodinu, a poslanci čekali v napjetí a rozčilení. Levice se strachovala, že se bude žádat za vydání účastníků říjnové revoluce. Někteří se domnívali, že bude sněm rozpuštěn nebo prohlášena oktrojovaná ústava.

Teprve krátce před druhou voláno: „Ministři jsou zde!“ „Všecko se hrnulo na svá místa“ — líčí výjev ten J. A. Helfert ve svých Pamětech v „Osvětě“ (r. 1891., sv. 12.) — „napjatost dosahovala nejvyššího stupně. Kníže Schwarzenberg vystoupil na řečniště a za bezhlasého ticha mluvil takto: „Pánové, dnes stal se veliký, světodějný skutek,“ načež předčítal protokol v Olomouci sepsaný. Když po dlouhém úvodě pronesl slova: „Jeho Veličenstvo císař Ferdinand odhodlal se složiti korunu,“ proniklo to sálem jako veliký přitlumený povzdech; na stolicích pravice zaslechl jsem tiché „Ježíš Maria!“ — zdálo se mi, že to byla slova Tomkova — na své oči viděl jsem, že jeden, druhý sepjali ruce jako k modlitbě — byl to okamžik úzkostně dojímavý. Znenáhla shromáždění se zase pamatovalo; větu o vstoupení na trůn Františka Josefa I. četl Schwarzenberg povýšeným hlasem, a teď ve shromáždění prorazila hlasitá pochvala a volání slávy. Následoval manifest o odstoupení císaře Ferdinanda a manifest o nastoupení císaře Františka Josefa. V tomto druhém manifestě nejhlučněji tleskalo se při těch větách, kdež císař rozhodně prohlašuje vůli svou, že vyhověti chce požadavkům času a pokroku, a že souhlasně chce jednati s ústavodárným říšským sněmem. Radost, potlesk a nadšení rozmohlo se dalším manifestem, kdež potvrzeno bylo ministerstvo, jehož program od sněmu

s úspěchem byl pojat.“ Po Schwarzenbergovi ujal se slova Smolka, jenž pravil jako předseda: „Pánové! Přijmětež toto veledůležité sdělení na vědomí s jednohlasným zvoláním: Ať žije konstituční císař a král František Josef I.!“ Shromáždění odpovídalo hlučným „vivat“, „sláva“ a „hoch“.

Sněmovna se usnesla vyslati deputaci s pozdravní adresou k novému císaři, a s adresou díků a loučení k starému císaři. Adresy sestavili dr. Brauner, Ziemialkowski, Kajetán Mayer, L. Neumann a Schuselka. Do deputace zvoleni z Čechů Palacký, Štrobach a Stark, z Poláků Smolka, Jachymowicz, Wierzchlejski. V neděli 3. prosince o třetí odpoledne byla deputace přijata od císaře v olomouckém jeho sídle. Jinoch ještě stál tu vůči četnému sboru dospělých mužů, kteří slavnostně jej oslovili, a jimž měl rovněž tak odpověditi. Slova měl v dobré paměti, ale nyní, když je měl pronésti, byl zaražen. Kníže Schwarzenberg za ním stoje netrpělivě bral šňupec za šňupcem, bylť jako Stadion přítelem nejen silných doutníků ale i šňupce. Avšak ze slov mladistvého panovníka pozorovati bylo, že adresu ústavodárného sněmu s potěšením přijímá, že si přeje a očekává, že dílo ústavní v brzku bude hotovo a jemu předloženo, aby je zkoumati a císařské schválení mu uděliti mohl. Slovo „zkoumati“ neostalo bez zvláštního povšimnutí. Ač jest ústavním právem panovníkovým, aby zkoumal zákon přijatý, za tehdejších okolností považováno to za známku nového proudu. Přes to byla deputace nejlepší mysli a nenašedši starého císaře v Olomouci, vydala se za ním do Prahy. Cestou sám Schuselka dal si zazpívati „Šuselka nám píše“ a smál se s ostatními.

V Praze ještě 3. prosince nebylo o změně na trůnu ničeho známo. Císař Ferdinand a císařovna přijeli 2. pros. po jedenácté v noci do Prahy a usídlili se na Hradčanech, kde pro ně připraveny v královském hradě komnaty. Jen stručná zpráva dostala se o tom do nedělních listů. Teprve plakáty na rozích a úterní listy přinesly zevrubné zprávy. Tučným písmem oznamují „Národní Noviny“ na čelném místě události sběhlé a dokládají: „Ačkoliv národ český vždy vděčně vzpomínati bude na svého císaře Ferdinanda, pod jehož vládou dávno žďaná doba svobody nastala, přece může jen s citem radosti pozdraviti nastoupení na trůn svého nového konstitučního císaře a krále, neboť pod ním dosáhneme toho, co pro nás Slovany životní otázkou jest, totiž skutečné a opravdivé rovnoprávnosti všech národů. Naše upřímné přání jest, aby

František Josef I. potlačenou národnost tak smířil s Josefem II., jako Ferdinand potlačenou svobodu smířil s Ferdinandem II.“ Karel Havlíček ve zvláštní úvaze vítá 2. prosinec jako jeden z nejdůležitějších dní pro Slovanstvo. „Nastoupení mladého císaře,“ praví, připomínaje loňských jeho cest po Čechách, „zavdává také dobrou příležitost k odstranění některých osob ode dvora, které příliš zvykly byly míti škodlivého vlivu na záležitosti rakouské.“ Také onen alter ego v osobě Windischgraetzově musí prý přestati, soudil Havlíček, poněvadž jen za císaře Ferdinanda byl ustanoven jakožto zástupce. „Od toho dne jest dle našeho mínění jen velitel vojsk a nic více.“

Příznivý dojem na české poslance a českou veřejnost činilo jmenování chorvatského vlastence barona *Františka Kulmera* ministrem bez oboru. Kulmer byl v bouřných letech od r. 1845. velikým županem záhřebským a r. 1848. zástupcem chorvatským ve Vídni. Jako Chorvat byl muž zcela jiného rázu než neblazí státníci vídeňští. Havlíček uvítal jmenování jeho jako známku, že „uherské záležitosti k prospěchu Slovanů rozhodnuty budou.“ Krom toho neměli Čechové a Slované vůbec žádného zástupce v ministerstvu; Kulmer, ač zástupce chorvatských věcí, byl tedy první, jemuž mohli důvěřovat. Mimo to ohlášeno nyní, že Jelačić stává se i guvernérem Dalmacie a Rěky. Šuplikac povýšen a ocitoval se ve Vojvodině, kde Srbové ho vítali jako zvoleného svého vojvodu. Vojvodina a Trojjediné království byly uznány. Na bojištích slovanských a v Praze pozdraveny tyto úspěchy za nového panování s nadšením.

Deputace říšského sněmu byla v Praze s ochotou a srdečným přátelstvím přijata jak od města tak od obyvatelstva. V Měšťanské besedě pořádána jí 5. prosince slavnost na počest. Za to ale činila vláda obtíže se slyšením u odstoupivšího mocnáře. Schwarzenberg a ministři byli naprosto proti tomu, aby deputace odjela do Prahy. Smolka však trval na tom, že provede usnesení sněmovní, a prohlásil, nebude-li předpuštěn v královském hradě, že aspoň přítomnost deputace v Praze bude důkazem pevného úmyslu. V Praze stavěl se tomu na odpor Mecséry z příkazu předsedy ministerstva a chtěl dopustit, aby nejvýše jen Smolka sám předstoupil před panovníka. Posléze navštívil Palacký Smolku a oznámil mu, že dle návěstí nejv. hofmistra kn. Lobkovice císař rád přijme deputaci. Smolka obrátil se nyní přímo na kn. Lobkovice. Deputace byla 6. prosince přijata. Smolka po ně-

kolika úvodních slovech podal adresu, aniž ji předčítal, jak bylo ujednáno. Císař a král Ferdinand přečetl pak velice přátelskou odpověď. Když již odcházel, zdržela ho ještě císařovna a královna, jež slyšení byla přítomna, přistoupila k předsedovi Smolkovi a vyjevila mu vroucí dík za upomínku, kterou říšský sněm chová starému císaři. Dne 7. prosince byla deputace zase v Kroměříži a Smolka podával sněmu zprávu o výsledku poselství.

Windischgraetz vrátil se z Olomouce do Vídně, ale v hlavním svém stanu v Schönbrunnu staral se vždy ještě více o Prahu a české noviny, než o uherskou revoluci, která majíc času, sbírala své síly a rostla den ode dne. Podmaršálek hr. Khevenhüller podával mu důvěrné policejní zprávy. V dopise ze dne 3. prosince nejvyšší velitel Schwarzenbergovi ukládá, aby ministra vnitra Stadiona „opětovně a naléhavě“ upozornil na předmět přiložené zprávy Khevenhüllerovy. „Bezuzdnému drzému řádění pražského časopisectva musí býti přítrž učiněna,“ praví. Duch obyvatelstva prý se zlepšil, ale „od ustavičné nebezpečné činnosti tamního časopisectva jest se co obávat, že mysli znovu budou pobouřeny“. Opětovně prý již k tomu poukazuje. Správce gubernia bar. Mecséry vždy prý se omlouvá, že nemá žádných vládních prostředků k potlačení špatného tisku. Stadion bohda prý ještě před vyjitím „silného tiskového zákona“ mu na takové prostředky ukáže. I malých drobotin si všímá, povážlivých osobností a p. více než velkých věcí.

Ještě jednu věc těžce nesl Windischgraetz: že z manifestu císaře Ferdinanda vypuštěno vše, nač právě hlavní váhu kladl. Řečené již osnovy jeho manifestů o odstoupení a nastoupení (Projet d'abdication a Projet de manifeste d'avénement) z počátku září jsou dvě doplňující se listiny. Ona vypočítávala, co vše učinil císař Ferdinand od března, a byla jako opovězení války podvratným živlům, k vůli nimž panovník odstupuje. Podle druhé prohlásiti měl mladistvý mocnář, že jest úplně cizí posledním událostem a nijakým způsobem není vázán svým slovem císařským, přece však že po zralém uvážení se rozhodl zachovati vládě Rakouska formy ústavní. Windischgraetz necítil ani, jak špatnou službu by byl prokázal koruně, kdyby hrůzou byl obestřel nastoupení nového panovníka a kdyby vše, co veřejným právem se stalo slovem jednoho mocnáře, za bezzávazné byl chtěl prohlásiti pro druhého.

Schwarzenberg listem z Olomouce ze dne 4. prosince se mu omlouvá. Stará vláda prý ze zásady vyšší místa vládní obsazovala ne-

schopnými a slabými lidmi. Schopných je málo a obnova potřebuje tedy jistého času. Co se manifestu týče, zasazoval prý se o Windischgraetzovo znění. Jest prý povolán říditi ministerstvo a pečovati o jeho správný chod. Spolu prý zastávati přání dvora, která však nesouhlasí vždy s okolnostmi. Mimo to musí prý činiti prostředníka mezi ministerstvem a jím. Při tom zaříká se, že není muž střední cesty. Dvůr, Windischgraetz, ministerstvo byli jediní tedy činitelové podle náhledu předsedy ministerstva; říšský sněm nepadal tu již na váhu.

Windischgraetz vždy ještě vyčkával v Schönbrunnu, jako by jinde snad měla se mu naskytnouti příčina k zakročení než v Uhrách. Popravy ve Vídni byly již vykonány. Dne 9. listopadu zastřelen lipský knihkupec Robert Blum, brzy potom Messenhauer, Becher a Jellinek. Vojenské soudy měly plné ruce práce, ale vše šlo již svým chodem. V Uhrách změna na trůně přijata od Maďarů jako opovězení války. Ostří změny viděli proti sobě namířeno jmenovitě důrazem, jenž položen na jednotnost říše. Košut a jeho přívrženstvo změnu panovníka vůbec neuznávali. Z té strany diktator naditi se nemohl nějakého obratu.

Posléze *15. prosince dala se vojska na pochod na povalení revoluce maďarské.* První armádní sbor pod velením Jelačićovým postoupil od Brucku na pravý břeh Dunaje a druhý pod velením hr. Vrbny zvolna posouval své šiky proti rozsáhlému protaženému šiku Görgeie, jenž převzal velení na místo Mogy, který na útěku pádem s koně se poranil. *V západní části Uher,* na štyrských hranicích a proti Chorvatsku operoval Perczel, těžce poskvrniv vojenskou čest vražděním bezbranných, jmenovitě v Kiseku, kde povraždil 27 Chorvatů, mezi nimi dva lékaře sboru od Jelačiće domů poslaného, kteří ostavše tu chorobami stiženi, v chrámě Kiseckém hledali útočiště. Maďarské sbory vyznamenaly se na tomto polním tažení více zkázou, ubíjením lidí, kteří do rukou jim padli a pustošením než statečností. Görgeiovy sbory nevydržely utoku císařských. Sám Görgei, nedůvěřuje své branné moci, rychle měnícími se rozkazy pomáhal dovršovati zmatek.

Současně vedena akce od Haliče a ze Slezska *v horních slovanských Uhrách.* Zmínili jsme se již o prvních bojích tu zahájených. Hurban, Štúr a jiní od uherské vlády za psance prohlášení shromáždili se po nezdaru první výpravy v Praze. Sem přišli i Zach a Bloudek, Meisnar, Josef Frič. Na Moravě působili Mikšíček, bratří Polesňákové

a mnozí účastníci první výpravy. Povzbuzeni od Čechů, sbírali dobrovolníci slovenští znovu čety proti Maďarům. Netěšili se však ani nejmenší přízni Windischgraetzově. Jen na přímluvu Jelačićovu bylo jim dopuštěno, aby se organisovali a vytrhli do pole. Dne 25. listopadu opustil první oddíl slovenských dobrovolníků Prahu, počtem asi 40 mužů mezi nimiž byli i někteří čeští studenti. Slovanská Lípa přispěla jim penězi a dala jim bubny „Svornosti", které od červnových bouří pražských schovávala. Byť i odstraněny byly překážky, které jí vláda Thunova činila, a důvody rozpuštění od vídeňské vlády neuznány, přece již „Svornost" k předešlému životu se nevzchopila. Dne 26. listopadu přivedli Hurban, Zach, Mikšíček a oba Polesňákové 200 dobrovolníků po železnici do Přerova, nazejtří stihli do Těšína. Odtud vydali provolání k „národu slovenskému", podepsané od Hurbana, Borika, Bloudka a Zacha jako „spravující slovenské rady". Náčelníkem byl Bloudek a pobočníkem či „náčelníkem generálního štábu ozbrojeného slovenského povstání" František Zach. Těžce touží Havlíček v „Nár. Novinách" na nedostatečné jejich opatření a slabou podporu. V Těšíně byli vřele uvítáni od plukovníka Frischeisena a jeho mužstva, které však záleželo pouze ze čtyř setnin pluku Palombiniova, půl škadrony jízdectva a půl raketní baterie. Mnoho Slováků před Maďary uprchlých přidávalo se k tomu sboru. Koncem listopadu přitrhla nečetná výprava k Jablunkovskému průsmyku, kterým dne 3. prosince vstoupila do Uher.

Janeček, Hodža a katolický farář Závodník zřizovali druhý ještě sbor, jenž se měl spojiti se sborem Simunićovým, který, jak pověděno, již v říjnu vstoupil do Považska, aby hrozil pravému křídlu armády Mogovy, a vítězně dostal se až do Trnavy, kdež setrval, vyčkávaje na další rozkazy.

Slováci byli v stálém styku se slovanskou pravicí na sněmu v Kroměříži, a Zach i Hodža opětovně tu meškali k vůli poradám a podpoře. Smutný byl stav, jejž slovenští dobrovolníci nalezli ve své domovině. Z Jablunkovského průsmyku postupujíce u Svrčenovsi rozehnali prvně oddíl uherské národní gardy. Dne 4. prosince vtrhli do Čáce, kde major Ruttkay, také pomaďařený Slovák, s oddílem národní gardy u mostu se jim postavil, ale brzy dal se na útěk. První, co Bloudek v Čáce shledal, byla Košutovská šibenice. Dobrovolníci ji srazili. Slovenský lid však nedůvěřivě a jen z úkrytu pohlížel na brannou

*

tu moc, konal všechny rozkazy, tak jako je konal dříve Maďarům, ale teprve později pochopil, oč jde, a hlásil se do boje. Dne 7. prosince postupoval sbor podle Kisuce divokou horskou krajinou. Všude totéž divadlo. Cesty byly prokopány a musily býti opravovány, v každé vesnici nebo městečku, kam sbor nebo hlídky stihly, byly šibenice pro Slováky. Krasno, Dunajov, Lěskovec, Nové Město padlo v jejich moc. Dne 11. prosince po poledni spatřili konečně Váh, do něhož z jedné strany Kysuca a z druhé Turoč se tu vlévá. Zde, kde na pravém břehu Váhu pod hraběcím zámkem Csákyovským z Budatina most vede do Žiliny na druhém břehu, došlo k tuhé bitce. Maďaři, dobře okopáni, s dělostřelectvem a jízdou měli 3000 mužů; Frischeisen a Slováci neměli žádných děl a byli počtem slabší. Tolikéž jim chyběly mosty a zákopníci. Přes to nepřítel byl donucen k ústupu. Soustředil se však na druhé straně Váhu. Postavení sboru mohlo se státi osudné. mohl býti zaskočen a potřen. Frischeisen, jenž sám měl vrchní velení nad výpravou, dal v noci rozkaz k ústupu, za den byli zpět a 14. prosince ustoupili i z Čáce do Jablunkovského průsmyku. Jako divý příval přikvapili pak Maďaři, strašně řádíce. Šibenice pro Slováky byly sice ve vsích sporáženy, ale za to vrby konaly stejnou službu stromů svobody. A nejen na těch houpala se těla nebohých Slováků, kteří svým bratrům osvědčili sympatie, ale i všelijak byli mučeni. V Čáce z rozkazu Baloghova připoután jeden ke zdi, aby zmrznul; živí vázáni do kozelců, zavěšováni na stromy a mrskáni. Mnoho rodin jmenovitě z Čáce prchlo do Těšínska, kam na rychlo vehnáno šest děl, dva prapory pěchoty a oddíl myslivců, aby zabránili Maďarům vtrhnouti do Slezska.

S větším úspěchem než tato výprava setkal se postup Šlikův z Haliče od Dukly přes zasněžené Karpaty do Uher. Dne 6. prosince překročil Šlik uherské hranice na dvou místech a ačkoliv z zchravosti lvovského velitele měl slabou jen poměrně moc 8000 mužů, překonával tento od vojska zbožňovaný generál, známý již z válek Napoleonských, všeliké obtíže přírody a ruky lidské a vítězně táhl ku předu. Třicet zásek musilo v údolí Hunkovce býti odstraňováno, silnice vyplňována, mosty kladeny. Dne 8. prosince zmocnil se již Bardiova, městečka s 5000 obyv. Slováci a Rusíni vítali ho všude jako spasitele z úzkosti. Porážejíc cestou šibenice Košutovské, vtrhlo vojsko dne 9. prosince do Prešova. Nedopřávaje mu oddechu, dal se s ním Šlik v noci na 11. proti Košici. Přes divokou Tarči musily být kladeny mosty, pro jízde-

ctvo a dělostřelectvo zasekávány břehy, aby mohlo se dostati k trhavým ledovým proudům a přebřednouti. U Budamiru nad Tarčí nedaleko Košice srazil se Šlik s 12.000 muži pod velením Pulszkého, kteří ve výhodných postaveních na výšině s četným dělostřelectvem byli rozestaveni. První dělová rána maďarská byla by Šlikovi málem utrhla zelený chochol s čáky, když kouře doutník chladnokrevně činil disposice, které skvěle se osvědčily. Do večera vstupoval jako vítěz do Košice, kde na mostě svedena ještě menší potyčka. Udatně drželi se na maďarské straně pouze Poláci pod velením Czornického, 120 mužů silní, kteří ještě večer po porážce Maďarů zaskočili u vesnice Bárce oddíl jízdy na stihání vyslaný, jehož major Concoreggio padl mrtev a setník Scudier na hlavě raněn a do zajetí odvlečen. Ztráty Šlikovy činily 24 mrtvých, 5 těžce a něco lehce raněných. Maďaři udávají ztrátu svých mrtvých a raněných na 200. Vítězům padlo do rukou 250 zajatců, z nichž mnozí se divili, že válčili proti císařským, domnívajíce se, že prý se bijí s Rusy. Ale Šlikova moc byla nedostatečna, aby s prospěchem mohla postupovati dále. Od Miškovců chystal se proti němu sám ministr války Meszáros, jenž místo Pulszkého převzal byl vrchní velení.

Simunićovu sboru dařilo se u Trnavy hůře než dobrovolníkům a oddílu pod velením Frischeisenovým. Maďaři vystupovali s přesilou a Simunić musil ustoupiti až do Hodonína na Moravě, kde na rychlo činěny přípravy k odražení Maďarů. V polou prosince však, když maďarská armáda pod velením Görgeiovým se obracela čelem proti Rakousům, postoupil opět vítězně do Uher a v noci na den 17. prosince zmocnil se útokem Trnavy, kdež mu padlo do rukou 798 zajatců, mezi nimiž 2 setniny pluku Ernstova a 8 důstojníků, dále 5 děl a 43 koní. Guyon byl tu poražen a pravé křídlo Görgeiovo ochromeno. Přední stráže Simunićovy stihly až ku Prešpurku, tvrz Leopoldov, do níž Maďaři pod velením Ordodya se uchýlili, byla sevřena.

Hlavnímu voji císařskému uvolněna takto cesta. Prešpurk padl v moc Windischgraetzovu. Pravé křídlo maďarské poraženo od Jelačiće na pravém břehu Dunaje a s bídou uniklo bažinami Neziderského jezera. Zbytek maďarské revoluční armády sebral se v Mošově, odkudž Görgei po prudkém dělostřeleckém boji 18. prosince ustoupil před Jelačićem k Rábu na Dunaji. Ačkoliv nalezl tu rozsáhlé, v rychlosti připravené zákopy a Košut naléhal, aby postavil se nepříteli, přece neodvážil se

tu srážky a hnul se 27. prosince ku Pešti. Jelačić hořel netrpělivostí, chtěl hned po mošoňském vítězství pustiti se za Görgeiem, ale z hlavního stanu Windischgraetzova kázali nepostupovati. Vše mělo jíti volně a podle pravidla.

Za třeskutých mrazů postupovala zvolna *armáda Windischgraetzova na Pešť a Budín.* Při 22 stupních pod bodem mrazu mrzly stráže, mrzly vojsku ruce a nohy. Bitvu, jež rozhodla o osudu hlavního města, svedl Jelačić na vlastní vrub. „Řeznická brigáda" jeho sboru, čeští to kyrysníci pluků Wallmodenova a Hardeggova, napadla dne 28. prosince u Bábolny zadní voj Görgeiův, an právě k odchodu se chystal. Útokem jízdeckým rozražen nepřátelský čtverec a krutě v něm pak řádily palaše kyrysníků. Na 400 mrtvých a těžce raněných ostalo na bojišti, 700 zajatců s praporem přihnali kyrysníci do hlavního stanu.

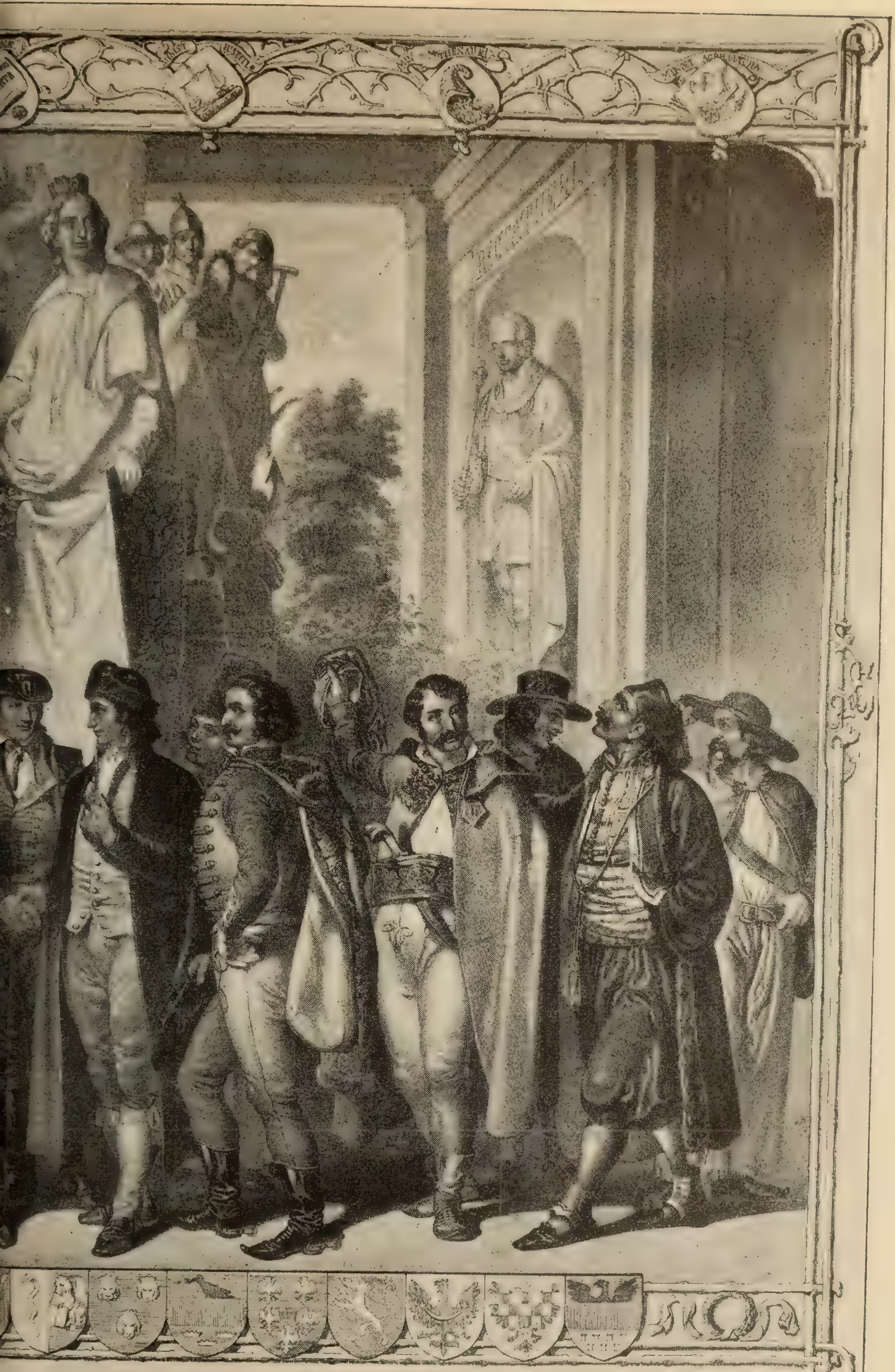
Košutovi šlo o zachránění hlavního města a proto naléhal, aby Görgei spojil se s Perczelem a sebe menším vítězstvím aby povzbudili klesající mysli. „Jenom dost malé vítězství, Morici," psal Perczelovi, jenž s mocí svou od hranic chorvatských a štyrských hnul se k Bakoňskému lesu, chtěje se spojiti s Görgeiem, jenž postavil se u Horní Gally, jižně od Dunaje a západně od Budína, a utvořiti levé jeho křídlo. Košut a jiní zapřísahali oba řevnivé vojevůdce, aby jednali svorně. Perczel mířil nejprve k Prešpurku, pak k Rábu, jež zatím ztraceny, a pak teprve velkou oklikou ke Görgeiovi.

Dne 29. prosince byl již Jelačić v Kis Béru na kraji Bakoňského lesa a zde zvěděl od zajatců, jež přední jeho stráže přivedly, že Perczel s 10—12.000 muži a 24 děly jest na blízku. „Tentokráte nic mne nezadrží, ani kdybych je měl do Asie hnáti," pravil s úsměvem. Ještě před úsvitem 30. prosince vydal se za nepřítelem a prošed Bakoňským lesem, vrazil na něho u Moóru. Divoký vražedný boj strhl se tu o posice a městečko. Kyrysníků jeden pluk v levo a druhý v pravo podnikly útok proti dělům Perczelovým, porubaly dělostřelce, ale utkaly se s uherskými husary. Bánský pluk husarský podnikl prudký útok na honvédy a nesdolnou mocí rozráželi chorvatští jezdci jejich šiky, hraničářské tři pluky vrhly se na ostatní moc Perczelovu. Statečně drželi se Maďaři v Moóru, kde i obyvatelstvo střelbou z oken na Jelačićovy oddíly jim pomáhalo. Maďaři měli ztráty značné, na 500 mrtvých a raněných. Kyrysníci ukořistili 6 děl, myslivci 1, a zajatců přivedeno 2200, mezi nimiž 23 polozmrzlých zedraných důstojníků,

Štyrsko Korutany Halič Dalmácie Lombardsko-Benátsko
Tyrolsko Slezsko Krajina Solnohradsko

KE DNI 2. PROSINCE 1848
Dle s

Morava a Čechy Uhry Chorvatsko Vojvodina Sedmihrady

Slavonie

OVNÍK A JEHO NÁRODOVÉ.

razení.

většinou bez plášťů, bez bot a šatů, které s nich stáhli křehnoucí hraničáři. V táboře teprve poskytnuta jim pomoc od důstojnictva Jelačićova. Perczelův sbor byl poražen na hlavu. V zbědovaném stavu prchaly jeho houfce až do Budína, kam stihly v neděli, poslední den v roce. Též Görgei ustupoval k Budínu a vyslal 5000 mužů, aby přijali trosky sboru Perczelova a po případě chránili jejich ústup.

Trapná nejistota panovala od polovice prosince v Pešti a Budíně, jež tehda byla města pro sebe. Košut do poslední chvíle ve sněmě a v novinách hlásal o vítězství a vynášel hrdinství maďarské. Čím hlouběji nepřítel v zemi, dokládal, tím jistší jeho zkáza. Nyní však prchající mužstvo Perczelovo bylo výmluvným důkazem, jak smutně to dopadá. „Druhý Moháč!“ mluvili prchající Perczelovci o své porážce. Podobně i ústup Görgeiův až do Pešti svědčil o pravém stavu věci. Sněm uherský v důvěrné schůzi vyzval Košuta, aby oznámil pravdu. Košut uznal veliké nebezpečí, v němž se Uhry ocitují, spolu se přimlouvaje, aby ministerstvo a sněm přesídlily se na bezpečné místo a k Windischgraetzovi aby vyslána byla deputace, co vlastně zamýšlí. Batthyány mluvil v témže smyslu a sněm také se usnesl, aby stal se za Tisou *Debrecín sídlem uherské vlády a sněmu.* Stranu osudu hlavního města rozhodla válečná rada proti Košutovi, aby žádná bitva s nepřítelem se tu nepodstupovala, nýbrž aby na východě řečiště Tisy stalo se novou obrannou hranicí a Görgei aby přestoupil na levý břeh Dunaje a u Vácova se postavil císařským. Perczel pak aby hájil přechodů přes Tisu u Solnoka. Vše to stalo se skutkem. Po ledě a po peštském řetězovém mostě přešla armáda Görgeiova Dunaj a stihla bez překážky k Vácovu, jen zadní voj svedl u Tetényе dne 3. ledna nepatrnou potyčku, která v Pešti způsobila radost jako vítězství. Dne 4. ledna poslední vojsko maďarské opustilo Pešť a dne 5. ledna vstoupily rakouské voje do hlavního města uherského. Od posledního prosince bylo již všeobecné stěhování celého státního aparátu a všech zásob vojenských. Košut neopomenul vzíti s sebou uherskou korunu a korunní klenoty a lisy na bankovky.

Windischgraetz byl hlavním stanem 30. pros. v Rábu, 1. ledna v Kocsi a 30. ledna v Bičce. Zde přijal deputaci obou sněmoven uherských, kterou vedl arcibiskup Lonovics a v které byli baron Jiří a hr. Antonín Majláthové, Batthyány a Deák. Nejednal s ní a odmítl její žádost, aby směla se odebrati k trůnu. Plnomocníkem jest prý nyní

on a prohlašuje jim, pokud se revoluční vojsko nevzdá, nebude před ním defilovati a nesloží zbraň, dotud že se nezasadí, aby deputace směla před tvář panovníkovu. Proklamace stihala proklamaci a ve všech hrozeno popravou každému, kdo by podporoval revoluční vládu a dopaden byl se zbraní v ruce, každé obci, která by se nepřátelsky chovala, hrozeno srovnáním se zemí, nařizována sekvestrace jmění všech přívrženců Košutových a Košut a členové výboru pro obranu země dáváni ve psí. Dne 5. ledna přijel Windischgraetz k armádě Jelačićově a s Jelačićem společně slavil vjezd do Budína. *Windischgraetz usídlil se v královském hradě Budínském.* I z jiných bojišť docházely příznivé zprávy. Sedmihradsko octlo se v moci císařského generála Puchnera a sám Kološ, ohnisko maďarství byl dobyt. Šlik, postoupiv proti Miškovci, odrazil přesilu Meszárosovu, ačkoliv za krutého mrazu, jímž vojsko jeho trpělo, musil se rychle vrátiti do Košice.

Polní tažení pokládáno za skončeno, hlavní město bylo obsazeno podle pravidel strategie a s hlavním městem považovány celkem i Uhry za dobyty. Windischgraetz slaven opět jako vítěz. Ze všech stran docházela ho blahopřání a velebeny vojenské jeho výkony. Biskupové uherští vydali pastýřský list, jenž velice se lišil od předešlých a v němž nařizovali modlitby za nového krále. Sám vrchní velitel pravil: „Podrobením hlavních měst nastala poslední chvíle, kteráž popřává ostatním částem země, aby se navrátily pod zákonnou moc svého krále; očekávám podrobení všeho obyvatelstva v nejkratší době.“ Magnáti jako Esterházyové, Zichyové, Pálffyové, Apponyiové a j. přicházeli k Windischgraetzovi a ubírali se do Olomouce poklonit se novému mocnáři. Královská města a župy posílaly adresy oddanosti a věrnosti. Zároveň plnily se žaláře rebely a vydávány zatýkače. Vítězství slaveno jako hotová událost a následky toho zakoušely se na poli politickém i válečném.

Jako dříve na královském hradě Pražském, potom v Schönbrunnu, tak i nyní na hradě Budínském zanášel se kníže Windischgraetz opravami celé říše, změnami, schvalováním nebo zamítáním vládních podniků a dáváním pokynů ministerstvu do Olomouce. Ani na Prahu tu nezapomínal; znepokojovala ho vzmáhajícím se v ní opět radikalismem, jejž chtěl drtit. Také daleko široko rozvětvené spiknutí červnové hodlal opět učinit předmětem trestního řízení a stihání. Cestou z Prahy do Vídně a Budína moc jeho značně stoupla, ne však k blahu národů a spáse říše.

V Praze čeští politikové, ani Havlíčka nevyjímaje, žili v domnění, že vláda jest Čechům ochotně nakloněna. Pozornost politiků obrácena byla k *Palackého ústavnímu návrhu*, jejž jako člen užšího výboru ústavního byl vypracoval. Zásady české ústavy jsou v něm rozšířeny na Rakousko-cislajtánské. V čtyři skupiny roztřiďoval království a země ty: v české s Čechami, Moravou a Slezskem, polské s Haličí, Krakovskem a Bukovinou, německorakouské s Horními a Dolními Rakousy, Solnohradskem, Tyroly, Vorarlberkem a německým Štýrskem, v jihoslovanské s Krajinou, Korutany, jižním Štýrskem, Přímořím a Dalmácií. Celé říši měli náležeti ministři a obory: předseda ministerstva, ministr zahraničných věcí, války, financí a obchodu s veřejnými pracemi. Každá skupina zemí měla míti svého zemského ministra, jenž by zasedal i v ministerstvu říšském a ministerské rady pro politickou zeměsprávu, soudnictví, vyučování a osvětu, zemskou pokladnu a zemský úvěr a průmysl v nejširším smyslu. Každá skupina zemí měla míti svůj zemský sněm přímo volený od obyvatelstva dle počtu duší, říšský sněm měly obesílati zemské sněmy, počítaje vždy poslance na 150.000 duší. Proti návrhu ozvaly se však ve výboru levice i vládní střed a ministerstvo vůbec ho nedbalo. V Čechách vzmáhala se znenáhla nechuť proti neplodnému centralistickému sněmu a roztrpčení proti ministerstvu.

Hlavním orgánem politickým a národním pro české země stala se Slovanská Lípa, jíž byl Šafařík vytknul její organisaci. Místo dvou schůzí v témdni odbývala za rostoucího hnutí od září schůze každý den ve svých místnostech na Betlemském náměstí v č. 258. Zde se shromažďovali čelní mužové města a celého národa. Který slovanský vlastenec do Prahy zavítal, byl tam uveden. Slovanská Lípa plakáty poučovala obecenstvo o tom, co se dálo, opravovala falešné zprávy, vyvracela lživé a překroucené řeči. V poradách svých rokovala o denních otázkách politických jakož i hospodářských, v těchto jmenovitě slovanský jih majíc na zřeteli. Radou snažila se býti užitečna i úřadům ve věcech obecného prospěchu. Přijímala žádosti spoluobčanů, mezi nimiž i Němci byli zastoupeni, a podporovala je, pokud s nimi byla srozuměna, při úřadech. Hurban, Štúr, Zach, Smolka a j. byli jejími navštěvovateli; sem zavítal prvně Čelakovský, když z Vratislavi se vrátil do Prahy. Slovanská Lípa rozprostranila se znenáhla všude, pokud sahal jazyk český; ve všech značnějších místech ustanovovaly se družné jednoty, filiálky. V Chorvatsku a Dalmacii, v Lublani, ve Lvově a j.

zařizovaly se též jednoty dle vzoru Slovanské Lípy a ty vstupovaly v písemné spojení s jednotou Pražskou a byla naděje, že rozšíří se i po celých severních Uhrách, ve Vojvodině, a vůbec v slovanských zemích rakouských. Důležitost sjednocujícího orgánu takového byla na bíledni. Od listopadu vydávala jednota svůj orgán „*Slovanská Lípa*", jenž roku následujícího změněn v „Noviny Lípy Slovanské".

Na samém sklonku roku, v dnech 28. a 29. prosince konán v Praze *sjezd Lip Slovanských*, za jehož předsedu zvolen Antonín Marek jako „starosta literatury" a vynikající buditel. Zevrubná zpráva poučuje nás o všestranné činnosti pražské jednoty, kterou, když po svém rozpuštění v dnech červnových opět do života vstoupila, zahájila protestem proti činům Windischgraetzovým a Thunovým o Svatodušních svátcích. Hlavním výsledkem sjezdu bylo utužení organisace spojením všech Slovanských Lip v Čechách a na Moravě ve velkou jednotu.

S novými nadějemi a novým úsilím končil rok čtyřicátý osmý. Hromové dunění, jež ozývalo se z bojišť uherských, považováno bylo za věštbu klidného, svobodného života v nejbližší budoucnosti. V Praze a v jiných městech českých a moravských již od července konaly se ve prospěch raněných a trpících Jihoslovanů sbírky, jimiž upevňovala se vzájemnost a které nebyly bez tklivých výjevů. Nejen peníze, nejen cupanina a prádlo posílány výborům do Chorvatska a Vojvodiny, ale i přímo Jelačićovým vojínům zasílány zákusky a potraviny. Když pak přikvačila krutá zima, sestoupilo se několik obuvníků, mistrů, tovaryšů i učedníků, kteří se jali pracovati na botách pro Jelačićovy bojovníky svobody. Výjevů podobných, svědčících o vřelé účasti českého lidu se Slovany, bylo mnoho. Svoboda česká, svoboda slovanská byly poslední dozvuky při loučení s r. 1848.

* *
*

Doba, jež následovala, nepřinesla splnění tužeb českých, tužeb, které znamenaly zároveň životní důležitosti říše Habsburské. Čím výše stoupala vojenská moc v Budíně, tím zbytečnějším stával se říšský sněm. V únoru r. 1849. již mu ministerstvo nevěnovalo ani hrubě pozornosti, v březnu byl rozehnán vojenskou mocí a vydána oktrojírka, ústava ze dne 4. března. Avšak ani ta neměla býti provedena. Ministerstvo sevřelo tisk, zvrátilo organisaci Slovanských Lip a pokračovalo na dráze

nastoupené bez sněmu, bez práva, proti vůli národů a k rozvratu říše. Žádný nepřítel nezasadil říši Rakouské tak těžké rány jako ministerstvo listopadové, jež z ústavního vyvíjelo se vždy více v reakcionářské a jehož zkázonosná činnost zvrácena teprve na krvavém poli u Solferina. Windischgraetz sám mnohem dříve klesl se své výše. Již v dubnu byl nucen chvatně se dáti na útěk před Maďary, aby nebyl zaskočen a neupadl do zajetí. Maďarská revoluce rozpoutala se novou silou, které teprve armáda ruská pod vedením Paskěvičovým u Világoše učinila přítrž. Když po těžké reakci říjnovým diplomem r. 1860, opět Maďarům uvolněno a jejich župní hromady svolávány, ozvalo se tu při čtení jmen „Meghalt!" u každé osoby, jež proti národu se prohřešila za reakce. „Zemřel!" zvolali do tváře takovým a ti ostali mrtvi pro veřejnost. U nás podobného významu ostal název „Sedmašedesátník". Pro Maďary přestala reakce úplně a obnoveno jejich nadpráví již od 20. října 1860 a březnová ústava jejich z r 1848, přišla k platnosti r. 1867. Pro nás ústavní doba byla pokračováním reakce, z níž jen znenáhla jsme se uvolňovali, ústava česká z r. 1848, a obnova koruny České ostává dosud kýženým cílem.

KONEC.